# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տ֊լ.

Samedi 2 AOUT 1947 Շաբաթ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5100 Նոր շրջանի թիւ 709 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


# ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Երէկ, երբ առաջին լուրը կը հրատարակէինք ընկեր Համօ Օհանջանեանի հիւանդութեան մասին, դող մը պատեց մեր սիրտը: Զօրս-հինգ օր առաջ, մասնաւոր նամակ մը կը հաղորդէր թէ վաստակաւոր ընկերոջ «վիճակը յուսահատական է եւ հրաշք մը միայն կրնայ փրկել»:

Հրաշքները ե՞րբ կրցած են փրկել մարդկային կեանք մը, երբ անողոք բնութիւնը արձակած է իր վճիռը...

Եւ ահաւասիկ գուժկան հեռագիրը, Յուլիս 31 թուականով.—

ԱՆՀՈՒՆ ՑԱՒՈՎ ԿԸ ԳՈՒԺԵՆՔ ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԲԻԾ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ, ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ, ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ: ԹԱՂՈՒՄԸ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ:

Գոյժին անմիջական ազդեցութեան տակ, դժուար է պատկերացնել կորուստին խորութիւնը, այս քանի մը տժգոյն տողերով:

Ոչ միայն յեղափոխական թանկագին արժէք մը, այլ եւ բարոյական մեծութիւն մըն է որ կը կորսնցնէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, բժ. Համօ Օհանջանեանի մահով: Եւ այս դառնութիւնը՝ ճիշդ այն պահուն երբ այնքան հազուագիւտ են բարոյական արժէքները...

Դեռ շատ չըներ որ կը վայելէինք իր ներկայութիւնը, Փարիզի մէջ, ընկեր. Ռուբինայի հետ: Բժշկական գործողութենէ մը անմիջապէս վերջը, հազիւ ապաքինած, երիտասարդական եռանդով կը մասնակցէր կուսակցական ժողովներուն, իր հեղինակաւոր ձայնը հնչեցնելով պատեհ ժամուն:

Եօթանասունը անցած էր, բայց դժուար պիտի գտնէիք յոգնութեան տրամադրութիւն մը: Եւ վերադարձին ալ, նոյն անձնուիրութեամբ վերսկսած էր իր աշխատանքները, կուսակցական թէ հանրային:

Կանուխէն մտած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, ողբացեալ ընկերը հետզհետէ դարձաւ գործօն եւ առաջնակարգ դէմք մը, յեղափոխական ճակատին վրայ: 1912ին, երբ ցարական իշխանութիւնը չոնդալից դատ մը կը սարքէր Դաշնակցութեան դէմ, ոմն Լըժինի հաստատիոր ամբաստանագրով, Համօն մէկն եղաւ որ դատապարտուեցաւ ամէնէն ծանր պատիժին, երկարատեւ բանտարկութեան:

Առաջին Մեծ պատերազմին, երբ դատապարտեալները ներում ստացան, Համօն ալ պատասխանատու պաշտօն ստացաւ, իբրեւ գլխաւոր բժիշկ եւ լիազօր Քաղաքներու Միութեան: Այս պաշտօնին մէջ եղաւ գլխաւոր կազմակերպիչը հիւանդանոցներու, որբանոցներու եւ գաղթականներու օգնութեան մարմիններու: Գործօն դեր կատարած է նաեւ կամաւորական շարժման մէջ:

Ողբացեալ ընկերը Փարիզ կը գտնուէր 1919—20ին, իբրեւ անդամ Հ. Հ. Պատուիրակութեան: Երբ վերադարձաւ Երեւան, 1920ի մայիսեան դէպքերէն վերջ Ա. Խատիսեանի յաջորդեց, կազմելով Բիւրօ-կառավարութիւնը, որ տեւեց մինչեւ Նոյեմբեր:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն վերջ, ինքն ալ ճաշակեց բոլշեւիկեան բանտին դառնութիւնները, ուրկէ ազատեցաւ Փետրուարեան ապստամբութեան շնորհիւ: Ապստամբական կռիւներու ընթացքին (44 օր) Համօն միշտ եղաւ պատնէշին վրայ, մերթ Ախտայի ճակատը, մերթ Երեւան: 1921 Ապրիլ 2էն ետք ինքն ալ արտասահման անցնելով հաստատուեցաւ Եգիպտոս, ուր կը զբաղէր բժշկութեամբ մինչեւ իր մահը:

Համօն իր ուսանողութիւնը անցուցած է Մոսկուա, ուր կ'ուսանէին Ռոստոմ և Սիմէոն Զաւարեան, որոնց գործակիցը եղած է կանուխէն: Սկիզբէն ի վեր եղած է գործօն անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, եւ վերընտրուած 1933ին ու 1938ին, կարճ ընդհատումէ մը վերջ: Նախագահն էր Համազգային ընկերութեան որ հիմնեց Պէյրութի ճեմարանը:

Ունի չորս զաւակներ, որոնց անդրանիկը, Վանիկ, արիաբար ինկած է պատերազմի դաշտին վրայ, Սարդարապատի կռիւներուն մէջ:

... Թոյլ տուէք ընդհատել այստեղ, մեր խոր ցաւակցութիւնը յայտնելով այրի Տիկին Ռուբինա Օհանջանեանի, զաւակներուն եւ մասնաւորապէս Եգիպտոսի ընկերներուն:

★ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց Եգիպտոս, խնդրելով ծաղկեպսակ մը դնել ողբացեալ ընկերոջ գերեզմանին վրայ: «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ալ իր վշտակցութիւնը յայտնեց հեռագրով:

## ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԳԱՀԻՐԷ, 28 Յուլիս (Յուսաբեր).— Ըստ վերջին տեղեկութիւններու, ընկ. Համօ Օհանջանեանի առողջական վիճակը կը մնայ նոյնը: Բժիշկներու խնամքը կը շարունակուի ջերմ հոգածութեամբ: Նոր խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան, դուրսէն անուանի բժիշկներու ալ մասնակցութեամբ: Խումբ մը պատուական երիտասարդներ իրենց սրտագին ծառայութիւնը կը բերեն, գիշեր ցերեկ հսկելով:

Երէկ առաւօտ Առաջնորդ Մամբրէ արք., ընկերակցութեամբ Մեսրոպ քահանայ Ամրիկեանի, հիւանդանոց այցելեց եւ տեղեկութիւններ ստացաւ հիւանդի առողջական վիճակի մասին: Ուրիշ բազմաթիւ բարեկամներ ալ կ'այցելեն կամ հեռաձայնով տեղեկութիւններ կը խնդրեն:

# ՕՐԸ ՕՐԻՆ

## ԳԱՑՈՂՆԵՐՆ ՈՒ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

Հիմա որ Ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի, գացող թէ մնացող նոյն զգացումներով տոգորուած, կը խօսին հայրենիքի մասին:

Գացողները վստահ են որ զիրենք տանող շոգենաւը նաւահանգիստէ նաւահանգիստ պիտի չթափառի ի խնդիր ոտք դնելիք հողի կտորի մը, այլ մինչեւ ծովափ բարի գալուստի պիտի գան իր հայրենակիցները, զիրենք Երկիր առաջնորդելու համար:

Այս իրականութիւնը ինքնին փոխարինութիւն մըն է մեր տանջանքներուն:

Առաջին 3000էն վերջ, անշուշտ միւսներն ալ ճամբայ պիտի ելլեն յաջորդաբար, լրացնելով 1947ի տարեչափը, 7000 հոգի:

Մնացեալները իրենց կարգին պիտի սպասեն համբերութեամբ, ապրելով Ֆրանսայի ժողովուրդին հետ, ամէն տեղ, գործարաններէն մինչեւ գրօսավայրերը:

Ֆրանսան մեզի համար եղաւ լաւագոյն կայան մը մեր կոտորակուած տկլոր բազմութիւնները ընդունելու: Անոր շնորհած ազատութեան շնորհիւ մեր տարագիր բազմութիւնները կրցան բարգաւաճիլ և շունչ քաշել, մոռնալով անապատներու արիւնոտ մղձաւանջը: Տգէտ կամ մոլեռանդ անհատի մը «սալ էթրանժէ»ն ոչ մէկ դառնութիւն պէտք է ձգէ մեր սիրտերուն մէջ: Եւ երբ առիթը ներկայանայ, սիրով պէտք է բացատրել ոչ միայն մեր երիտասարդութեան մասնակցութիւնը երկրին զաւակներուն հետ պատերազմի եւ գերութեան մէջ կամ Դիմադրական ճակատին վրայ, այլ եւ բոլոր Հայերուս սրտագին զգացումները Ֆրանսայի հանդէպ:

Այսպէս է որ լաւ յիշատակով մը պիտի բաժնուինք հիւրընկալ երկրէն ու ժողովուրդէն: Այսպէս է որ Հայուն զիտակից հայրենասիրութիւնը պիտի փայլի օտարին աչքին, եւ ոչ թէ խուժանավար կանչեր արձակելով, կոտրել-թափելով, իրար բզկտելով, ոստիկանական միջամտութիւն յառաջ բերելով, ինչպէս եղեր է անցեալ կիրակի օր, «յառաջդիմական» դաշտահանդէսի մը առթիւ:

ՍՕՍԻ

# Ներգաղթը Ֆրանսայէն

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ (Յառաջ).— Թէեւ անցեալ տարի 40 ընտանիքներ արձանագրուած էին Ներգաղթի համար, սակայն հազիւ հինգ ընտանիքներ (21 անձ) արտօնութիւն ստացան առաջին կարաւանով մեկնելու: Մեր քաղած տեղեկութեան համաձայն վերոյիշեալ հինգ ընտանիքներէն մէկը (հինգ անձ) կը դժկամակի մեկնիլ անծանօթ պատճառներով: Կարմիր Խաչը կը խրախուսէ վարանողները:

Երկրորդ կարաւանով մը մեկնողներուն թուղթերն ալ եկած են, կ'ըսուի, սակայն ոչ ամէնքինը: Ենթակաները իրենց գործերը կարգի կը դնեն եւ որոշ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, յանկարծակիի չգալու համար: — Հ.

# Ամերիկացիները տէր դիրքի Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Եշ. օրուան թուականով.— Երբ լիովին գործադրուի ամերիկեան օգնութեան ծրագիրը Յունաստանի մէջ, Մ. Նահանգներու մասնագէտները պիտի գործեն իբրեւ վարիչներ եւ ոչ թէ պարզ խորհրդականներ: Այս յայտարարութիւնն ըրաւ այսօր Պ. Կրիսուօլտ, ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: Իր կարծիքով, Յունաստանի նախարարներն ալ մեծ մասով համաձայն են որ ամերիկացի մասնագէտները վարչական լայն իրաւասութիւններ վայելեն:

Այս առթիւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդուեցան Ամերիկացիներու յառաջիկայ գործունէութեան մասին: Գալիք շաբթու մօտ 12 մասնագէտներ քննական պտոյտ մը պիտի կատարեն Փաթրասի (Պելոպոնէս), Լարիսայի (Թեսալիա) և Կրետէի մէջ: Իսկ յաջորդ շաբթու պիտի երթան Սելանիկ, Գավալա եւ միւս քաղաքները: Այս պտոյտներուն նպատակը պիտի ըլլայ տեղին վրայ ուսումնասիրել կացութիւնը եւ տնտեսական պահանջները:

Ամերիկեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ տասը օրէն յունական ջուրերը պիտի հասնին նաւեր, զինուորական եւ այլ պիտոյքներով: Այս առթիւ ազդարարեց.— «Մեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հսկել որ խտրութիւններ չկատարուին կառավարութեան կողմէ այս պիտոյքներր բաշխուած ատեն եւ ղրկուած պաշարը չգործածուի ուժ տալու համար Յունաստանի մէջ կռուող թշնամիներուն»:

Մ. Նահանգներու նաւային կցորդն ալ, ծովակալ Սնէքընպըրկ, յայտարարեց թէ քննութիւններ կը կատարուին, լրացնելու համար Յունաստանի նաւային պակասները, — մեքենաներ, վառելանիւթ, բժշկական պիտոյքներ, եւն:

## ՏԷՏԷ ԱՂԱՃ ԿՐԱԿԻ՞ ՏՐՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբական գործունէութիւնը վերսկսած է Հիւսիսային Յունաստանի մէջ: Հրոսախումբ մր Ալեքսանդրուպոլսոյ (Տէտէ Աղաճ) վրայ յարձակելով կրակի տուած է քաղաքին մէկ մասր եւ յետոյ քաշուած, շատ ծանր կորուստներով: Յարձակումներ կատարուած են նաեւ Սուֆլի, Ֆէրէ եւ Տիմոթիքօն քաղաքներուն վրայ ուր քաղաքական կալանաւորներու մեծ արգելարան մը կը գտնուի: Կառավարութիւնը աճապարանքով զօրք ղրկեց այդ շրջանը եւ պուլկարական սահմանագլուխը, որպէս զի ապստամբները չփորձեն սահմանագլուխն անցնիլ:

Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ հրոսախումբ մը, որ եօ մղուած էր 40 մեռեալներ եւ 60 վիրաւորներ ձգելով, Յունաստան մտած է Պուլկարիայէն, Քսանթիի հիւսիսակողմէն:

## ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔ...

Աթէնքի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Թրքական դեսպանը, Մէնէմէնճիօղլու, որ Անգարա կ'երթայ, տեսակցութեան մր առթիւ առաջարկեց ստեղծել «Միջերկրականեան դաշնակցութիւն մը իբրեւ լաւագոյն պաշտպանութիւնը ընդդէմ Խ. Միութեան կողմէ ղեկավարուած դանուբեան եւ պալքանեան հզօր խմբակցութեան մը»:

Աւելի պարզելով իր տեսակէտը, Թուրք դեսպանը աւելցուց,— «Շահագործելով համայնավարական վարդապետութիւնը, Ռուսիա թափանցած է պալքանեան եւ դանուբեան երկիրներուն մէջ եւ կը հետեւի համասլաւականութեան վաղեմի քաղաքականութեան: Միջերկրականի բոլոր ժողովուրդները, յարելով միջերկրականեան դաշնակցութեան մը, կրնան հաւասարիլ և թերեւս գերազանցել այդ ուժը: Այս դաշնակցութիւնը սպառնալիք մը պիտի չըլլայ ոեւէ մէկուն դէմ եւ իր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ պաշտպանութիւնը»:

# Խոր յուզում եւ վախեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կր հեռագրեն թէ հրէական շրջանի պահակախումբ մր յաջողեցաւ գտնել երկու անգլիացի յիսնապետներուն դիակները որոնք առեւանգիչներու կողմէ կախուած էին ծառէ մը, Շարոնի հովիտին մէջ, Նաթանիայի մօտ: Երկու զոհերը, որոնք Իրկուն Զվայ կոմիտէին կողմէ առեւանգուելով իբրեւ պատանդ կը պահուէին քսան օրէ ի վեր, կախաղան հանուած էին ձեռքերը եւ ոտքերը կապուած պարաններով և մետաղեայ թելերով: Երկուքին դէմքերն ալ ծածկուած էին իրենց իսկ շապիկներէն շինուած տոպրակներով: Երբ հարիւրապետը կտրեց այն խեղդկապը որմէ կախուած էր յիսնապետներէն մէկը, զաղտնի ական մը պայթելով կտոր կտոր ըրաւ երկու մեռեալները: Հարիւրապետն ալ վիրաւորուեցաւ: Քննութիւնը երեւան հանեց թէ դետինը ծածկուած էր ականներով:

Մահապարտներուն տափաններուն վրայ կախուած էին Իրկուն Զվայ Կոմիտէի զինուորական ատեանին մահավճիռները:

Նաթանիայի հրեայ քաղաքապետը, որ կառավ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ»
## ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ԱՌԹԻՒ

(Առաջարկ մը հայ մտաւորականութեան)

Այն առաջարկութիւնը զոր պիտի ընեմ ներկայ յօդուածով, ըրած եմ իմ չարահիւսած Սասունցի Դաւիթ» հատորի Յառաջաբանին մէջ: Հիմա Պ. Ջիթունին ինծի առիթը կուտայ «Յառաջ»ի միջոցաւ իմ առաջարկութիւնս աւելի լուսաբանել եւ ուղղակի դիմել հայ մտաւորականութեան, որ հաւաքական պարտականութիւն մը ունի մեր ազգ. դիւցազնավէպին հանդէպ:

Բոլորին ծանօթ է, կամ պէտք է ծանօթ ըլլայ թէ 1873ին Գ. վրդ. Սրուանձտեանի կողմէ առաջին անգամ գրի առնուած փոփոխակը հետաքրքրութիւն ստեղծեց հայ ժողովրդական բանահիւսութեան այս գլուխ գործոցին շուրջ, եւ թէ մինչեւ մեր օրերը գրի առնուեցան մօտ 60 փոփոխակներ՝ տարբեր գաւառաբարբառներով: Գիտական, պատմական եւ լեզուական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ գրուած են այդ առթիւ անցած 75 տարիներու ընթացքին: Հատուածներ եւ դրուագներ բանաստեղծական վերամշակման նիւթ դարձած են քանի մը բանաստեղծներու կողմէ: Սակայն, մեր ազգ. դիւցազնավէպի ամբողջական բնագիրը, փոփոխակներու հարազատութեամբ՝ վերակառուցուած եւ չարահիւսուած չէր մինչեւ վերջերս, որով հայ գրականութիւնը գլխաւոր բաց մը ունէր, իսկ հայ գրագէտներու եւ մտաւորականութեան մեծագոյն մասը անհաղորդ կը մնար մեր դիւցազնավէպին:

Զարմանալի երեւոյթն այն է, որ անցեալ 75 տարիներուն կազմաւորուած ու ծաղկած է արեւմտեան եւ արեւելեան մեր արդի գրականութիւնը, ու այդ գրականութիւնը չէ կրցած ունենալ, կամ անհրաժեշտութիւնը չէ զգացած ունենալու մեր դիւցազնավէպի լրիւ բնագիրը՝ գրական մտահոգութեամբ: Պատճառներուն մէջ չեմ մտներ, կ'արձանագրեմ փաստը: Թէեւ ուշացած՝ այժմ կը զգանք կարեւորութիւնը մեր դիւցազնավէպին, իբրեւ գրականութիւն (ժողովրդական բանահիւսութիւն), իբրեւ հայ գրականութեան պատմութեան մէկ օղակը, եւ իբրեւ ոգեւորիչ ընթերցման նիւթ:

Արդ, տասը տարիէ ի վեր այս խնդրի լուծումը իրագործման ճամբու մէջ դրուած է եւ հետզհետէ կը ստանայ իր վերջնական կաղապարը: Հայ գրագէտն ու մտաւորականը պարտականութիւնն ունին իրենց մասնակցութիւնը, նոյն իսկ ամէնէն փոքրիկ օժանդակութիւնը բերել այս գործին:

Որպէս զի հայ գրագէտը կարենայ օգտակար ըլլալ այս գրական աշխատանքին մէջ, նախ որոշ պէտք է ըլլան գործին սահմանները: Գրական եւ բանահիւսական տեսակէտէն ամէնէն առաջին խնդիրը մեր դիւցազնավէպի բնագրի վերականգնումն է: Բնագիրը կարելի է վերականգնել երկու միջոցաւ.— 1. Գաւառաբարբառով եղած պատումներէն բոլոր հատուածները քով քովի բերել, չարահիւսել, տրամաբանական լրացումներն ընել (օգտուելով փոփոխակներու պատառիկներէն) եւ Մոկաց կամ Տարօնի բարբառով վերականգնել բնագիրը, ճիշտ պատմողներու լեզուով եւ ստեղծագործութեամբ: 2. Գաւառաբարբառներով տպուած փոփոխակներէն, ճիշտ նոյն մեթոտով աշխարհաբար բնագիրը կազմել, պահելով պատումընելու կերպերը, ոճական յատկութիւնները եւ հարազատութիւնը: Այս երկրորդ կերպն է որ այսօր անհրաժեշտ է, որովհետեւ այդպիսի բնագիր մը միայն մատչելի է ե՛ւ հայութեան ե՛ւ հայ մտաւորականութեան:

Հայ գրագէտն ու հայ գրականութիւնը, հայ դպրոցն ու հայ ընթերցող հասարակութիւնը այս հարազատ, բայց հասկնալի բնագրին պէտք ունին որպէսզի գրագէտն ու բանաստեղծը անկէ օգտուին իբրեւ ստեղծագործութեան օրինակ մը եւ հայ դպրոցը եւ առհասարակ հայ ընթերցողը կարդայ եւ վայելէ իր ազգային դիւցազնավէպը:

Խնդիրը գրական կալուածին մէջ պահելով, դուրս կը թողունք գիտական եւ պատմագիտական ուսումնասիրութիւնները, բարբառային լեզուի քննութիւնն ու բաղդատութիւնը արդի լեզուին հետ. եւ բոլոր այն խնդիրները որոնք բանասիրական եւ ազգագրական նշանակութիւն ունին: Ինչպէս ըսի վերը, անցած 75 տարիներուն այդ կարգի խնդիրներով հայ գիտուններն ու ազգագրագէտները զբաղած են եւ ասկէ յետոյ ալ պիտի զբաղին բազմաթիւ ու բազմազան խնդիրներով: Մենք մնալով գրական գետնի վրայ, երբեմն կրնանք օգտուիլ այս կամ այն ցուցմունքէն, բառ մը, կամ պարագայ մը շտկելու բուն բնագրին մէջ: Ստեղծագործական արժէք ներկայացնող բնագիրը բանասիրական լաբիւրինթոսէն պէտք է հանենք: Բանասիրական եւ պատմագիտական ծամծմուքները վերջ չունին, իսկ հայ ժողովուրդը մինչեւ վերջերս փաստօրէն իր ազգային դիւցազնավէպի լրիւ բնագիրը չունէր:

Պ. Ջիթունի մեր ազգային դիւցազնավէպին ծանօթ, անով զբաղող եւ Սասունականի պէս մեծ հատոր մը հրատարակող բանասէր դէմքերէն մէկն է: Սակայն որքան կրցած եմ հետեւիլ իր յօդուածներուն եւ բանավէճերուն, ինչպէս նաեւ նկատի առնելով իր Սասունականի կառուցումն ու յառաջաբանը, եկած եմ այն եզրակացութեան թէ Ջիթունին, հակառակ անոր որ անընդհատ մեր դիւցազնավէպի շուրջ կը խօսի, ամէնէն շատ թիւրիմացութիւն ինք կը ստեղծէ անոր շուրջ եւ մեր մտաւորականութիւնը հեռու կը պահէ այս կալուածէն: Բանգիտութեան, բառագիտութեան եւ պատմական ենթադրութիւններու քաոս մըն են Պ. Ջիթունիի ե՛ւ գրքերը ե՛ւ յօդուածները, պիտանին եւ անպէտը իրարու վրայ կուտակուած: Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք Ջիթունիի ինքնագովութիւնները, ուր իր գիրքը «կոթողական» կը դաւանայ, իր գրի առած փոփոխակը գրի առնուած փոփոխակներու «թագուհի» կը հռչակուի, եւ մեր ազգային վէպը Ջիթունին իր սեփականութիւնը կը նկատէ եւ շեշտը կը դնէ իր ստեղծագործութեան վրայ, փոփոխակները հում նիւթ նկատելով:

Հայ գրագէտն ու մտաւորականը, անծանօթ ըլլալով գաւառաբարբառներուն, անծանօթ ըլլալով հրատարակուած փոփոխակներուն եւ լուրջ ուսումնասիրութիւններուն, խելք չհասցնելով ազգագրական այս անսահման «բանգիտութեան», անտարբերութեամբ կ'ազատէ իր օձիքը այս խառնակոյտէն, թողլով որ Պ. Ջիթունին յիմարի տեղ դնէ հայ գրագէտները նոյնիսկ դիւցազնավէպի բնագրի առթիւ, երբ այդ բնագիրը՝ իբրեւ ստեղծագործութիւն՝ գեղարուեստական գրականութեան կալուածին կը պատկանի:

Մինչդեռ անհրաժեշտ է որ ամէն մարդ գիտնայ թէ մեր դիւցազնավէպը ժողովրդական բանահիւսութիւն մըն է, բերանացի աւանդուած սերունդէ սերունդ, ե թէ անոր հեղինակը անհատ մը չէ, այլ ժողովուրդ մը: Աւանդուած վէպը գրական ստեղծագործութիւն մըն է, իր տեսակին մէջ ինքնայատուկ, եւ արժէք ունի՝ որպէս արուեստ՝ այդ ինքնայատկութեան եւ այն ազգային ազատագրական խորհուրդին համար, որ դիւցազնավէպին բովանդակութիւնը կը կազմէ:

Բնագրի խմբագրման երեք փորձեր կատարուած են այս վերջին տասը տարիներուն, գրեթէ իրարմէ անկախ: Անշուշտ Հայաստանի Կաճառի հրատարակած երկու մեծ հատորները, որ 34 փոփոխակներ կը պարունակեն եւ լոյս տեսան Սասունցի Դաւիթի հազարամեակին առթիւ, մղիչ ուժ դարձան, որպէսզի այդ խնամուած եւ գիտական հրատարակութիւնը հիմ բռնելով՝ փոփոխակներէն վերակառուցուէր դիւցազնավէպի բնագիրը:

Առաջին բնագրի փորձ մը հրատարակեց Հայաստանի Կաճառ Մ. Աբեղեանի, Օրբելիի եւ ուրիշներու խմբագրութեամբ: Խմբագրութիւնը օտար եւ անհասկնալի բառերը հայացուցած է, գաւառական այն բառերը որոնք մեր հին եւ նոր լեզուին մէջ կան՝ պահած է, գաւառական ասոյթները, շարայարումը, նախադասութիւններու կազմութիւնը պահած է գրեթէ նոյնը, ինչոր կը գտնենք պատումներուն մէջ եւ միջամտած է այն չափով՝ որ ներկայ Հայաստանի ընթերցող հայութիւնը կարդայ ու հասկնայ: Այս բնագիրը որ Կաճառի կողմէ համեստօրէն կոչուած է բնագրի փորձ՝ դիւցազնավէպի չորս լրիւ ճիւղերը կը պարունակէ եւ խմբագրութիւնը այն կարծիքն ունի թէ եղած փոփոխակներով այս չորս ճիւղերն են, որ լրիւ ամբողջութիւն մը կը կազմեն, նոյն ցեղէն, սերունդէ սերունդ իրարու յաջորդելով եւ որ կը վերջանայ Պզտիկ Մհերի ժայռին մէջ փակուելով: Այս բնագիրը իր լեզուով անհասկնալի է Սփիւռքի հայութեան, մասամբ անհասկնալի նաեւ արեւմտահայ մտաւորականութեան:

Երկրորդ աշխատասիրութիւնը հրատարակած է Պ. Ջիթունին, Սասունական անունով, եւ կոչած է բնագիր: Ջիթունիի Սասունականը բնագիր չի կրնար կոչուիլ, թէեւ բոլոր դրուագները, նոյնիսկ կրկնութիւնները հոն կուտակուած են, պարզ այն պատճառով որ Ջիթունին, համաձայն իր յառաջաբանին՝ ուզած է գրական մշակումի ենթարկել դիւցազնավէպը, պէտք եղած տեղը իր կողմէ տողեր, հատուածներ եւ բառեր աւելցնելով: Իր գրքի մէկ երրորդը իրմէ շարադրուած, կամ դրուագներու կրկնութեամբ ու նոյն իմաստի արտայայտութեան տարբերակները աւելցնելով՝ ծաւալուն հաւաքածոյ մը դարձած է, ուր բառ ու բացատրութիւն, պատմական եւ աշխարհագրական ծանօթութիւնները, պատմական ենթադրութիւններ գրքի գրեթէ կէսը բռնած են, բանասիրութիւն, գիտութիւն, ազգագրութիւն եւ գրական փորձեր իրար խառնելով: Ջիթունին կը խոստովանի թէ ժամանակին ուզած է որ Դ. Վարուժան կամ Կ. Զարեան գրական մշակման ենթարկեն փոփոխակներու հում նիւթը եւ հայութեան տան այն կոթողական երկը, որ մեր Իլիականն ու Ոդիսականը պիտի դառնար: Եւ որովհետեւ այդ բանաստեղծները չեն իրագործած այդ մեծ աշխատանքը, ինքը՝ Պ. Ջիթունին լծուած է մեծ ստեղծագործական աշխատանքի եւ հրապարակ դրած է «կոթողական»ը որ կը կոչուի Սասունական:

Երրորդ բնագրի աշխատասիրութիւնը ես եմ կատարած եւ գիրքը լոյս ընծայած այս տարի:

Գիրքս մեր դիւցազնավէպի չորս ճիւղերու լրիւ բնագիրը վերակառուցանելու առաջին փորձն է՝ արեւմտահայ արդի լեզուին կարելի չափով մօտեցուած: Ամէն պարագայի մէջ հայ մտաւորականութեան եւ ընթերցող հասարակութեան հասկնալի ձեւով մը, որ եւ հարազատ է փոփոխակներու բնագրերուն: Իմ Յառաջաբանիս մէջ գրական, լեզուական եւ վէպի տրամաբանական ամբողջութիւնը չարահիւսելու բացատրութիւնները տուած եմ, հոս չեմ ուզեր կրկնել:

Արդ, Հայաստանի բնագրի խմբագրողները իրենց Յառաջաբանին մէջ կ'ըսեն. «Այս գրքին մէջ չկայ տող մը, որ փոփոխակներու մէջ բռնուած չըլլայ»:

Ես իմ Յառաջաբանիս մէջ ըսած եմ՝ չկայ տող մը, դարձուածք մը, բառ մը, որ բնագիր փոփոխակներէն առնուած չըլլայ: Այս երկու յայտարարութիւնները ըսել կ'ուզեն թէ. ժողովրդական ստեղծագործութեան հարազատութիւնը պահած եմ, ինչ տող որ գրուած է գրքին մէջ, կարելի է գտնել բնագիր փոփոխակներու մէջ: Մենք կարելի է թէ պակաս տող գրած ենք, բայց աւելի տող՝ (որ կը նշանակէ նոր շարադրութիւն) երբե՛ք: Մինչդեռ Ջիթունին կը պարծենայ իր աւելի գրած տողերով, ինչ որ բնագրի հարազատութենէն մեղաւոր եւ անթոյլատրելի շեղում մըն է:

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

# Ոսկան Մարտիկեան

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Յուլիս 7ին Եգիպտոսի մէջ մեռած է Ոսկան պէյ Մարտիկեան, երբեմնի Օսմ. կայսրութեան թղթատարական նախարարը: Այս առթիւ Բժ. Պ. Միսաքեան կը գրէ «Յուսաբեր»ի մէջ.—

Մօտաւորապէս երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր էր որ Հելուան կը բնակէր, ուր խաղաղ ու առանձնացեալ կեանք մը կը վարէր:

Հոս ալ բարեկամներու ու ծանօթներու ստուար թիւ մը կազմելով, շատերէ սիրուած եւ յարգուած էր:

Վերջին ծայր ժուժկալ կեանք մը կը վարէր, ոչ կը ծխէր, ոչ ալ կը խմէր, ու զարմանք ազդելու աստիճան սակաւակեր էր: Շատ հաւանականօրէն, իր երկարակեցութիւնը արդիւնքն է այդ պարզ ապրելակերպին. ճգնաւորական այդպիսի խստակեցութեան շնորհիւ միայն կարելի էր խարխուլ առողջութեան մը ութսունամեայ տեւողութիւն մը ապահովել:

Ոսկան պէյ ստոյիկեան համակերպութեամբ կղզիացած էր կեանքի վայելքներէն: Իբրեւ մտաւորական մարդ՝ ան կեանքի մեծագոյն հաճոյքը իմացական ապրումներու մէջ խտացած կը գտնէր:

Այդ պատճառաւ ալ, գիրքն ու գրիչը իր առօրեայ կեանքին անբաժան մտերիմները դարձած էին: Անոնցմով կը մխիթարուէր ու կ'ոգեւորուէր:

Հակառակ միականի ու տկարատես ըլլալուն՝ շարունակ կը կարդար կամ կը գրէր:

Մէկ քանի օտար լեզուներ գիտնալով — ֆրանսերէն, անգլերէն, արաբերէն, պարսկերէն — հաճոյքով կը հետեւէր միջազգային մտաւորական շարժումին, ընտրեալ հեղինակներու գործերը կը կարդար ու երբեմն թարգմանութիւններ կ'ընէր:

Բայց գրի եւ գրականութեան մարզին մէջ, իր պաշտամունքի առարկան հայ գրականութիւնն էր: Ան, լաւ գրաբարագէտ մը ըլլալով, քաջածանօթ էր մեր հին հեղինակներուն, կարդացած էր անոնց գործերը, անսահման հիացում ունէր անոնց հանդէպ, ու վերջերս Խորենացիի մասին յօդուած մը գրած էր:

Միմիայն հիներով չէր որ կը հետաքրքրուէր, նորերով ալ կը շահագրգռուէր, ու սրտի անսահման գոհունակութեամբ կը հետեւէր անոնց նուաճումներուն:

Վերջերս, իր պաշտամունքին առարկան դարձուցած էր Կոստան Զարեանի հեղինակութիւնները: Ամիսներէ ի վեր «Նաւը Լերան վրայ» ստուար երկը կը կարդար, ու տեսնելու էր թէ ինչպիսի ոգեւորութեամբ իր գնահատանքը կը բանաձեւէր անոր մասին:

— Տօքթէօր, գանձ մըն է, գանձ մը, կը բացագանչէր, այսպիսի գործ մենք չէինք ունեցած մինչեւ հիմա, կոթող մըն է: Զայն հայ գրականութեան մեծագոյն փառքը պէտք է նկատել:

Հիւանդանոցին մէջ, ան տեղէ մը «Տատրագոմի Հարս»ը ճարել տալով, զայն ամբողջութեամբ կարդացնել տուաւ: Իր կենաց մայրամուտի սեմին առջեւ, անոր տեսիլքովը հրապուրուած փակեց յոգնաբեկ աչքերը:

Կասկած չկայ թէ Թունդ հայրենասէր մըն էր: Հայրենաբաղձութեամբ կը խայտար իր հոգին, իր մեծագոյն զբօսանքն էր, երեկոյեան դէմ, սենեակին մէջ զետեղուած անթելի փոքրիկ գործիքին կոճակը դարձնել՝ Երեւանի կայանը փնտռելու համար:

Բոլորին ալ խորհուրդ կուտար հայրենիք երթալ. «Հոն է մեր տունը, հոն է մեր ապագան», կը բացագանչէր, ու մահուան սնարին քով իսկ

# ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

## ՑՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Սէն-Լուի Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ տեղի ունեցաւ նոյն թաղին եւ Սէնթ-Մարկրիթի Կապոյտ Խաչի քոյր մասնաճիւղերու դաշտահանդէսը, 27 Յուլիսի կիրակին:

Հակառակ եղած խաչաձեւումներուն, խուռներամ բազմութիւն մը առտուընէ եկած գրաւած էր ծառերու շուքին տակ զետեղուած սեղանները: Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կ. Խաչի Սանուհիները գործի լծուած էին օգնելու համար տիկիններուն: Բոլոր կարգադրութեանց կը հսկէր Գ. Փիլիկեան որ ծանօթ է իր անխոնջ աշխատանքի նուիրումով: Սէն Լուի Նոր Սերունդը մասնաւորապէս, իր հետզհետէ ստուարացող խումբին վերելքը, թիւով 150, անոր կը պարտի:

Ժամը 4.30ին սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Տիկին Եղքովանեանի բացման խօսքէն վերջ երիտասարդութեան կողմէ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, հայրենաբաղձ շունչով:

Վիճակախաղի դրուեցան 9 տեսակ առարկաներ, նուիրուած՝ թաղեցիներու կողմէ, նաեւ սեղանի սիրուն ծածկոց մը զոր Սանուհիներ ասեղնագործած էին սիրայօժար, զոհելով իրենց սեփական աշխատանքի ժամերէն: Ծրաջան տիկիններր 25 ֆրանք արժէքով վիճակահանութեան 600 տոմսերէն 550ը սպառած էին արդէն օրեր առաջ, մնացած 50ը տեղւոյն վրայ շուտով ծախուեցան: Եւ վիճակախաղի թիւերը քաշուելով բախտաւորներուն տրուեցան շահուած առարկաները: Մուտքը ազատ էր, բայց Կ. Խաչի զարդանիշերը կը բաշխուէին, որուն համար եղած նուէրները բարդելով վիճակախաղի արդիւնքին, գոհացուցիչ գումար մը կը կազմեն:

Պոմոնի խաչուհիներէն տիկ. Հազարեան խօսեցաւ Կապոյտ Խաչի ընդհանուր գործունէութեան մասին, յիշատակելով մասնաւորապէս Պէյրութի բուժարանը իր ամէն յարմարութիւններով, Ճեմարանին տրուած օժանդակութիւնը, «Պնակ մը կերակուր»ը եւ Ամերիկայի օգնութիւններու կարգին՝ 25—30ի հասնող հայերէնի դասընթացքները, Փարիզի դարմանատունը, Ֆրանսայի մէջ՝ օդափոխութեան կայանները եւ դասընթացքները եւ եզրակացուց. «Անսահման է եւ հաստատուն Կապ. Խաչի գործը: Կոչ կ'ընենք բոլոր հայ տիկիններուն բոլորուիլ այս վսեմ գործին շուրջ, ստուարացնելով թիւը այն ծրաջան տիկիններուն, որոնք մեղուի նման կ'աշխատին անձնուիրաբար»:

Յետոյ ներկայացուեցաւ «Երկու Ծայրայեղները» կատակերգութիւնը, Նոր Սերունդի կողմէ որ զուարճացուց հանդիսականները:

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է՝ երկսեռ երիտասարդներու հայերէն առոգանութիւնը, զերծ օտար հնչիւնէ: Բեմի վրայ կամ խօսակցութեան ատեն, նոյնիսկ ծնողներէն մեկուսացած ատեն, իրարու հետ հայերէն լեզուով կ'արտայայտուին: Ապրի՛ք, երիտասարդներ, ձեր վրայ դրուած յոյսերը ի դերեւ չէք հանած: Թող օրինակ առնեն ուրիշ թաղերու հայ երիտասարդները: Ուրիշ հետաքրքրական երեւոյթ մըն ալ: Մինչ տարբեր կազմակերպութեան մը թեւին տակ գործող հայ երիտասարդներ գայթակղալից դէպքեր ստեղծեցին, Հ. Ե. Դ. Սէն-Լուի Նոր Սերունդի պատանիներն ու աղջիկները հայկական մաքուր մթնոլորտի տակ, խիստ կարգապահութեամբ դաստիարակութիւն մը կը ստանան, եւ կ'ապրին քոյր-եղբօր հոգիով:

Ահաւասիկ Սէն-Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը: Գեղարուեստական բաժնէն վերջ երաժշտութեամբ մարզուած հինգ տղաք կ'անցնին իրենց գործիքներուն զլուխը, ջութակ, կիթառ, փող եւ թմբուկ: Եւրոպական պարերու ժամանակն է բայց նախապատուութիւն կուտան հայկական երգերուն, որոնք կը թնդան ագարակի բարձունքէն եւ իջնելով կը ծաւալին մինչեւ Սէն Լուի թաղին վրայ:

Գնահատելի ձեռնարկ մըն է այս նուագախումբը զոր Նոր Սերունդը կազմած է իր սեփական միջոցներով եւ որ սիրայօժար կը նուագէ մեր քոյր կազմակերպութիւններու սարքած պարահանդէսներուն մէջ, խնայել տալով վարձու նուագախումբի համար վճարուած 6—8000 ֆրանքի ծախք մը: Աւելին՝ ուրիշ տեղեր նուագելու հրաւէրը կ'ընդունին եւ վարձատրութեան համար իրենց տրուած գումարը նոյնութեամբ կը յատկացնեն Նոր Սերունդի սնտուկին: Ապրիք տղաք, բոլոր քոյր մասնաճիւղերը կրնան հպարտ ըլլալ ձեզմով: Փափաքելի էր՝ նուագախումբը աւելի ճոխացնել յաւելեալ գործիքներով, որպէսզի ժողովրդականութիւն գտնելով ամէն տեղ, կարենար գոհացնել դժուարահաճ պարասէրները:

Դաշտահանդէսի վերջին հաճոյքն էր ուրեմն եւրոպական պարը: Կերուխումի եւ երգի տօնական վայելքէ մը վերջ ժողովուրդը ուշ ատեն տուն դարձաւ:

Սլաք

## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄՎԻՆԵՈՆ, 28 Յուլիս (Յառաջ). — Երէկ՝ կիրակի, արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս, Փոնթէի ծանօթ դաշտին վրայ, հաստաբուն ու բարձրաբերձ կաղնիներու ու սօսիներու զով ստուերներուն մէջ, Ջրափը, մենք ալ տօնեցինք Խանասորի արշաւանքին յիսնամեակը, ընկերա-համակրական խնջոյքով մը:

Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի վարչութեան հրաւէրը հաճոյքով ու սիրով ընդունած էին ընկերներն ու համակիրները, որոնց թիւը կը հասնէր շուրջ հինգ տասնեակի:

Յեղափոխական երգերը կ'ոգեկոչէին մղուած հերոսամարտը, մեզի ալ կորովի ոգի ու հաւատք ներշնչելով պայքարը շարունակելու՝ մինչեւ մեր նպատակներուն ու բաղձանքներուն վերջնական իրագործումը:

Յիշատակութեան արժանի էին մասնաւորապէս ընկեր Մկրտիչ Գաբրիէլեանի երգերը— ինք ալ կամաւորներէն առաջին համաշխարհային պատերազմին, կովկասեան ճակատին վրայ,— յատկապէս յաւերժայիշատակ հերոս Քեռիի երգն ու անմահն Զարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» արտասանութիւնը:

Օրուան «պատարագ»ի բաժինը կատարեցինք ժամը 6ին: Բոլոր ներկաներս համախմբուելով յոտնկայս բացումը կատարեցինք «Կարկուտ տեղաց»ով ու նոյն ձեւով ալ փակումը՝ «Կռուեցէք տղերք»ով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ իբրեւ օրուան բանախօս ղրկուած էր ընկեր Ս. Միլտոնեան, որ խօսեցաւ կէս ժամ պատմականն ընելով Խանասորի արշաւանքին: Ընկերը խօսքը վերջացուց դրուագ մը յիշելով մեր եօթներորդ դարու պատմութենէն.— Սմբատ Բագրատունի Պատրիկ իշխանին, Բիւզանդական կայսր՝ Մորիկի կողմէ մահուան դատապարտուելն ու գազաններու կրկէսը նետուիլը՝ իբրեւ գործադրութիւն: Ժողովուրդը տեսնելով Վահագնատիպ իշխանին փառաւոր յաղթանակը գազաններուն վրայ — արջ, ցուլ եւ առիւծ— կ'աղաղակէ մէկ մարդու պէս ու բարձրագոռ — անպարտ...: Ներումը կը շնորհուի: Իր իշխանական իրաւունքները կը վերստանայ կրկին:

Հ. Յ. Դ. մեր դարու Սմբատ Բագրատունի պատրիկն է: Մէկէ աւելի արիւնածարաւ բռնակալներու դէմ կռուած է... ու անոնք չկան այսօր: Պիտի անհետանան նաեւ ուրիշ բռնակալներ ու Ան, պիտի հասնի իր նպատակներուն, տիրանալով իր իրաւունքներուն հայրենի հողին վրայ, ինչպէս Բագրատունի իշխանը՝ Սմբատ: — Զ.

## Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 1947 — 1948 եղանակի պատրաստութեան համար ֆութպոլի յանձնախումբը թէ մարզիկները մեծ գործունէութեան մէջ են: Ամէն երեկոյ 7էն 9 Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին (Bar du Globe, Bld. d'Athènes) տեղի կ'ունենան նոր անդամներու եւ լիսանսներու արձանագրութիւնները:

Նորանոր ոյժեր կ'արձանագրուին եւ կը յուսանք որ նոր եղանակի խաղարկութեան Մարսէյլ պիտի ներկայացնէ շատ զօրաւոր խումբեր:

Միութիւնս ունի երկու մարզադաշտ, մին St. Loup Atlanticի մարզադաշտը որմէ յատկացուած է առաջին խումբին, իսկ երկրորդը Beaumontի մարզադաշտը որ յատկացուած է միւս խումբերուն: Վարչութիւն թէ ֆութպոլի յանձնախումբը գործի ձեռնարկած են կառավարութեան մօտ եւ բարերար անդամներու մէջ, միջոցներ ճարելու եւ Beaumontի մարզադաշտը ընդարձակելու եւ ցանկապատելու համար: Նմանապէս ջուրի խողովակներ զետեղուելով տուշի համար դիւրութիւններ պիտի ապահովուին: Հասկնալի է թէ այս բոլորը մեծ գումարներու կը կարօտին: Սեպտեմբերի վերջերը տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, ուր առաջին անգամ ըլլալով զինուորական պատուիրակը ներկայ պիտի ըլլայ եւ խօսք պիտի առնէ:

Այսպէս, սիրելի մարզիկ ընկերներ, մեր բոլորին սիրելի «Յառաջ»ի մարզական սիւնակներուն մէջ հետզհետէ պիտի երեւան մասնաճիւղերու յառաջդիմութեան բարի լուրերը եւ յաջողութիւնները: Ո՜ն ուրեմն, նոր եղանակին առթիւ աւելի փարինք մեր միութեան հրեղէն տառերուն, բարձրանանք եւ բարձրացնենք եւ արժանի պահենք հայ անունը, օտարներուն առջեւ: — Վահան Շամլեան

Յ. Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն ընդունելութեան զոր Լիոնի, Տէսինի մեր քոյր մասնաճիւղը կազմակերպած էր Պ. Լեւոն Մնացականեանի բաժակի երկրորդ խաղարկութեան առթիւ, նմանապէս շնորհակալութիւններ մեր սիրելի Ազգ. պետին՝ Պ. Գրիգոր Յակոբեանի, որ իր հովանաւորութեամբ պատուեց նոյն մարզահանդէսը, մեծ ոգեւորութիւն մը ստեղծելով հանդիսականներուն եւ մարզիկներուն մէջ:

# Ներգաղթը Եգիպտոսէն

Գահիրէի Progrès Egyptien թերթը կը գրէ (14 Յուլիս). —

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Եգիպտոսի Հայերուն հայրենադարձին յապաղումը արդիւնք է այն իրողութեան, որ ներգաղթի կազմակերպութեամբ զբաղող կոմիտէն պարտք համարած է իրեն՝ նախապատուութիւն տալ Յունաստանի Հայերուն, այդ երկրին մէջ ներկայիս տիրող դժուարութիւններուն պատճառով:

Գալով Եգիպտոսի Հայերուն, կոմիտէն որոշած է, իբրեւ սկզբունքութիւն, 3000 հոգիի հայրենադարձը:

Ռուսական երեք նաւեր պիտի յատկացուին փոխադրութեանը Միջին Արեւելքի այն Հայերուն (անոնց թիւը շուրջ 30.000 կը հաշուեն), որոնք կը փափաքին վերջնապէս հաստատուիլ Սովետ. Հայաստան:

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Հայաստանի բնակարանի տագնապը, որ յատուկ էնաեւաշխարհի բոլոր երկիրներուն, կը կազմէ գլխաւոր պատճառը, որուն համար Խ. Միութիւնը ստիպուած է չափաւորել ներգաղթի շարժումը:

Յիշեցնենք այս առթիւ, որ Եգիպտոսի հանրային ապահովութեան պաշտօնատունը երկու պայմաններ դրած է այն Հայերուն, որոնք կը փափաքին ներգաղթել: Նախ՝ Եգիպտոսէն իրենց մեկնումը պիտի նկատուի վերջնական, ապա այն Հայերը, որոնք արդէն եգիպտ. հպատակութիւն ստացած են, պէտք է ընդմիշտ հրաժարին իրենց հպատակութենէն, եւ հետեւաբար, վերադարձնեն հպատակութեան իրենց վկայաթուղթը՝ ներքին գործերու նախարարութեան պատկանեալ ճիւղին:

## Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԷՆ. —

Տարեկան մեծ բանակումները սկսած են:

Յուլիս 26ին Կար տը Լիոնէն մեկնեցան Ալֆորվիլի մասնաճիւղի «Քաջն Վարդան» գայլիկները, ծիծեռնակները, արենուշները, սկաուտ եւ երէց սկաուտներու խումբերը, իրենց ծրաջան ղեկավարներու առաջնորդութեամբ դէպի Անըսի գեղատեսիլ լճակի շուրջ, կազդուրուելու եւ հայկական շունչով խայտալու:

Յուլիս 28ին, Մարսիլիոյ գայլիկ, ծիծեռնակ, արենուշ, սկաուտ եւ երէց սկաուտներու խումբերն ալ մեկնեցան Սէն Սիր սիւր Մէր, ուր դիւթիչ եւ հայրենաշունչ մթնոլորտի մը մէջ պիտի բանակին, իրենց անձնուէր ղեկավարներու առաջնորդութեամբ:

15 Օգոստոսին Սէր Սիր սիւր Մէրի բանակավայրէն երէց սկաուտները ինչպէս նաեւ ղեկավարներուն մէկ մասը պիտի վերադառնան Մարսէյլ, կատարելու իրենց հայ սկաուտի պարտականութիւնը, ձեռք տալով, ներգաղթի Ա. կարաւանի զետեղման աշխատանքներուն:

Այդ միջոցին հաւանաբար Մարսէյլ հասնին Փարիզի ենթաշրջանէն Պուա Քոլոմպ, Անիէռ եւ Շավիլի, ինչպէս նաեւ միջին Ֆրանսայի ենթաշրջանին նոր խմբաւորումները եւ մասնակցելէ վերջ, դէպի հայրենիք ներգաղթի աշխատանքներուն, մեկնին կազդուրուելու Սէն Սիրի հրաշատեսիլ եւ հայրենանման պուրակներուն տակ, սպասելով որ իրենց կարգին, յառաջիկայ տարիներուն բախտն ունենան բանակելու Սեւանայ լճին շուրջ, դէմ յանդիման հրաշափայլ Արարատին, եւ ինչո՞ւ չէ, թերեւս Արարատի բարձունքին ի վեր:

---

ինծմէ չարունակ տեղեկութիւններ կ'ուզէր ներգաղթի մասին:

Վերջերս իր ազգականներէն մին՝ Մ. Ռ. վարժարանի նորաւարտ սան մը՝ նամակ մը ստացած էր իր դաստիարակ վարդապետներէն մէկէն:

Վարդապետը, երիտասարդին հայրենադարձի բաղձանքները ջատագովելով հանդերձ, կարգ մը վերապահումներ ըրած էր: Ոսկան պէյ զանոնք անհարկի գտնելով, սոսկալի կերպով զայրացած էր, ու կ'ըսէր թէ «ես այդ վարդապետին նամակ մը գրեմ՝ թող երթայ հասկնայ»:

Այժմ, տեղին է հարցնել թէ վարչական, իմացական ու հոգեկան այսպիսի արժանիքներով օժտուած այս մարդը ի՞նչ տուած է ազգին:

Իր թարմ չիրիմին առջեւ ստիպուած եմ խոստովանիլ թէ՝ դժբախտաբար շատ քիչ բան:

Կասկած չկայ որ օտարը շատ աւելի օգտուած է իրմէ, քան իր հարազատը:

Ան, խառնուածքով պահպանողական մը ըլլալուն, Պոլսոյ մէջ, ազգային տեսակէտով մեկուսի կեանք մը վարած է: Ժամանակի մը համար քաղաքական ժողովներու անդամ եղած է, ահա այս է ամէնը: Գործնական ոչ մէկ դեր ունեցած է մեր փոթորկալից մօտաւոր անցեալին մէջ: Արտասահմանի մէջ, իր կարողութիւններուն մեծադոյն նպաստը կը սահմանափակուի, Թորգոմ արք.ի օրով, Երուսաղէմի վանքին ելեւմուտքի կանոնաւորելու համար թափած ջանքերուն, ինչպէս նաեւ մեր գաղութի կեանքին հետ կապ ունեցող մի քանի հարցերու լուծման համար յանձնախումբերու մէջ ի յայտ բերած իր կարճատեւ գործունէութեան մէջ:

Իսկ իբրեւ մտքի հունձք, քանի մը յօդուած եւ «Բառարան մտածումի» անունը կրող գիրք մը, հեղինակին հմայքին անարժան գործ մը, որուն չտպագրուիլը շատ աւելի նախընտրելի պիտի ըլլար:

ՏՈՔԹ. Գ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

նատ հասած էր երբ երկու դիակները դեռ վար չէին առնուած, ըսաւ թէ «ամենամեծ ոճիրներէն մէկն է որ գործուած ըլլայ Հրեայի մը կողմէ» : Հրէական ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը, Հականա, խորապէս ազդուած երկու անգլիացի ջինապետներուն կախաղանէն եւ յօշոտումէն, կոչ մը ուղղեց Պաղեստինի Հրեաներուն, որպէսզի միաձայն, միանգամ ընդ միշտ խորտակելու համար ահաբեկիչ խումբերը: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառեր խօսուեցան, դատապարտելով «այն ոճրագործները որ կատարած են այս քստմնելի, տմարդի արարքը» եւ ազդարարելով թէ նոր ոճիրներ ծրագրուած են: «Ամէն Հրեայ եւ Հրէուհի պէտք է արթուն հսկէ իր դրացիներուն վրայ, Հականային հաղորդելով որեւէ կասկածելի դէպք: Ահաբեկչական գործունէութիւնը կը սպառնայ կործանել Պաղեստինը» :

Կ'ըսուի թէ Պաղեստինի կառավարութիւնը պիտի պահանջէ բոլոր Հրեաներէն վճռական միջոցներ ձեռք առնել, արմատախիլ ոչնչացնելու համար ահաբեկչական գործունէութիւնը : Զրոյցի մը համաձայն, գաղտնի կոմիտէներուն վարիչները հեռաւոր թաքստոցներ մտած կամ երկրէն փախած են :

★ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ վեց Հրեաներ սպաննուեցան եւ 18 հոգի վիրաւորուեցան, իբրեւ հետեւանք զինուորներու հետ ծագած ընդհարումի մը: Ուրիշ հինգ Հրեաներ սպաննուեցան Թէլ-Ավիվի մէջ, երբ Անգլիացիները կրակ բացին հանրակառքի մը վրայ:

Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը ազդարարեց Հրէական Գործակալութեան թէ զինուորական վարչութիւն պիտի յայտարարուի ամբողջ Պաղեստինի հրէական շրջաններուն մէջ, եթէ հրեայ հասարակութիւնը չգործակցի բրիտանական իշխանութեանց, Իրկունի վարիչները ձերբակալելու համար:

★ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, գաղթային նախարարը «իր նողկանքը» յայտնելով գործուած ոճիրին համար, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին: Ընդդիմադիրները կ'աղաղակէին.

— «Դուրս հանեցէք մեր տղաքը, թող Հրեաները եւ Արաբները կռուին իրարու հետ» :

## ՅԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ 30 Յուլիս, (Յառաջ).— Ծանօթ հայրենակից մը, Պ. Եղիա Շահպազեան Խարբերդի Մորենիկ գիւղէն, 41 տարեկան, երկու զաւակի հայր, երկուշաբթի (28 Յուլիս) կէսօրէն վերջ սաստիկ տաքէն ազդուելով կ'առաջարկէ Պ. Պ. Նալպանտեանի լոգանք մը առնել Ռօն գետին մէջ: Պ. Շահպազեան լողալ չգիտնալով մէկէն ինքզինքը հոսանքի կուտայ: Իր զաւակը, որ նախապէս գետը մտած եւ ցամաք ելած էր, կը սկսի աղաղակել.— Հայրիկս կը խեղդուի: Իր ընկերը, Պօղոս կարելին կը փորձէ ազատելու, բայց հոսանքը այնքան զօրաւոր եղած է որ չի յաջողիր, եւ այսպէս կ'անհետանայ դժբախտ Եղիան: — Ն. Թ.

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ 68ի դէմ 262 ձայնով վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը : Ձեռնպահ մնացին 80 երեսփոխաններ: Համայնավարները հակառակեցան, քանի որ Մոսկուա չէ վաւերացուցած դաշնագիրը:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նորէն մերժեց որ Իրլանտա, Փորթուկալ եւ Անդրյորդանան անդամ ընդունուին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ տնտեսական տագնապը շատ ծանրացած ըլլալով, պարենաւորումը նորէն պիտի կրճատուի: Կառավարութիւնը կոչ մը պիտի ուղղէ միլիոնաւոր բանուորներու, որպէսզի աւելի երկար աշխատին եւ զարկ տան արտադրութեան:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ եւ գործատէրերու նոր համաձայնութիւնը պիտի ստորագրուէր երէկ: Ընդհանուր յաւելումները պիտի ըլլան 11% բարձր աշխատավարձքերու, 15—20% անոնց որ շատ վար են:

«ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌԱԾ Է», յայտարարեց Նոքրաշի փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը, Նիւ Եորքի մէջ, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: «65 տարուան գրաւումէ վերջ պարպելու կրկնակի խոստումները չգործադրուեցան: Նեղոսի հովիտին գրաւումը օտար պետութեան մը կողմէ սպառնալիք մը կը կազմէ մեր ազատ և անկախ ազգին համար» :

ԵՕԹԸ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐ սկսան դատուիլ ոստիկանական ատեանի մը առջեւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ թաքստոց եւ կեղծ թուղթեր ճարած են Վիշիի գործակիցներուն: Իբրեւ չքմեղանք ամբաստանեալները կ'ըսեն թէ քրիստոնէութիւնը իրենց սորվեցուցած է,— «բարիք ըրէք ձեր թշնամիներուն» :

ՃԱՎԱՅԷՆ կը հեռագրեն, թէ հոլանտական զօրքը գրաւեց Մալանք քաղաքը, ուր ամէնէն կատաղի կռիւները մղուեցան: Բնիկները կրակի տուին քաղաքը, նահանջած ատեն: Դիմադրութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ: Բնիկները Պաթավիայի վրայ կը քալեն:

# Խանասորի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիսնամեակը մեծ շուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալպարի ընդարձակ եւ օդաւոր անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար :

Փափաքողները պէտք է նախօրօք արձանագրուին մինչեւ 3 Օգոստոս: Արձանագրուելու համար դիմել Պօմոնի համար ընկեր Գ. Քէնտիրեանի, իսկ Լա Ռօզիէրի համար ընկեր Յ. Նիկողոսեանի :

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար Վալպար մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Ծերիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

## ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթիէն մինչեւ ուրբաթ իրիկունները ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

## ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ, Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակի առթիւ: 3 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, անցեալ տարուան գեղատեսիլ վայրը: Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերներն ու համակիրները:

Անձրեւի պարագային տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Շրջաններէն եկող կիներու եւ մանուկներու դէպի հանդիսավայր փոխադրութիւնը ապահովուած է ինքնաշարժերով :

## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Սէն Շամոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ Վարիզէլի օդասուն պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՍԷՕԼԷՕԶԻ ՀԱՅՐ. ՎԵՐԱՇԻՆԱՑ Միութեան Վալանսի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 27ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուան ժամը տասը, Քլօ տէ Ֆիւզէնի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Այս առթիւ նախագահը, Պ. Բարթիկեան պարզեց Միութեան գործունէութիւնը: Նուէրներէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Վիճակախաղէն շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 706, 247, 214, 207, 244, 654, 480, 148, 718, 616, 267, 3, 62, 51 : Շահողները թող դիմեն Պ. Պետրոս Բարթիկեանի, rue Farnerie, No. 19, Valence (Drôme): Մեր խորին շնորհակալութիւնը բոլոր անոնց որոնք քաջալերեցին մեզ նիւթապէս թէ բարոյապէս: —(Կնիք)

## ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի յետ պատարագի Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին մէջ իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

հոգւոյն: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Երուանդ Պետրոսեանէ 1000 ֆրանք, Պ. Ա. Շահխաթունիէ 500 եւ Պ. Յովսէփ Կօշկակարեանէ 100 ֆրանք:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՖԱԵԱՆ եւ պարագաներու կողմէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, իրենց ողբացեալ եղբօր եւ ազգականին՝ ՅԱԿՈԲ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի շրջանները կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

## ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

**17** տարուան ճպարավաճառի խանութ մը, հայրենադարձի պատճառով: Ունի բնակութեան և այլ տեսակի յարմարութիւններ: Դիմել՝ Յ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, **34, rue Tarentaize, St-Etienne** (Loire).

## ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

# Մարսէյլի Հայ Արիներու

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՆ ՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ԱՐԻՆԵՐԸ կազմակերպած են եղանակի մեծագոյն բացօթեայ պարահանդէսը, Շաբաթ 2 Օգոստոս, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Քոլիզէ Փլաժի սրահին մէջ, ի նպաստ «Հայկ Նահապետ» եւ «Արաքս» խումբերու: Մուտքը պիտի յատկացուի Համաշխարհային սկաուտական Զ. Ճամբարի մասնակցութեան ծախքերու :

## ՈՂՋԵՐԹԻ ԳԻՆԵՁՕՆ

ԻՍԻ.— Սէօլէօզի Վերաշ. Հ. Մ. Կ. վարչութիւնը Հայաստան մեկնող հայրենակիցներուն ի պատիւ կազմակերպած է գինեձօն մը, այս շաբաթ երեկոյ (2 Օգոստոս), ժամը 8ին, հայրենակից Յարութիւն Գարայեանի սրճարանը, 25 rue de la Défense, Issy les Moulineaux :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, իրենց հրաժեշտի խօսքը ըսելու :

## ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ բացուած է 1947—48 տարեշրջանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնը: Փափաքողները թող փութան դիմել Տեսչութեանս, որովհետեւ տեղի անձկութեան պատճառով սահմանափակ թիւով պիտի կարենանք ընդունիլ:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին Շբ., Կիրակի, Բշ. օրերը, իսկ միւս օրերը մասնաւոր ժամադրութեամբ: (Հեռ. OBS. 18-28): Հասցէ՝ 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.):

# Յետաձգուած է

ՏԱՐՕՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի:

## ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէին: Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Սէն Փիէռի օդասուն եւ զով անտառին մէջ: Պիտի խօսի Մարսէյլէն ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Հ. Կ. Խաչի սաններուն կողմէ: Բարձրախօս հեռայլն: Առատ ջուր: Իջնել հանրակառքին երկրորդ կայարանը :

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պալիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պալիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պալիկեան (երկուքն ալ մեռած):



Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 3 AOUT 1947 Կիրակի 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5101 Նոր շրջան թիւ 710 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


## ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Ճշմարիտ հերոսի մը պէս պատնէշին վրայ կ'իյնայ մեր անմահ ու առաքելատիպ Համօն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ամրաբուն կաղնիներէն մէկն ալ կը տապալի, հանրային գործի ճամբուն վրայ:

Համակ նուիրուած իր պաշտած կուսակցութեան եւ իր հիմնած Համազգայինին, մեր յաւէտ ողբացեալ վեթերան ընկերը առաջինին հոգին էր, խիղճն ու առաջնորդը, երկրորդին մղիչ ուժը, ոգեւորողն ու ղեկավարը:

Ու Համազգայինին համար իր տածած ջերմ պաշտամունքին է որ զոհ կ'երթայ ի վերջոյ:

Փալանճեան քոյրերու նուիրատուութիւնը ամէնէն աւելի գինքն էր ուրախացուցած. վերջապէս պիտի իրականանար տարիներու իր երազը, — Պէյրութի Հայ Ճեմարանը պիտի ունենար իր սեփական շէնքը:

Ո՞վ էր որ ամենայն ձեռնհասութեամբ պիտի կրնար զբաղիլ նոր շէնքի խնդրով: Ու Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը խնդրէ իր նախագահէն, որ երթայ Պէյրութ եւ անձամբ կարգադրէ Ճեմարանի գործերը:

Գահիրէ-Պէյրութ ճամբուն վրայ երկաթուղին կը յանգի Հայֆա, ուր վերջերս պատահած ժանտախտի քանի մը կասկածելի դէպքերու վրայ, ճամբորդները ենթարկուած էին պարտադիր պատուաստումի: Ընկեր Համօ ճամբայ ելլելէ առաջ կը պատուաստուի ժանտախտի դէմ շիճուկով մը, որ շատ զօրաւոր էր իր կազմին համար: Հազիւ տասը ամիս առաջ Փարիզի մէջ ենթարկուած էր լուրջ գործողութեան մը:

Այս անգամ իր յոգնատանջ մարմինը չտոկաց սակայն եւ հսկան ինկաւ հիւանդանոց: Բժշկական արտակարգ խնամքներն ու ընկերներու սրտաբուխ հոգածութիւնը ո՛չ մէկ օգուտ ունեցան ու չորրորդ տասը օր՝ դարանակալ մահուան դէմ կուրծք տալէ վերջ, աչա՛ իր աչքերը կը փակէ յաւիտենութեան՝ հեռու իր սիրելի հայրենիքէն: Այն հայրենիքէն, որուն ազատագրութեան նուիրական գործին էր լծուած ուսանողական նստարաններէն սկսեալ եւ որուն համար բանտ էր նստած տարիներով: Իբրեւ իսկական յեղափոխական, դատարանի առջեւ իր խիզախ պատասխաններով ցարական Ռուսիոյ դաժան դատաւորներուն բարկութիւնն էր հրաւիրած իր վրայ, դատապարտուելով վեց տարի տաժանակիր աշխատանքի: Ետքէն հիւանդութեան պատճառով այդ պատիժը փոխուեցաւ մշտնջենական աքսորի, Սիպերիոյ Ուսոլաք քաղաքը: Ընկերուհի Ռուբինա (Արէշեան), 1905ի Երլարզի պոմպայի հերոսուհին եւ 1912ի բանտարկեալներու պաշտպան հրեշտակը, որ նոյնպէս բանտի եւ աքսորի էր դատապարտուած, Ուսոլաքի մէջ կը միանայ մեր ողբացեալ բժիշկին, որուն կեանքի անբաժան ընկերուհին կը դառնայ:

Իր սիրած հայրենիքի զոհ տուած էր նաեւ իր անդրանիկ զաւակը՝ 18 տարեկան պատանի Մոնիկը, Նախագահ Անդրկովկասեան Հայ Աշակերտական Միութեան, Ղարաքիլիսայի մայիսեան պատմական կռիւներուն ատեն, որոնք յանգեցան Հայաստանի անկախութեան հռչակման:

Բանտ ու աքսոր տեսած, տաք ու պաղ օրեր անցուցած մեր վեթերան ընկերը Հայաստանի անկախութեան օրերուն, երբ ներքին եւ արտաքին վտանգներ կը սպառնային մանկատի հայրենիքին, պետական ամէնէն բարձր ու պատասխանատու պաշտօնին կոչուեցաւ, դառնալով Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ:

Վարչաձեւի փոփոխութիւններէն վերջ դարձեալ բանտ ինկաւ ու շատ չանցած ազատուեցաւ, շնորհիւ Փետրուարեան ապստամբութեան:

Արտասահմանի մէջ բժշկութիւն ընելով մէկտեղ ամբողջովին նուիրուած էր հանրային գործունէութեան: Իր հեղինակաւոր ձայնը կը յուէր Եգիպտոսի սահմանափակ շրջանակէն դուրս Սփիւռքի ամէն կողմը, ուր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու Համազգայինը իրենց հաւատաւոր եւ կուռ կազմակերպութիւններն ունին:

Անբիծ, անշահախնդիր, անձնազոհ, հայրենասէր եւ տիպար ղեկավար ընկեր մըն է որ կը կորսնցնէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Համազգայինը եւս կ'ենթարկուի անդարմանելի կորուստի մը:

Իսկ հայ ժողովուրդը կ'ողբայ մահը իր շատ պատկառելի, յարգելի, ազնիւ եւ անձնուէր մէկ զաւկին:

Հանգի՛ստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն:

Եւ յարգա՜նք իր յաւէտ անմոռանալի յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

### ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Միացեալ Ենթակոմիտէն երկիւղածօրէն խոնարհելով մեր վաստակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ շիրիմին առջեւ, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, որոնք միշտ մնացած են պատնէշին վրայ:

Այս առթիւ 1500 Ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

★ «Յառաջ»ի յաջորդ կիրակի օրուան թիւը պիտի նուիրուի ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի: Կը խնդրուի խոստացուած գրութիւնները խմբագրութեան հասցնել ամէնէն ուշը մինչեւ հինգշաբթի:

## Մէկը միւսէն թեթեւ

Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» լրագրին Նիւ Եորքի թղթակիցը, Ճէհտի Շահինկիրայ, որ ներկայ եղած էր «Համաշխարհային Քոնկրէս»ին, հետեւեալ պատմութիւնը կը հաղորդէ շռնդալից խորագիրներով.—

Հայերու նոր գործունէութեան մասին տեղեկութիւն քաղելու նպատակով, անոնց կեդրոնը գացի եւ Թերզեանը տեսայ: «Սօն Սաաթ»ի մէջ հրատարակուած գրութիւններս թարգմանելով հոս դրկած են: Պաղ շեշտով մը խօսեցաւ ինծի հետ եւ ըսաւ թէ գրութիւններս իր գործունէութիւնը կը կացինահարեն եւ գոյութիւն ունեցող ձգտումը կ'աւելցնեն.

— Պիտի տեսնէք, շարունակեց ան, ձեր ձեռքը գտնուող հայկական հողերուն վրայ մօտ ատենէն հայ հանրապետութեան դրօշը պիտի ծածանի: Հայրենակարօտ բոլոր Հայերը պիտի գրկեն իրենց մայր հայրենիքը: Եթէ Թուրքիան խելացի շարժելով ինքնաբերաբար վերադարձնէ այս հողերը, աւելի շահաւոր կ'ըլլայ եւ բարեկամ դրացի պետութիւն մը կը շահի:

Խօսեցայ իրեն Թուրքիոյ մէջ լոյս տեսնող թերթերու այն հրատարակութիւններէն, ուր Թուրք հայրենակից Հայերը գաղափարակից չեն իրեն:

— Անոնք իրենց վախէն այդպէս կը գրեն, անոնց ներքին զգացումը մենք գիտենք, ամէն առթիւ իրենց ցաւերը մեզի կը հաղորդեն:

Նիւթը փոխեցի եւ Ռուսիա երթալէ վերջ այնտեղէն փախչող Հայերուն վրայ բերի:

— Անհիմն բաներ, ըսաւ կտրուկ մը:

Սակայն ըսի թէ օտար թերթերու գործակալութիւններն ալ կը գրեն: Ժպտեցաւ ու ըսաւ. — Անոնք ամէն բան կը գրեն. ես ալ ուզածներս կրնամ գրել տալ:

Միտ բանին արդէն հասկցայ: Արդէն երբեմն երբեմն նմանօրինակ խօսքերու նմոյշներուն կը հանդիպինք:

Մեկնած միջոցիս ըսաւ. — Սեպտեմբերին, Ընդհ. Ժողովի արդիւնքը պիտի տեսնենք:

Ի պատասխան ըսի. — Ասպարէզը բաց է, հրամեցէք, եկողը կը տեսնէ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ. — «Յուսաբեր»ի խմբագիրներէն Բ. Թաշեան որ Ամման (Անդրյորդանան) գացած է Մայիս 28ի առթիւ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է.—

Ամմանի հայ գաղութը հիմնուած է 1922ին: Ներկայիս ան իր մէջ կը հաշուէ 120 ընտանիք, ընդամէնը շուրջ 600 հոգի (ոմանք այս թիւը մինչեւ 450ի իջեցուցին): Ըսին ինծի, թէ Անդրյորդանանի մէջ կան նաեւ տարագրութեան ընթացքին իսլամացուած Հայուհիներ, մօտ 40—50 հոգի:

Գաղութը Ամմանի մէջ ունի եկեղեցի, եւ դպրոց 120 աշակերտներով: Վարժարանի տարեկան ելմտացոյցն է 1.400 ոսկի: Իւրաքանչիւր աշակերտի համար կը ծախսուի տասնըմէկ ոսկի, ինչ որ բաւարար է: Պիտճէն ամբողջութեամբ կը հայթայթուի գաղութին կողմէ:

Իբրեւ Միութիւն Ամմանի մէջ կը գործէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մօտ յիսուն անդամներով:

Հայերը ընդհանրապէս արհեստաւորներ են: Կան հողագործներ ալ: Ոմանք ունին սեփական տուն եւ հող: Ինքնապահ են ամէնքն ալ, կարելի է ըսել նոյնիսկ բարեկեցիկ: Գաղութին երեւելիներէն են Տոքթ. Ս. Էթեէմէզեան եւ դեղագործ Ցովիկ Էթեէմէզեան, «մեր Ցովիկը»՝ աւելի կարճ ձեւով:

## Համաձայնութիւն Աշխատավարձի մասին

### ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ՝ 11 %

Ուրբաթ օր, 1 օգոստոս, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Գործատիրական կազմակերպութիւնը վերջապէս ստորագրեցին պայմանագիր մը, որուն համաձայն աշխատավարձի ընդհանուր յաւելումը պիտի ըլլայ 11% համեմատութեամբ, 1947 յուլիս 1էն սկսեալ և պիտի վերաքննուին գիները: Միեւնոյն ատեն համաձայնութիւն մը պիտի մշակուի, զարկ տալու համար արտադրութեան: Փարիզեան շրջանին մէջ նուազագոյն ժամավարձը պիտի հաշուեն 42.50, ամսական նուազագոյն օրապահիկը՝ 8000 ֆրանք (զուտ 7760 ֆր.): Համաձայնագիրը անմիջապէս վարչապետին յանձնուեցաւ, որ իր վերջնական որոշումը պիտի հաղորդէ այս շաբթու:

Բանակցութիւնները կը շարունակուէին երկու շաբաթէ ի վեր եւ երկու կողմերն ալ գոհ կ'երեւան արդիւնքէն: Պայմանագիրը կը տրամադրէ 11%ին մէջ հաշուել 1947 մայիսէն ի վեր կատարուած զանազան յաւելումները կամ կանխավճարները: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին աշխատանքի ժամերը աւելցնելու, անգործները եւ դասակարգները բանեցնելու, ճարտարագործութեան մղում տալու համար, առանց վնասելու բանուորներու առողջութեան:

Աշխատավարձքի յաւելումը կը շարունակուի 1944 Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ առաջին անգամ 50% յաւելում կատարուեցաւ: 1946 յուլիսին 25%ի նոր յաւելում մը կատարուեցաւ:

Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ վարչապետ հասկցուցած է երկու կողմերուն թէ գիներու որեւէ յաւելում պէտք չէ անցնի 5%ը, չխանգարելու համար կառավարութեան հիմնական քաղաքականութիւնը:

Երկու կողմի ներկայացուցիչները համաձայնութենէն անմիջապէս վերջը յայտարարեցին թէ իրենք դուրս չեն ելած կառավարութեան նշանակած սահմանէն, քանի որ 11% յաւելումը կ'ընդգրկէ վերջերս եղած բացառիկ վճարումները, իբրեւ պարգեւ, թերհաշիւ եւայլն:

Յետոյ, երկու կողմերն ալ համաձայնած են որ գիներու հսկողութիւն կատարուի միայն այն ապրանքներուն վրայ որոնք անհրաժեշտ են ճարտարագործական եւ հողագործական բանուորներու արտադրական կարողութիւնը աւելցնելու համար: Միւս բոլոր ապրանքներու գիները ազատ պիտի ըլլան: Անոնք համաձայնած են նաեւ որ երբ հաւասարակշռութիւն հաստատուի անհրաժեշտ ապրանքներու արտադրութեան եւ սպառման միջեւ, անոնց վաճառումն ալ ազատ պէտք է հռչակուի:

## Արիւնալի դէպքեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն հասած հեռագիրները շատ ծանր կը ցուցնեն կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք երկու անգլիացի յիսնապետներու կախաղանին: Եչ. օր, երբ երեւան հանուեցան երկու զոհերուն դիակները, անգլիացի զինուորներ կատղելով կրակ բացին Թէլ-Ավիվի փողոցներուն մէջ, հանրակառքերու եւ ինքնաշարժերու վրայ: Այս յարձակումներուն հետեւանքով հինգ Հրեաներ սպաննուեցան, 18 հոգի վիրաւորուեցան, 15ը ծանրապէս: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զինուորները յարձակեցան նաեւ անցորդներու վրայ: Ոստիկանական ուժեր հասնելով յաջողեցան վերահաստատել բարեկարգութիւնը:

Յաջորդ օրը, երբ հինգ զոհերու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Թէլ-Ավիվի մէջ, մասնակցութեամբ հազարաւոր սգաւորներու, անգլիական դրահապատ կառք մը ճեղքեց թափորը կողմնակի փողոցէ մը: Բազմութիւնը կատղելով քարկոծեց կառքը եւ խուճապ մը ծագեցաւ: Զինուորները կրակ բացին օդին մէջ, սաստկացնելով խուճապը: Ընդհանուր հրմշտուքին մէջ 15 Հրեաներ վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան:

Քիչ վերջը թափօրը վերակազմուեցաւ եւ մտաւ մեծ սինակոկը, ուր երկու բաբունիներ կատարեցին սովորական արարողութիւնները: Երբ դագաղները եկեղեցիէն դուրս կը հանուէին, խռովութիւնը վերսկսաւ: Հրեայ երիտասարդներ ցոյցեր կատարեցին քաղաքին զանազան մասերուն մէջ, բրիտան. կառքի մը վրայ յարձակելով, հրեայ կառապանը վար առին եւ կառքը կրակի տուին, ուրիշ զինուորական ինքնաշարժ մը եւս վառեցին եւ բրիտանական դրամատան գլխաւոր դուռը խորտակեցին: Ուրիշ խումբ մը նամակատան վրայ յարձակելով ջարդուփշուր ըրաւ կահ-կարասիները: Մէկ խօսքով անկարգութիւնները շարունակուեցան օրն ի բուն եւ 36 Հրեաներ վիրաւորուեցան:

★ Փոռ-տը-Պուքի առջեւ սպասող 4500 հրեայ տարագիրները Համպուրկ փոխադրուելով ցամաք պիտի հանուին, ուզեն-չուզեն, համաձայն վերջին լուրերու որոնք մեծ յուզում պատճառած են: Ֆրանսական իշխանութիւնները հաղորդեցին անգ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իմ յառաջաբանիս մէջ յայտնելով այն միտքը թէ «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը յաջորդական կրկին տպագրութիւններու ընթացքին բծախնդիր սրբագրումներ եւ լրացումներ պէտի ըլլան, կ՚առաջարկէի որ հայ դրագէտները եւ բանիմաց մտաւորականները յատուկ խորհրդակցութեան նիւթ դարձնեն մեր ազգային դիւցազնավէպի կարգ մը դժուար լուծելի խնդիրները եւ հաւաքական որոշումի մը յանգին, որպէսզի հայ գրական ընտանիքը կարենայ ըսել թէ՝ այս գիրքը վերջնական բնագիրն է, ինչպէս յունական Ակադեմին Ե. դարուն (Ք. Ա.) որոշեց Հոմերոսի վերագրուած պատումի վերջնական բնագիրը եւ բազմաթիւ աւելորդ մասերը դուրս ձգեց: Որ անհրաժեշտ է վերջնական բնագրի մը գոյութիւնը, կարծեմ ամէն բանիմաց Հայ կ՚ընդունի: Այդ բնագիրն է որ ամէն Հայ պէտի ունենայ, որովհետեւ Սասունցի Դաւիթը ընտանիքի, դպրոցի, դրագէտի եւ առհասարակ ընթերցող մարդու գիրքն է: Հայ մտաւորականութիւնը պէտք է արտայայտուի այդ մասին: Պէտք է բնագիրները լրջօրէն կարդայ, իրարու հետ բաղդատէ, եւ ամէն մէկ դրագէտ իր անկիւնէն յարմար տեսած թելադրանքն ընէ, որպէսզի շարահիւսողները օգտուին այդ թելադրանքներէն:

Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի ամբողջական եւ լրիւ բնագրի մասին խօսած պահուս, անհրաժեշտ կը նկատեմ վիճելի խնդրի մըն ալ անդրադառնալ: Մեր դիւցազնավէպը Չորս Ճիւղ ունի եւ կը կազմեն չորս գիրք, որ մէկ հատորի մէջ կ՚ամփոփուի:

Վաթսուն փոփոխակներու գրեթէ ամբողջութիւնը այս չորս ճիւղերու պատումները կը պարունակէ: Անշուշտ ուրիշ ճիւղեր եղած են, որոնք դարերու ընթացքին գունաթափ ըլլալով՝ մոռցուած, կամ ներկայ ճիւղերուն մէջ ձուլուած են: Բեկորները կը նշմարուին քանի մը պատումներու մէջ, բայց առանձին ճիւղ մը կազմելու դրուագները կը պակսին: Որով՝ ընդհանուր կարծիք մը, գիտական եւ բանասիրական տուեալներով, կազմուած է թէ մեր դիւցազնավէպը չորս ճիւղերէ կը բաղկանայ, իրարու միացած ամբողջական վէպ մըն է եւ կը վերջանայ ողբերգութեամբ եւ խորհրդաւորութեամբ խիստ յատկանշական՝ Պզտիկ Մհերի ժայռին մէջ փակումով: Այս ընդհանուր կարծիքը իւրացուցած է Մ. Աբեղեանի գլխաւորած խմբագրութիւնը, եւ իմ կարծիքով՝ շատ իրաւացի:

Գ. Զիթունին այս խնդրի մէջ ալ կը մնայ «կոթողական», հիմնուելով իր «Թադուհի» փոփոխակին վրայ, որ տեղին է յայտնել թէ տակաւին ձեռագիր կը մնայ, եւ հետեւաբար բանասիրական եւ գիտական քննութեան ենթարկուած չէ: Զիթունին կը պնդէ թէ ինքը եօթ ճիւղը գիտէ եւ եօթ ճիւղով կազմած է իր Սասունականը: Վերջին երկու ճիւղեր կոչուածները շատ համառօտ հեքեաթներ են թերեւս Սասունի Ծռերու (հերոսներու), բայց դիւցազնավէպի յաջորդական սերունդները չեն, դիւցազներգական կառուցում չունին եւ աղօտ կերպով կրկնութիւնն են իսկական չորս ճիւղերու կարգ մը երեւոյթներուն: Ոչ ոք կրնայ արգիլել որ Զիթունին այդ հէքեաթները հրատարակէ առանձին կամ քանի մը տասնեակ էջերով՝ կցէ Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպին: Անոնք բան մը չեն աւելցներ մեր դիւցազնավէպին վրայ եւ վէպին օրգանական մասը չեն կրնար կազմել: Էականը Չորս Ճիւղերով կազմուած լրիւ բնագիրն է եւ գրական տեսակէտէն՝ այս ամբողջութիւնն է կարեւորը եւ ոչ թէ բանահաւաքներէն ո՛վ աւելի գիտեր ըրած է: Զիթունիի ճիւղ կոչածները, որոնք բնագիրներուն մէջ չեն մտած եւ չեն կրնար մտնել, կը թողունք Գ. Զիթունիին, զանոնք գտնելու պատիւն ալ Զիթունիի անկապտելի սեփականութիւնը կը նկատենք, բայց ի սէր Աստուծոյ, վերջ դնէ այն հաւաքը որ Զիթունի սովոր է փրցնել թէ միայն իր եօթը ճիւղերով պատումն է լրիւ բնագիրը, թէ այս ինչ կամ այն ինչ աշխատասիրութիւնը պակաս է, Սպարկերտի պատումէն օգտուած չէ, թէ իր փոփոխակը նկատի առնուած չէ, այլապէս դիւցազներգական ոճով գրուած պիտի ըլլար Սասունցի Դաւիթը: Գ. Զիթունին պէտք է անդրադառնայ որ այդ չնչինաբանութեամբ՝ մտքերը կը մոլորեցնէ, խառնակ ըմբռնում մը կը ստեղծէ մեր դիւցազնավէպին շուրջ, եւ անոր տարածման եւ կատարեալ ձեւաւորման արգելք կ՚ըլլայ:

Հայ գրական իրականութիւնը մօտ 75 տարի բաւականացած է քմահաճ հետաքրքրութիւն մը ունենալով Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի հանդէպ: Հիմա որ բաւական աշխատանքներ կատարուած եւ քանի մը բնագիրներու փորձերը հատորներով հրապարակ դրուած են, մտաւորական եւ գիտուն մարդուն դերը այն պիտի ըլլայ որ խնդիրներուն մօտենայ այնպէս, ինչպէս առաջադրուած են եւ իր օգտակարութիւնը բերէ եղած առաջադրանքին: Ես շարահիւսած եմ Սասունցի Դաւիթը իր լրիւ չորս ճիւղերով: Այս ամբողջութիւնը ինծի համար գրական արժէք մը կը ներկայացնէ, եւ շարահիւսած եմ գրական մտահոգութեամբ: Այս սահմաններու մէջ գիրքը մատուցուած է բոլոր քննադատներուն, որոնց դրական կամ բացասական դատողութիւնները բնական կը գտնեմ, եւ գրքին կը թողում որ ինքզինքը պաշտպանէ. որովհետեւ, վերջին հաշուով, գիրքն է որ պիտի դիմանայ քննադատութիւններուն: Զիթունին իմ գրքէն դուրս բաներու մասին խօսած է, որոնց կը պատասխանեմ յաջորդ յօդուածով, փակագծի մէջ առնուած, իբրեւ քմահաճ դիտողութիւններ:

Եւ որովհետեւ այս տեսութիւնները պարզեցի, խօսքս ուղղելով հայ մտաւորականութեան, որ մասնակի, բայց այս խնդրին հետ կապ ունեցող հարց մը կը յանձնեմ փարիզահայ դրագէտներու ուշադրութեան:

Անցած տարի Ակօս երկամսագրի ԺԵ. հատորին մէջ ընդարձակ գրախօսական մը նուիրած էի Գ. Զիթունիի Սասունականի գրքին, ինչ որ գրական սովորական երեւոյթ մըն է: Գ. Զիթունին իմ լոյս ընծայած Սասունցի Դաւիթի առթիւ «Յառաջ»ի Յուլիս 1 թիւին մէջ գրած է յօդուած մը, (ինչ որ նոյնպէս իր բնական իրաւունքն է), սակայն, գրած է իմ քննադատութիւններուս վրէժը լուծելու միամտութեամբ եւ կը խոստովանի այս պարագան, ինչ որ ներելի չէ մտաւորականի մը:

Գ. Զիթունին կը գրէ.— «Ակօս ամսագրի ԺԵ. թիւին մէջ, Կ. Սասունի՝ տեղաւորած է բռնազբօսիկ և անճիշտ գրախօսական մը՝ «Սասունական»ի մասին. (կէտադրութիւնը Զիթունինն է, ուր բոլոր ենթական եւ բայը իրարմէ ամուսնալուծուած են): Եթէ այստեղ անհրաժեշտ կը տեսնեմ պատասխանել առանձնապէս Սասունիին, պատճառը երկու է: Նախ որ՝ անարդար եղած է իր գրախօսականին մէջ, երկրորդ որ՝ առիթ ունեցայ ծայրէ ի ծայր կարդալու իր շարահիւսած Սասունցի Դաւիթը»:

Ուրեմն Գ. Զիթունիի «Յառաջ»ի մէջ Սասունցի Դաւիթը քննադատող յօդուածի առաջին շարժառիթը այն է որ ես «բռնազբօսիկ» եւ «անարդար» գրախօսական մը գրած եմ, հետեւաբար Զիթունին ինքնիրեն իրաւունք կուտայ խծբծանքներ ընելու իմ գրքիս մասին:

Նախ ինծի համար անըմբռնելի է թէ գրախօսական մը ինչպէս «բռնազբօսիկ» կ՚ըլլայ: Զիթունին եթէ այդ բանին ալ մասնագէտ է, թող նոր ճիւղ մը աւելցնէ հայ գրական քննադատութեան ուղղութեան վրայ: Զարմանալի ժամանակաշրջան մը կ՚ապրինք, ուր բարքերը գլխիվայր շրջուած են: Մեր ազգային դիւցազնավէպի մէկ բնագիրը ամբողջական եւ գրական ձեւով տալու յաւակնութիւնը կ՚ունենայ հեղինակ մը, եւ կը կարծէ թէ մարդիկ այլեւս ուրիշ գործ չունին, ժամանակ պիտի վատնեն «բռնազբօսիկ» գրախօսական մը գրելու, այն ալ այդպիսի կարեւոր գրական հարցի մը շուրջ:

Իմ գրախօսականիս մէջ խիստ եմ եղած, բայց երբե՛ք անարդար:

Եւ որովհետեւ Զիթունին այս անթոյլատրելի ձեւով կը մօտենայ գրական խնդիրներուն, ես վերջակէտ մը կը դնեմ այստեղ եւ կ՚ընեմ առաջարկս:

Գրական եւ բանահիւսական կարեւոր խնդիր մը ընդարձակօրէն գրախօսած եմ: Գ. Զիթունին կը հրաւիրեմ հրապարակաւ, որ Փարիզի մէջ հինգ գրագէտներու ներկայութեան պաշտպանէ իր Սասունականը իմ «բռնազբօսիկ» եւ «անարդար» գրախօսականին դէմ: Հինգ գրագէտներու անուանումը մը շուրջ որեւէ առարկութիւն պիտի չընեմ: Անոնք պիտի ծանօթանան Ակօսի մէջ գետեղուած ուսումնասիրութեանս եւ պիտի լսեն Գ. Զիթունին: Փառք Աստուծոյ, այսօր մեր դիւցազնավէպի ամբողջական բնագրերն ալ հատորով հրապարակն են և մատչելի բոլորին: Գրական այդպիսի ատեանի մը վճիռը, առանց վերապահութեան, այժմէն կ՚ընդունիմ: Յոյս ունիմ թէ Գ. Զիթունին ալ աւելորդ շատախօսութենէ պիտի հրաժարի եւ բռնէ այս կտրուկ ճանապարհը, ենթարկուելով գրական բարոյականի մը:

Գրականութիւնը ամէն բանէ առաջ անկեղծութիւն է եւ գործ չունի «բռնազբօսիկ» արտայայտութիւններուն հետ: Գեղարուեստը ազատ ու անկախ գետին մըն է, ուր արժանապատուութեան տէր մտաւորականը բարեկամութեան կամ զանազան նկատումներու համար ճշմարիտ, գեղեցիկ եւ իսկական արժէքը չի կրնար ուրանալ: Իսկ եթէ կան անարժէք երկեր, որոնք կրնան որեւէ կերպով վնասել հայ գրականութեան զարգացման, պէտք է քննադատուին եւ տապալին: Այստեղ շուկայիկ հաշիւներ կամ խնամութիւններ չեն կրնար դեր ունենալ:

Այսքանը ընդհանուր խնդիրներու շուրջ, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ մեր ազգ. դիւցազնավէպի գնահատութեան եւ պարզաբանման: Քանի մը խօսք ալ մասնակի դիտողութիւններու մասին, որոնց այնքան սիրահար է Գ. Զիթունին:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

# Նիկոլայ Օստրովսկի

ԽՄԲ. — Ամփոփուած «Սովետական Հայաստան»էն.—

Տասնեւչորս տարի առաջ Նիկոլայ Ալեքսիեւիչ Օստրովսկին մտած է սովետական գրականութեան մէջ բարձր ներշնչումով գրուած իր գրքով, որուն էջերուն մէջ աճած, պայքարած ու յաղթանակած է ընկերվարական մեծ յեղափոխութեան ծնունդը՝ սովետական նոր մարդը: Անոր գրքին հերոսը՝ Պավէլ Կորչագինը դարձած է մեր հայրենիքի բազմամիլիոն ժողովուրդի պայքարի ու յաղթանակի բարեկամը եւ մասնակիցը: Կարծես թէ ան նոր կեանք է ձեռք բերած, գրքի էջերէն մտած է մեր սովետական իրականութեան մէջ, իր ամբողջ յեղափոխական կրքով եւ աննկուն կամքով պայքարելով անոր նոր գծերուն համար:

Սպիտակ պահակներու կողմէ տանջամահ եղած իր բարեկամներու եղբայրական գերեզմանի մօտ կանգնած՝ Պավէլ Կորչագինը կը մտածէր.

— «Այստեղ արիաբար կը մեռնէին մեր եղբայրները, որպէսզի կեանքը դառնայ գեղեցիկ անոնց համար, որ ծնած են աղքատութեան մէջ, անոնց համար, որոնց բուն ծնունդը եղած է ստրկութեան սկիզբը... Ամենաթանկ բանը մարդու համար կեանքն է: Ատիկա միայն մէկ անգամ կը տրուի: Եւ այնպէս պէտք է ապրիլ այդ կեանքը, որ յետոյ տանջալի ցաւ չզգաս աննպատակ անցուցած տարիներու համար, որ քեզ չայրէ գծուծ եւ մանրախնդիր անցեալի ամօթը եւ որպէսզի մեռած ատեն կարողանաս ըսել.— իմ ամբողջ կեանքը եւ իմ բոլոր ուժերը նուիրած եմ աշխարհի ամենագեղեցիկ բանին — մարդկութեան ազատագրութեան համար մղուած պայքարին»:

Պավէլ Կորչագինը — Նիկոլայ Օստրովսկին, յաղթելով անձնական ողբերգութեան, իր գրքով, իր ստեղծագործական սխրագործութեամբ կանգնեցաւ մարդու երջանկութեան համար պայքարող մարդոց առաջաւոր շարքերուն մէջ: «Քաջութիւնը կը ծնի, կը պայքարի եւ կը ստուգուի փորձութիւններով», — կ՚ըսէր Օստրովսկին:

Պավէլ Կորչագինի գործունէութիւնը կ՚ընթանայ քաղաքացիական պատերազմի տարիներուն՝ 1918ին Ուկրանիոյ մէջ, գերմանական միջամտութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, սովետական պետութեան հաստատման առաջին տարիներուն: «Ինչպէս էր կոփւում պողպատը» վէպին մէջ Օստրովսկին ստեղծած է ընդհանուր կերպար մը (տիպար): Պավէլ Կորչագինը իր դարու զաւակն է, հարազատ ժողովուրդի միսէն եւ արիւնէն: Օստրովսկին այդ վէպին մէջ մարմնաւորած է հերոսի ժողովրդականութեան այն լիակատար իրագործումը, երբ անոր հոգեկան ամբողջ նպատակասլացութիւնը եւ հերոսական պայքարը կը համապատասխանեն հարազատ ժողովուրդի հիմնական ձգտումներուն եւ պայքարին: Պավէլ Կորչագինի մէջ մարմնաւորուած է անոր նպատակները յստակօրէն գիտակցած ժողովուրդի ամենայաղթ, ազատագրուած կամքը:

Պավէլ Կորչագինը սովետական գրականութեան մէջ հերոսական երիտասարդութեան մարմնաւորումն է: Ստեղծելով Հեծեալ Առաջին Բանակի մարտիկի՝ ժողովուրդի յիշողութեան մէջ մնացած կերպարը, Օստրովսկին հասուն իրապաշտ վարպետութեան չտեսնուած համոզումով պարզեց քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ ժողովրդական զանգուածային հերոսութեան իսկական հիմքը, մարտիկներուն ոգեշնչող բարձր գաղափարականութիւնը:

Նիկոլայ Օստրովսկին սովետական գրականութեան մէջ մտաւ իբրեւ Ալեքսէյ Մաքսիմովիչ Կորքիի անմիջական ժառանգորդ. մեծ գրող այն Կորքիի, որուն գործերուն մէջ առաջին անգամ սկսաւ ապրիլ, ստեղծագործել եւ պայքարիլ իրեն համար մարդկային նոր պատմութիւն կերտող գիտակից ժողովուրդը: Կորքին ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկած մարդու մէջ տեսաւ հոգեկան գեղեցկութեան, խելքի, տաղանդի ուժը, սխրագործութիւն կատարելու հզօր կամքը:

Պավէլ Կորչագինը դարձած է սովետական գրականութեան համար բնորոշ կերպար, որու առաջադրութիւնն է «ցոյց տալ սովետական մարդոց այդ նոր բարձր յատկութիւնները, ցոյց տալ մեր ժողովուրդին ոչ միայն այսօրը, այլ եւ թափանցել վաղուան օրը, օգնել լուսարձակի միջոցով լուսաւորելու դէպի առաջ տանող ուղին...» (Ա. Ժդանով): «... Գրողը պէտք է ժողովուրդը դաստիարակէ եւ զայն զինէ գաղափարապէս», — ըսած է ընկ. Ժդանով, «Զվեզդա» եւ «Լենինգրադ» թերթերու մասին տուած իր զեկուցումին մէջ:

... Հայրենական մեծ պատերազմի ճակատներուն մէջ, մերթ պաշարուած Սեվաստոփոլի մէջ, մերթ Ստալինկրադի կատաղի դրոհներուն մէջ, մերթ Կերչի մէջ, մերթ Բելոռուսիայի արձակագէններու անտառներուն մէջ մարտիկներու կողքին իբրեւ մարտական բարեկամ եւ զինակից կը կանգնէր Պավէլ Կորչագինը: Ռազմաճակատին

## Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

### ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐ

Գեղեցիկ է Երեւանը, մեր ոստանը հնադարեան,
Նրան օրօր է մրմնջում դուսանահայրը՝ Հրազդան.
Դիմացն հզօր բարձրանում է նահապետ սարը՝ Արարատ,
Կողքին կանգնել է յար-յաւէտ Արագածը քառագագաթ.
Գեղեցիկ են մեր բուրաւէտ, մեր բերքառատ այգիները,—
Բայց ամենիցգեղեցիկ են մեր հայրենի աղջիկները

Գեղեցիկ է մեր Սեւանը, նրա նման կապոյտ ու ջինջ,
Նրա նման լուսէ հրաշք արեւի տակ չկայ ոչինչ.
Անյիշելի, անհուն հնում նրա սիրուցը խելագար,
Հայ հսկաները լեռնացել, ծովի շուրջը բռնել են պար,
Ո՞ւմ չեն դիւթում, չեն կախարդում նրա պարող ալիքները,
Բայց Սեւանից էլ դիւթիչ են իմ հայրենի աղջիկները:

Տեսե՞լ ես դու ծաղկած ծառեր, տեսե՞լ ես դու բացուած վարդեր,
Կարծես մէկից ցած են թափել հազար ու բիւր նաշխուն թիթեռ,
Ուզո՞ւմ ես որ կեանքը դառնայ անհատնում ու յաւերժագին,
Նստես, անվերջ մտիկ անես այդ ծաղկակերտ ծիածանին,
Գեղեցիկ են Հայաստանի հազարերանգ ծաղիկները,
Բայց ամենից գեղեցիկ են իմ հայրենի աղջիկները:

Հարուստ է մեր աշխարհը հին՝ տաճարներով քանդակազարդ,
Ժամանակի չանթի դիմաց՝ այնքան ամուր բերդ ու պալատ,
Իմ պապերի ճարտար ձեռքերն շունչ են տուել հողին, քարին,
Եւ աննման կոթողներ են կտակել մեր նոր աշխարհին.
Հեռուից կանչում են, հմայում մեր կամարուն տաճարները,—
Բայց նրանից էլ չքնաղ են իմ հայրենի աղջիկները:

Անուշիկ են իմ հայրենի աղբիւրները քաղցրակարկաչ,
Կախարդիչ են մեր դաշտերը, անտառները զով ու կանաչ,
Թէ չես տեսել՝ մի օր եկ տես այգաբացը մեր լեռներում,
Քեզ կը թուայ, թէ դրանից գեղեցիկ բան չի՛ք աշխարհում:
Գեղեցիկ են մեր արեւը, մեր սարերը, մեր ձորերը,
Բայց ամենից գեղեցիկ են իմ հայրենի աղջիկները:

Նոճեհասակ, մէջքը բարակ, աչքերը սեւ, աստղոտ գիշեր,
Անառիկ բերդ են բարձրադահ, ամէն մարդու չեն տալիս սէր,
Բայց թէ յանկարծ տիրանաս դու այդ գանձերից մէկն ու մէկին,
Նա քեզ կը տայ ե՛ւ իր սէրը, ե՛ւ իր հուրը, ե՛ւ իր հոգին.
Ի՜նչ թովիչ են հովիւների՝ մթնում ծաղկող կրակները,—
Բայց նրանից էլ թովիչ են իմ հայրենի աղջիկները:

ՍԱՐՄԷՆ

---

մէջ, գունդի հրամանատար հազարապետ Ալեքսէեւը կուսակցական տոմսին մէջ ծալլուած թուղթ մը կը պահէր՝ Կորչագինի այն խօսքերով, որոնք մարտական երգի պէս կը հնչեն. «Մարդու մօտ ամենաթանկագինը կեանքն է»: «Այդ խօսքերուն վրայ, ըստ հազարապետ Ալեքսիեւը, կարելի է յենուլ, ինչպէս վահանի վրայ, անոնք կ'արթնցնեն մեր սեփական ուժերը»:

Օստրովսկիի «Ինչպէս կը կոփուէր պողպատը» գիրքը նշանակալից ճակատագիր է ունեցած: Այդ գիրքը տեւական, կենսական ներգործութիւն ունեցող գիրք է, ան դարձած է հերոսութեան դպրոց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԱԹԱԲԷԿԵԱՆ

## ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ զոյգ համալսարաններէն, Ամերիկեան եւ Ֆրանսական, այս տարի շրջանաւարտ եղած են 32 Հայեր: Ամերիկեան համալսարանէն վեց բժիշկ, եօթը հիւանդապահուհի եւ երկու երկրաչափ: Ֆրանսական համալսարանէն հինգ բժիշկ, մէկ դեղագործ եւ երկու ատամնաբոյժ:

Օր. Շաքէ Տէր Մելքոնեան, որ ծանօթ է իբրեւ օտար լեզուներէ յաջող պատմուածքներ թարգմանող, ստացած է պսակաւոր արուեստից տիտղոսը՝ պատուոյ կարգ (Բ): Օր. Անահիտ Ձիտէճեան, միակ Հայուհին է այս տարի, որ ստացած է մագիստրոս գիտութեանց տիտղոսը: Երաժշտանոցի դասընթացքը աւարտած է Օր. Էթըլ Թուպեան:

Ֆրանսական պաքալօրէայի քննութիւններու յաջողածներն են Հրաչ Տասնապետեան, նաեւ Արա Սրապեան, Հրաչ Թուրիկեան եւ Ս. Քէօֆթէճեան (առաջին):

Ս. Նշան վարժարանի այս տարուան շրջանաւարտուհիներէն Օր. Այդա Փոլատեան արաբերէնի մէջ ձեռք բերած յաջողութեան համար կրթական նախարարութենէն ստացած է ինքնահոս գրիչ մը:

## ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

### Խաղաղութեան ճամբարը

Բառ ինչ աւստրալեան:

Թէեւ Հայկազեան բառգրքի մէջ, ութսուներկու տարիներ առաջ բացուած է այս բառը, «ճամբար»:

Այն ատեն, սկաուտութեան հեղինակը, Պէյտըն Փաուլ, տակաւին մանկապարտէզ կ'երթար: Թերեւս Թաշկինակն ալ տունը կը մոռնար յաճախ:

Սկաուտութիւնը Ափրիկեցիներու կենցաղին սովորական յատկանիշն էր: Անոնք լուր չունէին, որ օր մը, անգլիացի զօրավար մը, իբրեւ տիպար պիտի առնէր, ափրիկեան այդ սովորութիւնները, քաղաքակիրթ ազգերու մանկտին կրթելու համար...

Թերեւս Ռուսոյի մանկավարժական «Էմիլ»ը Ափրիկեցիներէ ներշնչուած է: Ինչպէս Դանիէլ Տէֆօն իր «Ռոպէնսօն» վէպը:

Սկաուտութիւնը, քառասուն տարեկանի ոտք կը դնէ այսօր: Ան՝ թափանցած է գրեթէ բոլոր ազգերու եւ ժողովուրդներու մէջ:

Հայերս, որ ոչ մէկ նորոյթէ ետ չենք ուզեր մնալ, դրան առջեւ կեցած կը սպասենք առաջին անցնող նորոյթին, զայն ներս հրամցնելու համար: Սկաուտութիւնն ալ արժանացած է մեր ուշադրութեան: Իր ծնունդէն գրեթէ հինգ-վեց տարի ետքը, արդէն հիւրընկալուած է ան մեր մէջ, Պոլիս 1912—1913ին: Այդ թուականէն հինգ տարի անցած, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական գունդերը կը թնդացնէին Պոլսոյ մայթերը՝ «ա՛ջ-ձախ, ձա՛խ-ա՛ջ»...

Մենք անոր փառքի օրերը տեսանք հոն, ինչպէս այսօր Սուրիա-Լիբանանի եւ միւս գաղթավայրերու մէջ: Ան արմատ եւ ճիւղեր ձգած է ամէն տեղ, իր հովանիին տակ առնելով հայ պատանեկութիւնը, որպէս մայր հարազատ:

Հայ տղուն ողնայարը պողպատած եւ ճակատը վեր է առած այս Միութիւնը:

Մեր տունն ու գոյքը, թէեւ թողուցինք Տաճիկին, բայց մեր բարեմասնութիւնները շալկած բերինք մեզի հետ մեր նոր գաղթավայրերը, ի շարս որոնց եւ Հ.Մ.Ը.Մ.եան սկաուտութիւնը:

Հոս, Ֆրանսայի մէջ, կազմակերպեցինք, կազմալուծեցինք: Աջ դարձանք, ձախ դարձանք ճար մը գտնելու եւ ամրացնելու զայն եւ ահա մեզի օգնութեան հասաւ մեր անբաժան ղեկավարը, Անմիաբանութիւնը:

««Հ.Մ.Ը.Մ.ը թոփ կը խաղայ, ան սկաուտ չի կրնար ըլլալ»ի օրէնք մը դուրս բերին: Գացին, օտարին դուռը ափ առին, սեւոտեցին մրոտեցին այդ համահայկական կազմակերպութիւնը եւ Էնտէքսի, վտարումի ենթարկել տուին զայն:

Ցանո՞ւն: Ճէմպորիին մասնակցելու: Հայ անունը «փայլեցնելու»՝ միջազգային շուկային մէջ:

— «Ես, «Հայ Արի» եմ, դուն Հ. Մ. Ը. Մ., դուն իրաւունք չունիս կարճ տաբատ անցընելու սրունքիդ: Ճէմպորիի դուռը փակուած է քու առջեւդ...

— Եղբայր ենք մենք: Սկաուտ եղբայր է ամէն ուրիշ սկաուտի: Ան բարեկամ է անասուններուն իսկ:

— Գնա՛ բանդ: Դուն ոչ իսկ արժանի ես մեր սկաուտական բարեւին: Ուրացիր քու հարազատ ծնողքդ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ը: Հրաժարէ անկէ եւ անոր ղեկավարներէն, ապա եկուր մտիր մեր մէջ՝ վայելելու համար Ճէմպորիի դրախտը, կը պատգամէին պատանիներու համամարդկային եղբայրութեան հայ աշխատակիցները՝ իրենց արենակից եղբօրը եւ իրենց հարազատ ծնողքին՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի դէմ:

Անցա՞ն այդ օրերը:

Պիտի տեսնենք: Հիմա, որ Ֆրանսայի մէջ տեղի կ'ունենայ ճամբարը եւ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՐը, մերինները պիտի մասնակցին անոր եւ վստահ եմ, անոնք, «Հայ Արի»ները պիտի փայլեցնեն հայ անունը օտար ազգերու մէջ, բայց վախ մը կը սողոսկի մէջս: Անոնք պիտի վերադառնան մեր մէջ, իբրեւ վերի արտի ցորեն գլուխ ցցելու իրենց հարազատ եղբօրը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի, եւ ժողովուրդի զաւակ սկաուտներու դէմ...

Եթէ մարգարէութիւնս սխալ պիտի ելլէ, կանխապէս ներողութեան խնդրագիրս կը ստորագրեմ հոս:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

## ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

### «ՍԵՒ»ԵՐՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս հատոր մը հրատարակուեցաւ Ֆրանսական գաղթավայրերու մտաւորական շարժման մասին: Այդ առթիւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Le Populaire», ներկայ միջազգային ըմբռնումը եւ քաղաքակրթութիւնը թոյլ չեն տար որ իբրեւ «Français moyen» ընդունուին միայն Պ. Տիւփօն մը կամ Տիւռան մը, այլ ընդհանուր կերպով, առանց ազգայնամոլութեան, Հիւսիսային Ափրիկէի մանուկը նոյնքան պատկերը ըլլայ Ֆրանսայի, որքան մետրոյին ամենօրեայ ճամբորդը:

Ֆրանսայի դերն է արդէն ամենաշատը ստեղծել մտքի լոյսը կամ պահպանել զայն յետ-պատերազմեան դիւրին եւ անխուսափելի անկումներէն: Թանկագին է մեր հետաքրքրութիւնը հանդէպ մարդոց որոնց մորթին գոյնը կամ լեզուն բաւական չեն բարբարոս եւ տգէտ մնալու համար: Ահա ապացոյց մը, գրքոյկ մը նոր հրատարակուած Union Françaiseի (Ֆրանսայի գաղթավայրերը) գրողներուն կողմէ եւ որմէ կը քաղենք քանի մը տեղեկութիւններ:

Որոշ անուններ ծանօթ են արդէն, շատեր թարգմանուած պատերազմէն առաջ: Մասնաւորաբար Ծայրագոյն Արեւելքի եւ արաբական երկիրներու մշակոյթն է որ տակաւին անծանօթ է մեզի:

Ինչ որ կը կոչեն «Սեւ Ափրիկէ», ունի իր բանաստեղծները, որոնց հոգեբանութիւնը կարելի է հասկնալ կարդալով Senghorի սահմանումը Սեւի մասին: Ան իր ափրիկեան հոգեբանութեան ուսումնասիրութեան մէջ կ'ըսէ.— «Սեւը կարելի է սահմանել գլխաւորապէս համաձայն իր այն կարողութեան որով կը յուզուի ոչ թէ նիւթին իրականութենէն, այլ գերիրապաշտութենէն», ինչպէս կը փաստէ հետեւեալ պատմութիւնը.—

Օր մը նապաստակ մը էգ առիւծի մը քարայրին մէջ, անոր բացակայութեան, կը մտնէ կորիւններուն եւ կ'ըսէ թէ իրենց մօր կողմէ կուգայ զիրենք պահելու: Անունս է «Զեզի», կ'ըսէ, եւ ամէն անգամ որ մայրը որսէն կը վերադառնայ եւ կ'ըսէ — «Ահա ձեզի», նապաստակը ամէն ինչ կ'առնէ եւ կ'ըսէ ձագերուն թէ իրենց մայրը զիրենք մոռցեր է: Բայց էգ առիւծը կը հասկնայ խաղը եւ նապաստակին փախած ատենը կը գոցէ ծակը եւ դուրս եկուր», կ'ըսէ: — Լաւ, կը պատասխանէ նապաստակը, բայց սանտալներս առ, որ ես ալ գամ: Բարկութեամբ էգ առիւծը կ'առնէ սանտալները եւ կը նետէ այնքան հեռու, որ այլեւս երբեք նապաստակը զանոնք չգտնէ, բայց ինք էր որ ա՛լ նապաստակը պիտի չտեսնէր, քանի որ այդ կօշիկները նապաստակին ականջներն էին:

Ահա, Ծայր. Արեւելքէն ուրիշ բանաստեղծ մը, Nguyen-Khac-Hien, որուն գրուածքները ունին Վէրլէնի հիասթափութիւնը, քմայքը եւ այն հեգնանքը որ կը ծածկէ յուզումը: Այս ոտանաւորը մանաւորապէս գրուած է Հանոյի կայարանին վրայ, ունի Prévertի պարզ փիլիսոփայութիւնը, եւ յուզիչ արտայայտումը:

Առարկաները զանազան մարդոց կը նմանին.
Կան որ ձեռքով կը տանինք, ուսով կամ
քաշքշելով,
Կան պայուսակներ, կողովներ, սակառներ,
Ոսկի թիթեռնիկներ, մետաքսէ տաբատներ,
ապարանջաններ, օղեր,
Կան տոմսակներ մարդոց համար, եւ
տոմսակներ առարկաներուն համար,
Զորրորդ կարգ, առաջին կարգ, երկրորդ
կարգ, երրորդ,
Զորս մուտքի դուռներ, չորս մեկնումի
քարափ...

.. .. .. .. .. .. .. .. .. .. .. .. .. ..

Որչափ դրամը շատ ըլլայ, այնքան շուտ
կ'երթայ:

Եւ դեռ ուրիշներ, Մատակասքարէն, ուր հին հէքեաթները, աւանդութիւնը ներշնչած են բանաստեղծը որ կը խօսի ջուրերու աստուածուհիներու մասին, որքան նրբութեամբ եւ եւրոպական ամենավերջին կատարելութեամբ:

Աիաւասիկ ան որուն թարթիչները ծանր են երազով,— որուն ոտքերը սուզուած են ծովուն մէջ...

Ահա յատկանշական պատկեր մը որ ցոյց կուտայ թէ որեւէ արուեստ կարելի չէ սահմանափակել թունդ ազգային գաղափարներով: Ա.

## ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՔՂԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, գրեց՝ Գ. Թուրիկեան: Ա. հատոր: Գին՝ 200 ֆրանք: Կը ծախուի բոլոր գրավաճառներուն քով:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, կիսամսեայ հանդէս, թիւ 4: Յուլիս 15: Տարեկան բաժնեգին 2 սթերլին: Հասցէ.— Mme Siran Séza, Rue Mgr Chehli № 113, Beyrouth (Liban).

լիական կառավարութեան թէ այլեւս չեն կրնար ուտելիք ճարել: Թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ հիմա 80 հոգի ցամաք ելած են զանազան պատճառներով: Մարսէյլի համայնավարները, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ հրէական կազմակերպութիւնները բողոքի ցոյց մը կազմակերպեցին Անգլիոյ դէմ, բայց հազիւ 200 հոգի ներկայ եղան:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ 6ՐԴ ՃԱՄԲԱՐԻՆ որ «Խաղաղութեան ճամբար» կը կոչուի, Հայ Արիներէն պիտի մասնակցին 148 հոգի, հետեւեալ վայրերէն. — 75 Փարիզէն, 35 Մարսէյլէն, 20 Պելժիայէն, 15 Եգիպտոսէն, երկու Իտալիայէն եւ մէկ Չեխոսլովաքիայէն:

Ֆրանսական կառավարութիւնը 115 միլիոն ֆրանք քուէարկած է Միջազգային Ճամբարին, որ ընդունուած է միաձայնութեամբ, շնորհիւ Մարք Սանիէի միջամտութեան:

**175 ԹԻՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ** արկածին զոհ գացած է նաեւ Հայ մը, Սիմոն Շէրպէթեան, Քոլոմպէն: Ինչպէս կը յիշուի, հանրակառքը Սէնի քարափը գլորած էր Նէօյիի կամուրջէն:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օր ձերբակալուեցան ութ խմբագիրներ, այն ամբաստանութեամբ թէ անուանարկութիւններ հրատարակած են կառավարութեան դէմ: Կալանաւորները կը պատկանին չորս թերթերու: Անոնք վերջերս ընդդիմադիր կուսակցութեան (դեմոկրատ) մէկ անդամին ճառը հրատարակած էին որ կ'ըսէր թէ Ազգ. Ժողովը կազմուած է ապօրէն միջոցներով: Եթէ մեղադրանքը հաստատուի, ութ ամբաստանեալները բանտարկութեան եւ տուգանքի պիտի դատապարտուին:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 493.000էն 685.000 ֆրանքի բարձրացուց երեսփոխաններու տարեթոշակը, ուրեմն 192.000 ֆրանք յաւելում: Միեւնոյն նիստին մէջ 597 քուէարկողներ միաձայնութեամբ հաստատեցին սովորական ելմտացոյցը:

ՊԵՐԼԻՆԻ ամերիկեան շրջանին մէջ երեւան հանուեցան երկու զինագործարաններ որոնք ռազմական պիտոյքներ կը շինէին «օտար պետութեան մը համար»: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ՈՒԹ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ դատը վերջացաւ առջի օր, 6—18 ամիս բանտարկութեան եւ տուգանքի պատիժներով: Այս առթիւ բաւական աղմուկ հանեցին ամբաստանեալներուն բարեկամները: Ամէնէն ծանր պատիժները կրեցին երկու բենեդիկտեաններ, Տոմ Սալոմոն Նաթան եւ Տոմ Խոսւառ Կիյու, որոնք ոչ միայն փախստական գործակիցներ պահած, այլ եւ կեղծ թուղթեր շինած էին, զանոնք Սպանիա փախցնելու համար: Ամբաստանեալներէն մէկը երկար ճառ մը խօսեցաւ, բողոքելով դատարաններու կամայականութեանց դէմ: Երբ քրիստոնէական գթութեան մասին կը խօսէին, ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ թէ ապաստանի իրաւունքը ջնջուած է Ֆրանսայի մէջ 1675ին:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ աւելի քան 2000 ապստամբներ ուրբաթ օր Յունաստան մտան Իւկոսլաւիայէն եւ յարձակեցան Քոնիցա քաղաքին վրայ: Ուրիշ 700 ըմբոստներ ծանր զէնքերով յարձակեցան Մելիտայի վրայ, Ֆլորինայի մօտ: Պաշտօնական դեկոյցին համաձայն, անոնք ութ գիւղեր կրակի տալով, բռնի տարած են տասը գիւղացիներ: Սպաննուած են քսան ըմբոստներ: Յունական օդանաւերը հետազօտութիւններ կը կատարեն Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմաններուն վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ անգլ. զինուորները պիտի քաշուին կարելի եղածին չափ շուտ, ինչպէս յայտարարեց Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, առանց թուականը որոշելու:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, նոր զոհողութիւններ եւ արտադրութեանց յաւելում պահանջելով ժողովուրդէն, իբրեւ հետեւանք տնտեսական տագնապի: Միեւնոյն ատեն պիտի կրճատուին ներածումները, որոնց գումարը 456 միլիոն սթերլինի հասած էր 1947ի երկրորդ եռամսեային, այսինքն 92 միլիոն սթերլին աւելի նախորդ եռամսեայէն:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ պատերազմին առթիւ, Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը ութ ձայնով որոշեց հրաւիրել երկու կողմերը որ անմիջապէս դադրեցնեն կռիւները: Կ'ըսուի թէ նոյն փորձը պիտի կատարուի Յունաստանի համար: Այս առթիւ նոր խնդիր մը կը ծագի, — Միացեալ Ազգերը բռնութեան պիտի դիմե՞ն, եթէ իրենց առաջարկը մերժուի: Կ'ըսուի թէ Հոլանտա ընդունած է Մ. Նահանգներուն միջնորդութիւնը:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մահմետական, յոյն-օրթոտոքս եւ կաթոլիկ համայնքներու անունով խնդրագիր մը յանձնուած է Հռոմի ամերիկեան դեսպանատան, երեք փաստաբաններու կողմէ: Կը խնդրեն նախագահ Թրումընէն օգնութեան հասնիլ, «Սլաւական համայնավարութենէն փրկելու համար իրենց երկիրը»: Խնդրագիրը կ'ըսէ թէ ժողովուրդին 80%ը հակառակ է ներկայ իշխանութեան:

## Խանասորի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիսնամեակը մեծ շուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալապրի ընդարձակ եւ օդասուն անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար:

Փափաքողները պէտք է նախօրօք արձանագրուին մինչեւ 3 Օգոստոս: Արձանագրուելու համար դիմել Պօմոնի համար ընկեր Գ. Քէնտիրեանի, իսկ Լա Ռոզիէրի համար ընկեր Յ. Նիկողոսեանի:

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար Վալապր մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Տէրիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

### 18.800 ՖՐԱՆՔ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

Նուազի-լը-Կռանէն մեզի կը գրեն թէ փոքրաթիւ գաղութը 18.800 ֆրանք հաւաքած է առաջին առթիւ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԱՆ նորէն արժեզրկուեցաւ Օգոստոս 1ին, տոլարին գինը 225էն բարձրացնելով 350ի: Ազատագրութենէն անմիջապէս վերջը տոլարը կ'արժէր 100 լիրա, իսկ պատերազմէն առաջ՝ 19:

### ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Սէն Շամոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ Վարիզէլի օդասուն պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

### ԳԻՆԵՋՕՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է գինեզօն մը ի պատիւ Հայաստան ներգաղթող հայրենակիցներուն եւ պատգամաւորներուն, 10 Օգոստոսին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67, Rue Longue des Capucins: Ծախքերու մասնակցութիւն **50** ֆրանք:

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐԱՇԻՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ֆրանսայի շրջանի Վարիչ Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պօմոնի, Սէն Լուի իր քոյր մասնաճիւղերը, եւ Հայաստան մեկնելու հաղորդագիր ստացող ու արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները մասնաւորապէս, գալ կիրակի 10 Օգոստոս, կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին 31, Place d'Aixի սրճարանի ներքնասրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր փակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Բալահովիտի Վերաշինաց Միութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմինը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ, իր սգակիր ընտանիքին եւ պարագաներուն (Պօմոն):

### ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ֆրանսայէն մեկնումի առիթով ծախու է **14** սենեակով տուն մը, խոհանոց եւ **368** քռ. մեթր հող: ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆ: Դիմել ամէն օր Արշակ Հէքիմեանի, **64, ave. du Bas Meudon, Issy-les-Moulineaux.**

Այրի Տիկին Արաքսի Հարբեթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պետրոս եւ Յակոբ Հարբեթեանները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ԹԱԹՈՒԼ ՀԱՐԷԹԵԱՆԻ

զառնաղէտ եւ անակնկալ մահուան առթիւ:

Պ. Մինաս Սիսակեան եւ Տիկին Արուսեակ Սիսակեան ցաւով կը յայտնեն մահը

Պ. ՍԻՄՈՆ ՇԷՐՊԷԹԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ հանրակառքի տապալումին հետեւանքով:

Թաղումը կը կատարուի երեքշաբթի ժամը 2.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, rue Jean Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Bois Colombesի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆԷՆ (Արտէշ) Տէր եւ Տիկին Պուլպուլեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Ժամկոչեան ընտանիքին ու պարագաներուն իրենց սիրելի եղբօր՝ ՍԱՐԳԻՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ զառնաղէտ մահուան առթիւ:

### ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

**17** տարուան նպարավաճառի խանութ մը, հայրենադարձի պատճառով: Ունի բնակութեան եւ այլ տեսակի յարմարութիւններ: Դիմել՝ Յ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, **34, rue Tarentaize, St-Etienne** (Loire).

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի շրջանները կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

### Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սպասուհի մը տնական գործերու համար, ինչպէս եւ խնամելու երկու փոքրեր: Բնակարան եւ սնունդ ապահովուած է: Դիմել «Յառաջ»ի:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

### ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

## LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի ԹԻՊԵՐԸ:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսնիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

ԳՈՑ Է ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ:

### ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՍԱՏԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փափաքի՞ք ամէն հայու պատշաճ օգտակար գիրք մը նուիրել: Հետաքրքի՞ր էք գիտնալու թէ ինչ է սկաուտիզմը: Կ'ուզէ՞ք վարձատրել հայ դպրոցի աշակերտ մը:

Գնեցէք՝ Վազգէն Անդրէասեանի

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Բոլոր ծանօթ գրավաճառներու մօտ: Հասցէ. — V. Andréassian, 5 rue des Sables, Viroflay (S. et O.):

### CANNES ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարուի կարդալ նոյն քաղաքին մեծ օրաթերթը,

**L'AVENIR DE CANNES**

որուն տնօրէնը, հայրենակից մը, սիրայօժար կը տրամադրուի իր ընթերցող հայ այցելուներուն որ եւ է ծառայութեան համար:

### ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

## Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը

Էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.
Mardi 5 AOUT 1947 Երեքշաբթի 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5102 Նոր շրջանի թիւ 711 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

# ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԻՆ ՄԱՀԸ

Անհուն վիշտով կը ծանուցանենք մեր մեծ եւ սքանչելի ընկերոջ՝ Տոքթ. Համօ Օհանջանեանի դառնակսկիծ մահը, որ տեղի ունեցաւ երէկ, ((31 Յուլիս), կէսօրէ ետք ժամը 5.40ին Վիքթորիա հիւանդանոցին մէջ, երկար ու տառապագին հիւանդութենէ մը ետք, 74 տարեկան հասակին:

Դաշնակցութեան մեծ վեթերանն է որ կ'իյնայ ճակատագրական հարուածին առջեւ, երկու շաբաթ պայքարելէ ետք անողոք հիւանդութեան դէմ, սուգի մատնելով իր Թանկագին ընտանիքը, իր հայրենասէր կուսակցութիւնը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն ծառայեց ան աւելի քան կէս դար եւ զոր առաջնորդեց աւելի քան քառասնամեակ մը, մնալով միշտ բարձրագոյն ղեկավարութեան մէջ, անընդհատ, մեծ առաջնորդներու կողքին, որոնց գաղափարականներուն դրօշակիրը եւ արժանաւայել աւանդապահը դարձաւ վերջին տասնամեակներուն:

Յանձին Օհանջանեանի, կը կորսնցնենք Հայ Յեղափոխութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, գաղափարապաշտ ու առաքելատիպ հանրային անփոխարինելի գործիչը, եւ պետական ու պատմական այն պայծառ դէմքը, որ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետութիւնը վարեց՝ Հայոց պատմութեան ամէնէն տագնապալի եւ եղերական օրերուն:

Հաւատքի ու զոհաբերութեան մարդը եղաւ ան, որ աւելի քան կէս դար հայրենիքի ու հայութեան դատը հետապնդեց, կազմակերպեց ու վարեց զայն ազգային ու յեղափոխական ճակատներէն մինչեւ միջազգային դատարաններու եւ խորհրդաժողովներուն առջեւ, անսպառ հաւատքով, յեղափոխականի արժանաւայել կեցուածքով, անհուն զոհաբերութեամբ եւ իմաստութեամբ:

Ան տիպարը Դաշնակցութեան հիմնադիրներին, որոնց շուքին տակ գաղափարական սերունդներ մեծցան ու ծաղկեցան, գաղափարական նոյն շունչով եւ հայրենապաշտութեան ու զոհաբերութեան նոյն ոգիով:

Օհանջանեանի կորուստը ծանր ու անդարմանելի հարուած մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար:

Մեծ սուգ մը Հայ Յեղափոխութեան համար, որուն պատմական ու անբիծ դէմքերէն եղաւ ու մնաց մինչեւ վերջին շունչը, ճանչնալով երկար տարիներ բանտը, աքսորը եւ տարագրութիւնը մնալով միշտ անսասան:

Մեծ ու Թանկագին կորուստ մը բովանդակ հայութեան համար, որուն փոթորկոտ պատմութեան ամէնէն շքեղ էջերէն մէկ քանին գրեց իր կեանքով ու գործովը եւ իր խորունկ հաւատքով:

Եղերական է այս կորուստը, մանաւանդ այս օրերուն, ուր ամէնէն աւելի պէտք ունէր հայրենակարօտ հայութիւնը իր առաջնորդութեան, իր սրտագին խօսքին ու մտածման եւ իր անսասան հաւատքին՝ հայութեան լուսաւոր ապագային հանդէպ:

Մեր անհուն ու անսփոփելի սուգին մէջ՝ կը շողայ իր առաքեալի սքանչելի դէմքը եւ յուսաբեկումի այս մթին օրերուն՝ կը սրտապնդեն մեզ իր հաւատքը, իր շքեղ գործը եւ գաղափարապաշտ ու անվկանդ գործիչի կերպարանքը, որ պիտի շարունակէ վարել մեզ ասկէ ետքն ալ մեր մեծ ու հայրենակերտ կուսակցութիւնը:

Պիտի պահենք իր Թանկագին յիշատակը:

Պիտի մնանք հաւատարիմ իր շքեղ գաղափարականին, իր մեծափառ կեանքին ու գործին, որոնք երկար տարիներու ընթացքին ուղեւորիչ օրինակ ծառայեցին բազմութիւններուն:

Եւ որոնք, այսուհետեւ, գերեզմանէն անդին ալ պիտի շարունակեն խանդավառել նորահաս սերունդները, զանոնք հրաւիրելով գործի եւ զոհաբերութեան, շարունակելու համար իր գործը, մինչեւ իր ու մեր ազգային գերագոյն ու արդար նպատակներու իրականացումը:

Յաւիտենական փա՛ռք իր Թանկագին ու ներշնչող յիշատակին:

Փա՛ռք իր անմահ գործին ու յաւիտենական հանգիստ իր յոգնատանջ մարմնին:

Համօ Օհանջանեան չէ մեռած եւ չի մեռնիր:

Յաւերժական է անոր յուշքը:

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

# Ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան պարագաները

Վերջին պահուն ստացանք «Յուսաբեր»ի Օգոստոս 1 թուակիր թերթը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները ողբացեալ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ մահուան պարագաներու մասին.—

Մեր մեծ ու ողբացեալ ընկերը, բոլորովին քաջառողջ, երբ կը պատրաստուէր Լիբանան մեկնիլ, նախանցեալ հինգշաբթի օր, (Յուլիս 17), յանկարծակի թեթեւ անհանգստութիւն մը զգալով, տունը մնաց: Այս վիճակը շարունակուեցաւ մէկ երկու օր, իբրեւ պատահական տկարութեան մը արդիւնքը, մինչեւ որ բժիշկներու յանձնարարութեամբ փոխադրուեցաւ Վիքթորիա հիւանդանոցը (նախկին գերմանական), ուր ճշդուեցաւ վերջնապէս իր հիւանդութիւնը, թուէմի:

Հիւանդանոցին մէջ անցուցած իր օրերու ընթացքին ընկ. Օհանջանեան շրջապատուեցաւ բացի իր ընտանիքի անդամներէն, ընկերներէ և բազմաթիւ հայ բժիշկներէ, որոնք անձնուիրաբար, գիշեր ցորեկ հսկեցին մեր Թանկագին ընկերոջ վրայ:

Մեր սիրելի ընկերոջ սնարին վերեւ կը մնային իր ընտանիքի բոլոր անդամները եւ յատկապէս տարաբախտ եւ սքանչելի Ռուբինան, որ պահեց իր արիութիւնը, որքան հնար էր մարդկօրէն, ինչպէս այլ տիկիններ ու ընկերներ:

Մեր երիտասարդութենէն խումբեր, ինքնաշարժերով, պատրաստ կը մնային հիւանդի սենեակին շուրջն ու վարը, պարտէզը, տրուած հրահանգներն ու յանձնարարութիւնները վայրկեանը վայրկեանին գործադրելու համար, եռանդով, անձնուիրութեամբ եւ սրտագին գուրգուրանքով:

Խորապէս յուզիչ էր ընկ. Օհանջանեանի հիւանդութեան բոլոր օրերուն, հասարակութեան ցոյց տուած խանդաղատագին հետաքրքրութիւնը: Շատեր, այրեր ու կիներ, ինչպէս երիտասարդներ, անհամբեր եւ խումբ խումբ հիւանդանոց կուգային, տեղեկութիւն ուզելու եւ մաղթանքներով կը հեռանային: Ուրիշներ, երախտագէտ զգացումներով եւ արցունքն աչքերուն կը հեռանային, վայելած ըլլալով եղերաբախտ բժիշկին հայրական հոգածութիւնը իրենց կամ իրենց զաւակներուն հանդէպ:

Բազմաթիւ հայրենակիցներ «Յուսաբեր»ի խմբագրատունէն տեղեկութիւն կ'ուզէին հեռաձայնով կամ անձամբ այցելելով լուր կը խնդրէին:

Մեր սիրելի ընկերը տառապագին օրեր ապրեցաւ իր հիւանդութեան ընթացքին, եւ շուրջ շաբաթէ մը ի վեր արդէն կորսնցուցած էր իր գիտակցութիւնը:

Վերջին երկու օրերուն բարձր տաքութիւն ունեցաւ մինչեւ 40 ու կէս եւ երէկ, հինգշաբթի, ժամը 5.40ին, շիջեցաւ, խաղաղօրէն, այնքան խռովայոյզ կեանքէ մը ետք, շրջապատուած իր սիրելիներէն եւ անհուն ցաւ ու վիշտ պատճառելով իր ընտանիքին, իր կազմակերպութեան, իր բարեկամներուն եւ բովանդակ հայութեան:

★ Ողբացեալ ընկերոջ մահուան առթիւ մահազդներ հրատարակած են Հ.Յ.Դ.Բիւրօն, Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէն, Համազգային Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը: Եգիպտոսի Ազգ. Իշխանութիւնն ալ մասնաւոր մահազդ մը հրատարակելով, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետի յուղարկաւորութեան կը հրաւիրէ «Քաղաքական եւ Թեմական Ժողովոց, Հոգաբարձութեանց եւ Խնամակալութեանց անդամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգայինները»:

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ, 3 Օգոստոս. — Վարանդեան Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները յարգանքով կը խոնարհին վեթերան եւ մեծարժէք ընկեր Տոքթ. Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ: Իր մահը անփոխարինելի կորուստ մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին համար: Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր Տիկնոջը՝ ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ.Յ.Դ.Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ բոլոր ընկերներուն:

ԹՈՆՈՆ-ԼԷ-ՊԷՆ, 3 Օգոստոս.— Մեր անկեղծ վշտակցութիւնը Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին մեր մեծ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի անդարմանելի կորուստին առթիւ.— Հ. Սէրէնկիւլեան, Հ. Քէօսէեան:

# Դահլիճը չընդունեց 100ին 11ի յաւելումը

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ գործատիրական կազմակերպութիւնները հազիւ համաձայնած, ահաւասիկ նոր տագնապ մը:

Երեքշաբթի օր նախարարական ժողով մը գումարուեցաւ նախագահութեամբ վարչապետին, քննելու համար Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատէրերու Սէնտիքային առաջարկները, որոնց գլխաւորն էր 11% յաւելում աշխատավարձքի: Ժողովը վերապահ դիրք մը բռնելով, որոշեց երեքշաբթի օր լսել երկու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ չորեքշաբթի օր դարձեալ նիստ գումարել վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար: Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ վերաքննել տրուած որոշումները կարգ մը կէտերու մասին: Փոխ-վարչապետ Փիեռ-Անրի-Թէյթժէն հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ որոնք բաւական կը լուսաբանեն կառավարութեան տեսակէտները:

— Աշխատավարձի յաւելումը որոշուած է ոչ թէ օրինական, այլ իրական օրավարձքերուն վրայ զոր պետութիւնը չի ճանչնար: Ուրեմն 11%ի այս յաւելումը կրնայ, համաձայն զանազան հաստատութեանց եւ ճարտարագործութեանց, 40%, նոյն իսկ աւելի բարձրացում նշանակել: Կառավարութիւնը չի կրնար լքել օրինական աշխատավարձքի տեսակէտը, այլապէս ընկերային ապահովագրութեան եւ ընտանեկան նպաստներու ամբողջ դրութիւնը վիճելի պիտի դառնայ: Ցաւալի է որ գործատէրերը եւ բանուորները յանգած են համաձայնութեան մը որուն գործադրութիւնը վտանգաւոր է: Միւս կողմէ, թէեւ կ'ըսեն թէ գիներու ընդհանուր յաւելում պիտի չըլլայ, համաձայնագրին կէսը յատկացուած է այդ յաւելումին: Իրականին մէջ, կնքուած պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր գործարանատէր կրնայ հաշուել իրապէս վճարուած աշխատավարձքը, ճշդելու համար ապրանքներու արժեգինը եւ կառավարութիւնը այլեւս պիտի չկրնայ հսկել գիներուն վրայ:

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն կը մերժէ գիներու ընդհանուր յաւելումը:

# Ապստամբները գրաւա՞ծ են Տէտէ Աղաճը

Աթէնքէն «Թանուկ» հեռագրական գործակալութեան հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ապստամբները գրաւած են Աղեքսանդրապոլիս քաղաքը (Տէտէ Աղաճ), կատաղի ճակատամարտէ մը վերջ: (Ֆիկարօ):

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն կռիւներ տեղի ունեցած են կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ Լիքորիքիի մօտ, Պառնաս լերան շրջանին մէջ, Աթէնքէն 100 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւմուտք: Հինգ հարիւր ապստամբներէ բաղկացած զօրագունդ մը որ գրաւած էր Լիւքոխոտիոն գիւղը, Սելանիկի մօտ, ետ մղուեցաւ կառավարական զօրքին կողմէ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ապստամբները կրակի տուին շատ մը գիւղեր, սպաննելով քանի մը գիւղացիներ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, կարճ այլ կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Քասթորիայի մօտ եւ սպաննուեցան 50-60 ապստամբներ: Աթէնքի թերթերը կ'ըսեն թէ ապստամբները կրակի կուտան հունձքերը, կը քանդեն հողագործական մեքենաները եւ աջակողմեան տարրերու տուները: Կ'ըսուի թէ վերջերս 34 ապստամբներ սպաննուած, 35 հոգի գերի բռնուած, շատեր ալ վիրաւորուած են Լարիսայի մօտ: Զինապահեստ մը գտնուած է այդ շրջանին մէջ, 400 հրացաններով եւ ռազմամթերքով:

Կրետէի մէջ ալ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ:

★ Ամերիկեան առաջին շոգենաւը Պիրէոն հասաւ շաբաթ օր, բերելով ռազմական պիտոյքներ եւ ալիւր: Վարչապետը անմիջապէս բացառիկ ժողովի հրաւիրեց դահլիճը, լսելու համար սպարապետին զեկուցումը: Կ'ըսուի թէ այս վերջինը նոր միջոցներ պիտի առաջարկէ, զինուորական գործողութիւնները զօրացնելու համար Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

## ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ (Յառաջ).— Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ Ա. կարաւանին մաս պիտի կազմեն 13 ընտանիք եւս: Բոլորին ալ արտօնագիրները յանձնուած են: Տրամադրութիւնները բարձր են: Գիշերը ցորեկին խառնած իւրաքանչիւր ընտանիք իր պատրաստութիւնը կը տեսնէ: Հայրենի հողին կրակը վառած է սիրտերը:— Տարագիր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

# Ի՞նչպէս ազատեցանք

Ցաւօրդ պատու փութացի եղածը տեղեկացնել մեր խմբապետին։ Ուշի ուշով լսեց պատմածներս, դունատեցաւ եւ քիչ մը մտածելէ վերջ, իր խօսքին անվախ ու խրոխտ շեշտ մը տալով արտասանեց. «Օր մ'էլեր ենք, օր մը կը մեռնենք» Վանի բարբառով ասացուածքը եւ յարեց.

— Պէտք է լուր տալ ընկերներուն, տեղ մը պահուըտինք, տեսնենք թէ խնդիրը ինչով կը վերջանայ։

Բաւական ատեն խօսեցանք իւրաքանչիւրիս պահուըտելու միջոցներու մասին եւ բաժնուեցանք։

Տուն վերադարձիս՝ մեր դրան առջեւ ուրիներուն կապուած բաւական թիւով ձիերը սարսափեցուցին զիս։ Պրծա՛ւ, Թուրք ոստիկաններով լեցուած է մեր տունը։ Ոտքերս դողալ սկսան, ծունկերս կը ծալլուէին ու կը թուէր թէ գլուխս ծռած ու գետնին դպած է։

Դարձեալ ներքին ձայնը, քաջութիւն շնորհող անանուն Աստուածը սրտապնդեց զիս, տանջանքն ու մահը կորսնցուցին իրենց սարսափը, նոր ճիգ մը փորձեցի եւ տուն մտայ։

Մեր բակը լիքն էր զինեալ Քիւրտերով, բոլորն ալ մեր ծանօթներէն։

Հօրեղբայրս կերպասեղէնի առեւտրական էր եւ Բերկրիէն, Խօշապէն, Մըհամտանէն մեծ թիւով քիւրտ յաճախորդներ ունէր, մեծ մասամբ ունեւոր, մեծահարուստ քիւրտ պէկեր, որոնք տարին քանի մը անգամ կուգային քաղաք առեւտուրի եւ սովորաբար մեր տունը կ'իջնէին հանգստանալու եւ գիշերելու համար։

Մեր այգիի մէկ անկիւնը շինուած մեծ ախոռ եւ քովնտի երկու մեծ սենեակները այդ տեսակ հիւրերու համար պատրաստուած էին յատկապէս։

Այդպիսի օրերուն մեր մշակն ու աղախինը անընդհատ ու չարաչար կ'աշխատէին, ոչխար մորթելով, հիւրերու ձիերը կերակրելով, հիւրերու անկողինները պատրաստելով։ Գործ չկար. մանաւանդ երբ պէկերն ալ ներկայ կ'ըլլային։

Փոքր տարիքէս ընտանեցած էի այդ հիւրերուն. առանց դժուարութեան կը խօսէի իրենց լեզուն։ Կը սիրէի իրենց ժողովրդական երգերը, «լօ լօ»ները եւ սրինգին թրթռումները, մանաւանդ իրենց նժոյգներն ու շողշողուն զէնքերը։

Մասուր պէկն էր եկողը, հօրեղբօրս ամէնէն մտերիմ յաճախորդն ու բարեկամը։ Ան կուգար եւ բեռներով նուէրներ կը բերէր մեզի, տասնեակներով ոչխարներ, ուլեր, կթան կով, տիկերով իւղ եւ պանիր, մեղր եւ ընտիր Ծեմտինանի ծխախոտ։

Բակին մէկ անկիւնը իրարու քայ շարուած էին մեր խանութէն գնուած մեծաքսեղէնի, կերպասներու եւ կարուած հագուստներու հակերը։ Պէկը կը քնանար մեր հիւրասենեակին մէջ։

Նոյն օրը Նոր Գիւղէն ճամբայ ելած եւ ուղղակի շուկան իջած, իրենց գնումները կատարած ու եկած էին մեր տունը հանգստանալու, որպէսզի իրիկուան, լուսնակի լոյսով ճամբորդէին դէպի Մըհամտան։

Հօրեղբայրս մեր աղէտին մանրամասնութիւնները պատմած էր պէկին եւ պէկը խոստացած էր զիս Մըհամտան տանիլ եւ իր քով պահել։ Այդպէս պատմեց ինծի պէկի հօրեղբօր տղան, Շիւքրի պէյը, աւելցնելով. «Հոգ մի՛ ըներ, այս գիշեր դուրս կ'ելլենք եւ ամէն բան կը վերջանայ, թող փօլիս Ապօն գայ, քեզ Մըհամտանէն բերէ»։

Ես, որ մտադրած էի մեր ազգականներէն մէկուն տունը պահուըտիլ, աւելի յարմար գտայ հօրեղբօրս որոշումը։

Կուսակցական կարգապահութիւնը հարկադրեց զիս արտօնութիւն ստանալ խմբապետէս, իսկ խմբապետն ալ խումբի դիւանի ժողովի հրաւիրեց։ Ընկերներէն մէկը, ամէնէն չքաւորը բայց եւ ամէնէն արժանաւորներէն մին, պահուըտելու միջոց չունենալով, ընկերները որոշեցին որ ջանամ հետս քրտական լեռները տանիլ եւ ազատել։

Ս. Շ.ի մայրն ալ աղաչեց եւ աղի արցունք թափեց նոյն խնդրանքը ներկայացնելով։ Խոստացայ, բայց վստահ չէի խոստումիս իրականացման։

Վերադարձիս՝ բակին մէջ հանդիպեցայ հօրեղբօրս։ Ան ուրախութենէն ինչ ընելը, ինչ խօսիլը չէր գիտեր։

— «Անպիտան քեզի, երէկ եւ այսօր քանի ոսկի կորսնցնել տուիր։ Ձեր խումբի ցանկը բռնուած չէ, շուն Ապօն ենթադրաբար կազմած է ցանկ մը մեր թաղի տղոցմէ, չէ՞ղէ, աշխարհէ «պէխապէր»ներու անուններն անգամ գրելով։ Փօլիս Մելքոնին ըսաւ որ ձեր նկարը տեսած է եղեր Ապօի սեղանի վրայ, բայց անզէն եւ առանց գլխարկի, երկարավիզ գուլպաները տափատներու վրայ քաշած։ Ինչպէս կ'երեւի, դաւաճան Հայու մը կամ Թուրքի մը կեղծել տուած են նկարը, վրան զէնք եւ փափախ աւելցնելով»։

Զարմացած լսեցի իր յայտարարութիւնները։ Ան երէկուընէ բոլորովին տարբեր մարդ մը կ'երեւար ինծի, անվախ էր, ժպտուն, քիչ մըն ալ խրոխտ ու յախուռնագոզ։

Իր աչքերը կը փայլէին եւ յաճախ կ'ոլորէր իր երկար պեխերուն ծայրերը, կը կրթնէր բակին սիւնին ու զանազան հրամաններ կ'արձակէր տան ծառայողներուն ու Մասուր պէկի ղուլամներուն։

Ճաշէն վերջ հօրեղբայրս բացաւ իր խուրջիններու բերանը ու տախտակին վրայ շարեց ինծի համար պատրաստած քրտական վերնաշապիկներ, գլխարկներ, տափատներ ու փօշիները (ծոպաւոր Թաշկինակ գլխարկի եզերքը փաթթելու յատուկ), իւրաքանչիւրէն քանի մը հատ։ Ապա դարձաւ նայեցաւ ինծի, ձեռքով նշան ըրաւ որ մօտենամ։ Հասկցուց որ գաղտնիքներ ունի ինծի հաղորդելու։

Մօտեցայ, ականջս մօտեցուցի իր բերնին, ան սկսաւ.

— «Շուն Ապօն քանի ոսկիս կլլեց, ալ վերջինն է, տասը փարա չեմ տար ասկէ վերջ։ Երբ տեսնեմ որ ազատում չկայ, խանութի ապրանքները տուն կը տեղափոխեմ եւ գիշեր մըն ալ բոլորս մէկ ճամբայ կ'իյնանք քովդ գալու։ Մըհամտան պիտի երթաս, Մասուր պէկին քով պիտի մնաս, մինչեւ որ աշխարհքը խաղաղի։ Մասուր պէկ իր Ճիբիահին վրայ երդուընցաւ, որ անվտանգ պիտի պահէ քեզ։ Երբ Քիւրտը Ճիբիահով երդում ընէ, այն ալ Մասուր պէկի պէս մէկը, կարելի է վստահիլ»։

Անոր ձայնը հետզհետէ դողալ սկսաւ ու վերջապէս ընդհատուեցաւ։ Ամէնէն ընդվզեցուցիչը հօրեղբօրս լացն էր։ Արիւնը կը խուժէր դէպի գլուխս, աչքերս կը մթնէին, ողնաշարիս ոսկորները կը ճթճթային ու կը թուէր թէ բակին հաստ սիւնը կ'իյնար, իր ետեւէն քաշելով մեր տան եռեք յարկերը։

Երբ հօրեղբայրս ինքզինքը գտաւ, առաջարկեցի որ ընկերս՝ Ս. Շ.ն ալ միասին տանիմ։ Անմիջապէս հաւանեցաւ.— «Լաւ ըսիր, մինակդ կը նեղուիս, յետոյ վարձք է, աղքատ եւ որբ տղայ է, թող գայ եւ ազատուի»։

Արեւամուտի ատեն, երբ արեւր ոսկեփայլ ու հրակարմիր գոյներու մէջ թաղուած, խոշոր ու կլոր սեղանի մը ձեւով կը կախուէր Վանայ կապուտակ ծովուն կրծքին վրայ ու հետզհետէ կը խրէր անոր ծոցը, քանի մը վայրկեան վերջ, ծովուն տակէն ճամբորդելով, անդիի եզերքէն դուրս կը թռէր ու Սիփանի կատարին կը թառէր, անկէ ալ անյայտ ուղղութեամբ կորսուելու համար, ձիերը պատրաստ էին արդէն։ Ս. Շ. քովս կեցած էր։ Տնեցիք՝ հօրեղբօրս կինը, մայրս, մեծ մայրս, շրջապատեր էին մեզ։ Բոլորն ալ կ'ըմբռնէին կրելիք դժուարութիւններս, կարօտս ու մտահոգութիւններս, բայց գոհ էին, որ կ'երթամ, կ'ազատիմ։

Ս. Շ.ի մայրը միայն չէր լար եւ կը բաւականանար իր բերանը բաց-խուփ ընելով եւ աչքերը ճմրթկելով։

— «Խեղճը ցաւէն քարացած է, արցունքը չորցած է», մրմնջեց մայրս, որուն աչքերէն արցունքը աղբիւրի մը պէս կը հոսէր։

Մեծ մայրս մօտեցաւ, իր գոգնոցի մէջ ունեցած նուշերն ու թուզերը պարպեց մեր գրպաններու մէջ, աչքերը երկնաբնակին դարձուց եւ բազկատարած աղօթեց։

Ապա համբուրեց զիս ու ընկերս եւ օրհնեց մեզ, աւելցնելով. «բարի ճանապարհ, բալա ջան, Աստուած հետդ, հայրդ գնաց ալ չվերադարձաւ, եղնիկ մէրիկդ սեւեր հագաւ, դուն որբ դարձար։ Հիմա ալ դուն կ'երթաս, կ'երթաս անօրէնին պիղծ ձեռքերէն ազատուելու, կ'երթաս ու չգիտեմ թէ պիտի վերադառնա՞ս։ Իմ ոտքս գերեզմանին դուռն է հասեր, չեմ յուսար թէ նորէն պիտի տեսնեմ քեզ ու...Վերջին խօսքերը չորցան իր շրթունքներուն վրայ, մարեցաւ, գրկեցին ու ներս տարին։

Հեծանք ձիերը ու բաժնուեցանք։

Ալ չտեսա՛յ մեծ մայրս։ Մեռած էր երբ ես մեր տունը վերադարձայ։

ԶԱՐԶԱՆԴ

---

## 53 ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ ԴՈՆՓԱԿ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Յուլիս 23ին, սկսաւ 53 ընկերվարական եւ համայնավար Թուրքերու դատավարութիւնը Պոլսոյ պաշարման ինձակի Բ. ատեանին առջեւ։ Ընդհ. դատախազը պահանջեց դատավարութիւնը Պոլսոյ պաշարման վիճակի Բ. խնդիրը կապ ունի երկրին ապահովութեան հետ։

Ամբաստանեալները բողոքեցին, դիտել տալով թէ դատը քաղաքական հանգամանք ունի։ «Ութ ամիսէ ի վեր ձերբակալուած ենք եւ կ'ուզենք լուսաբանել հանրային կարծիքը։ Հետեւաբար կ'առաջարկենք որ դատավարութիւնը հրապարակային ըլլայ»։

Ամբաստանեալներուն փաստաբաններն ալ պաշտպանեցին այս պահանջը, յիշեցնելով ժողովրդապետութեան սկզբունքը։

Զինուորական դատախազը խօսք առնելով պնդեց թէ դատը կապ ունի երկրին ապահովութեան հետ եւ թէ վճիռները պիտի հրատարակուին, որով ամբաստանեալները կ'իմանան իրենց յանցանքները։

Ատեանը կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ որոշեց դռնփակ կատարել դատավարութիւնը։

---

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

# Աւագին «հրաշք»ները

Աւագին կատարած բուժումներու մասին կը պատմուին զանազան ու զարմանազան պատմութիւններ, որոնց վաւերականութիւնը մեզի անծանօթ կը մնայ։ Սակայն առկա պատճառ մը չէ ի յառաջագունէ մերժելու իրականութիւնը այդ բուժումներուն, որոնք հիմնուած են գիտական երկու տուեալներու վրայ, առաջինը՝ մարդկային մագնիսականութեան եւ երկրորդը՝ ինքնաթելադրութեան։

Ամէն մարդ իր մէջ ունի որոշ չափով մագնիսականութիւն, որուն քանակը կը տարբերի անձէ անձ։ Այն անհատները որոնց մագնիսական զօրութիւնը առաւելակշիռ է բաղդատմամբ ուրիշներու, կրնան անոնց վրայ ներգործել ազդեցութիւններ։ Ասկէ զատ, կարգ մը մարդիկ օժտուած են մագնիսական հոսանուտներ արձակելու բացառիկ կարողութեամբ, եւ այդ մագնիսականութիւնն է որ կը կազմէ զօրաւոր ու բուժիչ ազդակը։

Այդ արտահոսած հոսանուտը կրնայ ամբարուիլ ուրիշ անհատներու կողմէ, որոնք նուազ բեռնաւորուած են անով, եւ դրուիլ ընդունելութեան վիճակի մէջ։ Մագնիսական տեսակէտով կարգ մը անհատներ կը մօտենան ելեկտրական կուտակիչներու՝ զոր կրնան լոտ կամս բեռնաւորել։ Կուտակիչը (accumulateur) գործիք մըն է որ կ'ամբարէ ելեկտրական զօրութիւնը եւ կրնայ այդ զօրութիւնը հոսանքի ձեւով փոխադրել հեռուները։

Անհատ մը որպէսզի կարենայ իր մագնիսականութիւնը ազդու կերպով ուրիշին փոխանցել, պէտք է նախ օժտուած ըլլայ մագնիսական զօրաւոր կարողութեամբ, ունենայ ուժեղ կամք ու նկարագիր եւ քաջառողջ մարմին։ Բարոյապէս ու ֆիզիքապէս տկար անձ մը չի կրնար պէտք եղած ուժգնութեամբ իր մագնիսականութիւնը փոխանցել ուրիշին եւ ձեռք բերել պահանջուած արդիւնքը։ Ասկէ զատ, ան որուն վրայ կ'ուզենք ներգործել մեր մագնիսականութիւնը, անհրաժեշտ է որ տրամադիր ըլլայ ընդունելու մեր ներգործութիւնը, հակառակ պարագային կարելի չէ նպաստաւոր արդիւնքներ ստանալ։

Անուրանալի է թէ Աւագ օժտուած է մագնիսական արտակարգ կարողութեամբ, որ շատ քիչերու տրուած է։

Մարդ ի ծնէ օժտուած է ինքնաթելադրութիւն (autosuggestion) կոչուած զօրաւոր եւ անըմբռնելի ուժով մը, որ պարագաներու բերումով կրնայ լաւ կամ գէշ ազդեցութիւններ յառաջ բերել։ Երբ գիտնան այդ ուժը գործածել գիտակցութեամբ եւ ինքնաթելադրական միջոցներով, կարելի է խիստ նպաստաւոր եւ օգտակար արդիւնքներ ձեռք բերել հիւանդներու ֆիզիքական առողջութեան վրայ։

Թելադրութիւնը (suggestion) այն գործողութիւնն է որով անհատ մը իր մէկ գաղափարը ուրիշին կը հարկադրէ ընդունելու։ Ան ինքնին գոյութիւն չունի, կրնայ գոյութիւն ունենալ միայն այն ատեն՝ երբ թելադրութիւնը ենթակային վրայ փոխուի ինքնաթելադրութեան, այսինքն գաղափարի մը ներգործութիւնը ըլլայ իրմով։ Կարելի է բան մը մէկու մը թելադրել։ Եթէ անոր անդիտակից եսը այդ թելադրութիւնը չէ ընդունած ինքնաթելադրութեան փոխուելու համար, թելադրութիւնը որեւէ արդիւնք չիտար։ Առանց վարանումի կրնանք ըսել թէ յաճախ շատ մը անձեր բարոյապէս ու ֆիզիքապէս հիւանդներ են, որովհետեւ հիւանդ ըլլալ կը կարծեն։ Եթէ կարգ մը մարդիկ անդամալոյծ են, պատճառն այն է որ անոնք զիրենք անդամալոյծ կը կարծեն։ Նմանօրինակ ենթականերու վրայ կարելի է եզական բուժումներ կատարել Քուէի մեթոտով։ Քուէի վարդապետութեան համաձայն, հիւանդութիւններուն մեծագոյն մասը, մասնաւորապէս ջղային տկարութիւնները բուժելի են ինքնաթելադրութեամբ։

Արդ, Աւագին կատարած բուժումները ապահովաբար հիմնուած են վերոյիշեալ երկու ազդակներուն՝ մարդկային մագնիսականութեան եւ ինքնաթելադրութեան վրայ։ Աւագ իր մագնիսական արտակարգ կարողութեամբ կրնայ ազդել հիւանդներու վրայ, պայմանաւ որ անոնք անսահման հաւատք ու վստահութիւն ունենան իր բուժելու կարողութեան վրայ, գտնուին ընդունելութեան վիճակի մէջ, եւ ինքնաթելադրութեամբ այն հաստատ համոզումը գոյացնեն թէ պիտի բժշկուին։

Հետեւաբար հաւատքը եւ ինքնաթելադրութիւնը մեծ դեր ունին Աւագին կատարած բուժումներուն մէջ, ճիշդ այնպէս ինչպէս Քրիստոս կը բժշկէր իրեն դիմող հիւանդները, կրկնելով յաճախ «հաւատք քո կեցուցին զքեզ» թելադրական խօսքը։

Սակայն պէտք չէ կարծել թէ ի ծնէ կոյրերը, կաղերը, համրերը, խուլերը եւ հաշմանդամները կրնան բուժուիլ Քուէի մեթոտով, որովհետեւ այդ վիճակները արդիւնք են բնախօսական թերութեանց։ Պարագան նոյնն է նաեւ ծերերուն համար, որոնց գործարանները տարիքի յառաջացումով թերի կը գործեն կամ բնաւ չեն գործեր, եւ կամ ենթարկուած են կաթուածի։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

## ՃԱՄԲՈՒՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՌՈՄԱՆ, 26 Յուլիս.— Այս տարի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդն էր որ ստանձնեց Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձը տօնելու նախաձեռնութիւնը, եւ յաջողութեամբ գլուխ հանեց: Ընկ. Միսաք Միրզէի եւ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան երկու անդամներու ներկայութեան, ունեցանք մեծ երեկոյթ մը, որուն կը մասնակցէին նաեւ Կապոյտ Խաչի Սանուհիները: Շատ մը քաղաքներէ եկած էին Կրընոպլէն, Լիոնէն, Օպնայէն եւ Վալանսէն, քաջալերելու Նոր Սերունդը եւ լսելու անոր խօսքը: Կապոյտ Խաչի Սանուհիները եւ Նոր Սերունդի տղաքը խմբովին կը թնդացնէին Կարկուտ տեղաց»ը:

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Սարգիս Պիլալեան որ մանրամասնօրէն բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Յետոյ տեղի ունեցան օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ու երգեր, եղան նաեւ տոհմիկ տարազներով հայկական պարեր Սանուհիներու կողմէ: Իրենց մասնակցութիւնը բերին Կրընոպլի Նոր Սերունդէն քանի մը ընկերներ խմբերգով մը, Խ. Հայաստանի նոր երգերէն, ղեկավարութեամբ ընկ. Ե. Մարաշեանի: Գնահատելի էին նաեւ Վալանսէն Տիկին Բերդիկեանի երգերը եւ Օպնայի Սանուհիներու գեղեցիկ պարը: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու: Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն ընկեր մը քանի մը խօսքով յարգանքի բաժինը բերաւ տօնին: Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Միսաք Միրզէ (Լիոնէն), մասնաւորապէս իր խօսքն ուղղելով նոր սերունդին.— «Դաշնակցութեան շունչին տակ եւ անոր գաղափարականով կը դաստիարակուի Նոր սերունդը, շարունակելու համար այս մեծ կազմակերպութեան գործը»: Նոր Սերունդի կողմէ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը:

Փակումը կատարուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ յոտնկայս: Այսպիսի սերունդ մը ի՞նչպէս կրնայ օտարանալ: Շնորհակալութիւն բոլոր խօսողներուն ու ներկաներուն:

Արեգնազ Գրիգորեան

★

ՎԻԷՆ (Յառաջ). — Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակը մեծ պատրաստութեամբ տօնուեցաւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հ.Յ.Դ. Կոմիտէի: Պ. Փէլէի հովասուն ամառը կը նմանէր ծովափի մը ուր աչագին բազմութիւն խռնուած էր քով քովի: Ինչպէս Ֆրանսայի ամէն կողմը, հոս ալ արտակարգ տաք մը կը տիրէ անենէ մը ի վեր. — իսկ կիրակի, 27 յուլիս, կարծես թէ տաքը գագաթնակէտին հասած էր — շուքին մէջ ջերմաչափը 39էն 40 կը ցուցնէր, արեւուն մէջ՝ 60-65:

Ճիշտ ժամը 3ին ատենները ընկ. Մ. Մուրատեան պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց դաշտահանդէսը: Երգչախումբը բարձրախօսին առջեւ թնդացուց «Կարկուտ տեղաց»ը, եւ ապա յոտնկայս ունկնդրուեցան զոյգ քայլերգները՝ «Մարսէյեզ»ը եւ «Բամ Փորոտան»ը:

Մեծ յիսնամեակին նշանակութիւնը բացատրուեցաւ լայնօրէն ներկայ հասարակութեան: Առաջին խօսողը եղաւ ընկ. Ս. Գալուստեան, իսկ երկրորդը՝ ընկ. Մ. Միրզէ (Լիոնէն): Ֆրանս. Ընկերվարականներու Վիէնի կազմէն ներկայ էին ընկերներ Փէրէն եւ Վէյէ, որոնք խօսք առնելով սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնեցին դաշտահանդէսի կազմակերպիչներուն եւ պանծացուցին հայ ժողովուրդի մարտական ոգին, հայդուկային անհաւասար կռիւներուն մէջ թէ Ֆրանսայի Դիմադրական ճակատին վրայ: Ամերիկայէն եկած այցելու մը, ընկ. Հոոիկեան, նմանապէս խօսք առաւ, իր ոգեւորութիւնը յայտնելով ի տես այսքան խանդավառ բազմութեան, որ հետզհետէ կը խտանար:

Գեղարուեստական բաժինն ալ ճոխ էր: Սիրողներ, երգեցին, արտասանեցին: Մէջ ընդ մէջ պարողներ ալ եղան: Մեր ջութակահարը՝ Կ. Պէպիրեան իր պաշտօնին վրայ էր:

Նորութիւն մըն էր նաեւ ֆուտպոլի բարեկամական մրցումը, որ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի դաշտին վրայ — Սէն Շամոնի Ա. խումբը (Հայ Մարզ. Մասիս Միութիւն) ընդդէմ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին: Մեր տղաքը ապահովեցին յաղթանակը, հակառակ սաստիկ տաքին, նշանակելով 3 կէտ 1ի դէմ: Մրցումէն վերջ, որ տեւած էր ճիշտ մէկ ժամ, տեղի ունեցաւ վիճակախաղ մը, այլազան եւ ճոխ նուէրներով:

Այլեւս ամէն ինչ լրացած էր, պիւֆէն... սնանկացած, յայտագիրը սպառած: Ամէնուն երեսին կը տեսնուէր գոհունակութեան ժպիտը:

Թղթակից 1947

## ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Յառաջ), 30 Յուլիս.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբը փայլելուն դաշտահանդէսով մը տօնեց Խանասորի Արշաւանքին յիսնամեակը:

Յուլիս 27ի կիրակի առտուն, հակառակ կիզիչ արեւին, հաւատացեալներու խումբեր ուտելիքներով ծանրաբեռնուած կը դիմէին այն անուանի պաղ աղբիւրը, որ կը հոսի քաղաքէն դուրս բարձրաբերձ ծառերու հովանիին տակ: Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ երիտասարդ ընկ. Մանուկ Մանուկեան քանի մը սրտառուչ խօսքերով հանդէսին պաշտօնական մասը բացուած կը յայտարարէ, յոտնկայս յարգել տալով Խանասորի անհաւասար կռուին մէջ անձնուիրաբար զոհուած 19 մարտիկներու անմոռանալի յիշատակը:

Երկսեռ երիտասարդութիւնը ոգեւորուած կը թնդացնէր մնտառը «Կարկուտ տեղաց», «Յառաջ նահատակ» եւն. ազգային եւ յեղափոխական երգերով: Օր. Անահիտ Ստեփանեանի արտասանութիւնը «Խեղդամահը» (Սիամանթօ) այնքա՛ն յուզիչ էր, որ կիսատ մնաց արտասուաթոր աչքերով: Օր. Արշալոյս Սեդրակեան հնչեղ ձայնով մը մեներգեց, ընկ. Վարդան Բաբախեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց «Գովք Հայաստանին» (Զարենց), ինչպէս նաեւ Սիւրիայէն բերած «Եկել է գարուն» երգը, բոլորովին նորութիւն մը եղաւ մեզի համար: Յետոյ սկսաւ գեղջկական շուրջպարը, որուն գլխաւոր կորիզը կը կազմէր Քղիի Խօշքար գիւղէն 98ամեայ Մանուշակ Մայրիկ Կարապետեանը, որ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին որոշ ճկունութեամբ շարժումներ կ՚ընէր: Ընկ. Գարեգին Իշխանեան (Իշխան) իր անբաժան ջութակով ազգային եւ յեղափոխական եղանակներով հանդէսին հմայքը կը բարձրացնէր: Նոր Սերունդի անդամները կատարեալ խղճմտութեամբ կը սպասարկէին մատակարարելով զանազան ըմպելիներ, պաղպաղակ եւն. գոհացնելով ամենադժուարահաճներն իսկ:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Սարգիս Ընտրիկեան (Սէն Շամօն) որ Խանասորի Արշաւանքին պատմականը ընելէ վերջ ըսաւ.— «Այսպիսի հանդէսներուն հարիւրամեայ մամիկներուն ներկայութիւնը աւելի եւս պէտք է ամրապնդէ մեր կամքն ու հաւատքը դէպի հայ ժողովուրդի ապագան: Մենք իբրեւ աւանդապահները մեր բազմաչարչար ցեղին՝ պէտք է տօնենք մեր բոլոր պատմական տօները՝ քանի կը թափառինք օտար հորիզոնի տակ: Երբ այսօր այս գեղեցիկ օրերուն մէջ բախտաւորներու զանդուած մը հայրենիք կը մեկնի, պէտք է յիշէ որ այսօրուան հայրենիքը կերտուած է Խանասորներու արիւնով: Այս օրը հայ պատուի փրկութեան օրն է, քանզի Իշխանի, Վարդանի եւ Նիկոլ Դումանի պէս անվեհեր մարտիկներու առաջնորդութեամբ պատժուեցաւ Մազրիկ ցեղը: Պատիւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան: Եթէ չըլլար Դաշնակցութիւնը, չէինք ունենար Վանը, Ուրֆան, Գարահիսարը, Հաճընը եւն. եւ ամէնէն կարեւորը՝ այսօրուան Խորհրդային Հայաստանը: Մենք հայրենիքին հետ ենք, անով կը շնչենք եւ անոր համար կ՚ապրինք: Մենք կ՚ողջունենք նաեւ Խ. Հայաստանի բոլոր այն հերոսները, որոնք քաջաբար կռուեցան հայրենիքին համար»:

Ընկերը վերջացնելով ջերմագին կոչ մը ուղղեց Նոր Սերունդին, բուռն ծափերու մէջ:

Խորոված ճաշար մը աճուրդի դրուեցաւ: Հայրենակից մը 500 ֆրանք նուիրելով կնքահայրութիւնը ստանձնեց եւ քսան վայրկեանի մէջ գոյացաւ մօտաւորապէս տասը հազար ֆրանք: Շահեցաւ Տիկ. Եսթեր Աբրահամեան, որ իր կարգին հաւասարապէս բաժնեց սեղանակիցներուն: Կեբուխումբը տեւեց մինչեւ գիշերուան ժամը 11 եւ ներկաները դժուարաւ բաժնուեցան հայկական այս գեղեցիկ մթնոլորտէն:

ՀԱՐԳԱՆ

## ՍՏԱՑԱՆՔ

ՃԵՂՔՈՒԱԾ ՍԻՐՏ, բանաստեղծութիւններ: Գրեց՝ Յակոբ Գույումճեան. Ֆիլատէլֆիա, 1947:

ԻՆՉ ՄԵՆԵՐԳ, դաշնակի ընկերակցութեամբ: Հեղ. Գուրգէն Ալէմշահ: Ա. տետր: Զարդագրութիւն Ռ. Շիշմանեանի: Փարիզ, 1947. գին 200 ֆր.

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

### «Փառք կնիկ, փառք...»

Իգնատիոս աղա Նպարեղէնի խանութ մը բացած էր քաղաքին մէջ, դեռ պատերազմէն առաջ: Այն երանելի օրերուն, գինքը իր խանութին առջեւ կարելի էր տեսնել օրը քանի մը անգամ, կապոյտ գոգնոց մը կապած, փարթամ հասակով եւ լայն պեխով մը: Ու երբ ծանօթ Հայեր անցնէին իր խանութին մօտէն, կը կանչէր զանոնք, գինի կը հրամցնէր ու կատակներով պատմութիւններ կը պատմէր: Յաճախորդ «բռնելու» ձեւ մըն էր այն օրերուն...

— Եկուր գինի մը խմէ, եղբայր, կ՚ըսէր ու անցորդ Հայերու թեւէն բռնած կը քաշէր իր խանութէն ներս: Հայ մը որ գաւաթ մը գինի խմած ըլլար իր խանութին մէջ, մեկնած պահուն անպայման բաներ մը պիտի գնէր: — Մենք Հայ ենք, եղբայր, մենք իրարու չօգնենք, ո՞վ պիտի օգնէ մեզի, — կը խօսէր ու կ՚ուզէր համոզել, յաճախորդ մը աւելցնել իր խանութի տետրակներուն մէջ: Այն օրերուն, իր խանութին մէջ «ճանճ կը բզզար»:

Եկաւ պատերազմը, իր հետ բերելով պարտութիւն եւ աղքատութիւն: Մարդիկ սկսան «պոչ» բռնել խանութներու առջեւ,— գունդ մը կաղամբ գնելու կամ քիլօ մը ստեպղին առնելու համար ժամերով պէտք էր սպասել, երբեմն, ձեռնունայն տուն դառնալով:

Իգնատիոս աղա ուրախ էր, անոր համար, իր խանութին մէջ տարիներով իրարու վրայ շարուած ձուկի գոց տուփերը, տոպրակներով լեցուն պուլղուրը, ոսպը, ճերմակ լուբիան՝ դարձեր էին հնչուն ոսկիներ: Գործը այնքան շատ էր որ, իր կինը եւ աղջիկն ալ լծեց գործի, եւ իրիկունը երբ խանութը կը գոցէր ու դրամարկղը կը բանար, աչքը բաց կը մնար ի տես դէզ-դէզ հազարանոցներու եւ հարիւրնոցներու:

Իգնատիոս առտուներ շատ ուշ կը բանար իր խանութը, կէսօրէն վերջ փոխանակ ժամը մէկին՝ ժամը չորսին կը բանար: Ան իր խանութին զաղտնի դուռ մըն ալ հնարեց, որպէսզի «մասնաւորներ» անկէ մտնէին, ու դրամը կուտար ջուրի պէս, ծալ ծալ թուղթերով: Հասարակ աւելն անգամ դրամ էր:

Իգնատիոս աղան դրամ դիզեց ու գնեց տուներ, հող եւ պարտէզ: Կահ-կարասիներ առաւ, ոսկի ժամացոյց կախեց իր կուրծքէն ու կնոջ ականջները ոսկիներով փայլեցուց: Իրիկունները կնոջը կամ աղջկան հետ սինեմա կամ թատրոն կ՚երթար, եւ իրեն համար օթեակներ կը վարձէր առատ վճարումներով: Դարձաւ օրուան մարդը: Ծանօթներ զինքը բարեւելու ատեն գլխարկները վեր կ՚առնէին:

— Եթէ պատերազմը քանի մը տարի տեւէ՛, կ՚ըսէր կնոջը, բեռս բռնած կ՚ըլլամ եւ ա՛լ չեմ աշխատիր:

— Սպասուհի մը պէտք է վարձել, տան գործերը շատցան, լուացք կայ, տան մաքրութիւնը կայ, մեր կերակուրներուն խնդիրը կայ, պէտք է մտածես, «մօն շէռ», կ՚ըսէր կինը:

— Կ՚ըլլա՛յ, Բերուզ, կ՚ըլլայ, հոգդ մի ըներ, այդ ալ կ՚ըլլայ...

Ու կեանքը կ՚ընթանար դրամով ու հնարամտութեամբ: Ժողովուրդներու «պոչ»երը ամէն օր աւելի կ՚երկարէր, աւելի կը շատնար...

Իգնատիոս աղայի խանութը ծանօթ էր արդէն բոլոր անոնց՝ որոնք անօթի էին ու հասարակ բան մը գնելու համար ժամերով պոչ կը բռնէին:

Իգնատիոս ունէր յայտնի եւ «անյայտ» յաճախորդներ, մէջտեղ դրուած ապրանքներ եւ ուրիշ շատ մը բաներ, որոնք ամէն մարդու համար չէին:

Ֆրանսան դեռ գրաւման տակ էր, իրիկուն մը, Իգնատիոս աղայի նախկին բանուոր ընկերը, — Հաճի Կարապետ, կնոջը հետ միասին այցի եկած էր իր հին բարեկամին տունը: Ընդունելութիւնը շատ սիրալիր էր, մանաւանդ որ, տիկին Բերուզը մէջտեղ բերած էր օղի, ապուխտ, լոլիկով եւ ձէթով համեմուած ձուկ, ընկոյզ եւ չոքոլա: Հաճի Կարապետի բերնին ջուրերը կը վազէին: Այս նեղ օրերուն, նման ապրանքներով սեղանի մը շուրջ՝ անհաւատալի բան էր իրեն համար: Ու խմեց օղին, գաւաթ-գաւաթի ետեւէն, մինչեւ որ աչքերը սկսան կարմրիլ: Իգնատիոս հրամայեց աղջկան որ ձայնագիրը (ֆօնօկրաֆ) բերէ, եւ քանի մը թրքական «շարքի»ներ լսեն:

Հաճի Կարապետ կը խմէր հա կը խմէր, առանց իր աչքը Իգնատիոսի աղջիկէն Շուշանէն հեռացնելու: Արդեօ՞ք բան մը կար Կարապետի լեզուին տակ, կը մտածէր Իգնատիոս:

Խմեցին ու լսեցին թրքական երգերը: Բերուզ եւ տիկին Վարդուհին ընկոյզ եւ չամիչ կ՚ուտէին, Շուշան կ՚ընկերանար իրենց, տարուելով ուրախութ պահերէն: Հաճի Կարապետ, գլուխը բաւական տաքցուցած, վերջապէ՛ս, խօսքը բացաւ:

— Գիտես, Իգնատիոս, նպատակ մը ունիմ:

— Հը՞... ըսէ՛, ականջս քեզի է:

— Կ՚ուզեմ տղաս ամուսնացնել:

— Զըսե՞ս որ հարսնիքի պիտի գանք մօտերս, յարեց տիկին Բերուզ:

— Աղէկ, տիկին Բերուզ, բայց, աղջիկը...

— Աղջիկէն շատը ի՛նչ, Կարապետ, բացագանչեց Իգնատիոս եւ գաւաթ մը օղի առնելով, հոսեցուց կոկորդէն վար:

— Մենք կ՚ուզենք որ մեր գիտցած աղջիկը առնենք, ձայնեց Կարապետի կինը, Վարդուհին:

— Մէկը գտա՞ծ էք, հարցուց Բերուզ:

(1) Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

## Պուլկարեւ Եուկոսլաւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք

### ԹԻԹՕ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ 25 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԷՆ

Եօրկի Տիմիթրով, Պուլկարիոյ վարչապետը, որ Պելկրատ կը գտնուէր, Սոֆիա վերադարձաւ փոխադարձ օգնութեան եւ գործակցութեան դաշինք մը կնքելով մարէշալ Թիթոյի հետ: Դաշնագիրը կը նախատեսէ մաքսային միութիւն երկու երկիրներուն միջեւ, անցագրի ջնջում, արտաքին քաղաքականութեան ներդաշնակութիւն եւ այլն: Այս առթիւ Եուկոսլաւիա կը հրաժարի 25 միլիոն տոլարի հատուցումէն, որ սահմանուած էր հաշտութեան դաշնագրով: Կարծողներ կան թէ զինուորական համաձայնութիւն մըն ալ գոյացած է:

Ամէն պարագայի մէջ, դաշինքը շատ լայն բովանդակութիւն ունի եւ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ:

Երկու պետութիւնները ամենամեծ չափով զարկ պիտի տան ապրանքներու փոխանակութեան եւ տնտեսական գործակցութեան: Հպատակութեան վէճերը եւ ուրիշ առկախ հարցեր պիտի կարգադրուին փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական դեկոյցը կ'ըսէ.— Երկու կառավարութիւնները շարք մը որոշումներ տուին ճարտարագործութեան, ելեկտրականութեան, հանքերու, հողագործութեան, փոխադրութեան եւ արտաքին առեւտուրի մասին: Երկաթուղիները պիտի ընդարձակուին եւ հաղորդակցութեան դիւրութիւններ պիտի տրուին երկու երկիրներուն միջեւ:

## «Դադրեցուցէք կռակը»

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը չարաթ գիշեր որոշեց հրաւիրել Հոլանտայի և Հոլանտական Հնդկաստանի կառավարութիւնները որ անմիջապէս դադրեցնեն թշնամութիւնները եւ իրենց վէճերը կարգադրեն իրաւարարութեամբ կամ ուրիշ խաղաղարարական միջոցներով:

Առաջին անգամ է որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը այսքան արագ եւ վճռական միջոց մը ձեռք կ'առնէ: Հոլանտայի վարչապետը յայտարարեց թէ առաջարկը կ'ընդունի ոչ թէ իբրեւ հրաման, այլ իբրեւ հրաւէր: Բնիկները ամէն կողմ ցրուած ըլլալով, անոնց պատասխանը կրնայ ուշանալ:

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, տեղական կառավարութեան ձեռքը մնացած է խեղճ տարածութիւն մը, մինչդեռ Հոլանտացիները գրաւած են ամբողջ արեւելեան եւ արեւմտեան Ճաւան եւ հարաւային Սումաթրան, որոնք Հոլանտական Հնդկաստանի երեք ամենահարուստ շրջաններն են: Բայց եւ այնպէս բնիկներուն դիմադրութիւնը կը սաստկանայ երկու շաբաթէ ի վեր: Անոնք վստահ են թէ պիտի յաջողին, եթէ պատերազմը շարունակուի:

★ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ այժմէն կը հարցնեն թէ ի'նչ պիտի ընէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, եթէ երկու կողմերը շարունակեն կռուիլ: ՄԱԿը զինուորական ուժ չունի, բայց հինգ մեծ պետութիւնները կրնան անհրաժեշտ զօրքը տրամադրել, եթէ որոշուի բռնութեան դիմել: Խնդիր է թէ պիտի համաձայնի՞ն, այդ վճռական միջոցին դիմելու համար:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ կը մշակուին աւելի քան 210 հազար հեքթար հողեր, այսինքն եռապատիկը բաղդատելով 1919ի հետ: Այսպէս կ'ոռոգուի մշակելի տարածութեան՝ 450.000 հեքթարին կէսը: Ջրանցքներու համագումար երկայնութիւնը կը հասնի տասր հազար քիլոմեթրի. ինչ որ հաւասար է Մոսկուայէն Վլատիվոստոք եղած հեռաւորութեան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ջղամարտը կը շարունակուի ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Ոստիկաններ եւ զինուորներ կը հսկեն բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ: Կը վախցուի նոր եւ աւելի ծանր դէպքերէ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾՈՒԹԻՒՆԸ կը ծաւալի սաստիկ տաքերուն հետ: Անգլիոյ մէջ 302 դէպքեր արձանագրուած են յուլիս 26ին վերջացող շաբթուն, ինչ որ կը նշանակէ 125 յաւելում նախընթաց շաբթուան վրայ: Ֆրանսայի մէջ 71 դէպքեր արձանագրուած են յունիսի ընթացքին. (անցեալ տարի նոյն ամսուն՝ 51): Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ սակաւաթիւ են դէպքերը, անգլ. շրջանին մէջ արձանագրուած են 40-50 դէպքեր, ֆրանսական շրջանին մէջ՝ 20 դէպքեր: Բոլոր հանրային աւազանները, բաղնիքները, պարապահները եւ սինեմաները փակուած են մինչեւ որ տագնապը փարատի: Աւստրիոյ մէջ արձանագրուած են 450 դէպքեր, առանց հաշուելու ռուսական շրջանը:

## Խանասորի յիշատակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիշատակը մեծ շուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալայրի ընդարձակ եւ օդասուն անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Վօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար:

Փափաքողները պէտք է նախօրօք արձանագրուին մինչեւ 3 Օգոստոս: Արձանագրուելու համար դիմել Վօմոնի համար ընկեր Գ. Քէնտիրեանի, իսկ Լա Ռոզիէրի համար ընկեր Յ. Նիկողոսեանի:

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար Վալայր մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Մերիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

ՖՐԱՆՔԻ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄԸ նորէն վիճաբանութեան առարկայ դարձած է մամուլին մէջ: Երկու կարեւոր թերթեր, «Ֆրան-Թիրէօր» եւ «Փառի-Փրես» առանց անմիջական արժեզրկում սպասելու, դիտել կուտան թէ ի վերջոյ հարկ պիտի ըլլայ Ֆրանքին գինը յարմարցնել միջազգային հրապարակին, որպէսզի զարկ տրուի Ֆրանսայի արտածումներուն: Մասնագէտ մը կը բացատրէ թէ չկայ դրամ մը որ իրական արժէք ունենայ ոսկիով, ոչ իսկ տոլարը, եւ կ'առաջարկէ ընդհանուր արժեզրկում Ֆրանքի, տոլարի, սթերլինի: Անգլիա արտակարգ ճիգեր կը թափէ դրամին գինը պահելու համար, իսկ Իտալիա չորրորդ անգամ իջեցուց լիրային գինը:

ՀԱԿԱՀՐԵԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ տեղի ունեցան Լոնտոնի, Լիվրփուլի, Կլասկոյի եւ ուրիշ անգլիական քաղաքներու մէջ, իբրեւ հետեւանք երկու անգլիացի լրտեսներու կախաղանին (Պաղեստին): Լիվըրփուլի մէջ հրեայ բժիշկ մը խոշտանգուեցաւ սրճարանի մը մէջ: Սինակոկին եւ հրէական հիմնարկութիւններու ապակիները ջախջախուեցան: Պատերուն վրայ կախուած ազդ մը մահ կը սպառնար բոլոր Հրեաներուն: Կլասկոյի հրէական թաղին մէջ 11 Հրեաներու խանութներուն ապակիները խորտակուեցան:

ՎԵՑ ԵՐԿԻՐՆԵՐ սովի պիտի մատնուին երկու ամիսէն, եթէ անմիջական օգնութիւն չստանան: Այս ազդարարութիւնն ուղղեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը մասնաւոր տեղեկագրով մը որուն համաձայն Լեհաստան պիտի հարկադրուի կէս առ կէս կրճատել իր արմտիքի, միսի եւ ճարպեղէնի արդէն վտիտ բաժնեչափը, եթէ 500.000 թոն արմտիք չստանայ մինչեւ երեք ամիս: Եուկոսլավիոյ մէջ ամբողջ շրջաններ սովի մատնուած են: Յունաստան ամբողջովին դուրսէն կը սպասէ իր արմտիքը Օգոստոսի ընթացքին: Իտալիա միշտ կարօտ է օգնութեան, իսկ Հունգարիոյ հացի բաժնեչափը վտանգուած է եւ միսի տագնապը կը սաստկանայ: Աւստրիան, դուրսէն կը սպասէ իր ուտեստը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց ութ օրէն վաւերացնել հաշտութեան դաշնագիրը:

ԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆ աւետարանիչ աղջնակ մը, Ռընէ Մարց, Ամերիկայէն Լոնտոն հասնելով, իր առաջին քարոզը խօսեցաւ: Կը քարոզէ առանց նիշեր առնելու: Կրնայ երգել չինարէն, ճափոնօ, ռուսերէն, սպաներէն եւ Աւստրալիոյ լեզուն: Այս վերջին երկրին մէջ քարոզ խօսած է մօտ 100.000 հաւատացեալներու:

ԼԻՈՆԻ մէջ պիտի դատուին երկու դաւաճանի ոստիկաններ, Լիւփիեռի եւ Պիրոշոն, որոնք ամբաստանուած են թէ ծեծելով պատճառ եղած են բանտարկեալի մը՝ Արթիւր Զուլֆայեանի մահուան: Այս բանտարկեալը հարցաքննութենէ մը վերջ հիւանդանոց փոխադրուելով մեռած է:

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԵՐԸ պիտի վնասեն գետնախնձորի, ճակնդեղի եւ ընդեղէնի հունձքերուն, համաձայն պաշտօնական տեղեկագիրներու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական վերակազմութեան առթիւ, Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը, որ Պերլին կը գտնուի այս միջոցին, յայտարարեց թէ «նախատեսուած չէ որ խորհրդակցին Ֆրանսայի հետ»: Պ. Պիտօ անմիջապէս լուսաբանութիւն մը հրատարակեց, յիշեցնելով զօր. Մարշըլի խոստումը:

### ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Վաղամեռիկ Օր. Լուսին Զիւմպիւլեանի մահուան առթիւ Քաջանէն Տէր եւ Տիկին Մխճեան 500 ֆրանք, Շավիլէն Տէր եւ Տիկին Յ. Աբէլեան 200 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին օգափոխութեան կայանին: Նոյն առթիւ Փարիզէն Մինասեան եւ Մանուկեան ընտանիքները 500 Ֆր. եւ 500 Ֆր. ալ Շավիլի Տիկնանց Միութեան:

### ԿՍԿԾԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Օգոստոս.— Յուլիս 30ին դժբախտութիւնն ունեցանք հողին յանձնելու երեք զաւակներու տէր հայրենակից մը, Բալուի Խամըշլը գիւղէն, Պ. Տիգրան Գալուստեան, որ կը բնակէր Վօմօն: Անոր մահով Բալուցին, մասնաւորապէս Բալահովիտ Վերաշինաց Միութիւնըկորսնցուց իր սիրուած անդամներէն մին: Պարկեշտ եւ ժրաջան, հանգուցեալը յարգանք կը վայելէր ոչ միայն հայրենակցական, այլ եւ հանրային կեանքի մէջ: Շատ կը սիրէր հայրենիքը. այդ իսկ պատճառով զայն քաղաքական ամէն նկատումներէ գերիվեր կը դասէր: 15 տարիներէ ի վեր Բալահովիտ Վերաշին. Միութեան գործօն անդամներէ մին էր: Իր ամենամեծ փափաքն էր մեկնիլ Խ. Հայաստան, այնտեղ հաստատել իր ընտանեկան բոյնը, փրկելով զաւակները օտարացումէ: Դժբախտաբար չհասաւ իր նպատակին: Տարաբախտ Տիգրան, քու խնկելի յիշատակը անմոռաց պիտի մնայ քու այնքան սիրած Վերաշինաց Միութեան պատմութեան մէջ: Հողը թեթեւ գայ գերեզմանիդ վրայ:

Ս. Մախտեսեան

### ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուճեանի, 45, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

### «ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'իմանանք թէ յառաջիկայ Հոկտեմբերին Թէաթր Սարա Պէրնարի մէջ պիտի ներկայացուի Հայաստանի գրողներէն Նայիրի Զարեանի «Արա Գեղեցիկ»ը, բեմադրութեամբ Պ. Արմէն Ստեփանեանի: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

### ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

17 տարուան նպարավաճառի խանութ մը, հայրենադարձի պատճառով: Ունի բնակութեան և այլ տեսակի յարմարութիւններ: Դիմել Ծ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 34, rue Tarentaize, St-Etienne (Loire).

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի շրջաններ կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊԻՐԻԹՃԵԱՆԻ, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

### ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ֆրանսայէն մեկնումի առթիւ ծախու է 14 սենեակով տուն մը, խոհանոց եւ 368 քառ. մեթր հող: ԵԱԾ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆ: Դիմել ամէն օր Արշակ Հէքիմեանի, 64, ave. du Bas Meudon, Issy-les-Moulineaux.

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեանը, ծնած 1921ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Rises, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):




Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Ճամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 6 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5103 Նոր շրջան թիւ 712 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 Ֆր.


## ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

## Ընկեր Համօ Օհանջանեանի

### ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՈՒԳ ԵՒ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՅՈՒՑՑ

ԳԱՀԻՐԷ, 2 Օգոստոս (Յուսաբեր). — Երէկ, ուրբաթ, 1 Օգոստոս տեղի ունեցաւ ընկ. Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութիւնը՝ մեծաշուք հանդիսութեամբ եւ համաժողովրդական սուգի ու յուզումի մէջ:

Երէկուան տխուր հանդիսութիւնը յուղարկաւորութիւն մը չէր միայն, այլ սիրոյ եւ համակրանքի սրտայոյզ արտայայտութիւն մը:

Յուղարկաւորութիւնը որոշուեցաւ ընել երէկ, ուրբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, նկատի ունենալով ամառնային եղանակը:

Հակառակ այս ակամայ անապարանքին եւ հակառակ որ կարելի չէր եղած մահազդն ու թերթը արագօրէն բոլորին հասցնել, ժողովրդական մեծ բազմութիւն համախմբուած էր:

Օհանջանեանի մահուան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուած էր հասարակութեան մէջ, որ շուրջ երկու շաբաթէ ի վեր յուզումի մատնուած էր արդէն եւ սրտագին կերպով կը սպասէր փրկութեան մը հրաշքին:

Ծակատագրական հարուածը եկած էր այս յուզումը սուգի փոխելու, եւ բոլորին սիրտը արցունքով լեցնելու:

Ժամը ճիշտ 4ին, երբ ընկ. Օհանջանեանի դագաղը, Եռագոյնով պատուած՝ եկեղեցիին մէջ դրուած էր, սկսան ղօղանջել եկեղեցիին զանգակները, տխուր եւ տրտմագին: Բազմութիւնը, երկու սեռէ, լեցուցած էր եկեղեցին, ծայրէ ծայր, եւ տեղ չըլլալով, շատեր բարձրացած էին վերնատուն:

Բազմութեան մէկ կարեւոր մասը կեցած էր եկեղեցիի դուռնէն դուրս, սանդուխներուն վրայ եւ բակին մէջ:

Ներկայ էին աւելի քան 2.000 հոգի, անխտրաբար թիւ մը յուղարկաւորներու, ժողովրդական բոլոր դասերէն, տարիքներէն ու սեռերէն:

Եկեղեցիին մէջ դագաղը շրջապատուած էր Հայ Արիներէն եւ Մխիթարեան Վարժարանի Արիներէն, աշխոյժ, տրտում ու կարգապահ:

Եկեղեցւոյ բեմին երկու քովերը, զոյգ զոյգ շարքերով, սգակիր կեցած էին Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան անդամներն ու անդամուհիները, իրենց կուրծքին վրայ Եռագոյն երիզներով եւ իրենց թեւերուն՝ սուգի նշանակներով:

Մասնաւոր կարգադիր յանձնախումբ մը կը հսկէր կարգապահութեան, առաջնորդելով պաշտօնական անձնաւորութիւնները իրենց յատկացուած տեղերը:

Բազմութեան մէջ ներկայ էին Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչներ, գլխաւորութեամբ Թեմ. Ժողովի ատենապետ Պ. Ճանիկ Զագըրի, Հոգաբարձութիւններէն, Կրթական հաստատութիւններէն, հանրային ու մշակութային կազմակերպութիւններէն: Ներկայ էին Հայ Կաթողիկէ համայնքէն երկու վարդապետներ (հայր Գարեգին եւ Պօղոս) եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւը՝ Վերապատուելի Համբարձումեան: Ներկայ էին Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կողմէ՝ (Պ. Պ. Պ. Տէփոյեան, Մ. Գույումճեան եւ Ա. Սարուխան): Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ՝ (Պ. Պ. Մ. Պալայեան եւ Տոքթ. Տէմիրճեան): Ներկայ էր Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Միութեան կողմէ Պ. Ա. Օրագեան, Հայ Լեգէոնականներու կողմէ Պ. Յ. Արեւեան:

Պատուիրակութիւններ կային նաեւ հայ եւ օտար թերթերու կողմէ :

Աղեքսանդրիայէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնց մէջ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին եւ «Յառաջդիմասէր»ի ներկայացուցիչները: Յատկապէս յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար Աղեքսանդրիայէն եկած էր Տ. Վարդան քհնյ Գարակէօզեան:

Ներկայ էին «Համազգային»ի եւ Հ. Կ. Խաչի Գահիրէի վարչութեանց անդամները եւ պարզ անդամները. Աղեքսանդրիոյ վարչութեանց կողմէ մասնաւոր ներկայացուցիչներ:

Ներկայ էին «Նաւասարդ» Ակումբի, «Նաւասարդ» Մարզարանի անդամները, Հ.Յ.Դ. Երիտ. Միութեան անդամները:

Ներկայ էին Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին, Կոմիտէին անդամները եւ վերջապէս բոլոր դաշնակցական ընկերներն ու ընկերուհիները:

Ներկայ էին բազմաթիւ օտարներ, Ռուսէր մանաւանդ, եւ բժշկական դասէն շատեր, հայ եւ օտար:

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին քանի մը տասնեակ, որոնք եկեղեցին դուռը եւ սանդուխները զարդարած էին ու կը ձգէին խոր տպաւորութիւն:

Հանդիսութիւնը սկսաւ խոր ու տպաւորիչ լռութեան մէջ, ուր շատեր կ՚արտասուէին ու կը հեկեկային:

Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով, դպրաց դասուն ընկերակցութեամբ, եւ գլխաւորութեամբ դպրապետ Պ. Ղազարոսեանի, բոլոր ջահերը լուսավառելէ ետք:

Երգեցողութիւնները ինչպէս բոլոր ընթերցուածները եղան անթերի, խորազդեցիկ եւ տրտմագին, խոր յուզումով լեցնելով եկեղեցին, ուր հանգուցեալ ընկերոջ Այրին՝ սքանչելի Ռուբինան, սեւերու մէջ, շրջապատուած իր հարազատներէն, ընդհանուր զուրգուրանքի եւ տրտում համակրանքի առարկայ կը դառնար:

Արարողութեան ընթացքին, Առաջնորդ Սրբազանը՝ Տ. Մամբրէ Ս. Արքեպիսկոպոս Սիրունեան՝ եկեղեցւոյ բեմէն խօսեցաւ իր լաւագոյն ու սրտայոյզ դամբանականներէն մէկը, որ խոր տպաւորութիւն ձգեց : (ԽՄԲ. — Յաջորդով՝ դամբանականը):

### ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» Կոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի մեր վեթերան ընկերոջ՝ ՀԱՄՕՅԻ գերեզմանին առջեւ, եւ բոլոր ընկերներու անունով իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի ընկերներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆրանք կը նուիրէ Վէմ. Ֆոնտին:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն կ՚ողբայ մահը Դաշնակցութեան վաստակաւոր առաջնորդ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն անհուն կսկիծով կ՚ողբայ կորուստը անդուգական ՀԱՄՕՅԻ եւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի, Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին եւ ընկերներուն:

ՓԱՐԻԶ. — Յարգանքով կը խոնարհինք մեծանուն յեղափոխական եւ ազգային գործիչ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ Թարմ շիրիմին առջեւ, ու մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Տիկին Ռուբինա Օհանջանեանի եւ Հ. Յ. Դ. ղեկավար մարմիններուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

### ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԼԻՈՆԷՆ — 600 ՀՈԳԻ

ԼԻՈՆ (Յառաջ). — Առաջին կարաւանով մեկնելու արտօնագիր ստացած են 600 հայրենակիցներ: Ուրեմն առաջին կարաւանով մեկնողները Սեպտեմբերին կը հասնին Հայաստան: Անտարակոյս մեր հայրենակիցները բարի յիշատակ մը պիտի տանին զիրենք հիւրընկալող երկրէն, որ թէ՛ պատերազմի եւ թէ խաղաղութեան տարիներուն իր երկրի զաւակներուն պէս նայեցաւ իրենց վրայ, հաւասար աչքով: Մեր հայրենակիցները արդէն պատրաստութեան մէջ են: Շատերը բեռները կապած, պատրաստ կը սպասեն: Սրտանց բարի՛ ճանապարհ ու տեւական խաղաղութիւն իրենց մայրենի հողին վրայ: — Մ. Տ. Պ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, խստօրէն քննադատելով զօր. տը Կոլի ճառը, կ՚ըսէ թէ ան կը ձգտի դիկտատուրա հաստատել հաստատել Ֆրանսայի մէջ, արտաքին օժանդակութեամբ: «Տը Կոլ մէկդի նետեց դիմակը Ռէնի մէջ խօսած ճառով, ան խաչակրութիւն կը քարոզէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան դէմ : Ան բացէ ի բաց կը ներկայանայ իբրեւ գործակալը Ամերիկայի ծաւալապաշտական շրջանակներուն, իր ծառայութիւնները մատուցանելով անոնց որ կ՚ուզեն ջնջել Եւրոպայի ժողովրդապետական ուժերը և վերակենդանացնել յետադիմական վարչաձեւերը»:

## Նաեր ցագնաւ Անգլիոյ մէջ

### ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻՆ

Մէկ շաբաթէ ի վեր վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակուին Անգլիոյ տնտեսական տագնապի մասին, որ հետզհետէ կը ծանրանայ: Այսօր, չորեքշաբթի, վարչապետը ծանրակշիռ յայտարարութիւններ պիտի ընէ Երեսփ. Ժողովին մէջ, շարք մը խնայողութիւններ առաջարկելով: Այս առթիւ պիտի ըսէ նաեւ թէ պիտի կրճատուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ հաստատուած անգլ. զինուորները, իսկ Յունաստանի բրիտանական զօրքը ամբողջովին պիտի քաշուի: Գերմանիոյ գրաւման զօրքին պարպումը մեծ թիւ մը պիտի չկազմէ, բայց այս մասնակի կրճատումն անգամ կ՚ապացուցանէ տագնապին ծանրութիւնը: Կառավարութիւնը կ՚ուզէ կրճատել ծախքերը, տոլարի բացը գոցելու համար: Միեւնոյն ատեն, ետ կանչելով զինուորները, կ՚ուզէ բանուոր ճարել ճարտարագործութեան համար:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ եղած բրիտանական զօրքին թիւը կը հաշուեն 400.000: Կառավարութիւնը կը խորհի ետ կանչել 10%ը: Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն կառավարութիւնը 20 միլիոն սթերլին ծախսած է տոլարներով, գրաւման բանակին ծախքերը հոգալու համար: Պաղեստինի եւ Միջին Արեւելքի բանակին թիւը կը հաշուեն 100.000, Հնդկաստանի զօրքը՝ 30.000: Իտալիոյ մէջ մէջ 10.000 անգլիացի զինուորներ, որոնք պիտի պարպուին հաշտութեան դաշնագրին գործադրութենէն 90 օր վերջը: Յունաստանի մէջ եղած զօրքը 5000 կը հաշուեն, Հիւս. Ափրիկէի իտալական գաղթավայրերուն մէջ՝ 5000: Մայր. Արեւելքի մէջ կան 30.000 զինուորներ, եւն.

Կառավարութեան ծրագիրը կը նախատեսէ. — Կրճատել միսի բաժնեչափը եւ ճաշարաններու մէջ սպառած ուտեստը. — Կրճատել հրանիւթը (էսանս), ծխախոտը եւ ամերիկեան շարժանկարները. — 75 սթերլինէն 25ի զեղչել արտասահման գացող զբօսաշրջիկներու տրամադրելի գումարը. — Զարկ տալ արտադրութեան, շաբաթական աշխատանքը բարձրացնելով 48 ժամուան եւ այլն:

★ Չըրչիլ ճառ մը խօսելով իր ծննդավայրին մէջ, յայտարարեց թէ 1939էն ի վեր երկու գլխաւոր աղէտներ պայթեցան Մեծն Բրիտանիոյ գլխուն, առաջինը՝ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, երկրորդ՝ աշխատաւորական կառավարութիւնը: Անգլիոյ կը սպառնայ «ոչ թէ սնանկութիւնը, այլ սովը»: Նախորդ վարչապետը վճռապէս մերժեց խառն կառավարութիւն մը կազմել աշխատաւորականներուն հետ : «Այդպիսի յիմարութիւն մը պիտի ոչնչացնէ ազգային վերելքի միակ յոյսը, — տապարէզէն քշել անոնք որ այսքան ձախողեցան իրենց պարտականութեան մէջ»:

## Կռիւը կը դադրի Ճաւայի մէջ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը մեծ յաջողութիւն մը շահեցաւ, դադրեցնելով Հոլանտական Հնդկաստանի մէջ ծագած կռիւը, որ կը տեւէր 15 օրէ ի վեր: Իր հրաւէրին վրայ, Հոլանտա եւ Ինտոնեզիոյ Հանրապետութիւնը կրակը դադրեցնելու հրաման տուին երեքշաբթի կէս գիշերին: Նախ Հոլանտա հաղորդեց հրամանը, յետոյ միւս պետութիւնը, ձայնասփիւռ ճառերով:

Անշուշտ բոլոր կռիւները մէկ անգամէն չեն դադրիր, քանի որ շատ մը խումբեր հեռաւոր վայրերու մէջ կը գտնուին եւ չեն լսած հրամանը: Բայց ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ վերջանայ արիւնահեղութիւնը:

Հոլանտական Հնդկաստանի կառավարութիւնը առաջարկեց միջազգային յանձնաժողով մը կազմել, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար : Յանձնաժողովին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ վերահաստատել հանրապետութեան պաշտօնեաները, երկու կողմի զօրամասերը քաշել այն դիրքերուն վրայ ուր կը գտնուէին պատերազմէն առաջ, դադրեցնել թշնամական քարոզութիւնը եւն:

Հոլանտացիները կը պատրաստուէին գրաւելու հանրապետութեան մայրաքաղաքը, երբ կրակը դադրեցնելու հրաման տրուեցաւ:

## Խորհրդակցութիւն Եւրոպայի մասին

Մ. Նահանգներու կառավարութեան չորս գլխաւոր ներկայացուցիչները գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, Փարիզի մէջ, Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան մասին: Ասոնք են, — Ուիլ Քլէյթըն, տնտեսական նախարարութեան խորհրդականը, Փարիզի եւ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանները եւ Գերմանիոյ ամերիկեան զինուորական իշխանութեան խորհրդականը, Մըրֆի: Թէեւ խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Եւրոպայի տնտեսական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ՇՈՒՐՋ

(Պատասխան մը փակագծի մէջ)

Ներկայ յօդուածը որ շարունակութիւնը կրնայ նկատուիլ իմ նախորդ յօդուածիս, պիտի խնդրեմ ընթերցողներէս որ փակագծի մէջ առնուած նկատեն, ինչ որ կը նշանակէ՝ պարզ լուսաբանութիւն մը, կամ նօթ մը քովնտի խնդիրներուն շուրջ եւ ոչ թէ բուն էութեան պատասխան մը Պ. Զիթունիին, որ իմ գրքի առթիւ գրախօսական մը գրած էր «Յառաջ»ի Յուլիս 1ի թիւին մէջ:

Այս փակագծուած պատասխանը պարզ այն պատճառով որ Պ. Զիթունին Սասունցի Դաւիթ հատորը բուն էութեան չէ քննած, այլ քովնտի քանի մը դիտողութիւններ ըրած է կէտադրութեան եւ քանի մը բառերու բացատրութեան եւ որոնց ամբողջութիւնը միասին առած՝ ընկոյզի մը կճեպը չեն լեցներ: Գրական դատողութիւն մը կ'ենթադրէ գրական պատասխանատուութիւն մը, հրապարակային պատուաւոր պատասխանատուութիւնը, որովհետեւ այդ արտայայտութիւնները ուղղուած չեն այսինչ կամ այնինչ հեղինակի հասցէին, այլ յանձնուած են ընթերցող եւ մտաւորական հասարակութեան մը վկայութեան ու դատաստանին:

Եթէ խօսքը իմ անձնական մէկ ստեղծագործութեան շուրջն ըլլար, բնաւ յանձն պիտի չառնէի պատասխանել գրախօսականի մը կամ քննադատութեան մը, որքան ալ անիրաւ ըլլար: Սակայն Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպը ազգային հաւաքական սեփականութիւն մըն է, եւ անոր ընդհանրացումը մեր ներկայ գրականութեան աւագ պարտաւորութիւններէն մէկը: Այս խնդրին շուրջ պիտի չուզէի թիւրիմացութիւններ եւ անձնական խժբժանքներ տեսնել: Եթէ այս քանի մը հարկադրական դիտողութիւնները կ'արձանագրեմ այստեղ, պարզօրէն կ'ուզեմ ցոյց տալ մեր մտաւորականութեան թէ Պ. Զիթունին երկրորդական եւ աննշան խնդիրներով չափազանց կը զբաղի եւ իր այդ ձեւի վերաբերումը ոչ մէկ օգուտ կը բերէ մեր գրականութեան, մանաւանդ մեր ազգային դիւցազնավէպին:

Տանք քանի մը լուսաբանութիւններ:

1.— Սասունցի Դաւիթ հատորիս մասին Պ. Զիթունին կը սկսի հետեւեալ դիտողութեամբ. — «Սասունիին հարցնելու է թէ՝ ի՞նչ դիտումով իբր թերութիւն կը ցուցնես Զիթունիին՝ այն հատուածները՝ զորս դուն ալ չարահիւսեր ես քու գիրքիդ մէջ (օրինակ երես 214): Եթէ թերութիւն են, ինչո՞ւ դուն ալ գործեր ես: Իսկ եթէ թերութիւն չեն՝ ի՞նչ յեանեալ միտքով Զիթունիին կը վերագրես»:

Պ. Զիթունին գրական խնդիրներուն շուկայիկ ըմբռնումներով պէտք է մօտեցած ըլլայ՝ դիտում եւ յետնեալ միտք տեսնելու գրական քննադատութեան մը մէջ: Հալածախտի այդ նկարագիրը մղած է Պ. Զիթունին նոյնիսկ գրածս չհասկնալու: Իսկ եթէ հասկցած է եւ նորէն կը յամառի թէ 214րդ էջի դրուագը ճիշդ իրեն նման չարահիւսած եմ իր գրքիս մէջ, այդ պարագային Պ. Զիթունին ամէն պատասխանատուութենէ դերծ մարդ մըն է: Թէ Պ. Զիթունիի գրքի մասին գրած գրախօսականիս մէջ եւ թէ գրքիս Յառաջաբանով ըսած եմ թէ՝ Դաւիթը չէր կրնար 30 ջորիի բեռ ոսկի քարայրէն բերել Սանայ Տան գանձի պահեստը և ժամանակ մը վերջ, երբ պիտի պատուհասէր Կուզբատինը, ու իր ձեռքին կոտը զարնէր անոր գլխին, որ պիտի դառնար պահեստի պատին, պատը պիտի ճեղքուէր, ոսկիի շեղջ մը պիտի լեցուէր գետին, ու Դաւիթ պիտի դառնար իր հօրեղբօր Ձէնով Օհանին բսէր.— Հօրեղբա՛յր, այսքան ոսկի որ ունէինք, ինչո՞ւ դիս կ'ընէիր օր մը ուլարած, օր մըն ալ նախրորդ»: Մարդ իր բերած 30 ջորիի բեռ ոսկին չի կրնար մէկ քանի ամիսէն մոռնալ: Ես 30 ջորիի բեռ ոսկի բերելու պարագան դուրս ձգած եմ իմ հատորէս եւ Յառաջաբանիս մէջ յայտնած եմ թէ այդ դրուագը առնուած է այլ հէքեաթներէ եւ չի համապատասխաներ Դաւիթի անշահախնդիր նկարագրին: Պ. Զիթունիի դիտողութիւն ըրած եմ թէ այս երկու դրուագները իրարու հետ չեն կրնար զետեղուիլ խնդրոյ առարկայ հատուածին մէջ: Ըսած եմ նաեւ թէ դիւց...ցի պատմողները այդ թերութիւնը գործած չեն ...րեւէ փոփոխակի մէջ, կամ այս կամ այն պարա...գան յիշատակած ժամանակ, միւս պարագան ալ ...եւս չեն յիշատակած իրենց պատումին մէջ: Այս է ամբողջ խնդիրը, ուր դիտում եւ յետնեալ միտք չի կրնար գոյութիւն ունենալ, մանաւանդ որ 30 ջորիի բեռ ոսկին իրապէս գոյութիւն չունի, որպէսզի Պ. Զիթունիի ձեռքէն խլեմ...

Հիմա Պ. Զիթունիէն հարց...ելու է թէ ինչո՞ւ խնդիրները անճիշդ կերպով կը ներկայացնէ:

2.— Զիթունին կը գրէ. — «Սասունին կ'ըսէ թէ չարահիւսած է 34 պատումներէ, որո՞նք են այդ փոփոխակները, չի յիշեր»:

Անուշադիր եւ անճիշդ է Պ. Զիթունին: Յառաջաբանիս մէջ ըսած եմ թէ Հայաստանի մէջ լոյս տեսած են երկու մեծ հատորներ, Ա.ի մէջ 25 փոփոխակ եւ Բ.ի մէջ 9 փոփոխակ, որ կ'ընէ 34 փոփոխակ: Այս գիտական հրատարակութիւնները ուսումնասիրած, իրարու հետ բաղդատած եմ գիրքս չարահիւսելու համար: Այսքան յստակ ծանօթութիւն տալէ վերջ, Զիթունիին հարցնելու է թէ ինչո՞ւ անճիշդ բաներ կը գրէ, ինչ որ անհեթեթ են այսպիսի պարագաներուն մէջ:

3.— Զիթունին կը գրէ.— «Յետոյ, քանի որ Յառաջաբանին մէջ Սասունին կ'ըսէ թէ իր նպատակն է տալ գրական լեզուով Ս. Դաւիթ մը, ի՞նչ արդարացումով կը խճողէ գիրքը հետեւեալներու նման բայաձեւերով կամ բառաձեւերով»: (Ցանկը այդ բառերուն չեմ տար, խնայելով ընթերցողներուն):

Արդ, կը յայտարարեմ թէ իմ Յառաջաբանիս մէջ ոչ մէկ տող կայ, ուր ըսած ըլլամ թէ իմ նպատակն է տալ գրական լեզուով Սասունցի Դաւիթ:

Պէտք է Զիթունիին հարցնել թէ այդ գիւտը ո՞րտեղէն գտած է: «Յառաջ»ին կը մնայ հրատարակել իմ գրքի Յառաջաբանը որ ամբողջովին ժխտումն է Զիթունիի վերագրումին: Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպը ինքնին գրական երկ մըն է, վերջնական ձեւ ստացած հազար տարիէ ի վեր, բերնէ բերան պատմուած գլխաւոր փոփոխակներուն մէջ եւ ոչ թէ հում նիւթ մը, ինչպէս կ'ըսէ Զիթունին եւ ինքը կոչուած է այդ «հում նիւթը» եփել կոթողական երկով մը:

4.— Զիթունին կը գրէ.— «Սասունին ալ՝ անձամբ չլսած եւ անձամբ ոեւէ փոփոխակ գրի չառածներէն է,— կ'ենթադրեմ,— Այսինքն բանահաւաք եղած չէ, քանի որ ունի ծայրէ ի ծայր սխալ կէտադրութիւններ»:

Նախ, ի՞նչ կապ ունի բանահաւաքութիւնը եւ պատում լսելը հայերէն կէտադրութեան հետ: Հայերէնի կէտադրութիւնը մէկ տեսակ է, զիթունիական կէտադրութիւն գոյութիւն չունի: Բազմաթիւ տեղեր Զիթունին բութ մը կը դնէ եւ ենթական բայէն կ'անջատէ: (օրինակ, «Սասունին՝ տխղաւոր էր»): Այսպիսի անիմաստ կէտադրութեամբ թերթերու մէջ կը փռուի Զիթունին եւ որպէսզի դիտողութիւն չընեն, երե՛ւի պաշտպանուած է «բանահաւաք»ի կէտադրութեան գիտութեամբ: Երկրորդ, Պ. Զիթունին պարապ տեղը կ'ենթադրէ որ ես լսած չեմ մեր դիւցազնավէպը: Ես երկու երեք անգամ լսած եմ եւ նմանը նկատած եմ իմ կարդացած փոփոխակներուն: Մէկ դրուագ միայն ուշադրութիւնս գրաւած էր Մշոյ Խասգիւղցի մէկ պատմողին, որ զետեղած եմ որպէս յաւելուած այն պատումին վերջը որ իմ կողմէ հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի 1932 թիւերուն մէջ: Այդ փոփոխակը ես գտած եմ Գեղամ Տէր-Կարապետեանի ձեռագիրներուն մէջ: Հաւաքողը եւ գրողը Գեղամը չէ, այլ Մշոյ Ս. Կարապետի ուսուցիչներէն մէկը: Այդ պատումը հատուածներու վերածած եմ, կէտադրութիւնը եւ ուղղագրութիւնը շտկած եւ յառաջաբան մը գրած: Այս պատումը եւ իմ յառաջաբանը Կ. Ս. ստորագրութեամբ, առանց որեւէ փոփոխութեան՝ տպուած է Հայաստանի հրատարակած Բ. հատորին մէջ, Տարօնի բարբառներով պատումներու շարքին: Ես անձնապէս բանահաւաքի հակում չեմ ունեցած եւ երիտասարդ առենս մտքէս չեմ անցուցած գրի առնել պատում մը, որպէսզի այսօր այդ փոփոխակը «Թագուհի» հռչակէի գրի առնուած 60 պատումներուն: Այս կալուածը սիրով կը զիջիմ Պ. Զիթունիին, պայմանաւ որ սահմանափակուի այդ կալուածին մէջ, ըլլայ ճշգրիտ ու հարազատ, ինչ որ գիտութեան պահանջն է, եւ ոտք չնետէ գրական արուեստէն ներս, ուր ամէն քայլափոխին թիւրիմացութիւն կրնայ ստեղծել:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

---

ԱԹԷՆՔԻ Հաւըրտ Գարակէօզեան հիմնարկութեան գործունէութեան մասին կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնը: Միս Մարի Պիթըրսընի առաջարկով Նորվեկիոյ նախկին վարչապետին քոյրը բժշկուհի Ս. Համպօս, որ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է Հայերու մասին, ձեռնարկած է հանգանակութեան մը Օսլոյի մէջ, թերթին մէջ հրատարակելով կոչ մը որպէսզի ձկան իւղ հայթայթուի Աթէնքի հայ մանուկներուն: Հանգանակութիւնը տուած է սպասուածէն աւելի արդիւնք մը, որով կրցած են 2500 քիլօ ձկան իւղ ղրկել: Ջուիցերիոյ Պազլ քաղաքէն Հայերու բարեկամ կոմիտէ մը անցեալ ձմեռ Աթէնք ղրկած է 150 սնտուկ խտացած կաթ, եւ 19 սնտուկ փոշի ապուր: Հաւըրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութիւնը բաժնած է այս սնունդեղէններուն մեծ մասը:

Հ. Գ. Հ. հոդ կը տանի դպրոցական առողջապահութեան, 1) աշակերտներու մէջ արթնցնելով գիտակցութիւնը առողջապահական սկզբունքներու. 2) Դարմանումի ենթարկելով այն աշակերտները որոնք մարմնական մնայուն տկարութենէ մը կը տառապին: Ուսուցիչներու եւ տնօրէններու հետ խորհրդակցութեամբ, Ֆիքսի իր կեդրոնատեղիին մէջ, 150 աշակերտներ առաջնորդուեցան բժիշկին: Ֆիքսի կեդրոնին մէջ հաստատուած է ատամնաբուժարան մը, դարմանումի ծախսերուն կը մասնակցին նաեւ ծնողները:

# ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԽՄԲ.— Ամերիկեան թերթերը կը շարունակեն մասնաւոր թղթակցութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ հրատարակել Թուրքիոյ մասին, 100 միլիոն տոլարի օգնութեան առթիւ: Ահաւասիկ նոր շարք մը՝ Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւնի թղթակից Քլէյ Կաուրանի կողմէ, որ արտօնուած էր այցելելու արեւելեան Թուրքիոյ արգիլեալ գօտիները.—

Ա.

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄ ՄՆԱՑՈՐԴ ՀԱՐՑԵՐՆ ԵՆ

ԷՐԶՐՈՒՄ (Թուրքիա), Յունիս 17.— Թուրքիա 600,000է աւելի զինուորներէ բաղկացեալ բանակ մը ունի: Ֆիզիքական չարքաշութեան եւ խստասրտութեան տեսակէտէն նայելով՝ աշխարհի մէջ նոյն չափով ոեւէ բանակէ վար չէ, բայց ան (Թուրք բանակը) ներկայիս ունի երեք գլխաւոր թերութիւններ, որոնք արմատապէս անկարելի կը դարձնեն անոր կռուելու կարողութիւնը, եթէ պատերազմի մէջ մտնէ:

1.— Զինուորները պատշաճօրէն մարզուած չեն:

2.— Սպաներու ղեկավարութիւնը նկատի առած չէ այն յառաջդիմութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են անցնող պատերազմի ժամանակ:

3.— Գրեթէ բոլորովին կը պակսին արդիական ընդհանուր կազմածները:

Այս իրողութիւնը մէջտեղ բերուեցաւ, երբ այս տողերը գրողը անձամբ պտըտեցաւ այդ երկրի (Թուրքիոյ) արեւել. ծայրագոյն նահանգները, որոնք սահմանակից են Ռուսիոյ: Այդ շրջանին մէջ կռուելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուած է երկրի ռազմական ուժի մեծ մասը: Այս ուսումնասիրութեամբ կազմուած կարծիքները բանաձեւուելով հաղորդուած են աննախապաշարեալ զինուորական մասնագէտներու, որոնք համաձայն գտնուած են անոնց՝ ընդհանուր գիծերուն մէջ:

Այս քաղաքին (Էրզրումի) արեւելքը, որ զինուորական պահեստներով լեցուած է, ապահովութեան արգիլուած գօտի է: Ես երկու օր մնացի բանակին հետ՝ ռազմափորձերու ժամանակ: Շատ որոշ կերպով կ'երեւի, որ զինուորները աւելի ըմբռնելի մարզանքի պէտք ունին:

Ռազմափորձերու ժամանակ մասնաւորապէս տեսնուեցաւ, որ թրքական միջակ «մէհմէտճիք»ը (զինուորը) թէեւ իր գիտցած ձեւով խստասիրտ փոքր մարդ մըն է, բայց ընդհանուր կերպով մաս կազմած չէ ամբողջական ռազմական միաւորի մը: Ռազմական անիւներուն ամբողջական միաւորը միայն կարող է շահիլ ճակատամարտներ:

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԸ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ

Թուրք սպաներ, ընդհանրապէս կրտսեր սպաներ, բացատրութիւններ կուտան այս մասին:

Թուրքիոյ պարտաւորիչ զինուորական սիստեմով երիտասարդները կը ծառայեն 3 տարի: Առաջին 4 ամիսները կը յատկացուին նախնական մարզանքի: Յետոյ երբ նորակոչ մը քիչ մը բան սորված է, օրինակ, հրացանով կրակելը, ան անմիջապէս եւ ուղղակի կը մտցուի կռուող զօրագունդին մէջ:

Աստր արդիւնքը այն կ'ըլլայ, որ զօրագունդեր եւ զօրաբաժիններ, որոնք տեսականապէս կռուող ուժեր կը նկատուին, լեցուած կ'ըլլան այնպիսի նորավարժ զինուորներով, որ այլեւս ձեռնհասութիւն բուսածը կը կորսուի եւ իր աստճանէն շատ վար կը մնայ:

Զօրաբաժինի եւ զօրագունդի մարզանքները պէտք եղած չափով չեն կատարուիր, եւ ձեռնհասութիւնը կ'իջնէ ամէնէն տկար մարդոց աստիճանին: Միշտ կուգան նորավարժ զինուորներ, որոնք միայն դասակի կամ հարիւրեակի մէջ մարզանք տեսած են:

ՍՊԱՆԵՐԸ ԾԱՌԱՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Սպաներէն մին ըսաւ.— Եթէ նորակոչ զինուորները առանձին պահուին, մինչեւ որ մարզանքի որոշ աստիճանի մը հասնին եւ զօրագունդեր եւ զօրաբաժիններ ընդարձակ տարածութեան վրայ ռազմափորձեր կատարեն, այդ պարագային, թէ՛ սպաները եւ թէ՛ զինուորները կ'ունենան կարեւոր փորձառութիւններ, ընդարձակ ճակատի վրայ գործելու համար, կէտ մը՝ որ էական է ներկայ պատերազմի ժամանակ:

Ուրիշ պարագայ մը եւս կայ, որ կ'արգիլէ հազարաւոր զինուորներու պատշաճ կերպով մարզանք ստանալը:

Առիկա է սպաներու զինուոր-ծառաներ ունենալու դրութիւնը, որ Թուրք բանակին մէջ ընդհանուր երեւոյթ մըն է:

Իւրաքանչիւր սպայ իրաւունք ստացած է կառավարութեան կողմէ վճարուած զինուոր մը իբր ծառայ ունենալու, որ պարզապէս կը կատարէ տան մը ծառայի պարտականութիւնները: Աստր հետեւանքն այն է, որ Թուրքիոյ մէջ ամէն տեղ կը տեսնես զինուորներ, որոնք խոտ կը հնձեն կամ նպարավաճառէն գնումներ կ'ընեն, հոդ կը տանին երախաներու, փոխանակ սորվելու թէ ինչպէս պէտք է կռուիլ:

## ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կայ ղեկավարութեան պարագան, որ մասնաւորապէս յառաջդիմած չէ համաշխարհային առաջին պատերազմէն ի վեր։

Ասիկա երկրորդ գլխաւոր թերութիւն մըն է։

Թուրք սպան չարքաշ, քաջ եւ երբեմն ալ անգութ ղեկավար մըն է, բայց յայտնի է որ ընդհանուր առմամբ չի մտածեր ներկայ յառաջդիմութիւններու վրայ։

Մասնաւորապէս բարձրաստիճան հրամանատարներ չեն հասկնար, թէ ի՛նչ է արդի պատերազմը եւ արդի ցամաքային զինուորներու շարժունութիւնը, որ խիստ անհրաժեշտ ռազմավայրի վրայ։ Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ եթէ Թուրք բանակը իր ներկայ գործելակերպով պատերազմի մտնէ, պիտի նմանի ասոր. — 1910ի Փրինսթընի ֆութպոլի խումբ մը, որ կը կռուի 946ի Նոթըր Տամի խումբին դէմ, բնականաբար պիտի յաղթուի, որքան ալ զօրաւոր թուի։

Այս մասին արեւելեան նահանգներու մէջ փաստերը բազմաթիւ են։ Քաղաքին (Էրզրումի) մօտ այցելեցինք հակօդային մարտկոց մը որ երբեք փորձ չըրաւ իր դիրքը ծածկել՝ օդանաւային դիտողներու աչքէն, եւ ընդհակառակն պիտակ եւ լայն ճամբայ մը կար որ կը տանէր ուղղակի թնդանօթին դրուած վայրը։

Ուրիշ օրինակ մը. — Բարձրաստիճան սպաներ յամառօրէն կը պնդեն եւ կ'ըսեն որ Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ ճամբաներու անհաւատալիօրէն վատ սիստեմը, փոխան արգելք մը ըլլալու բանակի պաշտպանողական շարժումներուն, պաշտպանողական պատնէշ մըն է ռուսական արշաւանքին դէմ։

Անոնք չեն հասկնար որ Անգլիացիները շատ անփոյթ կերպով պաշտպանեցին անանցանելի անտառներու շրջանը, երբ թէ կասեցնելու համար Ճափոնները եւ սակայն արդիւնքը եղաւ՝ Սինկափուրի կորուստ։

### ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԼԽԱՑԱՒԱՆՔԸ

Վերջապէս կայ նաեւ կազմածներու հարցը, որ (Թուրք) բանակին ամենամեծ գլխացաւանքն է։ Թուրքերը գլխաւորաբար կը գործածեն գերմանական, անգլիական, իտալական, ռուսական, չեխական եւ ամերիկեան թնդանօթներ, բազմաթիւ թրքական հրացաններ, քանի մը անգլիական թէնքեր, եւ քանի մը թրըքներ, գրեթէ բոլոր ազգերէ։ Արդիւնքն է անհկարագրելի խառնակութիւն մը։ Բազմաթիւ տարբեր չափերով թնդանօթներու ռազմամթերք հասցնելը անյոյս բան մըն է։

Երբ մեքենայի մաս մը կը կոտրի, կամ թնդանօթի մը կամ այլ կազմածի մը մէկ մասը, մասը իր ամբողջութիւնով պէտք է քակուի, որպէսզի նորոգել կարելի ըլլայ։

Այս խնդիրը մասամբ կը լուծուի, եթէ ռազմամթերք հասցուի նախագահ Թրումընի յատկացուցած հարիւր միլիոն տոլարով։ Բայց այդպիսի գումարով մը կարելի չէ վերանորոգել թրքական բանակը՝ իր ամբողջութեամբ կարգի բերելու համար։ Թուրքիա ստիպուած պիտի ըլլայ գործածել տակաւին երկար ժամանակով իր հինցած կամ անգործածելի դարձած գործիքները։

ՔԼԷՅ ԿԱՌՈՒՐԱՆ

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԳՈՄՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Հազիւ եօթը ամսուան կեանք մը ունի մեր մանկապարտէզը։ Թաղականութեան անխոնջ ջանքերուն ու աննկուն կամքին արդիւնքն է այն սրահը որ կառուցուեցաւ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, նուիրուած Ս. Սահակ-Մեսրոպի եւ որ կը ծառայէ իբրեւ մանկապարտէզ 3—6 տարեկան մանուկներու։ Սրահին կահաւորումը թերի է, սակայն կը յուսանք որ այս տարեմուտին ժողովրդային նուիրատուութեամբ կարելի պիտի ըլլայ դրասեղան-նստարաններով եւ աթոռներով օժտել զայն։

Կիրակի տեղի ունեցաւ տարեվերջի մանկական հանդէսը, ներկայութեամբ ծնողներու եւ բարեկամներու։ Հոգաբարձութեան կողմէ հանդէսը բացուած յայտարարեց Պ. Յովհ. Սոլաքեան, որ յայտնեց թէ «7 ամսուան մէջ 90.000 ֆրանք ելք ունեցած ենք և այս շրջանը կը փակենք 18.000ֆր. բացով մը միայն։ Վստահ ենք թէ այս ճնչին գումարը ծնողները եւ բարեկամները սիրով պիտի ուզեն փակել իրենց նուէրներով։ Հինգ աշակերտներով սկսանք, իսկ այսօր 55 աշակերտ ունինք. յառաջիկայ տարեշրջանին կը յուսանք կրկինը ունենալ»։

Ուսուցչուհի տիկ. Ա. Տէօքմէճեանի ղեկավարութեամբ մանկապարտէզի աշակերտները բեմին վրայ ցոյց տուին իրենց շնորհները։ Հայկակներ ու հայկուհիներ իրենց արտասանութիւններով, խմբերգներով, տրամախօսութիւններով, երգերով եւ կենդանի պատկերներով հիացուցին մեզ։ Աւելորդ կը գտնեմ փոքրիկներուն անունները մի առ մի յիշել։ Այնքան կարճ ժամանակի մէջ անոնք սորված էին սահուն հայերէն խօսիլ եւ երգել։

Ցանոյն Թաղականութեան երկու խօսք ըսելու հրաւիրուեցաւ Տոքթ. Յովհ. Փափազեան, որ թուեց սրահի շինութեան առթիւ մղուած աղտոտ պայքարը, գրաւոր թէ բերանացի։ «Սակայն մենք չյուսահատեցանք, որովհետեւ մեր նպատակն էր այս ժողովուրդին ծառայել. վստահ էինք թէ հասարակութեան մեծագոյն տոկոսը մեր կողքին է, ու պիտի քաջալերէ այս ազգօգուտ ձեռնարկը։ Չէինք սխալած, ապացոյց՝ ահա այս գեղեցիկ սրահը»։ Ապա ներկաներու սրտաբուխ նուէրներով շատ կարճ միջոցի մը մէջ գոյացաւ 14.000 ֆրանքի գումար մը։ Նկարիչ Պ. Տիգրան Փափազեան մանուկները նկարեց ու խոստացաւ գոյացած հասոյթը մանկապարտէզին նուիրել։

Վստահ ենք թէ Թաղականութիւնը իր կարելին պիտի ընէ յառաջիկայ տարի սրահը օժտելու դրասեղան-նստարաններով, ինչ որ անյետաձգելի պահանջ մըն է։ Մեր ժողովուրդը իր լումաներով հսկայ տաճարներ է շինած եւ տարիներ շարունակ Ս. Փրկիչներ է պահած։ Գոմոնի բանիմաց դասը պիտի գնահատէ տարուած աշխատանքը։

ՏԷՐՈՒՆԻ

## ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԻՍ (Յառաջ). — Նիսի Հայ Մարզական Միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ 27 Յուլիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սավուայի ընդարձակ սրահին մէջ։ Հակառակ հեղձուցիչ օդին, ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ բոլոր խաւերէն։

Օրուան նախագահը, ծանօթ հաւարոյթ, Պ. Ամիրեան ներկայացուց Նիսի Հայ Մարզական Միութեան գործունէութիւնը, չմոռնալով իր սովորական «կեցցէ»ները։

Արփս Փափազեանի «Լօ՛ լօ լօ, Սիփանայ սարին վրայ» եւ «Ալագեազ»ը յաջող էին դաշնակով։ Գլոտ Մաղլումեանի Սիսիլիէնը (Շումանի) եւ Լեւոն Ասատուրեանի «Մենք դարբիններ» եւ «Արեւելաւ»ը յաջող էին նոյնպէս։

Ներկայացուեցաւ՝ «Տայի Կարապետ կամ Ամերիկահայ փեսացուն», որուն դերակատարները, Գեղամ Թոպալեան, Արմենուհի Գանձանաեան, Շաքէ Գալայճեան, Շապուհ Յովնանեան, Ահարոն Տիգրանեան եւ Վրէժ Պալապանեան լաւ սորված էին իրենց դերը եւ յաջող խաղարկութիւն մը ունեցան, արժանանալով ջերմ ծափերու։

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ ծանօթ երգչուհին, Տիկին Արուսեակ Ալպան, որ այնքան գեղեցկօրէն երգեց Կոմիտաս Վարդապետի «Այս գիշեր լուսնակ գիշեր»ը, «Անիմ երթամ»ը, «Հով արէք»ը եւ «Հօ՛յ Նազանըմ», բուռն ծափերու մէջ։ Վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ծաղկեփունջով մը։

Դադարի պահուն խօսք առաւ Պ. Թադէոս Խաչիկեան, որ ներգաղթի գործով Նիս կը գտնուէր։ Քանի մը բացատրութիւններէ եւ թելադրանքներէ վերջ կարդաց ներգաղթողներու անուանացանկը՝ ըստ որու Նիսէն Ա. կարաւանով կը մեկնին 15 ընտանիքներ, Ժուան լէ Փէնէն մէկ եւ Մօնթէ Քառլօէն մէկ ընտանիք։

Հանդէսէն վերջ սկսաւ պարահանդէսը, ուր ներկայ էին մեծ թիւով Ֆրանսացիներ ալ։ Ուշ ատեն մենք հեռացանք սրահէն, մինչ անոնք կը դառնային տակաւին։

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ երիտասարդ եւ արժէքաւոր կոփամարտիկ մը Կարապետ շահած է յաղթանակը անգլիացի կոփամարտիկին դէմ։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ Ս. Յակոբ Հիւանդանոց-Անկելանոցի հիմնարկութեան 110րդ տարեդարձը պիտի տօնուի։ Այս բարենպատակ հաստատութիւնը հիմնուած է 1837 Օգոստ. 10ին։ Միութիւնը սկսած է 1836ին եւ տեւած է մէկ տարի։

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ունի 1.850.000 պետական պաշտօնեաներ, այսինքն նախապատերազմեան թիւէն 963 հազար աւելի և 1943 ընդհ. համրանքէն 1.150.000 պակաս։ Բանակին և Օդային Ուժին ծառայութեան մէջ կան 385.000 ոչ զինուորական պաշտօնեաներ։ Նաւատորմը ունի 312.000 ։

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

### «Փարա կնիկ, փարա...»

Կարապետ եւ Վարդուհի իրենց աչքերը ձգեցին Շուշանին վրայ։ Իգնատիոս կռահեց ու հազալ սկսաւ։ Նեղ կացութեան մէջ էր։

— Բաց խօսինք, Իգնատիոս, կմկմաց Հաճի Կարապետ, մենք հին ընկերներ եղած ենք. միասին կեանք անցուցած. լաւ չէ՞ որ ձեր Շուշանը...

— Կարապե՛տ, ընդհատեց Իգնատիոս։

— Կատա՞կ կ'ընես, պարոն Կարապետ, շարունակեց Բերուզ, երեսը թթուեցնելով։

— Աստուծոյ հրամանով, ամօթ չէ կարծեմ։

Շուշան ոտքի ելաւ, եւ անցաւ իր ննջասենեակը։ Իգնատիոս աղայի ճակտին կնճիռներ հաւաքուեցան ու դէշ կացութեան մը առջեւ նկատեց ինքզինքը։

Ու վերջապէս խօսեցաւ։

— Երբ իբրեւ բարեկամներ տունս կուգաք՝ գլխուս վրայ տեղ ունիք, բայց աղջիկս ուզել ձեր տղուն՝ անկարելի է, դէշ չըլլա՛նք պարապ տեղը...

— Աղջիկս դեռ «պզտիկ» է, յետոյ՝ անյարմար ձեր տղուն. չըլլալիք բան է, չըլլալիք...

Հաճի Կարապետի խմած օղին կարծես դուրս կ'ելլէր քթէն։ Ուրախութիւնը կտրուեցաւ ու աչքով նշան ըրաւ կնոջը որ պատրաստուի դուրս ելլել։ Հիւրերը մեկնեցան դժգոհութեամբ։ Դժգոհ էին նաեւ Իգնատիոս եւ Բերուզ։ Անոնց մեկնումէն վերջ, Իգնատիոս դարձաւ իր կնոջը.

— Ձեն ալ ամչնար, փորերնին չեն կրնար կշտացնել, եկեր են աղջիկս կ'ուզեն։

— Ամա՛ն մարդ, ես իմ Շուշանս «կարաժ» աշխատողի մը կուտա՞մ, թող գան ուզեն, յօդնին ու երթան, դուն քու գործիդ նայէ։

— Լսեցին որ Իգնատիոս փարա ունի՝ աղջիկ ուզելու կուգան, տէր Աստուած, ի՛նչ օրերու հասեր ենք։

Այր ու կին մտան հիւրանոցը։ Շուշանը սեղանին վրայ դրուած օղիի գաւաթները կը հաւաքէր։ Երբ իր ծնողքը տեսաւ՝ երեսները կարմրեցան ու ամօթի պէս բան մը զգաց։ Իգնատիոս կամացուկ մօտեցաւ աղջկան, ձեռքը դրաւ անոր ուսին եւ ըսաւ. — Նշանածդ ես պիտի գտնեմ, աղջիկս, սանկ հարուստ եւ գեղեցիկ, դիրքի տէր, «շնորհքով» մէկը։

Շուշան ձայն չհանեց, թէեւ ժպիտ մը քաշեց իր երեսին վրայ ու անցաւ խոհանոց, գաւաթները լուալու։

Գիշերը ուշ ատեն, ամէն մէկը իր անկողինին մէջ երկնցած, կը ջանար աչքերը փակել։ Շուշան առաջին անգամն էր որ, ամուսնութեան մասին մտածեց, եւ չէր կրնար հասկնալ թէ ի՛նչ էր ան։ Բերուզ ուրախ էր որ մարդիկ կուգային իր աղջիկը ուզելու, իսկ ինք կը մերժէր։ Հաճոյք կը զգար, եւ գոռոզութեան մը մէջ կ'եփէր։ Իսկ Իգնատիոս կը մտածէր մէկ բանի վրայ.

— Աղջիկս աղքատ կամ բանուոր մարդու չտամ, որպէսզի... դրամիս տէր չըլլայ...

Քաղաքական եւ զինուորական դէպքերը կ'ընթանային անսպասելի արագութեամբ։ Անգլօ-Ամերիկացիները Ֆրանսական ծովեզերեայ շրջանները մտած էին արդէն ու կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենային։ Գերման բանակները վերջնոյ տեղի տուին ու Դաշնակից բանակները յաղթականօրէն կը գրաւէին Ֆրանսան, Հոլանտան, Պելճիքան եւ Իտալիան։ Ֆրանսա ազատագրուած՝ ժողովուրդը փողոցները թափած կ'երգէր ու կը պարէր։ Մարդիկ ազատ շունչ առած կ'ապրէին խանդավառութեան ու հրճուանքի խրախճանքներով։ Իգնատիոս ալ ուրախ էր, բայց սրտին մէջ վախ մը զինքը կը կրծէր կարծես.— Ըլլա՞յ թէ «դէշ» մարդիկ իր խանութը թալլեն...

Իր բախտէն, ոչ ոք իրեն բան ըսաւ. առաջուան նման, խանութը բացաւ ու առեւտուրը կը շարունակէր։ Դրամը դարձեալ կուգար դէզ-դէզ, հազարանոցներու տրցակներով։ Ամերիկեան մեծաքանակ ապրանք կ'առնէր ու «խեր»ի համար կը ծախէր։ Իր խանութը դարձաւ կեդրոնը ամերիկեան հանդերձեղէնի, օճառներու, ծամոցներու, սուրճի եւ կապերտներու։ Սեւամորթ զինուորներու հետ բարեկամացաւ եւ իրիկունները, խոշոր քամիօններ իր խանութի դրան առջեւ կանգ կ'առնէին ճռնչելով։ Տիկին Բերուզն անգամ ոգեւորուած էր ու ներս կը կանչէր սեւ զինուորները, օղի հրամցնելու... Սեւամորթները թէեւ մարդիկ էին ու կ'ուզէին զուարճանալ։ Մանաւանդ խըմե՛լ։ Սորված էին օղիին համը։ Շուշանը պակաս չէր ընտանեկան այս եռուզեռէն։ Շատ ուրախ կը զգար, երբ սեւ զինուորները «սուինկ» կը պարէին։ Որքա՜ն կը փափաքէր ինքն ալ այդ պարը պարել։ Կը խենդենար։

Սեւամորթները երբեմն խանութին մէջ Շուշանին ձեռքէն բռնած կը պարէին։ Իգնատիոս աղան քրքջալիր կը խնդար, այդ պարը դիտելով, իսկ տիկին Բերուզ ժպիտը երեսին կը նայէր աղջկան ոտքի շարժումներուն։

— Օլ րա՛յթ, օլ րա՛յթ, կ'ըսէին սեւերը՝ տեսնելով որ Շուշան արդէն ծանօթ է «սուինկ»ին։

Օրերը յաջորդեցին օրերու։ Իգնատիոս իրիկունները սակառով թղթադրամ կը բարձրացնէր սենեակը։ Շուարած էր թէ ո՛ւր պահէր այդքան դրամը։

— Այս փարա՛ է, կնիկ, փարա՛, ուրիշ բան չէ...

Բերուզ կը դիտէր իր ամուսինը, յետոյ դէզերով թուղթ՝ սեղանին վրայ։ Երջանիկ էին, եւ մոռցած ամէն բան։ Բախտը ժպտած էր իրենց, մինչ ուրիշներ անօթի էին ու տան մէջ վառելիք չկար։

(2) Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

պաղան: Թէ Ֆրանսա եւ թէ Անգլիա վտանգաւոր ասպարէզի մը հասած են, իրենց տոլարի մթերքին նուազումով: Այս միջոցին 16 ազգերու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբը ծրագիրներ կը մշակէ, ամերիկեան վարկերէն օգտուելու համար: Միւս կողմէ լուրջ անհամաձայնութիւններ կը տիրեն Գերմանիոյ տնտեսական վերակազմութեան մասին: Օրինակ, տեսակէտները բոլորովին կը տարբերին Ռուրի շրջանին կազմակերպութեան մասին: Անգլեւամերիկացիները համաձայն են զարկ տալու այդ շրջանին ածուխի եւ պողպատի արտադրութեան, ընկերվարական հիմերու վրայ, իսկ Ֆրանսացիները որոշ վերապահումներ կը ցուցնեն:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը պարզելով կառավարութեան դիրքը Երեսփ. Ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ քառանդամ (չորս պետութեանց) հսկողութիւնը պէտք է կատարուի ամբողջ գերման ճարտարարուեստին վրայ եւ ոչ թէ միայն Ռուրի մէջ: «Յետոյ, պէտք է ազգայնացնել հանքերը եւ գործարանները: Ճարտարարուեստներու սեփականութիւնը պիտի ժողովուրդին տրուի եւ ոչ թէ Գրուփներու: Գալով Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արտադրութեանց մակարդակին բարձրացման, Մոսկուայի խորհրդաժողովը ձախողած ըլլալով, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները բոլորովին նոր ծրագիր մը մշակեցին, պողպատի արտադրութիւնը նախատեսելով տասը միլիոն թոն իրենց գրաւած երկու շրջաններուն համար: Յետոյ եկաւ Մարշըլի ծրագիրը եւ Ֆրանսան ալ այս հարցին կապուած ըլլալով, հարկ է իր կարծիքը առնել արտադրութեան քանակի մասին»:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԱՐԲԵՐԴ - ՎԱՆ երկաթուղին արագօրէն կը շինուի, համաձայն Թուրք թերթերու մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց: Անցեալ տարի գիծը հասած էր Բալու, այս տարի պիտի հասնի Կէնճ: Արդէն իսկ երկաթները կը նետուին Կէնճ-Բալու ճամբուն մնացեալ մասին վրայ (65 քիլոմեթր): Մալաթիայի եւ Կաղի Անթէպի (Այնթապ) գիծերուն շինութիւնն ալ արագօրէն կը շարունակուի:

ՊԵՐԼԻՆԻ գերման ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ տասնեակ հազարաւոր Գերմաններ արգելափակուած են խորհրդային շրջանի 13 արգելարաններու եւ բռնի աշխատանքի վայրերու մէջ: Իր տեղեկութեանց համաձայն, կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ընկերվարականներ, նոյնիսկ համայնավարներ: Այս արգելարաններէն մէկը նացիներու հռչակաւոր դժոխքն է, Պուխընվալտ, ուրիշ մը՝ Սախսընհաուզըն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանի Պալթեան բնակիչները Շուէտ կը փախչին, պատմելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է Սիպերիա աքսորել Պալթերը: Այս փախստականները Պալթիկ ծովը կ'անցնին ձկնորսանաւերով, որոնց տէրերը մեծ գումարներ կը պահանջեն: Փախստականները մեծ մասով բանուորներ եւ մասնագէտներ են որոնք սիրով կ'ընդունուին Շուէտի մէջ (Ռէօյթըր):

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 1937ի արաբական խռովութիւններէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, բրիտանական իշխանութիւնները ուժանակով քանդեցին շէնք մը ուր զէնք եւ ռազմանիւթ գտնուած էր երեք օր առաջ: Դրացի շէնքերու բնակիչները պարպուեցան գործողութենէն առաջ: Այսպէս պիտի քանդուին այն բոլոր շէնքերը որ կը ծառայեն իբրեւ զինապահեստ կամ թաքստոց ահաբեկիչներու: — Եօթը ահաբեկիչներ Հայֆայի անգլ. դրամատունը մտնելով յաջողեցան հազար սթերլին յափշտակել աղջկան մը օգնութեամբ: — Հրէական գաղտնի կոմիտէն, Իրկուն Զվայ, կը յայտարարէ թէ անգլիացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ մահուան դատապարտուած են ի բացակայութեան եւ պիտի կախուին, երբ ձերբակալուին:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 300 ապստամբներ յարձակեցան Փիրկոսի վրայ (արեւմտ. Մակեդոնիա), իսկ ուրիշ հրոսախումբ մը երկու գիւղեր կոխելով, ուտելիք եւ ութ միլիոն տրախմի «տուրք» հաւաքեց եւ Պուլկարիա փախաւ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն ապստամբները խրամներ կը փորեն Քասթէի եւ պուլկարական սահմանագլուխին միջեւ, կառավարական զօրքին վրայ յարձակելու համար: Կառավարական զեկոյցը 70 կը հաշուէ ապստամբներու կորուստը վերջին 24 ժամուան մէջ, ինչպէս եւ շատ մը վիրաւորներ:

ՎԻՇԻԻ նախարարներէն Պընուա-Մէշէնի մահապատիժը վերածուեցաւ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի: Դատապարտեալը միեւնոյնատեն հեղինակ մըն է, որ երկու հատոր ուսումնասիրութիւն գրած է գերմանական բանակի մասին:

ԿԵՂԾ ՀԱԶԱՐՆՈՑՆԵՐ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ: Կեղծարարին կինը պատուհանէն վար կը նետէր զանոնք, երբ ոստիկանները ներս մտան:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Սէն Քլուի ոստիկանապետը, Հուտառ, որ միացած էր ինքնաշարժի գողերու խմբակի մը, գոհացնելու համար իր սիրուհին:

18 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Փարիզի եւ գաւառի մէջ, վերջացող շաբթու: Ինչպէս կ'երեւայ, զգուշութեան յորդորները ջուրի ձայն կուգան:

## Խանասորի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

Համաձայն Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի յայտարարութեան, Խանասորի արշաւանքի յիսնամեակը մեծ շուքով պիտի տօնուի Օգոստոս 10ին, Վալապրի ընդարձակ եւ օդաւէտ անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ընդառաջ երթալով մեր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն փափաքին, որոշած է արձանագրութիւն կատարել, երթեւեկի (օթօքար) դիւրութիւն ընծայելու համար:

Մարսէյլ քաղաքէն Խանասորի տօնակատարութեան համար Վալապր մեկնիլ փափաքող հայրենակիցները, թող փութան նախօրօք արձանագրուիլ Տէրիկեանի մօտ, մինչեւ Օգոստոս 6:

## ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
Մայիս 17էն 31

Իզէր.— Խաչ 1000, Ալֆորվիլ.— Փափ 1000, Լիոն.— Միք 1000, Լիոն.— Գալ 850, Լիոն.— Թոր 1000, Մարսէյլ.— Ներս 1000, Իսի.— Քար 500, Պիանքուր.— Հար 1000, Վիէն.— Ա. Պ. 500, Տէօյլ.— Հ. Փ. 600, Թիւլլիս.— Կոս 300, Փարիզ.— Ցակ 500, Լուար.— Ման 500, Թարար.— Ցով 500, Ռոման.— Ցով 1000, Փարիզ 7.— Աղա 500, Իսի.— Պօյ 1000, Փարիզ.— Աժտ 500, Շավիլ.— Արդ 1000, Մէօտոն.— Քաս 500, Ս. Լու.— Մալ 300, Անրէռ.— Մեր 300, Մարսէյլ.— Խաչ 500, Ս. Անթուան.— Քու 500, Տրոմ.— Ծեր 1000, Վիէն.— Միք 500, Փարիզ 6.— Թադ 500, Քաշան.— Գազ 1000, Մարթիկ.— Արթ 500, Սթեն.— Ման 1000, Ալժերի.— Առ. 1000, Ռուէյլ.— Քալ 1000, Փիւժէ.— Կիր 1000, Փարիզ, 10.— Ին. Ցկ. 300: (Շար.)

## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի Լա Սիոթայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբի, այս շաբաթ իրիկուն Salle Mutualitéի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Յաջորդ օրը, կիրակի 10 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 10ին քաղաքի գերեզմանոցը կը հրաւիրուին «Խաժակ» խումբին ընկերները եւ հայրենակիցները, յարգելու համար մեր ողբացեալ ընկերներու յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ: — Հանգուցեալ Տիկին Զարուհի Լուսիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակի յարգողները:

Պ. ՄԻՆԱՍ ՍԻՍԱԿԵԱՆ եւ Տիկին ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԻՍԱԿԵԱՆ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՍԻՄՈՆ ՇԷՐՊԷԹԵԱՆԻ արկածալի մահուան առթիւ:

## ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԹԻՒ ԾԱԽՈՒ Է

Ալֆորվիլի մէջ տուն մը որ ունի գետնայարկը մէկ սենեակ եւ խոհանոց, վերը՝ երկու սենեակ, առջեւը 250 քառ. մեթր պարտէզ պտղատու ծառերով: Նաեւ 80 քառ. մեթր քար: Դիմել ամէն օր ժամը 10—12 տանտիրոջ, 24, Rue de Dijon. Հինգ վայրկեան հանրակառքով:

## ԳԻՆԵՁՕՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ Հայաստան ներգաղթող հայրենակիցներուն եւ պատգամաւորներուն, 10 Օգոստոսին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67, Rue Longue des Capucins: Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք:

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐԱՇԻՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ֆրանսայի շրջանի Վարիչ Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պօմոնի, Սէն Լուի իր քոյր մասնաճիւղերը, եւ Հայաստան մեկնելու հաղորդագիր ստացող ու արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները մասնաւորապէս, գալ կիրակի 10 Օգոստոս, կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին 31, Place d'Aixի սրճարանի ներքնասրահը:

## ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

## ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ե. ԹԻՒԸ (Յուլիս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

Հատով կը ծախուին հայ գրատուններըՙ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao:

## ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Վռամեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու վարչութիւնները այս հինգշաբթի, 7 Օգոստոս, ժամը 8ին Café Noailles սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ Տիկին Սաթենիկ Ֆիլիզեան (Աթէնքէն):

## ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փորձառու ուսուցչուհի մը պաշտօն կը փնտռէ հայերէնի դասաւանդութեանց համար, Փարիզի շրջանները կամ կեդրոնական Ֆրանսա: Դիմել Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ, 14 Bd. du Nord, Beaumont, La Rosière, Marseille:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր փակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

## ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է



## ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

## Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:



Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 7 AOUT 1947 Հինգշաբթի 7 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5104 Նոր շրջան թիւ 713 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ ԱՑԵՆ

Անոնք որ ճամբայ պիտի ելլեն առաջին կարաւանով, բեռ կապած են արդէն եւ կը սպասեն չոգենաւի գալուն: Արդէն իսկ ողջերթի սեղաններ կը սարքուին ամէն կողմ, փոխադարձ մաղթանքներով:

Առաջին 3000ին փոխադրութենէն վերջ, անշուշտ երկար պիտի չտեւէ մնացեալներուն առաքումը:

Ինչպէս հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս, «Ռոսիա» շոգենաւը Մարսէյլի նաւահանգիստը կը սպասուի Օգոստոս 15-20ին: Անոր ժամանումէն վերջն է որ պիտի յայտնուի թէ ե՛րբ ճամբայ պիտի ելլեն — դէպի Մարսէյլ — իւրաքանչիւր շրջանի խումբերը:

Տարակոյս չկայ թէ բաւական դժուարութիւն պիտի կրեն մասնաւորապէս բազմանդամ ընտանիքները, կայարանէ կայրան փոխադրուած ատեն:

Ոչինչ: Ո՞վ չէ վարժուած այդ նեղութեանց, տարիներու ընթացքին: Աւելի ծանր նեղութիւններ չկրեցի՞ն, ցամաքէ ցամաք նետուած ատեն: Պարզ գործողութիւն մը, բնակարանի փոփոխութիւն միեւնոյն քաղաքին մէջ, դուռ կը բանայ դէգ մը հոգերու:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են, որպէսզի կարելի եղածին չափ կարճ տեւեն տաղտուկները:

Բարեկամական խորհուրդ մը, այս առթիւ:

Գացողները անշուշտ ուրախ են որ այս անգամ ոչ թէ անծանօթ երկիր մը, այլ իրենց հայրենիքը պիտի երթան: Եւ բնականաբար ցնծութեան աղաղակներ պիտի արձակեն, երբ շոգենաւը ճամբայ ելլէ Մարսէյլէն:

Անցեալ տարի, երբ առաջին կարաւանները ճամբայ կ'ելլէին Սուրիա-Լիբանանէն, թերթերը ցաւով արձանագրեցին կարգ մը տխուր տեսարաններ եւ դէպքեր:

Գացողները եւ մնացողներու ամբոխ մը այնպիսի ցոյցեր կատարեցին, որ կարծես թէ դժոխքէն կը փախչէին: Եւ արաբ վարիչները իրաւամբ զանգատեցան: Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ անգամ անոնք մեր երեսին զարկին այս անփափկանկատութիւնը:

Չենք ուզեր որ նոյն այլանդակութիւնները կրկնուին այստեղ ալ:

Այսինչ քաղաքին մէջ դինեձօն սարքած, կամ կառախումբ նստած ատեն, գացող թէ մնացող պիտի չմոռնան տարրական պարտականութիւն մը, — Չընել որ եւ է բան որ կրնայ վիրաւորել տեղացիներուն դիւրազգածութիւնը:

Ֆրանսական ցամաքին խորհրդային շոգենաւը իրաւունք չի տար ոտքը դետնէն կտրելու եւ անտեղի կանչեր արձակելու:

Հազարաւոր աչքեր ու ականջներ մեր շարժուձեւերով, մեր աղաղակներով պիտի դատեն մեզ, ամրապնդելով իրենց նպաստաւոր կարծիքները կամ փոխելով զանոնք:

Ծափերն ու «կեցցէ»ները պէտք է համապատասխանեն հոգին վառած, այլ պարկեշտ, երախտագէտ ժողովուրդի մը բարեկրթութեան:

Գացողը պարտաւոր է մտածել նաեւ մնացողներու մասին: Տգէտներն ու անկիրթները միայն կրնան ըսել — «Ինձմէ ետք ջրհեղեղ»:

Մեր հաւասարակշռութիւնը պիտի չկորսնցնենք նոյն իսկ Վոսփորէն անցած ատեն:

Պայման չէ որ վայրենի կանչեր արձակուին, բերնի ծամոց դառնալու համար աժեմ-չաժեմին:

Հոգին պաշտպանելու միջոցնե՞ր կը փնտռէք: Ահա դերագոյն վրէժը, — Ներգաղթ: Վերադարձ դէպի Հայրենիք, լաւագոյն օրերու հաւատքով:

Այս խորհրդածութիւնները գրի կ'առնենք այն վստահութեամբ թէ Եւրոպան բան մը սորվեցուցած է մեզի, քսանեւհինգ տարուան ընթացքին:

Ապացուցանենք թէ թօթուած ենք սախկանութեան փոշիները: Գոնէ մէկ մասը:

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է ազնուացնէ մեր հոգին, հաստատելով թէ հասուն ժողովուրդ ենք, եւ գիտենք յարգել ուրիշներուն զգացումները:

Ամէն մէկը եթէ պահ մը յիշէ իր երէկն ու այսօրը — երբ առաջին անգամ Ֆրանսա եկաւ — դիւրաւ կը գտնէ իր ճամբան:

Թող չըսեն թէ ամբոխ մըն էր որ եկաւ ու գնաց, այլ աշխատաւոր բազմութիւն մը, որ իր հայրենիքը վերաշինելու կ'երթայ:

Շ.

## Ընկեր Համօ Օհանջանեանի Դագաղին առջեւ

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ հիմնական մասերը այն դամբանականին զոր խօսեցաւ Եգիպտոսի Առաջնորդը, Մամբրէ արք. Սիրունեան, ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ. —

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ զիւրն
եթող յիշատակ»:
ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Տասնեւհինգ դարեր առաջ պատմահայր Խորենացի հիացիկ երկիւղածութեամբ կեցած խնկելի յիշատակին առջեւ երանաշնորհ Հայրապետին Սահակայ՝ իր մեծարանքի ու հիացումի խօսքը կը վերջացնէր հետեւեալ արտայայտութեամբ. «Թէեւ ծնած մեռնելու համար, սակայն իր կեանքով եւ իր գործերով անմահացուց իր անունը, անմոռաց իր յիշատակը»:

Նոյն այդ զգացումով լեցուած՝ ես եւս սուգով ու թախիծով բեռնաւոր այս տաճարին մէջ կեցած, դագաղին առջեւ մեր ամէնուս սիրելի բժիշկ Համօ Օհանջանեանի, պիտի կրկնեմ մեր պատմահայր Խորենացիի խորիմաստ մտածումը՝ ըսելով.

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ զիւրն եթող յիշատակ»:

Կեցած մեր սիրելեաց դագաղներուն կամ հողակոյտերուն առջեւ՝ կեանքի եւ մահուան խորհուրդն է՝ որ կը լեցնէ մեր միտքն ու էութիւնը: Իմաստունը ունայնութիւն, փիլիսոփան տառապանք, անդենականին գաղափարով լեցուած հոգիներ անարժէք, ոչնչութիւն դաւանած են կեանքը, սակայն քրիստոնէական առողջ զգացումով եւ հաւատքով լեցուած մարդիկ կ'ընդունին հիմ հաւատոց՝ որ կեանքը ո՛չ ունայնութիւն է եւ ոչ տառապանք եւ ոչ ալ ոչնչութիւն եւ անարժէք բան մը, ընդհակառակն, կեանքը ազնուական պարտականութեանց շարայարութիւն մըն է, զոր մեզմէ ամէն մէկը կոչուած է կատարելու սիրով ու խանդավառութեամբ այդ պարտականութենէն իրեն ինկած բաժինը՝ յօգուտ իր անձին, իր ընտանիքին, իր ազգին ու հայրենիքին եւ վերջապէս համայն մարդկութեան:

... Ծաղիկներով բեռնաւոր մահարեմը, որուն վրայ կը հանգչի խաղաղութիւնը իր հոգիին մէջ ու ժպիտը իր դէմքին վրայ՝ մեր ամէնուս սիրելի բժիշկ Համօ Օհանջանեան՝ զօրացած առաքեալի հաւատքով, դէմ յանդիման եկած մահուան զարհուրելի պատկերին, պիտի ըսէ ամենայն վստահութեամբ եւ համարձակութեամբ.

— «Ո՞ւր է, մա՛հ, յաղթութիւն քո». — Մահ, ո՛ւր է քու յաղթանակդ:

Ողբացեալ բժիշկ Օհանջանեան, կեանք առած Հայաստանի սրտէն, ուխտեց անոր՝ իր շատ սիրելի հայրենիքին նուիրել իր սիրտն ու հոգին:

Այս գաղափարով մնած ու մեծցած՝ երկրպագած մնաց այս գաղափարին: Երկու սրբութիւն սրբոցներ լեցուցին իր սիրտը. — իր ազգն ու իր հայրենիքը, որոնց հանդէպ սնուցած իր մաքուր սիրով գինուած՝ բժիշկ Օհանջանեան արհամարհեց աքսոր, բանտ, նեղութիւն ու տառապանք:

Ամբողջ կէս դար ու նոյն իսկ աւելի, ազգին ու հայրենիքին այս ընտրեալ զաւակը աշխատեցաւ ու գործեց, խօսեցաւ ու առաջնորդեց, պայքարեցաւ անտեղիտալիօրէն ու անյուսահատ, միշտ խանդավառ, միշտ հաւատաւոր, հայրենասիրութեան ու ազգասիրութեան օրինակելի տիպարը դառնալով ամէն անոնց, որոնք իրեն հետեւեցան:

Բժիշկ Համօ Օհանջանեան, համեստ ու խոնարհ, զինուած էր այնպիսի բարոյական հեղինակութեամբ եւ ուժով, որոնց շնորհիւ յաջողած էր ըլլալ իր պատկանած կուսակցութեան կեդրոնական ուժը ու ամէնուն հիացումի առարկան:

Բժիշկ Համօ Օհանջանեան հայրենիքին ու ազգին ազատութեան երազովը խանդավառ՝ այդ Երազը իրականացնող քաջարի զինուորը եղաւ ու երջանկացաւ, տեսնելով Հայոց ազատ հայրենիքը՝ Հայոց ազատ ժողովուրդով:

Բժիշկ Օհանջանեան վարձատրուած զգաց ինքզինք, տեսնելով իր պայքարին գեղեցիկ արդիւնքը ու իր յոյսերուն իրականացումը:

Ազգը վարձատրեց իր արժանաւոր զաւակը, արժանաւորապէս բազմեցնելով զայն վարչապետի աթոռին վրայ, իրեն յանձնելով ղեկը ազգին քաղաքական փոթորկոտ կեանքին:

Բժիշկ Օհանջանեան քաջութեամբ, պատուով ու խորունկ գիտակցութեամբ կատարեց իր վրայ դրուած բոլոր պարտականութիւնները եւ ամբողջ կէս դար ու աւելի անքննադատ ծառայութեամբ, մաքուր եւ անշահախնդիր գործունէութեամբ, անվրդով ու խաղաղ խղճմտանքով՝ փակեց հաշիւը իր երկրորդ կեանքին՝ ապրելու համար յաւիտենականութեան մէջ անանց ու փառահեղ կեանքով մը:

Ու ես կեցած իր դագաղին առջեւ, հիացումով պիտի կրկնեմ մեր պատմահօր խորիմաստ խօսքը գեղեցիկ. —

«Որ մահկանացու ծնեալ՝ անմահ զիւրն եթող յիշատակ»:

Թէեւ մեռնելու համար ստեղծուած, սակայն անմահ յիշատակ թողուց մեր ամէնուն մէջ:

Օրհնեալ թող ըլլայ իր խնկելի յիշատակը. ամէն:

## Ապստամբները Սելանիկի վրա՞յ կը խաղան

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ յուզումնալից լուրեր հրատարակել Յունաստանի ապստամբներու գործունէութեան մասին: Առջի օր հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէր թէ ապստամբները գրաւած են Տէտէ Աղաճը, բայց ուրիշ աղբիւրէ չհաստատուեցաւ այս լուրը:

Ահաւասիկ ուրիշ ծանրակշիռ լուր մը: Տիկին Ժընըվիեւ Թապուի, որ այժմ France Libreի կ'աշխատակցի, երէկուան քաղաքական տեսութեան մէջ կը պատմէ. — Համաձայն Յունաստանի օդանաւային նախարարին՝ Պ. Քանէլոփուլոսի զեկուցման, ապստամբները բազմաթիւ յաջողութիւններ շահած են: Գրեթէ ամբողջովին տիրապետելով Քումէլի? Նահանգին, անոնք յառաջ կը խաղան դէպի Սելանիկի շրջանը, քաղաքի մէջ ապստամբ փնտռելու հարկադրելով 80.000 անձեր... Դէպքերը սրընթաց կ'երթան:

Նոյն թերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ իրաւասու շրջանակներուն մէջ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ յոյն ապստամբներուն յարաճուն գործունէութիւնը Թրքական սահմանին վրայ: Միւս կողմէ, միեւնոյն շրջանակներուն մէջ տեսակ մը անհամբերութիւն կը տիրէ «անգլեւամերիկեան դանդաղութեանց եւ վարանումներու հանդէպ»:

### ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻՆ

Աթէնքի անգլիական դեսպանատան գործակատարը հաղորդեց յունական կառավարութեան թէ բրիտանական բոլոր զինուորները պիտի քաշուին Յունաստանէն: Թուական որոշուած չէ, բայց կառավարական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ պարպումը կրնայ սկսիլ Սեպտեմբերի վերջերը: Բրիտանական զօրքը հազիւ 5000 կը հաշուեն, այնպէս որ պարպումի գործողութիւնը կրնայ լրանալ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը:

Յունական կառավարութիւնը որոշ մտահոգութեան մատնուած է այս հարցին առթիւ: Հաւանական է որ դիմում կատարուի Մ. Նահանգներուն, որպէսզի զօրամաս մը տրամադրէ, պահպանելու համար ներքին ապահովութիւնը, երբ Անգլիացիները հեռանան: Կառավարութիւնը այժմ կը քննէ ծրագիր մը, առ նուազն 50.000 աւելցնելու համար բանակը, որ կը բաղկանայ 155.000 զինուորներէ: Այս առթիւ խորհրդակցած են նաեւ անգլիական եւ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեանց հետ:

★ Վերջին լուրերու համաձայն, Գշ. օր օդանաւեր ռմբակոծեցին 500 ապստամբներ որոնք պարտութեան մատնած էին Արաչովայի պահակազօրքը (Կեդր. Յունաստան): Կը հաստատուի թէ ապստամբները խրամներ կը փորեն յոյնեւալբանական? սահմանին երկայնքը:

Ոստիկանութիւնը կոխելով Աթէնքի երկու համայնավար թերթերուն՝ «Ռիզոսփաստիս»ի եւ «Էլէֆթէրի Ելլադա»յի խմբագրատուները, ձերբակալեց հինգ խմբագիրներ:

★ Յունաստան վեց թնդանօթակիրներ պիտի գնէ Մ. Նահանգներէն, վճարելով 1,350,000 տոլար, — իրենց արժէքին 10%ը, ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ:

---

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Արտաւազդ արք. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը. — «Այս տարի Միւռոնի օրհնութիւն պիտի չկատարուի»:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ պատր. տեղապահը, Գէորգ արք. Արսլանեան, ծանրապէս հիւանդացած է, տաղնապներ կ'անցընէ եւ ոտքերը կ'ուռին: Բազմաթիւ բժիշկներ կը հսկեն հիւանդին վրայ:

---

26 ՀՈԳԻ ՀԱՅԵՆ թունաւորուած են Տիժոնի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Բազմաթիւ կ'ինէր պատգամաւորութեան մը առջեւ անցնելով քաղաքապետին գացին, աւելի լաւ հաց պահանջելու համար: Փարիզի մէջ ալ եգիպտացորենի հացը կը վնասէ առողջութեան:

# Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ 3500 Հայ տարագիրները

ԽՄԲ.— Յուլիս 6ին մեծ դաշտահանդէս մը տեղի ունեցած է Պոսթընի «Հայաստան» դաշտին մէջ, Հ.Յ.Դ. Ամերիկայի շրջանի 54րդ Պատգամ. ժողովին փակման առթիւ, մասնակցութեամբ աւելի քան հինգ հազար հայրենակիցներու: Բուն կուսակցական մասէն վերջ, խօսք առած են երկու չէզոք հայրենակիցներ, Պ. Պ. Սուրէն Սարոյեան եւ Ճօրճ Մարտիկեան, ուշադրութեան յանձնելու համար Գերմանիա եւ Աւստրիա մնացած 3500 հայ տարագիրներու վիճակը: Ստորեւ՝ այդ ճառերուն ամփոփումը.—

Պ. Սուրէն Սարոյեան, *Սան Ֆրանչիսկոյէն, սկիզբէն յայտնեց որ Պ. Ճօրճ Մարտիկեան եւ ինք Քալիֆորնիայէն եկած են ու ժամանակ մը պիտի մնան Արեւելքի շրջանը, ոչ թէ հաճոյքի պտոյտ ընելու, այլ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ հաստատուած «Քէմփ»երու հայ տարագիրներուն ապահով տեղ մը գտնելու առաջադրութեամբ: Մեր հայրենակիցներէն 3500 հոգի կը գտնուին Շտուտկարտ, Միւնիխ, Բեռլին, Վիէննա եւ Լինց: Քիչ վերջը, երբ Պ. Մարտիկեան խօսի իր տեսածներուն մասին, դուք պիտի հասկնաք այս բազմութիւններու ճակատագրով զբաղելու կարեւորութիւնը: Ես ծնած ու մեծցած եմ Ամերիկայի մէջ եւ հպարտ եմ Ամերիկացի ըլլալուս: Բայց միւս կողմէն ես Հայ եմ եւ նոյնքան հպարտ եմ ատոր համար: Ճիշդ ատոր համար ալ հաճոյքով կը զբաղիմ հայկական գործերով:*

*Պ. Մարտիկեան խօսեցաւ ինծի Եւրոպայի մէջ իր տեսածներու մասին: Ծանօթանալէ վերջ 3500ի հասնող հայ տարագիրներու կացութեան, ես իմ պատրաստակամութիւնը յայտնեցի միանալու իր առաջադրած այս շարժումին: Այսօր բաժնած ենք ձեզի թռուցիկ մը, որ կը պարզէ, թէ դուք ի՛նչպէս կրնաք օգնել այս գործի յաջողութեան:*

*Թերեւս ձեր մէջ խորհողներ կ'ըլլան որ մենք ներգաղթ ունինք եւ այս տարագիրները հիւսիսային կամ հարաւային Ամերիկա փոխադրելու ջանքերը կը հակասեն ներգաղթի գաղափարին: Անիկա ճիշդ չէ: Դուք գիտէք որ Հրեաները ունին Պաղեստին եւ կը ջանան հոն կեդրոնացնել իրենց ժողովուրդը, բայց նոյն Հրեաները միաժամանակ կ'աշխատին իրենց ժողովուրդի մէկ կարեւոր մասն ալ բերել ու հաստատել այս երկրի մէջ, որ ամբողջ աշխարհին ծանօթ է իբր* երկիրը ազատութեան եւ կարելիութիւններու: *Ճիշդ ատոր համար ալ Պաղեստինի համար աշխատող նոյն Հրեաները մեծապէս կը ջանան նպաստել* Stratton Bill*ի յաջողութեան: Այս օրինագիծը, որ արդէն անցած է Ներկայացուցչական Տունէն եւ այժմ կը գտնուի Ծերակոյտի օրակարգին վրայ, կ'առաջադրէ վերջին պատերազմի ընթացքին տարագրուած* 400.000 *հոգիի արտօնել մուտքը Միացեալ Նահանգներ՝ յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին: Պատերազմի շրջանին Ամերիկա մուտք գտած մարդոց* 80%*ը եղած են Հրեաներ: Հակառակ այս փաստին եւ Պաղեստինի գոյութեան, Հրեաները ամէն ճիգ կը թափեն որ յաջողի վերոյիշեալ օրինագիծը, որպէսզի իրենց ցեղակիցներէն մաս մը կարենան բերել: Մենք ալ պիտի ընենք նոյնը:*

*Մեր Յանձնախումբը քաղաքական չէ: Մեր միակ նպատակը մեր տարագիրներուն օգնել եւ ապահով ու աշխատելու կարելիութիւն տուող երկիր մը փոխադրելն է: Ուժ տուէք մեր գործին.*

1. *Դիմեցէք ձեր Ծերակուտականներուն, որպէսզի քուէարկեն ի նպաստ* Stratton Bill*ի:*

2. *Տուէ՛ք նիւթական ձեր կարելի օժանդակութիւնը մեր Յանձնախումբին, որ ունի իր ներկայացուցիչը Ուաշինկթընի մէջ եւ իր գործը չի կրնար գլուխ գալ, առանց նիւթականի:*

*Այս առթիւ Պ. Սարոյեան յայտարարեց որ Պ. Մարտիկեան եւ ինք այս գործի համար ո՛չ միայն նիւթական ոեւէ ակնկալութիւն չունին, այլեւ իրենց ճամբորդութեան եւ այլ ծախքերը կ'ընեն իրենց դրպանէն:*

Պ. Ճօրճ Մարտիկեան *առաջին վայրկեանէն յայտնեց որ ինք երջանիկ կը զգայ եւ երախտապարտ այս պատեհութեան համար, որուն շնորհիւ կրնայ խօսիլ այսպիսի խուռներամ բազմութեան մը Հայաստան* «Քէմփ»ին *մէջ: Թերեւս ձեր հակառակորդները իմ անունիս ալ կցեն* հակա *մը, բայց ես Հայ եմ, եթէ կ'ուզէք* համահայ *եւ* հակաոչինչ:

*Ես ականատես եղած եմ, թէ ինչպէս մենք շահեցանք մեր* Եռագոյնը: *Անոնք որ այսօր կը խօսին Հայաստանի բարգաւաճման մասին ու հեռուէն կը պարծենան ալ ատոր համար, պէտք է պատասխանեն այն հարցումին՝ թէ՝ ի՞նչպէս ձեռք պիտի բերուէր այս օրուան վիճակը Հայաստանի, եթէ մենք ունեցած չըլլայինք* 1918 *Մայիս* 28*ը:*

*Այսօր ես ո՛չ պարծանք ունիմ, ոչ ալ դժգոհութիւն.* ես դարդ ունիմ *Հայութեան համար: Ճիշդ այս պատճառով ալ, երբ Միաց. Նահանգներու Պատերազմական Պաշտօնատունը ինծի յանձնեց գրաւեալ բանակի ստացած սնունդի քննութիւնը եւ եզ առիթ ունեցայ ծանօթանալու մեր տարագիր խլեակներուն, փոխանակ* 6—8 *շաբաթի, չորս ու կէս ամիս մնացի այդ կողմերը եւ այցելեցի այն բոլոր տեղերը, ուր հայկական մեծ համախմբումներ կային: Ինչ որ տեսայ տարագիր Հայերու համար հաստատուած* քէմփերու *մէջ, մէկ կողմէ ոգեւորեց զիս, միւս կողմէ տխրեցուց: Ոգեւորեց, որովհետեւ տեսայ թէ ի՛նչպէս իմ ազգակիցները պատերազմէն աւերուած շէնքեր նորոգած եւ իրենց համար մաքուր բնակավայրի վերածած են, ինչպէս իրենց աննախանձելի պայմաններու մէջ ալ չեն մոռցած հայ մշակոյթը, որուն ծառայող շատեր կան այդ* քէմփերու *մէջ, ինչպէս պահած են իրենց շինարար ոգին, աշխատունակութիւնը եւ հայութեան ապագայի խոր հաւատքը: Միւս կողմէ իմ հայրենակիցներու վիճակը տխրեցուց զիս, որովհետեւ տեսայ որ անոնց կը տրուի օրական* 1200 քալորի *(գօլ) միայն, այսինքն մօտաւորապէս այնքան, որքան դուք եւ ես կը ստանանք մեր նախաճաշին, մինչ ամերիկեան զինուորները կը ստանան օրական* 4400 քէլըրի, *(գօլ), իսկ մենք մօտաւորապէս* 8000:

*Պ. Մարտիկեան յուզիչ խօսքերով նկարագրեց իր տեսածները Շտուտկարտի մօտ Ֆունքըրքագէրնէ անունը կրող* քէմփին *մէջ, ուր իրեն պատրաստուած է եղեր շատ լաւ, իրապէս հայկական ընդունելութիւն մը:* 50*ի չափ* պօյ-սքաուտներ, 30*ի չափ անդամ ունեցող նուագախումբ,* 60 *հոգինոց երգչախումբ, խօսող, երգող ու պարողներ պատրաստեր ու գործադրեր են յայտագիր մը, որ հիացում է պատճառեր իրեն: Սրահը, որ* 500*ի տարողութիւն միայն ունեցած է, լեցուած է* 2000 *հոգիի բազմութեամբ: Հանդէսէն զատ տուած են իրեն թէյասեղան եւ ճաշ, որուն համար սեւ շուկայէն գնած են* 3 *փաունտնոց հաւ մը,* 1/2 *փաունտ պանիր եւ քիչ մը կարագ, պատրաստելով նաեւ հայկական գաթա և թերթանոյշ: Անիկա հայկական հիւրասիրութեան մէկ չափանիշն է, ըսաւ Պ. Մարտիկեան, բայց ես ի՛նչպէս պիտի ուտէի եւ մարսէի այդ ճաշը, երբ ծանօթ էի, թէ ի՛նչ զոհողութիւններով ձեռք բերուած են այդ բոլորը:*

*Այդ «քէմփ»երու մէջ ես տեսայ հայ հերոսներ, արի մարտիկներ, ուսուցիչներ, գրողներ, արուեստագէտներ եւ այլ արժէքաւոր դէմքեր, որոնք տառապալից կեանք մը կ'անցընեն: Գիտէք որ* UNRRA*ի գործունէութիւնը վերջ գտաւ Յունիս* 30*ին, ուրեմն անհրաժեշտ է որ մենք մտածենք մեր տարագիրներու մասին:*

*Նկատի ունեցէք որ այս պայմանները մեծերէն աւելի ազդած են փոքրահասակներու վրայ, որոնց մօտաւորապէս կէսը ունի թոքախտի սկզբնաւորութիւն: Ահա թէ ինչու օր առաջ պիտի ջանանք փրկել զանոնք: Անոնց աչքերը ուղղուած են Ամերիկա, անոնց յոյսը ձեր եւ ձեզի նման ազատատենչ Հայերու վրայ է, որոնք միայն կը հասկնան անոնց վիճակը, որովհետեւ իրենք ալ անցեալին ապրած են ատոր նման կեանք մը:*

*Ինչպէս Պ. Սարոյեան ըսաւ, մենք ոչինչ կ'ակնկալենք մեր աշխատանքին ու ծախքերուն համար: Բայց Ուաշինկթընի մէջ ունինք ներկայացուցիչ, որուն ծախքերուն, ինչպէս նաեւ* 3500 *հայրենակիցներու փոխադրութեան համար պէտք ունինք գումարներու, որոնք միայն ձեր մասնակցութեամբ կրնան գոյանալ: Մեր Յանձնախումբը կազմակերպութիւն մըն է, որուն ամէն Հայ պարտաւոր է օգնել: Վստահ եմ որ դուք բոլորդ պիտի ընէք ձեր կարելին: Վաղը մենք կ'երթանք Ուաշինկթըն, ուր արդէն մեր ներկայացուցիչը ժամադրութիւններ առած է ներկայացուցիչներու եւ ծերակուտականներու հետ, որոնց պիտի պարզենք մեր տարագիր հայրենակիցներու վիճակը և պիտի ջանանք ապահովել անոնց բարոյական աջակցութիւնը՝ մեր առաջադրութիւններու յաջողութեան համար:*

(«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»)

*ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ զարգացման եւ օգտագործման համար շարք մը երկիրներ վիթխարի գումարներ կը յատկացնեն վերջերս: Այսպէս Քանատա պիտի ծախսէ տարեկան 3 ու կէս միլիոն տոլար այդ նպատակին համար, Ամերիկա՝ 400 միլիոն, Անգլիա՝ 200 միլիոն, Ֆրանսա՝ 4.150.000, Տանըմարքա՝ 230.000, Զուիցերիա՝ 4 միլիոն, Խ. Միութեան յատկացուցած պիւտճէն յայտնի չէ, բայց 100.000 գիտուններ շօգեպինդ կ'աշխատին եւ առնուազն չորս կայաններ հաստատուած են մինչեւ հիմա:*

## *ՍՏԱՑԱՆՔ*

ԹՈՒՂԹ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ, *Կարդինալ Գր. Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեանի, կաթող. պատրիարք: Պէյրութ,* 1946:

Ի՞ՆՉ Է ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, *Պէյրութ,* 1947:

ԼՈՒՐՏԻ ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ, *պատրաստեց՝ Միքայէլ վրդ. Մոմճեան, Փարիզ,* 1947: *Գին* 100 *ֆրանք:*

# «ՍԱՍՄՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

*Պ. Ջիթունին քանի մը նախադասութիւններ եւ քանի մը բառեր «Յառաջ»ի սիւնակին մէջ շարած է՝ բառական սխալներ գտնելու եւ ապացուցանելու թէ գաւառաբարբառներու ծանօթութիւնս պակաս է: Պ. Ջիթունիի սէրը դէպի Վանի գաւառաբարբառը կը գովեմ, բայց այդ նախանձախնդրութենէն տարուած՝ եթէ այնքան յառաջ երթայ կարծելու թէ Տարօնի եւ Սասունի ու շրջակայ լեռնաշխարհի բարբառներուն անտեղեակ եմ, կը գտնեմ ծիծաղելի ենթադրութիւն մը, որովհետեւ իմ մայրենի լեզուն է: Իմ մայրենի լեզուէն գիտեմ* խառանը *ի՛նչ է եւ ոչ թէ կարդացածներէս. նոյնը բոլոր բառերու եւ նախադասութիւններու մասին կը պնդեմ: Պ. Ջիթունին լաւ կ'ընէ, աւելի ուշադիր նայի բնագրերուն եւ ոչ թէ ուժ տայ իր խելքին:*

*Օրինակի համար, առնենք այդ բառերէն* խառանը: *Ջիթունին կը գրէ.— «Խառանը՝ չուն կապելու գործիք չէ՝. կատաղի գոմէշի կամ շունի տոքերուն մէջ կախուած գերան է, որ վազքը կ'արգիլէ:»: (Կէտադրութիւնը Ջիթունիին է):*

Խառանը *իմ մօրմէս լսած եմ թէ ինչ է, տակաւին Ա. եւ Բ. չսերտած: Ձեռքովս* խառան *շինած եմ եւ մեր շան վիզը անցուցած: Ի պէտս Պ. Ջիթունիին:* Խառանը *փայտէ անուր մըն է: Փայտը կը տաքցնենք, կը ծալլենք և շան վզին չափով կը կապենք որ իր ծալքը առնէ, յետոյ կ'անցընենք շան վիզը ու անկէ կը կախենք մեր գործածած գաւազանէն քիչ մը երկար եւ քիչ մըն ալ հաստ փայտ մը, որուն ծայրը կապ մը կայ, որ տեղ մը պիտի կապուի, եթէ կ'ուզենք շունը կապել: Ինչպէս կը տեսնէք՝* գերան *մը չենք կախեր շան վզէն եւ որ եւ է շուն չկայ որ* գերան *մը կարենայ վերցնել իր վիզով: Սասունի եւ Մոկսի մէջ գոմէշ չկայ եւ խօսքը Կուզբատինի մասին է: Դաւիթը Կուզբատինի նիզակն առաւ, ծալլեց, անցուց անոր վիզը, ինչպէս շան* խառան:

*Ես Խանդուտի մահը շարահիւսած եմ համաձայն պատումներու բնագրերուն: Երբ Խանդուտ ինքզինքը վար կը նետէ քարին վրայ, գլուխին տեղ փոս մը կ'ըլլայ. այդ փոսի մեծութիւնը ցոյց տալու համար բսուած է.*

«Այն փոսին մէջ երկու կարաս կորեկ
Կը լեցնեն ու կը ծեծեն սանդի տեղ»:

*Ջիթունին կը գրէ. — «Ե՞րբ եւ ո՞ւր է տեսնուեր որ արմտիքը չափեն կարասով,— հողէ ամանով...»: Այլ, ըստ Ջիթունիին, պէտք է ըսել՝ 7 կոտ կորեկ, կամ մէկ չնիկ ցորեն: Եւ թէ* կարասի, Արասի, *(ըսեմ նաեւ* դարասի*) արաբերէն է եւ ես կարաս եմ հասկցած: Մէկ կողմ կը թողում Պ. Ջիթունիի արաբագիտութիւնը, ու կը դառնամ մեր գաւառը: Մենք կ'ըսենք՝* չուվալ *մը կորեկ, փեթակ մր ցորեն, կարաս մը կորկոտ ծեծեցինք: Իսկ երբ քաղաք մ'երթանք այդ կորեկը ծախելու, այն ատեն կ'ըսենք «հինգ կոտ կորեկ ծախեցինք կամ գնեցինք: Երբ մեր տան կորկոտը պիտի ծեծենք, կ'ըսենք՝ երկու* չուվալ *ցորեն կորկոտ ըրինք կամ ծեծեցինք: Հիմա Պ. Ջիթունին չուկայի եւ գիւղի տարբերութիւնը կրնայ հասկնալ:*

*Պ. Ջիթունիի թուած բառերը եւ ասոյթները՝ վերին երկու բառերուն նման՝ անճիշդ գիտողութիւններ են, բայց ես ընթերցողները կ'ազատեմ բոլորի բացատրութիւններէն: Մենք հոս բառարան կազմելու կոչուած չենք:*

*Նախադասութիւններէն ալ երկու օրինակ ստիպուած եմ ներկայացնել այստեղ, որպէսզի եզրափակումս ընեմ:*

Սասունցի Դաւիթ*ին մէջ գրած եմ, (անշուշտ փոփոխակներու հարազատութեամբ).—*

«Ծովինար խանում մեկնեցաւ,
Բերանէն երկու տղայ բերաւ»:

*Ջիթունին կը գրէ.— «Պէտք է ըսել, «Ծովի*նար խանում բերնէն մեկնեցաւ»: *Մենք գիտենք որ գաւառներուն մէջ ընդհանրապէս կ'ըսեն,* այս ինչ կինը մեկնեցաւ, տղայ մը բերաւ, *ու չեն ըսեր թէ որտեղէն մեկնեցաւ: Բայց որովհետեւ Ծովինարը* բերանէն *բերաւ, բնագիրները ըսած են,* մեկնե*ցաւ, բայց* բերանէն *բերաւ, ինչ որ բացատրութեան մը մատնանշումն է: Եթէ մենք ընդունինք Ջիթունիի ըսածը թէ* «Ծովինար խանում բերնէն մեկնեցաւ», *այն ատեն մեր գաւառներու սովորական ծնունդներն ալ պիտի ըսենք թէ* որտեղէն մեկնեցան: *Մեկնումին գործողութիւնը, իսկ որ տեղէն մեկնումը՝ յաւելուած լուսաբանութիւն, որ երկրորդ տողով մը կը կազմուի:* Մեկնեցաւին *տեղ շատ յաճախ կ'ըսեն,— պառկեցաւ, տղայ մը բերաւ:* Մեկնիլ *կը նշանակէ երկննալ, պառկիլ, յղի կնոջ մը համար երբ կ'ըսուի, ծնելու գաղափարը մէջն է:*

*Սանասար եւ Բաղդասար ճիւղին մէջ գրուած է.— «*Թագաւորն աղջկան մօտ գնաց, ըսաւ.»: *Ջիթունին իր գլխուն ուժ տալով՝ կը պնդէ թէ Թագաւորն իր քովը կը կանչէ իր աղջիկը, ինչքը չերթար: Եւ ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ըստ Ջիթունիին, Թագաւորի մը վայել չէ, որ իր աղջկան քովը երթայ: Մինչդեռ Հայոց-Ձորեցի Թառօն որ այդ փո-*

փոխակը պատմած է, Զիթունիի կարծիքէն չէ։ Այդ դրուագին մէջ, երկու էջ առաջ կացութիւնն այնպէս է որ Թագաւորը իր աղջիկը կը կանչէ եւ կը խօսի անոր։ Աղջիկը հրաման կ'ուզէ պտոյտի երթալու. կ'երթայ եւ յետոյ կը վերադառնայ պալատ։ Այս երկրորդ պարագային է որ Թագաւոր հայրը կ'երթայ իր աղջկան մօտ և կը հարցնէ թէ ինչ որոշում տուած է աղջիկը։ Զիթունին ոչ բնագիրներուն նայող է եւ ոչ ալ հոգեբանական նրբութեան. առանց վարանքի իր գիտցած ձեւով կը փոխէ նախադասութիւնները — հումը եփելու համար, ու հարազատութենէ կը զրկէ իսկական արտայայտութիւնները։

Այս քանի մը օրինակներն իսկ բաւական են ցոյց տալու Զիթունիի հիմնական թերութիւնը, որ կրնանք կոչել բանգիտութեան հիւանդութիւն։

Սասունցիի մէջ Զիթունին կը գրէ.— «Պշեբիկի դաշտը Վանի ծովի արեւմուտք, Դատուանի մօտեր դաշտ մը»։ Հարցուցէք Պ. Զիթունիին՝ գիտէ՞, որ կը գրէ այսպէս։ Երբեք։ Բայց բանգիտութիւնը զայն կը մղէ անպատճառ բան մը ըսելու, եւ ահա Սղերդէն մինչեւ Տիգրանակերտ փռուած դաշտը որ յայտնի է Պշերիկի եւ Սլիվանի դաշտ անունով, կը փոխադրուի Դատուանի մօտերը, Վանի ծովակի արեւմտեան ափը։

Պ. Զիթունին բանասիրական եւ բանահաւաքման գործով զբաղած է երկար տարիներ եւ չէ կրցած վաւերական եւ յարգելի տեղ մը գրաւել այդ կալուածին մէջ։ Պատճառ միայն ինքը Զիթունին է, որ շատ բաներ գիտէ, օգտակար բաներ ալ գրի առած է, բայց դժբախտ սովորութիւն մը ունի, — իր չգիտցածներն ալ գիտէ, ինչ որ հակառակ է գիտական մեթոտին եւ գիտութեան։ Գիտունը չի քաշուիր յայտարարելու թէ այսինչ բանը չի գիտեր։ Սակայն Զիթունին ամէն բան գիտէ. անպատճառ ամէն բառի, ամէն տեղանունի բացատրութիւն ունի։ Ասկէ կը բխեն այն բազմաթիւ սխալները, կամ չինծու բացատրութիւնները, որոնք գիտական աշխարհի համար հեղինակ մը կը դարձնեն անվստահելի։

Զիթունիի Սպարկերտի փոփոխակի աշխարհաբարը, որ տպուած է ժամանակին Պոլիս, ունէի իմ տրամադրութեանս տակ, սակայն ես օգտուեցայ Մոկսի քանի աւելի փոփոխակներէն եւ չուզեցի որեւէ ինքնայատուկ նախադասութիւն առնել Պ. Զիթունիի փոփոխակէն, որովհետեւ վստահ չէի թէ կանչոյի խօսա՞ծն է, թէ Պ. Զիթունիի եփածը։

Այստեղ վերջակէտը դնեմ, որպէս վերջին խօսքի։ Եթէ Զիթունիի մեթոտին հետեւինք, հարիւրաւոր յօդուածներ պիտի գրուին եւ հազարէջեայ «կոթողականներ» պիտի կանգնին, ու հայ մտաւորականութիւնը յիմարի տեղ պիտի դրուի այս անիմանալի բանգիտութիւնները լսելու եւ կլլելու, մասնագիտական դեղահատերուն պէս։ Ըսեմ ու կրկնեմ թէ՝ ե՛ւ Զիթունիի գաւառաբարբառի նօթերը ե՛ւ իմ տուած այս փակագիծ-պատասխանները անարժէք եւ անտեղի դիտողութիւններ են, բաղդատելով մեր ազգային դիւցազնավէպի ամբողջական չարահիւսումին հետ, որ գրական ստեղծագործութեան ինքնայատուկ եւ մեծարժէք երկ մըն է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

## ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ՍԻՒՆԱԿԸ

### ԲԱՆ ՄԸ ՓՈԽՈՒԱ՞Ծ Է

Նախորդով խոստացեր էի մեր մտքի մշակներու ժամանակակից կեանքէն իրական պատկերներ տալ։

Խաւարամիտ շրջանէն սկսեալ մինչեւ ներկայ լուսամիտ դարը ոչինչ փոխուած է հայ ուսուցչի կեանքին մէջ։ Տխուր դէպքերը առաւել կամ նուազ չափով իրարու կը նմանին։ Ձեւը եւ ժամանակը փոխուած են միայն։

Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ, նոյն վարչաձեւին տակ հայ կրթական գործին ղեկավար Թաղական-Հոգաբարձու մարմիններ, Ուսումն. Խորհուրդներու ծրագրով ուղղութիւն կուտային ուսուցչին։ Վերջինս ալ իբրեւ պարզ պաշտօնեայ պարտաւոր էր հպատակիլ աղաներու հրամաններուն և իր պաշտօնին վրայ հաստատ մնալու համար ստիպուած էր յաճախ քծնիլ՝ անոնցմէ ազդեցիկներուն առջեւ խոնարհելով։ Իսկ քծնանքի բուրվառը շարժելու անընդունակ մէկը յաջորդ տարեշրջանին իր պաշտօնը կորսնցնելու անխուսափելի հարուածը կը կրէր։

Տարագրութենէն վերջ Սփիւռքի հայութիւնը կարգ մը տեղ սովորութեանց հետ անփոփոխ պահած է նաեւ ուսուցիչ հալածելու ունակութիւնը։

Ֆրանսան՝ լոյսի վառարան՝ դո՞ւ է օրինակ չէ եղած իր դպրոցներու կարգուսարքով եւ ուսուցչին տուած ազատութեամբ։

Նախապատրաստականներէն սկսեալ, բարձրագոյն դասարաններու ուսուցիչներ, մինչեւ խոր ծերութիւն կամ մահը՝ մնացած են իրենց պաշտօնին վրայ, հետզհետէ թոշակի յաւելումով։ Եւ կրթական նախարարութիւնը կամ դպրոցներու վերահսկիչ մարմինները երբեք չեն հարցներ ուսուցչին թէ քաղաքական ի՞նչ հոսանքի կը պատկանի, թէ դպրոցէն դուրս ի՞նչ տեսակ կեանք կը վարէ, ո՞ր դրացիին տունը կը յաճախէ եւ ո՞ր մարդոց բարեկամութեան նախապատուութիւն կուտայ։ Դպրոցէն ներս ըստ ծրագրի ուսուցանողի դերը կատարելով արդէն բարձր գնահատութեան կ'արժանանայ։

Մինչդեռ Հայերուս մէջ հազուադէպ երեւոյթ է՝ միեւնոյն դպրոցին մէջ երկու տարի պաշտօնին վրայ տեսնել ուսուցիչ մը, որ չուզեր ծառայել իր կոչումը նսեմացնող չիլ նպատակներու։

Եւ մինչ հին սերունդին լուսաւոր տարրը հետզհետէ կը մարի եւ նոր սերունդին առաջնորդ-ջահակիրներ կը պակսին, մեր ներկայ կրթական գործին ղեկավար աղաները ամենադոյզն մտահոգութիւնը չունին մնացողները գուրգուրանքով պահելու։ Ընդհակառակն եղական հաշիւներէ տարուած՝ պարկավար խարազանով կը հալածեն զանոնք։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, դէպի լո՞յս՝ թէ դէպի խաւար։

Ուսուցիչներ անարգուած՝ տառապանքով կը մեռնին, կ'երթան եւ կամ զզուանքով կը լքեն ասպարէզը։ Ուրեմն, ո՞վ պիտի ստանձնէ դաստիարակի դերը։

Հայերէն այբուբենը չաւարտած խանութպաններէ կազմուած կրթական մարմինները... կը նշանակէ տապանաքար պատրաստել նոր սերունդին բարոյական կրթութեան։

Յաջորդով կը սկսիմ այս տխուր երեւոյթը պարզող պատմուածքներուս շարքը։

ՍԼԱՔ

## ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Այս երկրորդ յօդուածն է «Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւն»ի թղթակցին, որ պտտած էր Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգները, մասնաւոր արտօնութեամբ.—

ԱՐՏԱՀԱՆ, (Թուրքիա), Յունիս 18. — Ամենագեղեցիկ մեքենաշարժ զինուորական կազմածները իրականութեան մէջ փորձելով անարժէք պիտի ըլլան Թուրքիոյ ունեցած զօրաւոր ուժերուն համար, որոնք կը պահուին ջղայնացած Թուրքերուս սահմանագլուխի երկայնքին, մինչեւ որ միլիոնաւոր տոլարներ ծախսուին եւ անսահման ճիգեր թափուին շինելու համար յարմար ցանց մը ճամբաներու եւ երկաթուղիներու այս նախնական շրջանին մէջ եւ կապելու զայն արեւմուտքի գլխաւոր քաղաքներուն։

Այս պարագան երեւան եկաւ, երբ Արեւելեան Նահանգներու մէջ խնամքով կատարուեցաւ քննութիւն մը, մինչեւ այս բարձրաբերձ լեռներու քաղաքը՝ Արտահան, որ կը գտնուի հիւսիս արեւելեան Թուրքիոյ մէջ եւ 24 մղոն հեռու է ռուսական սահմանագլուխի պահականոցներէն։

Ճամբորդութիւնը եղաւ շատ դանդաղ։ Վտանգալի եւ միապիծ շոգեկառքով եւ հին եւ անհաւատալի կերպով գէշ ճամբաներէ, որոնք վնասեցին մոթորներուն եւ փճացուցին անուադօտիները՝ ամերիկեան բանակի հաստատուն կառքերուն, որոնցմով ճամբորդեցի։

### ՀԻՒՍԻՍԸ ՆՈՅՆՔԱՆ ԳԷՇ Է

Աւելի գէշն այն է, որ այս փոխադրութեան խեղճ ցանցը միմիայն Արեւելեան Թուրքիոյ յատուկ չէ։ Ամերիկեան դիտողներ ճամբորդած են Եւրոպական Թուրքիոյ հիւսիսային մասին մէջ, (որ նմանապէս հաւանական է որ Թիրախ դառնայ Ռուսիոյ յարձակման, եթէ ան որոշէ շարժիլ այս (Թուրք) ազգին դէմ)։ Անոնք կը տեղեկագրեն, որ կացութիւնը հոն ալ նոյնքան գէշ է։

Հաւանաբար միակ ամենամեծ խնդիրը Արեւելքի մէջ երկաթուղային փոխադրութեանց հարցն է։ Թուրք բանակին ներկայ զինուորական կազմածին նման, ան ոչ միայն խեղճ եւ քայքայուած է, այլ նաեւ կը պակսի նոյնաչափութիւնը։ Սովորական աստիճանաչափով երկաթուղի մը կ'երկարի Անգարայէն դէպի Էրզրում։ Էրզրում Արեւելեան Նահանգներու մեծագոյն քաղաքն է։ Էրզրումէն 108 մղոն հեռու է Սարը Գամիշը, ուր կ'երկարի նեղ աստիճանաչափով երկաթուղի մը, կարծես մանկական խաղալիկ մը, գիծ մը որ անկարող է փոխադրել ծանր մեքենաներ։ Սարը Գամիշէն անդին ուրիշ գիծ մը բոլորովին տարբեր չափով եւ այս անգամ աւելի լայն քան ռուսական սովորա-

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# «Փարա կնիկ, փարա...»

Իրիկուն մը, սեւամորթները դարձեալ եկան, խոշոր ֆամիոնով մը լեցուն։ Ապրանք կար։ Իգնատիոս զայն պարպելու ձեւը եւ միջոցը գտաւ։ Այնքա՛ն ուրախ էին, այնքա՛ն մտերիմ՝ երբ սեւամորթ զինուոր մը առաջարկեց օր. Շուշանին որ միասին «տանս»ի երթան։ — Սուինկ, սուինկ, կը պոռար ու կը դառնար սեւամորթը։

Շուշանը յայտնեց որ առանց իր հօրը հաւանութեան՝ չի կրնար երթալ։ Զինուորները մօտեցան Իգնատիոսին եւ խնդրեցին, թոյլ տալ աղջկան որ երթան քիչ մը պարեն։ Իգնատիոս Բերուզը կանչեց։ Կինը չէր ուզեր։ Աղջիկը կը փափաքէր երթալ պարասրահ։ Իգնատիոս՝ խելքը տուած էր դրամարկղին։ Վերջապէս համաձայնեցան, որ պարէն վերջ Շուշանը դարձեալ ֆամիոնով տուն պիտի բերէին։ — Օքէ՛յ, աղաղակեցին երկու սեւամորթները։

Շուշան գնաց պարահանդէս։ Իգնատիոս սակառով դրամը առած բարձրացաւ իր սենեակը։ Համրե՛ց, համրե՛ց, ու դրաւ պայուսակի մը մէջ։ Միլիոններու հետ կը խաղար։ Գիշերը եկաւ եւ լոյսերը մարեցան։ Փողոցներուն մէջ խաղաղութիւն տիրեց եւ մարդիկ քաշուած էին տուներէն ներս։ Փողոցներու մէջ երբեմն ամերիկեան ինքնաշարժերու դոռումն էր որ կը լսուէր։

Իգնատիոս քնացաւ եւ կը խորդար։ Բերուզ բաւական ատեն աչքերը բաց ձգած էր, միտքը Շուշանին վրայ էր, եւ հազար ու մէկ տեսակ բաներ կ'անցնէին իր մտքէն։ Շատ մեծ սխալ մը ըրած էր՝ թոյլ տալով որ երիտասարդ աղջիկը պարի երթայ։ Ուշ ատեն աչքերը գոցեց ու անուշ քուն մը զինքը տարաւ երազներու աշխարհը։

Առտուան ժամը վեց։ Իգնատիոս արթնցաւ։ Կնոջը ձայնեց։ Բերուզ գլուխը վերցուց ու դարձեալ ուզեց քնանալ։ — Նայէ՛ թէ աղջիկը եկա՞ծ է... — կրկնեց Իգնատիոս։ Բերուզ մոռցեր էր որ աղջիկը երէկ պարի գացած էր։ Ընդոստ ոտքի ելաւ, բացաւ աղջկան ննջարանին դուռը։ Մահճակալը պարապ էր... Դողահար մօտեցաւ Իգնատիոսին, ժիր-ժիր նայեցաւ անոր աչքերուն ու խեղդուկ ձայնով ըսաւ.— չկա՛յ...

— Ի՞նչ։ Ո՞ւր մնաց գիշերը...

— Կերած ապուրդ է, գնա՛ փնտռէ։

Իգնատիոս կայծակէն զարնուածի մը կը նմանէր։ Սենեակին մէջ ման կուգար ու կը ծխէր, գլուխը վար կախած։ — «Եթէ բան մը պատահած ըլլար աղջկան... Սեւ մտքերու մէջ էր եւ ամօթ մը կը ջլատէր իր մարմինը։

Առանց բան մը խմելու գնաց եւ խանութին փեղկը վեր քաշեց ու դուռը բացաւ։ Յաճախորդները իրեն կը սպասէին։ Թթուած դէմքով «բարի լոյս» ըսաւ ու կ'աճապարէր շուտ ղրկել բոլորը։ Աչքերը սակայն խանութէն դուրս էին, աղջկան դէմքը կը փնտռէր։ Կինն ալ վար իջաւ։ Յանցաւորներու նման իրարու երես չէին ուզեր նայիլ։ Իգնատիոսի դէմքին վրայ եթէ ճանճ իջնէր, ողջ-ողջ կ'այրէր, կամ քառասուն կտոր կ'ըլլար։ Ճանճ մը քառասուն կտոր, ժանիքը զարկած մէկու մը երեսին վրայ։ Կինը քանի մը անգամ դուրս ելաւ, աչքերը պտտցուց հոս ու հոն, աղջիկը չերեւաց։

Ժամը տասն էր, երբ Շուշանը կամաց մը ներս մտաւ ու առանց հօրն ու մօրը կարեւորութիւն տալու՝ խանութի ետեւի սենեակը գնաց։ Մայրը հետեւեցաւ աղջկան։

Շուշան հալածուած մարմնով ինկաւ բազկաթոռի մը վրայ։

— Ո՞ւր էիր, աղջիկ, լսուեցաւ Բերուզի ձայնը։

Շուշան չպատասխանեց, նոյնիսկ մօրը երեսը չուզեց նայիլ։— Ո՞ւր էիր, քեզի կ'ըսեմ,— կրկնեց մայրը։ Շուշան հեծկլտաց, դէմքը ծածկեց, եւ չէր ուզեր խօսիլ։ Մայրը մօտեցաւ ու աւելի քնքուշ հարցուց.— Ի՞նչ ունիս, աղջիկս, ինչո՞ւ կուլաս, խօսէ՛։ Շուշան ինկաւ մօրը գիրկը, կուլար ու կը փղձկար։ — Խօսէ՛, աղջիկս, ի՞նչ ունիս, կ'ըսէր մայրը։ — Այդ չուները, մայր...

— Ո՞ւր էիր այս գիշեր, ինչո՞ւ տուն չեկար, կը հարցնէր մայրը։

Շուշան մտաբերեց գիշերուան անցքերը, խմածները, դէպի անտառը... բերանը չէր բացուեր։

— Ո՞ւր էիր, չխօսիս, խայտառա՛կ։

— Մամա՛...։ — Բերանդ...

— Մամա, ես յանցանք չունիմ,— սկսաւ Շուշան, շատ էի խմած, ես ինծի տէր չէի...

— Վերջը՞։ — Պարահանդէսէն վերջ ուզեցի որ ֆամիոնով տուն բերեն զիս, բայց...

— Բայց ի՞նչ, բարկացաւ մայրը։

— Զիս տարին անտառը, այդ հրէշները... Օ, չեմ ուզեր ըսել, խղճա ինծի, մայր... Բերուզ հասկցաւ, աղջիկը չարչարած էին։ Շուշան կուլար ու ինկած էր մօրը գիրկը։ Բերուզի գոյնը դեղնեցաւ, շրթունքները իրար կը զարնէր, բայց ալ օգուտ չունէր։ Շա՛տ ուշ էր, շատ ո՛ւշ։ Վազեց էրկանը քով, պատմեց աղջկան վիճակը։ Իգնատիոս կարծեց թէ իր ծունկերը կտրուած են ու հիմա գետին պիտի իյնայ։ Ի՞նչ ընէր, ոստիկաններուն լուր տա՞լ՝ խայտառակութիւնը պիտի տարածուէր ամէն կողմ, զինքը պիտի ծաղրէին ու բամբասէին։ Այդ պահուն Իգնատիոս մտածեց որ ինքը շատ առաջ գացած էր, չէր խորհած վճռապէս արգելք ըլլալ իր աղջկան մեկնումին, դրամը զինքը կուրացուցած էր։

— Զէ՛ չէ, ես ալ այս պեխիս տէրը չեմ, եւ կը խօսէր ինքնիրեն։

Անպատուած աղջկան արցունքները չչմեցուցեր էին զինքը։ Այլեւս ո՛չ մարդ էր, ո՛չ ալ աղջկան հայր։ Աչքին ո՛չ դրամ կ'երեւար, եւ ո՛չ ալ խանութ։ Ինքզինքը խելագար կը կարծէր։ Սթափեցաւ, բայց ուշ էր...։

(3 եւ վերջ)

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

կան գիծի չափը, կ'երկարի մինչեւ Լենինական, Ռուսիոյ ճիշտ սահմանակից քաղաքը:

Այս երեք տարբեր չափերու վրայ շինուած երկաթուղիները, ատոնց վրայ աւելցնելով նաեւ հաղորդակցութեանց վտանգալի բարդութիւննե - րը, հաղորդակցութիւնը բոլորովին խոցելի կը դարձնեն: Ատկէ զատ միայն մէկ գիծ կայ: Կան տասնեակներով փապուղիներ, որոնք թշնամիին օդային յարձակման լաւագոյն թիրախներ են:

1940ին Թուրքիա սկսաւ ծրագրել եւ սովորական չափերու վերածել սահմանագլուխի երկա - թուղիները, բայց ոչինչ կատարուեցաւ պատերազմի եւ նիւթեղէններու նուազութեան հետեւանքով:

## ԵԶԻ ԿԱՌՔՈՎ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Երկաթուղիէն վերջ Արեւելքի մէջ փոխադրութեան գլխաւոր միջոցն է եզան կառքը: Նոյնիսկ զինուորական պիտոյքները կը փոխադրուին այդ միջոցով: Մղոն մը երկարութեամբ նման սայլեր կը տեսնուին ամէն կողմեր, որոնք դանդաղօրէն եւ չարունակաբար ճռնչելով կը թաւալին սրակոտ քարէ բաղկացեալ խճուղիներու վրայէն, որոնք իբր թէ ճամբաներ են:

Արդի պատերազմի ծանր մեքենաները երբ անցնին նման ճամբաներէ, կը քանդեն զանոնք եւ հարուածելով քիչ մը բանն ալ, որ մնացած է, զայն ալ անգործածելի կը դարձնեն եւ հաւանաբար կը ձեւացնեն ցեխալիճեր, որոնց մէջ կը խրին մարդիկ ու սայլեր:

Ճամբաներու ներկայ պայմաններուն տակ, ձմեռուան գործողութիւններ անյոյս են:

Կարսէն մինչեւ Արտահան 60 մղոն է: Այդ ճամբան անցեալ նոյեմբերին անանցանելի էր: Ամիս մը առաջ միայն բացուեցաւ: Եւ նոյնիսկ մեր ինքնաշարժը հազիւ 4 ժամէն կրցաւ երթալ, ունեցանք դժուարագոյն ճամբորդութիւն մը:

Այս քաղաքին (Արտահան) եւ Արդուինի միջեւ եղած միակ ճամբան (դէպի արեւելք), ասկէ 5 օր առաջ միայն բացուեցաւ:

ՔԼԷՅ ԿԱՈՒՐԱՆ

## Պիտի համաձայնին

Վարչապետը Գչ. օր իր մօտ հրաւիրեց Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական Միութեան ներկայացուցիչները, կառավարութեան դիտողութիւնները յայտնելու համար 11% յաւելումին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

Տեսակցութենէն վերջ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անխախտ կը մնան իրենց որոշման վրայ: Գործատիրական ներկայացուցիչն ալ բացատրեց թէ կառավարութիւնը կը վախնայ որ գիները բարձրանան, աշխատավարձքի յաւելման հետեւանքով: Բայց իրենք այդ վախը չունին: «Մեր առաջարկած դրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ վերջ դնել այն կեղծիքին որ կը տիրէ հրապարակին վրայ, կարգ մը գիներու որոշման մէջ»:

Աշխատանքի նախարարը, Պ. Տանիէլ Մայէր յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ գիներու ընդհանուր յաւելում մը որ պիտի առաջնորդէ թղթադրամի յաւելման: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը գոհ է բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ հաստատուած մերձեցումէն:

Կառավարութեան միջամտութիւնը դժգոհութիւն պատճառած է բանուորական շրջանակներու մէջ: Մետաղագործական սէնտիքաներու Միութեան 72 քարտուղարները ժողով գումարելով, որոշեցին պահանջել որ անմիջապէս գործադրուի համաձայնութիւնը:

Նախարարական խորհուրդը երէկ նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, վերջնական որոշում տալու համար:

## Արիւնալի կռիւներ Թունուզի մէջ

Երեքշաբթի օր 19 հոգի սպաննուեցան, 54 հոգի վիրաւորուեցան Սֆաքսի մէջ (Թունուզ): Ընդհանուր գործադուլ հռչակուած ըլլալով Թունուզի Աշխատաւորներու Միութեան կողմէ, կառավարութիւնը որոշեց գրաւել երկաթուղիները: Մեքենաշարժ զօրամաս մը ղրկուեցաւ Սֆաքսի կայարանը եւ արհեստանոցները գրաւելու համար: Պաշտօնական ղեկոյցը կ'ըսէ թէ բանուորները հրացաններով եւ ռումբերով դիմաւորեցին զինուորները, որոնք ստիպուեցան կրակ բանալ: 19 հոգի սպաննուեցան, 54 հոգի վիրաւորուեցան: Զինուորներէն ալ վեց հոգի վէրքեր ստացան: (Ուրիշ հեռագիր մը 40 կը հաշուէ մեռեալները եւ հարիւր՝ վիրաւորները): Բանուորները խուժած են նաեւ քաղաքին կաթոլիկ ժողովրդապետը, ճեղքելով գանկը: Ուրիշ քաղաքացիներ ալ յարձակում կրեցին:

Վերջին լուրերու համաձայն, բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է, բայց զինուորները կը շարունակեն հսկողութիւն կատարել, դրաւելով կարգ մը դիրքեր: Կը վախցուի որ խնդիրը քաղաքական հանգամանք ստանայ ճիշտ այն պահուն երբ կը քննուի Ալժերիոյ ինքնավարութեան ծրագիրը եւ ամբողջ Հիւս. Ափրիկէն խլրտումի մէջ է:

## Թանգարանի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Վալապրի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան եւ իր 11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ նախագահութեամբ

Կարտանի քաղաքապետ Ընկեր SAVINEի

Կը խօսի

Գ. ԻՓԷՔԵԱՆ

Հրաւիրուած են Փարիզէն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

Ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը նուագէ Ս. Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը

Կ'երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի Երգչախումբը

Առտուընէ մինչեւ կէսօր մարզական

զանազան մրցումներ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընօպլէն Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10ի առտուն ժամը 7ին Gare de Lyon: Կը հրաւիրուին ծնողքները դիմաւորել իրենց զաւակները:

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստ. 13ի երեկոյեան ժամը 8ին, Gare de Lyonէն: Հրաւէր ստացող տղաքներն ու աղջիկները բերել նոյն ժամուն, Départի կողմը՝ տոմսերու «կիշէ»ներուն առջեւ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, St. Charles կայարանը: Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ բրիտանական իշխանութիւնները Գչ. օր ձերբակալեցին քառասունէ աւելի հրեայ երեւելիներ, որոնց չորսը քաղաքապետներ: Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ համակիր ահաբեկիչներուն: Դեռ ուրիշ քանի կասկածելիներ ալ կը փնտռուին: Միւս կողմէ ահաբեկիչները կը շարունակեն գործել: Բչ. օր Անգլիացիները տուն մը քանդած էին, զէնքեր գտած ըլլալով: Յաջորդ օրը ահաբեկիչները պայթեցուցին Երուսաղէմի աշխատանքի պաշտօնատունը: Երեք անգլիացի ոստիկաններ սպաննուեցան, 7 քաղաքացիներ վիրաւորուեցան:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը Գչ. օր Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայանալով, պահանջեց անմիջապէս հեռացնել անգլիական զօրքը եւ իր երկիրը ազատել «բրիտանական աշխարհակալութեան գերութենէն»: Այս առթիւ բացատրեց թէ երկու երկիրներուն լարուած յարաբերութիւնները վտանգ մը կը կազմեն Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար: Բրիտանական ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ Եգիպտոսն է որ կը սպառնայ Միջին Արեւելքի խաղաղութեան եւ ոչ թէ Մեծն Բրիտանիան, թէ ան կ'ուզէ խուսափիլ 1936ի դաշնագրով ստանձնած պարտաւորութիւններէն եւն:

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կարմիր զինուորներ գիշերանց գրաւեցին Աւստրիոյ քարիւղի ամենամեծ զտարանը, որ կը գտնուէր անգլեւամերիկեան խմբակի մը ձեռքը: Ռուսերը կ'ըսեն թէ գործարանը գերմանական ստացուածք է:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ կառավարութեան շրջանակներէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսացիներու կորուստն է 16.605 սպանեալ եւ 13.957 վիրաւոր, առանց հաշուելու գերիները:

ՇԱՔԱՐ պիտի բաժնուի մինչեւ Օգոստոս 31, թիւ 60 կտրօնով, E 1500 կրամ, JA 1000, M. 500, V. 750 կրամ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նոր սահմանադրութեան քննութիւնը լրացաւ: Ընդդիմութիւն կը սպասուի Ազգ. ժողովին մէջ: Կ'ըսուի թէ 126 քաղաքապետներ և 22 խորհրդականներ պիտի հրաժարին, եթէ ժողովը քուէարկէ ծրագիրը, ինքնավարութիւն շնորհելով Ալժերիոյ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ Ամերիկա գաղթելու համար դիմում կատարած են աւելի քան 50.000 հոգի: Պուլկարիոյ տարեչափը (քոթա) 100 ըլլալով, թերթերը դիտել կու տան թէ 500 տարուան բաժինը լրացած պիտի ըլլայ, եթէ բոլոր դիմումները ընդունուին: Ամբողջ գիւղեր անցագիր խնդրած են: Թերթերը կը սպառնան թէ դիմողները պարտաւորիչ աշխատանքի պիտի դատապարտուին, իբրեւ դատարկապորտներ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ այս կիրակի պիտի պատարագէ Արտաւազդ արք.: Կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին հրապարակային ժողով ի պատիւ Ներգաղթողներու, Salle des Fêtesի մէջ:

## ՅՈՒՇԱՑՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Վռամեան եւ Զաւարեան ենթակոմիտէներու վարչութիւնները այս հինգշաբթի, 7 Օգոստոս, ժամը 8ին Café Noailles սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ Ա. կարաւանով Հայաստան մեկնողներուն այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, 13, Rue Curie, Պիսէթրը, Պ. Յովհաննիսեանի սրահը: Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Խօսք պիտի առնէ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու Նոր Սերունդի այն անդամները որ կը փափաքին օդափոխութեան կայանին մասնակցիլ, թող դիմեն չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները ժամը 4—7.30 Հրանդ Բալուեանի, 43, rue Richer, Paris.

Դիւան Կեդր. Վարչութեան

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պալիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պալիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի Օգոստոս 17ին: Աշակերտներէն կը խնդրուի որ նկատի ունենան այս թուականը:

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել դպրոցի սրահը ուր փակցուած է ազդ մը:

Կրթական Մարմին

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին **100 Ֆր.** Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**

Սիմոն Մատոեան կը փնտռէ մօրեղբայրը Օննիկ Իրիցեան եւ մօրաքոյրը Աննա Իրիցեան, Ախալքալակէն, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել 9, Rue Roger Salengro, Kremlin-Bicêtre (S.)

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ

ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ

Մաքուր սպասարկութիւն

**ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ**

**24, Rue St. Lazare, Paris (9)**

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

**Նեղուցներ**

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը

էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

**DOLINE ALCALINE**

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ կը կրկնենք ԱՒԱԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ հասցէն: Անհատական նամակներուն խմբագրութիւնը չի կրնար պատասխանել:

AVAK HAGOPIAN, c/o K. Arakelian, 796 Vie Miralesta, **Palm Springs,** (Cal. U. S. A.):

Le Gérant: A. NERCESSIAN

**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**

**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 8 AOUT 1947 Ուրբաթ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5105 Նոր շրջան թիւ 714 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ...

Ծափահարեցէք երկուքն ալ, մարդկութիւն եւ քաղաքակրթութիւն: Ասացէք — «հուռա՛»···

Օրուան հեռագիրներն են որ կը պատմեն.—

Հիւլէական ռումբի արձակման երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Ճափոնի Հիրոշիմա քաղաքը սարքած է շատ մը հանդիսութիւններ, պարահանդէսներ, հրախաղութիւններ, մարզական մրցումներ եւ աւելորդ ապրանքներու վաճառումներ:

Ճիշդ այն ժամուն երբ ինկաւ ռումբը (1945 Օգոստոս 6), քաղաքապետը պիտի հնչեցնէ այն կոչնակը որ կը գտնուի պայթիւնի վայրին վրայ շինուած աշտարակին մէջ: Այս առթիւ, քաղաքապետը խնդրած է Մ. Նահանգներէն «խաղաղութեան կոչնակ մը» ղրկել աշտարակին համար եւ Հիրոշիման դարձնել ոստան մը Յիշատակի եւ Խաղաղութեան:

Դեռ ուրիշ «անակնկալներ».—

Հանդիսութիւնները սարքուած էին երեք օրուան համար: Նախատօնակը սկսաւ երեքշաբթի, 5 Օգոստոս, երբ աղաւնիներ թռան քաղաքին աւերակներուն վրայ: Մինչ աղաւնիները կը թռչէին իբրեւ խորհրդանշան, քաղաքապետը յիշեց հիւլէական առաջին ռումբին պայթումը 1945 Օգոստոս 6ին, երբ 92.000 հոգի սպաննուեցան կամ անհետացան եւ քաղաքին շէնքերուն, տուներուն 90%ը քանդուեցաւ:

Հետաքրքիրներ հարցուցին Հիրոշիմայի ամենամեծ թերթի տպագրիչին.— «Ինչո՞ւ այս խրախճանքները, իբրեւ յիշատակ դէպքի մը որ 100.000 կեանք արժեց Հիրոշիմայի:

— Մեզի համար հիւլէական ռումբը կը նշանակէր պատերազմին վախճանը եւ սկզբնաւորութիւնը խաղաղութեան նոր շրջանի մը:

Շատ աւելի պերճախօս է պաշտօնական բացատրութիւնը, յանուն Մ. Նահանգներուն,

Զօր. Մաք Արթըր, որ տիրաբար Ճափոնը կը վարէ յաղթանակէն ի վեր, պատգամագիր մը ուղղելով այս տարեդարձին առթիւ, կ'ըսէ.—

— Հիւլէական ռումբը ազդարարութիւն մըն է թէ քանդիչ պատերազմները յառաջ պիտի երթան, մինչեւ որ բնաջնջեն մարդկային ցեղը: Ա՛յս է Հիրոշիմայի դասը: Աստուած տայ որ չմոռցուի»:

Ահա թէ ո՛րքան փափկացած, նրբացած են մարդիկ, առաջին Մեծ Պատերազմէն ի վեր:

Արդարեւ, զուր չէ անցած «դասը»: Քարուքանդ քաղաքին ջարդուփշուր ժողովուրդը կը ցնծայ ու կը պարէ՛: Կ'երգէ ու կ'ոստոստէ···

Այդպիսի դէպք մըն ալ մեր պատմութիւնը արձանագրած է, դարեր առաջ, հռչակաւոր Լէնկթիմուրի օրով:

Ճափոնը, խելօքիկ ժողովուրդ, իր դասը առաւ եւ այժմ «կը վերադաստիարակուի», կ'աղօթէ ու կը հերկէ, միանգամ ընդ միշտ մոռնալու համար զինարուեստը:

Միայն մեր ինքնահաւան ժողովուրդն է որ չի խրատուիր, որ եւ է դաս չի սորվիր: Ընդհակառակն, կը զարմանայ, մինչեւ անգամ կը զայրանայ, տեսնելով որ նոյն յաղթականները փոխանակ վերադաստիարակելու, կը վերագինե՜ն ուրիշ ասիացի ժողովուրդ մը:

Ո՞վ գիտէ, թերեւս հիւլէական գիտելիքներ ալ կը սորվեցնեն անոր, որպէսզի աւելի լաւ ջարդէ եւ հարթէ, երբ այս կամ այն աշխարհակալին շահը պահանջէ պայթեցնել «Երրորդը»:

Թուրքն ու Ճափոնը շատոնց սորված են քաղաքակրթութեան իմաստը:

Մենք մնացինք մանուկ: Մնացինք բազմութիւն մը որ աղաւնի կը թռցնէ, երբ անուշ-անուշ հէքեաթներ կը պատմեն, իր գլխուն վերեւ:

Նոյն «քաղաքակրթութիւնը» այլեւս հեռաւոր յիշատակ մը համարելով Հիրոշիմաներն ու Նակազաքիները, օրն ի բուն նոր զէնքեր կը ցնի:

Նորէն Ամերիկացիներն են որ կը պարծենան թէ երեք նոր զէնքեր գտած են, շատ աւելի ազդու քան հիւլէ-ռումբը:

Ինչո՞ւ չէ: Կարելի՞ է խաղաղութիւնը պահպանել առանց նոր սպառնալիքներու: Փոխադարձաբար:

Եւ ո՞վ աւելի կրնայ նպաստել խաղաղութիւնը պահպանելու, ժողովրդապետութեան թեւ տալու համար, եթէ ոչ ան որ հիւլէ-ռումբէն շատ առաջ, գտած էր ժողովուրդներ բնաջնջելու գաղտնիքը:

Շ.

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՐԸ

Ձեր ուշադրութիւնն ալ գրաւեց անշուշտ, այս միջոցին Փարիզի փողոցներուն մէջ գոյնզգոյն տարազներով արիներ ամէն ազգէ: Ֆէսերը նոյնիսկ (Եգիպտացիներ) կը զարդարեն այդ պատանի գլուխները: Իրենց միջազգային հաւաքոյթին նախօրեակին են անոնք եւ կ'օգտուին իրենց քանի մը ազատ օրէն, մեծ քաղաքը պտտելու համար:

Ճամբարը պաշտօնապէս կը բացուի վաղը, շաբաթ: Միտք չունիմ ձեզի ներկայացնել իրենց «քաղաք»ը եւ զանազան թիւեր որոնք գլխու պտոյտ կը պատճառեն: Սպառած հացի քանակը միայն բանակի մը պաշարն է: Եւ իրօք, բանակ մըն են անոնք. բայց «խաղաղութեան բանակ» մը, ինչպէս անուաներ են արդէն այս անգամուան մեծ հաւաքոյթը:

«Խաղաղութեան ճամբար». ի՜նչ խաբուսիկ բառով են մկրտեր զայն: Դիւրաբեկ այդ բիւրեղեայ անօթը տուեր են պատանիներու ձեռքը, երբ իրենք, մեծերը քանիցս ջարդ ու փշուր ըրին զայն կտրատելով իրենց մատները եւ քամելով ժողովուրդներու արիւնը:

Հեռու պիտի տանէին մեզ կարգ մը «ինչո՞ւ»ները: Լաւ է մնանք ճամբարին շուրջը եւ դիտենք ներսը:

Ահա եւ մեր տղաքը 148 հոգի, հաւաքուած քանի մը երկիրներէ, (գլխաւորաբար Ֆրանսա, Եգիպտոս ու Պելճիքա): Բոլորն ալ հայորդիներ, խելացի աչուկներով եւ խոհուն նայուածքներով:

Բայց հոս ալ Հայու սիրտ կ'արիւնի, ո՞ւր է մեր մեծ կազմակերպութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ.: Ան որ հազարներով թափոր կը կազմէր Պոլսոյ սալայատակները թնդացնելով. ան որ Սուրիոյ մէջ երկու հազար պատանի կը շարէ իրարու ետեւ, բնիկներուն հիացումը եւ նախանձը հրաւիրելով իր վրայ:

Կ'ըսեն թէ վերջին պահուն Փարիզի մասնաճիւղէն խումբ մը հրաւէր ստացեր է մասնակցելու: Ուրախ ենք:

Հոն, Խաղաղութեան ճամբարին մէջ գոնէ մեր երիտասարդները պիտի կրնա՞ն գնահատել մէկ սիրտ եւ մէկ բազուկ ներկայացնելու անհրաժեշտութիւնը, խաղաղութիւն բերելով գրգռուած միտքերուն, համերաշխութեան եւ հաշտութեան օրինակ հանդիսանալով անոնց որ կը յամառին իրենց մեծամտութեամբ ջլատել այս սքանչելի շարժումը:

ՍՕՍԻ

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 5 Օգոստոս.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն Օգոստ. 2ի ընդհ. ժողովին մէջ, յոտնկայս յարգելով մեր վեթերան ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ յիշատակը, ու իր ցաւակցութիւնները յայտնելով Եգիպտոսի մեր ընկերներուն եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, փոխան ծաղկեպսակի 3250 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին:

ԼԻՈՆ, 5 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը իր ութ մասնաճիւղերով յարգանքով կը խոնարհի վաստակաւոր ղեկավար ընկեր Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ: Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին:

ՎԻԷՆ, 6 Օգոստ. — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները կը խոնարհին դաշնակցական առաքեալին, ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ: Իր մահը մեծ հարուած մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին համար: Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, նաեւ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կ.ին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կ.ին եւ բոլոր դաշնակցական ընկերներուն:

ՆԻՍ, 4 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի բոլոր ընկերները, երկիւղածութեամբ կը խոնարհին մեր անզուգական ղեկավար եւ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ: Մեր անկեղծ ցաւակցութիւններ իր տիկնոջ՝ ընկերուհի Ռուբինայի, իր զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէին եւ մեր «Յառաջ»ին:

## Խիստ կրճատումներ Անգլիոյ մէջ

### ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ···

Անգլիոյ վարչապետը Դշ. օր Երեսփ. Ժողովին առջեւ պարզեց երկրին տնտեսական վիճակը, որ իսկապէս ծանր է: Այս առթիւ բացատրեց թէ ճիշդ չէ որ աշխատաւորական կառավարութիւնը մսխած է ամերիկեան փոխառութիւնը: «Այդ փոխառութիւնը պիտի սպառի այս տարին չվերջացած, մինչդեռ կը յուսայինք թէ պիտի տեւէր մինչեւ 1950: Կացութիւնը ծանրացաւ իբրեւ հետեւանք զանազան ազդակներու որոնք մեր կամքէն կախում չունին: Եւրոպայի վերաշինութիւնը շատ աւելի դանդաղ եղաւ քան կը սպասուէր: Շատ ծանր եղան եւ երկար տեւեցին մեր զինուորական պարտաւորութիւնները երկրէն դուրս: Մեր ներածումներուն գիները աւելցան միջին հաշուով 40%, ամերիկեան փոխառութեան կնքումէն ի վեր: Կը պնդեմ, շատ ծանր է կացութիւնը. բայց այդ չի նշանակեր թէ խուճապի պիտի մատնուինք: Բացայայտ է որ տոլարի պահեստի համաշխարհային նեղութիւն մը կայ: Պ. Մարշըլ հաւանեցաւ քննել այս խնդիրը բրիտանական կառավարութեան հետ: Այդ խօսակցութիւնները չեն խանգարեր Փարիզի խորհրդաժողովին ընթացքը»:

Պ. Էթլի ուրիշ լուսաբանութիւններ ալ հաղորդելէ վերջ, ներկայացուց կառավարութեան առաջարկները, մէկը միւսէն ծանրակշիռ.—

1. Հանքագործները օրական մէկ ժամ աւելի պիտի աշխատին: Տարեկան առ նուազն չորս միլիոն թոն աւելի պիտի ունենանք.

2. Պողպատի արտադրութիւնը 1947ին պէտք է ըլլայ $12\frac{1}{2}$ միլիոն թոն, իսկ 1948ին՝ 14 միլիոնէն աւելի:

3. Հողագործական արտադրութիւնը պէտք է աւելնայ 20%, մինչեւ 1951:

4. Արտադրութիւնը աւելցնելու համար, կառավարութիւնը պիտի հսկէ նորէն բանուորներու արձանագրութեան գործին վրայ: Աշխատանքի պիտի հրաւիրուին ամէն տեսակ անգործներ:

5 Օրական աշխատանքը պիտի աւելնայ ճարտարագործութեան եւ փոխադրութեանց մէջ: Ճարտարարագործական ձեռնարկներու վարչութիւնները պէտք է նպաստեն արտադրութեան յաւելման, եթէ ոչ պիտի փոխուին:

6. Պիտի կրճատուի օտար շարժանկարներու ներածումը: Այդ շարժանկարներուն հասոյթին 25%ը միայն կրնայ արտասահման փոխադրուիլ:

7. Մէկ երրորդ համեմատութեամբ պիտի կրճատուի զբօսական պտոյտի յատկացուած կառքերուն հրանիւթը (էսանս), իսկ առեւտրական կառքերուն համար 10%, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ:

8. Արտասահման գացող զբօսաշրջիկներու սահմանուած գումարը, որ 75 սթերլին էր 12 ամսուան համար, Հոկտ. 1էն պիտի զեղչուի 35 սթերլինի, 14 ամսուան համար: Մանուկներու յատկացուած գումարները պիտի զեղչուին 20 սթ.

9. Հինգ միլիոն սթերլինի զեղչ մը պիտի կատարուի պերճանքի (լիւքս) նիւթերու ներածման գումարին վրայ, տասը միլիոն ալ՝ ատաղձի ներածման վրայ:

10. Ամսական 12 միլիոն սթերլին պիտի զեղչուի ուտեստի գնումները արտասահմանէն: Հետեւաբար եւ պարենատոմս պիտի պահանջուի նաեւ ճաշարաններու եւ պանդոկներու մէջ:

11. Խիստ հսկողութիւն պիտի կատարուի գիներու եւ չահարկումներու վրայ, հանրային թէ անհատական:

12. Պիտի հետապնդուին անոնք որ օգտակար աշխատանք մը չունին եւ միջնորդի դեր կը կատարեն:

13. Պիտի խնդրուի բանուորներէն աշխատավարձքի յաւելում չպահանջել, իսկ գործատէրերէն՝ չարձակել հիմնական ճարտարագործութեանց բանուորները, նուազ կարեւոր գործերու մէջ բանեցնելու համար: Պիտի պահանջուի նաեւ գործարանատէրներէն եւ վաճառականներէն որ շահաբաժին չբաժնեն:

Վարչապետը յայտարարեց նաեւ թէ կառավարութիւնը կը յուսայ 133.000 կրճատել արտասահմանի բրիտանական զօրքը մինչեւ տարուան վերջը, իսկ 200.000ի հասցնել կրճատումը 1948ի վերջը: Բրիտանական բանակին ընդհ. թիւը, որ 1948 Մարտ 31ին պիտի ըլլար 1.087.000, մօտ 200.000 զինուոր պակաս պիտի ունենայ նոյն տարուան մարտի վերջը: Արտասահմանի բրիտանական զօրքին թիւն է 410.000, որուն 130.000ը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ, մօտ 100.000ը Պաղեստինի մէջ, 15.000ը Իտալիոյ եւ Յունաստանի մէջ են:

Եզրակացնելով, Պ. Էթլի բացատրեց թէ խառն կառավարութիւն պիտի չկազմուի եւ խնդրեց ժողովուրդէն իր կատարեալ աջակցութիւնն ընել, ինչպէս ըրաւ պատերազմի ընթացքին: Ընդդիմադիրները կ'աղաղակէին.— «Չըրչի՛լ, Չըրչիլ»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ կատարուած հալածանքներուն դէմ նոր բողոքագիր մը ուղղեց Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանը, մասնաւորապէս մատնանշելով «քաղաքացիական ազատութեանց խախտումը»: Կ'ըսուի թէ Միհալ Թագաւորը պիտի հրաժարի:

# ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Սուրիոյ երեսփ. ընտրութիւնները տեղի ունեցան Յուլիս 7ին եւ 17ին:

Անակնկալ մը եղաւ պարտութիւնը Ազգային Կուսակցութեան, (Հըզպ էլ Վաթանի), որ բովանդակ Սուրիոյ կազմակերպուած միակ կուսակցութիւնն է, եւ որուն վաւերական ուժն էր որ ապահովեց երկրին անկախութիւնը:

Իրենք, Ազգ. Կուսակցութեան ղեկավարները, չէին ակնկալեր ներկայ պարտութիւնը, այն հաստատ համոզումով թէ ժողովուրդը պիտի գիտնայ իր աջակցութիւնը կերտող տարրերը բերել դարձեալ գործի գլուխ: Այս հաստատ վստահութեան կը վերագրուի նաեւ այն անփոյթ վերաբերումը, զոր ցոյց տուաւ Ազգ. Կուսակցութիւնը ընտրական գործին հանդէպ: Մինչ ընդդիմադիր եւ անկախ թեկնածուները լայն չափերու վրայ լծուած էին ընտրական քարոզութեանց, Ազգայնականները վերջին քանի մը օրերուն միայն — շատ ուշ — լծուեցան պայքարի:

Բացայայտ է, որ Ազգային Կուսակցութեան ձախողանքին մէջ դեր ունեցաւ նաեւ մահը Սաատալլա Ճապրիի, քաղաքական այս մեծ դէմքին, որուն կորուստը կոտրեց այդ կուսակցութեան ողնայարը: Արդարեւ, հանգուցեալ մեծ մարդը եւ Սուրիոյ առաջին վարչապետը մոգական ազդեցութիւն ունէր սուրիացի ժողովուրդին վրայ, ու իր խօսքերը պատգամներ էին միշտ: Իր մահով, հմայաթափ դարձան բոլոր կուսակիցներն ու համակիրները:

Անշուշտ վարկի եւ հեղինակութեան տէր դէմքեր էին Սաատալլա Ճապրիի գործակիցները: Բայց Սուրիոյ նման երկրի մը մէջ, ուր քաղաքական եւ կուսակցական ըմբռնումը տիրական եւ արմատացած չէ տակաւին բազմութիւններու մօտ, ընդդիմադիր տարրերու փայլուն խոստումներն ու աւելի փայլուն միթինկները տպաւորիչ ազդեցութիւն ունեցան: Եւ աւելցնենք, մանաւորաբար կարգ մը դրամատէր դէմքերու գործունէութիւնը, մեծադումար վատնումներու օժանդակութեամբ, չոչափելի դեր ունեցաւ անդէտ զանգուածներու վրայ:

Սուրիոյ մէջ, հակառակ հանրապետական վարչաձեւին եւ խորհրդարանական դրութեան, աւատապետական (féodaliste) կարգերը կը մնան աւելի քան ի զօրու: Ու մենք, հանդիսատես եղանք, այս անգամ եւս, զանազան դերդաստաններու եւ ընտանիքներու հակամարտութեանց: Ճապրիի դերդաստանը, օրինակ, հարկադրուեցաւ ճակատիլ Մարաշի եւ Քէխիայի (ընդդիմադիր) ցանկերուն դէմ, ինչպէս Միտարրէնները՝ Նաբիբիի դէմ: Ընտրապայքարի մէջ, ուրեմն, տեսակ մը ընտանեկան կռիւ գոյութիւն ունէր: Ու կ'ըսուի, թէ ընդդիմադիրները միլիոններ տրամադրեցին՝ ընտրող որսալու եւ յաղթանակելու համար: Համեմատականի ընտրութեանց օրերուն միայն (14—17 Յուլիս) ազգայնականները փորձեցին հակազդել, բայց չյաջողեցան: Շատ ուշ էր արդէն:

Բոլոր այս իրադարձութեանց մէջ, լաւագոյն դերը կատարեց արդի վարչապետ Ճէմիլ Մարտամ, ի նպաստ ընդդիմադիրներուն, ստուերի մէջ ձգելու համար ազգայնականները: Պետական այս «խորամանկ աղուէսը» հինէն ի վեր հետամուտ է առանձին մնալու եւ տիրական դեր խաղալու քաղաքականութեան: Դէպքերը ցոյց տուին, որ ան յաջողած է իր առաջադրութեանց մէջ: Արդարեւ, Հալէպի մէջ ազգայնականներու պարտութիւնը նոր Երեսփ. Ժողովը կը զրկէ քաղաքական զօրաւոր անհատականութիւններէ, ու հնարաւորութիւն կուտայ Խորհրդարանին քաղաքական նոր ուղեգիծ որդեգրելու: Կանխահաս է անշուշտ ըսել «գուշակութիւն», բայց կ'ըսուի թէ նոր Երեսփ. Ժողովը ցուրտ վերաբերում չունի Մեծն Սուրիոյ ծրագրին հանդէպ: Կ'աւելցուի նոյնիսկ, որ Մեծն Բրիտանիա անմասն չէ ազգայնականներու պարտութեան գործէն: Եւ այլն, եւ այլն:

Ինչ որ կը շահագրգռէ առաւելապէս Հալէպի հայութիւնը, տխուր «պարտութիւնն» է նաեւ Դաշնակցութեան, որուն թեկնածուն, ինչպէս յայտնի է, մաս կը կազմէր Ազգ. Կուսակցութեան ցանկին: Ո՛չ ոք, Հալէպի Ազգ. Կուսակցութեան ցանկէն երեսփոխան ընտրուեցաւ: Հալէպի արաբ զանգուածը հաւաքաբար քուէարկեց Մաարատուլին (ընդդիմադիր-անկախ խմբաւորումին), ինչ որ իր քաշեց հակառակորդ ճակատի հայ թեկնածուի հացին: Այս առթիւ աւելորդ չըլլայ թերեւս ընդգծել, որ ընտրական օրէնքը՝ համայնքներու թեկնածուներու ընտրութեան գործին մէջ ոչ-բանաւոր տրամադրութեան մը կը թելադրուի: Հայ երեսփոխանը, որ պէտք է ընտրուի հայ ժողովուրդի քուէներով, կ'ընտրուի արաբ ճնշող մեծամասնութեան քուէներով: Յուլիսի ընտրութիւնները ցոյց կուտան թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն ապահոված է 70-80 առ հարիւր համեմատութիւնը ՀԱՅ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐՈՒՆ, բայց արաբ ընտրողներու քուական մեծամասնութիւնը պատճառ դարձած է որ ընդդիմադիր արաբ երեսփոխաններու կողքին շահի նաեւ հայ ընդդիմադիր թեկնածուն: Տեղական «յառաջդիմականութիւնը» այս առթիւ հրատարակեց «հայ ընտրողներու վիճակագրական մէկ ցուցակը, ուր ... «կը հերքուի Դաշնակցութեան ուժի առասպելը», բայց աւելորդ է ըսել, թէ այս ցանկերը եւս խարդախուած են եւ չինծու, «ըստ հաճոյից եւ քմաց իւրոց»: Աւելորդ է արտագրումներ փորձել հեռուէ հեռու: Սուրիոյ մեր թերթերը տուին արդէն անհրաժեշտ լուսաբանութիւններն ու թիւերը, որոնք կը հաստատեն՝ թէ հայ ժողովուրդը կը մնայ Դաշնակցութեան կողքին, հակառակ բոլոր պառաւական եւ ջլթիկ վիլվլուկին:

Հալէպի մէջ Դաշնակցութեան «պարտութիւնը» անկախ էր ուրեմն մեր կամքէն, հայ ժողովուրդի կամքէն: ԵՒ ԱՐԱԲ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆ ԷՐ ՈՐ ԸՆՏՐԵՑ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ: Ընդդիմադիրները խտիր չդրին միջոցներու մէջ: Այս կը հաստատեն նոյնինքն արաբական թերթերը: Կորսնցուց Ազգ. կուսակցութիւնը, ու կորսնցուց նաեւ հայ թեկնածուն:

Մաղթելի է, որ չտուժենք այս կամքէ անկախ ընտրութեան պատճառաւ, ու մշուշ չիջնէ մեր կեանքին վրայ:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

# Կարմիր ստուերը սահմանի վրայ

ԽՄԲ. — Ասիկա 3րդ գրութիւնն է, ղրկուած է Արեւելեան Թուրքիայէն, ուր ամերիկեան թղթակիցներ գրեթէ թոյլատրուած չեն:

ԳԸԶԸԼ ՉԱԽՉԱԽ (Թուրքիա), Յունիս 19.— (Գըզըլ Չախչախ Կարսի եւ Լենինականի միջեւ Թուրք-խորհրդային սահմանագլուխին մօտն է):

Ասիկա այն հողամասն է, որ կարմիր ստուերի տակ է: Եթէ Ռուսիա պատճառ նկատէ հարուածել՝ այս երկրէն գրաւում մը ընելու համար (որ երկար ժամանակէ ի վեր կը ցանկայ), լաւ պատեհութիւն ունի, որովհետեւ այս փոքր երկրագործական գիւղը ունի 1200 գիւղացիներ, 150 տուներ քարէ պատերով շինուած, հողէ տանիքներով:

Այս գիւղը պիտի ըլլայ առաջինը, երբ կոմունիստ արշաւող բանակներ ներխուժեն:

Լուռ, փոքր, աղտոտ, վայր մըն է այս գիւղը: Գըզըլ Չախչախ կը նշանակէ «շատ հարստութիւն ունեցող գիւղ» (?): Գիւղը հաստատուած է քառակուսի ձեւով պատմական ճամբու մը եզերքներուն վրայ: Այդ ճամբէն անցած են հին արշաւողներ:

Ասկէ ճիշդ $10\frac{1}{2}$ մղոն արեւելք տիրապետող դիրքի մը վրայ, ամայի դաշտի մը մէջ կայ քարէ շէնք մը, որուն վրայ բարձրացած է դիտարան-աշտարակ մը, վրան կը ծածանի կիսալուսին եւ աստղ կրող Թուրքիոյ դրօշը:

Սահմանին միւս կողմը, կէս մղոն հեռաւորութեան վրայ կայ ուրիշ աշտարակ մը, որուն վրայ կը ծածանի մուրճ ու մանգաղը կրող Ռուսիոյ կարմիր դրօշը:

Այդ երկու աշտարակներուն միջեւ, դաշտին մէջտեղը, մութ գոյն, օձաձեւ փշաթելեր կ'երկարին հիւսիսէն հարաւ: Ասիկա Թուրքեւռուս սահմանագլուխն է:

Հոդ կայ ռուսական չափէն աւելի լայն երկաթուղի մը, որ կ'երկարի Թրքական կայարան Սարըղամիշէն 77 մղոն երկարութեամբ եւ կը հասնի մինչեւ ռուսական կայարան՝ Լենինական՝ որ սահմանագլուխի վրայ քաշուած թելերէն 10 մղոն արեւելք է:

## ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱԾ Է

Կառքի եւ ինքնաշարժի հին ճամբան կ'երկարի դէպի Ռուսիա, առոր (երկաթուղիի) զուգընթաց: Ճամբան խոտերով ծածկուած է, թէեւ շոգեկառքը շաբաթը երկու անգամ կ'անցնի եւ կը տանի միմիայն փոքրաթիւ ճամբորդներ — դիւանագէտներ, եւ ոչ թէ առեւտրականներ:

Թուրքիա ժամանակ մը ոգեւորեալ առեւտուր ունէր եւ մնդեղէններու փոխարէն կը ստանար Ռուսիոյ մէջ շինուած ապրանքներ:

Սակայն այդ առեւտուրը դադրեցաւ երբ Մոսկուա սկսաւ ճնշում բանեցնել Անգարայի վրայ՝ Տարտանէլի մասին, եւ վէճի առարկայ եղող Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգներու մասին:

Սահմանագլուխին վրայ այսօր պաղ, զինուորական պաշտօնական շփում մը միայն կայ, եթէ տոր առիթ ըլլայ: Մութ գիշերներու ժամանակ, երբեմն Ռուսիայէն այցելուներ կուգան, յուսահատ այրեր եւ կիներ, ցնցոտիներ հագած սովեալներ:

Ասոնք Խորհրդային Հայաստանի սահմանէն դուրս ելած փախստականներ են, որոնք ռուսական «դրախտ»էն փախած են: Նախապէս այդ դրախտը փրեն քաշած էր հազարաւոր հայ գաղթականներ:

Թուրք իշխանութիւնները միշտ կը կասկածին որ ասոնք կրնան ըլլալ լրտեսներ: Թուրք կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը շամփրէ զանոնք: Եթէ անոնք անմեղ են, կ'օգնէ անոնց, որպէսզի երթան իրենց նախկին բնակավայրերը, աւելի աւելի լաւագոյն պայման եւ պարտաւորութիւն ունին: ...

*(continued from above)* երթան իրենց նախկին բնակավայրերը, սովորաբար դէպի Սուրիա եւ Լիբանան, ուրկէ բազմաթիւ Հայեր Ռուսիա գացած են վերջին երկու տարիներուն:

Իւրաքանչիւր փախստական նոյն պատմութիւնը կը պատմէ, — անօթութիւն, վայրագութիւն եւ իրական գերութիւն, փոխան այն հարուստ, լիառատ խոստումներուն, որոնք եղած էին ներգաղթ կատարող Ռուսերու կողմէ: (Յառաջ.—Այս պատմութիւնները քանի մը ամիս առաջ երեւցան Թուրք թերթերու մէջ):

Սահմանը կտրուած են, բայց ոչ բոլորը:

«Գիշեր ատեն յաճախ, մեր պահակները կը տեսնեն լոյսերու շողշողումը ռուսական պահականոցներուն, ըսաւ սահմանագլուխի պահակ մը:

«Յետոյ կը լսենք հրացանի եւ արագահարուածի ձայներ: Փշաթելերու պատը 6 ոտք լայն է: Այդ փշաթելերուն մէջ բռնուած անձ մը կը սպաննուի»:

Հազարապետ Խալիլ Թիմէր կը հրամայէ հետեւակ գումարտակի մը (թապուր), որ սահմանագլուխի վրայ պահակութիւն կ'ընէ: Գըզըլ Չախչախի շրջանին մէջ ան կը պահպանէ 30 մղոն տեղ:

Խալիլ Թիմէր կ'ըսէ, որ Ռուսերը նախազգուշութիւններ ձեռք առած են, որպէսզի դժգոհ Հայեր սովետական սահմանէն դուրս չանցնին: Սահմանին ռուսական կողմը, ամբողջ շրջանի երկայնութեամբ 50 ոտք լայնութեամբ հողամաս մը փաշխ ցանուած է: Ամէն առտու կը տեսնենք որ պահակները ոտքի հետքեր կը քննեն այդ հողաշերտի վրայ:

## ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂԵՐ ԱՅԼ ՎԱՅՐԵՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ԵՆ

Ռուսերը սահմանագլուխէն քաղաքացի բնակչութիւնը փոխադրած են 5 մղոն ներս: Հազարապետ Թիմէր կ'ըսէ, որ յաճախ գիւղեր ամբողջովին այլ վայրեր տեղափոխուած են:

Հազարապետ Թիմէր Թուրքիոյ Արեւելեան բանակի շատ մը սպաներուն նման, կ'ըսէ որ ռուսական վերագրաւումի համար ներխուժումը ճակատագրական պիտի ըլլայ:

Ռուսերը կ'ուզեն վերաշահիլ Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որոնք գրաւուած էին Ռուսիոյ կողմէ 1878էն մինչեւ 1921:

Հազարապետ Թիմէրի զգացումները կը բաժնէ նաեւ (թուրք) տասնապետ մը որ կ'ըսէ.—

«Մենք կը սպասենք: Մենք կ'ուզենք անոնց (Ռուսերուն) հետ իբր մարդ վարուիլ, հաշտ ապրիլ, որպէս պարկեշտ մարդ մը ուրիշ մարդու մը հետ: Եւ այդ ձեւով ալ կը սպասենք: Թշնամութիւն չենք ուզեր, բայց եթէ գայ, թող գայ: Այդ արագայլն մենք կը կռուինք»:

ՔԼԷՅ ԳԱՈՒՐԱՆ

## ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ապրիլ ամիսէն սկսեալ բանակումները վերսկսած են. Թուլուզի բանակումներէն զատ, Պենտէկոստէի տօնին, 25 Մայիս, Oise-ի ափերը Boran, մասնաւոր բանակում մը կազմակերպուած էր ի պատիւ այն սկաուտներուն եւ «գայլ»երուն, որոնք պիտի մեկնին Հայաստան:

Այս առթիւ Փրանսայի Շրջանի պետը, եղբ. Մ. Սերոբեան խարոյկին շուրջ 19 սկաուտներու առընձանաբաշխումէն վերջ խօսք առնելով, շեշտեց սկաուտական եղբայրական կապը ամուր պահելու անհրաժեշտութիւնը:

● Յուլիս 1ին, Շրջանի Պետը, ընկերակցութեամբ քանի մը խմբապետներու այցելեց գաւառ, Մարսէյլ եւ Կեդրոնական Փրանսա, կազմակերպական աշխատանքներու համար:

● Յուլիս 14ին Մօնֆէրմէյլ բանակում մը տեղի ունեցաւ, ուր մասնաւորաբար հրաւիրուած էին ծնողքները: Առիթ մըն էր որ մօտէն ծանօթանային այն աշխատանքներուն որոնք կը կատարուէին բանակումներու ընթացքին: Երեկոյեան ծնողքներու ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ նորընծայ սկաուտներու երդումի արարողութիւնը: Սատ յուզիչ էր պատկերը:

● Օգոստոս 1ին, Սկաուտական Գործադիր Մարմինը ողջերթի գինեձօն մը սարքած էր ի պատիւ իր սկաուտ եղբայրներուն, որոնք ներգաղթի առաջին կարաւանով կը մեկնին Հայաստան: (Մօտ 15 սկաուտներ): Շրջ. պետ եղբայր Մ. Սերոբեան իր հրաժեշտի խօսքերը վերջացուց ժամադրութիւն տալով յառաջիկային տեսնել բոլոր սկաուտները Հայրենիքի մէջ, Արարատի ստորոտը:

● Կարեւոր լուր մը եւս. առաջին անգամ ըլլալով, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտները, ղեկավարութեամբ Շրջ պետ Մ. Սերոբեանի հրաւիրուած են մասնակցելու Միջազգային սկաուտական Ճամբարին,— 9 Օգոստոսէն 21 Օգոստոս:

Հայ Սկաուտ

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Հայտար փաշայի հիւանդանոցին նախկին վիրաբուժապետ Արթին պէյ Ծէօվլէթեանի թոռը, Եդուարդ Ղոսչէկեան չարաչար ծեծուած է ոստիկանութեան կողմէ: Ջոհը, որ անդամ է երաժշտանոցի խումբին, դատարան դիմած է, «Վաթան»ի մէջ նկարագրելով իր կրած չարչարանքները:

## Պարենաւորման ցացնապը

Ցետպատերազմեան քաղաքական խառնաշփոթութեանց հետ զուգընթաց կը քալէ տնտեսական տագնապի ծանրակշիռ հարցը, որուն ենթարկուած են եւրոպական երկիրները առաւել կամ նուազ տարողութեամբ:

Առաջին հարցը որ կը ցցուի աչքին առջեւ, այս է թէ կա՞յ արդեօք տագնապ արտադրութեան:

Արտադրութեան մէջ առաջին գծին վրայ կուգայ, անտարակոյս, երկրագործականը, որովհետեւ ան է որ պիտի սնուցանէ եւ կանգուն պահէ միլիոնաւոր բազմութիւններ: Բայց իրապէ՞ս անբաւարար է երկրագործական արդիւնաբերութիւնը: Աշխոյ մէջ, որ երկրագունտի ժողովուրդին կէսը կը պարունակէ, մշակուած մակերեսն է իր հողամասին մէկ երրորդը, աւելի պակաս ամերիկեանը եւ Աւստրալիայինը, 20% Սովետական Ռուսիայինը եւ ոչ իսկ 50% Եւրոպայինը: Բացի այն հանգամանքէն որ մշակումը ունի իր բնական սահմանները, կը տեսնուի թէ տակաւին անմշակ կը մնան ընդարձակ շրջաններ:

Ասկէ զատ Ամերիկայի առատութիւնը որ հիացում կ՚առթէ, բաղդատաբար պակաս է քան Ֆրանսայինը: Ցորենին մէկ հեկտարէն կը ստանան Մ. Նահանգներուն մէջ 11 կենդինար, մինչդեռ Ֆրանսայի միջինը կուտայ մէկ հեկտարէն 15 կենդինար, որոշ շրջաններու մէջ մէկ հեկտարէն 35 կենդինար եւ մինչեւ իսկ 50 կենդինար: Զափազանց եւ ուժգին մշակումով է միայն որ պիտի աւելնայ արդիւնաբերութիւնը:

Ենթադրենք պահ մը թէ աւելցաւ արտադրութիւնը: Պիտի կրնա՞ն ծախել ապրանքը: Գիները կը նշանակուին դաշնակցային վարչութեան մը կողմէ եւ կառավարութիւնը որ վարչութեան նշանակած գինը պէտք է պահէ, հրամայեց, օրինակի համար Ալապամայի մէջ (Մ. Նահանգներ) այրել յաւելեալ նոր գետնախնձորները այս տարի: Իսկ 90 միլիոն գրիւէն 20 միլիոնը այրեցին անցեալ տարի: Պրազիլիոյ մէջ ծանօթ է թէ ինչպէս ջուրը կը թափէին յաւելեալ սուրճը: Ուրեմն կաշկանդում ծախելու... եւ զրկանք գնողին:

Ֆրանսայի երկրագործական սպառարկութիւնը նոր հրատարակեց հունձքի նոր արժէքը:

Բաղդատական ակնարկ մը նախապատերազմեան գիներու կուտայ հետեւեալ պատկերը. — Ցորենի կենդինարը 1938-1939ին 216.50 էր, այսօր 1850 ֆրանք է, այսինքն 9 անգամ աւելի: Գարին կ՚արժէր 74.50 ֆրանք կենդինարը, հիմա նշանակուած է 1650 ֆր., ուրեմն 22 անգամ աւելի: Անիկա ցոյց կուտայ թէ պիտի սղէ նաեւ գարեջուրը, ինչպէս եւ հաւեղէնը որ չափազանց սուղ էր արդէն: Հաճարը որ 85 ֆր. էր կենդինարը 1939ին, պիտի ըլլայ այս տարի 1800, ուրեմն 21 անգամ աւելի, քանի որ անցեալ տարի կ՚արժէր 779 ֆրանք: Վարսակը որ 1939ին կ՚արժէր 60 ֆր. կենդինարը, հիմա նշանակուած է 1400 ֆրանք, 22 անգամ աւելի եւ կրկինը անցեալ տարուան գինին, որ 666 ֆրանք էր կենդինարը:

Հացի համար ցորենի 300 կրամ բաժնեչափով օրական 4.450.000 թոն պէտք է, առաւել 750.000 թոն բանակի եւ սերմնցուի, որ կ՚ընէ 5,200,000 թ. Հետեւաբար 3.200.000 թոնի բաց մը պիտի ըլլայ որու վրայ պէտք է աւելցնել 700.000 թոն բաց Հիւսիս. Ափրիկէի համար: Այս կացութեան առջեւ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ բացը նուազեցնելու եւ պահելու յաջորդ եղանակին համար պակսած բաժնեչափը (250 կրամ) եւ ցորենին խառնելով ուրիշ հացահատիկներու ալիւր, ինչպէս եւ գետնախնձորի խիւս: Ինչ որ ալ ըլլայ, մեծ քանակութեամբ հացահատիկի ներածում անհրաժեշտ պիտի դառնայ:

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### JEAN JAURESի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Ընկերվարականները (S. F. I. O.) տօնեցին Ժօռէսի մահուան 33րդ տարեդարձը: Օրեր առաջ ծովեզերքը զարդարուած էր դրօշներով եւ պատրաստուած էր պատուոյ բեմ մը, որուն մէջտեղը զետեղուած էր Ժօռէսի կենդանագիրը:

Տօնակատարութեան կը մասնակցէին քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերվարական մասնաճիւղերը իրենց դրօշներով: Հրաւիրուած էին իտալացի եւ սպանիացի ընկերվարականներ, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ անդամ Բ. Միջազգայինի: Օգոստ. 3ի կիրակի օր ժամը 10-12 տեղի ունեցաւ խնջոյք-ճաշկերոյթ մը, իրենց սեփական սրահին մէջ: Եղան ճեներգներ, արտասանութիւններ եւ փառաբանութիւններ ընկերվարութեան եւ Ֆրանսայի: Երեսփոխան Gaston Déferre խօսեցաւ կուռ ճառ մը, Ֆրանսայի պարենաւորման, վերաշինութեան եւ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին եւ եզրակացուց. — «Համայնավարութիւնը շատ ձախ է, աղքայնականութիւնը շատ սեղմ, իսկ ընկերվարութիւնը միջինն է եւ ամէնէն ցանկալին»: Ժօռէսի տեսաբանութիւնը պիտի յաղթանակէ ուշ կամ կանուխ (Ծափեր):

Կէսօրէ վերջ կատարուեցաւ պաշտօնական թափօրը, Rue Grignanէն Rue St. Fereole եւ անցնելով Գանըպիէռէն հասաւ Vieux-Port, երկտասարդ ընկերվարականներու ութսուն հոգինոց նուագախումբի առաջնորդութեամբ: Բազմաթիւ ընկերվարական դրօշներու կարգին աչքի կը զարնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը իր վրանաշատով: Մեր դրօշին կը հետեւէին իր կարգապահ զինուորները, մօտ երկու հարիւր ընկերներ եւ Նոր Սերունդի երիտասարդներ: Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներն էին ընկերներ Գ. Իփէքեան եւ Արամ Պետրկեան, իսկ Նոր Սերունդէն ընկերներ Ծէրտէրեան եւ Ղազարեան: Եղան ծովային խաղեր, մրցումներ, ճառախօսութիւններ եւ ուղերձներ: Մրցումներու գրաւին մասնակցողներու կարգին երբ բարձրախօսը կը յայտարարէր Դաշնակցութեան եւ Նոր Սերունդի անունները, մերինները կրկնապէս կը խանդավառուէին:

Պարթեւ

★

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 4 Օգոստ. (Յառաջ). — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը նուիրուած Խանասորի արշաւանքին յիսնամեակին, որ տեղի ունեցաւ 3 Օգոստ. կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փերէի ծառախիտ անտառին մէջ: Շաբաթներէ ի վեր տիրող սաստիկ տաքի պատճառաւ շատ մը սրճարաններ, նոյնիսկ մսավաճառներ կը նեղուէին սառի պակասէն, բայց կոմիտէն, հանդէսի կարգադիր մարմինին հետ գիշերը ցորեկին խառնելով կրցած էր սառ գտնել: Ժողովուրդին մեծ մասը առտուն կանուխ դաշտ կ՚երթար: Ընկ. Յ. Կօշկակարեան բոլոր պիտոյքները իր կառքով դաշտ փոխադրած էր գնահատելի եռանդով մը: Կապոյտ Խաչին սեփական ձայնարձակը հայկական եւ եւրոպական եղանակներով կը թնդացնէր անտառը: Ժամը 5ին ընկ. Յ. Տէր Սարգիսեան բանալով հանդէսը, ժողովուրդը մէկ վայրկեան ոտքի հրաւիրեց ի յարգանս բոլոր այն նահատակներուն որոնք ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Այս առթիւ յիշեց նաեւ մեր անզուգական սիրելի ընկերը, Համօ Օհանջանեանը, որ քանի մը օր առաջ յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ:

Գեղարուեստական բաժինը շատ գեղեցիկ էր: Երգեցին Տիկ. Ս. Փերզիկեան որ մեր հանդէսներուն ծաղիկն է, նոյնպէս Օր. Ե. Եղիկեան, Նոր Սերունդի կողմէ Զ. Գասեան, ընկ. Յ. Մաթոսեան (արտասանութիւն), Օր. Գրիգորեան, ընկ. Ա. Խաչիկեան, Օր. Պարսամեան: Բոլորն ալ իրենց յաջող երգերով եւ արտասանութիւններով ոգեւորեցին բազմութիւնը:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ա. Քէօսէեան (Մարսէյլէն) որ շատ գեղեցիկ կերպով պատկերացուց մեր ազգային եւ յեղափոխական դրուագները, եւ ըսաւ, — Այն ազգը որ մեռնիլ չի գիտեր, ապրելու իրաւունքէն զրկուած է: Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մենք դարձանք ազգ եւ պետութիւն: Դաշնակցութենէն շատ առաջ հայրենասէր մարդիկ իրենց երգերով, բանաստեղծութիւններով եւ վէպերով կը ձգտէին խմորումներ առաջ բերել, — Աբովեան, Րաֆֆի եւն: Եւ եկաւ 1890 թուականը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն: Այո՛, հակառակ բոլոր դժուարութիւններու Դաշնակցութիւնը հրապարակ նետեց իր կորիճ զաւակները թշնամիին հասկցնելով թէ Հայն ալ գիտէ կռուիլ բռնութեան դէմ: Խանասորի արշաւանքով Դաշնակցութիւնը հաստատեց հայ ժողովուրդին ռազմական յատկութիւնները, ազատագրական պայքարը շարունակելով մինչեւ Սարդարապատ եւ Գարաքիլիսէ: Մենք ճամբան կը շարունակենք իբրեւ երէկուան ժառանգորդները եւ վաղը Նոր Սերունդը նոյնը պիտի ընէ մինչեւ որ հայ ժողովուրդը տիրանայ ամբողջական Հայաստանի: Խորոված ճագար մը եւ երկու շիշ գինի աճուրդի դրուելով, կարճ ժամանակի մէջ գումարը եղաւ 13.000: Շահեցաւ Պ. Ն. Թանտրճեան: Աճուրդի կնքահայրն էր Վ. Պապիկեան որ տրամադրեց 1500 ֆրանք:

Ապա կերուխում, երգ ու պար, արդէն մութը սկսած էր, երբ ժողովուրդը կը հեռանար: — Թ.

★

### Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1947-48 շրջանի Promotion d'Honneurի ախոյենական խաղերու համար խումբերու վիճակադրումը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր District de Provenceի սրահներուն մէջ: Promotionի ամենադլխաւոր խումբերը Groupe Dին մաս կը կազմեն եւ շատ բծախնդիր են: Հ.Մ.Ը.Մ.ն ալ այս խումբերուն մէջ դասուեցաւ: Ահաւասիկ Groupe D.ի կազմը.— Miramas — Berre - Port St.Louis du Rhône — Port de Bouc — St. Loup — St. Antoine - U. S. Codère U. G. Arménienne.

Ուրեմն այս տարի ալ մարսիլահայ մարզասէր հասարակութիւնը սկսնակներ պիտի ըլլայ մեծ խումբերու շատ ճարտար խաղերուն: Ի՞նչ կրնան ընել մեր անմշակ մարզիկները այս տեսակ բարձր խումբերու դէմ, եթէ ոչ պատուաբեր արդիւնքներ ձեռք ձգելով, լաւ դասաւորում մը ունենալ: Կը յուսանք որ պիտի յաջողին եւ ֆրանսական մարզական թերթերուն կողմէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տրուած «Les troubles-Fêtes de la Promotion d'Honneur» մակդիրը անգամ մը եւս պիտի արժեցնեն:

Վահան Շամլեան

★ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ վարչութեանս տուած համարատուութեամբ, Ֆրանսական կառավարութիւնը ոստիկանական 2me Bureauն եւ Fédération Française de Foot-Ballը, Ligue de Sud-Estը եւ District de Provenceը վաւերացուցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կարտանի մասնաճիւղը, որով 1947—1948 տարեշրջանի 3րդ կարգի ախոյենական մրցումներու մասնակցելու իրաւունքը տրուեցաւ Կարտանի խումբին: Ուժ եւ խանդավառութիւն կը մաղթենք սիրելի մարզիկ ընկերներուն:

★ Վարչութիւնս պարտք կը զգայ կրկին յիշեցնել յարգոյ հասարակութեան թէ զինուորական իշխանութեան Հ.Մ.Ը.Մ.ի տուած դիւրութիւնները միմիայն 41ի զօրադասին համար է: Հետեւաբար անօգուտ է զինուորցու հայ երիտասարդներու դիմումը վարչութեանս: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղը 24 տարիէ ի վեր իր օրինակելի ընթացքով գրաւած է իշխանութեան համակրութիւնը եւ կը վայելէ մասնաւոր դիւրութիւններ միմիայն Հ.Մ.Ը.Մ.ի ֆրանսահպատակ անդամներուն համար:

Վարչութիւն

## ՄԱՄՈՒԼ

### ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 Յուլիս).

«... Կայ Սփիւռքը, անկախ մեր կամքէն, մեր պատմութեան չարաչուք խաղովը: Կայ այսօր ան, եւ, ապահովաբար, պիտի մնայ իր բազմութիւններով, — թէ իսկ նուազած — եւ հանրային ու ազգային հաստատութիւններով. իր լեզուով, մշակոյթով, վանքերով, ազգ. իշխանութիւններով, պատրիարքական ու կաթողիկոսական գահերով: Այս բոլորին պահպանումը, առողջ, գործօն ու ազդաշունչ, շահ մըն է մեր ժողովուրդին, մեր հայրենիքի ու պատմութեան համար: Հարստութիւն մըն է Սփիւռքը, եթէ գիտնանք վառ պահել անոր հայրենասիրութիւնը, անոր ազատատենչ ոգին ու զարգացման լայն հնարաւորութիւնները. Հարստութիւն մը՝ զոր ոմանք կը փորձեն մսխել ու քայքայել, յանուն սրբազան գաղափարներու եւ յանուն հայրենիքի: Կարելի՞ է սակայն Սփիւռքը հայրենիք փոխադրել, ամբողջապէս, արմատախիլ ընել զայն քանի մը տարուան ընթացքին: Ցնորամիտ ըլլալու է, հաւատալու համար նման վարկածի մը: Արդ, քանի որ կարելի չէ, ինչո՛ւ ուրեմն ստորադնահատել զայն, դարձնել արհամարհելի եւ անոր ստեղծագործութիւնը՝ վարկաբեկ: Ներգաղթը, որ պիտի շարունակուի անշուշտ, փառաւոր, հզօր միջոց մըն է Սփիւռքի հայութիւնը պահելու, զարգացնելու եւ դարձնելու զայն ուժի աղբիւր, ֆիզիքական ուժի, բարոյական ու մտաւորական ուժի աղբիւր, և տնտեսական լայն կարելիութիւններու աւազան: Այսօր, երկու տարիէ ի վեր, մեծ թիւով բազմութիւններ փոխադրուեցան հայրենիք, տանելով միասին առոյգ երիտասարդութիւն, արհեստաւոր, մասնագէտ, դրագէտ ու արուեստագէտ, որոնք երէկ Սփիւռք էին, այսօր հայրենիք իրենց գիտութեամբը, ոգիովը եւ լայն հորիզոնովը: Ինչո՞ւ այս իրականութեան հանդէպ փակել դեռ աչքերը եւ կուրօրէն, չարագործ ոգիով ու սորկամտութեամբ ջանալ ուրանալ Սփիւռքը եւ զայն հակադրել հայրենիքին, որ երկու տարուան մէջ աւելի քան 100.000 հայութեամբ ու անոր բազմապիսի ընդունակութիւններովը կը հարստանայ: Իր սեփական կեանքն ունի Սփիւռքը, իր գաղափարականները, իր ազգային տօները, նուիրական թուականները, որոնց կարգին Ապրիլ 24ը եւ Մայիս 28ը: Զարագործ, գետնաքարշ ոգիով Հայե՛րը միայն կրնան դէմ ըլլալ անոնց, եւ ուրացում քարոզել, յանուն «միասնականութեան»: Հակահայ ու հակապատմական կեցուածքով հայկական պետականութեան գաղափարը չահագործել: Հայ է Սփիւռքը եւ հայրենասէր, թո՛ւրք պէտք է ըլլալ՝ ջնջել փորձելու համար անոր հոգեկան թրիչքը եւ ազգային-մշակութային զարգացման վերելքը:

Ի՞նչ շահ կ՚ունենայ հայրենիքը, եթէ կազմալուծուին ազգային-համայնական կազմակերպութիւնները, ի՞նչ շահ, եթէ ազգային ու ազատութեան տօները չտօնուին. չէ՞ որ շնորհիւ այդ տօներուն, այսօր հայրենասէր պահուած բազմութիւններ հայրենիք կը դառնան:

Ի՞նչ շահ կ՚ունենայ հայրենիքը, եթէ հայ դպրոցը, դրականութիւնը, լեզուն հրաժարին իրենց ազատ զարգացումէն, եւ թուլթակեն այն, ինչ որ կը հրահանգուի, կամ կրկնեն ու կապկեն այն,

ինչ որ հայրենիքի մէջ, բնական բխումով կը ստեղծագործուի։

Ի՞նչ օգուտ, եթէ հայ միտքը կաղմալոյծ մնայ, տխեղծ եւ հայ գրողներու ջանքերը՝ կազմակերպումի եւ հայ միտքը վերելքի տանելու՝ ջլատելու փորձը ըլլայ։ Սփիւռքի գրողներու համագումարի մը ձեռնարկը «Հերձուած» նկատելու չնչական ոգին ունի՞ օգուտ հայրենիքին, ոեւէ չափով, հայրենիքին մէջ գործէ ան թէ հայրենիքէն դուրս։

Հարցումներ այս բոլորը, որոնք մեր ժողովուրդի ողբերգութեան մասին մտածելու կը մղեն։

Մէկ է հայութիւնը, մէկ հայկ. դատը, հայ մշակոյթը եւ հայ հայրենիքը։

Զարագործ են, հոգիով ախտաւոր անո՛նք, որ գիտակցաբար, անձնական տխեղծ հաշիւներով, անջատումը եւ փոխադարձ կասկածանքի սերմերը կը տարածեն։ Հայ չեն անոնք։

Հայրենիքը վերելքի մէջ է։ Ուրախ է Սփիւռքի հայութիւնը եւ հպարտ՝ իր հայրենիքին մէջ կատարուած նուաճումներով։ Ինչո՞ւ հայրենիքը չըլլայ ուրախ՝ Սփիւռքի առողջ ու ազգային զարգացումով, ինչո՞ւ չհրճուի անոր ջանքերէն, որոնք կ'ըլլան պանդուխտ բազմութիւնները հայ ու հայրենասէր պահելու. գրականութիւնն ու մշակոյթը ազգային ու բարգաւաճ դարձնելու եւ հայ բեկորները՝ միացեալ ու կազմակերպուած ուժերու աւազան։

Հայը, երբ հայրենասէր ու հաւատարիմ է իր պատմութեան, ամէն տեղ Հայ է եւ հաւասարավոր։ Սփիւռքը խորթ զաւակ չէ եւ իր ձգտումներուն, իր նուաճումներուն ու ազգային կերպարանքին մէջ ա՛յնքան Հայաստանեան է, որքան Հայաստանի Հայը։

Բայց հոգիով բարձր, մտքով պարկեշտ եւ ձգտումներով Հայ պէտք է ըլլալ՝ այս իրողութիւնները ըմբռնելու համար։

Պահենք Սփիւռքը, քանի որ կայ ան, եւ աջակցինք անոր հայապահպանման, ստեղծագործութեան ու բարգաւաճման։

Այս կը պահանջէ ոչ միայն Սփիւռքի հայութեան, այլ եւ հայրենիքի հայութեան շահը»։

## Աշխատավարձի խնդիրը

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց միայն օրինական աշխատավարձը նկատի առնել, հետեւաբար կը մերժէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական Միութեան միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը։ Այս ժխտական դիրքը բռնելով հանդերձ, կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին կարգ մը կէտերու մասին։ Ուրեմն, բոլոր դուռները չի փակեր։

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն հակառակ է գիներու ընդհանուր յաւելման, ոչ անմիջական ոչ ալ ամիսներու վրայ բաժնելով։ Իր կարծիքով, այդպիսի վերաքննութիւն մը կրնայ տեղի տալ թղթադրամի յաւելման։ Միւս կողմէ, համաձայն է որ վերջերս իբրեւ արտադրութեան պարգեւ տրուած գումարները միացուին աշխատավարձի յաւելումներուն, ինչպէս եւ աւելնան ընտանեկան նպաստները։ Բոլոր աշխատավարձերու վրայ 11% ընդհ. յաւելումը մերժելով հանդերձ, կառավարութիւնը կը հաւանի քննել անբաւական ժամավարձ ստացողներու խնդիրը։

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը իր դժգոհութիւնը յայտնելով կառավարութեան որոշման առթիւ, յայտարարեց թէ անխախտ կը մնայ գոյացած համաձայնութեան վրայ։ Այս առթիւ հրաւիրեց Գործատիրական Միութիւնը որ ճշդէ իր դիրքը։ Երկու կազմակերպութիւններն ալ նոր ժողովներ պիտի գումարեն, այսօր-վաղը։ Կը վախցուի որ բանուորական խլրտումները վերսկսին։

ՀԻՆԳ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ յաջողեցան տասը միլիոն ֆրանք յափշտակել եւ փախչիլ, Փարիզի պողոտաներուն վրայ։ Փան-Լըվալուա Հասարակութեան կառքը Քրէտի Լիոնէէն գործարան մը փոխադրէր այդ գումարը — բանուորներու աշխատավարձը — երբ դրան առջեւ պաշարուեցաւ ուրիշ երկու ինքնաշարժերէ։ Երեք հոգի դուրս ցատկելով դռնակները բացին, վար առին դրամը փոխադրողները, դնդացիրներու սպառնալիքին տակ, յափշտակեցին թանկագին պայուսակը եւ նորէն իրենց կառքերուն մէջ ցատկելով քշեցին։ Ամբողջ գործողութիւնը հազիւ մէկ վայրկեան տեւեց։ Ոստիկաններ աջ-ձախ ինկան ինքնաշարժերով եւ քսան վայրկեան վերջը հասան աւազակներուն ետեւէն։ Կառքերէն մէկը կանգ առաւ Փորթ Տօրէի առջեւ, եւ նստողները դուրս ցատկելով անհետացան մօտակայ շէնքերուն մէջ. բայց մէկը բռնուեցաւ։ Երկրորդ կառքը գտնուեցաւ Մոնթրէօյի մէջ, բայց աւազակները կրակ բանալով ուրիշ կառք մը ցատկեցին եւ փախան։ Տեսնողներ կ'ըսեն թէ աւազակները 23—40 տարեկան երիտասարդներ էին։

## Խանասորի յիսնամեակը
## Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Վալապրի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր Ենթակոմիտէներու և խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան եւ իր 11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ նախագահութեամբ

Կարտանի քաղաքապետ Ընկեր SAVINEի

Կը խօսի

**Գ. Իփէքեան**

Հրաւիրուած են Փարիզէն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

Ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը նուագէ Ս. Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը

Կ'երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի Երգչախումբը

Առտուընէ մինչեւ կէսօր մարզական

զանազան մրցումներ

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցան 30 ապստամբներ որոնք գերի բռնուած էին 11 օր առաջ, Կրէվէնայի մէջ։ Ուրիշ վեց հոգի ալ, որոնց երեքը կիներ են, դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան։ Տասը ապստամբներ եւս մահուան դատապարտուեցան Սէրէզի մէջ։— Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ ալպանացի զինուորներու արտակարգ համախմբումներ տեղի կ'ունենան սահմանագլուխին վրայ, թէ զինուորական կառքեր կը բանին ռազմամթերք փոխադրելով, ամրութիւններ կը շինուին եւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հացթուխ բանուորները գործադուլ հռչակեցին Դշ. օր, 7% յաւելում պահանջելով ցերեկուան, իսկ 25-50% գիշերային աշխատանքի համար։ Միջոցներ ձեռք առնուած են հիւանդանոցներու, մանկանոցներու, բուժարաններու հացը ապահովելու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վերաշինութեան համար Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը պայմանագիրներ կնքեց ամերիկեան վեց ընկերութեանց հետ, 62.400.000 տոլարի համար։ Այս պայմանագիրներուն համաձայն պիտի շինուին կամ նորոգուին 14.000 քիլոմեթր ճամբաներ, 2500 քիլ. երկաթուղիներ, կամուրջներ, երեք մեծ նաւահանգիստներ Պիրէոսի, Սելանիկի եւ Վոլոյի մէջ, եւ Կորնթոսի ջրանցքը։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ցոյցերը կը սաստկանան Անգլիոյ մէջ։ Առջի օր վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ 36 տարեկան Անգլիացի մը որ 40 ոսկի վնաս պատճառած էր հրէական խանութի մը։ Տասնութը տարեկան զինուոր մըն ալ դատապարտուեցաւ 12 ոսկի տուգանքի։ Միայն մէկ քաղաքի մէջ յարձակողները 1150 ոսկիի վնաս պատճառած են։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ օգնութեան հասնելու ծրագիր մը կազմած են այն չորս ամերիկացի դիւանագէտները որ գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Փարիզի մէջ երեք օրէ ի վեր։ Նկատելով որ Մարշըլի ծրագիրը հազիւ գարնան կրնայ գործադրուիլ, կ'առաջարկեն մասնակի օգնութիւն հասցնել անմիջապէս։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Սֆաքս քաղաքին մէջ ծագած խռովութեանց հետեւանքով սպաննուած են 26 հոգի։ Վիրաւորներուն թիւը կը հաշուեն 150։ Կ'ըսուի թէ գործադուլը քաղաքական հանգամանք ունէր եւ առ նուազն 60 բանուորներ զինուած էին ձեռնառումբերով։

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ» կը բացուի վաղը, շաբաթ, Մուասոնի անտառին մէջ, մասնակցութեամբ 40.000 արիներու (սկաուտ) որոնք եկած են աշխարհի բոլոր մասերէն։ Ֆրանսայի երիտասարդութեան նախարարը, Փիէռ Պուրտան, ներկայ ըլլալով արարողութեան, գիշերը վրանի տակ պիտի պառկի։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Օգափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընոպլէն Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10ի առտուն ժամը 7ին Gare de Lyon։ Կը հրաւիրուին ծնողները դիմաւորել իրենց զաւակները։

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստ. 13ի երեկոյեան ժամը 8ին, Gare de Lyonէն։ Հրաւէր ստացող տղաքները ու աղջիկները բերել նոյն ժամուն, Départի կողմը՝ տոմսերու «կիշէ»ներուն առջեւ։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, St. Charles կայարանը։ Կը խնդրուի ծնողներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղերու վարչութիւնները շնորհակալութեամբ ստացած են կայանի մանուկներուն համար նուէրներ բարեկամներէ։ Շուտով պիտի հրատարակուին ցանկերը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Գլ. Օտտոյի Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Անդրանիկ Ոսկանեանէն (Փարիզ) 1000 ֆր., Սէնթ Անթուանի Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբէն 500 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան Ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Ա. Խաչատուրեանի եւ պարագաներուն, իր հօր մահուան առթիւ։

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի Լա Սիոթայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբի, այս շաբաթ իրիկուն Salle Mutualitéի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

Յաջորդ օրը, կիրակի 10 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 10ին քաղաքի գերեզմանոցը կը հրաւիրուին «Խաժակ» խումբին ընկերները եւ հայրենակիցները, յարգելու համար մեր ողբացեալ ընկերներու յիշատակը։

### ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ֆրանսայէն անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու են 19 սենեակով տուներ, որոնց 9 պարապ է եւ անմիջապէս տրամադրելի։
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ (ֆոն տը քոմէրս) ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ չափաւոր գին
Դիմել
Ադամ Զավուշեանի, **39, Rue de la Défense,**
**Issy-les-Moulineaux** (Seine).

### ԳԻՆԵՁՕՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ Հայաստան ներգաղթող հայրենակիցներուն եւ պատգամաւորներուն, 10 Օգոստոսին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67, Rue Longue des Capucins։ Ծախսերու մասնակցութիւն **50 ֆրանք**։

### ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԹԻՒ ԾԱԽՈՒ Է

Ալֆորվիլի մէջ տուն մը որ ունի գետնայարկը մէկ սենեակ եւ խոհանոց, վերը՝ երկու սենեակ, առջեւը 250 քառ. մեթր պարտէզ պտղատու ծառերով։ Նաեւ 80 քառ. մեթր քար։ Դիմել ամէն օր ժամը 10—12 տանտիրոջ, 24, Rue de Dijon. Հինգ վայրկեան հանրակառքով։

Համախարբերդցիական Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւը.— 478, 564, 443, 774, 514, 240, 42, 999, 401, 548, 95։ Կը խնդրուի ստանալու համար դիմել **B. Nanian, 6 Rue de la Fare,** Marseille։ — Վարչութիւն

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ։ 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ։ Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine)։ Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած)։

Սիմոն Մատոեան կը փնտռէ մօրեղբայրը Օննիկ Իբրցեան եւ մօրաքոյրը Աննա Իբրցեան, Ախալքալակէն, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել 9, Rue Roger Salengro, Kremlin-Bicêtre (S.)



Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 9 AOUT 1947 Շաբաթ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5106 Նոր շրջան թիւ 715 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


## ՄԵԾ ՀԱՅԸ - Հ. ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ. — Նոր ստացանք «Ցուսաբեր» Օգոստոս 4 եւ 5 թիւերը, որոնք կը պարունակեն մանրամասնութիւնները ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան եւ խօսուած դամբանականներու։ Աւաւասիկ առաջին դամբանականը զոր խօսած է վեր. Համբարձումեան, յանուն Գահիրէի աւետարանական համայնքին.—

Անձնապէս եւ Գահիրէի բողոքական համայնքին կողմէ կ'ուզեմ սիրոյ եւ յարգանքի տուրք վճարել այս մեծանուն Հայուն։ Ոչ միայն անոր համար, որ բարի եւ ազնիւ մարդ մըն էր ան, այլ եւ իբրեւ ազգասէր, անձնուէր եւ ցեղին նուիրուած անձ մը, որ իմ համայնքիս մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է։ Լուսահոգի փրոֆ. Գայայեանի դագաղին առջեւ խօսք առաւ, եւ իր ուղերձին մէջ, վեր առնելով փրոֆ. Գայայեանի անկեղծ Հայու մեծութիւնը, զայն հակադրեց չակերտուած հայրենասիրութեան։ Անոնք որ միայն ծափահարել եւ կեցցէ գոչել գիտեն, որոնք կը պարծենան հերոսներու եւ նահատակներու անունով, բայց երբ կուգայ պահը զոհողութեան, կը զլանան իրենց արեան կաթիլը։ Տոքթ. Օհանջանեան կը բերէր իր յարգանքի տուրքը, ուրիշին առջեւ խոնարհելով, որովհետեւ ինք իր մէջ կը կրէր այդ մեծութիւնը։ Մեծութիւնը այն մարդուն, որ իր ունեցածը հայրենիքին համար կը զոհաբերէ։ Եւ այսպէս ոչ միայն յանկարծական զգացական բխումի մը պահուն, այլ ամէն վայրկեան, իբրեւ պատարագ մը, ինչպէս մոմը, որ չարունակ վառելով կը հալի։ Այս մեծ Հայը իր հոգիին մէջ կը լսէր հայրենիքին ու ցեղին ձայնը, պատրաստ՝ զոհելու մինչեւ իր արեան վերջին կաթիլը։

Ջկայ տիեզերքի մէջ աւելի պաշտելի, աւելի յաղթահարող ուժ մը, քան անձնուրաց հոգիին ուժը։ Քիչ առաջ երբ մեծ Հայուն դագաղը կը մտնէր մայր եկեղեցէն ներս, բոլոր մոմերը եւ կանթեղները վառեցան։ Երբ մարմինը մայր կը մտնէ, մեր հոգիին լոյսերը, կանթեղները կը վառին։ Տոքթ. Օհանջանեան իր մեծ հոգին իր նմաններուն եւ ազգին զոհաբերելով, փաստեց որ անմահութիւնը իր մէջ ունէր։ Տոքթ. Օհանջանեան մեռած չէ, ան երբեք այսքան զօրաւոր չէ եղած։ Ինչպէս մեծ փիլիսոփան Քանթ ըսած է՝ մարդ պէտք չէ իբրեւ միջոց շահագործումի ենթարկուի, այլ իբրեւ նպատակ պէտք է ծառայէ։

Տոքթ. Օհանջանեան առանց խտրութեան, առանց կուսակցական կամ յարանուանական կողմնակալութեան՝ սիրեց ու սիրուեցաւ բոլորէն։

Մեր ժամանակները ճակատագրական են։ Մեր ցեղին մէջ դասակարգային պայքար ծայր տուած է, բան մը որ եթէ բացատրելի էր անկէ առաջ, ներկայիս չարդարանար, որովհետեւ զինուած ենք այնպիսի դժոխային զէնքերով, որ մարդկութեան գոյութիւնն անգամ վտանգուած է։ Մեր կարգախօսը պէտք է ըլլայ, իրարու դէմ պայքարելով հանդերձ, սիրել զիրար, ներշնչուելով այս մեծ մարդու մեծ հոգիէն։ Վկայ՝ այս այլազան ու հոծ բազմութիւնը, թէ մենք սիրոյ մէջ մէկ ենք եւ կը հաւատամ թէ Համօ Օհանջանեան մեռած չէ, կ'ապրի։

Անոր յիշատակը թող առաջնորդ ըլլայ. անոր սիրոյ խորունկ զգացումը թող իրարու քով բերէ ու պահէ մեզ, մենք մեզ աւելի առողջ ու հզօր զգալու համար։

---

## ԿԱՐԴԻՆԱԼ - ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ. — Հաճեցէք ներկայացնել մեր խորին ցաւակցութիւնները Օհանջանեան ընտանիքի անդամներուն՝ իրենց ծանր կորուստին առթիւ։ Տէրը հանգիստ շնորհէ իր հոգւոյն։

ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՊԷՅՐՈՒԹ. — Համօ Օհանջանեանի դառնաղէտ կորուստը ծանուցանող ձեր հեռագրէն խորապէս ազդուած, սատուածային ողորմութիւնը կը հայցենք իր հոգիին համար։ Կը ներկայացնենք մեր խորին ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին, իր վրայ բազմաթիւ հիացողներուն, կորուստին համար հայ ժողովուրդի մեծանուն զաւկին, որ իր սիրելի ազգին ծառայեց եւ արժանի եղաւ անոր սիրոյն։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Շատ բան պիտի ըսուի ու գրուի իր մասին անշուշտ։ Իր յիսուն տարուան գործունէութիւնը պիտի պատմենք, հիանանք ու պիտի ողբանք եւ ի վերջոյ զայն ալ պիտի դնենք Խրիմեաններու ու Զաւարեաններու քով, մեր յեղափոխական ու քաղաքական կեանքի պատմութեան մէջ։

Որքա՛ն կարճ է մարդկային կեանքը, եւ որքան սակաւաթիւ են անոնք որ կրցած են բովանդակութիւն տալ անոր, յօգուտ իր նմանին, իր ժողովուրդին։

Ընկեր Օհանջանեան առողջ, կայտառ էր իր արտաքինով, շնորհիւ իր բժիշկի գիտակից խնամքին ու մարզանքին։ Առողջ էր և իր հոգիով, շնորհիւ իր պայծառ ու անխարդախ նկարագրին։ Առողջ էր նաև մտքով ու դատողութեամբ, շնորհիւ իր կուսակցութեան գաղափարական եւ ազգանուէր ոգիին։

Ու այսպէս այդ պայծառ հոգին, որ ոչ բանտէն, ոչ աքսորէն էր վախցեր, որ կուրծք էր տուեր բռնութեան ու յետադիմութեան, մահուան դէմ անզօր՝ փակեց աչքերը հեռու իր այնքան սիրած հայրենիքէն։

Շատեր են՛ք թաղեր իրենց հայրենի հողէն դուրս։ Ցաւ է այս բոլորիս սրտին։ Բայց երբ կըցեր ենք փոխադրել Զաւարեանը իր պապերու գերեզմանը, մխիթարուեր են մեր սիրտերը։

Այդ ափ մը հողին համար իր ամբողջ կեանքը նուիրողին գոնէ մահէն վերջ տեղ տալ այդ հողին վրայ, սփոփանք մըն է թէ հանգուցեալին եւ կարօտակէզ հոգիներուն համար։

Դաժան բան է մտածել թէ այդ մխիթարութենէն ալ ալ զրկուած ենք, գոնէ առ այժմ, շնորհիւ մարդկային անսահման վատութեան ու բթամտութեան։

Հայրենիքին ազատագրութեան նուիրուած այդ առաքեալին գերեզմանին վրայ կարելի՞ է ըսել. «ափ մը հող ունիս, հոն պիտի հանգչին ոսկորներդ»։ Ե՞րբ...։

ՍՕՍԻ

---

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼՈՎԱԼԻԷՐ, 6 Օգոստ. — Երկիւղածութեամբ եւ խորին կսկիծով խոնարհւում ենք մեծ հայրենասէր եւ անվեհեր յեղափոխական ընկեր Համօ Օհանջանեանի թարմ եւ խնկելի շիրիմի առջեւ։

Խիզախութիւններով եւ զոհաբերութիւններով այնքան հարուստ կեանքը մեր պաշտելի վեթերան ընկերոջ թող ներշնչումի եւ լոյսի աղբիւր լինի իր սրբազան ուխտին հաւատարիմ՝ մեր նոր սերունդին։

Մեր խորին ցաւակցութիւններն ենք յայտնում մեր անզուգական առաջնորդի եւ համայն Դաշնակցութեան ընտանիքին։

Ի դիմաց Լովալիէրի ընկերների՝

Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Օգոստ. — Հ.Յ.Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէն խոնարհելով վաստակաւոր ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընտանեկան պարագներուն։ Այս առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 5 Օգոստ. — Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբը եւ բոլոր ընկերները յարգանքով կը խոնարհին վեթերան եւ մեծարժէք ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ գերեզմանին առջեւ։ Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր.Կոմիտէին և բոլոր ընկերներուն։

ՎԱԼԱՆՍ, 6 Օգոստ. — Շրջ. Կոմիտէն Վալանսի, Ռոման,Փոն տ'Օպնայի բոլոր ընկերներու խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Հ.Յ.Դ.Բիւրոյին եւ ընկերուհի Ռուբինայի, մեր անզուգական ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ։ Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1500 ֆրանք Վեթ. Ֆոնտին։

ՇԱՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբի ընկեր - ընկերուհիները կ'ողբան մահը մեր սիրելի վեթերան ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի։

## Ոսկիի վաճառականներ չի կրնար ըլլալ

Ազգ. Ժողովը Եչ. օր միաձայնութեամբ քուէարկեց կառավարութեան մէկ օրինագիծը, որ կարգ մը պայմաններ կը դնէ, առեւտրական հրապարակը մաքրագործելու և նոր խանութներու բացումը սահմանափակելու համար։ Այս օրէնքին տրամադրութեամբ, այսուհետեւ առեւտրական չեն կրնար ըլլալ. — 1. Անոնք որ մարմնական (բանտարկութիւն, աքսոր եւն) կամ վարկաբեկիչ պատիժ մը կրած են. — 2. Անոնք որ երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին առանց յետաձգման (sans sursis), գողութեան, վստահութեան զեղծումի, խաբեբայութեան, առանց պահեստի չէքեր քաշելով, տնտեսական եւ պարենաւորման օրէնքները խախտելով,— 3. Անոնք որ քսան տարի ազգային իրաւազրկութեան կը դատապարտուին։

Կառավարութիւնը կը պահանջէր որ օրէնքը յետադարձ ուժ ունենայ, այսինքն գործադրուի ներկայ բոլոր առեւտրականներուն համար որ դատապարտուած են անցեալին մէջ։Ժողովը մերժեց, ծածանօթ իրաւագէտ Մոռօ-Ժիաֆէրիի ճարտասանական վարպետութեան շնորհիւ։ Վիճաբանութեանց ընթացքին վարչապետը շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց առեւտրական հրապարակի խճողման մասին.

— Զափէն աւելի առեւտրականներ ունինք։ 1946ի վերջը 500.000 առեւտրականներ աւելի կային, բաղդատելով 1939ի հետ, թէեւ ապրանքը մեծապէս նուազած էր։ 1945էն 1946 առեւտրական տոմարին մէջ եղած արձանագրութիւնները եռապատկուած են, 35.000էն անցնելով 110.000ի։ Անշուշտ արձանագրուածներուն մէջ կան պարկեշտ առեւտրականներ, բայց դժբախտաբար կան նաեւ շատ մը անվստահելիներ։ Առեւտրականներու այս բազմածնութիւնն է որ կ'ուչացնէ կարգ մը ապրանքներու ազատ վաճառումը։ Փոխանակ վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարելու, առեւտրական իրաւունքէն զրկելով վերջին 200.000 կամ 300.000 արձանագրուածները, աւելի լաւ չէ՞ կարգ կանոնի տակ առնել քանակի թէ որակի խնդիրը։

## Պետութիւնը պիտի որոշէ աշխատավարձը եւ գիները

Նախարարական խորհուրդի վերջին որոշումներուն առթիւ, Պ. Ռամատիէ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, աշխատավարձքի եւ գիներու մասին.

— Պարզ է որ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Գործատիրական Միութիւնը ըսելիք ունին եւ կառավարութիւնը պարտաւոր է լսել անոնց կարծիքը, որոշումներ տալէ առաջ։ Եթէ այդ կարծիքները համերաշխ են, մասնաւոր ուժ մը կը ստանան. բայց, բուն իսկ Սահմանադրութեան տրամադրութեամբ, կառավարութիւնն է միակ իրաւասուն վերջին խօսքը արտասանելու։ Անվիճելի է թէ վերջին շաբաթներու զանազան կարգադրութիւնները քիչ մը անկարգ կացութիւն մը ստեղծած են եւ անհրաժեշտ է վերահաստատել ներդաշնակ ամբողջութիւն մը։ Կառավարութիւնը երկու վերապահումներ ունի աշխատավարձքի յաւելման հարցին առթիւ.—

1. Ընդհանուր կարգադրութեան մը մէջ, կարելի չէ նկատի առնել իրապէս վճարուած աշխատավարձքերը որոնք շփոթութիւն կը ստեղծեն միտքերու մէջ եւ տեղի կուտան զանազան մեկնութիւններու։ Միայն օրինական աշխատավարձքերը կրնան հիմք ընդունուիլ։

2. Ֆրանսայի տնտեսութիւնը բնականոն շրջանի մը հասած չըլլալով, չափազանցութիւն է եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

---

ՏԷՍԻՆ, 5 Օգոստ. — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն խոր կսկիծով կը խոնարհի վեթերան ընկեր՝ Համօ Օհանջանեանի գերեզմանին առջեւ ու իր վշտակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին։

ՔԱՇԱՆ. — Ցաւէտ ողբացեալ ընկեր Համոյի մահուան առթիւ, ընկերուհի եւ ընկեր Մինաս Ալթունեան իրենց խորին վշտակցութիւնը կը յայտնեն անզուգական ընկերուհի այրի Տիկին Ռուբինայի եւ պարագաներուն ու կը նուիրեն 500 ֆրանք Համազգային Ընկերութեան։

★ Ընկեր Հ. Զրուանդեան 2000 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթ. Ֆոնտին, ողբացեալ Հ. Օհանջանեանի մահուան առթիւ։

---

## ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ. — Հոս ալ չորս բազմանդամ ընտանիքներ արտօնագիր ստացած են առաջին կարաւանով մեկնելու համար։ Անշուշտ, մեր հայրենակիցները բարի յիշատակ մը պիտի տանին հիւրընկալ երկրէն, որ 25 տարի ապաստան ընծայեց մեր տարագիր բազմութեանց։ Սրտանց բարի ճանապարհ։— Յ. Մ. Պ.

# ԵՐԿՈՒ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Ծով։ Ծփուն հայելի, ամրան բոցավառ արեւին տակ։ Ծովանոյշներ՝ որոնք իրենց լուսացայտ մազերը կը սանտրեն, լուսնի լոյսին տակ։

Տիկին Շուշիկ, իր ծովահայեաց պատուհանին առջեւ, անձկագին կարօտն ունէր յանձնուելու անոնց։ Հեռանալ, հեռանա՜լ ու հասնիլ քաղաքամայրն իր հայրենի։

Ու կը սպասէր։

Բայց ուրիշ ծովանկար մը կը հալածէր զինք,

Ծով։ Զուանը փրթած կախօրրան, երախայը առաւօտ, սենեակէ սենեակ, իր տան մէջ։ բաց անդունդին վրայ։ Ծովահէններ՝ ծովէն փախած, կճրտուն ակռաներով, եղեռնածուփ, երկար մազերով, ցամաքի վրայ։

Այս ահաւոր տեսիլքը կը սողոսկէր տարիներու տխրայոյշ քօղի մը տակէն ու կը փաթթուէր իր ոտքերուն։ Կր քալէր իրեն հետ, կը նստէր օճի մը ծուարումով, իր ծունկերուն տակ։ Ամէն բանի մէջ, իր բիբերէն կախուած, կը հալածէր զինք։

Մտաւ խոհանոց, խռովայոյզ։ Հոն ալ միեւնոյն յաճախանքը։ Անցաւ լոգարան, որուն ծորակը հազիւ բացած, ծովանկարը սկսաւ խոշորնալ, մարմարեայ տաշտին մէջ։ Նաւակներ։ Քարոններ։ Հայհուչ։ Աղաղակ։ Տիկին Շուշիկ քանի աչքերը կը յառէր, գլխուն վրայ, ջրաթափ ցնցուղին, սպիտակ ձեղունը այնքան կը բարձրանար, կը հալէր, կը լուծուէր երկինքին հետ, ուսկից եղեռնաշարժ, առկախ սանդուղ մը կ'երկարէր մարմարակերտ նաւակին, ուր մտած էր լոգանքի։

Սոսկաց ցրտասարսուռ, որպէս թէ սառնաջուր կը թափուէր իր վրան։ Անմիջապէս փակեց զոյգ ծորակները ջուրին, ցատկեց լոգարանէն դուրս ու տեսիլքին յաճախանքէն, քան թէ լոգանքէն դողահար, գնաց փռուիլ մահճակալին վրայ։ Փորձեց խուսափիլ։ Մտածումին թելերը փոխել։ Զգայնութեան ծորակները հակադիր ուղղութեամբ բանալ։ Հոգիին կապը խզել Անցեալին հետ...։ Բայց ի զուր...։ Եղեռնահիւս ժապաւէն մը կը դառնար իր ակնափակ պաստառին վրայ։

.. .. .. .. .. ..

Իզմիր։ Տունը։ Իրարանցում։ Կապոցներ։ Պայուսակներ։ Ժխոր։ Աղմուկ։ Սպասող կառք մը փողոցի դրան առջեւ։ Հեծեծալար բաժանում։ Մազապուրծ փախուստ՝ իր հօրենական օճախէն։

Կառքը բեռնաւորուեցաւ, մեռելակառքի մը սուգն ու թախիծը անիւներուն վրայ։ Սուրաց դայլերէ հալածական նապաստակէ մը աւելի արագ ու թեթեւ դէպի ծովափ։ Բայց ո՞ւր էր ծովը... չկար։ Ան, հեռո՛ւն, խարխուած սեւ կարաւանի մը ետին քաշուած, կը տքար ողբաձայն։ Ու ափունքը՝ Վերջին Դատաստանէն փրցուած, կենդանի, մեծադիր էջ մը փռեր է ծփանուտ, գորշագոյն բանի մը վրայ, որ ջուր է ու չէ...։ Սարսռազդեցիկ ժխոր։ Խուճապ, վայնասուն, ողբ ու կոծ՝ որ կը փրփրի, կ'ուռի, կ'օրօրուի լեղապատառ տաշեղի նման, յորձ մակերեսի մը վրայ։ Ծովն ու ցամաքը իրար են կորուսեր։

Վերջապէս կառքը պարպեց իր մահաբեռը, մակուկավար դամբանի մը մէջ ու հեռացաւ հապշտապ։ Շուշիկ, իր ծնողքին, քոյրերուն ու եղբայրներուն կուշտին փակած, կը դողայ, կը դողդողայ ահաբեկ, եօթնամեայ ծաղիկի մը սրսփումով։ Դամբանակիր նաւակը շարժեցաւ, ուս ուսի, կողք կողքի, թիերու, թիակներու վտանգաւոր բախումներու մէջէն, դէպի եղերաբեմը խարսխուած, որ կր սպասէ հեռուն, յուղարկաւոր քահանայի մը անկարեկիր դիմառնութեամբ։

Աստուա՛ծ իմ... Սանդուղներ, պարաններ՝ ճօճուն, երկինքն ի վե՛ր, երկինքն ի վար, որոնց ամրապինդ կառչած, մարդկային լեղապատառ ղանդուած մը կը շուլլուի...։ Ոմանք՝ գագաթը, ոմանք կէսին հասած, ուրիշներ՝ ծովամոյն։

Շուշիկին կարաւանը, փառք Աստուծոյ դրաւ ոտքերը նաւուն տախտակամածին վրայ, շուարաքարշ։ Բայց ինքը, նաւակին մէջ, պարանի մը ծայրը՝ Թուլիկ ափերուն մէջ, կը դողայ, կը վախնայ տատամսելով։ Ցանկարծ սրաճիչ աղաղակ մը թռաւ իր մանկական կոկորդէն...։ Պարանը նետահար թռչունի մը պէս ինկաւ ծովուն մէջ...։ Իր պարագաները կը մնային վերը, նաւուն վրայ, դժոխքէն աստղերուն բարձրացած։ Մինչդեռ ինքը, սրահատ աքցանի մէջ բռնուած ձկնիկի մը նման կը թփրտար, կը գալարուէր, նաւակին մէջ։

Աստղիկ մը երկնուց ի վայր
Կու սիրէր ձկնակն ի ծովուն,
Ուչ աստղիկն վար գալու,
Ուչ ձկնակն վեր գնալու։

Նաւը, սրտակեղեք ճիչերու, յուսահատօրէն, ձեռքերը ծունկերու բախումին մէջ, խարխափ վեր առած, մեկնեցաւ դէպի Աստուածներու օրօրանը — Ցոնիական ափեր...։

— Բա՛ւ է, բա՛ւ, ժապաւէն... բացագանչեց Շուշիկ, մահճակալէն վար իջնելով։ Մնացորդը՝ անտերունջ խլեակի մը Ոդիսականը, այս կապոյտ ափերը ցամաքահանուած։

Ամրան անհախընթաց, հրակէզ արեւ մը կը հեւար շուքին մէջ, երեսունեւհինգ աստիճան ջերմութեամբ։ Կը թափէր քրտինք ու աղ ամէն դի։ Տիկ. Շուշիկ մտն կուգար սենեակին մէջ տագնապահար, արեւէն աւելի հեւատ ու շնչասպառ։ Զարայուշ տեսիլքը բուռ մը կրակ ու կայծ թափեր էր վրան։ Հրաբուխ մը կ'եռար իր մէջ։ Կ'ըմբոստանար, կ'ընդվզէր հրդեհին դէմ սակայն...

— Ինչո՞ւ այս կրկներեւոյթը դաժան... Ես կը սպասեմ ուրիշ բան մը, որ պիտի գայ, պիտի գայ անպատճառ։ Անվերադարձը տառապանքին ու հայրենադարձը թշուառ հոգիներու։ Ո՛չ, ո՛չ...չէ կարելի... Նախազգացումներս հակադիր, լուսաւոր մեկնութիւններու կ'առաջնորդեն զիս։ Մի՛ դուցէ, պատիր հոգեդարձ մըն է այս, որ վերջին անգամ, մահամերձին բանալ կուտայ աչքերը, յաւիտենական փակումէն առաջ։

Ցանկարծ զուարթ բացագանչութիւն մը վարէն ու արագաքայլ վերելք մը՝ աստիճաններէն վեր։ «Մամա, մ՛րժուէ... Ներգաղթի առաջին կարաւանին մէջ՝ մեր անունն ալ»։ Տիկ. Շուշիկ դրկեց իր որդին սեղմապինդ ու արտասուախառն աչքերը վեր առած, բացագանչեց. «Փառք քեզ Տէր, փառք քեզ...»։ Վազեց խելայեղ ծովահայեաց պատուհանին առջեւ։ Դիմացէն ծովը կը խայտար, կը ղարպասէր, կապոյտ, ճերմակ դրօշներ շարժելով։ Լուսաւոր, լայնշի պողոտայ մը կը բացուէր հորիզոնէ հորիզոն։ Տիկ. Շուշիկ ժպտեցաւ Անհունին դիմաց, անհունօրէն գերերջանիկ։ Իր հոգեկան տեսողութեան առջեւ, սկսաւ դառնալ ուրիշ ժապաւէն մը — Հայրենադարձ։

Մարսէյլ։ Տունը։ Իրարանցում։ Կապոցներ։ Պայուսակներ։ Խինդ ու ծիծաղ։ Սպասող ինքնաշարժ մը՝ փողոցի դրան առջեւ։ Մեկնում անդարձօրէն՝ այս օտար կապոյտ ափերէն։

Ինքնաշարժը կր բեռնաւորուի հարսանեկան թափորի մը խինդ ու հեշտանքը անիւներուն վրայ։ Կը սուրայ նժոյգի մը պէս արագ ու թեթեւ, դէպի ծովափ։ Բայց ո՞ւր է ծովը... չկայ։ Ան, հեռուն, խարխուած ազատանաւի մը ետին, կը ժպտի, կը ծիծաղի, չարաճճի պահուըտուքի մը քմայքով։ Ափունքը, հանդիսափառ պատարագիչի մը ծփուն, լուսաշող շուրջառն է փռեր զոր կր թրջէ ծովը, իր խոնաւ շրթներով։ Խուռներամ բազմութիւն։ Մեկնողնե՛ր։ Մնացողնե՛ր։ Հրաժեշտ։ Ողջերթ։ Թաշկինակներ, ծփուն, օրօրուն։ Երգ ու խնծիղ, որ կ'ուռին կը պայթին սրտապատառ, ամէն կուրծքէ։ Ծովն ու ցամաքը իրար են կորուսեր։

Շուշիկի ինքնաշարժը կը պարպէ վերջապէս իր հայրենաբաղձ բեռը, մակուկավար, փրկութեան լաստին վրայ ու կը հեռանայ հապշտապ։ Ինքը՝ ուղեկիցներու կողքին, կր թրվռայ եօթնամեայ մանուկի մը անհամբերութեամբ։ Հայրենադարձ նաւակները կր շարժին, ուս ուսի, կողք կողքի, թիերու, թիակներու թեթեւակի բախումներու եւ խնդապարար կանչերու մէջէն։ Կը սահին, կռունկներու պէս, երա՛մ երա՛մ, կանգառնելով խարսխուած ազատաբեմին առջեւ, ուր կը սպասէ Ան, պատարագիչ քահանայի մը հանդիսական վեհափառութեամբ։

Նորէն՝ սանդուղներ, պարաններ, ճօճուն, երկինքն ի վեր, երկինքն ի վար։ Բայց անոնք նման են ծիրանի գօտիներու, որոնց կը շուլլուի ուրախութենէ արբած, խնդացած մարդկային ղանդուած մը, թռչուններու նման անվախ ոստոստելով պարանէ պարան, աստիճանէ աստիճան։ Ոմանք՝ գագաթը, ոմանք՝ ստորոտը, ուրիշներ՝ կէսէն, խելայեղօրէն ծածանող թաշկինակներով ծիածանուած։

Տիկին Շուշիկ նաւուն վրայ արդէն։

Հայրենադարձ ժապաւէնը կը թաւալի, կախարդական, հոգեթով դրուագներով, մինչեւ իր հայրենի քաղաքամայրը — Երեւան...։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

## ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Հայկ Փափազեան որ անցեալ տարի պաքալորէայի երկրորդ ճիւղը աւարտած էր, այս տարի Պէյրութի Centre d'Etude et de Recherchesի ընդունելութեան վարժարանի բարձրագոյն մաթեմաթիքի դասընթացքին 25 աշակերտներուն մէջ առաջին կը հանդիսանայ, հակառակ անոնցմէ ամենակրտսերը ըլլալուն (18 տարեկան)։ Իր բացառիկ հմտութեան շնորհիւ, հայ երիտասարդը կառավարութեան կողմէ թոշակաւոր (պուրսիէ) ընտրուած է, ութ հազար ֆրանք ամսականով, որպէսզի դպրոցական վերամուտին Փարիզ գայ եւ իր նախասիրած մասնագիտութեան հետեւի։ Կ'իմանանք թէ քարիւղի հանքերու մասնագէտ ճարտարագէտ ըլլալու կոչուած է։

ՓԱՐԻԶԻ **Centre Professionel de Haute Couture**ի բաշէօրի ճիւղին մօտէլ գծելու եւ կարելու տարեկան քննութիւններուն, 40 աշակերտներու մէջ Բ. հանդիսացաւ, «շատ լաւ»ով եւ 1200 ֆրանք պարգեւով, 16 տարեկան Հայուհի մը, Օր. Արաքսի Անդրէասեան (Հայնիցի)։ Այս աղջնակը տարի մըն է որ կը հետեւի այս ճիւղին։

Ամէն դպրոցի եւ ամէն ճիւղի մէջ անպայման առաջիններ ունինք։ Շատ անգամ դասախօսները զարմանքով եւ հիացմունքով կր դիտեն այս պարագան։ Ապրին մեր խելացի եւ ընդունակ զաւակները։ Ապրի՛ն, բայց հայ ապրին։ — Գ.

# Առաջ Պատրաստ Զուանն կայ

ԽՄԲ.—Չորրորդ եւ վերջին գրութիւնն է այս «Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւն»ի թղթակցին.—

ԷՐԶՐՈՒՄ (Թուրքիա), Յունիս **20.**— Ճերմակ կիրով ծեփուած քարաշէն բանտի մը մէջ, Արեւելեան Թուրքիոյ այս թափթփած եւ պառնկացած (տրէպ) քաղաքին մէջ երկու այրեր եւ կին մը կը սպասեն վայրկեանի մը, որպէսզի կախուին Էրզրումի կեդրոնական հրապարակին վրայ, որպէս ռուսական լրտեսներ։

Այրերուն անուններն են՝ Կրեկորի Միէմսօ, միջահասակ, որ Ռուսիա ծնած է, բայց թրքական հպատակութիւն ընդունած է։ Միւսն է՝ Մուսթաֆա Սաղըր, 28 տարեկան տժգոյն դէմքով մէկը, որ մինչեւ իր ձերբակալուած օրը ապրած էր Կարսի նահանգին մէջ, թուրքեւռուս սահմանագլուխին մօտ։

1943ին կառավարական գործակալներ բռնեցին այդ երկու անձերը, որոնք ունէին շարժական պատիոյի փոխանցող գործիքներ, եւ կը կրէին թուղթեր, որոնց վրայ կային զինուորական տեղեկութիւններ։

Անոնց դատավարութիւնը դանդաղ կերպով տեղի ունեցաւ դատարաններու մէջ եւ ամիս մը առաջ թրքական խորհրդարանը հաստատեց անոնց մահավճիռը։

Կնոջ պարագան դաղտնիք մըն է։ Միայն թուրք սպայի մը անուշադիր մէկ նկատողութիւնը երեւան բերաւ այդ պարագան։ Քաղաքային բարձրաստիճան պաշտօնեաներ մերժեցին ոեւէ տեղեկութիւն հաղորդել այդ մասին։

Այդ երեք անձերը ոչ առաջիններն են, ոչ ալ վերջինները այն մահերուն՝ որոնք տեղի կ'ունենան ջիղերու լուռ պատերազմին մէջ, երբ Ռուսերը կը փորձեն ներս անցնիլ թրքական արեւելեան սահմանագլուխէն։ Թրքական իշխանութիւնները կ'ըսեն, թէ կախաղանի խեղդկապը անցեալին մէջ փաթթուած է նաեւ ուրիշ լրտեսներու վիզին որոնք ընդհանրապէս թուրքերէն խօսող Հայեր կամ Վրացիներ էին։

«Եւ մենք չենք կարծեր որ չուանի պակաս պիտի ունենանք»,— ըսաւ աչքը քթթելով, պաղ աչքերով երիտասարդ մը, որ գլխաւոր պաշտօնեան է կառավարական հակալրտեսային կազմակերպութեան, որուն ցանցը կը տարածուի Էրզրումի նահանգին մէջ։

Ռուսական լրտեսական դրութեան մասին դժկամակութեամբ պատմեց մեզի Էրզրումի մէջ փոխ-գնդ. Զիա Քոմութ, որ Արեւելեան բանակի զինուորական հետախուզական պետն է։

Փոխ-գնդ. Զիա Քոմութ ըսաւ.— «Հոս, մեր ունեցած խնդիրներուն ամէնէն կարեւորը ռուսական լրտեսութիւնն է։ Հոս եկած գործակալները լաւ մարզուած են։ Անոնք իրենց հետ ունին գործիքներ եւ եկած են որոշ նպատակներով։ Անոնց հաղորդուած է թէ ի՛նչ կարգի տեղեկութիւններ կ'ուզուի եւ կը ջանան զանոնք ձեռք ձգել։ Անոնց ուզածը միշտ զինուորական տեղեկութիւններ են։

Ասիկա մեզի համար չարագուշակ նշան մըն է, որ ցոյց կուտայ Ռուսիոյ նպատակները»։

Փոխ-գնդապետ Քոմութ կ'ըսէ, որ լրտեսները Թուրքիա կը մտնեն դաղտագողի, գիշեր ատեն սահմանագլուխի մօտ վայրերէն։

Ուրիշներ ձերբակալուեցան երբ ցամաք ելած էին Հօփա՝ Սեւ Ծովի նաւահանգիստը։ (Հօփա Պաթումի հարաւ արեւմուտքն է)։ Ասոնք ռուսական նաւերէն իջած էին ձգախէժով շինուած նաւակներով։

Ընդհանրապէս այդ գործը ընողները իրենց հետ ունին թրքական կեղծ յանձնարարականներ եւ յաճախ իրենց հետ ունին կարճ ալիքներով պատիոյի փոխանցիչ գործիքներ։

Թրքական ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատար մը ըսաւ թէ տարուան մէջ 8-9 սովետական լրտեսներ կ'անցնին սահմանէն ներս։

«Այդ լրտեսներու ձերբակալութիւնը բաւական բարդ գործ մըն է սա իրողութեամբ որ՝ բազմաթիւ անձեր Ռուսիայէն ապօրինի կերպով կը մտնեն Թուրքիա»։

Թուրք հետախուզական սպաներ հանգիստ չեն կրնար քնանալ, եւ անոնք մտահոգուած են Արեւելեան Նահանգներու մէջ գտնուող բազմաթիւ Քիւրտերու խնդրով։

Թէեւ Քիւրտերը հանդարտ կը մնան եւ ոստիկանութեան եւ բանակի խիստ հսկողութեան տակ են, սակայն եւ այնպէս թրքական իշխանութիւնները անհանգիստ են անոնց համար։ Ռուսիա երբեք առիթը չի փախցներ իր պատիոյով հաղորդելու Արեւելեան Նահանգներու մէջ գտնուող ցեղերու խռովութեանց մասին։ Մինչեւ այժմ, ոեւէ արդիւնք ստացուած չէ, սակայն Թուրքերը արթուն կը հսկեն։

Թարգմ.՝ Հ. Գ. Դ.

## ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԻՆԱԿԸ

### ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

*Քաղաքի մը կեդրոնը, զետնափոր նկուղի մը մէջ եօթ-ութ հոգի ժողովի նստած, գաղտնի շրջաբերական մը կը կարդան:*

*«— Ընկերնե՛ր Գործադիր Մարմնի,*

*Անցա՛ւ անխիզախական շրջանը: Ամէն օր մեր գործունէութեան նոր խոչընդոտներ կը ներկայանան: Նկատելով որ քիչ ատենէն կը սպառին մեր նիւթական հասոյթի աղբիւրները,* Վերին Մարմին*ը ուելի* մեղմ և բանիմաց *քաղաքականութիւն մը որդեգրեց: Առ այդ՝ կը հրահանգենք.—*

*Նոր մուտքեր կատարել՝ ազգասիրական, մշակութային եւ եկեղեցասիրական պիտակով:*

Մեզմէ դուրս *գտնուած պիտանի տարրը օգտագործել՝ ի չահ* մերոնց *բարօրութեան:*

*Ընկերներու հեղինակութիւնը ամէն բանէ վեր՝ ամէն տեղ:*

*Անյապաղ գործադրութիւն:*

*Հասոյթին ծանօթ տոկոսը չմոռնալ մեզի ղրկել: —* Վերին Մարմին»:

*Կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ իւրաքանչիւր ժողովականի աշխատանքի բաժանումը կը կատարուի՝ կազմակերպելիք խմբակցութիւններուն մէջ համարատուի եւ համարատուի կրկնակ դերերով:*

*Ասոնցմէ մին, անուս-անգրագէտ նպարավաճառ մը, վերին մարմինէն նշանակուած Ուսումն. Խորհուրդին* *քարտուղար ընտրուելով, գործի կը սկսի: Իր թաղին մէջ կը կազմէ կրթական յանձնախումբ մը, օժանդակ առնելով երկու որմնադիր: Կարուհի մը իբրեւ գանձապահ, որ հաշիւ չի գիտեր: Կօշկակար մը իբրեւ քարտուղար, որ Ա. Բ. Գ. չի ճանչնար, բայց ամէնքն ալ հաւատարիմ* նպարավաճառին այներուն եւ ոչերուն:

*Դպրոցի սրահ, նստարան եւ քիչ մըն ալ դրամագլուխ կը ճարուին ժողովուրդին միջոցներով:*

*Մեր ղեկավարը* իրենցներու *մէջէն ժողովրդականութիւն չահած ուսուցիչ մը կը փնտռէ բայց չգտնելով՝ կ'ընտրէ* իրենցներէն դուրս *մէկը, բազմակողմանի հմտութեամբ եւ ըստ* վերին *հրահանգին՝ օգտագործելի ուժ մը:*

*Դպրոցը կը սկսի: Նպարավաճառը խոհեմութեամբ իր երկու դեռահաս զաւակները գաղտնի հսկիչ կը նշանակէ որպէսզի ուսուցիչը «վտանգաւոր» գաղափարներով չխնուցանէ աշակերտները:*

*Թաղին մէջ ուրախ եռուզեռ: Տասնէն քսան տարեկան 70 մանչեր եւ աղջիկներ կը պանծացնեն հայ երգն ու մեծասքանչը: Ծնողներու գոհունակութիւնը սահման չունի: Ժողովուրդը ամէն տեղ քաակր լայն կը բանայ: Թաղին կրթական և* կցորդ *կազմակերպութիւններուն մուտքը կը պարարտանայ հասութաբեր հանդէսներով: Մամուլը կ'արձանագրէ կատարուած յառաջդիմութիւնը:*

*Տարեշրջանը լրանալուն՝ նպարավաճառին վրայ մտահոգութիւն մը կը ծանրանայ: Մինչեւ հոս կէտ առ կէտ գործադրուած էր* վերին հրահանգը*: Վերջինը կը մնար գործադրելի:*

*Ուսումն. Խորհուրդի (հասկնալ՝ նպարավաճառի) տեղեկատուութեամբ յիշեալ թաղին կրթական ղեկավարը (հասկնալ՝ նպարավաճառը) ուսուցչին կը ներկայացնէ աշխատանքին արդիւնքը իբրեւ ...ոչ-գոհացուցիչ, բայց պաշտօնին վերահաստատման համար կ'առաջարկէ ստացած ամսաթոշակին կէս գինը, վստահ ըլլալով արդէն թէ պիտի մերժուէր ուսուցչին կողմէ:*

*Թաղին մէջ իրարանցում եւ բողոք՝ նոր ուսուցիչ բերելու դէմ, բայց նպարավաճառը անդրդուելի է: Անդրդուելի են նաեւ որմնադիրները, կարուհին եւ կօշկակարը:*

*Եւ ուսուցչին արձակուրդ կուտան խոստացուած* արձակուրդի ամսուան *վճարումն ալ...* կուլ տալով...:

*Ամիս մը երբ* գործադիր *մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ Ուսումն. Խորհուրդի եւ թաղերու կրթական ներկայացուցիչները, բոլորն ալ* գործադիրին *անդամները միեւնոյն ատեն: Այսինքն Գործադիրը թէ համարատու եւ թէ համարատու՝ իր տարեկան ժողովին կը ներկայանայ:*

*Պատռուած նամակ մը կը սահի աղբի կողովին մէջ, բողոքագիր մը անշուշտ՝ անիրաւուած ուսուցչին կողմէ ուղղուած* վերին *մարմնին: ... Քմծիծաղմը կ'անցնի դէմքերու վրայէն: Իւրաքանչիւրին գործունէութիւնը «ուղիղ» ճամբով եւ գոհացուցիչ կը գտնեն:*

*Նոր ծրագիրներ կ'որոշեն: Նպարավաճառին կ'առաջարկուի իր թաղին բաց թողած ուսուցչի պաշտօնը յանձնել՝ Ուսումն. Խորհուրդի ...ատենապետին... իբրեւ վարձատրութիւն այս յառաջդիմական* ակտին*. բայց Աստուծոյ հաճոյ չերեւալով այս* ակտը*, ուսուցիչը կը ստիպուի շուտով լքել իր պաշտօնակիցէն խլած աթոռը...:*

*Դպրոցը կը մնայ 8-10 տարեկան ինը աշակերտով, ուսուցիչ ունենալով վարպետ-տուտու մը, արհեստով կարուհի,* իրենցմէ *մէկը...:*

*Իսկ Գործադիր Մարմնի պաշտօնական օրկանը* իրենց *22 դպրոցներու ցանկին վրայ հպարտութեամբ կ'արձանագրէ այս 23րդ «դպրոցն» ալ, իբրեւ* մշակութային նուաճում*...:*

*Հետեւի՛նք 24րդին:*

ՍԼԱՔ

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ (Յառաջ). — *Յիսնամեա՛կ մը: Յիշատակը սքանչելի հերոսներու, որոնք կեանքին գեղեցկութիւնը, իրենց արեւր մատաղ ըրին հայրենիքի զոհասեղանին վրայ: Ազգային ճշմարիտ հերոսներ, որոնք անձնական խիզախութեամբ զարկին թշնամին, յանուն արդարութեան եւ ինքնապաշտպանութեան: Խանասորի հերոսներուն մարտնչումներուն ու կռիւի շնորհիւ էր, որ ստրուկ Հայը արթնցաւ իր քունէն, ու հասկցաւ թէ միայն* զէնքով կայ Ազատութիւն:

*Խանասորի արշաւանքով կը սկսի շարքը Վասպուրականի, Ուրֆայի, Շ. Գարահիսարի, Հաճընի եւն հերոսամարտներուն, մինչեւ Սարդարապատի հրաշափառ ճակատամարտը եւ ոսկեղէն Մայիս 28ը: Փա՜ռք բոլոր հերոսներուն, փա՜ռք Դաշնակցութեան, որ ղեկավարի ոգին ու շունչը հանդիսացաւ Խանասորի հերոսամարտի օրերուն:*

*Կիրակի, 3 Օգոստոս, հակառակ անշնչելի օդին, բազմութիւնը առտուն կանուխէն լեցուած էր Վարիզէլի ծառախիտ դաշտավայրը: Հիւրեր ունէինք Սէնթ-Էթիէնէն, Մոնպրիզոնէն եւ շրջաններէն, ինչպէս նաեւ տեղացիներ, որոնք հետաքրքրութեամբ կը դիտէին Հայերու եռուզեռը:*

*Յիսնամեակի տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Վարուժան Կոմիտէն, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին: Դաշտը լեփլեցուն էր: Անշարժ տերեւներուն մէջ, խեյօքիկ ծառերուն շուքերուն տակ Խանասորի հերոսներուն ոգին էր որ կը տիրէր: «Կարկուտ տեղաց» ցնցող երգով, ժողովուրդն ալ ցնծաց խմբովին: Բարձրախօսին առջեւ կ'անցնի օրուան նախագահը, ընկեր Սաքօ: Բացումը կատարելէ առաջ՝ քանի մը յարգանքի խօսք կ'ըսէ, Մեծ Յեղափոխականին, Համօ* Օհանջանեանի *անակնկալ մահուան առթիւ, դէմք մը որ հայրենասէրի անձնուրաց զոհաբերութեամբ ինկաւ* պատնէշին վրայ*, հայրենիքի կարօտը սրտին: Յետոյ, երկու խօսքով պարզեց 1897ի յեղափոխական պոռթկումը: Շնորհիւ Դաշնակցութեան, հայ ժողովուրդը իր վրէժը լուծեց, ամարդի թշնամիէն: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Տ. Զէքեան, որ խանդավառ ճառով մը բացատրեց թէ յեղափոխական բռունցքը հասկցուց ե՛ւ թշնամիին, ե՛ւ եւրոպական ազգերուն թէ Հայն ալ կռուիլ գիտէ, մեռնիլ գիտէ:*

*Դաշտահանդէսին* *սոխակն էր Տիկին Տիգ. Շատարեւեան, որ իր անուշ ձայնով երգեց իր սիրուած երգերէն մէկը: Օր. Հանչէրլեան շատ զուարթ երգ մը երգեց Ֆրանսերէն: Տիկ. Ծապուրեան եւ ընկ. Վարդան (Սէնթ-Էթիէն) յաջորդաբար յեղափոխական երգեր երգեցին:*

*Մթնոլորտը ջերմ էր, եւ այդ շրջանակով աճուրդ մըն ալ տեղի ունեցաւ,— խորոված ճագար մը եւ շիշ մը կարմիր գինի, որ բարձրացաւ 9.000 ֆրանքի: Շահեցաւ Պ. Վայեան, նուիրելով 500 ֆրանք: Օրուան տօնին առթիւ հայրենակարօտ հայրենակիցներ խմեցին ու պարեցին ներկայ Հայաստանի ու բոլոր հայ հերոսներուն կենացը: Ընկեր Սաքօ, այդ առթիւ շեշտեց.*

*— Երբ վաղը հայրենիք երթաք, համբուրեցէք այդ հողը, գրկեցէք բոլոր քարերը, որ մեր աննման հերոսներուն արիւնով շաղախուած են:*

*Ուշ ատեն, ժողովուրդը, գիշերային քիչ մը զով օդին հետ քաղաք իջաւ:—* Տարագիր:

★

### ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Կիրակի, 3 Օգոստոս, Խարբերդցիները իրենց ընտանիքներով խռնուած էին Եօթնեղբայրեաններու գեղատեսիլ ագարակը: Հոն էին թէ տարէցը, թէ երիտասարդը: Բոլոր խաւերու պատկանող Խարբերդցիներ եկած էին նոյն իսկ հեռաւոր քաղաքներէ: Կային հայրենակիցներ որ առաջին եւ վերջին անգամ ներկայ պիտի ըլլային Ֆրանսայի մէջ դաշտահանդէսի մը, որովհետեւ շուտով Մարսէյլի քարափէն պիտի մեկնին դէպի Մայր Հայրենիք իրենց աշխատանքի քրտինքը թափելու մայր հողին վրայ, ուր ապրած են մեր նախահայրերը եւ որու համար նահատակ գրագէտներ՝ Զարդարեան եւ Թլկատինցի (Խարբերդցիներ) աշխատեր եւ տքներ են:*

*Նախագահին բացման խօսքէն վերջ խումբ մը Խարբերդցի օրիորդներ տեղ կը գրաւեն բեմին վրայ եւ քնքոյշ ձայնով կ'երգեն «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը: Փոքրերուն կողմէ հայրենասիրական երգերէ եւ արտասանութիւններէ վերջ, խօսք կ'առնէ Շրջ. Վարչութեան նախագահ՝ Պ. Կիւմիշեան, որ կը պարզէ Միութեան երկու տարուան կարճ ժամանակաշրջանի գործունէութիւնը եւ կ'ըսէ, թէ «անցեալ տարի այս բեմէն կը յայտնէի թէ Միութիւնը Նոր Խարբերդի նուէր պիտի տայ բեռնակառք մը* (ճամիոն)*, այսօր բեմէն կը յայտարարեմ թէ գնած ենք բեռնակառքը, կէս միլիոնէն աւելի արժողութեամբ եւ կը ղրկենք մեր ներգաղթող հայրենակիցներու հետ դէպի մեր Հայրենիքը, եւ այս շնորհիւ ձեր հայրենասիրութեան»: Ան կոչ ըրաւ բոլոր Խարբերդցիներուն անխտիր նեցուկ հանդիսանալ Միութեան, որուն գերագոյն կարգախօսն է Դէպի Երկիր: Խօսքը ուղղելով ներգաղթող հայրենակիցներուն ըսաւ թէ՝ «բախտաւոր էք որ առաջին անգամ ըլլալով Հայրենիքի սրբատաշ տաճարէն ներս պիտի մտնէք, Հայաստանի հողը համբուրելու: Գացէք, ըսէք մեր հարազատ եղբայրներուն թէ մեր սիրտը կը բաբախէ Հայրենիքի կարօտէն»: Յոյս յայտնեց որ մօտալուտ օր մըն ալ մենք, մնացողներս արժանի կ'ըլլանք մեր հայրերուն արիւնով ներկուած հողը համբուրելու: Բոլոր ներկաներուն դէմքերուն վրայ կը նշմարուէին ուրախութեան ժպիտներ:*

*Ի նպաստ Միութեան գառնուկ մը աճուրդի դրուելով, գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Յետոյ ներկայացուեցաւ քրքրջալիր զաւեշտ մը: Բոլոր դերակատարները յաջող էին: Խանդավառութիւնը մեծ էր, նոյն իսկ հանրակառքին մէջէն կը լսուէին երգերը մեր արմենական:*

Կ. Տէրտէրեան

## ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

### ԻՐԱՆԻ ԵՕԹՆԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

*Իր տնտեսական եւ ընկերային կեանքին վերածնութեան զարկ տալու համար է որ Իրան անհրաժեշտ կը նկատէ դիմել ամերիկեան արհեստագիտական* (թեքնիք) *և դրամական օժանդակութեան: Առանց այս կրկնակ օգնութեան, Իրանի վարչապետին, Ղավամ Սալթանէի յայտարարութեամբ, անկարելի պիտի ըլլայ գլուխ հանել եօթնամեայ ծրագիրը:*

*Վարչապետը յայտարարած է ամերիկեան թղթակցի մը թէ խմելու ջուրին բաշխումը, հայթայթումը երեսի վրայ ձգուած է եւ թէ անհրաժեշտ է որ անմիջապէս բարեկարգուի եւ արդիանայ: Նմանապէս երկրագործական ճարտարարուեստը որ շատ ետ մնացած է, պէտք է արտադրութեան նոր չափի մը բարձրացնել, որովհետեւ ազգի մը բարօրութիւնը կը սկսի եւ կը վերջանայ առողջութեամբ եւ արտադրութեամբ:*

*Հիւսուածեղէնի եւ շաքարի ճարտարարուեստը Իրանի մէջ անսահման կարելիութիւններ ունի եւ հակառակ արտասահմանի մասնագէտներու կարծիքին, Իրան հարուստ է հանածոներով, որոնք կրնան ճարտարարուեստի վերածուիլ: Մենք, կ'ըսէ, Ղավամ Սալթանէ, պղինձ, ածուխ եւ արծաթ ունինք: Մենք մեր լեռներուն մէջ ունինք գանձեր որոնց մասին բան չենք գիտեր, որովհետեւ ցարդ ոչ մէկ կատարեալ քննութիւն եղած է:*

*Եօթնամեայ ծրագրին մէջ կը մտնեն ոռոգում, մեքենայացում երկրագործութեան, շինութիւն նոր ճամբաներու և նորոգութիւն հիններու, կառուցում խճուղիներու, գնում առեւտրական նաւերու, որոնցմէ Իրան բնաւ չունի: Կառավարութեան օժանդակութեամբ հիմնուած է մասնաւոր կազմակերպութիւն մը որ կը բանակցի արդէն Ամերիկայէն 14 նաւեր գնելու համար:*

*Իրան առաւելապէս երկրագործական երկիր մըն է, բայց հողին մեծ մասը կը մնայ խոշոր հողատէրերու ձեռքը: Խուժիստան նահանգին Քարխ գետին ջուրերը օգտագործելով Իրան պիտի ունենայ բաւականաչափ հող անձեցնելու սննդեղէն 50 միլիոն ժողովուրդի համար: Այդ հողը ազատօրէն պիտի բաշխուի նոր գաղթականներու որոնք զերծ պիտի մնան տուրքերէն 10-15 տարուան համար: Գալով ներկայ հողային ստացուածքներուն, ատոնց համար ալ Ղավամ Սալթանէի կուսակցութիւնը կ'առաջարկէ որ հողատէրերէն պահանջուի մշակել իրենց խոպան հողերը որոշ շրջանի մը մէջ: Անոնք որ կը թերանան, պիտի կորսնցնեն այդ հողերը եւ կառավարութիւնը զանոնք պիտի բաշխէ գիւղացիներուն միջեւ:*

*Վարչապետը աւելցուց.— Այն փոխառութիւնը որուն համար դիմեցինք Միջազգային Դրամատան, պիտի յատկացուի միմիայն մեր հիմնական պէտքերուն, մենք պիտի չգործածենք զայն մեր ելմտացոյցին համար զոր կրնանք հաւասարակշռել առանց արտաքին օգնութեան»:*

*Գալով Խ. Միութեան քարիւղի մենաշնորհ տալու հարցին, վարչապետը կրկնեց թէ ինք իրաւասութիւն չունի այդ հարցին մասին, եւ թէ միայն Մէճլիսը իրեն կրնայ տալ այդ իրաւունքը: Մնաց որ, ոչ ոք մեծ բան մը գիտէ Հիւսիսային Իրանի մէջ քարիւղի գոյութեան մասին: Հոս հոն քարիւղը կը պղպջայ հողէն դուրս, բայց ոչ ոք լուրջ քննութիւն կատարած է մինչեւ հիմա:*

ՍԱՆՃԱՔԻ ՇՐՋԱՆԻՆ *(Թուրքերէն՝ Հաթայ) հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ քահանայ Գարթունեան օգափոխութեան համար Պոլիս գացած ըլլալով, պատմեր է թէ իրենց տեղերուն մէջ մնացած են մօտ 500 Հայեր: Ինք կը պաշտօնավարէ 50 տնուոր Վաքըֆ գիւղին մէջ, եւ յաճախ հեռաւոր գիւղեր կ'երթայ, հոգեւոր մխիթարութեան համար: Հայերը ընդհանրապէս կ'ապրին հողագործութեամբ:*

ցնորական՝ աշխատավարձքի հաստատուն նուիրապետութիւն մը (աստիճանաւորում) սահմանել։ Ներկայիս պահանջն է ստիպողականը կարգադրել, որպէսզի ընկերային ամէն դասակարգ կարենայ ապրուստի մարդավայել միջոցներ ունենալ։ Բայց կարելի չէ նախատեսել համեմատական յաւելում մը, սանդուղին ստորոտէն մինչեւ բարձունքը։ Ի հարկէ յաւելումները աւելի կարեւոր պէտք է ըլլան անոնց համար որոնց վաստակը անբաւական է։

Վարչապետը ուրիշ լուսաբանութիւններ ալ հաղորդելէ վերջ, ըսաւ թէ կառավարութիւնը հակառակ է նաեւ գիներու ընդհանուր վերաքննութեան։ Երկու խնդիրներն ալ մօտերս պիտի կարգադրուին մասնաւոր հրամանագիրներով։

★ Մինչ Պ. Ռամատիէ այս լուսաբանութիւնները կը հաղորդէր, անդին բացառիկ ժողով մը կը գումարէին Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական Միութեան պատուիրակները։ Ժողովէն վերջ, հաւաքական ղեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ ցաւ յայտնելով կառավարութեան «հապճեպ եւ հակասական» դիրքին համար, կը յայտարարէ թէ երկու կազմակերպութիւնները «հաւատարիմ կը մնան իրենց կնքած համաձայնութեանց ոգիին եւ տառին»։ Յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ չեն կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել, եթէ տարբեր որոշումներ տրուին այս կամ այն հիմնական սկզբունքի մասին։

## 600.000 հրեաներու գործադուլը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ 600.000 Հրեաներ ամէն աշխատանք դադրեցուցին Եշ. օր, իբրեւ բողոքի ցոյց 40 հրեայ երեւելիներու ձերբակալութեան։ Այս ցոյցին վրայ բրիտանական բանակին հրամանատարը Եգիպտոս գնաց օդանաւով, խորհրդակցելու համար մառէշալ Մոնթկոմըրիի հետ։

Գործադուլը բաղդատաբար հանդարտ անցաւ։ Ամբողջ Պաղեստինի մէջ փակուեցան բոլոր հրէական խանութները, ճաշարանները, սինէմաները, զբօսարանները, երեք ժամուան համար։ Իրիկուընը վերաբացուեցան։ Թէլ-Ավիվի մէջ խումբ մը երիտասարդ Հրեաներ քարկոծեցին ոստիկանական կառքերը։ Զինուորներ կը պաշտպանէին բրիտանական խանութները։

Նոյն առտուն ահաբեկիչները ական դրին Հայֆա - Թէլ Ավիվ գծին վրայ։ Հայրաշարժ մը եւ 12 քարեղաբարձ վակոններ գիծէն դուրս ելան։ Երկու Հրեաներ արաբական տարազ հագնելով, ուղտ մը կ՚առաջնորդէին դէպի բրիտանական զօրակայան մը։ Ուղտին վրայ տեղաւորուած էին պայթուցիկ նիւթեր, ժէլինիթ եւ գործիք մը։ Հրեաներէն մէկը ձերբակալուեցաւ, միւսը փախաւ, իսկ ուղտը... մարդադետին առաջնորդուեցաւ։

## Ինչպէս հալեցան տոլարները

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, ելմտական նախարարն ալ իր կարգին պարզեց տնտեսական եւ դրամական տագնապին ծանրութիւնը, աւելի խտացնելով գոյները։ Բացատրեց թէ ամերիկեան ապրանքներու 40-50% սղեցին փոխառութեան կնքումէն ի վեր։ Այս էր գլխաւոր մէկ պատճառը Մեծն Բրիտանիոյ ներկայ տնտեսական անձկութեան։ Յետոյ նկարագրեց թէ փոխառութիւնէ մը բռնուած էին, որ շատ արագ սպառեցաւ, մինչեւ կը սպասուէր երկար ատենէ ի վեր։

— «Երկու մեծ պատերազմներ քանդեցին մեր ներածումները վճարելու միջոցները։ Մեզի կ՚ըսեն թէ մսխեցինք փոխառութեան գումարները։ Ձեզ գիտեր թէ այս ժողովին մէջ կա՞յ մէկը որ հաւատայ այդ մեղադրանքին։ Ես կ՚ուզեմ մանրամասնութիւններ հաղորդել ձեզի։ Մ. Նահանգներու բացած վարկին ընդհ. գումարն էր 3.750 միլիոն տոլար (937.000.000 սթերլին)։ 1946ի երրորդ եռամսեակին քաշեցինք 400 միլիոն տոլար։ Չորրորդ եռամսեային քաշեցինք 200 միլիոն։ 1947 յունուարին 200 միլիոն, Փետրուարին 100 միլիոն, Մարտին 200 միլիոն, Ապրիլին 450 միլիոն եւ Մայիսին 200 միլիոն, Յունիսին 300 միլիոն։ Յետոյ ապշեցուցիչ թուանշանի մը հասանք Յուլիսին,— 700 միլիոն տոլար։ Պիտի բացատրեմ, չեմ ուզեր որեւէ բան գաղտնի պահել»։

Նախարարը յետոյ բացատրեց թէ այս խոշոր գումարէն 50 միլիոն տոլար ծախսած են Յուլիսին՝ գերման ժողովուրդը կերակրելու համար, թէ վճարումներ ըրած են Քանատայի, ցորեն գնելու համար են։ Բոլորն ալ կը կարծէին թէ ամերիկեան վարկը պիտի տեւէ երեք տարի, բայց հազիւ 15 ամիս տեւեց։

Հանրային կարծիքը ըմբռնած է կառավարութեան ծրագրած կրճատումներէն եւ ուրիշ խստութիւններէ։ Պահպանողականները որոշած են ուժգնօրէն ընդդիմանալ, առաջնորդութեամբ Չըրչիլի, բայց կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի յաղթէ, լիազօրութիւն պահանջելով։

## Խանասորի յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Վալապրի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր Ենթակոմիտէներու և խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան եւ իր 11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ նախագահութեամբ

կարտանի քաղաքապետ Ընկեր SAVINEի

կը խօսին։

### Ս. Մխայեան եւ Գ. Ռփէյեան

Հրաւիրուած են Փարիզէն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

Ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը նուագէ Ս. Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը

Կ՚երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի Երգչախումբը

Առտուընէ մինչեւ կէսօր մարզական զանազան մրցումներ

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ շատ մը ճամբորդներ, որոնց մէջ օտարականներ կան, պիտի չկրնան անցնիլ սահմանը, ցնոր տնօրինութիւն։ Երկաթուղիի ընկերութիւնները վերադարձուցին տոմսակներու փոխարժէքը, առանց որեւէ բացատրութիւն տալու։

ԴԵՐՄԱՆԻՈՅ արտադրութեան մակարդակի բարձրացման ծրագրին առթիւ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները խնդրեցին Ֆրանսայէն որպէսզի պարզէ իր առարկութիւնները։ Ֆրանսական կառավարութիւնը այլեւս ճանճրացած է ծանուցագիրներու փոխանակութենէն եւ կ՚առաջարկէ եռակողմ խորհրդակցութիւն մը կատարել, միանգամ ընդ միշտ լուսաբանելու համար իր տեսակէտները գերմանական հարցի մասին։

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, ապստամբներու խումբեր երեւցած են մայրաքաղաքէն 150 քիլոմեթր հեռու։ Ուրիշ խումբեր ալ կը գործեն Տոմոքոսի մէջ, Լամիայի հիւսիսակողմը (Թեսալիա)։ Կ՚ըսուի թէ անոնց հրամանատարն է հռչակաւոր զօրավարը, Մարկոս։ — Միջոցներ ձեռք առնուեցան, յունական բանակին վրայ 50.000 զինուոր եւս աւելցնելու համար։— Ապահովութեան Խորհուրդի Օգոստոս 7ի նիստին մէջ, Յունաստանի պատուիրակը պահանջեց ճշտել թէ խաղաղութիւնը խզուած է Պալքաններու մէջ։ Այս առթիւ բացատրեց թէ Խ. Միութիւնը ընդդիմանալով միջազգային յանձնախումբի առաքման, «կ՚ուզէ քնացնել աշխարհը, մինչեւ որ թերթերը առտու մը ծանուցանեն թէ ամէն բան վերջացած է եւ ուրիշ երկիր մըն ալ գերութեան ենթարկուած»։ Պատուիրակը նորէն պնդեց թէ Պուլկարիա, Ալպանիա և Եուկոսլաւիա յանցաւոր են իբրեւ նախայարձակ եւ ուժ կ՚առնեն Խ. Միութենէն եւ Լեհաստանէն։ «Եթէ Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա եւ Ալպանիա շարունակեն առարդել ղեկավարել, զօրացնել և պաշտպանել օտար զինեալ ուժերը, պիտի գայ վայրկեանը երբ այլ եւս որեւէ սահմանագլուխ պիտի չգտնուի Յունաստանի եւ իր հիւսիսային դրացիներուն միջեւ»,

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ առաջին դեսպանը, Տիկին Վիժայալաքշմի, քոյրը յեղափոխական առաջնորդ Նէհրուի, Մոսկուա հասաւ անցի օր։

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հողագործական կուսակցութեան առաջնորդը, Նիքոլա Փէթքով, դատարանին մէջ ուրացաւ այն մեղադրանքը թէ զինեալ դաւադրութիւն մը սարքած էր։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը մանուլթիւններ կատարեց։

### ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մայիս 17էն 31

Պ. Քոլոմ.— Թաթ 500, Վոֆլիւզ.— Առա 1000, Փարիզ 20.— Մաս 500, Վալնվ.— Տ. Կ. 1500, Պալնիէօ.— Տոն 1000, Առնուվիլ.— Պայ 1000, Առլ.— Կիւլ 1000, Մարսէյլ.— Հար 300, Իսն.— Թոր 1000, Լրոն.— Աքր. 500, Մոնթրէօյ.— Ղուկ 1000, Մարսէյլ.— Ե. Յ. 1000, Ե. Ո. 1000, Գալ 1000, Գրի 300, Բիւզ 1000, Անդ 1000, Արզ 1250, Փափ 1000, Քիւթ 1000, Գար 300, Ս. Ժրւսբ.— Արա 1000, Մարսէյլ.— Հայ 2000, Փաթ 500, Մուշ 1000, Կան — Նշա 1000, Խիւլ 1000, Մարսէյլ.— Լ. Պ. 1000, Ամերիկա.— Ներ 1200, Պան 1200, Տոլ 1200, Մարսէյլ. — Շահ 1000, Գործ 1000, Տիւր 1000, Աշր 1000, Մանո 1000, Ս. Ժերոմ.— Վարդ 1000, Մին 1400, Լա Ռոզ.— Զալ 1000, Ս. Ժերոմ.— Տ. Մ. 1000, Գաս 1250, Բար 400, Ավրնեօն.— Նաթ 1000, Մոնթրէօյ. — Բէյն 1000, Անկէն. — Վար 1000, Առնուվիլ.— Պառ 1000։ (Շար.)

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ֆիլօր Թէրզեանէ 500, եւ Տիկ. Բրաբիոն Ղըլաղեանէ 200 ֆր.։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. Վարչութեան հաղորդեն օգափոխութեան ղրկուելիք մանուկներուն անուններ, տարիքը եւ հասցէն։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընօպլէն Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10ի առտուն ժամը 7ին Gare de Lyon: Կը հրաւիրուին ծնողները դիմաւորել իրենց զաւակները։

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստ. 13ի երեկոյեան ժամը 8ին ,Gare de Lyonէն ։Հրաւէր ստացող տղաքներն ու աղջիկները բերել նոյն ժամուն, Départի կողմը՝ տոմսերու «կիշէ»ներուն առջեւ։

### ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ՚ՈՒԶԷ՞Ք

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ՚ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Biouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ։ — Հանգուցեալ Տիկին Զարուհի Լուսարգեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հրապարակով խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բժ. Ա. Պօղոսեանի եւ բոլոր բարեկամներուս որոնք իմ հիւանդութեանս ընթացքին ցոյց տուին բացառիկ խնամք եւ հոգածութիւն։ — Եղիազար Միքայէլեան

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն 1000 Ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Մկրտիչ Սիմոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՍԷՕԼԷՕԶԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ.— Այն Սէօլէօզցիները որ կ՚ուզեն իրենց ազգականներուն փոքրիկ ծրարներ ղրկել Խ. Հայաստան մեկնող Ա. կարաւանին հետ, մինչեւ Օգոստ. 13 իրենց ծրարները յանձնեն 3, rue Antoine Courbarien, Issy-les-Moulineaux (Seine).

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Լա Սիոթայի մէջ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբի, այս շաբաթ իրիկուն Salle Mutualitéի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Յաջորդ օրը, կիրակի 10 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 10ին քաղաքի գերեզմանոցը կը հրաւիրուին «Խաժակ» խումբին ընկերները եւ հայրենակիցները, յարգելու համար մեր ողբացեալ ընկերներու յիշատակը։

### ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ֆրանսայէն անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու են 19 սենեակով տուներ, որոնց 9 պարապ է եւ անմիջապէս տրամադրելի։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ (ֆոն տը քօմէրս) ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ չափաւոր գին

Դիմել

Ադամ Զավուշեանի, 39, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ։ 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ։ Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine)։ Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած)։



Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Dimanche 10 AOUT 1947 Կիրակի 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5107 Նոր շրջան թիւ 716 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

... Առաջին անծանօթն իսկ դիտելով իր աչքերը, պիտի կարդար ամբողջ պատմութիւն մը, հետեւողութեամբ Յ. Թումանեանի.

Հայոց վիշտը անհուն մի ծով,
խաւար մի ծով ահագին,
էն սեւ ծովում տառապելով,
լող է տալիս իմ հոգին:

Աննման Համօն ևս լողաց արխաբար:Անընդհատ: Ինչպէս իր սերունդը սրատես և քաջալանջ: Լողաց ամբողջ էութեամբ, դեռին մէկ ափէն միւսը անցնելու համար:

Ոչ մէկ տատանում, երբ ոտքերը ժայռի մը կը զարնուէին կամ փուշ մը կը հանդիպէին: Ոչ իսկ վհատում, երբ ալիքները կը սպառնային քշել տանիլ ամէն բան:

Եւ այսպէս յիսուն տարի: Աւելի քան կէս դար: Նոյն հաւատարմութեամբ եւ վճռականութեամբ, երբ այնքան դիւրին էր խարխափ նետել ցամաքի մը վրայ եւ կծկուիլ, երանաւէտ անդորրութեամբ:

Մնամէջ միամտութիւն մը չէր որ լաւատեսութիւն կը ներշնչէր իրեն:

Ոչ տխրդոսաւոր տեսաբան էր, ոչ ալ ճարտասան, գիտական վերլուծումներ կատարելու կամ թռիչք տալու համար իր երեւակայութեան:

Հայոց պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը հայ ժողովուրդին դարաւոր վիշտն ու մարտնչումը,— ահա բուն դաղտնիքը իր պայծառատեսութեան ու հաւատքին:

Իսկ իր աւետարանը,— այն ինչ որ ինքն ա կը քարոզէր յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Բնաւորութեամբ այնքան մեղմ, բարեմոյն, իր երեւութական հանդարտութեան մէջ իսկ փոթորիկ մըն էր, յեղափոխութեան, ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Գործի մէջ: Պարզ էր, երբ կ'երեւար բեմերու վրայ, պատահաբար: Աւելի պարզ, երբ կը գրէր, հանդիսաւոր առիթներու մէջ:

Եւ սակայն, ունկնդիրներն ու ընթերցողները շատ աւելի կ'ազդուէին այդ պարզութենէն, քան շատերու ճարտասանական կամ գրագիտական ելոյթներէն:

Այդպէս է որ, 1912ին, բանտարկութեան եւ հարցաքննութեան տագնապին մէջ, բարոյապէս պարտութեան կը մատնէր իր դատաւորները, այնքան անսեթեւեթ այլ սերճիմաստ արտայայտութիւններով:

Յեղափոխական գործունէութեան փոթորիկներուն մէջ, ողբացեալ Համօն յաճախ կը յիշեցնէր Զաւարեանը, անհաշտ մնալով նկարագրի խնդիրներու մէջ:

Ջղագրգիռ չէր անոր պէս, բայց կ'արտայայտուէր նոյնքան վճռական: «Ի՞նչ արժէ իր գրական կարողութիւնը, երբ ոչ մի բարոյական հասկացողութիւն չունի»:

Կանուխէն նետուած էր յեղափոխական կրակին մէջ, անոր անխուսափելի ելեւէջներով: Բայց նոյն խանդավառութեամբ նուիրուեցաւ նաև հայկական մշակոյթի զարգացման, երբ քաղաքական պայմանները փոխուեցան:

Ինքնահաւան մարդիկ թերեւս կը զարմանային որ այնքա՜ն կր գուրգուրար Պէյրութի ճեմարանին վրայ, իբրեւ նախագահ Համազգային Ընկերութեան:

Դեռ շատ չըներ որ, նամակներ կ'ուղղէր աջ ու ձախ, որպէսզի բարերար մը գտնեն, սեփական շէնքով մը օժտելու համար ճեմարանը:

Ո՞ղջ էր, երբ գտան բարերարը: Բայց ո՞ւր է հիմա, երբ ձեռնարկուած է շէնքը շինելու...

Շունչ մըն էր որ սպառեցաւ, տարիներու ճիգէն: Տարիքին ծանրութեան տակ:

Շունչ մը այն սերունդէն որուն «մնացորդացը» մատի վրայ կը համրուի այլ եւս: Մանաւանդ 1940էն ի վեր:

Ի՞նչ կրնար ըլլալ Համօներու դերագոյն սփոփանքը, եթէ ոչ գիտնալ թէ ժառանգորդները արթուն կը հսկեն պատնէշին վրայ: Նոյն գիտակցութեամբ եւ վճռականութեամբ:

Այդ սփոփանքն ունեցաւ ի կենդանութեան, երբ կը պտտէր գաղութէ գաղութ, դիտելով աշխոյժ երիտասարդութիւն մը՝ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ: Նոյն իսկ այս համայնակուլ ափերուն վրայ:

Ու միշտ ալ ունեցաւ այն հաւատքը՝ թէ գործը կէս պիտի չմնայ:

Շ.



ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ
(Լուսանկարուած այս տարի, Փարիզի մէջ)
Ծնած Ախլքալաք (Հայաստան), 1873ին: Մեռած Գահիրէ, 1947 Յուլիս 31ին, կարճատեւ հիւանդութեան մը հետեւանքով:

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Օգոստ.— Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէն մեր մեծ ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ իր շրջանի բոլոր Ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն կողմէ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ մեր աննման ընկերուհի Ռուբինային, պարագաներուն, Հ.Յ.Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին եւ փոխան ծաղկեպսակի 3000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 6 Օգոստոս.— Հ.Յ.Դ. «Անտոք» Ենթակոմիտէն եւ ընկերները կ'ողբան մեր վաստակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ անփոխարինելի կորուստը ու իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն մեր աննման ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն:

×

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Գահիրէ.—

Կը խոնարհինք մեր վաստակաւոր ընկերոջ՝ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ աճիւնին առջեւ: Կ'ողբանք անփոխարինելի կորուստը, որուն կ'ենթարկուի ամբողջ հայ երիտասարդութիւնը:

ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն խոնարհելով ողբացեալ մեծ առաջնորդին՝ ընկեր ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ դերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնները կր յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ Հ.Յ.Դ. Գերագոյն Մարմնին:

×

ՎՈՔԼԻՒՋ, 6 Օգոստոս. — Բազմավաստակ ու վեթերան ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան բօթը անհուն վիշտ պատճառեց մեզի: Խոնարհելով իր դագաղին առջեւ, մեր խորունկ վշտակցութիւնը կը յայտնենք Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբ

ՊՈՒՏՕ, 8 Օգոստ.— Ցարդանքով կր խոնարհինք Դաշնակցական առաքեալ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի դերեզմանին առջեւ: Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կ.ին եւ բոլոր Դաշնակցական ընկերներուն:

«Մուրատ» խումբ

## Ներգաղթողներուն ուշադրութեան

(ՋԵԿՈՅՑ ՖՐԱՆՍ. ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ)

Ա. Կարաւանով Սով. Հայաստան ներգաղթելու արտօնագիր ստացողներու ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը եւ կը յանձնարարենք հետեւիլ անոնց, որպէսզի աւելորդ դժուարութեանց չհանդիպին եւ ներգաղթը կատարուի կանոնաւոր եւ կարգապահ ձեւով,—

1.— Մեկնելու հաղորդագիր ստացող բոլոր անձերը, առանց բացառութեան, պէտք է որ մեկնին: Որ եւ է պատճառով մեկնիլ չուզողները պիտի չկրնան տարբեր կարաւանի մաս կազմել:

2.— Մեկնողները պէտք է որ, առանց չկամութեան եւ տրտունջի, իրենց անձնական մասնակցութիւնը բերեն ճանապարհածախսի, իրենց շրջանի Ներգաղթի Կոմիտէի որոշած սակով: Հ. Բ. Ը. Մ.էն տրուած իւրաքանչիւրին ստացագիրը պիտի պահանջուի շոգենաւ մտնելու ատեն:

3.— Մեկնողները պէտք է անմիջապէս անցագրերու գործողութիւնները կատարեն, դիմելով իրենց բնակած նահանգի Փռէֆէքթիւռներուն եւ ներկայացնելով անհրաժեշտ փաստաթուղթերը:

Այդ փաստաթուղթերն են.—

ա) Անհայրենիք եւ ռէֆիւժիէ եղողներու համար.— Ոստիկանութենէն վաւերացուած certificat de domicile մը, վերջին եռամսեայի տան վարձքի ստացագիրը, Perception էն (Տուրքերու Վարչութիւն) առնուած bordereau մը, Contrôleurէն առնուած յայտարարութիւն մը տուրքերու մասին, երկու լուսանկար (ճակատէն) եւ Carte d'identité (անձնագիր):

բ) Ֆրանսահպատակներու համար, անցագրային սովորական թուղթերը:

գ) Օտարահպատակներու համար, ի զօրու եղող անցագիր մը: Սուրիական եւ Լիբանանեան հպատակներէն օրինաւոր անցագիր չունեցողները պէտք է դիմեն իրենց հիւպատոսարանին, Սով. Հայաստան մեկնելու խնդրանք կատարելով:Իբրեւ պատասխան պիտի ստանան վկայագիր մը, որով դիմողները պիտի կրնան Հայ Գաղթականաց Օֆիսէն գաղթականի թուղթ ստանալ եւ իբրեւ ռէֆիւժիէ կատարեն իրենց անցագրի գործողութիւնը:

դ) Réfugié, բայց Ֆրանսահպատակ զաւակ ունեցողները պէտք է որ անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար (ինչ ալ ըլլայ անոնց տարիքը) Ֆրանսական քաղաքացիի անցագիր պատրաստեն (Կնիք):

★

### ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԹՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Թոմանի, 6 Օգոստ. (Ցառաջ).— Մեր պզտիկ քաղաքէն ալ Հայաստան դացող հայրենակիցներու ներգաղթի արտօնագիրները եկած են:Երեք ընտանիքներ (11 անձ) պիտի մեկնին առաջին կարաւանով: Մեր հայրենակիցները արդէն պատրաստ կը սպասեն: Կր մաղթենք բարի ճանապարհ եւ ուրախ կեանք մեր կարօտալի հայրենիքին հողին վրայ:

Արեգնազ

## Հացին գինը՝ 24 ֆրանք

Կառավարութեան որոշումով, Օգոստոս 10էն սկսեալ (այսօր, կիրակի) Փարիզի մէջ հացը պիտի ծախուի հետեւեալ գիներով.— Գունդ կամ կշիռով (pain boule, մէկ քիլօ) 24 ֆրանք, «ֆանթէզի»ն (700 կրամ) 24 ֆրանք, «պակէթ»ը (300 կրամ) 12 ֆրանք:

Գաւառին մեծ քաղաքներուն մէջ — կշիռով հացը՝ 28, «ֆանթէզի»ն՝ 24, «պակէթ»ը՝ 12 ֆրանք: Գիւղաքաղաքներու մէջ՝ 27, 24 և 12 ֆր.:

Կառավարական զեկոյցը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ այս յաւելումները (200%).— 1. Ցորենին գինը, որ 1003 ֆրանք էր, բարձրացած է 1850ի, այսինքն 84,4%.— 2. Ջնջում պետական նպաստի որ արժած է 24,640 միլիոն ֆրանք անցեալ շրջանին.— 3. Ալիւրին մէջ խառնած են ուրիշ նիւթեր, իբրեւ հետեւանք ցորենի անբաւականութեան:

Հացի նոր գիները հաշուած են եգիպտացորենին վրայ, որ աւելի սուղ է քան բուն ցորենը: Միամիտներ կը հարցնեն թէ հացը պիտի աժանանա՞յ, եթէ ցորենով եփեն, նոր հունձքէն վերջը: Իրազեկներ հաւանական չեն գտներ այդ պարագան, քանի որ պետական նպաստը ջնջուած է եւ հողագործները միշտ կր գանգատին:

ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Ազգ. Ժողովին «կիյեօթին»ի յանձնախումբը (կրճատում) պահանջեց արձակել 300.000 պետական պաշտօնեաներ, խնայողութեան համար: Կառավարութիւնը կը խորհի արտակարգ դեսպան մը ղրկել Ուաշինկթըն, նիւթական օգնութիւն խնդրելու համար:

★ Նախարարական խորհուրդը արտօնեց որ Պ. Ռամատիէ վստահութեան քուէ պահանջէ, քաղաքապետական ընտրութեանց օրէնքին քուէարկութեան առթիւ: Օրէնսդրական Ցանձնաժողովին ծրագիրը, որուն կ'ընդդիմանայ կառավարութիւնը, ընդունուած է համայնավարներուն եւ ...ժո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

## ՀՊԱՐՏ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐԸ

«Անցորդ, լուր տար Սպարտացւոց, որ մենք բոլորս ընկանք այստեղ, հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին հաւատարիմ մնալով»:

*Ցարական Ռուսիոյ զինուորական վաշտի խիստ հսկողութեան տակ գիշերուայ պահուն դուրս կը բերէին զոյգ զոյգ շղթայուած ձեռքերով, Ռոստովի բանտի թիւ 66 խուցէն, դէպի երկաթուղու կայարանը, այնտեղէն տանելու համար Նովոչերկեասկի աճաւոր բանտը: Այդտեղ էին Ահարոնեան, Գ. Խաժակ, Հայր Աբրահամ, Իշխան Արղութեան, Ա. Գիւլխանդանեան, Լ. Թադէոսեան, բժիշկ Լ. Աթաբէկեան, Ս. Մանասեան, խմբապետ Համազասպ եւ ուրիշներ, մօտ քսան հոգի: Նովոչերկասկի երկաթուղիի կայարանը հասնելուց, մեզ միացրին զանազան շրջաններէ ու քաղաքներէ բերուած մեր շղթայակապ ընկերներուն հետ: Այսպիսով մեր թիւր 120ի հասաւ: Հայհոյելով ու հրելով մեզ, կայարանէն ոտքով, գիշերը, աւելի ուժեղացրած պահակներով ու զինուորներով հասցրին Նովոչերկասկի բանտի մեծ բակը: Բացօդեայ, անձրեւի տակ կը սպասէինք, որ ըստ սովորութեան, բանտի վարչութիւնը ստուգէ մեզ մէկիկ մէկիկ եւ յետոյ, վերին իշխանութեան կարգադրութեան համաձայն, մեր սովորական հագուստները փոխելու, հագնելու համար քրէական յանցաւորներու կամ սովորական ոճրագործներու յատկացուած զգեստները: Ահարոնեան, որովհետեւ Ա.ով կը սկսէր, առաջինն էր, որի հագուստները փոխեցին: Գ. Խաժակ եւ Իշխան Արղութեան բանտարկեալներու կողմէ կը բողոքեն այս վերաբերմունքին դէմ, յիշեցնելով որ մենք բոլորս քաղաքական յանցաւորներ ենք, եւ ոչ թէ ոճրագործներ ու մարդասպաններ:*

*Զինուորական վաշտապետը կը յարձակի Խաժակի եւ Արղութեանի վրայ գոռալով, — «Դուք աւելի վատթար էք քան սովորական ոճրագործները, դուք յեղափոխականներ էք, որ կ'ուզէք Մեծ Հայաստան ստեղծել եւ կռուել մեր պետութեան դէմ, գահընկէց անելու մեր կայսրին»:*

*Բանտի բակում կ'երեւար խցիկ մը, որի փոքրիկ դրան րայ գրուած էր 13, ուր կը վառուէր աղօտ լոյս մը գիշերային այդ պահուն: Այդ խուցի փոքրիկ երկաթեայ պատուհանի ճեղքերէն մերթ ընդ մերթ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէին թաշկինակի շարժումներ: Մեզի համար անծանօթ կը մնար թէ ո՞վքեր էին այդ խուցին մէջ եւ ի՛նչ կ'ուզէին հասկցնել թաշկինակի այդ շարժումներով: «Տղերք, նայեցէք դէպի այն ճրագ վառուող խուցը. անպայման մերոնցից են. հաւանօրէն գիտեն, որ մենք եկել ենք», ասաց Սարգիս Մանասեանը:*

*Առաւօտեան, լուսաբացին արդէն փոքրիկ խմբակներով տեղաւորուած էինք բանտի զանազան խուցերում, ոմանք շղթայուած, ոմանք առանց շղթայի: Մօտ 8-10 օր կտրուած էինք ամէն ինչէ՝ աշխարհէն եւ բանտի ընկերներէն: Դրսում գտնուող մի խումբ հայ կանայք՝ Ռուբինայի ղեկավարութեամբ, որ մեզմով կը զբաղէին, իրենց կապերու եւ աշխատանքներու շնորհիւ կարողացել էին նամակներով յարաբերութեան մէջ մտնել բանտարկեալներու հետ եւ թէ բարեացակամ վերաբերում ստեղծել բանտի վարչութեան եւ բանտարկեալներու միջեւ:*

*Օրին մէկը մեր խուցին մէջ ցուրտէն ծանրապէս հիւանդացաւ խմբապետ Համազասպը: Բանտապետից կը խնդրենք բժիշկ հրաւիրել, քննելու համար հիւանդը: Բանտապետը կը համոզէր մեզ սպասել մէկ օր եւս, մինչեւ Ռոստովէն վերադառնար բանտին բժիշկը: Մեր երկար խնդրանքին վրայ, թէ սպասելը կարող է ճակատագրական լինել հիւանդի համար, բանտապետը յայտնեց թէ բանտարկեալներու մէջ բժիշկ կայ, կ'ուզէք նրան բերեմ, աւելցնելով.— «Շատ բարի մարդ է»:*

*Մօտ կէս ժամէ վերջ, երբ զինուած պահակներու հսկողութեան տակ, ժպիտը դէմքին ներս կը մտնէ բանտի № 13 խուցի հպարտ կալանաւորը, որ մեր տեղ հասնելու առաջին գիշերը իր երկաթեայ փոքրիկ պատուհանի ճեղքերէն թաշկինակը կը շարժէր, Համօ Օհանջանեանը, Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի հաւատարիմ գործակիցը, հայ յեղափոխութեան մեծագոյն դէմքերից մէկը:*

*Մօտ 6-7 ամիս Նովոչերկասկի բանտին մէջ պահելուց յետոյ մեզ կը տեղափոխեն Պետրոգրադի բանտը, բերելով զանազան քաղաքներէ եւս մեր բանտարկուած ընկերներին: Դատի ենթականերու թիւը կր հասնէր մօտ երկու հարիւրի:*

*Կը դատուէինք Ռուսիոյ Գերագոյն Դատական Ատեանին կողմէ: Ըստ սովորութեան, դատական ատեանի նախագահը բոլոր բանտարկեալներուն հարցումներ կ'ուղղէր ի ներկայութեան պետական դատախազներու եւ պաշտպան փաստաբաններու, որոնց թիւը 45ի կը հասնէր: Նախագահը, ծերակուտական Կրիվցով, խօսքը կ'ուղղէ Օհանջանեանին.*

*— Բժիշկ Օհանջանեան, դուք անդա՞մ էք հայկական դաղտնի Դաշնակցութիւն կուսակցութեան թէ չէ: — Այո՛:*

*— Դուք անդա՞մ էք Դաշնակցութեան այն մարմնին, որ կոչւում է Բիւրօ: — Այո՛:*

*— Դուք աշխատե՞լ էք այդ կուսակցութեան մէջ, Համօ, Մհեր, Մհերեան անուններու տակ: — Այո՛, աշխատել եմ:*

*— Դուք կ'ընդունի՞ք բոլոր այն մեղքերը ու յանցանքները, որ կատարել է այդ կուսակցութիւնը եւ Բիւրօ կոչուած մարմինը, որի գործօն անդամը եղած էք դուք:*

*— Դաշնակցութիւնը եւ իրենից բխած բոլոր գերագոյն ու ստորադաս մարմինները կատարել են իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդի: Ո՛չ Դաշնակցութիւնը եւ ոչ Բիւրօ կոչուած մարմինը որեւէ յանցանք կամ մեղք չեն գործած:*

*Օհանջանեան բարձր շեշտով կ'աւելցնէ.*

*— Պ. Նախագահ, եթէ արդարութիւնը յաղթանակէ այս շէնքին մէջ, եւ մենք բոլորս նորից արժանանանք մեր ժողովուրդի մէջ լինելու, վստահ եղէք, որ բոլորս պիտի շարունակենք նորէն այն աշխատանքը, որուն համար այստեղ պատասխանատու կանչուած ենք եւ որուն համար տարիներով բանտերում կ'ապրինք:*

*Նախագահ Կրիվցով եւ միւս ծերակուտականները ջղային շարժումներ կ'անեն. Նախագահը գլուխը շարժելով կը յայտնէ. «Առ այժմ նստեցէք, հետագային կը տեսնենք»:*

*Պատմական այդ դատը, որ մեծ աղմուկ հանեց ժամանակին կը տեւէ մօտ երկու ամիս: Մօտ երկու հարիւր բանտարկեալներէն չորս հոգի կը դատապարտուին տաժանակիր աշխատանքի, որոնց մէջ էր եւ ընկեր Համօ Օհանջանեանը, 6-7 հոգի մի քանի տարուան սովորական բանտարկութեան, իսկ մնացածները ազատ կ'արձակուին:*

*Այդ նոյն երեկոյ Համօն եւ իր երեք ընկերները շղթայուած են իբրեւ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուածներ: Նրանց տարին դէպի հեռաւոր Սիբիր: Համոյին հետեւեց դրսէն եւ իր հաւատարիմ Ռուբինան:*

*Եթէ արդարութիւնը չյաղթանակեց Պետրոգրատի դատարանի շէնքին մէջ, ինչպէս կը յիշեցնէր մեր սիրելի Համօն, նա յաղթանակեց յետոյ, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետութիւնը ստանձնեց իր հարազատ ժողովուրդի կողմէ: Հայ ժողովուրդի տենչերուն, քաղաքական երազներուն ու մշակութային ձգտումներուն արտայայտիչը հանդիսացաւ, մնալով միշտ անոր հետ եւ անոր կողքին: Ոչ հալածանքը, ոչ բանտերը եւ ոչ էլ աքսորները երբեք չընկճեցին զինքը: Մեռնիլ ու ապրիլ հայ ժողովուրդին ու հայ հայրենիքին համար. այս եղաւ նշանաբանը իր յամառ աշխատանքին ու իր կատարած մեծ գործին: Այդ վեհ նշանաբանը թող ամուր մնայ հայ նորահաս սերունդին հոգւոյն ու մտքին մէջ:*

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ



ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ
Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիէն դուրս հանուած ատեն: Առջեւէն դագաղը կրողները՝ ընկերներ Վահ. Նաւասարդեան եւ Գ. Լազեան:

## ՉՈՐՐՈՐԴԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

*Այս անգամ յաւիտենական հրաժեշտը մի մեծ ընկերոջ մեզ ոչ միայն դառն կսկիծ, այլ եւ շուարում եւ մտահոգութիւն է պատճառում: Դաշնակցութիւնը թէեւ աշխարհացրիւ, բայց մի ամբողջութիւն է, մի ընտանիք: Ռոստոմից վերջ, Համօն էր այդ ընտանիքի հայրը: Նրա մահը մեզ թողնում է որբացած: Նա վերջին ներկայացուցիչն էր կուսակցութեան առաջին կառուցանողների եւ իր մէջ կրում էր նրանց առաքինութիւնները: Թէեւ մենք հարուստ ենք արժանիք ունեցող ղեկավար ընկերներով, բայց ոչ մէկը նրանցից ինքնավստահութիւնը կ'ունենայ իր ճակտին դնելու Համոյի ձգած փառքի, հոգեկան մեծութեան, բարութեան եւ անվիճելի հեղինակութեան պսակը: Նրա կորուստն անփոխարինելի է:*

*Անհունօրէն գրաւիչ էր նրա բնաւորութեան մէջ այն բացարձակ ընկերական ու եղբայրական վերաբերմունքը, որ նա ցոյց էր տալիս հանդէպ բոլոր կուսակցականների, լինէին նրանք համեստ շարքայիններ, թէ պատասխանատու գործիչներ: Միշտ անփոփոխ էր — անվրդով, բնական, համբերող ու բարի: Ատում էր փառասիրութիւնը, ցուցամոլութիւնն ու բեմից դուրս դերասանական ձեւերը: Երբեք չէր զբաղեցնում կամ զբաղւում իր անձով: Երբ կուսակցութիւնը գաղտնի էր եւ լրտեսների օգնութեան էին դիմում Դաշնակցականներին ձերբակալելու, ամբողջ Թիֆլիզը, ոստիկանութիւնն էլ մէջը՝ գիտէր, որ Բժիշկ Օհանջանեանը ամենապատասխանատու կուսակցականներից մէկն է:*

*1907ին Ահարոնեան տեսուչ էր Ներսիսեան դպրոցի: Հակադաշնակցականները միացեալ ճակատով, պահպանողական Հ. Առաքելեանից մինչեւ Ս. Շահումեան՝ բուռն պայքար էին մղում դպրոցի ղեկավարութեան դէմ եւ դրդում աշակերտութեան դասադուլի: Աւարտական 7րդ դասարանում մարքսիստներն ու կղերապաշտները թւով մեզնից աւելի էին եւ որոշեցին դասերը դադրեցնել: Մենք ընդդիմացանք: Խաժակը, որ մեր ուսուցիչն էր, միակ ելքն էր համարում՝ «դրանց ղեկավարների գլուխը ջարդել»: Մի փոքրիկ պատգամաւորութեամբ, ահ ու դողով ներկայացանք «Արեւելեան Բիւրոյի անդամ» ընկեր Հ. Օհանջանեանին, ցուցմունք ստանալու: Մինչեւ այսօր կենդանի է յիշողութեանս մէջ այն պարզութիւնը, քաղցրութիւնն ու սիրալիրութիւնը, որով ընդունեց մեզ ու տրամաբանեց որեւէ բռնութեան դիմելու անիմաստութիւնն ու վնասակարութիւնը:*

*Բազմաթիւ անգամ պատահել է ինձ համոզուել, թէ որքան նեղսիրտ են պատասխանատու դիրք ունեցող ու մեծարուած գործիչներից շատերը: Աստուած ոչ անի, եթէ այդպիսիների կարծիքին դէմ արտայայտուես կամ աշխատանքը քննադատես, մանաւանդ փշոտ խօսքերով: Անձնական թշնամի են դառնում ու ատելը ներկայանալիս վրէժի ենթարկում:*

*1920 Մայիսի սկզբին Խատիսեանի կառավարու-*

## Ձմեռւա, անմահացա

Ծակատագրական դաժան հարուածէ մը խորտակուած, մեզմէ կը բաժնուի մեր Համօն...

Եօթանասունեւչորս տարիներու խռովայոյզ կեանքի մը ծանր բեռան տակ կքած, կը փշրուի նուիթեղէն մարդը, որպէսզի ապրի ան միւսը՝ որ վախճան չունի, յաւիտենական է եւ անմահ...

Մէկէն միւս կեանքը փոխադրուելու սահմանին վրայ որ մարդկային ցաւի եւ կսկծի ժամադրավայրն է, կը սաւառնի ան՝ իր առաքելատիպ դէմքին, լուսեղէն եւ կենդանի ժպիտը ցոլացնելով մեր ընկճուած հոգիներու խորքը:

Ան իր նոր կեանքի հանդրուանին է հասեր արդէն՝ միացած իր մեծ նախորդներու եւ անոնց հետ ընտրեալներու այն բազմութեան, որոնք ստեղծողն ու հսկիչը եղան հայութեան նոր կեանքին...

Հոն՝ անմահներու աշխարհին մէջ է մեր Համօն...

●

Վաղաժամ է, չըսելու համար անկարելի, ուրուագծել մեր այս մեծ առաջնորդի իրական դէմքը:

Պէ՞տք է հապճեպօրէն ուրուագծել գործը մեր անմահ Համօին, Դաշնակցութեան վերջին շրջաններու տիրական եւ արժանավայել առաջնորդին:

Ասոր համար, ահա մեր ազատագրական շարժման պատմութիւնը:

Ան լաւագոյններէն մէկը եղաւ այս պատմութեան կերտողներուն:

Կէս դարէ աւելի աշխատանքի իր վաստակը բերաւ մեր դատին՝ կուսակցական, հանրային եւ միջազգային բոլոր մարզերուն:

Այս արդիւնքին համար, ան տուաւ իր ամենալաւագոյնը:

Սրտի, մտքի եւ բազուկի իր բոլոր կարողութիւնները ան զոհաբերեց, առանց տրտունջի, առանց սակարկութեան, ընդհակառակն, միշտ ազնուականի յատուկ առատաձեռնութեամբ, հաճոյքով եւ ուրախութեամբ:

Նուիրումի եւ զոհաբերութեան իր ճամբուն վրայ, ընկրկում չունեցաւ ան: Բանտ ու աքսոր, հալածանքն ու զրկանքը, անձնական մտերիմ վիշտը եւ հոգերը նոյնպէս ան բնական մասը նկատեց իր նուիրաբերումին:

Եւ այսպէս անընդհատ, կէս դարէ աւելի... Տուաւ, միշտ տուաւ, մինչեւ իր վերջնական սպառումը:

Կեանքը, առանց զոհաբերումի, կուսակցական եւ հանրային աշխատանքի, իր ամենամեծ տառապանքը եղաւ, ամենածանր վիշտը:

Ան տառապեցաւ ամէնէն շատ այն կարճատեւ շրջանին, երբ իրերու բերումով անկարող եղաւ շարունակել կուսակցական եւ հանրային գործիչի իր աշխատանքները:

«... Որ ժամանակից որ ես քաշուեցի գործից — կը գրէր ան իր մէկ մտերիմ ընկերոջ 1930ին — ես ինքս իմ աչքում ընկայ, կորցրի յարգանքը դէպի ինձ եւ չես կարող երեւակայել ինչ անպիտան եւ անտանելի հոգեկան վիճակ է այս վիճակը...»:

Հիմա երբ այլեւս ան անմահներու աշխարհէն կը դիտէ մեզ, իր հայեացքին տակ պահելով մեր քայլերը, ուխտենք չապրիլ այդ «անպիտան եւ անտանելի հոգեկան վիճակը»:

Այս ճամբով միայն կը փրկենք մեզ բարոյական ծանր անկումէ: Այլ եւ կ'ապահովենք իր ներկայութիւնը մեր մէջ:

Համօ, սիրելի Համօ՛, հաւատա՛ մեր այս խոստումին:

Ս. ՓԱՌՆԱԿ

---

Թեան պիտի յաջորդէր Բիւրո-կառավարութիւնը, ընկեր Օհանջանեանի վարչապետութեամբ: Կուսակցական վերին մարմինը որոշել էր իշխանութիւնն իր ձեռքն առնել, եւ գործելու ազատութիւն ունենալու համար դադար տալ Խորհրդարանին: Հարցը քննութեան դրուեցաւ կուսակցական պատգամաւորների առջեւ: Զեկուցանողն էր ապագայ վարչապետը: Պատգամաւորների մի փոքրամասնութիւն, որի մէջ եւ տողերիս գրողը, բուռն կերպով ընդդիմացաւ առաջարկին: Փոխանակուեցան կծու խօսքեր: Ես ցաւ էի զգում մտածելով, թէ վշտացրած կը լինեմ ընկ. Համոյին: Մեծ եղաւ զարմանքս՝ հազիւ հինգ օր վերջ ստանալով տեսակցութեան հրաւէր վարչապետից: Նա ինձ ընդունեց իր սովորական պարզութեամբ ու բարութեամբ եւ յայտնեց, որ ուրիշ երկու ընկերների հետ միասին ես էլ պիտի մեկնեմ Ալեքսանդրապոլ, կարեւոր յանձնարարութեամբ:

Մի քանի ամիս վերջ, եղերական մի օր, երբ Թուրքերը վերջնագիր էին տուել պարտուած Հայաստանին, մենք միասին ճաշասեղան նստանք եւ ես սքանչացայ նրա սառնարիւնութեան ու երեւոյթները յստակօրէն վերլուծելու կարողութեան վրայ:

Ընկ. Համօն բացառիկ եւ մեծ մարդ էր ոչ միայն մեր իրականութեան չափանիշով, այլ եւ համամարդկային: Այսուհետեւ Քրիստափորի, Սիմոն Զաւարեանի ու Ռոստոմի անուններին կողքին աւելանում է Համոյի անունը:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

## Ընկեր Համօ Օհանջանեան

1907ի աշնանային ամիսներն էին: Փայլուն ու վառվռուն զգացումներով լի լաւագոյն երիտասարդ օրերս էի ապրում: Քանի մը ընկերների հետ միասին կուսակցական բեղնաւոր կեանքի երրորդ զարուն էինք թեւակոխել:

Ծովափնեայ մեր սիրուն փոքրիկ քաղաքի աշակերտական կազմակերպութիւնը ուժեղ էր եւ գործունեայ... 1906-7ից սկսած ունէինք մեր սեփական գաղտնի օրգանը, որ իր լրջամիտ բովանդակութեամբ սահմանափակ ընթերցող շրջապատի ուշադրութիւնն էր գրաւում: Տեղական գաղափարապաշտ պատանիներից կազմուած երկու-երեք խմբակները դաստիարակւում էին կուսակցական վարդապետութեամբ: Միաժամանակ երիտասարդ կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը արդէն մասնակից էր տեղական կազմակերպութեան գործունէութեան և յաճախ կենտրոնի կարգադրութեամբ ու հովանաւորութեամբ պատասխանատու դերի մէջ էր հանդէս գալիս, կատարելով ամենալուրջ յանձնարարութիւններ...

1907 Սեպտեմբերին Վանից Բաթում էր հասել սուլթանական քաղաքականութեան հերթական ջարդարարներից մին, հռչակաւոր Ալի Բէյը... Երկար տարածութեան վրայ (Վան-Երեւան-Բաթում) ինքնավստահ յեղափոխական քաղաքի ահաբեկիչներին չէր յաջողուել իրագործել կուսակցական կեդրոնի որոշումը: Բաթումն էր վերջին կայանը, որտեղից բարձրաստիճան ոճրագործը պէտք է անցնէր Պոլիս,— հակառակ դէպքում նաւում պիտի կատարուէր անխուսափելին՝ ահաբեկիչի իսկ զոհաբերութեամբ...

Բայց Բաթումի մեր կազմակերպութեան յայտնի ռազմական ղեկավարի, Սմբատ Ցարութիւնեանի էէֆովը չէր զինակից ընկերոջ յաղթանակը իր սեփական կեանքի գնով, եւ մի քանի օրուայ նախապատրաստական աշխատանքից յետոյ, Ալի Բէյը ընկնում է քաղաքի գլխաւոր պողոտայի վրայ, Դաշնակցական ահաբեկիչի հարուածների տակ...

Դժբախտաբար, կարճատեւ էր մեր հրճուանքը... Մի քանի օր չանցած, դաւադրօրէն եւ ծանրապէս վիրաւորում է իր պաշտօնատեղում (գործարանում) եւ ինքը Սմբատը, վարձու դաւաճանների ձեռքով ու տեղափոխւում նոյն հիւանդանոցը ուր գտնւում էր Ալի բէյի դիակը, Պոլիս փոխադրուելու համար: Այստեղ, քաղաքային հիւանդանոցումն էր, որ մենք, Սմբատին խնամող երիտասարդ հերթապահներս, առաջին անգամ հանդիպեցինք մեր թանկագին, յաւիտենապէս անմոռանալի ընկերոջ, Համօ Օհանջանեանին, որին, իբրեւ բժիշկ ու Բիւրոյի անդամ-ներկայացուցչի յանձնարարուած էր վիրաւոր Սմբատի բժշկութեան ու խնամքի դժուարագոյն գործի պատասխանատուութիւնը:

Մինչեւ օրս էլ ընկեր Համոյից մնացած ամենաթարմ յիշողութիւններս կապուած են հիւանդանոցի այդ մի քանի օրուայ անջնջելի տպաւորութիւններիս հետ, նրա հիւանդի անկողնի մօտ նստած, անդնահատելի ու յարգելի պատկերի հետ, միշտ անխուսափելի գիրքը ձեռքին...

Հետագայում յաճախակի հանդիպումներ Բժիշկի հետ նրա երկարատեւ բանտարկութեան շրջանում ցարական սատրապների կողմից, 1915ին Վանում ու ապա էջմիածնում՝ միշտ իր կուսակցական-յեղափոխական ու բժշկական գործի պատնէշի վրայ, վերջապէս ռուսական մեծ (Փետրուարեան) յեղափոխութեան շրջանում, ուր նա փաստօրէն կոչուած էր կուսակցական առաջնորդի պատասխանատու դերում հանդէս գալ, ու աւելի ուշ արժէքաւոր գործով տեղ բռնել Անդրկովկասի Ֆեդերացիայի կազմակերպման առաջին պատասխանատու շրջանին, գլխաւորել Համառուսական Սահմանադիր Ժողովի մեր կուսակցութեան ցուցակը, (առաջինները՝ Ռոստոմ եւ Մ. Վարանդեան բացակայում էին Կովկասից), Անդրկովկասեան կառավարութեան մէջ ստանձնել պարենաւորման նախարարի գերազանցօրէն պատասխանատու պարտականութիւնները: Արտասահման ուղեւորութիւնը 1918ին Գերմանացիների հետ բանակցելու նպատակով, մեր երկրի ու ժողովուրդի ամէնէն յուսահատական շրջանում:

Ցաճախ հիանում էինք Համոյի անսահման լաւատեսութեան վրայ, իր նախարարական ու վարչապետութեան օրերին, մեր Հանրապետութեան տագնապալի եւ միաժամանակ խոստմնալից շրջանին:

Քսանհինգ տարուան ընդմիջումից յետոյ, վերջին անմոռանալի ու անդարձ հանդիպումը այստեղ, Փարիզում: Իմ զարման անվերադարձ գաղափարական օրերին, առաջին տպաւորութիւնս կապուած էր նրա ձեռքում եղած գրքոյկի հետ (գիրքն էր այն ժամանակ կուսակցական երիտասարդներիս աւետարանը!!): Այս անգամ եւս, արտասահմանի մէջ, երկար տարիներից վերջ, նա ինձ դիմաւորեց իր հիւրասենեակում աւելի քան սիրալիր, ընկերական լաւագոյն զգացումներով, իրեն համար միշտ անհրաժեշտ գիրքը ձեռքին...

Առաջնորդն էր խօսում միշտ մեր մեծ ընկերոջ մէջ...

ՄԻՆ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

## Համօ Օհանջանեան

Ընկեր Համօ Օհանջանեան հեռացաւ յաւերժօրէն այս աշխարհից: Կեանքի եւ մահուան պայքարի մէջ յաղթեց վերջինս: Ընկ. Օհանջանեանի մարմնապէս անէացաւ, հոգեպէս շարունակում է դեռ ապրել մեր մէջ եւ երկար պիտի ապրի ազատատենչ հայութեան սրտում:

Հեռացաւ մէկը հայ յեղափոխութեան առաջին սերունդից: Գաղափարապաշտ, հերոսական, այլասէր, ռահվիրայ այդ սերունդից: Մնունդ հայկական զարթօնքի, նա հաւատարմօրէն մնաց ժառանգը 80-90ական շրջանի անձնազոհ եւ վիպապաշտ սերունդի: Ալեկոծ հայկական կեանքի փոթորիկները շատերին գործօն պայքարից դուրս նետեցին, ընկ. Օհանջանեան մնաց միշտ արթուն պահակի դերի մէջ: Ո՛չ տարիների բեռը, ո՛չ ստանդական կեանքը չկարողացան խախտել իր հաւատը պաշտած գաղափարների հանդէպ: Մնած Դաշնակցութեան առաջնորդների՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի գաղափարներով, նա մինչեւ վերջին օրերը շարունակեց ծառայել իր սիրած ժողովուրդին: Միշտ պատնէշի վրայ, մերթ վահանի վրայ, մերթ վահանի տակ:

Ընկ. Օհանջանեան պատկանում էր այն մարդկանց շարքին, որոնք կեանքը տեսնում են լաւատեսի աչքերով: Նա մարդոց մէջ որոնում էր լաւը, գեղեցիկը, բարին: Այդպէս նաեւ լաւատես էր Հայոց Ապագայի մասին: Խանդավառ երիտասարդի պէս երազում էր Հայոց լաւագոյն օրերին:

Դեռ ուսանողական տարիքից նա պաշտեց Հայաստանի ազատութեան գաղափարը, հայ գիւղացու, բանուորի ազատագրումը օտար լծից եւ շահագործումից եւ մինչեւ մահ մնաց անընկճելի մարտնչող զինուորը այդ գաղափարների: Բանտի, աքսորի, թէ նախարարական աթոռի կամ տարագրութեան մէջ նա մնաց անխախտ իր հաւատքի մէջ:

«Դաշնակցութեան դատ»ի ժամանակ ցարական Ռուսաստանը չկարողացաւ խորտակել իր կամքը: Փետրուարեան Ապստամբութեան նախօրեակին բոլշեւիկեան Չեկան չյաջողեց ընկճել ընկ. Համօն: Ցանդուգն յեղափոխականի պէս երկու դէպքերում էլ ծառացաւ բռնութեան դէմ: «Դաշնակցութեան Դատ»ի ժամանակ քիչերից մէկն էր, որին վիճակուել էր պաշտպանել Դաշնակցութիւնը եւ իր գործը ու բռնակալ կառավարութեան երեսին զարնել իր վաղութիւնները: Նա այն սակաւաթիւ գործիչներից էր, որ «Դատ»ի ժամանակ չուրացաւ իր կուսակցութիւնը եւ այդ պատճառով կրեց աքսորի բոլոր տաժանքները:

Երկար տարիներ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ, իր ջերմ աջակցութիւնը բերաւ յեղափոխական անվարան գործին:

Համեստ՝ նորահարսի պէս իր բնաւորութեամբ, միշտ աշխատեց մնալ շուքի մէջ: Խորթ էր իրեն ցուցամոլութիւնը: Թէ վարչապետ եղած ժամանակ, թէ բանտի, աքսորի ու հանրութեան մէջ նա միշտ մնաց հաւատարիմ իմ բնաւորութեան:

Ո՛չ հռետոր էր եւ ոչ հրապարակագիր, ո՛չ գրող եւ ո՛չ զինուորական, խոնարհ մէկ անդամը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, սակայն նա դարձաւ բարոյական մեծութիւն, կուսակցութեան առաջնորդներից մէկը, եթէ ոչ առաջինը: Բնութիւնը իր մէջ դրել էր ազնիւ հոգի, հոգատար սիրտ:

Կուսակցութիւնները, յատկապէս յեղափոխական կուսակցութիւնները առողջ են, երբ բարոյական մեծութիւններ են իր առաջնորդները: Դաշնակցութիւնը մեծ մասով կը պարտի իր բարոյական մեծութիւններին՝ Քրիստափորին, Զաւարեանին, Ռոստոմին, Տէր Դաւթեանին, Օհանջանեանին եւ այլոց, որ կարողացան շուրջ վեց տասնեակ տարիներ անկուն վարել Հայոց կեանքը: Դաշնակցութեան ղեկավարները չեն եղել բռնութեամբ, շինծու քուէներով, ճնշումով պարտադրուած առաջնորդներ, այլ իրենց երեւան բերած ընդունակութիւններ, անձնազոհութեան, աշխատանքի արդասիք միայն:

Ընկ. Օհանջանեան պատկանում էր այն բոյլին, որ ո՛ւր էլ լինէր, ինքը իրեն պիտի պարտադրէր հանրութեան: Բնութիւնը իր մէջ դրել էր ղեկավարի, առաջնորդի, հեղինակութեան խմոր: Դեռ երիտասարդ, նա արդէն դարձել էր առաջնակարգ դէմք Դաշնակցութեան մէջ: Նոյնը նաեւ հայ հանրային կեանքի մէջ: Իր անունը լայն ժողովրդականութիւն ունէր Կովկասում: Նա յարգելի անձնաւորութիւն էր նաեւ ռուս Սոցիալիստ-Յեղափոխականների շրջանակում:

Ո՞ւր էր գաղտնիքը իր հեղինակութեան: Ո՛չ բեմբասաց էր, ոչ գրող, ոչ զինուորական, բայց յաճախ մեծ անուններ խոնարհւում էին իր խօսքի առջեւ: Ընկեր Օհանջանեանը միշտ մնաց բացառիկ հեղինակութիւն բոլորի համար: Նրա անձը, նման հնադարեան սուրբերի անբասիր էր եւ անքննադատելի:

Կուսակցութեան մէջ տագնապի օրերին իր խօսքով կարողացել էր մերձեցման լեզու գտնել:

Քրիստոնեատիպ իր հեզութեամբ պատկառանք ազդող էր: Իր պարթեւ հասակը, աչքերը, դէմքի

ազնուական արտայայտութիւնը նուազ դեր չէին խաղում իր մեծութիւնը պարտադրելու: Իր վարուելակերպը, անուշ խօսքը զինաթափում էին ամէնէն լմբոստները: Կարճ էր իր խօսքը, սակայն յստակ, արդարամիտ, հեղինակաւոր: Քիչ անգամ էր լսւում իր ձայնը, սակայն երբ լսւում էր, նա միշտ իմաստուն էր, ազդու, հմայող:

Այսօր դադարել է շնչել այդ մարդը, լռել է նրա ազդու ձայնը, իսկ ինչքան անհրաժեշտ են, անփոխարինելի այս դարում, ուր սուտը, կեղծիքը, վատութիւնը գլխաւորում են մարդկութիւնը, ընկեր Օհանջանեանի պէս մեծ, անբիծ, բարոյական հեղինակութիւնների դերը: Թող, մեր ժողովուրդի սաստ, «լոյս իջնի գերեզմանիդ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ղովրդականներուն կողմէ (M. R. P.), որոնք համեմատական ընտրութիւն կը պահանջեն: Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ քուէարկութիւնը կատարել մեծամասնութեան սկզբունքով: Օրինագիծը պիտի քննուէր ուրբաթէն չաբաթ լուսնալու գիշերը, բայց վարչապետը պահանջեց յաջորդ օրուան յետաձգել. ուրեմն վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, շաբաթ:

## Բրիտանական տագնապը

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը ուրբաթ օրուան նիստին մէջ 148ի դէմ 251 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ բացառիկ իրաւասութիւններ կ'ընծայէ կառավարութեան, լուծելու համար տնտեսական եւ ելմտական տագնապը: Պահպանողականները եւ ազատականները ընդդիմացան, բայց աշխատաւորականները միացեալ ճակատ կազմած էին, հակառակ իրենց ներքին վէճերուն:

Օրինագիծը քննուած ատեն, Չըրչիլ բուռն ճառ մը խօսեցաւ, դիտել տալով թէ կառավարութեան պահանջած լիազօրութիւնը «ժխտումն է բրիտանական ազատութեան: Մենք վստահութիւն չունինք կառավարութեան վրայ: Մեր կրած դժուարութեանց առ նուազն կէսին էական պատճառը կը բխի աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութենէն եւ կառավարութեան վարչական անկարողութենէն: (Խօսքը ուղղելով կառավարութեան).— Ի՞նչ կը պահանջէք եւ ինչո՞ւ: Մենք աւելի բացորոշ պատասխաններ կ'ուզենք: Բացի մարդկային կորուստներէ, պատերազմին բոլոր չարիքները կը տիրապետեն այսօր Անգլիոյ մէջ շատ աւելի ուժգնութեամբ քան եղերական տարիներուն: Դուք մեզմէ կը պահանջէք բաց չէք մը ստորագրել եւ յանձնել համատիրական (totalitaire) կառավարութեան մը: Այսպէս վարուելով պիտի ստեղծենք վրդովիչ կացութիւն մը երկրին մէջ, որովհետեւ այսօրուան նախարարները պատրաստ են իրենց կուսակցութիւնը ազգէն վեր դասելու: Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ Պ. Էթլի (վարչապետը) կացութեան բարձրութեան վրայ չի գտնուիր»:

Եզրակացնելով, Նախորդ վարչապետը պահանջեց մերժել լիազօրութեան օրինագիծը, բայց պարտուեցաւ:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հաւանական է որ ճեղք մը բացուի դահլիճին մէջ, հակառակ լիազօրութեանց օրինագծին քուէարկութեան:

★ Ուտեստի առաջին կրճատումները պիտի սկսին տասը օրէն: — Կառավարութիւնը 75% տուրք առաջարկած ըլլալով ամերիկեան շարժանկարներու վրայ, Հօլիվուտի արտադրողները որոշեցին անմիջապէս դադրեցնել ժապաւէններու արտածումը: Եթէ այս որոշումը գործադրուի, անգլիական սինէմաներուն 80%ը շարժանկար պիտի չունենայ եւ պիտի փակուի վեց ամիսէն:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքը ջղագրգռութեան մատնուած է, իբրեւ հետեւանք խորհրդային կառավարութեան կողմէ ուղղուած բողոքագրի մը: Անգլ. ոսկին որ 135.000 դրախմի էր աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, յանկարծ 170.000ի բարձրացաւ: Սթերլինի տեսակ մը ջերմաչափ է Յունաստանի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան համար, ազատագրութենէն ի վեր: Խորհրդային բողոքագիրը կը մեղադրէ թէ Յունաստանի կառավարութիւնը «կարգ մը արարքներ կատարած է որոնք չեն համապատասխաներ երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութեանց»: Խորհրդային դեսպանը Աթէնքէն հեռացած է անցեալ Ապրիլէն ի վեր, գործակատար մը ձգելով: Կը վախցուի որ յարաբերութիւնները բոլորովին խզուին, իբրեւ հետեւանք բողոքագրին:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ անթելը հաղորդեց թէ վերջերս ականներ զետեղուած են Սեւ ծովու մէջ, Զօնկուլտաքի եւ Սինոպի նաւահանգիստներուն միջեւ: Ականներ դրուած են նաեւ Եգէական ծովուն մէջ, իբրեւ ապահովութեան միջոց:

ԱՆԳԼԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական բանակցութիւնները, որոնք խզուած էին վերջերս, պիտի վերսկսին մօտ օրէն, ինչպէս կը հաստատէ Պ. Վիշինսկիի կողմէ բրիտանական կառավարութեան ուղղուած նամակ մը:

## Խանդավառ յիսնամեակը Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Վալապրի անտառին մէջ

Նախաձեռնութեամբ

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան եւ իր

11 Մասնաճիւղերու

Պատուոյ Նախագահութեամբ

Կարտանի քաղաքապետ Ընկեր SAVINEի

կը խօսին:

## Ս. Միքայէլեան եւ Գ. Ռուբէնեան

Հրաւիրուած են փարիզէն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վարիչ Մարմնի անդամ

Ընկեր ՄԱԼԱԿՐԻՏԱ եւ ուրիշներ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը նուագէ Ս. Լուի Նոր Սերունդի Նուագախումբը

Կ'երգէ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի Երգչախումբը

Առտուընէ մինչեւ կէսօր մարզական

զանազան մրցումներ

### Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, 15 Օգոստոս (15—31), Կրընոպլի մէջ:

Մարսէյլէն եւ փարիզէն ընկերները կը մեկնին 14 Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ: Կրընոպլ հասած ատեն կը դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ: (Դիւան)

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ հանդիսաւորապէս բացուեցաւ երէկ, շաբաթ, մասնակցութեամբ 42 երկիրներու, համագումար 40.000 արիներով: Մեր թղթակիցը պարբերաբար պիտի գրէ անցուդարձի մասին:

170 ԳԵՐՄԱՆ ոստիկաններ 10էն 20 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Պերլինի մէջ, խորհրդային զինուորական իշխանութեանց կողմէ, իբրեւ պատասխանատու 97,000 խորհրդային քաղաքացիներու սպանութեան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մանր կալուածատէրերու կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պէլա Քովաց, որ ձերբակալուած էր Ռուսերուն կողմէ, մեռած է խորհրդային բանտի մը մէջ, համաձայն Փէշթայէն հաղորդուած տեղեկութեանց:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ 600 քիլոմեթր երկայնութեամբ նաւթուղի մը պիտի շինուի Տաշավայէն Քիէվ (Ուկրայնա), կապ հաստատելով Խ. Միութեան արեւմտեան եւ կեդրոնական շրջաններու քաղաքներուն: Այս գծին շնորհիւ պիտի խնայուի տարեկան 1.500.000 թոն հանքածուխ եւ մէկ միլիոն խորանարդ մեթր փայտ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ զսպելու համար Մաքսիմոսի կառավարութիւնը կը խորհի թրքական բանակին օգնութիւնը խնդրել, եթէ հաւատանք համայնավար թերթի մը՝ «Էլէֆթէրի Ելլադա» թերթին: Կ'ըսուի թէ Թուրքերը շատ պահանջկոտ են, մանաւանդ ծախքերու մասին եւ հողային զիջումներ կը սպասեն:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ մասին հրատարակուած տեղեկագրի մը համաձայն, 41.513 հոգի հետազօտութիւններ եւ ուրիշ աշխատանքներ կը կատարեն Մ. Նահանգներուն մէջ: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է գաղտնապահութեան համար:

### Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԴԻՒԱՆԷՆ

### ՀՐԱՀԱՆԳ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, ԵՒ ՍԿԱՈՒՏ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Մօտերս ներգաղթի Ա. կարաւանը կը մեկնի:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի բոլոր սկաուտները եւ այն մարզիկները որոնց ժամանակը տրամադրելի է, այժմէն պէտք է պատրաստուին ամէն օժանդակութիւն ընծայելու ներգաղթող ընտանիքներուն, տեղափոխութեան, գոյքերու փոխադրութեան, եւ նման պարագաներու մէջ՝ օգնելով անոնց:

Բոլոր սկաուտները անխտրաբար, պէտք է տրամադրուին այս նուիրական ձեռնարկին:

Վարչութիւնները պէտք է այժմէն արձանագրեն բոլոր փափաքող մարզիկները, ներգաղթողներու օժանդակութեան վերաբերեալ ամէն անհրաժեշտ կարգադրութիւն տեղւոյն վրայ կատարելով եւ յստակ հրահանգներ տալով ամէն մէկուն: Փոխադրութիւնները չսկսած, վարչութիւնները անշուշտ, յարաբերութեան կը մտնեն ամէն մէկ վայրի ներգաղթի պատասխանատու մարմիններուն հետ, անոնց ցուցմունքներով շարժելու համար: Սկաուտ վարիչները, Փարիզեան շրջանին, Լիոնի, Վիէնի եւ մանաւանդ Մարսիլիոյ մէջ, պէտք է մասնաւոր վարժութիւններ կատարել տան սկաուտներուն, ներգաղթողներու օժանդակութեան մէջ՝ առաւելագոյն կանոնաւորութիւն ապահովելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ նամակ ունի Պ. Սարգիս Գասըմեան:

### ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Օգոստ. — Հարաւ. Ֆրանսայի Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Ներգաղթի հիմնադրամին.— Ատանայի Վերաշին. Միութենէն (30.000) երեսուն հազար ֆրանք: Փօնտը Վիվոյի բնակչութենէ (54.500) յիսունչորս հազար հինգ հարիւր ֆրանք (շարունակելի): Սէնթ-Անի գաղթակայանէն (19700) տասնինը հազար եօթ հարիւր ֆրանք: Պ. Մաքսուտ Կոտաւճեանէ, Ժէռօմ Պ. Մինասեանի նշանտուքի առթիւ (500) հինգ հարիւր ֆրանք:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. Վարչութեան հաղորդեն օդափոխութեան զրկուելիք մանուկներուն անուններ, տարիքը եւ հասցէն:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընօպլէն Փարիզ կը հասնի կիրակի Օգոստոս 10ի առտուն ժամը 7ին Gare de Lyon: Կը հրաւիրուին ծնողքները դիմաւորել իրենց զաւակները:

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստ. 12ին, երեքշաբթի ժամը 8ին, Gare de Lyonէն: Հրաւէր ստացող տղաքներն ու աղջիկները բերել նոյն ժամուն, Départի կողմը՝ տոմսերու «կիշէ»ներուն առջեւ:

## Կարի տուն մը

Տունը աշխատող բանուորուհիներ կ'ուզէ

ՇԱՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԼԱՒ ՎՃԱՐՈՒՄ

Դիմել՝ 17, Rue Richer,

Բացի շաբաթ օրերէն:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ իր կամքէն անկախ պատճառներով, Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը յետաձգուած է Սեպտեմբերին: Պիտի տօնուի փարիզեան սրահի մը մէջ:

Թեհրանէն Տիկին Միրան Յակոբեան (ծնեալ Գալֆայեան) կը փնտռէ ՎԱՀՐԱՄ եւ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ, որոնք երկու զաւակ ունէին, Ալիս եւ Ալպէր եւ 1933ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը 38, Rue Floréal, Romainville:

★ Կը փնտռէ նոյնպէս Ֆլօրա, Գէորգ եւ Նուպար ԳԱԼՖԱՅԵԱՆՆԵՐԸ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ, Աղաւնի եւ Շաքէ Պապիկեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Յակոբ Պապիկեան, ծնած 1927ին Մարսէյլի մէջ: 1930էն ասդին լուր չէ առնուած իրմէ: Տեղեկացնել Andrikian, 24 rue Louis Risès, Drancy (Seine): Մօրը անունը՝ Մարգրիտ Կարապետեան, հօրը անունը՝ Սուրէն Պապիկեան (երկուքն ալ մեռած):

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

պատրաստեց

ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.



Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

**HARATCH** — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տ.

Mardi 12 AOUT 1947 Երեքշաբթի 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5108 Նոր շրջան թիւ 717 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


## Ռուսական եւ թրք. կարծիքներ Կարսի եւ Արտահանի մասին

Լրագրող մը, Տօքթ. Ներին Կիւն, որ պատերազմի ատեն եղած է Թուրք տեղեկատու գործակալութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը Պերլինի մէջ եւ 1944ին նացիներու կողմէ արգելափակման է ենթարկուած Պուտափեշտի մէջ, քանի մը օր առաջ ամերիկեան թերթերում մէջ հրատարակեց խիստ հետաքրքրական յօդուած մը ռուսեւթուրք յարաբերութեանց եւ ռուսական ու թրքական տեսակէտներու մասին:

Իր մէկ բոլշեւիկ բարեկամը, նախկին խորհրդային մամուլի ներկայացուցիչը Անգարայի մէջ, Ալեքսէյ Կոնստանտինովիչ Լաւրով, ըսած է եղեր իրեն վերջերս, Մոսկուայէն վերադարձին.—

«Ձեր յոյսը մի՛ դնէք մեր տկարութեան վրայ: Նեղուցներու խնդիրը դեռ դիւանագիտական ծունկերու վրայ է, որովհետեւ մենք տակաւին պատրաստ չենք վճռական քայլ առնելու: Բայց երբ այդ քայլը առնենք, տղէկս պիտի նշանակէ, թէ մենք վստահ ենք մեր յաջողութեան մասին: Մեր նպատակները ճշտուած են եւ մեր ծրագիրները պատրաստ: Ոչ մէկ Թուրք քաղաքական խաղ, ոչ մէկ նիւթական եւ ռազմական օգնութիւն Թուրքիոյ պիտի կրնայ կասեցնել մեր մեքենայի թափը, ինչպէս որ անկարելի էր մեզ կասեցնել Ստալինկրատէն մինչեւ Պերլին»:

Ըստ երեւոյթին, Թուրք լրագրողը կասկած չունի իր ռուս դիւանագէտ բարեկամի անկեղծութեան մասին:

Թուրքի այն հարցումին, թէ ալ ինչո՞ւ կը սպասեն Սովիեթները, արդեօք հիւլէական ռումբի՞ն, Ռուսը պատասխանած է.

«Թերեւս ե՛ւ հիւլէական ռումբին... Մենք ռազմապէս տակաւին պատրաստ չենք, ինչպէս որ պատրաստ չէինք 1939ին, երբ դաշինք կնքեցինք Հիթլէրի հետ: Թերեւս պատրաստ ըլլանք վաղը, թերեւս տասը տարիէն: Թրքական հարցի լուծումը կրնայ դեռ երկար ժամանակ կախակայուած վիճակի մէջ մնալ: Բայց լուծումը պիտի ըլլայ մեր ուզած ձեւով»:

Ոչ նուազ հետաքրքրական են Թուրք քաղաքական ղեկավար շրջանակներու կարծիքները, զոր լաւատեղեակ Թուրք լրագրողը ներկայացուցած է իր յօդուածին մէջ:

Օրինակ, Անգարայի մէջ կը տիրէ այն համոզումը թէ՝ անկարելի է որեւէ համաձայնութեան գալ Քրեմլինի հետ և թէ Սովիեթներր երբեք չպիտի հրաժարին իրենց նպատակներէն:

Օրինակ, խորհրդային կառավարութիւնը թէեւ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը դարձուցած է դէպի Նեղուցները, բայց իրապէս անոր ուզածը Կարսն ու Արտահանն է: Իբր թէ ասիկա տեսակ մը դիւանագիտական ռազմավարութիւն է:

Թէ ինչո՞ւ Մոսկուա այսպէս կը շարժի, Թուրք լրագրողը հետեւեալ ուշագրաւ բացատրութիւնները կուտայ՝ հիմնուելով Թուրք ռազմագէտի մը յայտնած կարծիքին վրայ.—

1. Եթէ Մոսկուա իր հարուածը ուղղէ Նեղուցներուն վրայ, ամբողջ քաղաքական աշխարհը իրարանցումի պիտի մատնուի: Մինչդեռ՝ Կարսն ու Արտահանը, հեռաւոր ու անյայտ վայրեր ըլլալով մեծ աղմուկի առիթ չպիտի տան, եթէ սովիեթական հարուածը ուղղուի անոնց դէմ:

2. Կարսն ու Արտահանը, ըստ Թուրք ռազմագէտին, Թուրքիոյ պաշտպանութեան այսպէս կոչուած «Մաժինոյի գծի» գլխաւոր ամրութիւններն են եւ եթէ անոնք առնուին Թուրքիոյ ձեռքէն, Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը անկարելի պիտի դառնայ:

3. Եթէ Կարսն ու Արտահանը Սովիեթներու ձեռքն իյնան, Մոսկուա դիւրութեամբ պիտի կարենայ գրաւել Էրզրումը եւ իր հակակշռին ենթարկել Թուրքիոյ հանքային հարստութիւնը պարունակող գլխաւոր հողերը, եւ Թուրքիա պիտի չկրնայ այլեւս ազատիլ Մոսկուայի արբանեակն ըլլալու հարկադրանքէն:

4. Ամերիկայի կողմէ Թուրքիոյ ըլլալիք ոչ մէկ ֆինանսական կամ ռազմական օգնութիւն պիտի հասնի իր նպատակին, եթէ Խորհր. Միութեան ձեռքն իյնան Կարսն ու Արտահանը:

Ակներեւ է, որ Թուրքերը դիտաւորեալ կերպով կը չափազանցեն Կարսի եւ Արտահանի ռազմագիտական կարեւորութիւնը Թուրքիոյ համար, որպէսզի աւելի դիւրութեամբ ազդեն Ամերիկայի հանրային կարծիքին ու կառավարութեան վրայ, եւ ապահովեն այս երկրի օգնութիւնը՝ այդ երկու շրջանները պահել կարենալու համար:

Թուրքերը կարծես կ'ուզեն մոռցնել տալ այն պատմական իրողութիւնը, թէ Կարսն ու Արտահանը անգամ մը արդէն (1878-1917) եղած են Ռուսիոյ ձեռքը եւ Թուրքիա չէ կործանած: Աւելին. այն ատենները Թուրքերը երբեք չեն ունեցած այն կարծիքը, թէ առանց Կարսի եւ Արտահանի անկարելի է պաշտպանել Թուրքիան:

Թերեւս նախատեսելով այդ մասին ըլլալիք յիշեցումը, Թուրք ռազմագէտը կը շեշտէ, որ օդանաւը փոխած է այժմ ռազմագիտական կացութիւնը ռուսեւթուրք սահմանին վրայ եւ որ, եթէ Կարսն ու Արտահանը ռուսական օդակայաններ դառնան, անկարելի պիտի ըլլայ պաշտպանել Էրզրումը, Տրապիզոնը և թրքական միւս դիրքերը: Իսկ եթէ Ռուսերը իրենց օդանաւային տորմիղները հաստատեն Անատոլուի վրայ, ամբողջ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքը անպաշտպանելի պիտի դառնան:

Թուրք լրագրողի յօդուածին մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ այն պարագան, որ ան կ'աշխատի չափազանց պակսեցնել Նեղուցներու ռազմական արժէքը ներկայիս եւ, ընդհակառակն, չափազանց բարձրացնել Կարսի ու Արտահանի նշանակութիւնը: Ան ուղղակի կ'ըսէ իսկ, որ Նեղուցները կորսնցուցած են այժմ իրենց վաղեմի ռազմական կարեւորութիւնը եւ որ առանց անոնց ալ Թուրքիա կրնայ պաշտպանուիլ, բայց չի կրնար պաշտպանուիլ առանց Կարսի եւ Արտահանի:

Ինչպէս կը տեսնուի, «Ջիղերու պատերազմը» տակաւին կը շարունակուի Ռուսերու եւ Թուրքերու միջեւ:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»-Ի)

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ, 8 Օգոստոս.— ... խմբագիր, Թոյլ տուէք «Յառաջ»ի միջոցով նորոգ հանգուցեալ Համօ Օհանջանեանի անժամանակ մահուան առիթով բերելու իմ անկեղծ ու խորունկ սրտից բխած ցաւիս ու անհուն համակրանքիս արտայայտութիւնը մեծարելի հանգուցեալի այրուն եւ իր զաւակներին եւ միաժամանակ այն հազարաւոր ու տասնեակ հազարաւոր հայ մարդկանց, որոնք գիտակցում են արժէքը Համօ Օհանջանեանների պէս մարդկանց, որոնք ընդունակ են իրենց կեանքի առաջին ու միակ նպատակը ու իմաստը տեսնելու իրենց հայրենիքի ու ժողովուրդի երջանկութեան ու բարօրութեան մէջ ու նրանց աննման ու չափ բարձր ապագան կերտելու իրենց անխնայ ջանքին մէջ:

Ամէնքս միասին մխիթարուինք այն յստակ գիտակցութեամբ թէ մի ցեղ, որ ընդունակ է ամէնուրեք ծնիլ, այդ օրինակ կեանքը իր իդէալը դարձնող ու նրանով ապրող Համօ Օհանջանեաններ, ո՛չ մի տարակոյս, որ կը հասնի իր իդէալին:

Ամէնքիս սիրելի հանգուցեալի վսեմ յիշատակը անջինջ ու իրեն արժանի բարձր յարգանքը վառ պահելու լաւագոյն ձեւն է, որ մեզանից ամէն մէկը, իր ուժին ու կարողութեան չափ, եւ ո՛չ մի ջանք չխնայէ, որպէսզի մեր ցեղը հասնի իր արդար ու վեհ իդէալին, այն իդէալին, որին Համօ Օհանջանեանները անվերապահօրէն ի սպաս բերին իրենց ամբողջ կեանքը ամէնուրեք:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱԶԵԱՆՑ

●

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Գահիրէ.— Մեր խորունկ վշտակցութիւնը մեծ վեթերան բժիշկ Օհանջանեանի անդարմանելի կորուստին առթիւ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը դառնօրէն ողբալով հայ ազգի աննկուն զաւակին՝ Համօ Օհանջանեանի մահը, միաժամանակ կ'երդնու իր շիրիմին առջեւ, որ իր բոլոր միջոցներով պիտի ջանայ մեծ ընկերոջ կորուստը լրացնելու՝ նոր Համօներու յայտնաբերումով, եւ փոխան ծաղկեպսակի Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին կը նուիրէ 2000 Ֆրանք: Ստանալ Յառաջէն:

## Երեքներու ժողովը Գերմանիոյ մասին

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ջօր. Մարշալ, պաշտօնապէս հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է որ, ի մօտոյ, խորհրդաժողով մը գումարուի, անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութեանց լիազօրներուն քննութեան ենթարկելու համար Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնը:

Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ այս առթիւ քննութեան պիտի առնուի Ռուրի ածխահանքերուն կազմակերպութեան հարցը եւս:

Երեքներու այս խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ երեք կառավարութեանց արտաքին նախարարներո՞ւն մասնակցութեամբ, թէ միայն փորձագէտներու կողմէ, ճշտուած չէ տակաւին: Ֆրանսայի կողմէ, ուրախութիւն կը յայտնուի, սակայն, որ այս կարեւոր հարցը խորհրդաժողովի մը կը բերուի, գոհացում տալու համար Փարիզի կառավարութեան: Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, Ֆրանսա բողոքած էր Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան բարձրացման դէմ:

## Դէպքերը Մայր. Արեւելքի մէջ

Զինադադարը, որ կնքուեցաւ Հոլանտացիներու եւ հոլանտական գաղթապետութեան միջեւ, խանգարուեցաւ կարգ մը միջադէպերով, եւ այս առթիւ զիրար կ'ամբաստանեն երկուստեք: Պաթավիայի անթելը կը հաղորդէ թէ 39 հոգի սպաննուած են «կրակը դադրեցուցէք» փողը հնչելէն ետքը, միւս կողմի հակառակորդներն ալ կ'ամբաստանեն Հոլանտացիները, թէ կը շարունակեն յառաջանալ Ճավայի մէջ:

Հոլանտական գաղթապետութեան նախկին վարչապետը Նիւ Եորք հասաւ, Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ պաշտպանելու համար իր երկրին դատը, բայց Լա Հէյ կը տեղեկացնէ թէ հոլանտական կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ Ապահովութեան Խորհուրդին միջամտութիւնը: Միւս կողմէ, Լոնտոնէն կը հաղորդուի թէ Միաց. Նահանգները առաջարկած են անգլիական կառավարութեան՝ ժողով մը գումարել Նիւ Եորքի մէջ, Սեպտեմբեր ամսուն, մասնակցութեամբ 11 պետութիւններու, խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Մայր. Արեւելքի մէջ:

## Յունական հարցը եւ Մեծերը

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչը վէթօ դրաւ, Ապահովութեան Խորհուրդին նիստին մէջ, անգլօ-ամերիկեան առաջարկներուն դէմ՝ լուծում մը տալու համար յունական հարցին: Այս պատճառով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կ'իյնար փակուղիի մը մէջ: Շաբաթ օր, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Փարոտի, առաջարկեց պահել Պալքանները զրկուած Օժանդակ Մարմինը, անոր շուրջ ստեղծելով նաեւ Հաշտարար Յանձնախումբ մը: Խորհրդային ներկայացուցիչը անմիջապէս մերժեց:

Մինչ անդին կռիւները կը շարունակուին Հիւսիսային Յունաստանի մէջ: Եանինայի շրջանին մէջ ապստամբները կը զօրանան հետզհետէ, միւս կողմէ Սելանիկէն կը հաղորդուի թէ պուլկարեւսերպ զինուորներու համախմբում մը կը նշմարուի յունական սահմանին վրայ:

Իրենց կարգին, Թուրքերն ալ կ'աղմկեն, ինչպէս ցոյց կուտան Պոլսէն հասած թերթերը, թէ ապստամբները կ'այրեն թրքական գիւղերը եւ կը սպաննեն Թուրքերը Թեսալիոյ մէջ:

★ Զօրս անգլիացի զինուորներ, որոնք սերբ հետախուզիչ ջոկատի մը ձեռքն իյնկած էին սերբ եւ յունական սահմանագլուխին վրայ, ազատ արձակուեցան եւ զրկուեցան Կորնթոս:

## Անգլիոյ ներքին տագնապը

Բրիտանական կառավարութեան վարչապետը, Էթլի, ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր երէկ: Պողպատի արդիւնաբերութիւնը ազգայնացնելու հարցը երկու մասի բաժնած է երկրին քաղաքական վարիչները: Էթլիի կառավարութիւնը կ'աշխատի ճկուն բանաձեւով մը մեղմել ստեղծուած մտահոգութիւնը, օրինակ՝ ամբողջովին ազգայնացնելու փոխարէն գործարանները, ապահովել կառավարութեան մասնակցութիւնը գործարաններու աշխատանքին մէջ:

Բայց եւ այնպէս կարգ մը աշխատաւորական նախարարներ եւ երեսփոխաններ կը պահանջեն ամբողջական ազգայնացումը, ինչ որ կրնայ պառակտում ստեղծել թէ դահլիճին եւ թէ Աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# ՄԵՐ ՄԵԾ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Երէկ, 1 Օգոստ. հողին յանձնեցինք մեր մեծ ընկերը, Տոքթ. Համօ Օհանջանեան, համաժողովրդական մեծ սուգի մը մէջ, որ համակրանքի, սիրոյ եւ խորին կսկիծի արտայայտութիւն մը եղաւ:

Վստահ ենք, թէ նոյն զգացումով պիտի ընդունուի այս բօթը հայկական բոլոր գաղութներու մէջ: Հայրենիքը պիտի չմնայ անտարբեր, չենք տարակուսիր, որովհետեւ Օհանջանեան միայն կուսակցական առաջնորդ մը չէր, այլեւ մեծ յեղափոխական մը եւ պետական դէմք մը, որ պատմական դեր կատարած է հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին ու Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման մէջ, ապա դառնալով անոր վարչապետներէն, Հայոց պատմութեան ամէնէն մրրկոտ մէկ շրջանին:

Կ'ողբանք անբասիր հանրային գործիչը եւ մեծաշուք Դաշնակցականը, որ աւելի քան յիսուն տարի հաւատքով ու համոզումով գործեց, յեղափոխական ոգիով եւ անհաւասարելի անձնուիրութեամբ պայքար մղեց: Գործեց առանց խտիր դնելու գործի տեսակին մէջ: Ճառագայթի մը նման սփռեցաւ՝ ո՛ւր որ կրցաւ եւ ո՛ւր որ կանչուեցաւ, նուիրուելով ամենախոնարհ գործերէն մինչեւ ամենաբարդ ու բարձրագոյն ձեռնարկներուն, իբր պարզ շարքային կամ իբր անդուդական ղեկավար կուսակցութեան Մարմիններէն դուրս թէ կուսակցութեան բարձրագոյն Մարմիններուն մէջ, վերջին քառասնամեակին դառնալով տիրական դէմքը եւ մեծ հիմնադիրներու չքեղ ժառանգորդն ու արժանավայել աւանդապահը:

Իբրեւ գործիչ, իբրեւ բժիշկ, իբրեւ յեղափոխական, ինչպէս իբրեւ վարչապետ, ան ներկայ եղաւ հայութեան ճակատագրական մեծ իրադարձութեանց եւ իր վճռական դերն ունեցաւ: Առանց իրեն՝ մեծ բացակայութիւն մը կր զգացուէր: Վերջին յիսնամեակին, ան իր դրոշմը դրաւ Հայոց նորագոյն պատմութեան վրայ, իր Կազմակերպութեան միջոցով եւ իր անձնական հմայքով, բարոյական ու իմացական կարողութիւններով, իր զոհաբերութեան անչափելի զգացումով:

Մնաց միշտ նոյն մարդը. հասաւ ամէն տեղ եւ ամէնուն, ո՛ւր որ Հայն ու Հայրենիքը իր անձն ու հեղինակութիւնը փնտռեցին:

Ճանչցաւ ան դժնդակ պահեր, խառնուեցաւ յեղափոխական փոթորիկներուն: Զարձակեց գնդակ մը, բայց գնդակ արձակող խումբեր կազմակերպեց, ոգեւորեց մեր սքանչելի ֆէտայիները, որոնք Երկիր գացին, իրենց արիւնը խառնելու համար հայրենի պաշտելի հողին:

Չեղաւ պերճաբան, բայց պերճախօսները ոգեւորեց՝ իր գիրքովն ու գործովը:

Չեղաւ գրող, բայց գրագէտները ներշնչեց, իր կեանքը դարձնելով ներշնչումի անսպառ աղբիւր:

Հայ բազմութիւնները իրմով ոգեւորուեցան, հայ մտաւորականութիւնը իրմով հպարտացաւ եւ նորահաս սերունդները սիրեցին զինք ու պաշտեցին, իր մէջ տեսնելով աննկուն յեղափոխականը, գաղափարապաշտ գործիչը, հայ մտքին ու մշակոյթին քաջալերողն ու դրօշակիրներէն եւ այս բոլորին հետ՝ մաքուր, զոհաբերող ու հաւատաւոր Դաշնակցականը: Ու այսպէս՝ պարզ կեանքին մէջ, յանդուգն ձեռնարկներուն մէջ, ռուսական դատարաններուն առջեւ, Սիպերիոյ սառնամանիքներուն մէջ, աքսորական կեանքի ցաւագին օրերուն, թէ վարչապետութեան պատմական այլ եղերական օրերուն: Կառավարութեան թէ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ:

Պարզ այլ հպարտ, լուռ այլ պերճաբարբառ կեցուածքով, պատկառելի իր գաղափարական գեղեցկութեամբ եւ յարգուած ու յարգելի՝ բոլորին կողմէ. եւ մեծարուած բոլորէն, անխտիր.— կուսակցական կամ ոչ-կուսակցական, գաղափարակից թէ գաղափարական հակառակորդ, հայ թէ օտար, մեծ թէ փոքր:

Դաշնակցութեան բարոյական կերպարանքն էր ան. հայութեան առաքինութիւններուն մարմնացումը. դրօշակի՛րը Հայ Ցեղայ խութեան:

Շքեղ կոթողը հայ գաղափարականութեան, վերջին կէս դարը խորհրդանշող:

Տարագրութեան մէջ կը փակէ ան իր խոր ու ներշնչող աչքերը: Բայց, տարագիր չեղաւ ան երբեք, որովհետեւ հայրենիքը իր մէջ ու իր հետ զգաց միշտ եւ, վստահ ենք, որ հայրենիքը, փոխադարձաբար, անոր ներկայութիւնը զգաց:

Տարագիր կեանք ապրեցաւ, բայց հոգիով մնաց հայրենիքին մէջ: Եղաւ հայրենիքէն սրբազան բեկոր մը եւ խորհրդանշեց անոր ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Աշխատեցաւ հայրենիքի զարգացումին, հայ դատին ու հայ մշակոյթին համար:

Ու հիմա՝ որ ա՛լ չկայ ինք, ու փակ է իր հողակոյտը, իր յիշատակը կը սրբանայ եւ իր ոսկեբոլորը կը դառնան նշխար:

Այսուհետեւ զինք պիտի յիշենք, ամէն անգամ որ հայրենիքի մասին մտածենք:

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

## Գիր՝ Հայրենադարձներուն

«Ներգաղթ»: Ի՛նչ տխուր խօսք: Հոգիով հակառակ եմ անոր: Ատելով կ'ատեմ զայն: Վիրաւորանք կը զգամ անկէ...

— Անշուշտ: Շատ բնական է: Քանի որ «հառաջդիմական» գունդին չէք պատկանիր: Մենք արդէն գիտենք ձեր այդ տրամադրութիւնները: Ափսո՛ս, հազար ափսոս:

— Այո՛, ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կրնար մարսել սա «ներգաղթ»ը: Ականջս ալ կը բողոքէ:

Ինչո՞ւ «ներգաղթ»: Միթէ իր տունը, իր հայրենիքը վերադառնալը, գաղթե՞լ կը նշանակէ, «ներ» մասնիկով մը կարելի՞ է թեթեւցնել այդ բառին փշածին հանգամանքը: Ո՛չ եւ ոչ... Այդ բառէն գաղթականի հոտ կու գայ: Խրտչեցուցիչ է ինծի համար:

Հոգիիդ ականջը խօսի միւս աշխարհի մէջ՝ Ակնունի՛, ի՛նչ աղուոր հայրենահոտ պատգամ մը նուիրած ես մեզի «Դէպի Երկի՛ր»ովդ: Բայց հեռատեսութիւն չես ունեցած, այդ պատգամը ստորագրելէ առաջ Դաշնակցութենէն հրաժարելու, մաս կազմելու Սուրիոյ հրաժարատարափին, ապա թէ ոչ, այսօր բոլորը ընդունած կ'ըլլային այդ գեղեցիկ որակումդ եւ մենք ազատուած կ'ըլլայինք «ներգաղթ» խորթ բառէն:

Ինչ որ է, մեղքդ այդ թող ըլլայ: Բայց պիտի գայ օրը, երբ «ոչ-հառաջդիմականներն» ալ, իրենց «մեղքերէն» սրբուած՝ քառարանէն դուրս պիտի գան՝ խուրջինը կապած, իրենց հայրենիքը մտնելու համար: Այն ատեն իրենց նշանաբանը կը հռչակեն «Դէպի Երկիր»ը:

Ա՛խ, սա «հառաջդիմականները», քեզ բռնի տրտունջելու կը մղեն... Անցնինք:

— Ուստի՞ կու գաս, հայրենադրոշ դու ճերմակ նաւ:

— Հայաստանի՛ց: Իմ սիրելի զաւակունքս թափառում են օտար աշխարհ: Եկի զիրենք փոխադրել Մասեաց հսկայ թեւերուն տակ:

— Օրհնեալ եկեալ, կոհակահերձ սպիտակ կարապդ հայրենահրաւէր:

— Եւ սակայն... — Ի՞նչ է կրկին:

— Պիտի զղջա՛ն մեկնողները: Պիտի փնտռեն այս տեղերու ազատութիւնը: Վստահ եղէք:

— Տեսա՞ր: Յետադիմութիւնը սկսաւ գլուխ ցցել: Չէք բուժուի՛ր դուք: Չէք բուժուիր:

— Կը պնդեմ որ պիտի փնտռէք ազատութիւնը՝ ծխոտ-մրոտ սրճարաններու մէջ թղթախաղով փճանալու: Ազատութիւնը՝ աշխատանքի իրաւունք ստանալու համար, ամիսներով պոչ բռնելու: Գիշերէ գիշեր, գլուխդ հանգչեցնելու համար մամուռ ծակ մը ճարելու:

Պիտի զրկուիք ամիսը կէս երկոտասնեակ պարահանդէսի պարտադիր տոմսագին վճարելու հաճոյքէն: Դունէ-դուռ, արժանապատուութիւնդ վրայ տալով, նպաստ հաւաքելու առաքինութենէն:

Պիտի զրկուիք, ամէն առտու թեւ բացող նոր թերթի մը բաժնեգրուելով, «հայ մշակոյթը քաջալերելու» սրբազան պարտականութենէն: Օրական քանի մը հեղ դուռդ ափ առնող նպաստատուրքի մարմիններու յարգանքէն:

Պիտի փնտռէք թաղական - հոգաբարձու ընտրելու համար գիշերը քուն փախցնելու եւ աժեմչաժեմին «խոնարհ ծառան» երեւալու հաճոյքը:

Եւ ամէնէն ծանր զրկանքը պիտի կրէք, երբ ձեր ականջները ծարաւ պիտի զգան «փափա, բիւ է ադմեաժէն, էբդաժէ: Մուա նօ՛» ճռուողումին:

Այսչա՞փ միայն:

— Կնիկ, եկուր սա լակոտին լեզուն հասկցիր: Ի՞նչ կ'ըսէ — Ամա՛ն մարդ, այդչափ բանն ալ չես հասկնար: Քանի տարի է հոս ես: «Հայերէն մի խօսիք, ամօ՛թ է», կ'ըսէ կոր: — Վա՛յ, ես քու խերն եմ...»ի պէս հոգեշէն տրամախօսութիւններէն ալ զուրկ եւ կարօտ պիտի մնաք:

Է՛հ, քանի որ ալ ճամբու պատրաստութիւն տեսած էք, երթայք խաղաղութեամբ եւ խնդութեամբ: Միայն խնդրանք մը ձեզի: Հոգինիդ սիրէք, ձեր նամակները մի զարդարէք չտեսի ոճերով, թէ՝ «Մեծ որդիս Օպերայում տենորն է կարգուել: Պզտիկս, ութ տարու, պիոներներու օդակապետ է նշանակուելու: Աղջիկս Նաթուշկան (Նուէն) գլխաւոր երգչախմբի առաջին երգիչն է եղել: Հրանտիս մոճմները բժերից են արտասանում: Մօտ օրէն ուզպեկերէնի եւ ղրղըզերէնի թարգմանուելու է»: Կամ «Օրական երեք քիլօ միս, տասը քիլօ պանիր, յիսուն քիլօ սպիտակ հաց, մի պարկ բրինձ, հարիւր քաշ շաքար եւ ուղտի բեռ մը աղ կուտան մեզի իբրեւ մտաւորականի բնտանիք»ի պէս որկորաբոյր լուրերէ զգուշացէք: Մեզ ամօթով մի ձգէք: Հօ՛, Սահարայի անապատը չէք գտնուիր, անշուշտ պիտի ուտէք-խմէք: Մենք ալ հոս Կրօէնլանտայի մէջ չենք:

Հայրենի հողին վրայ ոտք դրած օրէն, ձեր լեզուն «ում»երէնով մի՛ խառնփնդորէք: Եթէ պարտադիր է արեւելահայերէնը, նախ լաւ սորվեցէք, վերջէն թլփատեցէք բայերուն «կը»երն ու պոչաւորեցէք զանոնք «ում»ով կամ «հենց»ով:

Երբ շոգենաւ նստիք, ձեր հոս, փողոցէն հաւաքած «քաղաքակրթութիւն»ն ու առաքինութիւնները, կռնակի կողմէն կամացո՛ւկ մը ծովը թափեցէք՝ օգտակարներր պահելով:

Բարեւ տարէք վեհ Մասիսի գագաթներուն: Հայրենանուէր Արագածին: Միւռոնաջուր Հրազդանին ու Արաքսին:

Կարսէն ձեր բարեւագիրին սպասող՝

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Այսուհետեւ իր յիշատա՛կը պիտի խօսի, ոգեւորելով հայութիւնը իր երազներով՝ որոնք կէս են դեռ, իր գաղափարականներով՝ որոնք կիսաւարտ են:

Տարագիր է իր մարմինը, բայց վստահ ենք, թէ ան պիտի փոխադրուի օր մը իր ու մեր պաշտելի հայրենիքը, իր ժողովուրդին ծոցը, հովանիին տակը չքեղափառ Մասիսին, որուն վեհաշուք կերպարանքը կը մարմնաւորէր ինք, իր պայծառ ճակատով եւ ալեծուփ ու սպիտակ գլուխով եւ գաղափարական ամբողջական կերտուածքով:

Փա՛ռք Դաշնակցական անմահ ու անբիծ Առաջնորդին:

Փա՛ռք յեղափոխական Մեծ Մարտիկին եւ պատի՛ւ հայութեան մեծ զաւակին ու անոր անջնջելի յիշատակին:

Յուզումով եւ արցունքով կը խոնարհինք այս յիշատակին առջեւ:

Կը խոնարհինք, մեր հոգիին մէջ հպարտութեամբ ու պարծանքով:

Հպարտութեամբ՝ որ Օհանջանեանի նման ընկերներ ունինք: Պարծանքով՝ որ մեր սքանչելի ժողովուրդը կրնայ ծնունդ տալ նման դէմքերու, որոնք կրնան յաւերժանալ եւ յաւերժական դարձնել իրենց հետ իրենց ժողովուրդը:

(Խմբագրական «ՑՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԵՏՐՈՍ ՏԷՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ.— Յունիս 7ին Թեհրանի մէջ մեռած է Պետրոս Տէր Յովակիմեան (Խուզիֆեր) 78 տարեկան: Բնիկ Թաւրիզի Մուժամբար գիւղէն էր: Շատ կանուխէն կը սկսուի թողուլ դպրոցը, սակայն մտացութեան չի տար հայ գիրքը: Մեծ յափշտակութեամբ կը կարդայ Րաֆֆիի գործերը, որոնք իր մէջ կ'արթնցնեն ազգային եւ հայրենասիրական ոգի: Կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը: Կը շարունակէ ընթերցումը, կը կարդայ գրական եւ գեղարուեստական գործեր եւ փորձեր կ'ընէ ինքն ալ գրելու: Իր առաջին բանաստեղծութիւնները կը տպուին 1904ին Ամերիկայի «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ: Յետոյ կ'աշխատակցի «Մուրճ» ամսագրին, «Առաւօտ»ին Խուզիֆեր կեղծ անունով, տալով պատմուածքներ եւ խորիմաստ բանաստեղծութիւններ: Առաջին համաշխարհային պատերազմին կ'անցնի Թիֆլիս: Երբ Ռ. Հայաստանի մէջ պարսկական հիւպատոսարան կը հաստատուի, իբրեւ պարսկերէնի ծանօթ, կը նշանակուի օգնական հիւպատոսի, վարելով այս պաշտօնը երկար տարիներ: Յետագային խորհ. իշխանութիւնը կ'աքսորէ Ռուսիոյ հիւսիսային շրջանները: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին վերջերը Խուզիֆեր կը վերադառնայ Թիֆլիս, սակայն իբրեւ պարսկահպատակ կը ղրկուի Իրան, Թեհրան իր կնոջ հետ, բաժնուելով իր սիրելի զաւակներէն: Թեհրանի մէջ կը սկսի աշխատակցիլ «Ալիք»ին, յաջորդաբար տալով փոքրիկ պատմութիւններ, հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ: Յետոյ առանձին գրքոյկներով կը հրատարակէ Ա. Հէքեաթներ եւ աւանդութիւններ 1946ին. Բ. «Իմաստալից Պատմութիւններ» 1947: Անսպառ է եղած իր եռանդը, ծրագրած էր յաջորդ տարին հրատարակութեան տալ երրորդ գիրքը, բայց անագորոյն մահը վրայ հասնելով անկատար կը թողու իր ծրագիրը:

●

ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍ ՇԱՏԱԽՑԻ.— Վերջերս Իրաքի մէջ մեռած է մեր լաւագոյն կրօնաւորներէն Տէր Ղուկաս քահանայ, Շատախցի նահապետական «Երէց»ը: Տէր Ղուկաս մինչեւ իր մահը մնացած էր Շատախցի Երէցը, իր Վասպուրականցի ժողովուրդի հետ եւ անոր նման հաւատարիմ իր ազգին եւ ազգային իտէալներուն եւ ձգտումներուն, Հայ. եկեղեցիի աւանդութիւններուն, Աւետարանի պատուէրներուն: Յիսուսի պէս պարզ, անյիշաչար եւ ներողամիտ էր: Իր հայ նկարագիրը ստացած էր իր մօրմէն, այրի Շողակաթէն, Վարդանանց շրջանէն Հայուհիի տիպար, որ մնուցանող, կրթող ու դաստիարակողն է եղած կանուխէն հօրմէ որբ մնացած Ղուկասին:

Հազիւ տարրական ուսում ստացած, պատանի տարիքին քահանայ կը ձեռնադրեն Ղուկասը: Միշտ խռովայոյզ է եղած Վասպուրական, մանաւանդ ըմբոստ Շատախը միշտ ընդհարման մէջ Քիւրտերու հետ: Վասպուրականի հոգեւորականութիւնը — եպիսկոպոս, վարդապետ թէ քահանայ — եղած է միշտ ժողովուրդին հետ, մասնակից անոր ազատագրական պայքարին: 80ական թուականներուն երիտասարդ Տէր Ղուկաս դպրոց կը շինէ, իր ծննդավայր Ծիծանց գիւղին մէջ:

## Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

### ՏԱՂ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

*Հայաստանի ձիւնազգած սարերն են անուշ,*
*Անցեալ փառքի ոսկեսապատ դարերն են անուշ,*
*Բազմակորով եւ իմաստուն մեր նախնիքների*
*Ծիրիմների փոշեպատ քարերն են անուշ։*

*Հայաստանի զուարթահոս ջրերն են անուշ,*
*Խաղողների չաքարահոս ճռերն են անուշ,*
*Դարեր ապրած մագաղաթեայ մեր մատեանների*
*Մեսրոպաշար, արդարախօս գրերն են անուշ։*

*Հայաստանի ծաղկաւորուած ծառերն են անուշ,*
*Քնարների հայրենաբաղձ լարերն են անուշ,*
*Աշխարհաշէն ժողովրդի փառքը վկայող՝*
*Ծաղկաքանդակ կամար կապած քարերն են անուշ։*

*Հայաստանի ճառագայթուած յոյսերն են անուշ,*
*Ազատ կեանքի ծիլարձակած բոյսերն են անուշ,*
*Նոր օրերի երջանկափիւռ դալիքն աւետող*
*Մեր ջրերի հեւքից քամուած լոյսերն են անուշ։*

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

## ԸՆԿԵՐ Հ. ՕՇԱԿԱՆԵԱՆԻ

### Յուղարկաւորութիւնը

ԽՄԲ. — Օգոստոս 6ին եւ 7ին հրատարակած էինք ողբացեալ ընկեր Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առաջին մասը, առաջնորդ Մամբրէ արք. ի դամբանականով։ «Յուսաբեր»էն կը քաղենք մնացեալը. —

*Առաջնորդին տպաւորիչ դամբանականէն ետք, ընկ. Գր. Գարապաճեան ընդհանուր յուզումի մէջ երգեց «Հայր Մեր»ը եկեղեցւոյ բեմէն։ Յետոյ ողբացեալ ընկերոջ դագաղը դուրս հանուեցաւ եկեղեցիէն՝ նախ ձեռամբարձ եւ ապա ուսերու վրայ, արցունքներու մէջ։*

*Դագաղը պահ մը վար դրուեցաւ եկեղեցւոյ բակը, ուր զգածուած դամբանականներ խօսեցան Վերապատ. Համբարձումեան (Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ), ընկ. Գ. Լազեան (Հ.Յ.Դ. Բիւրոյին կողմէ) եւ ընկ. Գ. Մխիթարեան (Հ. Յ. Դ. Եգիպտ. Կ. Կոմիտէին եւ Մարմիններուն կողմէ)։*

*Կազմուեցաւ խկոյն թափօրը։*

*Նախ՝ ծաղկեպսակները, շքեղ ու թարմ ծաղիկներէ կազմուած, քանի մը տասնեակ, երիտասարդ-երիտասարդուհիներու կողմէ կրուած։*

*Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին հետեւեալ անուններով ու վերտառութիւններով. —*

Պաշտելի Համոյին — *Ռուբինա, Վիգէն եւ Հեղինէ*, Դաշնակցութեան անբիծ Առաջնորդին — *Հ.Յ.Դ.Բիւրօ*, Անզուգական Համոյին — *Հ.Յ.Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէ*, Անմեռ Առաջնորդին — *Հ.Յ.Դ.Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէ*, Անմահ Համոյին — *Հ.Յ.Դ.Հարաւ. Ամերիկայի Մեկուսի Կոմիտէ*, Անմոռանալի Համոյին — *Հ.Յ.Դ.Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէ*, Թանկագին Համոյին — *Հ. Յ. Դ. Յունաստանի Կեդր. Կոմիտէ*, Մեծ Գաղափարապաշտին — *Հ.Յ.Դ.Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէ*, Մեծ Առաջնորդին — *Հ.Յ.Դ. Սուրիոյ Կեդր. Կոմիտէ*, Առաքելատիպ Համոյին — *Հ.Յ.Դ.Իրանի Մարմիններ*, Յեղափոխութեան Նահապետին — *Հ.Յ.Դ.Վեթերաններու Ցանձնախումբ*, Քրիստափորի, Սիմոնի եւ Ռոստոմի արժանաւոր Յաջորդին — *Հ.Յ.Դ. Իրաքի Կեդր. Կոմիտէ*, Մեծ Հայրենասէրին — *Հ. Հ. Պատուիրակութիւն*, Հաւատաւոր Յեղափոխական Ընկերվարականին — *Ընկերվար Միջազգային Դաշնակցական Ֆրակցիա*, Մեծ ժողովրդավարին — *Հ.Յ.Դ. Դիւան-Թանգարան*, Անմահ Ռահվիրային — *Հ.Յ.Դ. Գահիրէի Կոմիտէ*, Դաշնակցութեան դարբինին — *Հ.Յ.Դ. Աղեքսանդր. Կոմիտէ*, Արի Յեղափոխականին — *Հ.Յ.Դ.Պաղեստ. Կոմիտէ*, Պաշտելի Հիմնադիրին և Նախագահին — *Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւն*, ժողովրդանուէր Բժիշկին — *Հայ Կարմիր Խաչ*, Ողբացեալ Դաշնակցականին — *«Յառաջդիմասէր» Ակումբ*, Դաշնակցութեան Առաքեալին — *Նաւասարդ Ակումբ*, Իր Մեծ Բարեկամին — *«Յուսաբեր»*, Անփոխարինելի Համոյին — *Նաւասարդեան ընտանիք*, Մեծ Հայուն — *Տէր եւ Տիկ Աւետիս Ն. Զարգարեան*, Մշտապէս սիրելի Մեծ Հայրիկին — *Անահիտ, Ռուբինա եւ Շահէն Զէքիճեան*, Թանկագին Համոյին — *Լազեան ընտանիք*։

*Ծաղկեպսակներ ղրկած էին նաեւ. — Լեգէոնական Միութիւնը*, Employés B.S.D. et P.P.O., *Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւնը (Գահիրէ), Գր. Պալըգճեան, Ռուս Բժշկական Միութիւնը, Քիւթնէրեան-Թիրեաքեան, Հ.Մ.Ը.Մ. Արարատ, Եդուարդ Թումայեանց, Մատղաշեան եղբայրներ*, Near East *Ակումբ։*

*Յետոյ կուգային ծոպակիրներու խումբերը հետեւեալ կերպով. — Պ. Պ. Ճանիկ Զագըր, Մ. Գույումճեան, Ա. Զագըճեան եւ մեթր Յ. Աղազարմ. (Ա)։*

*Պ. Պ. Լ. Տաճեան, Մ. Պալայեան, Յ. Արեւեան, Տոքթ. Միսաքեան, Ա. Պետեւեան, Տոքթ. Տէմիրճեան. (Բ)։*

*Պ. Պ. Պաղտիկեան, Սողիկեան պէյ, Տոքթ. Ն. Սերոբեանց եւ Կ. Կոկանեան (Գ. խումբ)։*

*Ապա Հ.Յ.Դ. Երիտ. Միութեան երկսեռ խումբերը, Հայ Արիները եւ Մխիթարեան Վարժարանի Արիները, որոնք կը շրջապատէին դագաղը, Եռագոյնով ծածկուած. ոստիկանական ջոկատ մը կը պահէր ընդհանուր կարգը, որ երբեք չխանգարուեցաւ։ Դագաղին առջեւէն կ'ընթանային քահանայ հայրերու դասը, գլխաւորութեամբ Առաջնորդին եւ գպիրներու խումբը, իսկ դագաղին կը հետեւէր յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւնը, լուռ ու տրտում։*

*Թափօրը, որուն անվերջանալի ու շքեղ երթը զարմանք եւ խոր տպաւորութիւն պատճառեց օտար հասարակութեան, կանգ առաւ Փոն Լիմոնի կայարանին առջեւ, ուր հասարակութիւնը իր ցաւակցութիւնը յայտնեց հանգուցեալ ընկերոջ զաւկին՝ Տոքթ. Վիգէն Օհանջանեանի եւ պարագաներուն։*

*Յետոյ, յուղարկաւորներու հոծ բազմութիւն մը, աւելի քան 500 հոգի, 120է աւելի կառքերով հետեւեցաւ դագաղին մինչեւ գերեզմանատուն։ Շատեր առանձին կառքերով լեցուած էին գերեզմանատունը։*

*Գերեզմանատան Ս. Մինաս մատրան մէջ թաղման արարողութիւն եղաւ եւ յետոյ դագաղը առաջնորդուեցաւ իր դամբարանը։*

*Հոն թաղմանական վերջին կարգը կատարուեցաւ, Առաջնորդին կողմէ, սրտայոյզ կերպով, բոլորին վիշտին, արցունքներուն ու հեկեկանքներուն մէջ։ Բացուեցաւ դագաղը, Եռագոյնով պատուեցաւ մարմինը։ Հայաստանի հողէն բուռ մը ցանուեցաւ դագաղին մէջ, շատեր համբուրեցին ճակատը Մեծ Առաջնորդին, որ առաքեալի խաղաղաւէտ կերպարանք մը առած էր և դեղեցկացած, թեթեւակի ժպտուն։ Ապա ընդհանուր լացի մէջ մարմինը յանձնուեցաւ հողին։*

*Հողակոյտին վրայ յուզիչ դամբանականներ խօսեցան Տոքթ. Պ. Միսաքեան (բժշկական դասուն կողմէ), ընկ. Պերճ Մըսըրլեան (Հ.Յ.Դ.Երիտասարդաց Միութեան կողմէ), Տիկին Վ. Խաթանասեան (Հ։ Կ. Խաչին կողմէ), ընկ. Բ. Թաշեան (Հայ մտաւորականութեան կողմէ) եւ Տոքթ. Եր.Խաթանասեան («Համազգային»ի եւ Լիբանանի ընկերներու կողմէ)։*

*Ինքնաբեր կերպով գրուածք մը կարդաց նաեւ Պ. Մանավեան, յարգանք ընծայելով հայրենասէր բժիշկին յիշատակին։*

*Դամբանականներէն ետք, ընկ. Գր. Գարապաճեան երգեց Սայեաթ Նովայի մէկ երգը («Բլբուլ»), զոր յաճախ կը սիրէր լսել ընկեր Օհանջանեան։ Լուսնի լոյսով երգուած այս երգը, այնքան սրտայոյզ, ներկաները լեցուց խոր տրտմութեամբ։*

*Յետոյ հանդիսութիւնը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով զոր ներկաները երգեցին, ի յարգանս մեծ հայրենասէրին, թողլով խոր ու անմոռանալի տպաւորութիւն։*

*Մութը կոխած էր արդէն եւ յուղարկաւորները խորապէս զգածուած, հրաժեշտ առին մեծանուն ընկերոջ հողակոյտէն, որ ուխտավայր պիտի դառնայ այսուհետեւ։*

*Այսպէս վերջացաւ յուղարկաւորութիւնը այն մարդուն, որ մեր պատմութեան վերջին 50ամեակին ամէնէն ականաւոր դէմքերէն եղաւ հայ ժողովուրդին, որուն ծառայեց մեծ հաւատքով, բարոյականութեամբ ու գաղափարական խոր շունչով։*

*Իր յուղարկաւորութիւնը եղաւ մեծաշուք ցոյց մը հանգուցեալի յիշատակին, համակրանքի, սիրոյ ու խոր սփոփանքի ցոյց մը, որ իր նախընթացը չունի Եգիպտոսի Հայ Համայնքի տարեգրութեանց մէջ։*

*Յուղարկաւորութենէն ետք շատեր լեցուեցան «Նաւասարդ» Ակումբը, ուր կրկին ցաւակցութիւն յայտնեցին ընկերոջ հարազատներուն, եւ կուսակցական ընկերներուն։*

---

*Կ'ընտրէ հոգաբարձութիւն յաչս կառավարութեան, սակայն տակա կը դառնայ յեղափոխական մարմին մը կապ պահելու համար Վասպուրականի մէջ նոր կազմակերպուող յեղափոխութեան հետ։ Ծիծանց կը պաշտպանէ Քիւրտերով և Թուրք զինուորներով։ Տէր Ղուկաս ապաւինած իր սքեմին, կ'անցնի թշնամիի շղթաներէն եւ կը հասնի գործիչ Մոռոյի մօտ, ուրկէ օգնութիւն կը բերէ եւ կ'ազատէ Ծիծանցը։ Բազմաթիւ այսպիսի դրուագներ ունի Տէր Ղուկաս Շատախի մէջ, մինչև 1915ի ահաւոր նահանջը։ 1916ին երբ Վասպուրականցին կը դառնայ հայրենիք եւ կը շարունակէ մարտնչիլ դարաւոր թշնամիին դէմ, իր ժողովուրդի հետ կը վերադառնայ. 1918ին կը դաղթէ Իրաք։ Մէկ վրանադպրոցէն միւսը կ'անցնի, իր հովուական պարտականութիւնը կատարելու համար։ Պասրայի մէջ դպրոց չկայ, դպրոց կը հիմնէ, իր ռոճիկէն 50%ը նուիրելով դպրոցին։*

*Պաղտատի մէջ Կրօնական եւ Գաւառական Խորհուրդի անդամ է։ Քէրքիւքի մէջ առաջնորդական փոխանորդ է եղած։ Վերջին անգամ առաջնորդական փոխանորդ էր Պասրայի մէջ ուր կը մնայ մինչեւ մահը։ Տէր Ղուկաս կը թողու տասը թոռներ եւ երկու գաղափարապաշտ որդիներ։*

---

## Յ. Կապրոյտ Խաչի կայանը

*Կապոյտ Խաչը՝ նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններով, մեր ժողովուրդին հանդէպ ծանր եւ սրբազան պարտականութիւն է ստանձնած եւ միշտ յաջողապէս փայլած է իր բոլոր ազգօգուտ ձեռնարկներուն մէջ։ Արթուն եւ հոգատար հսկող մը մեր մանուկներու առողջութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան, խաղաղ շրջանին կազմակերպած է օդափոխութեան կայաններ, որոնք անժխտելիօրէն բարերար մեծ ազդեցութիւններ ունեցած են տղոց մտքին եւ ֆիզիքականին վրայ։*

*Գարնան վերջերը՝ ուշադրաւ էր տեսնել չորս Խաչուհիներու շրջագայութիւնը Ալպեան լեռներու մէջ, ի խնդիր յարմարագոյն շէնքի մը, նոր կայան հաստատելու քանի մը խումբ սաներու համար։ Բնական թէ առանձին յարմարութիւններով օժտուած շէնքը վարձելէ վերջ, անմիջապէս ձեռնարկուած էր արդէն անոր կազմակերպման։*

*Հարաւային շրջանին անցեալ տարուան կայանը հաստատուած էր սորին Ալպեաններու գեղատեսիլ գիւղակի մը՝ Գուլուպրուսի պետական դպրոցին մէջ, զոր ազնուաբար տրամադրած էր Սէյնի* (Segne) *քաղաքապետը։ Այս կայանը իր համեստ վիճակին մէջ գերազանցած էր արդէն իր նմանները եւ արժանացած տեղացիներու եւ նոյն իսկ Տինեըի Ֆրանս.Ակադեմիոյ պաշտօնէութեանց հիացումին եւ գնահատանքին։*

*Զմեռնային այցելութիւններուս միջոցին՝ տեղւոյն ազնիւ քաղաքապետը եւ քահանան յաճախ կ'ըսէին. — «Արդեօք այս տարի ալ հայ փոքրիկներու ներկայութիւնը վայելելու գեղեցիկ առիթը պիտի ունենա՞նք։ Որքա՜ն կրթուած, ազնիւ և խելօք էին։ Բնածին բարեկրթութեամբ երբեք չփորձեցին պարտէզներու պտուղներուն ձեռք զարնել եւ կամ մշակուած դաշտերու մէջ մտնել, եւ իրենց մանկական քաղցր երգերով կը խանդավառէին գիւղը։ Ջերմօրէն պիտի փափաքէինք կրկին տեսնել այդ պզտիկները»։ Այսպէս՝ մեր սաները շնորհիւ մանկավարժ Խաչուհիներու լուրջ հսկողութեան, հնազանդ եւ գիտակից իրենց պարտականութեանց, օրինակելի յիշատակներ ձգեցին այդ գիւղին մէջ։ Սէյնի քաղաքապետը գրաւոր արտայայտած էր իր զգացումները. — «Խորապէս զգածուած, շնորհակալութեամբ ստացանք Հայ. Կապ. Խաչին նուէրը, մեր դպրոցին։ Համակրական շնորհաւորութիւններս յայտնելով խաչուհիներուն, պիտի խնդրէի որ հաճէին ընդունիլ երախտագիտական զգացումներս։ Եթէ 1947ին կը փափաքին կայանը վերահաստատել, դպրոցը իրենց տրամադրութեան տակ կը դնուի»։*

*Հակառակ քաղաքապետին ջերմ բաղձանքին՝ դպրոցին սրահները անբաւարար նկատուելով այս տարուան լայն ծրագրին, կայանը կազմուեցաւ Վէրնէի* (Vernet) *գեղեցիկ հողերուն մէջ, զոր շատեր կը նկատեն Ալպեաններու հրաշալիքներէն մէկը։ Ծովէն* 1200 *մ. բարձրութեամբ եւ* Digneէն 30 *քիլ. դէպի հիւսիս է այս բարդաւաճ հովիտը։*

*Բնութեան լիառատ շնորհներուն առթած անսահման բերկրանքը տասը օրէ ի վեր կրկնապատկուած է Կապ. Խաչին փոքրիկներուն ներկայութեամբ։ Ուրախութիւն, խրախճանք, մանկական եւ հայրենաշունչ երգեր, աննկարագրելիօրէն կը խանդավառեն մթնոլորտը։ Անոնք օգտուելով բնութեան թարմութիւններէն, մեղուներու նման կը ծծեն ծաղկանց բոյրը եւ առաւօտները կենսատու արեւուն ճառագայթներուն տակ դառնուկներու նման կը ցատքոտեն ցօղափայլ մարգերուն վրայ։ Յոգնիլ չեն գիտեր, ոգեւորուած եւ զգալիօրէն կազդուրուած՝ անյագ ախորժակով կ'ուտեն առատ, համեղ կերակուրները, կը խմեն զուլալ ջուրը, կը շնչեն լեռնային մաքուր օդը։ Այդ անդորր ու ազատ կեանքին մէջ՝ նոյն իսկ իրարու հանդէպ անոնց չարաճճի ձեւերը եւ երբեմն խանդավառութենէ գինովցած ակամայ անառակութիւնները անդիմադրելի հրճուանք մը կ'ազդեն դիտողին։ Անոնց սրտերուն մէջ արթնցած ազգային գիտակցութեան եւ ներշնչումներուն մէջ՝ մասնաւոր գուրգուրանք մը, կայծկլտող սէր մը կը նշմարուի մայրենի լեզուին հանդէպ։ Կը խօսին այնքան մաքուր եւ հարազատօրէն որ մարդ բացարձակ ինքնավստահութեամբ մը կրնայ ըսել թէ՝ նոր սերունդը՝ շնորհիւ Ֆր. Կ. Խաչին եւ նման ուժեղ կազմակերպութեանց այլասերման վտանգին դէմ զինուած է։ Ո՞վ պիտի չուզէր ճաշակել այս գեղեցիկ ձեռնարկին քաղցրահամ պտուղը։ Կայանը ունի ընդարձակ դաշտեր անձնական վրաններու յարմար։ Ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ փափաքող հայրենակիցներ գային քաջալերելու Խաչուհիները եւ մեր փոքրիկները։*

*Շէնքը կը գտնուի բլրակի մը վրայ որ կը տիրապետէ բոլոր տեսարաններուն։ Կը բաղկանայ 3 ընդարձակ, 3 փոքր սենեակներէ եւ մեծ խոհանոցէ մը։ Պարենաւորումը լաւ կազմակերպուած է։ Կերակուրները ընտանեկան եւ խնամուած։ Առատ կաթ, պտուղ եւ ընտիր մեղր, հայկական արտադրութիւն։ Կ. Խաչը ունի կայանի վերաբերեալ սեփական նոր առարկաները եւ քաջալերուած այս տարուան փայլուն յաջողութենէն այժմէն իսկ լայն ծրագիրներ կը մշակէ 1948ին համար։*

ԽՐ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆ

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԷՆԻՔԻՆ, որ ընդհ. հրամանատարն էր պոլշեւիկներու դէմ կռուող ճերմակ բանակին, շաբաթ օր մեռաւ Անեմասըրի հիւանդանոցին մէջ (Մ. Նահանգներ)։ Զօրավարը 75 տարեկան էր, վերջին ներկայացուցիչը ցարական Ռուսիոյ զինուորական փառքերուն։

ԱՐԵՒԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ հետեւանքով, Ուրբաթ օր, 19 հոգի եւս մեռան Ս. Լուի քաղաքին մէջ։ Օգոստոս 1էն ի վեր արեւհարութեան զոհերուն թիւը կը հասնի 57ի, այս քաղաքին մէջ։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ մեկնող շոգեկառք մը բախեցաւ ուրիշ շոգեկառքի մը Լիցի գծին վրայ։ Ջարդուած շոգեկառքին բեկորներուն մէջէն կարելի եղաւ դուրս հանել 15 մեռեալ եւ 61 վիրաւոր։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ուժի գիտական համաժողով մը տեղի պիտի ունենայ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Քոփէնհակի մէջ, նախագահութեամբ դանիացի մեծ գիտնականին՝ Նիէլս Պորի, որ կը համարուի հիւլէական ուժի մեծագոյն հեղինակութիւնը։ Այս «ոչ-պետական» համաժողովին հրաւիրուած են Փրոֆ. Ռողէնֆէլտ (Պելճիքա), Փրոֆ. Վէյլէր (Ամերիկա), Փրոֆ. Ռոսսի (Իտալիա), Փրոֆ. Պլանչէ (Անգլիա), Փրոֆ. Վոլֆկանկ (Աւստրիա)։

ՎԻԼՀԷԼՄ Բ. կայսեր այրին, իշխանուհի Հերմինէ, մեռաւ Հինգշաբթի օր Ֆրանքֆորթի մէջ, — թերթերը կը գրեն թէ իշխանուհիին գոհարեղէնները, 240 միլիոն ֆրանք արժէքով, անհետացած են «խորհրդաւոր» ձեւով մը։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ զօրքը, որ կը գտնուի Յունաստանի մէջ (6.000 զինուոր), դեռ ժամանակ մը պիտի չհեռանայ հելլենական հողէն, ինչպէս հաղորդուած է Ուաշինկթընի կառավարութեան։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ անգլիական գործարանները Յունիս ամսուան մէջ շինած եւ հրապարակ հանած են 29.000 ինքնաշարժ։ 1938ին, ամսական արտադրութիւնն էր 28.000, իսկ ներկայ տարուան առաջին կիսամեակին ընթացքին երկրէն դուրս հանած են 13 միլիար ֆրանք արժողութեամբ ինքնաշարժներ։

ԱԾՈՒԽԸ, զոր Ֆրանսա ներածեց Ամերիկայէն՝ Յուլիս ամսուան մէջ, կը հասնի 1,632,364 թոնոյի, թիւ մը որ մրցանիշ կը կոտրէ Ֆրանսայի ազատագրութենէն ետքը կատարուած ներածումներուն մէջ։ Ֆրանսա ամսական կ'արտադրէ 3,400,000 թոն, ուրեմն իր ներածումը՝ արտադրութեան կէսին չափ։

ՀԱՅ ՄԸ, Կարապետեան, երբ ինքնաշարժով Կառ տը Լիոնէն Մոնթրէօյ կը փոխադրէր երեք երիտասարդներ, մութ փողոցի մը մէջ յարձակում կրեց այս վերջիններուն կողմէ, որոնք ծեծեցին զինք եւ դրամապանակն ալ գողնալով փախան։ Դրամապանակը կը պարունակէր 8,000 ֆրանք եւ ինքնութեան թուղթեր։

ԶՈԼԱՅԻ վէպերուն հերոսները կը նմանման, — Վասքոնի մէջ (Ալփ Մարիթիմ) կ'ապրի ֆրանսացի ընտանիք մը, Մուրէրները։ Հայրը օճ կ'ուտէր, աղջիկը չան պէս հաչել կուտար երախաներուն, մանչը անէծք կը կարդար անցորդներուն՝ տուտու րիկուն։ Անցեալ օր, բոլորը միասին յարձակեցան իրենց դրացիին վրայ, բահով ծեծեցին վիրաւորեցին եւ ողջ-ողջ նետեցին հեղեղատին մէջ։ «Ապուշներու» այս սերունդը ձերբակալուեցաւ՝ փոխադրուելու համար յիմարանոց մը։

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄ կը ծախէին Փարիզի արուարձաններուն մէջ, երեք ֆրանսացի երիտասարդներ, — ամերիկեան տպագրութեամբ կեղծ հարիւրնոցներ 50 ֆրանքի փոխարէն։ Երեքն ալ ձերբակալուեցան։ Իսկ ուսանող մը, Վերսայլի մէջ, մինչեւ 100,000 ֆրանքի կեղծ հարիւրնոցներ ծախած էր, — այս ուսանողն ալ ձերբակալուեցաւ Շաբաթ օր Ռամպույէի մէջ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ, 1945 Օգոստոսէն մինչեւ Յունիս 1947, հրեայ ահաբեկիչներու կողմէ սպաննուած են 64 զինուոր, 15 սպայ, 40 ոստիկան, 15 քաղաքացի, գումար՝ 134 հոգի, իսկ վիրաւորուած են 56 զինուոր, 24 սպայ, 69 ոստիկան, 10 քաղաքացի, գումար՝ 159 հոգի։ Հրեայ ահաբեկիչներէն սպաննուած են անցեալ տարի 5 հոգի, մահապարտութենէն ետքը անձնասպան եղած են 2 հոգի։

ՄԱՐԱԽԻ ամպեր իջան Թուլուզի դաշտերուն վրայ, մեծ վնաս պատճառելով հունձքին և բուսականութեան։ Տեղական իշխանութիւնը կը պայքարի ինքնաշարժով եւ օդանաւով։

ՍՊԱՆԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ սահմանագլուխը փակ կը մնար ժամանակէ մը ի վեր։ Արտաքին նախարար Պիտօ յայտարարեց թէ այս կացութիւնը չի կրնար տեւել աւելի երկար, քանի որ ուրիշ ազգեր առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակեն Սպանիոյ հետ, ինչո՞ւ Ֆրանսա շարունակէ ինքզինք զրկել։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ դրամական խնդրով մը կը ծեծկուէին Ռոմանի մէջ։ Գաթանճեան կը պահանջէ փոխ տուած դրամը եւ կը յարձակի Արամ Պրծործարեանի վրայ, դանակով ծանրապէս վիրաւորելով զայն։ Ոստիկաններ ձերբակալեցին և բանտ տարին Գաթանճեանը, իսկ վիրաւորը՝ հիւանդանոց։ Դժբախտ երիտասարդը Հայաստան պիտի մեկնէր Ա. կարաւանով։

ՀԱՑԻՆ որակը քիչ մը պիտի բարելաւեն, նկատի ունենալով որ գինը բարձրացուած է կրկնակի։ Եգիպտացորենի եւ ճափոնական լուբիայի (սոյա) ալիւրին համեմատութիւնը պիտի նուազի (40 առ հարիւր փոխանակ 50 առ հարիւրի)։ Ֆրանսական գաղութներէն Փարիզի բնակչութեան նուէր ղրկուած 300 թոն ալիւրը որոշուած է յատկացնել հիւանդանոցներուն, ճերմակ հաց կերցնելու համար հիւանդներուն։

ՄԱ՛ՅՐ ԻՄ ԱՆՈՒՇ. — Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Անտէրսըն անունով մարդ մը, 50 տարեկան, 18 տարիէ ի վեր ամէն չարչարանք կը կրէ իր մօր կողմէ, առանց տրտնջալու։ Այսպէս, մայրը կաշիէ ձեռնակապ կ'անցընէր 50 տարեկան զաւկին ձեռքերուն, կը կապէր կուրծքին եւ կը պառկեցնէր կռնակի վրայ։ Այս չգտնուած մայրիկը ունէր երկրորդ մանչ մըն ալ, 48 տարեկան, զոր կը բանտարկէր իր տանը տանիքին վրայ հաստատուած վանդակի մը մէջ օրն ի բուն։ Ունէր նաեւ աղջիկ մը, 35 տարու, զոր կը բանտարկէր տանը մէկ սենեակին մէջ, սուրբերու կեանքին ծանօթացնելու համար ապահովաբար։ Ինչպէս կը տեսնուի, խնդալ-խաղալ չկար Անտէրսըններու ընտանիքին մէջ, նոյնիսկ երբ 50 տարեկան կ'ըլլային տղաքը։ Մայրն էր միայն որ կը զուարճանար, իր գիտցած ձեւով։ Ամերիկեան թերթերը կը հրատարակեն 50 տարեկան այս մարտիրոս «երախաներուն» պատկերները, ձեռնակապով ու մօրուքով, բայց մեզի կը խնայեն մեգերային պատկերը, ապահովաբար վախ չպատճառելու համար ընթերցողներուն։

ՄՈՆԱՔՕՅԻ իշխանապետութիւնը կը յայտարարէ թէ պատերազմական թշնամութիւնները վերջ կը գտնեն եւ խաղաղութիւնը պաշտօնապէս կը վերահաստատուի 1947 Սեպտեմբեր 1ին։ Ուրեմն Մոնթէ Քարլօ պատերազմի մէջ է տակաւին մինչեւ Սեպտեմբեր։ Խեղճ բնակչութիւնը ո՛րքան տառապած ըլլալու է այս երկար պատերազմին մէջ զոր տարաւ հերոսաբար։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծութեան համաճարակը ծանր համեմատութիւններ կը ստանայ Անգլիոյ մէջ։ 440 հոգի վարակուած են այս վերջին շաբթուան մէջ։

ՍԷՐԷՋԻ մէջ, Յունաստան, պատերազմական ատեանը մահուան դատապարտեց 38 հոգի՝ ապստամբութեան մասնակցութեան ամբաստանութեամբ, իսկ Քոզանիի մէջ 10 հոգի։

ՍԹԵՐԼԻՆԸ պիտի արժեզրկուի, ինչպէս արձագանգ կուտայ ֆրանսական թերթ մը (Լ'Օպ)։ Եւ այս՝ իբրեւ առաջին հետեւանք այն սեղմումներուն, որոնք վերջերս կատարուեցան Անգլիոյ մէջ՝ ազդելով նաեւ համաշխարհային շուկային վրայ։ Լոնտոնի մէջ, ազատօրէն կը խօսուի արդէն նման արժեզրկումի մը մասին, հակառակ Ամերիկայէն սպասուած օժանդակութեան։

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻՆ դէմ պայքարը շարունակելով, Սէնի նահանգին մէջ, Ապրիլ, Մայիս և Յունիս ամիսներու ընթացքին, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 310 հոգի եւ դատարանի յանձնած 2262 հոգի, որոնց 219ը ճաշարանատէր։ Գրաւած է 2,462 քիլօ կարագ, 3,736 քիլօ շաքար, 835 լիթր ալքոլ, 1530 քիլօ ալիւր, 24,000 մեթր կերպաս, 2,300 քիլօ կաշի, 3,196 հացի տոմս, 8,900 քիլօ օճառ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ հրէական գաղութը կրօնական արարողութիւն մը կատարեց, — որու ներկայ էին 10,000 հոգի, — թաղելու համար օճառի հսկայ մթերք մը, որ պատրաստուած էր Գերմանացիներու կողմէ՝ կեդրոնացման ճամբարներու մէջ մեռած Հրեաներու դիակներուն օգտագործումով։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ներկայ վիճակը շարունակ ընդհարում յառաջ կը բերէ Խ. Միութեան եւ Անգլեւսաքսոններուն միջեւ։ Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, մերժուած ըլլալով Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ թեկնածութիւնը Միացեալ Ազգերու անդամակցութեան համար, խորհրդային պատուիրակը, Կրասիլնիկով դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները իրաւունք չունին քննադատելու այդ պետութեանց կարգուսարքը և թէ իրենք են որ «կը բռնաբարեն մարդկային իրաւունքները»։ Ամերիկեան պատուիրակը պատասխանեց թէ միշտ իրաւունք ունին բողոքելու, քանի որ ազատութիւնները ջնջուած են այդ երկիրներուն մէջ, համայնավարական տիրապետութեամբ, հակառակ Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութեանց։

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ այն բոլոր հայրենակիցներուն որոնք Խանասորի Յիսնամեակին նուիրուած հանդէսին իրենց անվերապահ աջակցութիւնը ընծայեցին եւ իրենց նուէրներով նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան։

ՊԵՏ. ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ Օգնութեան Մասնաճիւղի կողմէ, ըստ առաջնոյն, հայ բժիշկ մը ամէն 15 օրը անգամ մը, կ'այցելէ Արնուվիլ։ Անոնք որ պէտք ունին բժշկական խնամքի եւ դեղի, թող դիմեն վերակազմուած Մասնաճիւղին։

Այրի Տիկին Վերգին Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Առաքելեան եւ զաւակները (Bolène), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պուտաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փարսաքլեան եւ զաւակները (Փարիզ) անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, ազգականին ու բարեկամին՝

**Պ. ՀԵԹՈՒՄ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ**

(Պրուսացի), 74 տարեկան

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ (8 Օգոստ.) 44, Avenue de la Valbarelle, Մարսէյլ, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ Saint-Pierreի գերեզմանատունը։

★ Շնորհակալութիւններ բոլոր անոնց որ այս առթիւ իրենց ներկայութեամբ եւ ծաղկեպսակով յարգեցին մեր սիրելի հանգուցեալին յիշատակը։

### Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան-բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, 15 Օգոստոս (15—31) Կրընօպլի մէջ։

Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ընկերները կը մեկնին 14 Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ։ Կրընօպլ հասած ատեն կը դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ։ (Դիւան)

### ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ՞Ք

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, St. Charles կայարանը։ Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. Վարչութեան հաղորդեն օդափոխութեան ղրկուելիք մանուկներուն անունները, տարիքը եւ հասցէն։

Թեհրանէն Տիկին Սիրան Յակոբեան (ծնեալ Գալֆայեան) կը փնտռէ ՎԱՀՐԱՄ եւ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ, որոնք երկու զաւակ ունէին, Ալիս եւ Ալպէր եւ 1933ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը 38, Rue Floréal, Romainville։

★ Կը փնտռէ նոյնպէս Ֆլօրա, Գէորգ եւ Նուպար ԳԱԼՖԱՅԵԱՆՆԵՐԸ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 ֆր. Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**



Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire .. SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ
Mercredi 13 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 13 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5109 Նոր շրջան թիւ 718 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

# 10 ՕԳՈՍՏՈՍ, 1920

Մայիս 28էն վերջ, մեր նոր օրերու պատմութեան ամէնէն անմոռանալի թուականներէն մէկը:

Հանդրուան մը մեր ազատամարտի ճամբուն վրայ եւ նուիրագործումը մեր անկախութեան:

Քսանըեօթը տարի առաջ, Օգոստոս տասնին էր որ Սեվրի պալատին մէջ կը ստորագրուէր դաշնագիր մը, որուն 88րդ յօդուածով Դաշնակից պետութիւնները կը ճանչնային Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ հայ ժողովուրդին անկախութեան իրաւունքը:

Մեր կողմէ — ամբողջ հայութեան կողմէ — դաշնագիրը կը ստորագրէ Աւետիս Ահարոնեան՝ իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչը Մայիս 28ի Հանրապետութեան:

Սեվրի դաշնագիրը վարձատրութիւնն էր մեր անասելի զոհաբերութեանց եւ յաղթանակի դափնին՝ մեր ազատագրական բազմամեայ մարտնչումներուն:

Հայկական պետութեան իրաւականճանաչումը Դաշնակիցներէն՝ նոր հորիզոն մը կը բանար մեր առջեւ: Իրականացած էր մեր դարերու երազը: Ազատ ու անկախ ժողովուրդ էինք 1918ի Մայիս 28էն ի վեր:

Սեվրի փաստաթուղթով իրաւունք կը ստանայինք մտնելու ազատ ու անկախ ազգերու շարքին մէջ՝ արեւմտեան Եռագոյնը մեր ձեռքին — Կարմիր, Կապոյտ, Նարնջագոյն:

Անկախութիւնը շահած էր հայ ժողովուրդը, ինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ:

Դաշնագիրը կը ստորագրէր հայ ժողովուրդը, ինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեռքով:

Երկար էր ճամբան Պերլինէն մինչեւ Սեվր, երկար ու փշոտ:

Դիւանագիտական պայքարը մինչեւ իննսունական թուականները՝ Եւրոպայի մեծամեծներուն թմրած խիղճը արթնցնելու համար:

Յետոյ, Դաշնակցութեան արեւը հորիզոնին վրայ ու մարտական ճիգ Վոսփորի ափերէն մինչեւ Հայկական Բարձրաւանդակը՝ արիւնարբու կառավարութեան մը «խելքը տուն կանչելու» կամ ցոյց տալու համար քաղաքակիրթ մարդկութեան՝ Վահագնեան արիւնը զոր կը կրէինք մեր երակներուն մէջ:

Բարենորոգումներու յաւելեալ ու ճոխացեալ խոստում, 1914ին, Մեծերէն: Թերեւս ակամայ: Յետոյ, աշխարհասասան պատերազմ Փարիզէն մինչեւ Երեւան:

Արիւն ու աւեր մեր սեփական հայրենիքին մէջ:

Ծանօթ է մնացեալին պատմութիւնը — Շապին-Գարահիսար, Վան, Ղարաքիլիսէ, Սարտարապատ, Բաշ Ապարան: Եւ, 1918ին, հռչակումը մեր անկախութեան «ընդ հուր եւ ընդ սուր»:

Սխալներ կամ սայթաքումներ չարձանագրե՞ց այդ վաթսունամեակի մեր պատմութիւնը: Անթերի՞ էր մեր քաղաքական հեռատեսութիւնը:

Վեց հարիւր տարի պետական կեանքէ զրկուած ու բարբարոս ազգերու լուծին ենթարկուած ժողովուրդ մը պիտի չունենար, ի հարկէ, անսխալական ըլլալու յաւակնութիւնը:

Մենք սխալներուն կամ «ճիշտ»երուն պատասխանը ստացանք Օգոստոս տասնին՝ Սեվրի փաստաթուղթով: Նախընթաց դէպքերու հաշուեցոյցը պիտի տայ ապագայ պատմագիրը, որովհետեւ ներկան փոխանցման շրջան մըն է, եւ շիտակն ու ծուռը իրարմէ զատելու անկարող, այնքան ատեն որ չեն իրականացած մեր բաղձանքները:

Հակադաշնակցական աւելի վարակուած խառնիճաղանճ բազմութիւնը — ռամկավար կամ համայնավար — բառ չարտասանեց ի նպաստ Սեվրի դաշնագրին, 1920էն մինչեւ 1945 եւ, ընդհակառակն, սրբապղծութիւն կը նկատէր արտայայտուիլ այդ վաւերաթուղթին մասին, որովհետեւ անիկա ստորագրուած էր Դաշնակցական կառավարութեան կողմէ:

Գերազանցօրէն դիւանագէ՛տ, իրենցմէ մէկը, Լոզանի դաշնագրէն քանի մը տարի ետք, կը յայտարարէր այս երկրին մէջ իսկ որ «մենք հողային պահանջներ չունինք Թուրքիայէն»:

Այսինքն այն օրերուն երբ Մոսկուա եւ Անգարա սրտառուչ բարեկամութիւն մը կը կնքէին՝ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան...

Միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ մնաց պատնէշին վրայ ու անդադար պահանջեց Սեվրի խոստումին գործադրութիւնը:

Հեգնանք ու հայհոյութիւն ե՛ւ Ռամկավարէն ե՛ւ Համայնավարէն, ամբողջ քսանըհինգ տարի:

Եւ սակայն արթնցան յանկարծ: 1945էն ի վեր Դաշնակցութեան եպերելի թշնամիները՝ ամէն գոյնէ — շատ անգամ անգոյն — ամուր փարած են այդ դաշնագրին, որ կրկնենք դարձեալ, գոյութիւն պիտի չունենար եթէ իրմէ առաջ ստեղծուած չըլլար Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը:

Սեվրի դաշնագիրը իմաստ եւ բովանդակութիւն տուաւ Մայիս 28ի անկախութեան հռչակումին:

Այս զոյգ թուականները զիրար կ'ամբողջացնեն: Կարելի չէ, հետեւաբար, ընդունիլ երկրորդը իսկ ուրանալ առաջինը, ինչպէս կարելի չէ սիրել պտուղը եւ ատել ծառը:

Ճիշտ այդ բանն է որ կ'ընեն մեր ողորմելի հակառակորդները: Եւ որքա՜ն անտրամաբանական է իրենց ուղղութիւնը:

Կը ծափահարեն Նոյեմբեր 29ի վարչաձեւի փոփոխութիւնը իբրեւ փրկարար երեւոյթ, եւ միեւնոյն շունչով, երկու տարիէ ի վեր, կը պահանջեն գործադրութիւնը դաշնագրի մը զոր շահեցաւ մեր դրօշին տակ կռուող հայութիւնը:

Մենք, ճիշտ հետեւողական մեր քաղաքական ուղեգծով, ամուր կառչած մնացինք Սեվրի Ուխտին:

Պիտի շարունակենք պահանջել անոր գործադրութիւնը, առանց նահանջելու, առանց յուսահատ ճիչեր արձակելու՝ օրուան աննպաստ պայմաններէն ազդուելով:

Աշխատանք ու պայքար, որովհետեւ, ինչպէս բանաստեղծը երգեց, «Նպատակս տկարութիւն չի ճանչնար..»:

(Խմբագրական «ԱՍՊԱՐԷԶ»ի)

# ՕՐԸ ՕՐԻՆ

## ԴԱՍԱԽՕՍ ԵՒ ՈՒՆԿՆԴԻՐ

Մէկը պատմեց.—

Հայ լեզուի մասին դասախօսութիւն մը կար, մտածեցի հաճելի էր լսել ինչ որ պիտի ըսուէր մեր ոսկեղենիկ հայերէնին համար, ու ելայ գացի:

Առաջին ցաւս՝ տասնըչորս հոգի էին ներկաները.— Է՛հ, արձակուրդի շրջան է, տաք են օդերը, մեղադրելի չէ: Դասախօսը կարդաց պատրաստ ուսումնասիրութիւնը մեր լեզուին կրած զանազան յեղաշրջումներուն, անոր հետզհետէ ստացած կատարելութեան, անոր մշակներուն, վերջապէս անոր վերջերս ստացած ճոխ բառամթերքին, եւ այլն եւ այլն մասին:

Շատ յստակ ու մաքուր հայերէնով մը գրուած այդ դասախօսութենէն առաջին տպաւորութիւնս եղաւ հաճոյք մը, առանց անդրադառնալու դրուածքին բովանդակութեան կամ հոն պարզուած տեսակէտներուն: Ականջիս հնչեր էր ներդաշնակ եւ հոսուն մեր անման մայրենիքը եւ գոհ էի:

Յանկարծ տրամադրութիւնս փոխուեցաւ. սկսայ նախ զարմանալ, հետզհետէ վրդովուիլ: Այլ եւս իմ լեզուս չէր որուն ներդաշնակութիւնը հիացուցած էր զիս քիչ առաջ: Հարիւրաւոր նոր բառեր էին դարբնուած այս վերջին 10-15 տարուան մէջ եւ ի՛նչ բառեր, տէր Աստուած: Ո՞ր մէկը յիշեմ. ա՛լ ռեվոլիւցիա, մոբիլիզացիա, ռեկվիզիցիա, էվակուացնել, օկուպացնել, պարտիա, ռեսպուբլիկա: Շարեցէք որքան որ կ'ուզէք: Մտածեցի թէ Ֆրանսերէն լեզուին վրայ մէկ հատիկ բառ աւելցնելու, կամ բայի մը խոնարհման ձեւը փոխելու համար Քառասուն Անմահներ քառասուն անգամ քառասուն օր կը տքնին, կը չարչարուին եւ յաճախ ի զուր, իսկ մեր հայրենիքին մէջ, որքա՜ն հանճարեղ գիտուններ, մասնագէտներ, բանաստեղծներ եւ ակադեմականներ ունինք որ այդքան բառ թխած են այսքան քիչ ժամանակի մէջ:

Կ'երեւի տարուած էի այս հաշիւները ընելով եւ չլսեցի այն գիտուն երիտասարդ վարդապետը ոտքի հանող պատճառը: Դասախօսն ալ երիտասարդ էր, վարդապետն ալ: Միայն թէ դերերը սխալ բաշխուած էին: Ունկնդիրները պիտի ուզէին ուրիշ անգամ տեսնել վարդապետը դասախօսին տեղը, իսկ դասախօսը՝ վարդապետին աշակերտներուն տեղը:

ՍՕՍԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու զրահաւորներ Մարսէյլի նաւահանգիստը հասան, տօնելու համար Գ. տարեդարձը այն օրուան, երբ ամերիկեան բանակը ցամաք ելաւ Միջերկրականի ափերուն վրայ, քանդելով գերմանական ծովեզերեայ ամրոցները:

# ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

## վստահութիւն յայտնեց Ռամատիէին

184Ի ԴԷՄ 404 ՔՈՒԷՈՎ

Վարչապետը, Ռամատիէ, վստահութեան հարց դրած էր թաղապետական ընտրութեանց եւ Ալճերիոյ վարչական կազմակերպութեան մասին կառավարութեան ներկայացուցած ծրագիրներու առթիւ:

Երկուշաբթի կէսօրէ ետքը, Ազգ. Ժողովը վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան՝ 184ի դէմ (Համայնավարներ) 404 ձայնով:

Կառավարութեան ծրագիրը մեծ վախ կը պատճառէր որ քաղաքական հոսանքները կը խզեն համերաշխութիւնը եւ դահլիճի տագնապ մը կը ծագի: Մասնաւորաբար համայնավարները որոշ դիրք բռնած էին կառավարութեան դէմ: Ժողովրդականները եւս հաշտ չէին կառավարութեան հետ: Վերջին պահուն, սակայն, ժողովրդականները որոշ ճկունութիւն ցոյց տուին, եւ դահլիճը վստահութիւն շահեցաւ:

Թաղապետական ընտրութեանց հարցին մասին, Համայնավարներուն կողմէ Տիքլօ խստօրէն քննադատեց կառավարութեան ծրագիրը.— «Ռամատիէ կ'ուզէ, ըսաւ, իր ընտրական կանոնադրութեամբ առաջինները վերջին դարձնել, եւ վերջինները առաջին, ինչպէս կ'ըսեն թէ տեղի կ'ունենայ դրախտին մէջ»: Եւ պաշտպանեց ընտրութեանց աւանդական ձեւը:

Ծաղրալից հեգնանքով մը ընդմիջեց.— «Տիքլօ՛, աւանդութեանց պաշտպան դարձեր ես, ուրեմն պահպանողական»:

Համայնավարներուն բոլոր ազդարարութեանց եւ քննադատութեանց հակառակ, թէ «Բոլոր այս խաղերը կ'ըլլան, որպէսզի օգտուի մէկ ուրիշը» (ակնարկութիւն Զօր. տը Կօլի), կարգով բեմ բարձրացան Ֆրանսիսք Կէ (Ժողովրդականներու կողմէ) եւ Ծաքոպի (ձախ խմբակցութեան կողմէ), յայտարարելու համար թէ կը զոհեն իրենց կուսակցութեան վերապահութիւնները եւ կը միանան կառավարութեան ծրագրին: Ռամատիէ խօսք առաւ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց: Կատարուեցաւ քուէարկութիւնը եւ դահլիճը վստահութիւն շահեցաւ:

Գալով Ալճերիոյ վարչական կազմակերպութեան ծրագրին, ձախերու խմբակցութիւնը, որ կը սպառնար ետ քաշել իր ընկերները կառավարութեան կազմէն, Ռամատիէի հետ խօսակցութենէ մը ետքը համաձայնեցաւ մնալ դահլիճին մէջ: Ռամատիէ յայտարարեց թէ վտանգաւոր է յետաձգել վիճաբանութիւնը իր ծրագրին շուրջ՝ Ալճերիոյ մասին: Ազգ. Ժողովին ներքին յանձնախումբը, քննելով այս հարցը, որոշեց վիճաբանութեան դնել Օգոստոս 19ին, Ընկերվարականներու համագումարին փակումէն ետքը:

# ԱՊՏ-ԷԼ-ՔՐԻՄ

## հրապարակ կ'ելլէ

Այն պահուն, երբ Ֆրանսական Խորհրդարանը զբաղած է Ալճերիոյ վարչական մեքենային վերակազմութեամբ, յանկարծ կը լսուի Ապտ-էլ-Քրիմի ձայնը: Գահիրէի մէջ, ամերիկացի լրագրողի մը հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Մարոքի ապստամբութեան հռչակաւոր պետը կը յայտարարէ.

— Պէտք է օր առաջ ազատագրել Հիւս. Ափրիկէն: Կը յուսամ որ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը կ'օժանդակէ մեզի, հասկցնելու համար Ֆրանսայի թէ պէտք է անկախութիւն տալ միլիոնաւոր Արաբներուն, որոնք կը հարստահարուին իր լուծին տակ: Բայց եթէ Ամերիկացիները միտք չունին Ֆրանսացիները դուրս վանելու Հիւսիսային Ափրիկէէն, ես յանձն կ'առնեմ այդ պարտականութիւնը:

# Համաշխարհային Գ. պատերազմը

Ամերիկեան Օդանաւային Գիտութեանց Ճեմարանին մէջ ճառ մը խօսելով, օդային ուժերու ընդհ. հրամանատարին փոխանորդը յայտարարեց թէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը եւս տեղի պիտի ունենայ, որուն պէտք է պատրաստուի Ամերիկա, եթէ կ'ուզէ յաղթական դուրս գալ համաշխարհային երրորդ պատերազմէն:

Այդ նոր պատերազմը պիտի կատարուի քանդիչ եւ աւերիչ կարճատեւ ռմբակոծումներով, որոնց պիտի յաջորդէ օդային ճամբով զինուորներու արշաւ մը: Գրաւելու համար Ամերիկան, բաւական է օդային ճամբով փոխադրել 300.000 զինուոր:

Պատերազմը պիտի պայթի այն ազգին կամքով, որ ունի ճարտարարուեստական ահարկու մեքենայ եւ անսպառ աշխատող բազուկներ: Մենք գիտենք որ թշնամիին յարձակումը պիտի գայ հիւսիսէն, որովհետեւ օդային ճամբան կարճ է այդ գծին վրայ: Ինչ որ չենք գիտեր, այն է թէ ե՛րբ պիտի պայթի այդ պատերազմը:

# ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ
## ՅԱՆՈՒՆ Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՈՅԻ

ԽՄԲ. — Ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի դամբանական մը խօսած է ընկ. Գ. Լազեան: Ահաւասիկ ամփոփումը. —

*Սգակիր հայրենակիցնե՛ր,*

*Գահիրէի հայ գաղութի բոլոր դասերէն ու խաւերէն եկած էք Թանկագին Հայու մը դագաղին առջեւ ձեր յարգանքի տուրքը տալու: Դուք բախտաւորներ էք այդ պատուին համար, այս պահուս Սփիւռքի եւ Հայրենիքի մեր ժողովուրդը ամբողջութեամբ կը սգայ իր մեծ զաւկին կորուստը հեռուէն:*

*Ո՞վ էր Համօ Օհանջանեանը: Իր մեծ հայրը Կարնեցի էր, իսկ ինք Ախլքալաք ծնած էր: Հպարտութեամբ կը յիշէր որ իր ծագումը Բարձր Հայքի մայրաքաղաքէն էր: Ինք կը պատկանէր հայութեան հաւասարապէս երկու հատուածներուն, որոնք իրեն համար գոյութիւն չունէին առանձին, որովհետեւ իր նմաններուն մղած պայքարներուն շնորհիւ մեր ժողովուրդը կը հաւատայ մէկ հայրենիքի եւ մէկ ազգութեան գաղափարականին:*

*Ախլքալաքցի բազմանդամ ընտանիքի զաւակ էր ընկեր Համօ Օհանջանեանը: Խրիմեան Հայրիկին նուիրուած երեկոյի մը, ան խօսք առնելով պատմեց թէ իր մեծ մայրիկը, շրջապատուած 70 հոգիէ բաղկացած ընտանիքի մը անդամներէն — զաւակներ, թոռներ եւ իրենց պարագաները — ընդունած էր Հայրիկը: Եւ երբ ան հարցուցած էր մեծ մայրիկին՝ թէ ինչպէս կը կարողանայ այդքան բազմութիւն մը կառավարել, ան պատասխաներ էր. — «Բոլորը հաւասարապէս սիրելով»:*

*Համօն հետեւեցաւ մեծ մայրիկի տուած կրթութեան ու սիրեց իր ազգի զաւակները հաւասարապէս: Ան գիտէր զանազանել գաղափարական հակառակորդը ազգային թշնամիէն: Ոչ ոք անոր չափ զօրաւոր կերպով կառչած էր Դաշնակցութեան ընկերային ու քաղաքական համոզումներուն, բայց ան կը յարգէր նաեւ ուրիշներուն կարծիքը, որովհետեւ իրական դեմոկրատ մըն էր:*

*Ո՞ւր էր անոր հզօրութիւնը: Զինուորական հրամանատար մը չէր եւ ոչ ալ մասնակցած ճակատամարտերու, ոչ դրագէտ եւ ոչ ալ հռետոր էր: Բայց հազարաւոր մտաւորականներ, գործիչներ, զինուորականներ անոր կողմէ առաջնորդուած են, ղեկավարուած են, անկէ ներշնչուելով ձգտած են մեծ գաղափարականի մը ու անվախօրէն դէպի մահ գացած էր:*

Համօն Ամենայն Հայոց Առաջեալն էր. *հոգեկան ու բարոյական հզօր կարողութիւններով օժտուած՝ ան խորապէս կ'ազդէր բոլորին վրայ: Թաքուն, անբացատրելի ուժ մը ունէր իր մէջ: Դաշնակցութեան հիմնադիր երեք մեծերէն ետք, չկար Դաշնակցական վարիչ մը, մեծանուն հայդուկ մը որ խոր ակնածանք չունենար դէպի Համօն ու չենթարկուէր անոր որեւէ պարտադրանքին: Անխոցելի էր ան ու իր անձին օրինակով կը ներշնչէր բոլորը:*

*Առաջին անգամ հայ ղանդուածները զինքը մօտէն ճանչցան 1912ին Ս. Բեթերպուրկի մէջ տեղի ունեցած դատավարութեան ընթացքին: Ցարական կառավարութիւնը հազարաւոր Դաշնակցականներ բանտ նետած էր, տասնեակ հազարաւոր էջ ամբաստանագիրներ պատրաստած էր, դատապարտելու համար հայ յեղափոխական շարժումը: Ցարը կը տեսնէր Կովկասի մէջ հայ ժողովուրդի վերածնունդը, ազատութեան ձգտումը եւ կ'ուզէր զայն խեղդել: Շնորհիւ ընկ. Համոյի արի եւ խիզախ կեցուածքին, դատավարութիւնը վերածուեցաւ հայ յեղափոխութեան քարոզչութեան: Համօն դատապարտուեցաւ աքսորի Սիպիր, տաժանակիր աշխատանքի: Կարմիր Սուլթանի ահաբեկիչներէն Ռուբինեան պահապան հրեշտակի մը նման հետեւեցաւ անոր:*

*Քանի մը տարի ետք, տեղի ունեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, փոխուեցաւ Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը դէպի Հայերը: 1915ին աքսորէ վերադարձաւ Համօն եւ գնաց ուղղակի նոր ազատագրուած Վան: Այլեւս կը սկսի անոր քաղաքական նոր ասպարէզը, պատուիրակ՝ գերման կառավարութեան մօտ, Պերլին, կարենայ արգիլելու թրքական ներխուժումը՝ դէպի Արարատեան դաշտը: Յետոյ զինադադար. ան Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակ է Փարիզի մէջ: Աւելի ետք կը վերադառնայ Երեւան, 1920 Մայիսէն մինչեւ Նոյեմբեր Հայաստանի վարչապետ է. պատմական այն շրջանին երբ մեր Հայրենիքը* դարերու ստրկութենէն ետք, առաջին անգամ բլլալով միջազգային դիւանագրով — Սեւրով — ճանչցուեցաւ իբրեւ անկախ Պետութիւն:

*Փոխուեցան քաղաքական պայմանները Կովկասի, նաեւ Հայաստանի մէջ, մեր հայրենիքը խորհրդայնացաւ ու բանտ դրուեցաւ վարչապետ Համօն իր նախարար ընկերներուն հետ: Փետրուարեան ժողովրդական յեղափոխութեամբ, ան ազատեցաւ բանտէն:*

*Քառորդ դար է որ ան կը գործէր Սփիւռքի մէջ, գլխաւորապէս հիւրընկալ Եգիպտոսի մէջ: Դարձեալ անոր մտածումները, ապրումները տեւապէս Հայաստանի համար էին, անոր վերելքին ու յաղթանակին համար: Եգիպտոսի հայ գաղութը իր հայրենասիրական զգացումներուն, դաստիարակութեան եւ գործունէութեան մէջ շատ բան կը պարտի Մեծ Հայուն աշխատանքին եւ իրատես ոգիին: Հայրենադարձի համար երբ իր կարծիքը կը հարցնէին, իր սովորական անկեղծութեամբ կը քաջալերէր ամէնքը, իր ժողովուրդի փրկութիւնը տեսնելով հայրենիքին մէջ: Հայրենիք վերադառնալու բախտը ունեցողներ թող պատմեն մեր ժողովուրդին իրենց սիրելի Համոյին շիտակութիւնը, հաւատարմութիւնը, յարատեւ նուիրումը Հայաստանի համար:*

*Առաջնորդ Սրբազանը եւ Վերապատուելին քիչ առաջ խօսեցան հոգիի անմահութեան մասին: Հոգեկան զօրութեան աննման ներկայացուցիչ Համօն մեզի համար մեռած չէ. ան դարձեալ պիտի նախագահէ մեր ժողովներուն: Այսօր մենք բոլորս կը վերանորոգենք մեր Ուխտը, ծնրադիր անոր դագաղին առջեւ: Համոյի գաղափարապաշտ ոգին իր մահէն ետքն ալ մեզի պիտի առաջնորդէ մեր պարտականութիւններու կատարման մէջ, հանդէպ մեր ազգին ու հայրենիքին:*

*Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին՝ ընկեր Համօ Օհանջանեանի դագաղին մէջ կը զետեղեմ Հայաստանէն բերուած նուիրական ափ մը հող, գերեզմանին մէջ կարօտը առնելու իր պաշտած հայրենիքին, մինչեւ այն ատեն, որ երախտապարտ հայրենիքը անոր աճիւնները կը փոխադրէ հայրենի հողին մէջ:*

---

### ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

# Նոր յոյսեր, նոր խոստում

*Բան մը կը շարժի Թուրքիոյ մէջ: Բարեշրջումեան, նոր օրէնքներու, խօսքի թէ մամուլի ազատութեան, քաղաքական կազմակերպութիւններու լիաթոք գործունէութեան շուրջ նոր հաւաստիքներ կը տրուին: Տարբեր խօսքով,* թուրք ժողովրդապետական (*դեմոկրատիկ*) կեանքի զարգացման համար ապահովութիւններ կը տրուին:

*Ցայտնի է, թէ հակառակ երեւութական ազատութեան, ընդդիմադիր ճակատը ճնշումի եւ հալածանքի տակ կ'ապրի Թուրքիոյ մէջ: Ազգային ժողովի 70 դեմոկրատ երեսփոխանները,— բացարձակ մեծամասնութիւն —, միշտ անլսելի մնացին՝ երբ ներքին քաղաքականութեան դէմ բողոք ու խնդրանք ներկայացուցին կառավարութեան: Ինք, Ճէլալ Պայար, շունչը հասած տեղը կը պոռար, ու կը պոռայ, թէ ճնշումի ենթարկուած են, տեւաբար, իր կուսակիցներն ու ժողովուրդը: Հրատարակեց փաստաթուղթեր, մամուլին տուաւ նկարներ, դատական հրահանգներու (կառավարական) պատճէններ: Այս բոլոր փաստաթուղթերը սակայն, չհրատարակուեցան Պոլսոյ մէջ, ուր Պաշտման Վիճակի հրամանատարութիւնը իր թաթը երկարած է խմբագրատուներէն ներս: Ի դէպ, «Ճումհուրիէթ»ի խմբագիրը տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ կ'աւաղէր այս առթիւ.— «Այս ի՞նչ տեսակ ժողովրդավարութիւն է, որ կ'արտօնէ կառավարական ղեկոյցներու եւ փաստաթուղթերու հրատարակութիւնը, եւ կ'արգիլէ ընդդիմադիրներու նոյն իրաւունքը»: Եւ սակայն, այս այսպէս է: Թուրք ձայնասփիւռն եւ «Անատոլու» հեռագրական գործակալութիւնը, իրենց հերթին, չեն գիջիր հրատարակելու Դեմոկրատ պետին՝ Պայարի եւ իր ընկերներու ճառերը: Ու այսպէս... կը քալէ Թուրք ժողովրդապետութիւնը, տեւաբար զարգանալով, հասուննալով եւ տարածուելով:*

*Յունիսի ընթացքին, բաժակը յորդեցաւ: Հալքը չբաւականացաւ ամբաստանելով, ճնշելով ու հալածելով, ու լուրջ զրպարտութիւններով փորձեց սեւցնել դեմոկրատ ղեկավարութիւնը, իբրեւ* «հայրենադաւ» *ու* «ազգուրաց»*: Աւելորդ կը նկատենք լայն մէջբերումներ կատարել: Յիշենք միայն, որ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան այս առթիւ, ընդմէջ վարչապետ Րէճէպ Փեքէրի (Հալք), նախագահ Ինէօնիւի եւ Ճէլալ Պայարի (Դեմոկրատ), ու բաւական աղի-կծու փոխասացութիւններ տեղի ունեցան Սվազ-Անգարա-Պոլիս գծին վրայ, մամուլի բեմերէն թէ ձայնասփիւռէն: Այդ փոխասացութիւններու կարգին, վարչապետ Րէճէպ Փեքէր չվարանեցաւ յայտնելու, թէ «Դե*մոկրատ կուսակցութիւնը կը փորձէ գրգռել թուրք գիւղացին, ներքին յեղափոխութիւն ու պետական հարուած կազմակերպելու համար»:

*Ամբաստանութիւնը շշմեցուցիչ էր: Ու Թուրք Հանրային կարծիքը, հեւ ի հեւ հետեւեցաւ երկրի նախագահին՝ Իսմէթ Ինէօնիւի յայտարարութեան, ճշտելու համար մեղաւորն ու անմեղը: Մինչ այդ, տասը թանաք սպառեցաւ, եւ շարունակուեցան կատաղի գրչապայքարները: Դեմոկրատներու Անգարայի պաշտօնական օրգանը, «Քուվվէթ» հարկադրուեցաւ համապատասխան բուռն փոխադարձութիւններու, դիմակազերծումներու և խարանի, մինչև որ նախագահական պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ 12 Յուլիսին:*

*Առանց ծանրանալու մանրամասնութիւններու մէջ, յայտնենք թէ նախագահ Ինէօնիւ պաշտօնապէս կը ջրէ* «հայրենադաւութեան» *ամբաստանութիւնը՝ ուղղուած Դեմոկրատներուն, ու կը հաստատէ, ընդհակառակն, որ այդ կուսակցութիւնը (Պայարի «դեմոկրատ» կուսակցութիւնը)* արդար եւ օրինաւոր եղանակներով գործող քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է»:

*Ցայտարարութիւնը խմբագրուած է վայել ժուժկալութեամբ: Ոչ մէկ ցայտուն մեղադրանք՝ մէկ կամ միւս կողմին: Ու ո՛չ մէկ փայփայանք, որ սիրտը կոտրէր հակառակորդին: Ընդհարձակ այդ ղեկոյցման մէջ, նախագահին միակ պայծառ նախադասութիւնը այն է, զոր արտագրեցինք հոս:*

*Դեմոկրատ դէմքեր եւ թերթեր, արդար խանդավառութեամբ կ'ողջունեն Ինէօնիւի «արդարամտութիւնը», այն յոյսով եւ հաւատքով՝ թէ այս հրապարակային յայտարարութեան պիտի յաջորդէ ԳՈՐԾԸ:*

*Ո՞վ գիտէ:*

*Պիտի փոխուի՞ բան մը, իրերու արդի կացութեան մէջ: Չենք գիտեր: Բայց իրենք, Թուրք թերթերը, չեն վարանիր յայտնելու, թէ «կարեւոր բարեփոխութիւններ» տեղի պիտի ունենան մօտերս, վերջ տալու համար «Հալք»ի մենատիրութեան: Անխուսափելի կը նկատուի, օրինակ, որ Ինէօնիւ հրաժարի Հալքի նախագահութենէն եւ դառնայ չէզոք: Դահլիճը ենթարկուի փոփոխութիւններու: Վարչապետ Փեքէր «հրաժարի», եւ իր տեղը թողու նուազ թթու հակառակորդի մը: Դահլիճին մաս կազմեն կարգ մը Դեմոկրատ երեսփոխաններ: Մամուլի օրէնքի մէջ փոփոխութիւններ կատարուին: Կարելիութիւն տրուի «Դեմոկրատ» կուսակցութեան, աւելի անկաշկանդ ու ազատ գործելու: Եւ այլն, եւ այլն:*

*Ապրողը կը տեսնէ:*

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

---

# Ընկեր Օհանջանեանի մահը
## ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Եգիպտոսի օտար մամուլը կը գրէ ընկեր Օհանջանեանի մահով, համակրանքի տողերով եւ կենսագրական տեղեկութիւններով:

### ՌՈՒՍ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՄԵԾԱՐԱՆՔԸ՝ ԲԺ. ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ

«Ժուռնալ տ'Էժիփթ» կը հրատարակէ Տոքթ. Վ. Պելինի հետեւեալ նամակը մեր ողբացեալ ընկերոջ՝ Բժ. Հ. Օհանջանեանի մահուան առթիւ. —

*«Սիրելի՛ Տոքթէօր Օհանջանեան, դուք ոչ եւս էք այլեւս: Ձեր մահը յուսաբեկ ըրաւ մեզ՝ ձեր պաշտօնակիցները եւ ձեր բարեկամները: Այլեւս պիտի չտեսնենք մեր մէջ այս արուեստակիցը, որ միշտ այնքան սիրալիր էր, այնքան ազնիւ ու բարեմոյն, այս ականաւոր եւ փորձառու բժիշկը, որ օժտուած էր բարձր մշակոյթով մը, այս արդարամիտ մարդը՝ բառին ամենալայն իմաստով:*

*Երբ 1932ին հիմնեցին Ռուս Բժշկական Միութիւնը, դուք, սիրելի՛ Օհանջանեան, միաձայնութեամբ ընտրուեցաք Միութեան առաջին նախագահ եւ եօթը տարի մնացիք այդ պաշտօնին մէջ: Դուք գործօն մասնակցութիւն ունեցաք ռուս դարմանատան «Տեղեկատու Թերթ»ի խմբագրութեան մէջ, այն դարմանատա՛ն, որուն ամէնէն գնահատուած բժիշկներէն մէկն էիք: Դուք բաժնուեցաք մեզմէ՝ «ի Տէր հանգչելու համար», բայց կենդանի էք միշտ ձեր պաշտօնակիցներուն, բարեկամներուն եւ հիւանդներուն յիշողութեան մէջ:*

*Հողը թեթեւ գայ ձեր վրայ»:*

Տոքթ. Վ. ՊԵԼԻՆ

★

«Իճիփշըն Կազէթ»ի մէջ խմբագրութեան կողմէ հետեւեալ տողերը գրուած են՝ մեր ողբացեալ ընկերոջ մահուան առթիւ. —

*«Ուրբաթ օր հազարաւորներ ներկայ էին յուղարկաւորութեանը Բժ. Համօ Օհանջանեանի, նախկին վարչապետ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ պատուիրակ Վերսայլի Խաղաղութեան Համաժողովին, որ մեռաւ Գահիրէի Վիքթորիա բուժարանին մէջ: Կանուխէն անդամագրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր պետերէն մէկը եղաւ, պայքարելով ազգային անկախութեան համար: Ցարական վարչակարգի ատեն Սիպերիա աքսորուեցաւ իր քաղաքական գործունէութեան համար եւ իր կեանքի տասը տարիները անցուց բանտի եւ աքսորի մէջ:*

*Երբ Հայաստանի Հանրապետութիւնը հիմնուեցաւ Ա. Համաշխարհային պատերազմէն վերջ, Բժիշկ Օհանջանեան եղաւ ամէնէն եռանդուն առաջնորդներէն մէկը եւ երբ համայնավարները*

1920ին ոտքերցին Հայաստանի, ան Եգիպտոս եկաւ եւ հոն հաստատուեցաւ:

Գահիրէի մէջ հանրածանօթ էր իբրեւ չքաւորներու օգնող բժիշկ եւ իբրեւ սատարող հայ համայնքի մշակոյթին»:

×

★ Գահիրէի մեծ օրաթերթը, «Էլ Ահրամ», կը հաղորդէ գոյժը, պարզելով անոր դերը իբրեւ յեղափոխական, պետական դէմք եւ բժիշկ:

★ «Ժուռնալ տ'Էժիփթ» Ա. էջին վրայ հրատարակելով Հ. Օհանջանեանի նկարը, կը գրէ.— Ծնած Հայաստան, 1873ին, Տոքթ. Օհանջանեան ականաւոր պետերէն մէկն էր Հայ Դաշնակցութիւն կուսակցութեան: Աքսորուած է Սիպերիա եւ բանտարկուած բազմաթիւ անգամներ ցարական կառավարութեան կողմէ, իր յեղափոխական գործունէութեան պատճառով:

Համաշխարհային Ա. պատերազմէն վերջ մասնակցեցաւ Վերայայլի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին, իբրեւ պատուիրակ Հայաստանի Հանրապետութեան: 1920էն ետք, վարչապետ ընտրուեցաւ նոյն հանրապետութեան: Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ, հաստատուեցաւ Եգիպտոս, նուիրուելով Հայկ. Դատին եւ մշակութային գործունէութեան:

## ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

## ՎԻԷՆՆԱՆ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ծրագիրներ կը մշակուին դարձնելու համար Վիէննան Եւրոպայի ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստը: Բրիտանական, զուիցերիական եւ ամերիկեան հաստատութիւններ ինչպէս եւ ճէնըրըլ Մօթըրս եւ Ֆօրտ ընկերութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան այս ծրագրին հանդէպ, որ պիտի դարձնէ Վիէննան ազատ նաւահանգիստ մը:

Պիտի ստեղծուի ջրուղի մը մինչեւ Թրիէսթէ, ինչ որ Վիէննան պիտի դարձնէ կեդրոն՝ ընդարձակ ցանցի մը, միացնելով Ադրիականը Հիւսիսային ծովուն հետ:

Այսպիսի ծրագրի մը մասին արդէն կը մտածէին աւստրիական միապետութեան ատեն: Ծրագրուած ջրանցքը պիտի անցնի Ալպեաններուն քովէն եւ Վիէննայէն պիտի հոսի դէպի Վիներ Նէօյշթատ, անկէ Հունգարիա, Եուկոսլաւիա, օգտագործելով Եուկոսլաւ գետաձորերը մինչեւ Թրիէսթէ: Ինչպէս արդէն ջրանցքներ կը շինուին միացնելու Վիէննան Դանուբ-Օտէրին, այս ծրագիրով կը նշանակէ թէ Թրիէսթէն կը միացուի Պալթիկի հետ, եւ նոր ջրանցքը պիտի քաշէ Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, մասամբ Լեհաստանի բոլոր ծանր բեռները մինչեւ Թրիէսթէի նաւահանգիստը:

Անկէ զատ, Բայն, գլխաւոր Դանուբի ջրանցքով Թրիէսթէն պիտի միացուի Հիւսիս. ծովուն:

Այս ջրանցքի դրութեամբ, որ չորս ծովերը կը միացնէ եւ իր ճիւղերով կը կապէ գրեթէ ամբողջ Կեդրոնական եւ Հարաւային եւրոպական ցամաքամասը ջուրով, Վիէննան կը դառնայ Կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական մայրաքաղաքը:

Արդէն գծուած է յատակագիծ մը Վիէննայի Ազատ Նաւահանգիստը հիմնելու Ալպերնի մէջ, որ կը գտնուի մայրաքաղաքէն քանի մը քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւելք Դանուբի վրայ: Վեց քառակուսի քիլոմեթր շրջագիծ մը վերապահուած է նաւակայքի եւ մաքսատան համար:

×

Պերլին հասած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ խորհրդային շրջանի սպառազինութեանց գործարանները կը փոխադրուին Ուրալներէն անդին, սախական Ռուսիա: Անկէ զատ, Լենինկրատի մէջն է որ Խ. Միութիւնը կը կեդրոնացնէ իր ռազմամթերքը, թերեւս մինչեւ իսկ աւելի քան Բ. Համաշխարհային պատերազմի միջոցին: Մասամբ ալ այդ կազմածներէն կը ղրկուին Մոսկուայի շրջանները:

Ռազմամթերքի կազմածներուն փոխադրութիւնը թերեւս առաջին գործողութիւններէն էր որ ամէնէն արագ կերպով կատարեց Ռուսիան: Այս գործարաններուն մէջ կային Պուրկմանի վառօդի եւ պայթուցիկի կազմածը Պերլինի մէջ, եւ Հայնքըլի օդանաւային մեքենաներու կազմածը, այսինքն ամէնէն կարեւոր ռազմամթերքի գործարանները, ծանր ճարտարարուեստի ձեռնարկները որոնք պատերազմի արտադրութեան հետ կապ ունին:

Կ'ըսուի թէ խորհրդային վարիչները համոզուած են որ Արեւմուտքէն ուժգին յարձակման մը, պարագային, յաջորդ հինգ տարիներու ընթացքին, տակաւին չեն կրնար վստահիլ իրենց ապահովութեան դրութեան:

Սովիէթները պատերազմ չեն ուզեր, եւ իրենք զիրենք բաւարար չափով պատրաստ չեն զգար, թէեւ կը խորհին թէ ան կրնայ շուտով գալ: Սովիէթ իշխանութիւնները համոզուած են որ պէտք է միջոցներ ձեռք առնել ինքնաբաւ դարձնելու համար թէ իրենց երկիրը եւ թէ սահմանակից երկիրները, բոլորովին անկախ Արեւմուտքէն, այնպէս որ պատերազմի պարագային չենթարկուին Արեւմուտքի խզումէն:

Խ. Միութեան արտաքին նախարարին՝ Պ. Մոլոթովի այն յայտարարութիւնը թէ Արեւելեան Եւրոպան պէտք չէ Մարշըլի ծրագրին մաս կազմէ, կը նշանակէ թէ Արեւելքը բոլորովին կախում պիտի չունենայ Արեւմուտքէն, ինչ որ կը նշանակէ նուիրագործել Եւրոպայի ճեղքը:

## ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հայ Գթութեան Խաչի Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Շրջ. Վարչութեան վեցամսեայ գործունէութեան հաշուեփակին առիթով պատրաստուած տեղեկագրէն կ'իմանանք կարգ մը մանրամասնութիւններ այս ծաւալուն եւ օգտակար կազմակերպութեան գործունէութեան մասին: Պատերազմի հետեւանքով ընդհատուած էր Հ. Գ. Խաչին գործունէութիւնը, ձգելով պարապ մը: Հակառակ յետպատերազմեան հագիւ վեցամսեայ գոյութեան, ան կատարած է համեմատաբար մեծ գործ՝ կազմակերպչական, խնամատարական եւ առողջապահական գետնի վրայ: Քիչ ժամանակի մէջ յաջողած է արձանագրել հարիւրի մօտ գործօն եւ օժանդակ անդամուհիներ եւ անդամներ: Սպա սկսած է իր հոգածու թեւերը տարածել անոք հիւանդներու, թշուառ ընտանիքներու, անտէր որբերու եւ այրիներու վրայ: Բժշկական դեղ ու դարման կը հասցնեն հիւանդներուն, սնունդ, դրամական օգնութիւն, հագուստ եւ կօշիկ չքաւորներուն, ձկան իւղ տկար աշակերտներուն եւ մանուկներուն: Կը պահէ հինգ նպաստընկալներ եւ պարբերական յատկացումներով նպաստաւորած է հարիւրէ աւելի աղքատներ, ընդհ. խնամատարական կարիքներու համար յատկացնելով մօտ վեց միլիոն տրախմի գումար մը, 500 քիլօ ձկան իւղ եւ չօշափելի քանակութեամբ հագուստեղէն: Վերջին օրերս առանձին հոգածութիւն ցոյց կուտայ ներգաղթի կարաւաններուն մաս կազմող այն թշուառ բեկորներուն մասին որոնք մեկնելու համար զանազան շրջաններէ եկած ապաստանած են Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ, եկեղեցւոյ շրջափակը եւ շոգենաւին յապաղումին պատճառաւ մատնուած են տագնապալի կացութեան: Շրջան. Վարչութիւնը օգնութեան կը հասնի, տալով սնունդեղէն եւ հագուստ: Անկէ զատ ստանձնած է կնքահայրութիւնը ութ աղքատ ծնողքներու երախաներու: Անխտրական եւ համագործակցական ջերմ ոգի մը կը յատկանշէ Հ. Գ. Խաչի վարիչները, որուն շնորհիւ կարելի եղած է ազգ. իշխանութեան եւ համազգային խնամատարական մարմնին հետ համախորհուրդ աւելի կազմակերպուած վիճակի մէջ դնել գաղութին խնամատարական գործը:

## ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

### ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆիս մասին, Յառաջի 2, 3, 6 եւ 7 Օգոստոսի թիւերովը լոյս տեսած ժայթքումներուն կը պատասխանեմ, կոչ ընելով, յօդուածագրին հրաւէրին համաձայն՝ ոչ թէ «հինգ» դրագէտի, այլ՝ Սփիւռքի հարիւրաւոր հմուտ, գիտակից մտաւորականներու, եւ մեր ազգային սրբութիւններուն ակնածանքով մօտեցող բոլոր բանիմաց Հայերու, որ գան հաւաքուին Սասունականին շուրջը, դատեն, վերլուծեն, վիճին, խօսին: Քննադատեն, վերլուծեն, էջ առ էջ բաղդատեն՝ «կոթողական» և «ակադեմական» տիտղոսներով պատուուած այդ աշխատութիւնը, անոր պաշտպանողական թողլով միմիայն գիրքին եւ դայն խմբագրողին:

Ներկայ երկտողս, յօդուածագրին պատասխանելու մտահոգութենէն հեռու, առիթը կուտայ ինծի՝ այս անգամ հրապարակով կրկնելու այն պահանջը, զոր արդէն գրաւոր յայտնած եմ, անցեալ տարի, Փարիզի Հայ Գրողներու Միութեան: Մեր Ազգային Ժողովրդական Դիւցազնավէպը՝ մեր ամէնէն շահեկան եւ անհաւասարելի գրական գանձն է: Որքան շատ հետաքրքրութիւն ու սէր արթնցնենք անոր շուրջը, թէ՛ մեր մէջ եւ թէ՛ օտարներուն քով, այնքան օգտակար արդիւնքներ կը քաղենք մեր ազգային դատին եւ ներկայ ու գալիք սերունդներուն ի նպաստ: Ան՝ գերազանցապէս վեր է անձի մը սեփականութիւնն ըլլալու պատիւէն ու փառքէն:

Այս առիթով, Յառաջի ութ սիւնակներուն մէջ լայնօրէն մէկ մի վիրաւորանք կէտ առ կէտ կը վերադարձնեմ՝ դանոնք չարահիւսողին: Ոչ թէ անոր համար որ անոնք կրնան երբեւիցէ հասնիլ վաստակաւոր հեղինակի մը բարձրութեանը, այլ՝ որովհետեւ իբր պատուախնդիր մարդ, կ'ուզեմ որ ստեղծագործութիւն մը սեփականութիւն մնայ՝ միմիայն իր տիրոջը, ինչպէս «խառան»ը՝ յօդուածագրին՝ իրեն: ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆը ամէն բերանի ծամոց չէ՛:

ՉԻԹՈՒՆԻ

## ՆԱՐԵԿԸ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Նարեկը, Գրիգոր Նարեկացիի այս գործը որ դարերով աղօթագիրք միայն ճանչցուած է եւ սփոփանք սփռած հիւանդներուն եւ վշտահար հոգիներուն, դարձած է «աղօթից մատեան» մը ըլլալէ, դառնալու համար հայ հոգիի վերացումին, բանաստեղծականութեան բարձրագոյն արտայայտութիւնը: Նարեկացին որ ապրած է 951-1003ին, ոչ միայն միսթիք հոգի մըն է այլեւ մեծ բանաստեղծ մը, որ հոգեխօսական գրականութեան մէջ կը մնայ անհաւասարելի: Վերջին 60ամեակին է որ առաւելապէս Նարեկը ուսումնասիրութեան առարկայ եղած է, թարգմանուելով մէկէ աւելի լեզուներու, նաեւ արեւմտահայ աշխարհաբարի:

Նարեկի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կը ճառուած Mercure de Franceի մէջ, արժանացած է Ֆրանս. Կաճառին առաջին պարգեւին:

Աշխարհաբարի թարգմանուած է Քասիմի կողմէ (1902) ամբողջութեամբ, Ա. Զօպանեանի ուսումնասիրութենէն եւ մասնակի թարգմանութենէն ետք: Յետոյ թարգմանուած է Գարեգին եպ. Տրապիզոնցիի եւ Թորգոմ եպ. Գուշակեանի կողմէ, որ իր թարգմանութիւնը ենթարկած է իր ուսուցչին՝ Եղիշէ Պատր. Դուրեանի վերաքննութեան: Պոլսոյ մէկ հայ թերթին մէջ Թ. Ազատեան յօդուածաշարքով մը կը յայտնէ թէ Նարեկը թուրքերէնի ալ թարգմանուած է: Թարգմանիչը դաւառացի համեստ քահանայ մըն է, Տէր Պետրոս Քիւլահեան որ Թրքախօս միջավայրի մը մէջ պաշտօնավարած եւ թարգմանած իր հօտին համար, աչքի առաջ ունենալով Քասիմի թարգմանութիւնը: Թարգմանիչ քահանան իր հայատառ ձեռագրին մէջ ըսած է թէ Նարեկին Թուրքերէն թարգմանութիւնը աւարտած է 1904 Յուլիս 21ին: Թարգմանութիւնը հայատառ Թուրքերէն է, կաշեկազմ եւ խնամով պահուած: Կը բաղկանայ 538 էջերէ (Քասիմի թարգմանութիւնը 506 էջ է):

## «ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Գալ շաբթու կը մեկնիմ Վենետիկ: Հայ-Բոյժի բաժանորդներուն ներողամտութիւնը կը խնդրեմ, որովհետեւ այս ճամբորդութեանս հետեւանքով,— Փարիզէն բացակայութիւնս պիտի տեւէ մօտ երկու ամիս,— Հոկտեմբերէն առաջ պիտի չստանան իրենց թերթերը: Հայ-Բոյժի 77րդ թիւը լոյս տեսաւ այսօր եւ կը ղրկուի անմիջապէս: Ուրեմն յաջորդ թիւը, 78րդ (Յունիս), բաժանորդները պիտի ստանան Հոկտեմբերին: Կարելի չեղաւ ուշացած թիւերը հրատարակել աւելի կանուխ, պատճառը տպարանն է: Դժբախտաբար Փարիզի մէջ չունինք հայկական ներկայանալի տպարան մը, որ կարենայ գոհացում տալ մեզի, մինչ յաճախ մեր նախանձը կը գրգռեն արտասահմանի մէջ տպուած հայերէն հրատարակութիւնները եւ հայ տպագրիչներու կատարած ճիգերը: Ատոր համար է որ Վարդամատեան հատորը եւս, կէսը շարուած արդէն, պիտի չկարենամ հրապարակ հանել Նոյեմբերէն առաջ, ոչ ալ Հայ-Բոյժի տարեգիրքը՝ տարեգլուխէն առաջ: Միջոցներ ձեռք առած եմ, սակայն, կարգ մը գործեր տպագրելու համար արտասահմանի մէջ, այնպէս որ Վենետիկէն վերադարձիս՝ կը յուսամ կանոնաւորել հրատարակութիւնը այն գործերուն, որոնք ծանուցուած են:

Մասնաւորաբար Հայ-Բոյժի բաժանորդներուն կ'ուզէի նկատել տալ, որ ամիսը ամիսին ստացեր են իրենց թերթը, թէ քանի մը ամիս յապաղումով, բան չի պակսեցներ իրենց իրաւունքէն, քանի որ Հայ-Բոյժի բաժանորդագրութիւնը տարեկան է եւ ամէն բաժանորդ պիտի ստանայ տարեկան 12 թիւ:

Ուրեմն, Հայ-Բոյժի բաժանորդները կրնան վստահ ըլլալ, որ պիտի ստանան իրենց տարեկան 12 թիւերը: Ամէն նոր բաժանորդ, կամ պարտական բաժանորդ, կրնայ իր բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն Հայ-Բոյժի վարչութեան հասցէին: Հին թիւերը իրենց պիտի ղրկուին եւ իրենց գոհացում պիտի տրուի նոյն իսկ իմ բացակայութեանս ընթացքին:

Այս առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ նաեւ այն համակրանքին համար՝ զոր ցոյց կուտան բազմաթիւ ընթերցողներ, ուզելով ստանալ Վարդամատեանը՝ տակաւին լոյս չտեսած: Գիրքը դեռ հրապարակ չելած՝ այս հետաքրքրութիւնը կը յուզէ զիս եւ կ'ոգեւորէ: Աչնան վերջը հրապարակ կ'ելլէ անպայման եւ արձանագրուողներուն կը ղրկուի առաջին առթիւ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

## ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին, Գ. տարի, թիւ 12 (Յուլիս 25), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Հասցէ՝ **B. P. 868, Le Caire** (Egypte): Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն:

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի: Գ. տարի, թիւ 6 (Յուլիս): Մասնաւոր էջ մը Սփիւռքի Հայ Գրողներու Համագումարի մասին: Խմբագիր՝ Ա. Ծառուկեան: Հասցէ՝ **B. P. 372, Alep** (Syrie).

## Ընկերվարականներու Համագումարը

Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը (39րդ) կը բացուի վաղը Լիոնի մէջ, եւ պիտի տեւէ չորս օր։

Օրակարգը խճողուած է բարդ եւ կնճռոտ հարցերով։ Ընտրուած պատգամաւորները երկու ճակատի բաժնուած են, վարչապետ Ռամատիէի թեր ու դէմ։ Թերթերու կատարած գուշակութիւններուն համաձայն, Ռամատիէ կը վայելէ 56 առ հարիւր մեծամասնութիւն մը։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ, կը պնդէ թէ Ռամատիէի կառավարութիւնը չհետեւեցաւ կուսակցութեան անցեալ տարուան համագումարին որոշումներուն։ Կի Մոլէի տեսակէտը կը պաշտպանեն Վօքլիւզի, Սոմի, Լուարի, Քօրսի պատգամաւորները։ Իսկ Սէնի պատգամաւորները բացէ ի բաց կը պահանջեն Ռամատիէի հրաժարականը։ Ընդհակառակն Նորի, Փուշ-տիւ-Ռոնի, Էնտրի, Լանտի, Վարի, Նիէվրի, Օթ-Վիէնի եւ Պա-Ռէնի պատգամաւորները կը գնահատեն Ռամատիէի քաղաքականութիւնը։

## Հանապազօրեայ հացը

Հողագործական նախարարութեան հաշիւներուն համաձայն, այս տարի Ֆրանսայի ցորենի բերքը չի կրնար հասնիլ 40 միլիոն կենդինարի։ Ուրեմն բացը շատ մեծ է։

Ի՞նչպէս լեցնել պակասը։ Անշուշտ կարելի է ցորեն ներածել, բայց երկիրը պիտի ստիպուի ծանր զոհողութիւններ յանձն առնել օտար թղթադրամ ճարելու համար, յետոյ Միացեալ-Նահանգները յայտնած են թէ ստիպուած են կշտացնել ամբողջ Եւրոպան, այնպէս որ սահմանափակ չափով մը միայն կրնան ցորեն տալ Ֆրանսայի։

Կը մնայ երկրորդ լուծում մը,— ուրիշ տեսակ ալիւրներ խառնել ցորենի ալիւրին։ Արդէն երեք ամիսէ ի վեր դեղին հաց կ'ուտէ Ֆրանսայի բնակչութիւնը, այսինքն 40 առ հարիւր համեմատութեամբ եգիպտացորենի ալիւր խառնած։ Բայց այնքան զզուած, որ շատեր կը մերժեն այլեւս ուտել քրքումի գոյնով հացը, եւ ա՛լ կը քաշեն ճերմակ հացին, հոգ չէ՛, թող քիչ մը սեւուկ ալ ըլլայ, միայն ցորեն ըլլայ։

Հողագործական Նախարարութիւնն ալ կ'երեւի թէ ըմբռնած է որ հացին դեղին գոյնը հաճելի չէ ժողովուրդին ոչ աչքին, ոչ ալ քիմքին։ Եւ որոշեր է ճերմկցնել... գետնախնձորի ալիւր խառնելով։ Մանաւանդ որ գետնախնձորի բերքը առատ է այս տարի։ Հացագործներու սէնտիքան եւս հաւանութիւն յայտներ է այս որոշման։

Գետնախնձորէ հացին տարբերութիւնն այն է որ ճերմակ է նախ, յետոյ թեթեւ, բամպակի պէս ու դիւրամարս, համն ալ հաճելի։ Աւելի շատ, երկար կը դիմանայ, առանց քար դառնալու՝ ինչպէս եգիպտացորենէ հացը։ Մի մոռնաք, որ պատերազմէն առաջ ալ գետնախնձորէ հաց պատրաստուած է (10 առ հարիւր խառնած)։ Փրոֆ. Թանոն, որ հեղինակութիւն մըն է առողջապահական եւ սննդառական հարցերու մէջ, կը յայտարարէ գետնախնձորէ հացի պատրաստութեան այս որոշման առթիւ.—

«Գետնախնձորէ հացը համեղ է եւ թարմ կը մնայ երկար ատեն։ Միայն թէ պէտք է առաջնակարգ գետնախնձոր գործածել՝ ալիւր շինելու համար»։

Եւ սակայն գոյութիւն ունին կարգ մը դժուարութիւններ,— անհրաժեշտ է գտնել գետնախնձոր կեղեւելու եւ աղալու մասնաւոր գործիքներ, եւ յետոյ պէտք է միշտ թարմ պահել գետնախնձորի ալիւրը։ Միւս կողմէ կարգ մը փորձագէտներ կը խորհին գետնախնձորը գործածել գարիին տեղ՝ գարեջուրի պատրաստութեան մէջ, առանց պակսեցնելու գետնախնձորի մթերքը՝ խոհանոցներու մէջ իր հաճելի պարտականութիւններուն համար։ Բայց որո՞ւն հասնի խեղճ գետնախնձորը,— հա՞ց շինէ, կերակուր եփէ, գարեջուր պատրաստէ...

## Ռուրի ածուխը

Երէկ, Ուաշինկթընի մէջ բացուեցաւ անգլեւամերիկեան կառավարութեանց փորձագէտներուն ժողովը, ուսումնասիրելու համար Գերմանիոյ արեւմտեան երկու գօտիներուն ածուխի արտադրութեան բարձրացման պայմանները։

Ուաշինկթընի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը պիտի ստանձնէ, եթէ ոչ ամբողջովին, գէթ մասամբ, այն բոլոր ծախքերը, որոնք անհրաժեշտ են օգտագործելու համար Ռուրի ածխահանքերը։

★ Գրած էինք թէ ի մօտոյ խորհրդաժողով մը տեղի պիտի ունենայ՝ քննութեան առնելու համար Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան մակարդակը բարձրացնելու հարցը, ինչպէս նաեւ Ռուրի ածխահանքերուն օգտագործման ձեւը։ Կը կարծուի թէ այդ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ ամրան վերջերը, Ուաշինկթընի կամ Լոնտոնի մէջ, բայց ոչ թէ մասնակցութեամբ երեք երկիրներու արտաքին նախարարներուն, այլ միայն փորձագէտներու։ Ֆրանսան պիտի ներկայացնեն Էրվէ Ալֆան, Անրի Պոնէ կամ Ռընէ Մասիլի։

### ՅՈՅՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Յոյներու Պատրիարքը, որ երկու ամիսէ ի վեր կը բացակայէր Պոլիսէն, (Յունաստան գացած էր), վերադարձած է Պոլիս եւ լրագրողներուն յայտարարած թէ մերժած է Մոսկուայի պատրիարքին կողմէ եղած եկեղեցական համագումարին հրաւէրը, քանի որ ինքն է տիեզերական պատրիարքը, եւ Մոսկուայի եկեղեցին իրաւասութենէն դուրս կը մնայ նման համագումար մը կազմակերպել։

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրութեան Գ. տարեդարձը պիտի տօնուի Օգոստոս 24ին, եւ այս առթիւ տեղի պիտի ունենան զանազան հանդիսութիւններ։ Ժամը 9.15ին թնդանօթաձգութիւն եւ գիշերային բացօթեայ շքեղ պարահանդէս մը Օթէլ-տը-Վիլի հրապարակին վրայ։

ՌՈՒՍԵՐԸ կ'աշխատին մակերես հանել երեք գերմանական անդրատլանտեան շոգենաւեր, որոնք ընկղմած էին Պալթիկի մէջ, Շթրալզունտի նաւահանգիստին առջեւ։ Միւս կողմէ կը վերաշինեն Վիսմարի նաւահանգիստը, զայն դարձնելու համար թրանզիթի կեդրոն մը։ Շթէթինի նաւարաններուն ամբողջ սարքաւորումը կը փոխադրեն Վիսմար։ Ռուսերը ծրագրած են նաեւ ջրանցքով մը Վիսմարը կապել Էլպա գետին։

### ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

**Յունիս 1—10**

Պ. Քոլոմպ.— Նեկ. 1000, Մոնթրէօյ.— Ղուկ. 1000, Լիոն.— Շահ. 500, Թադ. 1000, Ամիէն.— Պալ. 2000, Փարիզ 9.— Մէշ. 1000, Հալէպ.— Մէշ. 1000, Արժանթէօյ.— Լեւ. 1000, Մարսէյլ.— Տալ. 1000, Փարիզ 20.— Թադ. 1500, Քորպէզ.— Էլմ. 500, Մարսէյլ.— Գալ. 500, Պանիէօ.— Պետ. 1000, Լիոն.— Զավ. 1000, Մարսէյլ.— Վ. Փ. 300, Հ. Ի. 500, Ս. Մարկըրիթ.— Ս. Ն. 500, Յ. Ն. 500, Խ. Վ. 500, Կ. Կ. 500, Տոն. 500, Վ. Մ. 500, Կ. Ո. 500, Մ. Պ. 500, Գ. Ա. 500, Իվրի.— Թ. Կ. 1000, Ամսթերտամ.— Գին 1200, Գինպ. 600, Պանիէօյ.— Թուփ. 300, Փարիզ 2.— Թ. Գ. 500, Փարիզ 16.— Յ. Ե. 500, Մարսէյլ.— Զալ. 500, Կրընօպլ.— Ա. Թ. 1000, Մարսէյլ.— Սամ. 1000, Պաղ. 1000, Փարիզ 6.— Տ. Ֆ. 500, Պրուքսէլ.— Տ. Յ. 1000, Փարիզ 19.— Քաթ. 1000, Պ. Քոլոմպ.— Առա. 500, Ամերիկա.— Անս. 1000, Փարիզ 15.— Պետ. 500, Ս. Անթուան.— Մին. 1000, Մարսէյլ.— Տ. Պ. 1000, Պոնտի.— Պալ. 1000, Ալֆորվիլ.— Մ. Ա. 1000, Անրէն.— Աղամ. 500, Վիլֆրանշ.— Յար. 1000, Լիոն.— Ֆուր. 500, Մարսէյլ.— Գրի. 1000, Լը Րէնսի.— Շամ. 500, Քաշան.— Յար. 1000, Փարիզ 20.— Քէպ. 1000, Մարսէյլ.— Ե. Ա. 500, Ժնեւ.— Ռ. Ս. 1000, Վիէն.— Խ. Պ., Ն. Ա., Մ. Զ., Տ. Փ. Ս. Թ., Ա. Ջ., Կ. Պ., Ք. Ք., Պ. Ո., Ա. Ո., Ն. Թ. 1000ական ֆրանք, Կ. Ս. 500, Ա. Ք. 400, Հ. Լ. 450, Անթոնի.— Փափ. 1000։

Պ. Գրիգոր Իսրայէլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Թելեան 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի կայանին։ Նոյն նպատակին շնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ Գրիգորեան եւ Մկրեան ընտանիքներու հաւանիքին եղած նուիրատուութիւններէն 6.200 ֆրանք։

Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի Վարչութիւն

ՊՈՄՈՆԻ Հայ Արիներու խումբը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին որ 20 հոգինոց խոշոր վրան մը նուիրած է իրենց։

Կը փնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան ծնած 1921ին Ռուսաստան, մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանոյշ, եղբօրը Յովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ։ Տեղեկացնել Յառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Աննա Ազարեանի, այժմ Ասոյմեան։

## «Արեւելք» Տարեգիրք

Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգիրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ 1947 Դեկտեմբերին։

Տարեգրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ 25 Օգոստոս, B. P. 470, Alep (Syrie) հասցէին։

### Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան - բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, 15 Օգոստոս (15—31) Կրընօպլի մէջ։

Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ընկերները կը մեկնին 14 Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ։ Կրընօպլ հասած ատեն կր դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ։ (Դիւան)

### ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԷ՞Ք

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ'ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ V. Blouzian, 92, Rue Montplaisir, Valence (D.)

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ կողմէ Digne տարուած մանուկները կը վերադառնան Օգոստ. 18ին երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 11ին, St. Charles կայարանը։ Կը խնդրուի ծնողքներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ իրենց պզտիկները տուն փոխադրելու համար։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԻՋԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մասնաճիւղերը իրենց ստացած հրահանգի հիման վրայ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ Շրջ. Վարչութեան հաղորդեն օդափոխութեան զրկուելիք մանուկներուն անունները, տարիքը եւ հասցէն։

## Կ'ուզուի

Շատ ճարտար բուրդ գուլպայ հիւսող գործաւորուհիներ։ Դիմել Lys des Vosges, 217, Rue Saint-Honoré. Հեռ. Opé. 55-56.

Թեհրանէն Տիկին Միրան Յակոբեան (ծնեալ Գալֆայեան) կը փնտռէ ՎԱՀՐԱՄ եւ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆՆԵՐ, որոնք երկու զաւակ ունէին, Ալիս եւ Ալպէր եւ 1933ին կը բնակէին իրենց սեփական տունը 33, Rue Floréal, Romainville:

★ Կը փնտռէ նոյնպէս Ֆլօրա, Գէորգ եւ Նուպար ԳԱԼՖԱՅԵԱՆՆԵՐԸ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

### ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Անոնք որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզեն կ'արժէ որ այցելեն

### ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

**4 Traverse du Mont de Piété, Marseille**
(Angle Rue d'Aix No. 1)

Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ գոհացնող Արեւելեան եւ ֆրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ։ Անթերի սպասարկութիւն եւ մաքրութիւն։

եւ դիւրամատչելի գին։

Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ կրնամ ապահովել եթէ կանուխէն հեռագրուի։

**Tél. Colbert 41-92:**

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

## Նշոյլներ

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԷԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը

էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)

Գին՝ 500 ֆրանք։ Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

### ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Յայտնի դիւցազներգութիւնը, չարահիւսեց

### Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք։ Կր գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286 —

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Տամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տ.

Jeudi 14 AOUT 1947 Հինգշաբթի 14 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5110 Նոր շրջան թիւ 719 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


## ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հեռու չէ այն ժամանակը, երբ հայանուն Համայնավարները օտարազգի Համայնավարներու հետ միասին կը զարնէին քեմալական Թուրքերու թմբուկը եւ կը ներկայացնէին զանոնք իբրեւ իրենց եղբայրակից յեղափոխականներ ու յառաջդիմականներ։

Այդ այն օրերուն էր, երբ խորհրդային կառավարութիւնը քեմալական Թուրքիոյ ամէնէն նուիրուած բարեկամն ու գործակիցն էր, որ մինչեւ օգնած էր անոր վերակազմութեան ու զօրացումին եւ որ անոր հետ միասին բաժնած էր Հայաստանի հողերն ու վերջ տուած հայկական անկախ պետութեան գոյութեան։

Այդ օրերուն Դաշնակցականները հայատառ համայնավար թերթերու մէջ ուրիշ բան չէին, բայց եթէ «անգլիական իմպերիալիզմի գործակալներ», որոնք կ՚ապրէին հայ ժողովուրդի արիւնով եւ որոնք նոյնիսկ պատասխանատու էին հայկական ջարդերուն համար։ Այդ օրերուն հայանուն Համայնավարները չափազանց կը ջղայնանային, երբ մենք կը խօսէինք թրքական ջարդարարներու մասին, եւ կատաղի յարձակումներ կ՚ընէին Դաշնակցականներու վրայ, երբ վերջինները Ապրիլ 24ին սգահանդէսներ կը կազմակերպէին եւ Թուրքերու կատարած անմարդկային ոճիրին կ՚անդրադառնային մամուլի մէջ, թէ բեմերէն։

Անցան երկար տարիներ, եւ օրին մէկն ալ (1939, Օգոստ. 23) խորհրդային կառավարութիւնը բարեկամութեան եւ գործակցութեան դաշինք կնքեց հիթլերական Գերմանիոյ հետ, սկսաւ օգնել անոր հացով, քարիւղով եւ ուրիշ շատ մը կարեւոր նիւթերով ու ծառայութիւններով, որոնք պէտք էին Հիթլերին իր սկսած պատերազմը յաջողութեամբ յառաջ տանելու համար։ Այդ օրերուն, այսինքն՝ 1939 Օգոստոս 23էն սկսած մինչեւ 1941 Յունիս 22, [illegible] կիրներու մէջ գործող Համայնավարները արտասովոր համակերպութեամբ ու ծառայականութեամբ կ՚ըսէին եւ կ՚ընէին՝ ինչ որ կ՚ըսէին ու կ՚ընէին Նացիները։ Մինչ այդ օրերուն Անգլիա մինակը հերոսական կռիւ կը մղէր հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, այդ կռիւը Համայնավարներու ըսելով՝ «իմպերիալիստական» պատերազմ մըն էր միայն, Անգլիոյ օգնելը՝ աններելի յանցանք մըն էր, եւ նախագահ Ռուզվելթն ալ, որ կ՚օգնէր Անգլիոյ, պատերազմ հրահրող մըն էր եւ ժամանի կը նկատուէր մինչեւ իսկ փողոցային թշնամական ցոյցերու։

Այդ օրերուն Նիւ Եորքի համայնավար հայատառ թերթին մէջ Դաշնակցականները, բնականաբար, ուրիշ բան չէին, բայց եթէ «անգլիական գործակալներ» միայն, որովհետեւ անոնք չէին քաշուեր իրենց բացարձակ համակրանքը յայտնելէ հիթլերական բռնապետութեան դէմ հերոսաբար կռուող Անգլիոյ։

Սակայն, կացութիւնը մէկ օրէն միւսը յանկարծ փոխուեցաւ, երբ Հիթլեր անակնկալ կերպով յարձակեցաւ երէկուան իր բարեկամ Խորհ. Միութեան վրայ։ Հայանուն Համայնավարներուն համար ալ Անգլիան իսկոյն դարձաւ հերոսական դաշնակից մը, պատերազմը դադրեցաւ «իմպերիալիստական» ըլլալէ, իսկ մենք Դաշնակցականներս այլեւս անգլիական գործակալներ չէինք, այլ համայնավար մօդական գաւազանի շարժումով դարձած էինք նացիական գործակալներ։

Անկասկած, ընթերցողներու յիշողութեան մէջ տակաւին շատ թարմ են ոչ միայն Համայնավարներու, այլեւ անոնց ուղեկից Ռամկավար եւ Հնչակեան թերթերու մէջ պատերազմի ընթացքին եւ մինչեւ վերջերը հրատարակուած այնքա՜ն զզուելի անվերջ զրպարտութիւնները Դաշնակցականներու իբր թէ նացիական գործակալ ըլլալու մասին։

Այսօր, երբ հիթլերական Գերմանիան ջախջախուած է եւ երբ Համայնավարները դէթ Ամերիկայի մէջ նացիական գործակալ անուանելով Դաշնակցականները այլեւս ոչինչ կրնան շահիլ, անոնք պէտք տեսած են նոր զրպարտութիւն մը մէջտեղ նետելու մեզի դէմ։ Այժմ ալ այդ պարոնները, Դաշնակցութեան վնասելու իրենց անզօրութենէն կատղած, կ՚աշխատին մեզ ներկայացնել իբր թրքական գործակալներ՝ ինչպէս միշտ, կանգ չառնելով ամենազարշելի յերիւրանքներու, խեղաթիւրումներու եւ կեղծիքներու առջեւ։

Այդ մարդիկը, այսինքն՝ Համայնավարները եւ իրենց ուղեկից Ռամկավարներն ու Հնչակեանները այնքա՜ն կուրացած են Դաշնակցութեան հանդէպ ունեցած իրենց անսահման ատելութենէն, որ, կ՚երեւի կը խորհին, թէ բաւական է որ իրենք մեզ կոչեն թրքական գործակալներ, ե՛ւ հայ ժողովուրդը պիտի հաւատայ իրենց եւ զզուանքով երես դարձնէ մեզմէ։ Սակայն, հայ ժողովուրդը, բարեբախտաբար, իրենց կարծածին չափ ոչ մոռացկոտ է եւ ոչ ալ միամիտ։ Ան շատ լաւ գիտէ, որ ոչ մէկ հայ կուսակցութիւն Դաշնակցութեան չափ կռիւ է մղած հայութեան դարաւոր թշնամի Թուրքին դէմ։ Ան շատ լաւ գիտէ, որ յառաջդիմական անունը չարաշահող հայանուն Համայնավարներ Թուրքին հետ եղած են Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, Թուրքին հետ միացած՝ յարձակում գործած են Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, Թուրքին հետ միացած թաղած են Հայկ. Դատը Լօզանի մէջ, Թուրքին հետ միասին աւելի քան քսան տարիներ անհաշտ պայքար մղած են Հայկ. Դատը միշտ կենդանի պահող Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ եւ աւելի քան քսան տարիներ թրքասիրութիւն քարոզած են հայութեան։

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ՁԻԹԵՆԻԻ ՃԻՒՂԵՐՈՎ

Միայն այս կիրակի 20 հազար այցելուներ գացեր են վայելելու պատանիներու միջազգային այդ հաւաքոյթը, Փարիզի մօտակայ վայր մը ուր 40 հազարի չափ տղաք, աշխարհի չորս ծագերէն մէկ մէկ ձիթենիի ճիւղ իրենց ձեռքին մէջ «խաղաղութիւն, խաղաղութիւն» կ՚աղաղակեն։

Անոնք բոլորն ալ տեսան ու ճաշակեցին վերջին Ազատութեան պատերազմին զարհուրանքը։ Իրենց ջիղերը հազար անգամ փորձութեան ենթարկուեցան, եւ իրենցմէ քանիներ արդէօք ֆիզիքապէս թէ բարոյապէս տոկացին եւ առողջ դուրս եկան պայքարէն։ Անշուշտ, վերջացած չէ տակաւին եւ իրենց սահմանուած բաժինն անգամ ծանր է անոնց դիւրաբեկ ուսերուն համար։ Եւ ահա խաղաղութիւնը որպէս նշանաբան իրենց եղբայրական զգացումները ծրարած եկած են իրարու քով, ըսելու մեծերուն. — «Մե՛նք, վաղուան պատերազմիկներս, երկրագունդին զոյնզգոյն ցեղերէն ու բազմազան ազգերէն, չենք ուզեր որ մարդիկ իրար յօշոտեն կենդանիներուն նման, չենք ուզեր որ կեղծիքին, ստութին եւ խաբէութեան հագցնէք փայլուն, գեղեցիկ հագուստներ, չենք ուզեր որ մեր զաւակները ենթարկէք նկուղներու կեանքին, ռումբերու երաժշտութեան, մահաշունչ թռչուններուն երկնային հրախաղութեան»։

Անմե՜ղ հոգիներ եւ անխարդա՜խ միտքեր, եթէ այդ բոլորը իրականանայ ձեր ձիթենիի ճիւղերով, եւ ձեր սրտաբուխ աղաղակներով, հապա ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել նաեւ քարիւղին կամ քաուչուկի տիրապետութիւնը։ Մամոնային փառատօնը ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ կազմակերպել եւ հրաւիրել ոչ թէ պատանիներ ձիթենիի ճիւղերով, այլ ճաղատ գլուխներ, հաստ փորեր, թանձր պեխեր, խուսափող նայուածքներով, հեգնոտ ժպիտներով եւ խորամանկ խօսքերով։

ՍՕՍԻ

---

ՌՈՒՄԷՆ կառավարութիւնը «նոր լէյ» մը հրապարակ հանեց, եւ երեք օր պայմանաժամ տուաւ երկրին բնակչութեան, որպէսզի ամէն մարդ ելմտական նախարարութեան հաղորդէ իր ունեցած հին լէյերուն գումարը։ Հին լէյերը նոր լէյերով փոխանակելու համար թուական մը պիտի որոշուէ յառաջիկային։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԻ մասին Ֆրանս. պաշտօնաթերթը հրատարակեց նոր օրինագիծ մը, որ որոշ փոփոխութիւններ կը մտցնէ «մէկ բարձի վրայ ծերանալու» փափաք չունեցողներուն իրաւունքներուն մէջ։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ նաւատորմը բաժնելու համար յաղթականներուն միջեւ, երրորդ վիճակահանութիւն մը եւս տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի։ Անգլիա, Ամերիկա, Ռուսիա եւ Չինաստան ստացան ութական նաւեր։

## Էթլի լիազօրութիւն ստացաւ

Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը գործելու լիազօրութիւն պահանջած էր օրինագծով մը որ մամուլի մէջ թէ ձայնասփիւռի ալիքներու վրայ տեղի տուաւ բուռն պայքարի մը։ Վարչապետը, Էթլի, պաշտպանեց իր տեսակէտը ձայնասփիւռով, որուն նոյնպէս ձայնասփիւռով պատասխանեց Չըրչիլ կիրակի օր։ Մամուլը, իր կարգին, թեր ու դէմ վիճաբանութեան նիւթ դարձուցած էր Աշխատաւորական կուսակցութեան ծրագիրը, մասնաւորաբար պողպատի արդիւնաբերութեան ազգայնացումը։

Կուսակցական ճառախօսութիւններու ընթացքին, Պահպանողականները Անգլիոյ ներկայ տնտեսական տագնապին ամբողջ մեղքը եւ պատասխանատուութիւնը կը նետէին Աշխատաւորականներուն վրայ։ Աւելի բուռն, Չըրչիլի կուսակիցներէն չատեր կը պահանջէին Էթլիէն, որ հրաժարի։

Այսքան տաք մթնոլորտի մը մէջ, Երեքշաբթի առաւօտ նիստ գումարեց Երեսփ. Ժողովը՝ օրակարգին վրայ աշխատաւորական դահլիճին օրինագիծը լիազօրութեանց մասին։

Աշխատաւորական երեսփոխան մը խօսք առնելով յայտարարեց թէ Անգլիոյ տնտեսական ներկայ տագնապին մեղքը կ՚իյնայ ոչ թէ Աշխատաւորական կուսակցութեան վրայ, այլ միայն Մ. Նահանգներուն կառավարութեան վրայ։ Ուրիշ աշխատաւորական մը, Սիլըրմէն, Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը անուանեց «դձուձ վաշխառու» մը, որ դրամ փոխ կուտայ մեծ շահեր ապահովելու համար, խեղդելով պարտականները։

Այս մեղադրանքը փոթորիկ պայթեցուց։ Պահպանողականները աղմկեցին այնքան, որ ի վերջոյ Նիքըլըսն բանաձեւ մը ներկայացուց, հրաւիրելով կառավարութիւնը՝ մերժել նման «ստորին յարձակում մը, բարեկամ պետութեան մը հասցէին»։ Չըրչիլ ուժ տուաւ Նիքըլըսնի, — պէտք է դատապարտել անարգանքը։

Չըրչիլի միջամտութիւնը աւելի եւս կատղեցուց Աշխատաւորականները։ Ի վերջոյ փոխ-վարչապետ Մորիսըն բեմ ելաւ եւ յայտարարեց. — «Եթէ կառավարութիւնը հարկադրուի իր գնահատութիւնը կամ դատապարտութիւնը յայտնելու ամէն մէկ երեսփոխանի յայտարարութեան առթիւ, ա՛լ ուրիշ գործ ընելու ժամանակ չի մնար կարծեմ։ Եւ յետոյ գիտցէք որ կառավարութիւնը պէտք չունի դաս առնելու կամ հրաման ստանալու իր ընդդիմադիրներէն»։

Միջադէպը փակուեցաւ Նիքըլըսնի բանաձեւին մերժումով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
### ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ «Արամ» Ենթակոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի վեթերան ընկ. Համօ Օհանջանեանի թարմ հողակոյտին առջեւ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինային, զաւակներուն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն իր խորունկ ցաւը կը յայտնէ վաստակաւոր եւ մեծ ընկերոջ՝ Համօ Օհանջանեանի զառն մահուան առթիւ եւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՈՄՈՆ.— Հ.Յ.Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէն եւ իր բոլոր ընկերները երկիւղածութեամբ կը խոնարհին դաշնակցական մեծ առաքեալին՝ ընկեր Համօ Օհանջանեանի թարմ եւ խնկելի շիրիմին առջեւ։ Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, նաեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին եւ բոլոր դաշնակցական ընկերներուն։ Այս առթիւ Ենթակոմիտէն 1000 Ֆր. կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւնը եւ իր տասը խումբերը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ռուբինային եւ զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ եւ յարգանքով կը խոնարհին անոր շիրիմին առջեւ։

ՊՈՐՏՕ.— Կ՚ողբանք մահը մեր աննման գործիչ՝ ընկ. Համօ Օհանջանեանի։ Մեր ցաւակցութիւնները ընկերուհի Ռուբինային եւ Եգիպտոսի մեր ընկերներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, ինչպէս նաեւ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի Կոմիտէներուն։

Հ.Յ.Դ. «Մուրատ» խումբ

ՓԱՐԻԶ.— Իմ ժամանակակից վեթերան ազնիւ եւ անփոխարինելի մեծ հայրենասէր ընկեր Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ, պատկառանքով կը խոնարհիմ շիրիմին վրայ։ Ցաւակցութիւններս ընկերուհի Ռուբինային եւ իր զաւակներուն։ — Խանասորցի

## ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

# ԵՐԴՈՒՄՆ ԻՆՁ ԶՕՐԱՒԻԴ

Մեր ձիաւոր խումբը կը յառաջանար սըրնթաց, առջեւէն պէկը, կապոյտ ու գեղեցիկ նժոյգին վրայ, թիկնապահ Շիւքրի պէկին հետ, երկուքն ալ լաւ զինուած։

Անոնց կը հետեւէինք ես եւ ընկերս, ճերմակ ձիեր հեծած, իբրեւ անոնց որդիները։

Ես զինուած էի «այնալու»ով, ունէի երկու փամփշտակալներ, իսկ ընկերս միայն բերած էր իր «պրաունինկ»ը։

Միւս զինեալ ձիաւորները կը հետեւէին մեզի, իրենց աչքերը չորս բացած, հանդիպած թուրք ոստիկանն ու զինուորը ուշի ուշով զննելով։

Արարուց հրապարակի վերին կողմը, եկեղեցապատկան խանութներու առջեւ պէկը քաշեց կատաղի նժոյգին սանձը։ Ձին եռ երթալով կեցաւ։

Պէկը Դանկովեան Յարութիւն աղային մնաս բարով ըսաւ եւ քովի խանութէն՝ հարսներու եւ պզտիկներու համար քանի մը օխա «լօքում», շաքար եւ «չաքարլամա» ապսպրեց։

Այդ միջոցին տեսայ քօմիսէր Ապօն եւ քանի մը ոստիկաններ, որոնք երկու Հայեր ձերբակալած կը տանէին։

Սոսկացի, մտածելով թէ՝ կրնայ մօտենալ Ապօն, մեզ ճանչնալ ու ձերբակալել։ Ինչ որ զինեալ ընդհարումի տեղի պիտի տար եւ հրապարակին մեծ մասով հայ խանութպաններ պիտի տուժէին։ Մենք ալ կամ պիտի սպաննուէինք, կամ պիտի ձերբակալուէինք։

Նայեցայ ընկերոջս, որ՝ անտարբեր էր եւ մտադրաղ։

— Պատրա՛ստ կաց, փսփսացի, փօլիս Ապօն կուգայ։

Զգիտեմ չլսե՞ց թէ կարեւորութիւն չտուաւ։ Բայց հոգիիս խորէն ձայն մը իր պոռթկումը զսպելով շշնջաց. «Ամօ՜թ քեզ, մոռցա՞ր երդումդ»։

Ապօն եւ ոստիկանները մեզմէ հազիւ քանի քայլ հեռաւորութենէ մը հարեւանցի ակնարկ մը նետելով մեր վրայ, անցան ու ոստիկանատուն մտան։ Մենք դուրս եկած էինք Արարուց շրջանի «Նախրի փողան»էն եւ ձիերը խաղցնելով կը կտրէինք այդ փոշոտ ճամբան որ դէպի Կուռուպաշ ու Նոր գիւղերը կը տանի։

Միտքս պաշարած էին տխուր յիշատակներ։ Կարդացած էի «Դրօշակ»ին այն թղթակցութիւնը, որ գրուած էր անմահ Վազգէն Տէրոյեանի եւ խմբապետ Միքոյի սպանութիւնը դաւադրութեամբ։

Ու երեւակայութեանս մէջ չարժանկարի ա[illegible]

«Ձիւն ձմեռ օր մը, մարդահասակ ձիւնը ծածկած է դաշտերու վրայ ու գոցած բոլոր ճամբաները։ Կուռուպաշ գիւղն ապաստանած են Վազգէնն ու Միքօն, մատնուած ըլլալով հիւրընկալ Հայուն կողմէ։ Հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ զինուորներ պաշարած են գիւղը։

Կռի՛ւ է, կատաղի եւ անհաւասա՛ր։ Երկու Դաշնակցական հայդուկներ, խմբապետներ, հարիւրաւորներու դէմ...

Մերոնք թաղուած են ձիւնի մէջ։ Ցուրտ է, ձեռքերը թմրած են, սառոյցը ապակիէ գնդակներու նման կախուած է անոնց պեխերէն։

Գնդակներու տեղատարափը անչարժութեան դատապարտած է հայ հերոսները։ Հազիւ քանի մը փամփուշտ, անկէ ետք կամ ինքնասպան պիտի ըլլան կամ պիտի սպաննուին։

Ահա՛ եւ մահը հերոսական...

Թշնամին ուրախ է։

Հերոսներ անշնչացած, բայց իրենց վէրքերէն կաթկթող արեան կաթիլները անբիծ ձիւներու վրայ նզովք ու վրէժխնդրութիւն կ՚արձանագրեն։

Գիւղական սայլը ճռճռան՝ կ՚անցնի Այգեստանի փողոցներէն։ Հերոսներու մարմինները գերի առիւծներու նման շղթայուած են սայլի մէկ անկիւնին։ Արիւնը դեռ կը կաթկթի, սուգը հայ դուռներէն ու երդիքներէն ներս կը սողոսկի։ Կսկիծն անդարմանելի է։

Ժիր մանուկները աղէտին անտեղեակ կը վազվզեն սայլին ետեւէն։

Թուրք ամբոխը կը քրքջայ, դրացի Հայերու հասցէին հայհոյանք եւ սպառնալիք տեղալով։

Ու միտքս կ՚իյնայ առած մը — «արիւնն արիւնով պէտք է մաքրել»։

Կը վերյիշեմ մեր երդումը, ան միշտ զօրավիգ կը հանդիսանայ ինծի։

Յուզումս ու կսկիծներս կը մեղմանան եւ կը վճռեմ մտովի, Վազգէններուն եւ Միքօներուն նմանիլ, անոնց արդար արեան վրէժը լուծել։

Ահա՛ նաեւ «Հաճի Պէքիր»ի թրքական զօրանոցը, որ վիշապի մը պէս կեցած էր Այգեստանի դրախտավէտ դաշտին մէկ անկիւնը։

Պիտի անցնէինք զօրանոցին առջեւէն։

Իսկ զօրանոցէն մինչեւ «Փուշի փողան» եւ աւելի հեռուները, խրամները լեցուն էին ասկեարներով։

Պէկը խուզարկու իր նայուածքով ուզեց չափել,

## ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

# Նիշեր ու Նշմարներ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, Յուլիս. — Ողջոյն սիրելի «Յառաջ»ին։

Ողջոյն՝ նորակազմ, այլ ամէն պարագայի տակ ժամանակաւոր գաղութէ մը, որ մեծամասնութեամբ պարփակուած է Շթութկարտի նոր ու մեծ զօրանոցին — «Ցումպերքաղէրնէ»ի մէջ։

Շուտով կը լրանայ երկու տարին, որ հոն կ՚ապրի գերմանահայ գաղութի գլխաւոր զանգուածը, — նորադոյն համրանքով ու մեծով պզտիկով 1416 հոգի։

Սպասումներու եւ սրտմաշուքներու ամբողջ շրջան մը բոլորեցինք այստեղ։ Հոգեկան հանդիստ յաճախ պակսեցաւ մեզի։ Եւ, մէկը միւսէն տարբեր, այլազան հոգեր, երբեմն մղձաւանջի մը ծանրութեամբ ճնշեցին բոլորին վրայ։

Սկզբնականշրջանին — մէկուկէս երկու տարի առաջ — կար քաղաքական վտանգը։ Արդեօք բռնի կը տանի՞ն՝ մեծ մասով Թրքահայերէ կազմուած այս բազմութիւնը։ Գրաւման առաջին շրջանին բազմաթիւ բռնի փորձեր եղան։ Ու մաս մը դժբախտներ ողջակիզուեցան չարաչար։ Յետոյ, սակայն, ամերիկեան իշխանութիւնները կարճ կապեցին առեւանգիչներու եռանդը եւ դադրեցուցին այդ պարտադրանքը։ Մանաւանդ որ չուշացաւ UNOի կտրուկ որոշումը — պարտաւորիչ տուաքում չկայ մինչեւ անգամ խորհրդային շրջաններէ եկողներուն համար։ Ուստի, այդ մեծ վտանգը միանգամ ընդ միշտ փարատեցաւ։

Յետոյ կար «ստուգման» փորձանքը։ Զինուորական իշխանութիւնները պաշտօն ունէին զատելու ցորենը «որոմէն»։ Այսինքն ճշտելու թէ ո՛վ իրապէս բռնի բերուած է Գերմանիա եւ ո՛վ իր կամքովը եկած։ Կամ, տարադիրներու միջազգային բարբառով ո՛վ «Տի-փի» է (D. P. — displaced person — տեղահանուած անձ) եւ ով ոչ։ Զինուորական յանձնախումբեր, մէյմէկ մաղ բռնած, տարիէ մը աւելի մամ եկան կայանէ կայան, ու երբեմն խիստ, երբեմն թեթեւ ստուգումէ անցուցին բոլոր պատսպարեալները։ Մեր լա՞ւ թէ դէ՛պ բախտէն, յանձնաժողովը շատ ուշ այցելեց մեր Հայնոցը։ Գէշը այն էր որ մղձաւանջը երկարեցաւ։ Իսկ լաւը այն՝ որ որքան ուշ, այնքան անուշ կրնար անցնիլ ստուգումը։ Ու իրապէս անցաւ անուշ։ Բնակչութեան հազիւ 4%ը դուրս ինկաւ։ Այն ալ միայն ամիսուկէս առաջ։

Այս [illegible] այն միւսը, որ ժողովուրդի փոխադրութիւնն ու այլուր տեղաւորումն է։ Անկեղծօրէն խոստովանինք, սիրելի «Յառաջ», որ բոլորս կապեցինք այստեղ։ Մեր ժողովուրդի կարգ մը առաքինութիւնները տժգունեցան, մաշեցան։ Ծուլացանք, առհասարակ։ Ու մանաւանդ վարժուեցանք ձրիակերութեան։ Բայց, խոստովանինք նաեւ, որ ուրիշ ճար չկար։ Երբ վերջնական բնակավայր մը չէ ապրած տեղդ, հոգատար իշխանութիւններն ալ բարոյական պարտաւորութիւն կը զգան խնամել եւ կերակրել քեզ ձրիօրէն, — տարբեր արդիւնք չէր կարելի սպասել։ Այս իսկ պատճառով ակնկառոյց սպասեցինք որ այս բազմութեան մուտքը ապահովող դուռ մը բացուի տեղ մը, աշխարհի որեւէ մէկ կէտին վրայ։ Սպասեցինք, կը սպասենք ու կը թուի թէ տակաւին երկար պիտի սպասենք։ Եւ, «երբոր բացուին դռներն յուսոյ», այն ատեն նորէն գաղթենք կամօքն Աստուծոյ եւ ջանիւքն մեր այնքան համակրելի հայրենակից Պ. Ճօրճ Մարտիկեանի։

Արդարեւ, մինչեւ հիմա բոլոր սպասումներէն

---

մեր սրտոտութիւնը եւ կարդալ վայրկեանին յատուկ մեր ապրումները։

Փորձեցի աներկիւղ ձեւանալ։

Զգիտեմ թէ պէկը ինչպէս գտաւ մեր հոգեկան վիճակը, որ պատուիրեց՝ չվախնալ, բնա՛ւ չմտածել։

Հազիւ յիսուն քայլ յառաջացած էինք զօրանոցէն, երբ ճամբու եզերքին կեցող հարիւրապետ մը ու երկու զինուորներ մօտեցան մեզի։

«Պատրա՛ստ», հրամայեց Մասուր պէկ։ Եւ բոլոր հրացանները կրակելու վիճակի մէջ պատրաստ էին արդէն։

Վտանգ մը կայ անպատճառ, մտածեցի, բայց պաղարիւն պէտք է ըլլալ։ Թուրք չավուշ մը եւ տասնեակ մը զինուորներ հրացաններու սուինները մեզի ուղղած յառաջացան։

Ամէն բան պարզ էր։

— Ո՞վ էք եւ ո՞ւր կ՚երթաք այս ուշ ատեն, խրոխտ ձայնով մը գոռաց թուրք չավուշը եւ հրամայեց վար իջնել ձիերէն։

— Ճամբորդներ ենք, Մըհամտան կ՚երթանք, Պհանից Մասուր պէկն եմ, ասոնք ալ իմ տղաներս եւ զինուորներս են։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՐԶԱՆԴ

հիասթափ ու բոլոր ենթադրութիւններէն յուսաբեկ, մեր հաւատքը դրած ենք Աստուծոյ եւ յոյսը՝ Պ. Ճօրճ Մարտիկեանի վրայ։

Ու ատկէ ի վեր, մինչեւ այսօր, Մարտիկեանի մասին որեւէ լուր, երբեմն իրաւ, երբեմն սխալ, կայծակի արագութեամբ շրջան կ՚ընէ ամբողջ Հայնոցին մէկ ծայրէն միւսը եւ յոյսերը կը հրահրէ։ Ի՛նչ ըսեմ, — ուշ լինի, նուշ լինի։

★ Ամբողջ Հայնոցը, Վարդավառի օրով «Յառաջ»ի վարդաջրով սրսկուեցաւ, երբ, թերթերու գործակալութիւնը յանձնեց «Յառաջ»ը, որուն կը սպասէինք երկար ատենէ ի վեր։ Խոշոր պարապութիւն մը լեցուեցաւ «Յառաջ»ի ստացումով։ Թերթի, լուրի, հայ գրի կարօտ էինք մնացեր։ Կտրուած էինք արտաքին աշխարհէն, մանաւանդ գաղթահայ կեանքէն։ «Յառաջ»ը եկաւ ու մեր կարօտը յագեցուց։ Եկաւ ու մեզ այդ աշխարհին, այդ կեանքին կապեց։

Կարծի այս հաստատումէն վերջ, այսուհետեւ, «Յառաջ»ը պիտի դառնայ նաեւ մեր կեանքը ցոլացնող հայելին, մեր ցաւերուն, ճիգերուն եւ ըղձանքներուն արտայայտիչը։

Շթութկարտի Հայնոցի կեանքը ունի այլապէս հետաքրքրական էջեր, մերթ յուսադրիչ ու մերթ ցաւալի երեւոյթներ, դէմքեր ու դէպքեր, անձեր ու անցքեր։

Եթէ այս տողերը, սիրելի «Յառաջ», հաճոյք պատճառեցին քեզի, ու ընթերցողներուդ, այն ատեն կը հաղորդեմ մեր կեանքէն ուրիշ նորութիւններ ալ։ Այս անգամուան համար այսքանը բաւ համարէ։

ՀՐԱՅՐ ԱՆՏՈՒՆԻ

# ՎԵՐՔԵՐ ՈՐ Կ՚ԱՐԻՒՆԻՆ

Զգիտեմ ի՞նչ անուն տալ այս ցաւին, որ իր կապարի ծանրութեամբը կը ճնշէ մեր վրայ, կը խեղդէ իմ ու քո կոկորդը, սիրելի ընթերցող։ Լուռ ցաւե՞ր։ — Ո՛չ եւ ո՛չ։ — Շա՛տ աւելի մեծ, շա՛տ աւելի բարձր պոռացող է այս ցաւը, որ պէտք է փշաքաղի իմ ու քու մորթը, եթէ մեր երակներուն մէջ կաթիլ մը Հայու արիւն մնացած է։

Անզօր է գրիչս այդ ցաւը բացատրելու համար։ Կը բաւականանամ, սիրելի ընթերցող, եղելութիւնը պարզել իր մերկութեամբը։ Մնացեալը դուն դատէ։

Գիտես, սիրելի ընթերցող, որ Հայու խլեակներ կան Անատոլուի խորքերը։ Այն քաղաքներուն մէջ, ուր առաւել կամ նուազ հոծ հայութիւն մը [illegible]։ Հայու դպրոց չկայ, եւ շատ իսկ է, եթէ հոն լատին տառերով հայերէն գրել-կարդալ փորձողներ ըլլան։ Հոն հաւանաբար տեղի կ՚ունենայ ժամերգութիւն, կնունք, պսակ, եւն։ Իսկ փոքրաթիւ շրջաններու մէջ չկայ ո՛չ եկեղեցի եւ ո՛չ ալ կրօնական մխիթարութիւն, այդ թշուառ խլեակները, գէթ կրօնի բարոյական կապով մը, հայ ազգին հետ կապուած պահելու համար։

Բայց անոնք Հայեր են, սիրելի ընթերցող, իմ ու քու միսէդ ու արիւնէդ Հայեր, որոնք թերեւս իրենց դժխեմ ճակատագրին գիտակցութիւնը չունին, եւ հաշտուած են տխուր իրականութեան եւ իրենց շրջապատին հետ...

Գիտե՞ս, սիրելի ընթերցող, որ այդ հայ խլեակներուն մէջ, կամայ թէ ակամայ (այսինքն՝ յօժար կամքով թէ բռնութեամբ) ամուսնացողներ կան թուրքերու հետ. Հայու աղջիկներ, որոնք արդէն թուրքի մայր եղած են։ Մինչեւ հոս գիտէիր։ Բայց գիտէի՞ր, որ թուրքի հետ ամուսնացող այս Հայուհին կրնար քոյր ու եղբայր ունենալ, որ կրցաւ իր կաշին փրկել շնորհիւ իր թուրք քեռայրին։ Այս ազատուած անչափահաս Հայը, հոն իր քրոջ ու թուրք քեռայրին մօտ հասակ նետեց ու ամուսնացաւ Հայու մը հետ։ Բայց, խորհա՞ծ ես, սիրելի ընթերցող, թէ ի՛նչ ընտանեկան յարաբերութիւններ պիտի կրնան պահել թրքացած ու Հայ մնացած երկու հարազատ քոյրերը, կամ, թուրք եւ հայ երկու քենեկալները։

Տեղահանութենէն առաջ, թրքացող եւ խլամացող աղջիկ մը կորսուած եւ մեռած կը նկատուէր իր ծնողքին և ազգականներուն համար։ Բայց այժմ թուրքիա լաիք երկիր է (!!!) եւ հոն բնակող ամէն ոք թուրք է, առանց կրօնի խտրութեան։ Իսկ այս երկու քոյրերու զաւակներն ալ, որոնք ընտանեկան սեղմ յարաբերութիւններ մշակած պիտի ըլլան իրարու հետ, հետեւողական կերպով, նոր խնամութիւններ պիտի հաստատեն իրենց մէջ, ու այն ատե՞ն։

— Ահա վերջնական հաշուեյարդարը այդ հայ խլեակներուն...։

— Ի՞նչպէս ընել փրկելու, առնուազն համախմբելու այս հատ ու կտոր Հայու փշրանքները։

Ստոյգ աղբիւրէ մը կ՚իմանամ թէ վերջերս Ակնէն Պոլիս եկած են դեռատի այր ու կին մը, երկուքն ալ Հայ, ամուսնացած թրքական քաղաքական նիքեաhով մը։ Հասկնալի է, որ ասոնք տնտեսական փայլուն վիճակ մը չունին. չունին նաեւ

ո՛չ ազգային գիտակցութիւն եւ ո՛չ ալ կրօնական ըմբռնում: Իրենց Պոլսաբնակ մէկ ազգականը, իր կարգին ոչ-բարեկեցիկ, կ՚առաջարկէ հայկական պսակով նուիրագործել ատոնց միութիւնը եւ կը դիմէ քահանային: Ահա թէ ի՛նչ կը պատասխանէ քահանան (ըսեմ արդեօք չքահանան).

— «Այս պսակը 20 ոսկիի ծախք մը ունի, ինծի ալ, կը գոհանամ ինչ որ վճարեն»:

— Ձեզ ք գիտէք, թէ այս պահանջուած 20 ոսկին ինչի՞ ծախք էր եւ քահանային ալ ի՛նչ վճարել պէտք էր: Խնդիրն ա՛յն է, որ պսակը կը ժգժգուի, եւ օր մըն ալ անպսակ ամոլը եկած տեղը կը վերադառնայ: Իսկ մեր սքեմաւորը, պսակ դրամէն զատ (որ ի հարկէ կրնար գոհել) կը զրկուի նաեւ այս նորահաս ընտանիքէն յառաջիկային ստանալիք իր կնունքի եւ թաղումի հասոյթներէն:

Ու հիմա, չե՞ս խորհրդածեր, սիրելի ընթերցող, որ Հայը վեց հարիւր տարիէ ի վեր ոայ մնաց Անատոլուի խորերը չնորհիւ անոր, որ հայ գաւառացի, գեղջուկ, տգէտ քահանան, վճարովի կամ անվճար, անպսակ չթողուց հայ ամոլը, անկնունք չթողուց հայ երախան: Իսկ այսօր, Պոլսոյ պէս լուսաւորեալ կեդրոնի մը մէջ, ընչաքաղց սքեմաւոր մը՝ միայն ներկան եւ իր քսակը կը մտածէ ու իր վաղուան հասոյթները անտեսելու գնով, կ՚ոտնահարէ իր գերագոյն պարտականութիւնը — Հայը կապել հայ եկեղեցիին եւ զայն դաստիարակել հայ քրիստոնեայ:

Ու հիմա, դուն, սիրելի ընթերցող, այս հեզ ու պղերգ կղերին մօրուքը չե՞ս փետտեր:

Մարսէյլ Խ. Ն. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

## ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ

Երեք տարուան պատրաստութենէ ետք ճամբարին կազմակերպիչները գոհունակութիւնն ունեցան տեսնելու թէ, հակառակ միջազգային ներկայ դժուար պայմաններուն, երեսուն ազգերու ներկայացուցիչները խանդավառութեամբ պատասխանեցին իրենց հրաւէրին, եւ քառասուն հազար սկաուտներ հաւաքուեցան տօնելու Խաղաղութեան ճամբարը: Օգոստոս 6էն սկսեալ ամէն կողմէ կը հասնին սկաուտներ՝ հեռաւոր Նոր-Զելանտայէն կամ Հարաւային Ամերիկայէն, եւ երեք օրուան ժրաջան աշխատանքէ մը ետքը դաշտերուն վրայ միջազգային քաղաք մըն է որ կը բուսնի յանկարծ:

Ճամբարին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին: Հսկայ հրապարակին վրայ, երիտասարդութեան նախարարը, Պ. Փիէռ Պուրտան, որուն կ՚ընկերանային, Ջոր. տը Լաթր տը Թասինյի, եւ Մարք Սանիէ, բացուած յայտարարեց ճամբարը ու բոլոր սկաուտները բարեւի կեցած անգամ մը եւս լսեցին Պէյտըն Փաուլի վերջին ճառը, արտասանուած 1937ի ճամբարին:

Հայ Արիները չորրորդ անգամ է որ կը մասնակցին միջազգային ճամբարին: Այս անգամ 140 սկաուտներով, մեծ թիւ մը կը կազմեն եւ իրենց գեղեցիկ համազգեստով եւ վարքով ամէնուն համակրութիւնը կը շահին: Հայկական բանակավայրը հայկական ոճով շինուած է եւ կը գրաւէ բոլորին հետաքրքրութիւնը:

Հայկական պատուիրակութեան մէջ կան երկու խումբ Փարիզի շրջանէն, երկու խումբ Մարսէյլի շրջանէն, մէկ խումբ Պելճիքայէն, մէկ խմբակ Եգիպտոսէն եւ մէկ հայ արի ալ Զեխոսլովաքիայէն: Հայ Արիներու Միութեան կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ բոլոր շրջաններէն ալ մեծ թիւով ներկայացուցիչներ կան, եւ կրնանք ըսել թէ հայկ. պատուիրակութիւնը լաւագոյններէն մին է, եւ հպարտ որ շատ մը դժուարութիւններու յաղթեց, եւ այսօր արժանավայել կերպով կը ներկայացնէ հայ սկաուտութիւնը:

Հադիւ հաստատուած, շատ մը հին եւ նոր բարեկամներու կը հանդիպինք, մեր սիրելի բարեկամ Colonel Wilsonը, տնօրէն Միջազգային Գրասենեակին եւ իր օգնականը, P. T. Lund, ճամբարին Ֆրանսական ոպայակոյտը, ինչպէս նաեւ օտար եւ Ֆրանսացի բարեկամներ:

Ճամբարը ամէն օրուան համար կազմակերպած է գեղեցիկ յայտագիր մը:

Միջազգային եղբայրութեան այս մեծ ցոյցը Հայ Արիներուն համար գեղեցիկ առիթ մըն է, որ անգամ մը եւս ցոյց տան իրենց արժանիքը եւ շահին նոր բարեկամութիւններ իրենց և Հայ պատանեկութեան համար:

ՀԱՅ ԱՐԻ

## ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այն օրը խուռն բազմութիւն մը եկեր էր տօնելու այդ բացառիկ, նուիրական օրը, Շավիլի անտառին մէջ:

Խումբ մը հայրենակիցներու սեղանի մը հրաւիրուեցայ: Թէեւ ամէնքն ալ անծանօթ էին ինծ, բայց հայրենասիրական յիշատակի մը տարեդարձը, անծանօթ սէր մը մեզ կը միացնէր այդ օրը: Կարծես թէ տարիներէ ի վեր բոլոր սեղանակիցներս իրար կը ճանչնայինք:

Տիկինները ամէնջանք եւ աշխուժութիւն ցոյց կուտային, կարելի եղածին չափ հաճելի եւ զուարթ կերպով տօնելու համար յիսնամեակը, որ կը բոցավառէր իմ երեւակայութիւնս: Հին յիշատակներ կ՚ալեկոծէին հոգիս: Յիսուն տարինե՜ր էին անցեր այն օրէն, երբ առաջին անգամ երգեցինք 1897 Յուլիս 25ին առաւօտը, Դերեկայ սարերու լանջքին վրայ, Պարսկաստանի սահմանագլուխը, անվերջ սպասելով մեր 19 ընկերներուն որ չկային այլ եւս...:

Սարերը թնդացին այն օրը առաջին անգամ՝ կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը, եւ վերջացնելով. «Հայե՛ր, երբեք չմոռնաք այն օրը, Յուլիս ամսոյն քսանհինգին կատարեցէք մեր տօնը...»:

Անցեալին չուքը միայն մնացեր էր մէջս, բայց երբ յիսուն տարի վերջն ալ կը տօնուէր դեռ անոնց սուրբ յիշատակը...

Սրտանց կը ցանկամ որ օր մը, աւետաբեր կուռնկ մը, իր բոյնին ճիւղերուն պէս հաւաքէր հոգեկան անհուն մխիթարութիւն մը կը զգայի, մեզ, Սփիւռքի ցիր ու ցան Հայերս եւ տանէր Արարատի մօտ, Արաքսի ափերը, հոն կազմելու մեր վերջնական, անխորտակելի, անբեկանելի թումբը, մեր իրական բոյնը:

ԽԱՆԱՍՈՐՑԻ

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Փօն տը Շէրիի եւ շրջանի Ազգ. Եկեղեց. Միութեան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստ. 3ին, Լափլէնի գեղեցիկ ծառաստաններու մէջ: Պ. Կղեմէս Գասպարեան սիրայօժար Մէզօն-Նէօվի զաղութը փոխադրեց հանդիսավայրը: Մօտակայ գիւղերէն ալ ուտելիքներով ծանրաբեռնուած կուգային քաջալերելու Ազգ. Միութեան ձեռնարկը:

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ Պելմօնի երգչախումբի ազգ. խմբերգով: Գեղարուեստական բաժինին մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգ եւ խմբերգներ: Պ. Խաչատուր Պէրպէրեան մեծապէս օգտակար հանդիսացաւ նիւթապէս եւ բարոյապէս: Լիոնէն ընկերներ Օհանեան եւ Մարտիրոսեան իրենց խումբով փայլ տուին հանդէսին: Պ. Ղեւոնդ Պալեան հայկական գեղեցիկ երգերով մասնակցեցաւ Պելմօնի երգչախումբին եւ պարին: Կերուխումը առատ էր և օտարները կ՚ուզէին մասնակցիլ:

Հանդէսէն վերջն ալ ազգային երգերը կը թնդային: Հասոյթը, 10,000 ֆրանք, յանձնուեցաւ դպրոցի մատակարարութեան:

Յ. Մ. Պիչաքճեան

## ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼԻՍ.— Մարմարայի (Օգոստ. 3) մէջ կը կարդանք թէ անծանօթ ձեռքեր խորտակած են Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ խորհրդարանի դանձանակը: Խորտակումը տեղի ունեցած է երբ նիստ ունէր Մատակարար Մարմինը: Քահանաներէն մէկը դէպքը նշմարելով նորոգած եւ կնքած է խորտակուած դանձանակը: Մատակարար Մարմինը քննութեան ձեռնարկած է հեղինակները երեւան հանելու համար:

ԿԻՊՐՈՍ.— Մելքոնեան Կրթարանին մէջ ձրի ուսում առնելու արժանաւոր երիտասարդներ ուղղուած էին Պոլսոյ Պատրիարքարանէն, պայմանաւ որ թեկնածուները նախակրթարան աւարտած եւ 19-20 տարեկան ըլլան: Երեք պատանիներ յետ քննութեան, արժանաւոր նկատուած են, որոնք մօտաւորապէս պիտի ղրկուին Կիպրոս:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ «Հայրենիք» օրաթերթէն ցաւով կ՚իմանանք թէ Քանատայի մէջ մեռած է ընկեր Եղիշէ Մուրատեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# «ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

Հայկ կատաղի ընթերցասէր մը դարձած էր: Եթէ տունը՝ սեղանին վրայ դնէիք գինքը, անպայման գիրք մը, կարդալիք որեւէ բան մը կ՚ունենար, խորասուզուած անոնց մտերմիկ եւ ջերմիկ էջերուն մէջ:

Դրացիները, ծանօթներն ուբարեկամները կը զարմանային անոր այս ընթացքին ու փոփոխութեան՝ վերյիշելով անցեալի Հայկը:

Ու այսպէս, Հայկ տունէն ներս, փողոցին, ճամբաներուն կամ դաշտերուն վրայ, անբաժան էր իր ընթերցումներէն:

Տարիներու ընթացքին, այնքա՛ն էր սիրած հայ գիրն ու գիրքը, մշակոյթը, ու խենթ ընթերցող մը դարձած: Մայրենի լեզուին, գրականութեան սէրը պաշտամունքի աստիճանին հասած էր իր հոգիին մէջ:

Հայկ հասարակ բանուոր մըն էր: Սեւ աշխատաւոր մը եւ, օրը օրին ապրող: Գրեթէ զրկուած էր իր բոլոր հաճոյքներէն ու նաև, ապրելով խնայողութեամբ, երբեք չէր զրկուեր նոր ու լաւագոյն, պիտանի հայկական հրատարակութիւններէն:

Պաղ եղանակներուն փակուած կը մնար իր անշուք սենեակին մէջ սիրուհիներուն — գիրքերուն ու թերթերուն հետ: Իսկ՝ գարնան ու ամրան կ՚երթար դէպի զովասուն պուրակներուն՝ կամ դալար անտառներու ստուերներուն մէջ անցնել ուժասպառ աշխատանքէն ետք՝ ու հանրային որեւէ աշխատանքէ զերծ եղած ժամերը:

Գաղութին մէջ բազմաթիւ էին անոնք, որ այդ ընթացքին համար կը մեղադրէին զինքը, ոմանք չար նախանձէ դրդուած ու հայ գրականութեան հանդէպ տեսակ մը կարծէք ատելութիւն ցոյց տալով իրենց մէջ, իսկ ոմանք ալ անմեղ, միամտօրէն ու զինքը հոգալու համար ըսելու ձեւ տալով, կը թելադրէին, որ ըսա՛ւ չկարդայ, քիչ կարդայ, մեղք է ծախսուած դրամին՝ իր փոխ քսակէն, փաստակէն, որ միջակ ապրուստէ մը աւելի բացառիկ ծախքերու չէր բաւեր:

Առանց ականջ տալու աջին ու ձախին, Հայկ տարիներէ ի վեր յամառօրէն կը շարունակէր իր ընթերցասիրութիւնը եւ, գիրքերու մտերմութիւնը կը նախընտրէր մարդկային բոլոր հաճոյքներէն ու վայելքներէն:

Ու ան շարունակ լսած էր կշտամբանքներ ու մեղադրանքներ, սակայն ատոնք իրեն համար անհասկնալի ու անլուծելի կը մնային միշտ:

Օր մը մէկը ըսած էր.

— Երբ որ մեռնիս, այդ գիրքերուդ հետ պիտի թաղենք քեզ, որ երթաս՝ հոն ալ այդպէս խենթի պէս կարդաս:

Հայկ, այս դիտողութեան համար երբեք ցաւ չէր զգացած: Ընդհակառակն, անհունօրէն ուրախ եղած՝ հրճուած էր հոգիին խորէն...:

Ուրիշ օր մը երկրորդ մը ըսած էր.

— Շատ մի՛ կարդար: Աւելի ճիշդ՝ ըսա՛ւ մի կարդար: Վաղը միւս օր պիտի մեռնիս: Վայելքիդ, հաճոյքիդ նայէ:

Երրորդ մը բարեկամաբար դիտել տուած էր.

— Հերի՛ք է, հերի՛ք, մեղք է աչքերուդ լոյսին: Հիւանդ կ՚ըլլաս, անկողին կ՚իյնաս...:

Չորրորդ մը կշտամբանքով ըսած էր.

— Գիրքը մարդուս հաց չի՛ տար... Ուրիշ բաներու նայէ՛...:

Հինգերորդ մը ըսած էր.

— Եկո՛ւր սրճարան: Խմէ՛ գինի, փեռնօ, խաղցիր՝ պլօթ, փինէքըլ: Կեանքը ահա ատոնց մէջ է: Կարդալէն ի՞նչ կ՚ելլէ: Կարդա՛, հա կարդա, ատոր տակը չկայ, բարեկամս:

Վեցերորդ մը պատգամած էր.

— Գնա՛ սինեմա, տանսի: Փաթթուէ աղջիկներուն ու դարձիր գինովնալով: Հա՛մը, զուարճութիւնը ատոնց մէջն է: Այդ գիրքերուդ մէջ ի՞նչ կայ: Անոնց մէջ գրուածները սուտ ու փուտ բաներ են:

Այսպէս, Հայկ տասնեակներով, երկու տասնեակներով մեղադրանքներ, զոյցներ լսած էր ու «կլլած» բոլորն ալ, ոմանք սաստիկ առած, ու բերնները վրայ խնդացած ու անցած էր, շարունակ մտածելով ինքն իրեն, իբրեւ պատասխան իր այս վսեմ ընթացքին չհաւնողներուն: «Դուք ձեր ճամբէն, ես ալ իմ ճամբէս»:

Անգամ մը, նոր ծանօթացած բարեկամ մը հարցուցած էր Հայկին.

— Ի՞նչ արհեստ ունիք:

— «Կարդալ է» արհեստս, — հպարտութեամբ պատասխանած էր ան:

●

Օր մը Հայկ, երբ մսագործ Ղուկասին խանութէն ներս մտաւ շաբաթական իր բաժին միսը գնելու, երկվեցեակ մը յաճախորդներ արդէն շարքով պոչ կապած էին հոն՝ խանութին մէջ:

Մսագործ Ղուկաս, սպիտակ գոգնոցով պլլուած, խոշոր դանակներու շխշխկոցով ու միսերը գովաբանելով — ինչպէս Արեւելքի մէջ կ՚ընէին — յաճախորդներուն «մէկ մէկ թուչ» բաժինները տալով կը ճամբէր:

Տիկին Զարման պզտիկ դիտողութիւն մը ըրաւ Ղուկաս աղբարին, յարելով.

— Տիրէմ մի չես փախցներ...: Հինգ-տասը տիրէմ աւել ըլլանը ի՞չ կ՚ըլլայ...:

(1) Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Թէեւ քուէարկուեցաւ դաշլիճին լիազօրութեան օրինագիծը, որ ընդունուեցաւ 63ի դէմ 178 ձայնով: Լիազօրութեան ներկայացուած օրինագծին մէջ մէկ փոքրիկ սրբագրութիւն միայն եղաւ,— կառավարութիւնը չի կրնար իր լիազօրութիւնը օգտագործել՝ կրճատելու համար մամուլին ազատութիւնը: Ազատօրէն կարծիք կամ տեսակէտ յայտնելը անբռնաբարելի իրաւունք մը պէտք է մնայ Անգլիոյ մէջ: Միւս կողմէ պողպատի արդիւնաբերութեան ազգայնացումի հարցը կը բաժնուի այդ լիազօրութենէն, առանձին վիճաբանութեան դրուելու համար ի մօտոյ:

## Համարաբական Դաշնակցութիւն

Անդրյորդանանի Թագաւորը, ամերիկացի լրագրողի մը հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, յայտարարեց թէ ի մօտոյ Միջին Արեւելքի պետութիւնները պիտի հրաւիրէ խորհրդաժողովի մը, հիմնելու համար դաշնակցային մեծ պետութիւն մը, որուն մաս պիտի կազմեն Սուրիան, Լիբանանը, Պաղեստինը, Անդրյորդանանը, «վերջ դնելու համար սիոնականութեան վտանգին»:

★ Իսկ Եգիպտոսի մէջ, արաբ ազգայնական նոյն շարժումը կը շարունակէ իր պայքարը՝ վերջնապէս դուրս նետելու համար Անգլիացիները Նեղոսի հովիտէն: Այսպէս, Եգիպտոսի վարչապետը, Նոքրաշի փաշա, առջի օր, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան Ապահովութեան Խորհուրդին մէկ նիստին մէջ հաղորդեց, որ եթէ բրիտանական բանակը չհեռանայ Եգիպտոսէն, կրնան զէնքի դիմել ազգայնականները: Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ ի զօրու կը մնայ 1936ի անգլեւեգիպտական դաշինքը, հետեւաբար անգլիական բանակն ալ կը մնայ իր դիրքերուն վրայ:

## Խորհրդային մաքրագործում... արուեստի մէջ

Խորհրդային կառավարութեան պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», սկսած է մաքրագործում մը... գեղարուեստի ճակատին վրայ եւս: Այս առթիւ, «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ ամիսը անգամ մը լուծողական կը գործածէ խորհրդային մամուլը: Հակառակ բոլոր մաքրագործումներուն, որոնք պարբերաբար կը կատարուին խորհդային կլիմային տակ, ֆրանսական թերթը զարմանալի կը գտնէ որ «այսուհանդերձ գարշահոտ ճախճախուտներ կը կազմուին, խորհրդային գրականութեան կամ գեղարուեստին մէջ»: Այսպէս, ըստ խորհրդային գեղագէտ քննադատին, դարձեալ «ապականած է խորհրդային արուեստին մաքուր օդը՝ դրամատիրութեան սնանկացեալ արուեստին աղտեղութիւններէն: Նկարչութեան մասին խօսելով, ամբողջ մեղքը կուգայ Փարիզի դպրոցէն, որ երկար ատենէ ի վեր ոչինչ սորվեցուցած է եւ ոչինչ կրնար սորվեցնել ոեւէ մարդու»: Եւ յետոյ կը յարձակի Փիքասոյի եւ Մաթիսի վրայ, (առաջինը անդամ է ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութեան):

Երբ այս լուրը կուտանք, մեր միտքը կ'երթայ Հայաստան, ուր չենք գիտեր թէ ի՛նչ ձեւով պիտի մեկնաբանեն «Փրավտա»յի յօդուածը, եւ ո՞ր հայ նկարիչը պիտի դատապարտուի «արեւմտեան սնանկացեալ արուեստին» մեղքով:

Այս առթիւ, արձանագրենք նաեւ որ Մոսկուայի կառավարութիւնը որոշած է «Ռուս Արուեստներու Ակադեմիան» այսուհետեւ կոչել «Խորհրդային Միութեան Արուեստից Ակադեմիա»:

★ Խորհրդային քննադատութիւնը կանգ չէ առած միայն գեղարուեստին վրայ, գրականութիւնն եւս կրկին մաղէ անցընելով՝ կը յայտարարէ թէ շատ աւելի ծանր հիւանդութեամբ մը կը տառապի արեւմտեան ժողովուրդներու գրականութիւնը: Մահացու հիւանդութիւն, որ կը կազմալուծէ, կը քայքայէ, կը մեռցնէ հոգիները: Այդ հիւանդութիւնը կը կոչուի յոռետեսութիւն, ապաբարոյութիւն, ոճի սէր եւ ինքնատպութեան մարմաջ, անբնական եւ անհեթեթ երեւոյթներու ճաշակ: Այդ հիւանդութիւններով վարակուած են Սարթր, Ժիտ, Ռոժէ Վայեան, Միլլըր, Կր. Կրին: Միւս կողմէ «Փրավտա»յի գրական քննադատը, որ քիթը կը գոցէ յիշեալ գարշահոտութեանց դէմ, յանկարծ կը պաշտպանէ արեւմտեան քաղաքակրթութեան մէկ զաւակը, Ռոմէն Ռոլան, որու գործին մասին խօսելով՝ անգլիացի քննադատ մը յայտարարեր է թէ գրական արժէք չի ներկայացներ: Այս ամբողջ մեղքը կուգայ, կը շարունակէ կոմունիստ տեսաբանը, արեւմտեան միտքին խառնաշփոթութենէն, տագնապ մը, որու մատնուած է 1917-էն ի վեր՝ երբ յաղթանակեց կոմունիզմը: Տեսէք, կ'ըսէ, տագնապ չկայ Խորհ. Միութեան մէջ, պայծառ են միտքերը, արուեստը, գրականութիւնը, շնորհիւ Լենինի, որմէ վկայութիւն մը կը բերէ՝ վերջացնելու համար, ճիշդ ինչպէս էր երբեմն, Քրիստոնեաները, որոնք կ'ըսէին, «Ամէն»:

## Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
## 14ՐԴ ԶԵԿՈՅՑԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾ

Կեդր. ժողովի նախագահը՝ Պ. Արշակ Գարակէօզեան առողջական պատճառներով կը հրաժարէր Նիւ Եորքի Կեդր. Վարչութեան նախագահութենէն: Ժողովը ցաւ ի սիրտ ստիպուած ըլլալով ընդունիլ եւ հրաժարիլ անոր այնքան ազգօգուտ գործունէութենէն, շնորհակալութիւն յայտնած է Պ. Գարակէօզեանի: Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն ըլլալով փոխ-նախագահներու դրութիւնը, կը վերահաստատէ զայն եւ կ'ընտրէ երեք անձեր՝ Պ. Լ. Կերտան, Յ. Թուլուզեան եւ Տ. Տիրատուրեան, որոնք գործօն դեր մը ստանձնելու կը կոչուին:

Պ. Յակոբ Անտոնեանի տեղ փոխ-գանձապետ ընտրուած է Պ. Եդուարդ Կիւլպէնկեան:

Պ. Վ. Մալէզեան, 39 տարուան իր վարիչ-պատուիրակի պաշտօնէն հանգստեան կոչուած ըլլալով, այդ պաշտօնին կոչուած է Պ. Գ. Կիրակոսեան:

Նոր կտակ.— Պոսթընէն Պ. Արսէն Փայասլեանի կտակին համաձայն Բարեգործականը ստացած է 653.50 տոլար:

Կարգ մը ազգայիններ Ներգաղթի հանգանակութեան իրենց բացառիկ աջակցութիւնը նուիրած ըլլալով ստացած են երախտագիտական վկայականներ:

Հագուստ ներգաղթողներուն.— 15,000 տոլարի նոր պիտճէ մը քուէարկուած է նոր եւ գործածուած հագուստ գնելու համար, մասնաւորաբար Յունաստանէն մեկնող ներգաղթողներու, եւ ղրկելու Երեւան Պաթումի ճամբով, Տեղաւորման Կոմիտէի Նախագահ՝ Բ. Աստուածատրեանի հասցէով:

Նուպարեան Մատենադարանէն Գերմանիա տարուած 16 սնտուկ գիրքէն մաս մը գտնուած եւ վերադարձուած է Բարեգործականին: Յոյս կայ գտնել եւ մնացածները:

Ներգաղթի հանգանակութիւնը եղած է Մ. Նահանգներու մէջ մէկ միլիոն 9,857 տոլար, հետեւեալ մանրամասնութեամբ. — 560,000 տոլար Մ. Նահանգներու մէջ հանգանակուած է, 310,000 Հայրենակցականներէն ստացուած է, 130,000 Հարաւային Ամերիկայէն եւ 10,000 Գանատայէն: Բաժնուած է այսպէս՝ 1946ին Հայաստանի կառավարութեան փոխանցուած 300,000 տոլար, 1947ին դարձեալ Հայաստանի կառավարութեան 400,000 տոլար: Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներգաղթողներուն ճանապարհածախս 104,000, Պարսկաստանի ներգաղթողներուն 70,000, Յունաստանէն գացողներուն 32,000, Պուլկարիայէն մեկնողներուն 15,000, հագուստի 15,000, դիւանական եւ կազմակերպչական ծախքեր՝ 26.000 տոլար. պատրաստ՝ 45,000:

Յառաջիկային պիտի ծանուցուի արտասահմանի մէջ կատարուած միւս հանգանակութիւններու ցանկերը:

Այժմ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին մէկ միլիոնի նոր հանգանակութեան մը համար, Կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբի մը միջոցով, նախագահութեամբ Պ. Արշակ Գարակէօզեանի:

Այս զեկոյցը կը վերջանայ Բարեգործականի կողմէ յայտարարութեամբ մը, որ կը յանձնարարէ անհատական դիմումներու համար միշտ դիմել տեղական մասնաճիւղին:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ յառաջիկայ կիրակի, 17 Օգոստոսին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ջնջեցին Իտալիոյ պարտքը, 540 միլիոն տոլար, իտալեւամերիկեան բանակցութիւններուն հետեւանքով, որոնք կը տեւէին երեք ամիսէ ի վեր: «Փրավտա» այս եւ ուրիշ նիւթական օժանդակութիւններու առթիւ, զորս կը կատարէ Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի, կ'ըսէ թէ Իտալիա փոխարէն Ամերիկայի պիտի յանձնէ Լիվորնոյի նաւահանգիստը, իսկ Ֆրանսա՝ Պիզէրթի նաւահանգիստը: Իտալեւֆրանսական մամուլը ծիծաղելի կը գտնէ «րՓավտա»յի նման լուրեր հնարելու փութկոտութիւնը:

ՕԳՈՍՏՈՍ 15ին, Ուրբաթ, Աստուածածնայ տօնին առթիւ փակ պիտի մնան Փարիզի մեծ վաճառատուները: Իսկ բաց՝ Շաբաթ, ամբողջ օրը: Նոյն որոշումը Վիլէթի եւ Վոժիրարի սպանդանոցներուն համար:

ՄԱՐԱԽԻ թանձր ամպեր յանկարծ լեռներէն իջան վար, Լուրտ քաղաքին վրայ: Ուխտաւորները շուարումի մատնուեցան: Մարախները կարկուտի նման կը թափէին գետին կամ կը մտնէին պատուհաններէն ներս: Հրաման տրուեցաւ հնչեցնել ահազանգերը, որ կ'երեւի թէ օգտակար եղան, եւ մարախի ամպերը ուղղուեցան դէպի Փօ:

## ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 16 Օգոստոս, ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԷՔՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբին ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստոս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Palais de la Bière, S.F.I.O.ի սրահը:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ֆր. Կապոյտ խաչի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Օգոստոս 17ին, կիրակի, ժամը 3ին, սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

## Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան-բանակումը կը բացուի այս ուրբաթ, 15 Օգոստոս (15—31) Կրընոպլի մէջ:

Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ընկերները կը մեկնին 14 Օգոստ. հինգշաբթի երեկոյ: Կրընոպլ հասած ատեն կը դիմաւորուին Նոր Սերունդի ընկերներուն կողմէ: (Դիւան)

## Գ Ի Ն Ե Ձ Օ Ն

ՍԷՆԹ-ԱՆԻ Հ. Կարմիր Խաչի կողմէ կազմակերպուած է ողջերթի երեկոյթ մը տեղւոյն ներգաղթողներուն ի պատիւ, 16 Օգոստ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, սիրայօժար մասնակցութեամբ Թաղին ֆրանսական նուագախումբին: Ծօխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Թաղիս դպրոցին մէջ:

## Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Ողբացեալ Սարգիս Ժամկոչեանի (զոհ դժբախտ արկածի մը) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, 17 Օգոստ. Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ Շավիլէն վաղամեռիկ Օր. Լուսին Ջիւմպիւլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօղոսեան կը նուիրեն 500 Ֆր. տեղւոյն Մանկապարտէզին:

Այրի Տիկին Շուշան Ամիրխանեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Կը փնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան ծնած 1921ին Ռուսաստան, մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանոյշ, եղբօրը Յովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ: Տեղեկացնել Յառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Աննա Ազարեանի, այժմ Ատոմեան:



Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տ.
Vendredi 15 AOUT 1947 Ուրբաթ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5111 Նոր շրջան թիւ 720 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԼՈՒՌ ՄԸ ԵՒՍ Կ'ԻՅՆԱՅ

Այսօր, 15 Օգոստոս, հանդիսաւորապէս պիտի յայտարարուի Հնդկաստանի անկախութիւնը։ Այս առթիւ սարքուած են շռնդալից խրախճանք-ներ, արեւելեան շքեղութեամբ որոնց մանրամասնութիւնները գլխու պտոյտ կը պատճառեն։

Ուրեմն, մօտ երկու հարիւր տարուան տիրապետութենէ մը ետք, վերջ պիտի գտնէ բրիտանական իշխանութիւնը, եւ երկիրը պիտի յանձնուի բնիկներուն, որոնց թիւը կը հաշուեն 400 միլիոն, — աշխարհի բնակչութեան գրեթէ մէկ հինգերորդը։

Այս փոփոխութեամբ, Մեծն Բրիտանիոյ թագաւորը պիտի կորսնցնէ իր ամէնէն փառաւոր տիտղոսը, «կայսր Հնդկաստանի»։ Գոհար մը որ խնկալէս ոսկի եւ ադամանդ կը հոսեցնէր դէպի բրիտանական կղզիները, միեւնոյն ատեն դուռ բանալով զարհուրելի արիւնահեղութեանց։

Ո՞վ հաշուեց մարդկութեան գլխուն պայթած փոթորիկներն ու պատերազմները, յանուն Հնդկաստանի ճամբուն ապահովութեան։

Եթէ միայն 1914-18ի պատերազմին ծալքերը քրքրէինք, դժուար չէր ըմբռնել բրիտանական քաղաքականութեան գաղտնիքները։

Պատմութիւնը պիտի ապացուցանէր թէ Կիլիկիոյ պարպումն անգամ հետեւանք էր Ալպիոնի հիմնական մտահոգութեան, — ապահովութիւն Հնդկաստանի։

Արդարեւ, խորտակելէ վերջ գերմանական վիթխարի ծրագիրը, Պերլին-Պոլիս-Պաղտատ, բրիտանական աշխարհակալութիւնը չէր կրնար հանդուրժել որ ուրիշ պետութիւն մը տեղաւորուէր նոյն ճամբուն վրայ։

Եւ Կիլիկիան մնաց թրքական սեփականութիւն, ինչպէս արեւմտեան Հայաստանը։ Ի վերջոյ թրքական խաղաղութիւն մըն էր որ ստորագրուեցաւ, եւ ոչ թէ համաձայնական։

Բրիտանական աշխարհակալութեան հիմնական գաղտնիքներէն մէկն է՝ կէս ճամբէն դիմաւորել հակառակորդը, երբ իրական վտանգ մը կը տեսնէ։

Տարիներէ ի վեր է որ կը քաշքշուի Հնդկաստանի անկախութեան խնդիրը։ Տարիներով արիւնալի կռիւներ մղեցին բնիկները, իսկ հռչակաւոր Կանտին շատ աւելի լայն ճեղք մը բացաւ իր կրաւորական դիմադրութեամբ։

Աստիճանական զիջումներէ եւ բազմաթիւ ծրագիրներէ վերջ, 1935ին որոշուեցաւ դաշնակցային պետութեան մը վերածել Հնդկաստանը։

Հարցին լուծումը կը դժուարանար նաեւ Հնդիկներու եւ Իսլամներու արիւնալի պայքարներով։ Մեծ պատերազմին, Ճապոնները ալ փորձեցին իսկ լեցնել կրակին վրայ, իսկ Ռուսաստանը — հին թէ նոր — երբեք աչքէ ձգած չէ այդ անծայրածիր տարածութիւնը, իր ռազմագիտական եւ տնտեսական հարստութիւններով։

Պատերազմի դադարէն անմիջապէս վերջը, մշակուեցաւ նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն երկիրը կը բաժնուի երկու անջատ պետութեանց, բուն Հնդկաստան (Հնդիկներ) եւ Փաքիստան (Իսլամներ)։ Երկու երկիրները պիտի կազմեն դաշնապետութիւններ (Dominions) բրիտանական հովանաւորութեամբ, ճիշտ ինչպէս Քանատան, Աւստրալիան եւ այլն։

Այս ձեւը պիտի փորձուի մինչեւ 1948 Մայիս, եւ եթէ ամէն բան գոհացուցիչ երթայ, բրիտանական զօրքը պիտի քաշուի։ Երկու նորակազմ պետութիւնները ազատ են բացարձակ անկախութիւն հռչակելու։

Այսպէս կամ այնպէս, աշխարհակալութեան լուծ մը եւս կ'իյնայ եւ 400 միլիոն «հպատակներ» ազատութիւն կը ստանան տնօրինելու իրենց ճակատագիրը։

Դեռ քանի՜ ազգեր նոյն ճամբան բռնած են արդէն, Ծայր. եւ Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հիւս. Ափրիկէ։

Եւ աճապարիկ Ֆրանսա եւս ծրագիրներ կ'որոճայ, գոհացնելու համար Ալժերիան, Մարոքը եւ Թունուզը։

Արթուն են եւ անհամբեր հիւսիսային ժողովուրդները։ Բոլորն ալ ծարաւի՝ ազատութեան, եթէ ոչ անկախութեան։

Շ.

## ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Նիսի մեր թղթակիցը կը գրէ (11 Օգոստ.) — Այսօր, երկուշաբթի, Նիսի Ա. կարաւանով մեկնելիք հայրենակիցները հաւաքաբար կը դիմեն նահանգապետութեան, իրենց մեկնումի արտօնութիւնը ստանալու համար։ Ֆրանսահպատակներուն եւ Ֆրանսահպատակ զաւակ ունեցողներուն մեկնումի արտօնութիւնը կը մերժուի։ Ստորահպատակներուն եւ Հայերուն տարբերութիւն չէն ըներ։ Երեւի թիւրիմացութիւն մը ծագած է վերին իշխանութեան եւ պաշտօնէութեան միջեւ։

Մեր հպատակ հայրենակիցները պատգամաւոր մը ղրկած են Մարսէյլ, թիւրիմացութիւնը հարթելու համար։

ԽՄԲ.— Կը յուսանք թէ խնդիրը տեղական հանգամանք ունի եւ մինչեւ հիմա պարզուած է թիւրիմացութիւնը։

## ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Աթէնքէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի.—

«Սելանիկէն եւ ներքին գաւառներէն ներգաղթելիքները Սելանիկի մէջ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն նաւերու ժամանումին։ Սելանիկ քաղաքէն արձանագրուածներուն համար ոչինչ, բայց ներքին գաւառներէն եկողներուն վիճակը յուսահատական է։ Տեղաւորուած են Ազգ. վարժարանի, եկեղեցիի եւ Առաջնորդարանի շէնքերուն ու բակերուն մէջ. իրենց պարենաւորումը օրական մեծ ծախքերու կը կարօտի։

Յունաստանէն այս տարի ներգաղթողներու թիւը հետեւեալն է.

Սելանիկի, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ շրջաններէն՝ 6,500 անձ։

Աթէնք, Փիրէա, Թեսալիա, ամբողջ Պելոպոնէսի շրջանը եւ բոլոր կղզիները միասին՝ 10,500 անձ. գումար՝ 17,000 հոգի։

Առանց հայրենիք փոխադրելու համար, ըստ պատուիրակներու յայտարարութեան, խորհ. կառավարութիւնը երկու նաւ տրամադրած է, մէկը՝ 2000 եւ միւսը 1500 անձի տարողութեամբ։ Այս փոխադրական միջոցներով կը յուսացուի մինչեւ 30 Սեպտ. 1947 լրացնել 17,000 հոգիի փոխադրութիւնը»։

### ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կրընոպլէն կը հեռագրեն Օգոստ. 13 թուականով.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Օգնութեան կայանի Բ. խումբը, 30 մանուկներէ բաղկացած, Կրընոպլ հասաւ այս առտու, հանգիստ։ Տղաքը մասնաւոր օթոքարով մեկնեցան իրենց կայանը՝ Theys.

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Digneի կայանին Բ. խումբը Վալանսէն կը մեկնի Օգոստ. 19ին առաւօտուն ժամը 9ին։ Միջին Ֆրանսայի հրահանգ ստացող Մասնաճիւղերը նոյն ժամուն ներկայ պէտք է ըլլան Վալանս, իրենց մանուկներով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ։ Լեհաստան եւս պահանջեց որ բրիտանական զօրքը անմիջապէս քաշուի Եգիպտոսէն եւ Սուտանէն։ Եգիպտոսի վարչապետը, Նոքրաշի փաշա, առջի օր կ'ազդարարէր թէ խաղաղութիւնը պիտի խանգարուի, եթէ Անգլիա չփոխէ իր ընթացքը։ Լեհաստանի պատուիրակն ալ բացատրեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւունք ունի հրամայելու որ բրիտանական զօրքը հեռանայ Եգիպտոսէն։ Բրիտանական պատուիրակը նորէն պահանջեց մերժել Եգիպտոսի առաջարկը եւ յայտարարեց որ Եգիպտոս գիտակցաբար վէճեր կը ստեղծէ, փոխանակ յարգելու իր միջազգային յանձնառութիւնները։ «Արդարութիւնը եւ Միացեալ Ազգերու Ուխտին սկզբունքները կը թելադրեն պարզապէս մերժել Եգիպտոսի պահանջը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Համագումարին բացման առթիւ ընկեր Հր. Սամուէլ ողջոյնի հեռագիր մը ուղղած է յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իբրեւ ներկայացուցիչ Բ. Միջազգայինի։

ԹԵՐԹԸ ՊԻՏԻ ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ այսօր, ուրբաթ, Մամուլի Դաշնակցութեան որոշումով։ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը՝ կիրակի։

## ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

### ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԵՆ

Յունաստանի պատերազմական նախորդ նախարարը, Ֆիլիփ Տրակոմիս, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր հիւսիսային շրջաններուն մէջ, Աթէնք վերադառնալով յայտարարեց թէ ապստամբները գրաւած են ընդարձակ տարածութիւն մը եւ կրնան մօտերս համայնավար պետութիւն մը հաստատել Ֆլորինա քաղաքին մէջ կամ անոր մօտերը, Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Իր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆլորինա, ինչպէս եւ Քասթորիա եւ Ամինտէոն պաշարուած են։ Ապստամբները տիրապետութեան տակ առած են նաեւ Ալպանիոյ սահմանամերձ շրջանը եւ կը ջանան գրաւել Ֆլորինան, «ուր հաւանաբար համայնավարական ազատ կառավարութիւն մը պիտի հաստատեն»։

Միւս կողմէ հանրային բարեկարգութեան նախարարութիւնը լուր առած է թէ ապստամբները կրնան ցամաք ելլել հիւսիսային Պելոպոնէսի մէջ։ Կառավարութիւնը՝ խիստ հսկողութիւն կը կատարէ պահականներով։ Ապստամբները յաջողած են հաղորդակցութիւնները խզել երկու կարեւոր դիրքերու միջեւ։

Սելանիկի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է կարեւոր փաստաթուղթեր։

Վերջին լուրերու համաձայն, երեքշաբթի օր հրոսախումբ մը Ֆլորինայի արեւմտեան շրջանը մտաւ, բայց ետ մղուեցաւ։ Ապստամբները կը սպառնան ուրիշ քաղաքներու։ Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ ըմբոստները դժուարութիւն չեն կրեր, ուտեստ ստանալու համար Ալպանիայէն։

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանի տագնապալի կացութիւնը խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ բրիտանական կառավարութեան։ Ինչպէս Ամերիկա, անգլ. կառավարութիւնն ալ կ'ուզէ որ Միացեալ Ազգերը գործի ձեռնարկեն Յունաստանի մէջ, ամրապէս փակելով սահմանները, որով քաղաքացիական պատերազմը պիտի դառնայ պարզապէս ներքին խնդիր մը։ Այսպիսի գործողութեան մը կ'ընդդիմանայ Խ. Միութիւնը, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա տեղի պիտի չտան, մանաւանդ որ Ապահովութեան Խորհուրդին 11 անդամներէն 9ը բուէարկած են անգլեւսաքսոն բանաձեւը։ Լոնտոնի մէջ շայրացած են որ Պուլկարիա, Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա չեն ուզեր գործակցիլ Միացեալ Ազգերու Պալքանեան Յանձնախումբին, սահմանագլուխը պաշտպանելու համար։

## Նոր դէպքեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ յարաբերութիւնները խիստ լարուած են Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ եւ նոր արիւնհեղութիւններ տեղի ունեցան Եաֆա (արաբական) եւ Թէլ-Ավիվ (հրէական) քաղաքներուն մէջ։ Վեց յարձակումներու ընթացքին Հրեաները սպաննեցին երկու եւ վիրաւորեցին ինը Արաբներ, իբրեւ վրէժ Արաբներու կողմէ կատարուած սպանութեանց։ Վերջին չորս օրերու միջոցին սպաննուած են եօթը Հրեաներ, վիրաւորուած՝ 14 հոգի։ Արաբներէն սպաննուած են երեք հոգի, վիրաւորուած՝ 14 հոգի։

Պաղեստինի կառավարութիւնը կը խորհի մասնաւոր ոստիկանութիւն մը հաստատել հրէական «Հականա» կազմակերպութենէն, պայքարելու համար ահաբեկչական գործունէութեան դէմ։ Արձանագրութիւնները գաղտնի պիտի պահուին։

## Երկու Հայերու

### ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած են երկու Հայեր, ամբաստանուած ըլլալով որ 1944 Օգոստոսին, ազատագրութենէն վերջ, Սէնթ Անթուանէն Սէնթ Մարկրիթ տանելով սպաննած են Ճիվան Ղարիպեանը։ Կ'ըսուի պատմած է թէ 120,000 ֆր. ունէր վրան, երբ առին տարին։

Մարսէյլի Méridional թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս ձերբակալութեան առթիւ (11 Օգոստոս). —

1944 Սեպտեմբերի սկիզբը քանի մը հոգի կը ներկայանան Պ. Ճիվան Ղարիպեանի, որ կը բնակէր Սէնթ Անթուան։ Եկողները զինուած էին եւ ներկայանալով իբրեւ F. F. I., ղրկուած Դիմադրական Ճակատին կողմէ, ձեռնարկեցին իր ձերբակալութեան։ Անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր։ Նոյն ամսու 4ին իր մարմինը գտնուեցաւ Սէնթ Մարկրիթի մէջ, գնդակներէն ծակ ծակ եղած։ Այս առթիւ կատարուած քննութիւնը որեւէ արդիւնքի չէր յանգած։ Սակայն զոհին մայրը յայտարարած էր թէ իր զաւակը 120,000 ֆրանք ունէր վրան, երբ ձերբակալեցին։ Արդ, որեւէ գումար չէր գտնուած դիակին վրայ։ Ուրեմն ազատ ո՞ւր մըն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի Թաղերը Պոլսոյ Թաղերուն չեն նմանիր անշուշտ: Ո՛չ անոնց փայլը ունին, ո՛չ անոնց վէս զուարթութիւնը: Բայց նոյնքան պատմութիւն է հիմա սուրբ քաղաքը, որքան երբեմնի չէն ու հաստափոր Բիւզանդիոնը:

Երուսաղէմի պատմութեան յատկանիշը թէ՛ քաղաքական է, թէ կրօնական: Բիւզանդիոնի պատմութեան յատկանիշը քաղաքական է մանաւանդ, առանց խստօրէն կրօնական ըլլալու: Վասն զի մինչ Դաւիթի ու Սողոմոնի հայրենիքը Թագաւորներ ու Քրիստոսը տուաւ, Կոստանդինի ու Վասիլի հայրենիքը կայսրեր միայն կրցաւ տալ:

Երկուքն ալ պատկառազդու են իրենց անցեալով, չփոթ՝ իրենց ներկայով, մութ՝ իրենց ապագայով: Պատմութեան անիւր կը թաւալի երբեմն այնպիսի ձեւով մը, որ միաժամանակ թէ՛ ետ կ'երթայ, թէ առաջ...:

Յակոբ Պարոնեան գիրք մը գրեց՝ Պոլսոյ Թաղերուն մէջ պտոյտ մը ընելէ ետք. ես հազիւ միայն պիտի կրնամ երկու կամ երեք թռուցիկ յօդուածներ գրել՝ à vol d'oiseau, թափառելէ ետք Երուսաղէմի Թաղամասերուն մէջ:

Պարոնեան հեգնեց Պոլիսն ալ, Պոլսեցին ալ: Զարկաւ, չոյեց փոխն ի փոխ, ու միշտ երգիծաբանեց: Սուրբ քաղաքին շուքը այնքան ծանր է, որ մտքէս անգամ չանցնիր Պարոնեանի մեթոտին հետեւիլ: Եւ յետոյ՝ կարելի՞ է միթէ ծանր այդ շուքը իրենց վրայ ունեցող մարդոց մէջ փնտռել, գտնել երգիծանքի տարրեր: Ասկէ զատ՝ ես կը վախնամ Երուսաղէմցիներու զայրոյթէն, որ աննկուն է, եթէ Արամազդեան չէ, ու կը բաւէ՝ պատժելու միամիտ մարդու իմ յանդգնութիւնս:

Իրապէս՝ ծանրախոհ, ծխաշունչ բան մը ունի Երուսաղէմը իր մէջ ու վրայ: Ծանրութենէ աւելի՝ ծանրաբարոյութի՛ւն մը: Պէտի ըսէի մինչեւ իսկ՝ մահտեսիի, Համբարձում աղայի լրջախոհութիւն մը, որ տեղն-տեղն կ'անդայտանայ ու կը թանձրանայ:

Քրիստոսի եւ իր դարուն խռովայոյզ, ցաւագին «բեւեռ»ատիպ դրոշմը կայ այսօրուան քաղաքին եւ այսօրուան քաղաքացիներուն վրայ: Ամէն ինչ ու ամէն ոք կարծես կ'ապրի դեռ հեռաւոր այդ դարուն խռովքը, ցաւը, խաչելութիւնը:

Պաղեստինը, ըստ Աստուածաշունչի, կը կոչուի Քանանու երկիր, Աւետեաց երկիր, Յուդաստան, իսկ աւելի մօտ ժամանակներու մէջ՝ պարզապէս միայն Սուրբ Երկիր: Ան յաջորդաբար ենթարկուած է պարսկական, մակեդոնական, սելեւկեան, հռոմէական, բիւզանդական, արաբական եւ թրքական տիրապետութեանց: Այժմ կը գտնուի բրիտանական թեւարկութեան տակ:

Անոր մէջէն անցած են կայսրեր, թագաւորներ, իշխաններ, խաչակիրներ: Հակայ բանակներ եկած ու նստած են հոն՝ իբրեւ հիւր կամ իբրեւ տանտէր: Տեսած է ան սուր, արիւն, փառք ու փոշի: Լսած է Աստուծոյ ձայնը, մարգարէներու ձայնը, Քրիստոսի ձայնը, առաքեալներու ձայնը, Ալպիոնի ձայնը եւ յիսուն չեմ գիտեր քանի ազգերու ձայնը: Բոլոր այս ձայներուն արձագանգը հիմա ալ կը լսուի դեռ, առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ:

●

Պաղեստինը ունի 26.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 1,912,110 բնակիչ, ըստ 1946ի վիճակագրութեան: Բնակչութեան խտութիւնն է ուրեմն շուրջ 74 անձ՝ իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ, եթէ չեմ սխալիր: 66,000 վրանաբնակներ կան Աւետեաց Երկրին մէջ, որ միշտ կը սպասեն նոր աւետումի մը...:

Բնակչութեան բաշխումը, ըստ կրօնքներու, հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. — Իսլամ՝ 1,143,330, Հրեայ՝ 608,230, Քրիստոնեայ՝ 145,060, այլեւայլ՝ 15,490, ընդամէնը 1,912,110:

Չեմ երաշխաւորեր այս թիւերուն ճշտութիւնը: Կ'առնեմ զանոնք ինչպէս որ կան:

Համաձայն վերոգրեալ պատկերին, բնակչութեան 60 առ հարիւրը Արաբներ են, 32 առ հարիւրը՝ Հրեայ, մնացածը՝ քրիստոնեայ եւ այլեւայլ:

Պաղեստինի ամէնէն բազմամարդ քաղաքն է Թէլ-Ավիվը, որ 183,200 բնակիչ ունի, ամբողջութեամբ Հրեայ, բացի 130 իսլամներէ, 230 քրիստոնեաներէ եւ 330 «այլեւայլ»է: Ասոնք պաշտօնական թիւերն են սակայն: Իրականին մէջ՝ Թէլ-Ավիվի բնակչութեան թիւր այսօր կը հասնի քառորդ միլիոնի, ինչպէս հաւաստացած են ոմանք եւ ինչպէս հաւաստիացուցին ինծի ալ: Պէ՞տք է կրկնել դարձեալ, թէ ես որեւէ պատասխանատուութիւն չեմստանձներ այս եւ յաջորդ թիւերու վաւերականութեան համար, քանի որ մարդահամարը ես չեմ կազմած...:

Երկրորդ մեծ քաղաքը... մայրաքաղաքն է, Երուսաղէմը: Ունի 164,440 բնակիչ (այս թիւը, աւելորդ է ըսել, իմ Երուսաղէմ գտնուած միջոցիս բարձրացած էր... 164,441ի): Բնակչութեան 99,320ը Հրեաներ են, 33,680ը՝ Իսլամ, 31,330ը՝ քրիստոնեայ, իսկ 110ը՝ այլեւայլ:

Երրորդ մեծ քաղաքն է Հայֆան՝ իր 145,430 բնակչութեամբ, որուն 74,230ը՝ հրեայ, 41,000ը՝ իսլամ, 29,910ը՝ քրիստոնեայ, 290ը՝ այլեւայլ:

Չորրորդ մեծ քաղաքն է Եաֆա կամ Յոպպէ, որ 101,580 բնակիչ ունի. 53,930ը՝ իսլամ, 30,820ը՝ հրեայ, 16,800 քրիստոնեայ եւ 30 օտարներ:

Հրեաները, ինչպէս կը տեսնուի, մեծամասնութիւն կը կազմեն Երուսաղէմի եւ Հայֆայի մէջ, բացարձակ մեծամասնութիւն՝ Թէլ-Ավիվի մէջ, իսկ Եաֆայի մէջ՝ փոքրամասնութիւն: Կէս սուրբ, կէս հեթանոս այս քաղաքը այցելող մը դիւրութեամբ արդէն կրնայ հետեւցնել, թէ Հրեաները արդարեւ փոքրամասնութիւն պէտք է եղած ըլլան հոն, այնքան այս քաղաքը հաւատարմօրէն պահած է հնութեան իր դրոշմը:

Իբրեւ արդիական քաղաք, եւրոպական ըմբռնումով, առաջին գծի վրայ կուգայ Թէլ-Ավիվը, իսկ երկրորդ գծին վրայ՝ Հայֆան: Երկուքն ալ անհուն հնարաւորութիւններ ունին մեծնալու, զարգանալու, զանալու չէն ու բարգաւաճ: Երուսաղէմ այս հնարաւորութիւնները չունի անշուշտ նոյն չափով և նոյն աստիճանով, թերեւս ծովափնեայ չըլլալուն իսկ իրողութեամբը: Գերազանցօրէն սուրբ քաղաքը պիտի մնայ ան միշտ: Այս է իր պատմական... առաքելութիւնը, եւ կարծեմ նաեւ առոր մէջ է իրհմայքն ալ:

1922ի մարդահամարին համաձայն, Պաղեստին ունէր 757,188 բնակիչ, իսկ 1931ի մարդահամարով՝ 1,035,154: 1946ին այս թիւը բարձրացած է 1,912,110ի: Հիմ առնելով 1922ի և 1946ի մարդահամարները, կը հետեւի որ Պաղեստինի բնակչութիւնր վերջին քառորդ դարուն աւելցած է 434,922 հոգիով, ինչ որ կը նշանակէ մօտաւորապէս տարեկան 17,500 հոգիի յաւելում մը:

Պաղեստինի բնակչութեան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բաշխումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը. — քաղաքներ՝ 594,650, գիւղեր՝ 1,317,460, գումար՝ 1,912,110:

Այս պատկերէն սա կը հետեւի անմիջապէս, որ Պաղեստինի բնակչութեան աւելի քան երկու երրորդը գիւղաբնակ է:

Հաշուելով քաղաքաբնակներու թիւը ըստ կրօնքի, պիտի տեսնենք, որ Հրեաները մեծ մասամբ կը բնակին քաղաքներու մէջ, Իսլամները՝ գիւղերու: Այսպէս 608,330 Հրեաներու վրայ 386,-880ը քաղաքաբնակ են, մնացած 221,450ը գիւղաբնակ:

Իսլամներու թիւը, ամբողջ Պաղեստինի մէջ, կը ներկայացնէ 1,143,330, որուն 128,740ը միայն կը բնակին չորս, աւելի ճիշտ երեք գլխաւոր քաղաքներուն մէջ (Երուսաղէմ, Հայֆա, Եաֆա): Մնացած 1,014,590ը գիւղաբնակներ են : Ի՞նչ կը հետեւի ասկէ. կարծեմ սա կը հետեւի, որ Հրեաները՝ իբրեւ քաղաքաբնակ՝ առաւելապէս կը զբաղին առեւտուրով, ճարտարարուեստով, ազատ արուեստներով, Իսլամները՝ երկրագործութեամբ եւ հողամշակութեամբ:

Գալով քրիստոնեաներուն (145,060), գրեթէ կէս առ կէս կ'ապրին քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, թէեւ առաւելութեամբ մը՝ ի նպաստ առաջիններուն: Յիշեցնենք անգամ մը եւս, թէ քաղաքներու մէջ ապրող քրիստոնեաներուն թիւն է 78,270, գիւղերու մէջ ապրողները՝ 66,790:

Կարելի է անշուշտ ուրիշ հետեւութիւններ ու եզրակացութիւններ հանել վիճակագրական այս տախտակներէն: Բայց ես վիճակագրութեան գլուխ չունիմ եւ չեմ կարծեր, որ ընթերցողներս ինծմէ աւելի հաճոյք զգան թիւերու լեզուէն, հակառակ այն փաստին, որ մենք կ'ապրինք թիւի եւ հաշիւի դարու մը մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

## ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

# ԵՐԴՈՒՄՆ ԻՆՁ ԶՕՐԱՎԻԳ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զգացի որ, սիրտս սովորականէն շատ աւելի արագ եւ ուժգին կը բաբախէ: Դարձեալ յիշեցի երդումս՝ «կեանքս, արիւնս անգամ պէտք է զոհեմ սուրբ գործին համար» ու թուեցաւ թէ ես քաջ եմ, անպարտելի, մանաւանդ երբ կը մեռնիմ կեանքս թանկ ծախելով եւ թշնամիէն զոհեր խլելով: Նպատակս էր, Վազգէնի փոխարէն, գոնէ թուրք չավուշ մը գտնել: Է՜յ, պատանեկան վառ երեւակայութիւն:

— Բայց ինչո՞ւ այսպէս ուշ ատեն կը ճամբորդէք, յարեց չավուշը: Այս դաշտն ու ճամբան զինուորական շղթայի տակ առնուած են, վերադարձէ՛ք Այգեստան:

— Ո՛չ, այդ անկարելի է, լաւ կ'ըլլայ որ չփորձէք արգիլել մեզ:

Պէկը այնպէս մը գոռաց որ չավուշը շուարեցաւ եւ ապա սկսաւ աղաչել, որպէսզի ենթարկուին հրամանին եւ օրէնքին, ինչպէս հրամայուած է իրեն:

— Քանի որ այդպէս է, ի զուր արիւն թող չհոսի: Իմ անունս Մասուր պէկ է, Մըհամտան գաւառի կառավարիչը: Ես ալ պետութեան կը ծառայեմ, աստիճանաւոր մըն եմ, ահա իմ վաւերաթուղթերը:

Եւ պէկը ծոցէն հանելով ճմրթկած թուղթ մը թուրք ենթասպային տուաւ որ քննէ:

Այն ատեն զարմանքով տեսայ որ, ընկերս իր «պրաունինկ»ի փակը բացած, ձեռքը բլթակին՝ կը սպասէ պատրաստ:

Երանելի՜ օրեր:

Իմ պատանեկան մոլեգնութիւնը կը փափաքէր որ կռիւը սկսի, ի՛նչ փոյթ թէ պիտի մեռնինք, երբ Վազգէնի փոխարէն քանի մը թուրք դինեալներ պիտի անշնչանան:

Բայց այդ օրին չարժանացանք: Ենթասպան նայեցաւ թուղթին, ներողութիւն խնդրեց ու թէմէննահով մը՝ բարի ճանապարհ մաղթեց:

Դէպի Նոր Գիւղ տանող վերելքը թէեւ դժուար եւ երկարատեւ էր, բայց մեր ձիերը առանց որո յոգնութիւն զգացնելու բարձրացան:

Երեկոյեան ուշ ատեն Նոր Գիւղ հասանք եւ ձիերէն վար իջանք: Արեւելեան երկիրներուն յատուկ միայարկ խանին դուռը բացուեցաւ:

Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ իրր խանին դէմս ելան մեր երկու աւագ ընկերները՝ Մանուկ Պարսամեան, Հնրոսամարտի օրերուն «Տարտանէլ» կոչուած գիրքին խմբապետ հերոս Ալէսին եղբայրը եւ Աճմոնց Մանուկը:

Առաջինը նոյնպէս կասկածելի համարուելով, յաճախ կը բացակայէր խանէն, թէեւ իր բացակայութիւնն ունէր նաեւ ուրիշ յարգելի պատճառ:

— «Քրտացե՞ր էք, այ տղաք, էս ի՞նչ բան է», ըսաւ Պարսամեանը:

— Նախ մեզ տեղաւորեցէք, յետոյ կը խօսինք:

Պէկը նկատեց որ ծանօթներ են, զիս քովը կանչեց ու հարցուց. — Լաւ կը ճանչնա՞ս այդ Հայերը:

— Այո՛, մեզմէ են, ըսի:

— Անանկ ըրէք, որ չմատնուիք, մինչեւ որ մեր գիւղը հասնիք:

Ընթրիքէն վերջ, ձիերը մաքրելու եւ «թիմար» ընելու գացին քիւրտ զինուորները: Պէկը նամազի արարողութիւնը կատարեց, պահակներ որոշեց ու քնացաւ: Ես կը զարմանայի թէ ի՞նչ բանի պէտք են պահակները: Ի վերջոյ պարզուեցաւ, որ պահակները պէտք է մեզ պաշտպանեն, չըլլայ թէ պատահական ճամբորդ ոստիկաններ կամ զինուորներ մեզ հարցաքննեն կամ ուրիշ նեղութիւններ պատճառեն:

Շեխանցի առեւտրական Մհէն մեր ակը հետեւէր մեզի:

Անհրաժեշտ համարեցինք երկու Մանուկներուն այցելել, բացատրել մեր ուղեւորութեան պատճառները, իրենցմէ խորհուրդ հարցնել մեր ընելիքներու մասին: Զէ՞ որ անոնք երէց ընկերներ էին, մեզմէ տարիքոտ ու փորձառու, յեղափոխական դպրոցի բոլոր գիտելիքներուն տեղեակ:

Այն օրերուն, մենք իբրեւ դպրոցականներ - կարդացուորներ թէեւ իրենցմէ շատ աւելի բան գիտէինք կուսակցութեան պատմութեան եւ դպրոցականներու յատուկ գիտելիքներու մասին, բայց մեր միտքէն անգամ չէր անցներ զանոնք արհամարհել: Պէտք է ըսել որ մենք մեզ անարժան կը համարէինք զանոնք «ընկեր» անուանել եւ «պարոն» բառը աւելի յարգալիր եւ աւելի անկեղծ կը համարէինք միմիայն անոնց համար: Ազգականներուն եւ բարեկամներուն արդէն «աղա» մակդիր ունէինք տալիք:

Պատիւ մըն էր մեզի համար, երջանկաւոր անակնկալ մը, քանի մը ժամ անոնց հետ անցընելը:

Սկսաւ հարցերուտեղատարափը: Պատմեցինք, բացատրեցինք ամէն բան, ուշի ուշով մտիկ ըրին, բայց կը զգայինք անոնց հոգեկան անսահման խռովքը:

— Զգիտեմ ձեր պէկը որքա՞ն վստահելի է, ըսաւ Աճմոնց Մանուկը:

— Կարապետ աղան իր բարեկամ Քիւրտը հասկցած է, որ մինուճար եղբօր զաւակը անոր յանձնած է, միջամտեց Պարսամեան Մանուկը:

Մինչեւ կէս գիշեր հիւր մնացինք Մանուկներուն: Թէյ, գաթայ, փոխինդ, մածուն, ընկերական անկեղծ ու սրտցաւ վերաբերմունք, սէր ու գուրգուրանք, խորհուրդներ եւ ի՛նչե՛ր չտուին մեզի: Բաժանումի ատեն, կարծէք երկուքը մէկ մարդ դարձած, միաբերան թելադրեցին.

— Ջանացէք պէկին վստահութիւնը գրաւել, այդ կողմերը Հայեր կան. ծանօթացէք Քէլա, Գարոյի ընտանիքին եւ անոնց միջոցով մեզ տեղեկացուցէք ամէն բան: Եթէ վտանգաւոր վիճակ ստեղծուի, նոյն ընտանիքին դիմեցէք եւ խնդրեցէք որ ձեզ փախցնեն:

Լուսաբացին՝ ողջագուրուեցանք ընկերներու հետ եւ գրեթէ լալով հեռացանք այդ նահապետական խանէն, մեր սրտէն, մեր հոգիէն բան մը հոն ձգած ըլլալով:

ԶԱՐԶԱՆԴ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

# ԻՐԱՔԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Եօթը դարու Մոնկոլեան արշաւանքէն եւ Օսմանեան ապիկար իշխանութենէն ետք, որոնք երկիրը աւերակ ձգեցին, հիմա Իրաքի երիտասարդ եւ յառաջդիմական թագաւորութիւնը կը ծրագրէ Եդեմի նոր պարտէզ մը դարձնել երկիրը։ Իրաք առաջին արաբական երկիրն է որ կ՚ուզէ իր փրկութիւնը իր ձեռքովը գլուխ հանել։ Ան վերջերս մշակեց տասնամեայ ծրագիր մը, որ եթէ ամբողջանայ, պիտի արժանանայ իր հին անուան։ Յոյն պատմաբան Հերոդոտոս (Քրիստոսէ առաջ հինգերորդ դարուն) ըսած է թէ «մեզի ծանօթ բոլոր երկիրներէն ոչմէկը այնքան պտղաբեր է որքան Միջագետքը» (հին Իրաքը)։

Զանազան նախարարութիւններէ կազմուած է մասնագէտներու վեց յանձնաժողով, հովանաւորութեամբ վարչապետին՝ Սէյիտ Սալիհ Ճապրի։

Ծրագիրը նպատակ ունի օգտագործել ջուրին ուժը, որ Իրաքի մէջ կեանքի եւ հարստութեան աղբիւրն է։ Ատիկա պիտի ազդէ ոչ միայն երկրագործութեան, ճարտարարուեստի, ընկերային ապասարկութեանց, այլ նաեւ դաստիարակութեան վրայ։

Իրաքը կարելի է բաղդատել Եգիպտոսի հետ, բայց անիկա երկու Նեղոս ունի՝ Տիգրիս եւ Եփրատ գետերը, որոնք 300էն 3000 խորանարդ մեթրի միջեւ կը տարուբերին, ուեր կը գործեն իրենց ձորերուն մէջ։ Տիգրիս պարբերաբար կ՚ողողէ իր ափերը եւ Իրաքի մայրաքաղաք Պաղտատը, որ ցած է։ Ջուրին հոսանքը 300էն 3000 խորանարդ մեթր է երկվայրկեանը եւ հինէն ի վեր մեծ ջանք թափուած է զսպելու զայն։

Եփրատն ալ նուազ վտանգաւոր չէ։ Բրիտանիոյ հովանաւորութեամբ՝ Իրաքի Ոռոգումի Ընդարձակման Յանձնախումբը կարեւոր գործ կատարեց երկու պատերազմներու միջեւ։ Բնական Հապանիա լիճը ջրամբար մը պիտի ըլլար 2500 երկմիլիոն խորանարդ մեթր ընդհ. տարողութեամբ։ Ասոր հետեւանքով ոռոգումի ցանցը արքայութիւն մը պիտի ստեղծէր 494.000 հեկտար մակերեւոյթի մը վրայ։ Պատերազմը ընդհատեց այս գործը, որ հիմա կը վերսկսի։

Երկու գլխաւոր ոռոգման ծրագիր նկատի առնուած է։ Առաջինը պիտի արգիլէ հեղեղները Տիգրիսի ձորին մէջ, կանգնելով հսկայական թումբ մը Պէքմէի մէջ, գետին գլխաւոր հոսանքներուն հանդիպած տեղը։ Քրտական խոպան լեռներու բլուրներուն տակ պիտի ստեղծուի 40 մղոն երկայնութեամբ արուեստական լիճ մը։ Գարնան Քիւրտիստանէն ձիւնի ջուրը պիտի ամբարուի եւ գործածուի, մասամբ ոռոգումի, մասամբ ալ ելեկտրական ուժ ամբարելու համար։ Հաշիւ եղած է որ ստեղծուած ելեկտրական ուժը Պէքմէի մէջ պիտի բաւարարէ Իրաքի ամբողջ պէտքերուն։

Երկրորդ ծրագիրը կը վերաբերի անապատի գետին, Վատի Թարթարին որ կը հոսի դէպի հարաւ Տիգրիսի եւ Եփրատի միջեւ, կը կորսուի վատառողջ ճախճախուտ դաշտավայրերու միջեւ։ Ջուրերը հետզհետէ պիտի լեցնեն արուեստական լիճ մը, 70 երկմիլիոն գալոն (4½ լիտր) տարողութեամբ։

Տասնամեայ ծրագրով պիտի փոխուի երկրին ամբողջ տնտեսական կազմը։ Անապատները պիտի վերածուին դաշտերու, հաւասարելով պտղաբերութեամբ հարաւային Իրաքի, ուր կ՚աճի աշխարհի արմաւին 80%ը։ Միջագետքի ցորենը անգամ մը եւս պիտի դառնայ նշանաւոր Միջին Արեւելքի մէջ։

Այս ծրագրով բաւական ժողովուրդ աշխատանք պիտի ունենայ տարիներով։ Կառավարութիւնը նպատակ ունի շինելու հարիւրաւոր փորձառական ագարակներ եւ անասնաբուծական կայաններ ամբողջ Իրաքի մէջ։ Շրջանաւարտներ, երկրորդական վարժարաններէ, պիտի քաջալերուին որպէսզի երկրագործներ, ագարակապաններ եւ արհեստագէտներ դառնան։ Այսպէս, ծրագիրը վերջ պիտի դնէ Իրաքի արդի չարիքներէն մէկուն, յաւելեալ իրաւաբաններու, (1946ին 1000 Իրաքցի երիտասարդներ մտան իրաւաբանութեան դպրոց)։

Այս նոր ծրագրին գործադրութիւնը Իրաքի մէջ շատ մեծ դեր պիտի կատարէ։ Այսօր հոն ագարակապաններուն մեծ մասը իրենք կը հերկեն իրենց սեփական պզտիկ հողաշերտը եւ կամ վարձուորներն են մեծ հողատէրերու։ Երբ հարիւր հազարաւոր հողի հեկտարներ արդասաբեր դառնան, կառավարութիւնը պիտի բաժնէ զանոնք միջին չափի հողաբաժիններու եւ պիտի տայ կարող ագարակապաններու։ Հարուստ հողատէրը պիտի չկորսնցնէ, բայց գործաւոր դասակարգը պիտի շահի, անտարակոյս։

Տակաւին Իրաքցի ոչ մէկ դիւանագէտ համարձակած է ծրագրին արժէքի մասին արտայայտուիլ։ Իրաքի Քարիւղի Ընկերութենէն պետութիւնը կը ստանայ տարեկան իբրեւ մենաշնորհի վարձ երկու միլիոն անգլ. ոսկի։ 1925էն ի վեր յաւելեալ հողի վարձք մը եւս կը ճարուի։ Անգամ մը որ ծրագրուած երկրորդ քարիւղի փայփ-լայնը դէպի Միջերկրական գործել սկսի, մենաշնորհի վարձքը չափազանց պիտի աւելնայ։ Իրաքի պետական անձերը կը մտածեն նաեւ թէ տուրքը որ բաղդատաբար ցած է Իրաքի մէջ, կրնայ աւելնալ առանց նեղութիւն պատճառելու։ Եթէ այս ամէնը չըլլան, այն ատեն Իրաք պիտի մտածէ Միջազգ. Դրամատունէն ընել փոխառութիւն մը։

## ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին Թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ Տիարպաքրի մէջ Հանր. Շինութեանց գործավար Ճէվտէթ Քէրիմ քննական պտոյտներ կը կատարէ եւ պիտի հանդիպի Սղերդ, Պիթլիս, Վան եւ Հաքեարի։ Գործավարը յայտարարութեամբ մը հրապարակեց թէ ամէն գաւառակի մէջ նորատեսակ տուներ եւ թաղեր պիտի հաստատուին։ Իսկ պաշտօնեաներու յատուկ 500 տուներուն մէկ քառորդը աւարտած է արդէն։ Այս գործին տասը միլիոն յատկացուած է։ Տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով, խիստ կարեւոր են ճամբաներու շինութիւնը եւ ջրաբաշխութիւնը։ Կառավարութիւնը հիմնական ծրագիրով մը պիտի ապահովէ ատոնց իրականացումը։ Առաջին առթիւ նկատի առնուած են Ուրֆայի, Մարտինի, Տիարպաքրի, Մուշի կարիքները։ Ամէնէն դժուարին գործերէն մէկն է Տիարպաքրի, Մարտինի, Սղերդի ջուրի խնդիրը։ Ընդամէնը չորսուկէս միլիոն ոսկիի պէտք կայ։ Հանրապետութեան տօնին օրը երկաթուղին Կէնճ հասած պիտի ըլլայ։ Էլազիգ-Վանի երկաթուղին 5—6 տարիէն պիտի աւարտի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

## ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ
### THEYSի (ԿՐԸՆՈՊԼ) ՄԷՋ

Դիպուածը այնպէս մը բերաւ որ Օգոստոս 3ի կիրակի իրիկուան ճաշէն վերջ, Կապ. Խաչի Theysի կայանի տղաքը, Կրընոպլի Սանուհիներէն տասնեակ մը, նաեւ բաւական թիւով հայրենակիցներ գտնուէինք Թմբրիներու ծառուղիին մէջ, քիչ մը զովանալու օրուան հեղձուցիչ տաքէն վերջ։

Բոլորին տրամադրութիւնները լաւ էին. ոմանք ինքնաբուխ երգեր կը մըլտային, ոմանց ոտքերը պարելու անորժակէն մղուած կը շարժէին։ Պարելու եւ երգելու այս փափաքը որ տղաքը ցոյց կուտային վարակեց նաեւ հայրենակիցներէն մէկ քանին եւս։ Խնդրեցին վարիչ օրիորդներէն որ թոյլ տան տղոց ազատ կերպով երգելու եւ պարելու։ Տղաքը շրջապատուած էին արդէն տեղացիներէ եւ արձակուրդի եկած դրսեցիներէ։ Բոլորը գուշակած էին թէ անպայման անակնկալ մը պիտի տեղի ունենայ։ Ու սկսաւ յանպատրաստից հանդէսը, որ գիւղին համար բացառիկ նորութիւն մըն էր եւ հայ անունը բերնէ բերան անցնելու լաւ առիթ մը։ Հանդէսը սկսաւ Ֆրանսական քայլերգով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով։ Երգեր փոքրիկներէն, պարեր՝ Սանուհիներէն, երգեր՝ Սանուհիներէն, պարեր՝ փոքրիկներէն, կամաւոր երգողներ հանդիսականներէն։ Ֆրանսերէն արտասանութիւնները եւ երգերը իրենց տեղը ունէին, միջանկեալ։

Տեղացի գիւղացին որ, հայ անունը քանի մը տարիէ ի վեր միայն ճանչցած էր եւ որեւէ գաղափար չունէր անոր մասին, յաջորդ օրը գովեստով կը խօսէր հայ պարին եւ հայ երգին մասին, իսկ նոյն իրիկունը իր երկար ծափահարութիւններով եւ «պիս»երով կը յայտնէր գնահատութիւնը հայկական գեղարուեստին այս մանրանկարին մասին։ Ի՜նչ գեղեցիկ գործ, հազար յօդուած, հազար ճառ բեմերէն հայ գեղարուեստի մասին, այնքան արագ ձեւով իր արդիւնքը պիտի չտար որքան այս փոքրիկներուն եւ Սանուհիներուն երգերը եւ պարերը տուին երկու ժամուան մէջ։

Շնորհաւորելի են վարիչ օրիորդները որոնք գիտակցութիւնը ունին հայ փոքրիկներուն ներշնչել իրենց պատկանած ազգին ոգին, և զանոնք հայ պահելու իրենց ջերմ փափաքը։ — Մարտիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# «ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

— Էկէր՝ հինգ-տասը տիրէմ աւել ըլլայնը, հինգ-տասը ֆրանք ալ աւել կ՚ըլլայ, քո՛ւրս, պատասխանած էր մսագործը, ու տիկին Զարման այլ եւս կարճ կապած էր։

Այդ միջոցին երիտասարդ մը խանութէն ներս մտաւ անութին տակ շարուած դէզ մը գիրքերով։

— Հայտէ նայինք, Ղուկաս աղբար,— ձայն տուաւ երիտասարդը, շարունակ դրամ առնելուն մի՛ նայիր, քիչ մըն ալ՝ տալուն նայէ։ Ա՛ռ նայինք սրկէ հատ մը։ Շատ սուղ չէ։ Միայն հարիւր յիսուն ֆրանք։ Կէս քիլօ միսի գին։

Ղուկաս աղբար չմերժեց։ Գնեց հատ մը և նետեց քիչ անդին՝ գրեթէ արիւնոտ միսերուն վրայ, ու խօսեցաւ թթուած դէմքով մը.

— Գի՛րք, թե՛րթ, գիրք, թերթ։ Ի՞նչ կայ աս գիրքերուն մէջ, աղբար։ Անոնք փոր կը կշտացնե՞ն մի։ Նա՛,— հեգնանքով ձեռքը երկարեց, ցոյց տալով Հայկը,— մէկը նու՛ի է, գիշեր ցերեկ կարդալու ետեւէն է։ Ամէն մարդ մարշէ նուառի ետեւէն ինկած՝ փարա կը ժողվէ, ան ալ գիրքի, թերթի ետեւէն կը վազէ։ Չէ՛, օղլում, չէ՛ գիրքէն բան չելլեր։ Գիրքը փոր չի լեցներ։ Փարա՛, փարա՛...։ Փարա կայ՝ ամէն բան կայ։ Փարա չկայ՝ բան մըն ալ չկայ։ Մնացածները պօշ բաներ են։

— Տո՛ւր, առաջարկեց մսագործ Ղուկաս, Պ. Սուրէն, տուր, հատ մըն ալ միւսին Հայկին տուր։ Նայեցէք,— խօսքը յաճախորդներուն ուղղելով,— ճէպը հատ մը կ՚երեւայ զաքէն։

— Դուն հարուստ ես, Ղուկաս աղբար, պատասխանեց Սուրէն, օրինակ մըն ալ անոր համար վճարէ։ Ի՞նչ կ՚ըլլայ։ Ի՞նչդ կը պակսի։

— Ես փարա շատ ունիմ նը՝ ինծի համար է։ Ինծի համար եմ վաստըկեր։ Ան ալ ինծի պէս մէկն է։ Թող ինքն ալ...

Սուրէն մսագործին խօսքը բերանը՝ կիսատ ձգել տուաւ.

— Այն ատեն, դուն քեզի եւ միսերուդ խառնուէ։ Հայկը գիրք գնելէն փախչող չէ։ Տեսար արդէն որ գրպանն է։ Քիչ առաջ հանդիպեցանք, գնեց ինքնաբերաբար,— յայտարարելէ ետք դուրս ելաւ արագ։

Մինչ այդ, Հայկ լուռ մտիկ տուած էր պոչչարքին մէջ, մսագործին ցափառուքներուն։ Բայց երբ Սուրէն մեկնեցաւ, ինքն անոր տեղը՝ զրոյցին ծայրէն բռնեց, խօսքն ուղղելով մսագործին.

— Ուրեմն, ըսաւ, փարայէն զատ ամէն բան պաշ-ալ, յիմար բանե՞ր են։

— Հէլպէ՛թ, պատասխանեց Ղուկաս աղբար, աքաղաղի պէս գլուխը վեր տնկելով,— փարա՛, փարա՛։ Նորէն կ՚ըսեմ, փարա՛։ Օղլում, չե՞ս լսած, ֆի կ՚ըսեն. «Փարա ունի՞ս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս՝ չուն ես»։ Ամէն բան փարային մէջն է։

— Սակայն, մեղմօրէն դիտել տուաւ Հայկ,— դուն դիս կը մեղադրես, որ գիրք կը գնեմ, շատ կը կարդամ, եսն։ Բայց, ահաւասիկ դուն ալ գնեցիր, չէ՞։

— Սարսա՛խ,— հեգնական ժպիտով մը յարեց մեր մսագործը,— իմինս փօլիթիքա է... ես գի՞րք կարդամ... Տէ՞րտս էր հասեր...։ Ես միւշտէրի չփախցնելու համար պազի-պազի կ՚առնեմ ու առտուները վառարանը կը փակցնէ կնիկս, կտոր-կտոր ընելով։

— Ուրեմն, կարդալը, գիրք գնելը պարապ բանե՞ր են, Պ. Ղուկաս։

— Հէլպէ՛թ, հէլպէ՛թ։ Օղլո՛ւմ, ըսէ զաքէն, ֆի ատոնցմէն բան չելլեր... Աշխարհը կարդացուորներուն երեսէն կործաներ է,— հպարտութեամբ ու բանդէտի մը պէս պատասխանեց Ղուկաս աղբար, իր տեսակէտին համակերպած կարծելով Հայկը։

— Ոչ, Ղուկաս աղբար, յարեց Հայկ դարձեալ մեղմօրէն, աշխարհը տակաւին չէ կործանած... Ու չի ալ կործանիր «կարդացուորներուն երեսէն»։ Սակայն, եթէ կործանի օր մը, համոզուած եղիր, որ քեզի պէս մսագործներուն եւ առեւտրականներուն երեսէն պիտի կործանի։

— Պարապ լախըրտը կ՚ընես, մռմռաց քթին տակէն մսագործը, ուշն ու ուրուշը աւելի գործին դարձնելով...։

Սակայն, Հայկ տակաւին Ղուկաս աղբօր օձիքը ձգելու միտք չունէր ու երկարեց, քակելով զրոյցին թելը.

— Քիչ առաջ Սուրէնին պատգամեցիր թէ՝ «Փարա ունիս՝ դուն ես, փարա չունի՞ս չուն ես»։ Ո՛չ, մսագործ Ղուկաս, ձայնը քիչ մը աւելի բարձրացնելով ու բառերը չեշտելով, շարունակեց Հայկ, — այդպէս չէ՛, այլ սապէս է այդ ասացուածքին իրականութիւնը՝ «կարդացո՞ւր ես՝ ես սասուն, կարդացուոր չես՝ անասո՛ւն»։

Ղուկաս աղբար, թէեւ «սասուն» բառէն բան մը չհասկցաւ, սակայն, «անասուն»ը հետ ըլլալուն համար քիչ մը — թերեւս առ երես — դէմքը թթուեցուց ու յօնքերն ալ թեթեւ մը պոստելով նորէն կրկնեց.

— Պարապ լախըրտը է ըրածդ...։

Հայկ շարունակեց հարցումները.

— Ուրեմն, Պ. Ղուկաս, այդ հաշուով բաւական հարստութիւն դիզած ըլլալու ես մինչեւ հիմա, խօսքիդ նայելով։ Ո՞րքանի կը հասնի հարստութիւնդ, հարցուց Հայկ խնդուն դէմքով մը։

(2) Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

էր գործուած, Դիմադրական ճակատի քօղին տակ: Թերեւս պիտի լուսաբանուի այս հարցը, քանի որ ոստիկանութիւնը շաբաթ օր ձերբակալեց երկու Հայեր, Յակոբ Ասլանեան եւ Հայրապետ Խնձեան (Խանձեան?), որոնք երկուքն ալ Սէնթ Անթուան կը բնակին: Երկուքն ալ կը խոստովանին թէ ներկայ էին Պ. Ղարիպեանի ձերբակալութեան, բայց կը յայտարարեն թէ բռնի տարուած էին այնտեղ, եւ չեն ճանչնար իրենց ընկերացող F. F. I.ները: Եւ կ'ուրանան որեւէ մասնակցութիւն ոճիրին մէջ:

Հարցաքննիչ դատաւորին կը մնայ ստուգել այս յայտարարութեանց ճշտութիւնը: Երկու Հայերը յանձնուած են ընդհ. դատախազութեան:

Le Provençal թերթն ալ հաղորդելով երկու Հայերուն ձերբակալութիւնը, կը գրէ.— «Երկուքն ալ խոստովանած են թէ ներկայ եղած են Ղարիպեանի սպանութեան (էքզէկուցիա), բայց որեւէ գործօն դեր չեն կատարած: Կը պնդեն թէ բռնի տարուած են ոճիրին վայրը եւ չեն ճանչնար մարդասպանները: Տիկին Ղարիպեան բսած է թէ իր ամուսինը 120,000 ֆրանք ունէր վրան, գումար մը որ երբեք չգտնուեցաւ: Յուսանք թէ քննութեան շարունակութիւնը պիտի լուսաբանէ այս մութ գործը»:

Paris-Presse եւ ուրիշ թերթեր նոյն ձեւով կը հաղորդեն երկու Հայերուն ձերբակալութիւնը:

## Ընկերվարական Համագումարը եւ Դաշինքին Խնդիրը

Երէկ, հինգշաբթի, տեղի ունեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան 39րդ համագումարին բացումը, Լիոնի մէջ, մասնակցութեամբ 30 պատուիրակութեանց: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս համագումարին, մանաւորապէս անոր համար որ տրուելիք որոշումներէն կախում ունի Ռամատիէի դահլիճին ճակատագիրը: Արդարեւ, երկու զօրաւոր հոսանքներ կը տիրեն կուսակցութեան մէջ: Ձախերը եւ մանաւանդ Սէնի շրջանը համաձայն չեն վարչապետին քաղաքականութեան եւ կը կարծեն թէ կառավարութիւնը դէպի աջ կը հակի: Ուրիշներ կը պահանջեն հրաժարիլ: Երկրորդ հոսանքը օգտակար կը գտնէ դահլիճին ներկայ գործունէութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին:

★ Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան օրինագիծը դուռ բացած է սուր վիճաբանութեանց: Կարելի չըլլալով համաձայնութեան մը յանգիլ, Ազգ. Ժողովը Օգոստոս 19ին յետաձգեց վիճաբանութեանց շարունակութիւնը:— Ժողովը վաւերացուց քաղաքապետական ընտրութեանց նոր օրէնքը, հակառակ համայնավարներու ընդդիմութեան:

★ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը բողոքելով հացի գնին յաւելման դէմ, կը պահանջէ վերաքննել խնդիրը:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Շաբաթ օր, 9 Օգոստ. Լա Սիօթա ցաւով իմացաւ պատանի Յովհաննէս Մուրատեանի արկածը: Իր մարմինը գտան խեղդուած, ձկնորսներու ծովափը: 17 տարեկան էր, սիրուած բոլորէն: Խորունկ ցաւով եւ մեծ բազմութեամբ թաղումը կատարուեցաւ Օգոստ. 11ին: Լա Սիօթայի ամբողջ երիտասարդութիւնը կը հետեւէր դագաղին: Ֆրանսացի ընկերները եւ բարեկամները նուիրած էին ծաղկեպսակներ. Լա Սիօթայի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդն ալ կը մասնակցէր ամբողջ խումբով եւ ծաղկեպսակով: Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբը կը մասնակցի տարաբախտ ծնողքներու խորունկ ցաւին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ անկախութեան հռչակման առթիւ արտակարգ խրախճանքներ պիտի կատարուին այսօր, 15 Օգոստոս, հրախաղութիւններով, ջահերթութիւններով, պարերով եւ այլազան խաղերով:— Առջի օր արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան Լահորի մէջ: Ամբողջ կրակի տուաւ 40 շէնքեր, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ եւ ուրիշ դէպքեր պատահեցան: Զոհերու թիւը՝ 105:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլեւամերիկեան շրջանին մէջ կը վախնան որ այս ձմեռ սովի մատնուին 42 միլիոն բնակիչներ, իբրեւ հետեւանք երաշտի: Թերթերը կը գրեն թէ այսպիսի երաշտ չէր տեսնուած 55 տարի է վեր եւ կը վախցուի որ հունձքը 20% պակաս ըլլայ, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ: Կացութիւնը շատ ...ելի կը ծանրանայ, եթէ անձրեւ չգայ յառաջ կայ շաբթու: Երկու օրուան անձրեւը միայն կր...յ փրկել գետնախնձորի հունձքը:

ՍԹԵՐԼԻՆԸ կը բարձրանայ սեւ շուկային մէջ: Այս շաբթու 530էն բարձրացած էր 740 Ֆրանքի:— Կեղծարարները գործի վրայ են, սթերլին կամ տոլար արտադրելու համար: Թերթերը կը գրեն թէ 80 ֆրանքի գնուած կեղծ տոլարներ կը ծախուին 300 ֆրանքի, Փարիզի մէջ եւ այլուր:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ բրիտանական իշխանութիւնները կը հաղորդեն թէ երկու անգամ ռումբեր արձակուեցան անգլ. քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնէութեան դէմ: Առաջին անգամ գծէն դուրս ելաւ կառախումբ մը որ 175 զինուորներ կը փոխադրէր: Երկրորդ անգամ ռումբը պայթեցաւ անգլ. զօրակայանի մը առջեւ: Մարդկային զոհեր չկան:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ իրարանցում կը տիրէ հրապարակին վրայ, հին եւ նոր լէյերու փոխանակութեան առթիւ: Խանութներ պահ մը փակուեցան, բայց կառավարութիւնը բանալ տուաւ: Բոլոր օտար դրամները պէտք է նոր լէյերու վերածուին, պատրաստ դրամները պէտք է յայտարարուին եւն: Անսաստողները ծանր պատիժներ պիտի կրեն:

ՍՊԱՆԻՈՅ սահմանադրութեան վերաբացման մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, ձեռնհաս իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ որեւէ փոփոխութիւն չէ ծրագրուած:

ՌՈՒՐԻ մասին անգլեւամերիկեան խօսակցութիւնները սկսան Ուաշինկթընի մէջ, Օգոստ. 13-ին: Առանձին պիտի լսուին Ֆրանսայի տեսակէտները:

### ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի հովանաւորած Ազգ. վարժարանի 1946-47 տարեշրջանը լրացած ըլլալով Կրթական Մարմինս յարմար նկատեց հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել դպրոցի նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները: Դպրոցը սկսած է 1946 Սեպտ. 1ին եւ անընդհատ շարունակուած է դասաւանդութիւնները կանոնաւորապէս ամէն իրիկուն ժամը 6—10, բաժնուած հինգ դասարաններու: Շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու անխոնջ աշխատանքին, կրնանք վստահաբար ըսել որ ներկայ շրջանին մեր նոր սերունդը կրցաւ օգտուիլ մեծապէս եւ սորվիլ հայ գիրը, արտասանել հայերէն գրուածքներ եւ ճանչնալ հին եւ նոր գրագէտները:

Կրթ. Մարմինը ունեցած է այս տարեշրջանին երկու անգամ ծնողական ժողով, Թէյասեղան եւ խնջոյք, որու ընթացքին տուաւ իր զեկուցումը բոլոր մանրամասնութիւններով, իսկ ամավերջի դպրոցական հանդէսին բացատրեց իր նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը որմէ յետոյ Տէսինի Ազգ. վարժարանին մասնակցող աշակերտներու ծնողքները ինքնաբերաբար գնահատելով տարուած աշխատանքը, ըրին նիւթական աջակցութիւններ:

Տեղի անձկութեան պատճառով զանց կ'առնենք նուիրատուներու անուններու հրատարակութիւնը, ինչպէս եւ տարեկան հաշուեկշիռը: Միայն կարելի է ճշտել որ դպրոցին 150 հազարի պիւտճէն գոյացած է 50,000 Ֆր. Կ. Խաչէն, 30,000 աշակերտներու թոշակէն, իսկ 70,000 նուէրներէ եւ հանդէսներու հասոյթներէն:

Այս առթիւ կը ծանուցուի որ յառաջիկայ 1 Սեպտ. 1947ին դպրոցը կը վերաբացուի նոյն ուսուցչական կազմով եւ կը խնդրենք ծնողքներէ արձանագրել իրենց զաւակները:

★ Կրթական Մարմինս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ Տէսինի Մասնաճիւղին որ իրենց օժանդակութիւնը բերին դպրոցի ծախքերուն, նաեւ Հ.Յ. Դաշնակցութեան Տէսինի տան վարչութեան որ գրեթէ ձրի տրամադրած է երկու սենեակներ դպրոցին: Մեր շնորհակալութիւններ նաեւ Տէսինահայութեան որ միշտ գիտցաւ քաջալերել Տէր և Տիկին Փափազեաններու աշխատանքը եւ նոր սերունդի դաստիարակութեան համար տուաւ իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը: Այս տարեշրջանին դպրոցը ունեցած է 165 աշակերտաշակերտուհիներ:

Դիւան Կրթական մարմնի



### ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 16 Օգոստոս, ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԷՔՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբին ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստոս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Palais de la Bière, S.F. I.Օ.ի սրահը:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Օգոստոս 17ին, կիրակի, ժամը 3ին, սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

### Գ Ի Ն Ե Ջ Օ Ն

ՍԷՆԹ-ԱՆԻ Հ. Կարմիր Խաչի կողմէ կազմակերպուած է ողջերթի երեկոյթ մը տեղւոյն ներգաղթողներուն ի պատիւ, 16 Օգոստ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, սիրայօժար մասնակցութեամբ Թաղին ֆրանսական նուագախումբին: Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Թաղին դպրոցին մէջ:

### ԽԱՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Անթիպ
Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Յակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումին համար Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս Կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն 30,000 Ֆրանքի վարձքէն 3,000 Ֆրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի Կեդր. Ֆոնտին:

### ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ Սարգիս Ժամկոչեանի (զոհ դժբախտ արկածի մը) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, 17 Օգոստ. Պուլ. Օտտոյի եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Կը փնտռուի Սուրէն Ռուբէն Եսայեան ծնած 1921ին Ռուսաստան, մօր անունը Սօնիա, քրոջը՝ Սիրանոյշ, եղբօրը Յովհաննէս, որ Փարիզ կամ Մարսէյլ կը կարծուի ըլլալ: Տեղեկացնել Յառաջի միջոցով իր հօրաքրոջ աղջկան՝ Աննա Ազարեանի, այժմ Ատովեան:




Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

**HARATCH** — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ

Dimanche 17 AOUT 1947 Կիրակի 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5112 Նոր շրջանի 721 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


# ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի մահէն ճիշտ երկու շաբաթ վերջը, անակնկալ նոր գոյժ մը, որ նոյնքան խոր վէրք մը կը բանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրտին վրայ:

Այս անգամ Պէյրութէն է գուժկան հեռագիրը.—

*Կ'ՈՂԲԱՆՔ ՄԱՀԸ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ: ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ:*

*... Օհանջանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, վերջին պահուն ընկեր մը երգեր է Սայաթ Նովայի «Պլպուլ»ը, մանաւորապէս շեշտը դնելով հետեւեալ երկտողին վրայ.*

Չի կայ քիզ նըման, քիզ նըման,
Դուն խ աննըման....

*Համօն շատ կը սիրէր այս երգը, իսկ տարաբախտ Նիկօլը ոչ միայն կը սիրէր, այլ եւ կ'երգէր զայն, ի խորոց սրտի, սարսուռ մը տարածելով բոլոր ունկնդիրներուն վրայ:*

*Կ'ենթադրենք թէ իր այնքան սիրած Սայաթ Նովայէն տաղ մը կը դողար իր բերնին մէջ, երբ անողոք հարուած մը յաւիտենական լռութեան դատապարտեց զինքը:*

*Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ իր բազմաչարչար կեանքին վերադոյն սփոփանքը պիտի վայելէր, տեսնելով կառուցումը Լեւոն Շանթի հետ հիմնած Ճեմարանի նոր շէնքին:*

*Այլապէս անձնման դէմք մըն էր ողբացեալ Նիկօլը, իր խառնուածքով, գործունէութեամբ, ինչպէս վաստակով:*

*Օժտուած՝ խոր հմտութեամբ եւ գեղագիտական ճաշակով, քաջ հայկաբան եւ բանասէր, կը մնար միշտ համեստ, ինչպէս դասական փիլիսոփայ մը: Իր կուսակցական գործունէութեան, ինչպէս մշակոյթի մէջ, եղաւ միշտ խուզարկու, ազնուաջան միտքը, որ անընդհատ կը պեղէր, կը պրպտէր, մինչեւ անգամ անջատ բառեր, խօսքեր քրքրելով:*

*Վերջերս նուիրուած էր թանկագին աշխատանքի մը,— «Պատմութիւն Հայ Գրականութեան», որ մաս-մաս կը հրատարակուէր «Ակօս»ի մէջ: Զենք գիտեր, ամբողջովին գրա՞ծ էր թէ օրը օրին կը հասցնէր: Եղած է առաջին վերակենդանացնողը Սայաթ Նովայի, ինչպէս եւ առաջին աւետաբերը Եղիշէ Զարենցի տաղանդին, երբ տարաբախտ բանաստեղծը կը հրատարակէր իր պատանեկան երգերը:*

*Բազմակողմանի միտք, երկտասարդական խանդավառութեամբ կը հետեւէր որեւէ գրականկրթական շարժումի, ինքնուրոյն դատումներով: Նոյն ինքնատիպ գիծը՝ կուսակցութեան մէջ, ուր վարած է շատ մը պատասխանատու պաշտօններ, ինչպէս եւ գրած տեսութիւններ, Ն. Հանգոյցստորագրութեամբ:*

*Նիկօլի մահով, շողշողուն աստղ մըն է որ կը մարի հայկական երկնակամարին վրայ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, հայկական մշակոյթն ալ կը կորսնցնէ դէմք մը, որ անփոխարինելի էր շատ մը տեսակէտներով:*

*Թունդ յեղափոխական, Նիկօլ Աղբալեան յարգանք ներշնչած էր նոյնիսկ իր գաղափարական հակառակորդներուն: Եթէ չենք սխալիր, դեռ երկու տարի առաջ, Երեւան էր հրաւիրուած, անուղղակի:*

*... Բայց կարելի՞ է այս ժգոյն տողերուն մէջ ամփոփել ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը, գուժկան հեռագրին անմիջական ազդեցութեան տակ: Բացառիկ թիւ մըն ալ՝ անշուշտ իր յիշատակին, իբրեւ տարրական պարտականութիւն:*

★ *Նիկոլ Աղբալեան, 70 տարեկան, ծնած էր Թիֆլիսի Հաւլաբար թաղին մէջ: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Փեթերսպուրկ (այժմ Լենինկրատ): Ամուսնացած էր եւ ունի երեք զաւակներ: Եղած է ուսուցիչ եւ հրապարակագիր, վարելով դաշնակցական թերթերու խմբագրութիւնը: Անդամ էր Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանին եւ առեն մը վարեց կրթական նախարարութիւնը: 1929էն ի վեր Լ. Շանթի հետ կը վարէր Պէյրութի Հայ Ճեմարանը:*

★ *Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցական հեռագիրներ ուղղեցին Պէյրութ, ծաղկեպսակ մը յանձնարարելով:*

# ՕՐԸ ՕՐԻՆ

## ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԵՂԱՆԱԿՈՎ

*Ի՞նչ դժուար է գոհացնել բոլորը:*

*Զորս փոքր էջ, հազարաւոր ընթերցող եւ այդ հազարներու մէջ քանի՞ տեսակ նախասիրութիւն, մտաւոր պաշար, հասկացողութիւն, զարգացում եւ կրթութիւն:*

*Պահել հաւասարակշռութիւնը, գոհացնել թէ համեստ բանուորը, թէ թերխաշ մտաւորականը, թէ իրական ճաշակի տէր ընթերցողը, դիւրին գործ չէ:*

*Ահա մէկը որ կը գանգատի.— Այս որքա՞ն հանդէսի նկարագրութիւն, եղբա՛յր: Իմ ի՞նչուս պէտք թէ Փոն տ'Օպնայի մէջ ո՞վ է երգեր, ո՞վ է արտասաներ: Կամ այս ինչ աճուրդին ո՞վ է 100 փրանք նուիրեր:*

*Պատասխանը կուտայ արդէն ձեռքիդ թղթակցութիւնը.— Շատ կը խնդրեմ, չկրճատէք, մանաւորաբար անունները յիշել կարեւոր է, եթէ չտեսնեն թերթին մէջ, ա'լ ուրիշ անգամ երբեք հանդէսներուս չեն երեւար: Ետքոյ, մի մոռնաք որ այդ երիտասարդները արտասանութիւններով, երգերով է որ կը պահեն իրենց լեզուն, եւն, եւն:*

*Գանգա՞տ կ'ուզէք, տեսակ չի պակսիր: Մէկը կը տրտնջայ.— Մարզականին շատ տեղ կուտաք, Պարոն խմբագիր: Միւսը կ'արձագանգէ.— Կ'աղաչենք, մեր մրցումները կենսական են. այս երիտասարդները ի՞նչպէս իրարու մօտ պահել, իրարմով Հայ պահել:*

*Մաշը մօրուքը ճերմկածը միշտ դժգոհ է արդէն.— Սաւկ անցեալէն, մեր օրերէն, կռիւներէն, ջարդերէն, յեղափոխական դէպքերէն ինչո՞ւ բաներ չէք պատմեր:*

*Հապա Հայրենակցականնե՞րը. վա՛յ եթէ մէկուն հասակը մէկրատես յանկարծ:*

*Եւ տակաւին կարելի է երկարել շարքը քաղաքական յօդուածներ, ընկերային նիւթեր պահանջողներուն, «այդ գրոց-բրոց բաներէն» բան չհասկցող մեր բարի մարդուկին: Եւ վերջապէս.*

*—«Այս տառանաւորը ի՞նչ է, եղբայր, առօր աղբա՞ն է հիմա, այնքան ոճիր արկած կայ թերթերուն մէջ, ինչո՞ւ չէք առներ»:*

*Եթէ գիտնայի որ ձայնս պիտի լսեն բոլորը, պիտի ըսէի մէկ անգամուան համար գոնէ.— Ի՞նչ պիտի ըլլար իրապէս վիճակը ոչ միայն խմբագրին, այլ եւ ամէն մէկ ընթերցողին, եթէ յանկարծ սպառէին աշխարհի բոլոր կարմիր մատիտները եւ խմբագրին անսպառ համբերութիւնը:*

*Թերթեւ ժպիտ մը իբր պատասխան իր կողմէ, ինչպէս եւ պատուէր մը.*

*— Մի մոռնա՛ր թէ այս թերթը միայն դուն չէ որ կը կարդաս:*

ՍՕՍԻ

## ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (8 *Օգոստ.*).—

*Այս տարի Քալամաթայի (Պելոպոնէս, Յունաստան) գաղութէն 300 հոգի պիտի երթան Հայաստան: Դեռ որոշ թիւ մը պիտի մնայ: Եթէ ներգաղթը շարունակուի յառաջիկային, հաւանական է որ անոնք ալ մեկնին:*

## ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

*Ներգաղթի հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովի դիւանէն կը տեղեկացնեն թէ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի շրջանին հանգանակութենէն գոյացած է 923,350 փրանքի գնահատելի գումար մը, որ լրիւ յանձնուած է Կեդր. Յանձնաժողովին: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:*

**ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ** *տնօրէնը Ուաշինկթընէն Փարիզ եկաւ օդանաւով, օգնութեան հասնելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որոնք շատ անիր դրամական տագնապ մը կը նախատեսեն մինչեւ յիսուն օր: Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի տոլարի պահեստը պիտի սպառի մինչեւ 50 օր, իսկ Անգլիոյ տրուած ամերիկեան փոխառութիւնը պիտի սպառի 40 օրէն, ներկայ ընթացքով: Մ. Նահանգներու գանձային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անգլիա 150 միլիոն տոլար եւս քաշած է, եւ կը մնայ 450 միլիոն միայն, 3,750 միլիոնի գումարէն:*

# Անկախ Հնդկաստան

## ԿԱՆՏԻ ՆՈՐԷՆ ԾՈՄ ԿԸ ՊԱՀԷ

*Ուրբաթ օր, 15 Օգոստոս, ամբողջ Հնդկաստանը եւ Փաքիստանը, երկու նորակազմ գաղթապետութիւններ շողշողուն խրախճանքներ սարքեցին, տօնելու համար իրենց անկախութիւնը: Գոնէ մէկ օրուան համար մոռցուեցան կրօնական եւ ցեղային ատելութիւնները, բացի Լահորէն ուր արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան:*

*Լորտ Մաունթպէթըն, վերջին փոխարքան, **Փաքիստանի (իսլամական շրջան) Ազգ. Ժողովին առջեւ կարդաց Անգլիոյ թագաւորին պատգամը**, յետոյ յայտարարեց.— Փաքիստանը ծնունդն է պատմութեան մէկ դէպքին: Ահա այսպէս կը բաժնուին բարեկամներ որոնք սորված էին յարգել իրար, նոյն իսկ անհամաձայնութեան պարագային: Բացարձակ բաժանում մը չէ այս, ոչ ալ վախճանը ընկերակցութեան»:*

*Պ. Ճիննահ, նոր պետութեան վարչապետը, պատասխանելով, ըսաւ.— «Կը յուսամ թէ պիտի մնանք այնպէս ինչպէս կը բաժնուինք,— իբրեւ բարեկամներ»:*

*Ժողովասրահէն դուրս ելած ատեն, փոխարքան, կինը եւ հետեւորդները ուժգնօրէն ծափահարուեցան անհամար բազմութեան մը կողմէ որ կը սպասէր առաւօտէն ի վեր: Մէկ ժամ վերջը փոխարքան իր անձնական օդանաւը նստելով գնաց երկրորդ անկախ պետութեան, բուն Հնդկաստանի մայրաքաղաքը, Նոր Տէլհի: Այստեղ օրն ի բուն կը հնչէին մեհեաններու կոչնակները, թնդանօթները կ'որոտային եւ հրախաղութիւններ տեղի կ'ունենային: Վարչապետը, Բանտիտ Նէհրու, դէպքը ողջունեց իբրեւ «ճակատագրին սահմանած օրը», խօսքն ուղղելով 300,000,000 Հնդիկներու: Ազգ. Ժողովի անկախութեան նիստին մէջ խօսելով, վարչապետը յայտարարած էր.— «Կէս գիշերին երբ աշխարհ կը քնանայ, Հնդկաստան պիտի արթննայ ողջունելու համար ազատութիւնը»: Այս առթիւ երախտագիտութեամբ յիշեց հաչակաւոր Կանտին, որ տխուր է եւ ծոմ կը պահէ նորէն, իրեն յատուկ մտածումներով: «Մեր սերունդին ամէնէն մեծ մարդուն տենչն եղաւ արցունքը սրբել ամէն աչքէ: Յորչափ արցունքներ կան և տառապանքներ, մեր գործը վերջացած չէ»:*

*Լոնտոնի մէջ ալ ուրախութեան ցոյցեր կատարուեցան, հնդկական տագնապին բարեյաջող լուծման առթիւ: Թագաւորը կոմսութեան տիտղոս պարգեւեց լորտ Մաունթպէթընի, որ մինչև 1948 Մարտ 31 պիտի վարէ նորազատ Հնդկաստանը, իբրեւ կուսակալ: Նոյն օրն իսկ թագաւորին տիտղոսներու ցանկէն ջնջուեցաւ «կայսր Հնդկաստանի» խօսքը որ հաստատուած էր 1858ին, երբ Հնդկաստանը կցուեցաւ բրիտանական գահուն: Այժմ բրիտանական հասարակապետութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ երկիրներէն.— Միացեալ թագաւորութիւն (Մեծն Բրիտանիա), Աւստրալիա, Քանատա, Նոր Զելանտա, Հարաւ. Ափրիկէ, Հնդկաստան, Փաքիստան, բոլորն ալ ինքնավար: Նաեւ Նիւֆուանտլէնտ, Հարաւ. Ռոտեզիա եւ շարք մը մանր գաղթավայրեր:*

★ *Անգլիացիները Հնդկաստան գացին Փորթուկալացիներէն, Հոլանտացիներէն եւ Ֆրանսացիներէն վերջ, առեւտրական ընկերութիւն մը կազմելով: Այնտեղ էր որ թէյին համը առին: Բրիտանական կառավարութիւնը ուղղակի միջամտեց 1857ին ջախջախելով ապստամբները: Վիքթորիա թագուհին եղաւ առաջին կայսրուհին Հնդկաստանի:*

★ *Լահորի խռովութեանց ատեն սպաննուած են 307, ծանրապէս վիրաւորուած՝ 156 հոգի: Խռովութիւնները տեւեցին չորս օր: Հեռագիր մը համաձայն Լահորի 500.000 Հնդիկներէն 95%ը փախած են, Իսլամներուն ձգելով քաղաքը:*

(Մնացեալ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
## ԸՆԿԵՐ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Հ. Յ. Դ. Սէնթ Աննի «Թաթուլ» խումբը, Նոր Սեռունդի «Քեռի» խումբը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը երկիւղածութեամբ կը խոնարհին ողբացեալ ընկեր* Համօ Օհանջանեանի *դերեզմանին առջեւ եւ երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր թանկագին ծառայութիւնները հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար:*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» խումբը ողբալով անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր եւ մեծ ընկերոջ՝* Համօ Օհանջանեանի, *իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ռուբինայի եւ զաւակներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին եւ բոլոր Դաշնակցական ընկերներուն:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի շրջանի եւ կեդրոնի բոլոր Մասնաճիւղերը յարգանքով կը խոնարհին ընկեր* Համօ Օհանջանեանի *դերեզմանին առջեւ եւ իրենց խորին վշտակցութիւնը յայտնելով ընկերուհի Ռուբինային եւ բոլոր պարագաներուն, փոխան ծաղկեպսակի 2000 փրանք կը նուիրեն Համազգային Ընկերութեան:*

# ԻՆՉՈ՞Ի ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Օրակարգի վրայ է միշտ Սփիւռքի գրողներու համագումարի խնդիրը։

Մեր թերթերէն ու հանդէսներէն շատերը, անոնք՝ որ հոգիով անկախ են ու պայծառ գաղափարական ունին, արտայայտուեցան։ Ողջունեցին համագումարի գաղափարը, առանց բառերը ծամծմելու եւ առանց յետին միտքերու։

Հայ մամուլէն մէկ-երկու թերթ, «յառաջդիմակա՛ն» ճակատէն, դէմ արտայայտուեցան, ձեռնարկին մէջ տեսնելով Երեւանի գրողներու համագումարին դէմ ծառացում մը եւ պայքարի պատնէշ մը։

Մեր հարեւան օրկանը մասնաւոր կերպով փայլեցաւ այս վայնասունին մէջ, անփայլ ստորագրութեամբ եւ անմիտ հրաւէրներով Սփիւռքի գրողներուն՝ չմասնակցելու համագումարին։

Տխուր երեւոյթ, տխուր մարդոց կողմէ ստեղծուած, որոնց չարժեր անդրադառնալ։

Եղան մէկ-երկու բարեմիտ գրողներ ալ, որոնք սկզբունքով համաձայն ըլլալով հանդերձ, դժուարութիւններ մատնանշեցին եւ թիւրիմացութիւններու վախը յայտնեցին։

Զենք ժխտեր դժուարութիւնները։

Մեր ապրած ժամանակը փափուկ է. դժուարութիւնները՝ բազմատեսակ, ջուրերը պղտոր, եւ պղտորողները, ի պաշտօնէ կամ անպաշտօն, խայտաբղէտ։

Հարկադրուած ենք ըլլալ զգոյշ, իրատես եւ մեր ձգտումներուն ու ծրագիրներուն մէջ՝ պարզ ու յստակ։

Գիտենք թէ Սփիւռքի գրողներու համագումարը կապուած է դժուարութիւններու եւ խոչընդոտներու ցանցի մը հետ։ Մեր ջանքը պիտի ըլլայ պարզել, լուծել այս ցանցը, փոխանակ նոր դժուարութիւններ հանելու կամ ծայրայեղ բծախնդրութիւն ցոյց տալու։

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է յայտարարել համոզումով ու մաքուր խղճով՝ որ համագումարի գաղափարը չի բխիր յետին նպատակներէ։ Անիկա կը ձգտի զուտ գրական ու մշակութային նպատակներու։ Քաղաքական որեւէ հանգամանք չունի, որքան ալ հակառակորդներ բռնաչափիկ ուզեն հագցնել անոր։ Եթէ նոյնիսկ վաղուան իր ժխտումներուն, իր ճշտումներուն ու իր ուղեգիծերուն մէջ, Սփիւռքի համագումարը, իր որոշումներուն մէջ, բացասական արդիւնքի հասնի Երեւանի համագումարի այս կամ այն որոշման դէմ, նոյնիսկ այդ պարագային՝ պէտք չէ զայն նկատել կանխաւ ծրագրուած ճակատ մը։

Զարմանութիւն, անզգամութիւն պիտի ըլլար ըսել՝ թէ արտասահմանի հայ գրողներու կողմէ հաւաքոյթ մը անպատճառ նիզակ արձակելու փորձ մըն է, կամ պիտի ըլլայ։

Սփիւռքը գոյութի՞ւն ունի թէ ոչ։ Սփիւռքը դէ՞մ է, հակառա՞կորդ է, ժխտակա՞ն է մեր Հայրենիքին հանդէպ։

Սփիւռքը գրականութիւն ունի՞ թէ ոչ, իր սեփական լեզուով, յղացումով ու ձգտումներով։ Սփիւռքի գրողները հակառակութեան, ժխտումի համա՞ր գրականութիւն կը մշակեն։ Անոնք՝ որ Սփիւռքի գրական համագումարը թշնամական կը նկատեն, անոնք պէտք է յայտարարեն, պէտք է առաջարկեն, որ Սփիւռքի գրողը կամ ա՛լ չգրէ, կամ, եթէ գրէ իսկ, նկատի ունենայ Երեւանի մէջ մշակուած գրականութիւնը, հրահանգներ ստանայ անկէ. այսինքն՝ դառնայ հետեւորդ, այսինքն հետեւակ, հասարակ թութակ։

Կան նման գրողներ հոս հոն, արձակագիր կամ բանաստեղծ. ոչ ոք կ՚արգիլէ զիրենք, բայց ոչ ոք իրաւունք ունի պնդելու, որ Սփիւռքը հասարակ արձագանգ մը պէտք է դառնայ։

Սփիւռքը սակայն ամբողջութիւն մըն է. իր հոգին ունի, որ հայ է. ունի իր սեփական գրական ճաշակը, աւանդութիւնը, լեզուն, հասկացողութիւնը։ Հետեւաբար, իրաւունքը՝ իրարու քով գալու եւ մտածելու, իր մշակած գրականութեան մասին, իր ձգտումներուն, արտայայտութեան, լեզուին ու դատումի մասին։

Ուրախ ենք, որ Հայաստանի գրողները իրարու քով եկան, խօսեցան, գրեցին, գնահատեցին ու ժխտեցին եւ ուղի մըն ալ գծեցին։ Աւելի պարզ են անոնք այսօր, աւելի յստակ իրենց ձգտումներուն եւ իրագործումներուն մէջ։ Իրենց ապրած պայմաններուն եւ շարժումներուն մէջ։

Ինչո՞ւ Սփիւռքի գրողները չգան իրարու մօտ, նոյն աշխատանքը ընելու, իրենց մտահոգութիւնները ձեւակերպելու եւ իրենց ձգտումները բանաձեւելու համար։ Երեւանի համագումարը չգումարուեցաւ Սփիւռքի դէմ գործելու, Սփիւռքը ժխտելու կամ արհամարհելու համար, հակառակ որ Սփիւռքէն տժգոյն դէմքեր ալ ընտրեց, իբր «պատուիրա՛կ» արտասահմանի գրականութեան։

Վերապահութիւններ ունեցանք համագումարի որոշումներուն կամ արտայայտութիւններուն հանդէպ և ունինք, բայց երբե՛ք թշնամական զգացում չտեսանք անոնց մէջ։ Հայ մտքի աշխատաւորներ տեսանք անոնց մէջ, որոնք տրուած պայմաններուն մէջ այդքան միայն կրցան ընել։ Դրական եղաւ մեր դիրքը, քննադատական ըլլալով հանդերձ։

Ինչո՞ւ ուրեմն, նոյն իրաւունքով Սփիւռքի գրողները չգան իրարու քով, իրենց ընելիքը ճշտելու եւ այսօրուան ու վաղուան մասին խորհրդակցելու համար։

Հայ գրականութիւնը ոչ ոքի մենաշնորհն է։ Հայաստանի գրողները, իրենց յատուկ պայմաններն ունին եւ համապատասխան հասկացողութիւնը։ Սփիւռքի գրողները ունին բոլորովին տարբեր պայմաններ եւ իրենց յատուկ ըմբռնումները։ Բոլորը սակայն, հոգիով ու ձգտումներով հայ են ու հայրենասէր։ Բոլորին համար հայութիւնն ու իր հայրենիքը կը մնան սիրոյ ու ներշնչումի գերագոյն աղբիւր։ Հայոց պատմութեան, հայ ազգային մշակոյթին կը մնայ՝ թէ ի՛նչ չափով պիտի պահեն անոնք այս շրջաններուն հասած ու հասունցած բերքերէն։ Ի՛նչ նուաճումներ պիտի արձանագրուին իբր փառք ու յաղթանակ հայ մշակոյթի վերելքի ճամբաներուն վրայ։

Գրականութիւնը ոչ միայն ինքնաբեր բխում մըն է գրողներու տաղանդէն ու ձգտումներէն, այլեւ գիտակցական ճիգ մըն է, ազգերու զարգացման, հոգեկան ու իմացական բարձրացման համար։

Փշրուած է մեր ճակատագիրը եւ հատուածները բաժնուած։ Այս հատուածներու պարտքն է իրարու քով գալ եւ առաւելագոյնը ընել, գերագոյն նպատակ ունենալով միշտ հայութիւնը և իր հայրենիքը, հայ բովանդակ մշակոյթը՝ որ յաւիտենական է, ինչպէս հայութիւնը։ Սփիւռքը այս պարտքն է որ պէտք է կատարէ, ճշտելով իր ընելիքը, իր ուղեգիծը, գրական իր ըմբռնումները, անոնց արտայայտութեան միջոցները, գնահատութեան չափանիշները։ Իր պարտքն է, միաժամանակ, մտածել հայ գրողին, հայ գիրքի ճակատագրին մասին, այն խոր համոզումով, որ առաջիններու մասին մտածելով մտածած ու նպաստած կ՚ըլլայ հայ մշակոյթին ու հայ ժողովուրդի մասին

Այս ոգիով կազմակերպուած համագումարին կարելի՞ է դէմ ըլլալ. պէ՞տք է դէմ ըլլալ։ Չարագործ պէտք է ըլլալ, ի յառաջագունէ, կասկածելի մտքեր վերագրելու համար հաւաքոյթին, կամ բացասական դիրք բռնելու համար անոր դէմ։

Թիւրիմացութիւններու առասպե՞լը. բայց ինչո՞ւ այդ մասին մտածել, հիմակուընէ, քանի դեռ ժողովը չէ եղած և քանի որ ըլլալու պարագային ալ՝ դռներն ու պատուհանները լայնօրէն բաց կրնան ըլլալ, վիճաբանութիւնները ազատ, որոնց հրաւիրուածները՝ նախաճշտուած չեն, ոչ ալ մէկ հոսանքէ կամ մէկ գոյնէ մարդիկ են։ Որքան կարելի է լայն բացուած է շրջանակը, առանց խտրական ոգիի, ինչպէս «Նայիրի»ի հրաւէրը ցոյց կու տայ։ Կասկածողնե՞ր կան։ Պիտի ըլլան միշտ դժբախտաբար, մասնաւորաբար անոնցմէ, որոնք ոչ միայն իրենց գործունէութեան, այլ նոյն իսկ իրենց... աղօթքին մէջ չեն կրնար կասկածելի նպատակներէ հեռու մնալ։

Ի՞նչպէս հարթենք դժուարութիւնը եւ ի՛նչ օրակարգով։ Այս մասին պէտք է մտածել։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

# ԿՈԼԽՈԶ

Կոմունիստական աշխարհայեացքի մէխը՝ երկրի տնտեսութեան ընկերվարական ձեւի զարգացումն է, ի հաշիւ մասնաւոր սեփականութեան։

Խորհրդային իշխանութեան հաստատման օրից, ինչպէս բոլոր ճարտարարուեստի միջոցները, այնպէս էլ հողը ազգայնացուեցաւ։ Այսինքն կալուածատէրերից, վանքերից ու եկեղեցիներից բոլոր հողերը բռնագրաւեցին եւ ուր որ անհրաժեշտ էր տուին գիւղացիներին, իսկ ուր անհրաժեշտ չէր, մնաց պետութեան հսկողութեան տակ։

Կարճ ժամանակամիջոցում արդիւնաբերութեան ընկերվարական ձեւը զարգացաւ մեծ նուաճումներով, իսկ գիւղատնտեսութիւնը մնաց իր հին մակարդակի վրայ։ Գիւղում կալուածատիրոջ փոխարէն յառաջ եկան հարուստներ (կուլակներ), ինչ որ նշան էր գիւղում դրամատիրական տարրերի զարգացման։

Շատ փորձեր կատարուեցան գիւղատնտեսութիւնը ընկերվարական ուղիներով տանելու, որոնց մէկը «կոմունա»ների կազմակերպումն էր։ Հայաստանում եւս կազմուեցան երկու գիւղական «կոմունա»ներ՝ Իւվայի եւ Խոտորջուրի համայնքները։

Այդ գիւղերում պետութեան միջոցներով կառուցուեցան արդիական բնակարաններ, հանրային խոհանոց-ճաշարաններ, բաղնիք, լուացարաններ, ակումբ-թատրոններ, դպրոցներ, արհեստանոցներ եւ այն ամէնը, ինչ պէտք է առաջաւոր գիւղի համայնքին։

Կոմունայի անդամները աշխատում էին ամէնքն իրենց կարողութեան չափով, եւ ստանում՝ ինչքան կարիք ունէին։ Դա մի փորձ էր Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութիւնը գործնականում կիրառելու։ Բայց մի երկու տարուց յետոյ հաշուի նստան եւ տեսան, որ կոմունայի եկամուտը ծախսերի կէսն իսկ չի ծածկում եւ այդպիսով ինքնակուտակ տնտեսական միջոցներ պէտք է ունենային, որ այդ շողշողուն վարդապետութիւնը ի կատար ածէին։ Ուստի անհրաժեշտ համարուեցաւ տնտեսութեան այդ ձեւին փոխարէն հաստատել գիւղատնտեսական արտել, որ զանազան փոփոխութիւնների ենթարկուելով դարձաւ ներկայ կոլխոզի սկզբնական բջիջը։ Գիւղատնտեսական արտելները, կոլխոզ կամ կոլտնտեսութիւն անուան տակ, մուտք գործեցին բոլոր գիւղերում եւ համատարած երեւոյթ դարձան 1929-30ին։ Անոր իրականացման համար գործադրուեցան բռնութեան եւ սպառնալիքի բոլոր պարզ եւ բարդ միջոցները (Խորհուրդ կը տամ կարդալ ռուս գրող Մ. Շոլոխովի «Հերկած-Խոպան» վէպը)։

Կոմկուսի եւ խորհ. իշխանութեան նշանաբանն էր՝ գիւղի ընկերվարական վերակառուցումը եւ կուլակութեան ոչնչացումը որպէս դասակարգ։

Այդ ծրագիրն իրականացնելու համար քաղաքներից գիւղ ուղարկուեցան բանուորական խմբեր, համայնավար ջոկատներ, զինուորներ, ոստիկաններ, ուսանողներ, պրոֆեսորներ եւ ամէն տեսակի քարոզիչներ ու համոզիչներ։

Այստեղ զանց կ՚առնեմ յիշել օրէնքին գործադրութեան համար կատարուած խստութիւնները։

## ԿՈԼԽՈԶԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Գիւղում կուլակների ստացուածքը պետութեան կողմից վաճառւում է կոլխոզին։

Կոլխոզ մտնող իւրաքանչիւր գիւղացի պարտաւոր է յանձնել կոլխոզին իր բոլոր անասունները, գործիքներն ու մեքենաները, շէնքերն ու կառուցուածքները (բացի բնակարանից, որ պէտք է լինի 2-3 սենեակ միայն), արտերը, այգիները, անտառը, արօտը եւ բոլոր շարժական ու անշարժ գոյքերը։

Գոյքերն ու անասունները գնահատւում են պետութեան կողմից սահմանուած սակով։ Եղած դրամագլուխի 40-60%ը յատկացուած է կոլխոզի անբաժանելի ֆոնտին, իսկ մնացած գումարը արձանագրւում է կոլխոզնիկի անդամատետրի մէջ, որպէս իր բաժնեվճարը։

Գոյքերը գնահատւում են պետութեան կողմից որոշուած գներով, ոչ թէ շուկայի։ Եթէ մէկը կոլխոզից դուրս գալ ուզենայ, իր հետ բերած գոյքերը եւ անասունները չեն տրուիր նրան, այլ գնահատուած արժէքից միայն բաժնեվճարը կարող է ստանալ։ (Օրինակ, եթէ մէկ զոյգ եզը 1930ին շուկայում արժէր 2500 ր. պետական գներով կ՚արժէր 120-160 րուբլի։ Նոյն համեմատութեամբ էլ միւս գոյքերն ու անասունները)։

Կոլխոզն ունի տնտեսութեան տարբեր ճիւղեր՝ դաշտավարութիւն, այգեգործութիւն, անասնապահութիւն եւայլն։

## ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Աշխատանքը կատարւում է խմբերով (բրիգադա)։ Ամէն բրիգադա ունի մի քանի օղակներ։ Բոլոր աշխատանքները գնահատւում են աշխօրերով։ Աշխօրը մի չափ է, որ նախատեսուած է մէկ մարդու մէկ օրուան աշխատանքի համար։ Բայց միշտ այնպէս չի պատահիր որ մէկ օր աշխատողը կարենայ վաստակել մէկ աշխօր։ Երբեմն երեքից-չորս օր աշխատելով, հազիւ կարողանում են մէկ աշխօր վաստակել, մանաւանդ կանայք։

Աշխատանքը պարտադիր է բոլոր կոլխոզնիկների համար, բացառութեամբ մանուկների, անկարող ծերերի, ուսանողների եւ պետական պաշտօնեաների։

Աշխատանքը ժամերով չէ, այլ լուսաբացից մայրամուտ, ինչպէս Արեւելքի նահապետական գիւղերում,

Աշխատանքի եռուն շրջանը՝ ցանքի օրերից մինչեւ բերքահաւաքն է։

Ամէն երեկոյ խմբավարների ժողով է լինում, ուր ամէն մէկին աշխատանքի առաջադրանքներ են տրւում։

Առաւօտեան լոյսը չբացուած գիւղում լսւում են այս եւ այն կողմից ազդանշաններ՝ աշխատանքի դուրս գալու համար։

Աշխատաւորները իրենց օրուայ պաշարն առնելով՝ դիմում են որոշուած հաւաքատեղին, որտեղից խմբակներով մեկնում են աշխատանքի։ Եթէ աշխատանքը այնպիսին է, որ սայլերի անհրաժեշտութիւն կայ, մեկնում են սայլերով, հակառակ պարագային՝ հետիոտն, իրենց գործիքներով։

Աշխատանքից ոչ ոք չի կարող խուսափել։ Անտեսողները պատժւում են զանազան ձեւերով։ Իւրաքանչիւր կոլխոզնիկ պարտաւոր է տարուայ ընթացքում առնուազն 80 աշխօր վաստակել, հակառակ դէպքում կը հեռացուի կոլխոզից եւ կը պատժուի։

Այն մայրերը, որոնք փոքրիկ երեխաներ ու-

ՊՈՒՑ'Մ ԾԻԾԱՂ

# ԾԱԾԿԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԳԼՈՒԽԸ...

Հայաստանեայց եկեղեցին Փարիզի մէջ սկսած է փորձադրել Ս. Գիրքի հրամանները եւ կանոնները:

Առաջին առթիւ, ձեռք առած է կիներու գլուխը կարգի դնելու խնդիրը:

— Տիկի՛ն, արգիլուած է առանց գլխանոցի բաց գլխով եկեղեցի մտնել: Գացէ՛ք, ձեր գլխարկը դրէք, ապա եկէք աղօթելու: Այսպէս է օրէնքը:

— Պարոն ժամկոչ, տունս հեռու է, խնդրեմ թոյլ տուէք ծունկ մը աղօթք ընեմ, մոմ մըն ալ կպցնեմ Աստուածամարիկին առջեւը, ելլեմ երթամ:

— Պարոն հոգաբարձու, թոյլատրե՞նք տիկինին:

— Ո՛չ: Կարելի չէ: Օրէնքը՝ օրէնք է: Ձեմ կրնար մեղքը մտնել:

— Պարոն, ո՞ւր գրուած է այդ օրէնքը:

— Շատ բարակը մի փնտռէք, տիկի՛ն: Եթէ այդքան բան գիտնայի կաթողիկոս կ'ըլլայի: Գացէք տիրացուներուն, տէրտէրներուն հարցուցէք: Բայց Սրբազանը աւելի լաւ գիտէ այդ բաները:

Պօղոս Առաքեալը կը ճանչնա՞ք: Անշուշտ լսողայ էք: Անխոնջ քարոզիչ մըն էր: Ոտքի տակ տուած է ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքը, Յունաստա՛ը, Իտալիոյ եւ Ափրիկէի մէկ մասը՝ աւետարանելու համար Քրիստոսի կրօնքը: Ոչ միայն խօսքով քարոզած է, այլ եւ բազմաթիւ թուղթեր գրած է այդ տեղերու նորադարձներուն:

Խթան եղած է միւս առաքեալներուն, որ Երուսաղէմէն հեռանալը իրենց պատուին չէին կերցներ, ճիշդ մեր այսօրուան մտաւորականներուն պէս որ մայրաքաղաքներէն հեռանալը աքսորի համանիշ կ'ընդունին...

Եւ այս Մարդը, որ «Հեթանոսներու Առաքեալ» մակդիրը առած է, ոչ օթօ ունէր, ոչ Ակարդի վակոն եւ ոչ ալ օդանաւ իր տրամադրութեան տակ, ինչու որ Ան ոչ կաթողիկոս էր, ոչ արքեպիսկոպոս, ոչ ալ կաթ. պատրիարք: Ուտէն կախ տոպրակ մը՝ վրանագործի պիտոյքը մէջը — Պօղոս Առաքեալ վրանագործ էր, այդ ձեւով կը հանէր իր ապրուստը: «Ժամուց»ի, «յիշեաջիք»ի մասին գաղափար չունէր — եւ պարզ փայտէ գաւազան մը ձեռքը:

Այսպէս, Պօղոս պարզ առաքեալ մըն էր: Քրիստոս գրեթէ իրեն կը պարտի Աւետարանի տարածումը: Ահա այս քարոզիչն է որ տուած է, աղօթքի միջոցին կիներուն գլուխը ծածկելու հրամանը: Անշուշտ, այն ատենի կիներուն անխնամ մազերը նկատի առնելով: Գրած է Կորնթացիներուն՝ «Ամէն այր, որ գլուխը գոց աղօթքի կը կայնի, անպատիւ կ'ընէ իր գլուխը: Եւ ամէն կին որ գլուխը բաց աղօթքի կը կայնի, անպատիւ կ'ընէ իր գլուխը... Պէտք է որ կինը իր գլխուն շուք դնէ հրեշտակներուն համար...»: (Կորնթ. Ա. գլ. ԺԱ.):

Այս պատուէրը, հազար ինը հարիւր տարուան հնութիւն ունի եւ մեր եկեղեցիները դայն կ'ուզեն կիրարկել այս դարուն մէջ: Անդին, աւելի կենսական պատուիրաններ ջուրը տրուած են, որպէս զի Աւետարանին խօսքը տեղը գայ, «որ զմժղուկս քամեն եւ զուղտս կլանեն»...

Եթէ, այսօր Պօղոս Առաքեալ բարեհաճի այցելութեան գալ մեզի, անպայման վերի տողերը կը սրբագրէ առաջին առթիւ: Այրերուն գլուխը գոցել տալով, կիներուն գլուխները բանալ կը հրամայէ: Այնքա՛ն դեղեցկացած են կիներուն ուղեղատուփին արտաքինը...

Հրեշտակնե՞րը: Օ՛ աւելորդ մտահոգութիւն: Ինչպէս հայ «հաւատացեալները», հրեշտակներն ալ հազիւ թէ ոտք դնեն մեր եկեղեցիներէն ներս: Անոնք լաւ գիտեն որ միմիայն մամիկներն ու թոռներու տէր հայրիկները պիտի գտնեն հոն:

Թերեւս, Հարսնիքի կամ Զատկի տօնին, սանկ աչք մը նետեն եկեղեցիէն ներս, մեր երիտասարդներուն և երիտասարդուհիներուն պէս, որոնք այդ առթիւ իրենց զարդարեալ գլխանոցները դրած կ'ըլլան ի փառս մրցակցութեան: Ուրեմն հրեշտակները դայթակղելու պատճառ չեն ունենար...

Ամէն պարագայի մէջ, եկեղեցիներու վարչութիւնները, իրենց կրօնական բծախնդրութիւնը, կիներու գլուխէն սկսելու չէին: Շատ խախուտ տեղէն բռնած են գործը:

Արդ, կանայք հաւատացեալք, երբ ժամ կ'երթաք ձեր գլուխը մազով միայն չքաւորած եւ երբ ձեզի դիտողութիւն ընեն եւ ձեր գլուխը ծածկել առաջարկեն, առարկեցէք իրենց, թէ դուք, այդ գլուխը, սափրիչին կաթսային մէջ ապաշխարանքի ենթարկելու համար ժամերով հերթի սպասած էք: Թէ այդ տանջարանէն դուրս գալու համար, ձեր ամուսինին մէկ շաբթուան քրտնաթոր վաստակը, վարսայարդարին ափը դրած էք: Թէ այդ առթիւ, տունը, կրակի վրայ դրած ձեր սմբուկի լիցքը (տոլմա) ջուրը քաշելով ածուխի փոխուած է, սննդալ միասին այրելով, որով երեկոյին, ձեր խեղճ ամուսինին պանիր-հաց էք հրամցուցած... Այսքան ապաշխարանքէն ետքը, չարժե՞ր այս գլուխը առանց ծածկոյթի Աստուած հայրիկին գթութեանը յանձնել...

Եւ եթէ, այս կերպով կարելի չըլլայ համոզել եկեղեցւոյ բարեկրօն տնտեսները, ցոյց տուէք ձեր կարճ, կարած մազերը Պօղոսի նոյն թուղթը, Կորնթ. Ա. գլ. ԺԱ. ուր կ'ըսէ, «Ձի եթէ ոչ սքողեսցի կին, փոքրեսցէ զհերս իւր...», այսինքն աշխարհաբար լեզուով կը նշանակէ «Եթէ կինը չուզեր ծածկել իր գլուխը, թող մազերը կարճեցնէ, կտրէ»:

Իմ կողմէս այսքան: Մնացածը ձեր կանացի ճարպիկութեանը կը ձգեմ...

Կ. ՊԵՏՐՈՒՇ

նին, աշխատանքի մեկնելուց առաջ պարտաւոր են նրանց յանձնել մանկապարտէզ կամ մանկամսուր եւ իրենք աշխատանքի երթալ: Երեկոյեան աշխատանքից գալով կարող են վերցնել երեխաներին: Մանկապարտէզներն ու մանկամսուրները մնում են գիւղում: Բացառիկ դէպքերում ծծկեր երեխաներին տեղաւորում են դաշտային մսուրներում, որպէսզի մայրը կարողանայ կէսօրին ստինքով կերակրել իր երեխան:

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

# ԳԱՐՈՒՆ

Գարունն եկել
Վառուած փիրուզ չուխա հագած մի սէգ սարդար՝
Մկօց բաղի պատը ցատկել ներս է մտել.
Սուրը հանել, աջ է զարնում.
Կուժ կանչում արար աշխարհ.
Գոռում գոչում —
Ամէն կողմից բոց է թափում...

— Աղա Մկօ, տօ չա՛ն տղայ.
Երէկ տեսայ՝ նշենու տեղ, Սարգիս քեռու աղջկայ
Թուշը խածիր, բացիր մէջքի կարմիր գօտին,
Սեղմեցիր պի՛նդ՝ ծիծերը վառ թրթռացին:

— Հալա մի կա՛ց, ախպէր ասեմ, հալա մի կա՛ց...
Դա ի՞նչ բան էր գլխիս եկաւ...
Մէկը կարծես սրած սրով սրտիս խփաւ,
Նման մորթուած թաղա քուռու
Սիրտս արիւն ցաւ ա ընկել...
Էդ անաչէն մէջս եկել, աղջիկն առել Սարգիս քեռու,
Որպէս նրան չառնի Սարդար,
Աղջիկն առել, ելել է սար...

— Աղա Մկօ, քէօռ ես, ի՞նչ ա, բա չե՞ս տեսնում,
Սպրշումի շալը գլխին, գնդում վզնոց վզին առած,
Մատները վառ մի մոմակալ,
Մէրդ խակի աղջիկն առել սար չի գացեր,
Այ էն ա տես, մտել ա դաշտ մարմանդ ու մով,
Հով ա դարձել՝ գնդուն վզնոց վզին առած...

— Տօ մի սպասի՛ր...ես իմ արև, դա ի՞նչ բան ա...
Զանգում մօրս փէշից բռնած,
Մօրս կանանչ փէշից բռնած, կրկչալով, դղրդալով,
Ո՞ւր ա գնում... Սարգիս քեռու աղջիկն ասես.—
Աղջի Սօ՛նա, աղջի Սօնա՛...

— Աղա հայւան, ի՞նչ ես պտտում... խնձորենու
Ծաղիկների չոր ա հագել, գլխին բեհեզ, ճակտին հինա,
Կրծքերն հովի սրսփացող մատների տակ
Փայլակ-փայլակ հուր են հանել եւ կիսաբաց չրթունքներից
Քուլա-քուլա ծուխ է ելել...

Բա՛ ես քու մէր, բա ես քու հէր, հարամ ղաղա, սարդար աղա...
Հալա մի կա՛ց, հալա մի թո՛ղ, առնեմ թւանդ, առնեմ խանչալ,
Էս աննամուս, էս աներես, էս դաւաճան,
Զարնեմ զարնամ, զարնեմ իմ մէր, զարնեմ Սօնան,
Զարնեմ ջարդեմ, փռեմ գետին...:

— Աղա Մկօ, աղա հայւան, ի՞նչ ես կատղել...
Ամէն կողմից արիւն ոսկի չող ա թափւում,
Նաթաղանից հարսածները լերան սրտից հուր են հանում,
Դաշտերն ասես՝ ողողուել են,
Ծառերն ասես՝ ծաղիկների անձրեւ եկաւ,
Զանգուն ասես՝ մօ՛րդ շալը գլխից առել
Պատառ պատառ դաշտն ա նետել, հրավառել,
Աղա Մկօ, աղա հայւա՛ն, աղա Մկօ՛...

(Նայիրի) ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# «ՓԱՐԱ, ՓԱՐԱ»...

— Սանկ, վեր ի վերոյ՝ մի միլիոն կ'ըլլայ, ըսաւ Ղուկաս, առանց աչքերը վեր առնելու գործին վրայէն:

— Լա՛ւ, յարեց Հայկ,— ուրախ եմ, որ այս քանի մը տարուան մէջ մէկ միլիոն չինած ես: Ես քեզի բան մը պիտի հարցնեմ, եթէ գիտցար, այն ատեն, քու այդ «մի միլիոն»ին վրայ միլիոն մըն ալ ես պիտի աւելցնեմ:

Քմծիծաղով մը խօսեցաւ Ղուկաս աղբարը.

— Պօշ ամպար, պօշ ղամպար: Ծօ՛, դուն ո՛վ, միլիոն ունեցողը ով: Ձիս ալայի՞ կ'առնես: Դուն ո՞ւկէ պիտի գտնես միլիոնը:

— Եթէ դուն հարցումիս պատասխանը տաս ճի՛շդ կերպով, կը խոստանամ այս բոլոր յաճախորդներուդ առջեւ, որ կեանքս կը ծախեմ դրաւիս յատկացնելու համար, եթէ կորսնցնեմ: Իսկ եթէ չկրնաս հարցումիս պատասխանը տալ՝ դուն ի՞նչ կը վճարես ինծի:

— Խանո՛ւթը, խանո՛ւթը, ձայնեցին ներկայ յաճախորդներէն քանի մը հոգի միաբերան:

Իսկ մսագործին պատասխանը եղաւ առատաձեռնօրէն.

— Քիլօ մը միս: Քու հարցումդ ատկէ աւելի չարժեր, էկէր չի գիտնամ: Գիրքերու մէջէն սորված բան...:

— Շատ ճոմարտ ես եղեր, Ղուկաս աղբար,— հեգնանքով յարեց Հայկ:

— Ճոմարտը ես չեմ, դուն ես, պատասխանեց Ղուկաս: Զաթէն չունեցողները ատանկ հավայէն կը թռչին... Հարցո՛ւր, հայտէ: «Հայտէ՛, հարցուր» ըսելէ վերջ, դանակին ու պողպատ յեսանին չխքչխքոցներովը խանութը լեցուց, Հայկին տուած հարցումը խեղդելու նպատակով ու ցուցարարութեամբ...:

— Մեր Ոսկեդարը ո՞ր թուականին է, Ղուկաս աղբար, իր հարցումը ուղղեց եւ լուռ սպասեց պատասխանին:

— Հա՛, հա՛, հա՛, կեղծ խնդուքով մը պատասխանեց, հասկցայ միտքդ... Այ օղլո՛ւմ, ես քեզի չըսի՞ թէ ոսկի չունիմ... Իմ ունեցածս՝ որ ըսի քի մի միլոնի կը հասնի, թուղթ է, մօպիլիա է, խանութս՝ իր փօնով: Ոսկիներուս թիւը շատ քիչ է... Ձկրցայ, չկրցայ, բարեկամ:

— Ղուկաս աղբար, կրկնեց ու ընդլայնեց Հայկ իր հարցումը,— ես քու ունեցած ոսկիներուդ թիւը չէ որ կը հարցնեմ: Այլ՝ կը հարցնեմ թէ՝ մեր ազգը իր պատմութեան ընթացքին Ոսկեդար մը ունեցա՞ծ է: Այդ ո՞ր դարուն եւ ո՞ր թուականին է եղած: Ահա՛ հարցումս:

Մսագործ Ղուկաս աշխատանքը դադրեցուցած ու յաճախորդներու ծիծաղին տակ կեցած, ապուշ ապուշ Հայկին կը նայէր, քթին տակէն «ոսկիէ դար, ոսկիէ դար» կրկնելով, որ թերեւս կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ կը լսէր:

Ի վերջոյ՝ յարեց կակազելով.

— Պարապ... լախըռտու...: Ոսկին ոսկի է, սա դա՞րը որն է: Ես ատանկ պօշ բաներով վախտ դայիպ չեմ ըներ...: Փարա՛, փարա՛, ատոնք չի գիտնամ ի՞շ կ'ըլլայ: Ատոնք փոր կը կշտացնե՞ն:

— «Փարա պօլ՝ գլուխը՝ տօլ», ձայնեց յաճախորդուհի մը պոչ-շարքին մէջէն:

Ղուկաս աղբար չլսելու եկաւ: Հայկ շարունակեց.

— Սակայն, դրաւի եկանք չէ՞, Պ. Ղուկաս: Ահա այսքան յաճախորդ ալ վկայ են: Ուրեմն, չկրցար գիտնալ՝ ու դրաւը կորսնցուցիր:

— Խալք մի՛ ըներ, միջամտեցին քանի մը յաճախորդներ, կորսնցուցիր, դայիպ ըրիր իշտէ, սէրպէրի՛, տո՛ւր տղային քիլօ մը միսը:

— Ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ Հայկ, ես միսի, քիլօ մը միսի կարօտ չեմ: Ստամոքսիս համար ես կրնամ օրը օրին սնունդ ճարել: Այսօրուան համար հաց ունեցա՞յ, վաղուանը՝ Աստուած ողորմած է...: Ես միայն միտքի սնունդի պէտք ունիմ «Ոսկեդար»երը գիտնալու համար... Եւ, մէկ ալ՝ անկեղծ բարեկամներու...

— Հայտա՛յ, պոռաց մսագործը, արուեստական խնդուք մը դէմքին վրայ, իմ բարեկամներուս հէսա՞պը կայ: Ջավալլո՛ւ տղայ, բարեկամ կը փնտռէ... Գրպանը ծակ մարդը բարեկամ կ'ունենա՞յ:

— Ուրեմն, դուն բարեկա՞մ ալ շատ ունիս, Ղուկաս աղբար, հարց տուաւ Հայկ, ես այդ ալ չէի գիտեր...:

— Շա՛տ, հաթթը, հէսա՞պը կայ իմ բարեկամներուս:

— Սակայն, ես որքան որ գիտեմ, Պ. Ղուկաս, աւելցուց Հայկ, դուն մէկ հատիկ բարեկամ ունիս միայն...

— Մէկ հատի՞կ: Ո՞վ ըսաւ քեզի: Եւ ո՞վ է այդ մէկ հատիկ բարեկամը իմ, Պ. Հայկ, կրնա՞ս անունը տալ:

— Ինչո՞ւ չէ: Սիրով պիտի տամ այդ քու մէկ հատիկ բարեկամիդ անունը որ լա՛ւ ճանչնաս: Որ քեզի հաճոյք պատճառէ: Այդ բարեկամդ կը կոչուի Ցգիտութի՛ւն: Ահա՛ քու միակ բարեկամը: Լաւ ճանչցիր զայն այսուհետեւ:

Հայկ, մեր մսագործին միա՛կ բարեկամը ծանօթացնելէ ետք, երբ կոնակը դարձուց դուրս ելլելու համար, պոչ-շարքին մէջէն յաճախորդուհիէ մը հետեւեալ խօսքերը շպրտուեցան մեր «փարա՛, փարա՛» պատգամող Ղուկասին ետեւէն.

— «Դրամդ անհատնում, գլուխդ դդում...»:

(Վերջ) Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

# Յունաստանի հոգերը եւ մեծերու խաղերը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութեան ձեռքն անցած է զօր. Մարկոսի մէկ հեռագիրը որով ապստամբներու հրամանատարը կը ծանուցանէ «ազատ Յունաստանի կառավարութեան կազմութիւնը» եւ կը հրամայէ հնազանդիլ անոր օրէնքներուն։ Բայց եւ այնպէս պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը կասկածէին այս հեռագրին վաւերականութեան մասին։

Միւս կողմէ, դիւանագիտական պայքարը կը շարունակուի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ Ուրբաթ օր, խորհրդային պատուիրակը, Կրոմիքօ, ուղղակի ամբաստանեց Մ. Նահանգները. — «Ամերիկեան կառավարութիւնը երբեք չի փորձեր լուծում մը գտնել յունական հարցին, այլ կը ջանայ քաղաքական խաղ մը խաղալ, վտառողջ մթնոլորտ մը ստեղծելով Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ եւ դուրսը։ Փաստերը ցոյց կուտան թէ Մ. Նահանգները փորձեցին սեղմել օղակը յոյն ժողովուրդի վիզին վրայ, քաղաքական դերութեան մատնել զայն եւ վնասել անոր տնտեսական շահերուն»։

Այս առթիւ Պ. Կրոմիքօ պնդեց թէ Ալպանիա, Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա որեւէ յարձակում գործած չեն Յունաստանի դէմ։ «Քաղաքացիական պատերազմ կը մղուի, որովհետեւ հազարաւոր քաղաքացիներ կը պայքարին ազատութեան եւ անկախութեան համար»։

★ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնած են, հսկողութեան տակ առնելու համար Յունաստանի սահմանները։ Միեւնոյն ատեն կ'աշխատին համոզել որ Խ. Միութիւնն ալ միանայ այս ձեռնարկին։ Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Եուկոսլաւիա, Ալպանիա եւ Պուլկարիա երբ կը մերժեն արտօնել որ Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբը իրենց հողը մտնէ, կը նշանակէ թէ ծածկելիք բաներ ունին։

# Ընկերվարական Համագումար

Ինչպէս հաղորդած էինք, հինգշաբթի օր բացուեցաւ Ընկերվարական Կուսակցութեան 39րդ Համագումարը, Լիոնի մէջ։ Պատուիրակութիւններ ղրկած էին արտասահմանի բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւնները, որոնք մեծ գոհունակութեամբ ողջունեցին Ֆրանսայի ընկերվարութեան նուաճումները։ Այս առթիւ կարդացուեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ողջոյնի հեռագիրը։ Կարգով խօսեցան Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Զուիցերիոյ, Հոլանտայի, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Պաղեստինի, Յունաստանի, Սպանիոյ, Անգլիոյ ներկայացուցիչները, որոնք իրենց կազմակերպութեանց ողջոյնը հաղորդելով, յայտարարեցին թէ միասին պիտի զարգացնեն ընկերվարութիւնը ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Պելժիոյ ներկայացուցիչն էր մեծ վաստակաւորը, տը Պրուքէր, որ յայտարարեց.

— «Ֆրանսայի ընկերվարականները գործնական միջազգայնութեան դաս մը կուտան, մանաւանդ այս դժուարին պայմաններու մէջ։ Բոլոր երկիրներու ճառախօսները արտայայտեցին երկու հիմնական գաղափարներ, — կամք՝ իրենց երկրին մէջ ազատ ըլլալու, եւ անձկութիւն՝ գտնելու այն մեթոտը որուն շնորհիւ պիտի կրնան իրենց ջանքերը միացնել ուրիշ ազգերու ճիգերուն, ի խնդիր խաղաղութեան»։

Եզրակացնելով, տը Պրուքէր իբրեւ նշանաբան յիշեց Մարքսի մէկ խօսքը, որ արտասանուած է մէկ դար առաջ. — «Կեցցէ՛ ընկերվարական ժողովրդապետութիւնը, կեցցէ՛ Միջազգայինը»։

Այս ճառերէն վերջն էր որ նախագահը կարդաց Վրացիներու, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ուրիշ օտար կազմակերպութեանց ողջոյնի հեռագիրները, ջերմապէս շնորհակալութիւն յայտնելով։ Եւ յոյս յայտնեց թէ շուտով պիտի վերակազմուի Ընկերվարական Միջազգայինը։

Ուրբաթ առտու, Համագումարը հանդիսաւորապէս յարգեց յիշատակը 26 ընկերվարականներու որոնք զոհուած էին Լիոնի մէջ, դիմադրական պայքարի ընթացքին։

Համագումարը 1111ի դէմ 3068 ձայնով քուէարկեց կուսակցութեան բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, զոր պատրաստած էր ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ։ Ձեռնպահ մնացին 298 պատգամաւորներ։ Նիւթական գործունէութեան զեկուցումն ալ քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ (միայն երեք հոգի դէմ)։ Այս առթիւ յայտարարուեցաւ թէ դրոշմանիշերու գինը որ 5 ֆրանք էր, պիտի ըլլայ 8, իսկ անդամատետրերը՝ 10 ֆրանք (նախապէս 4 էր)։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանէն բազմաթիւ Գերմաններ ամերիկեան շրջանը ապաստանած են, խուսափելով պարտաւորիչ աշխատանքէ՝ իւրանիումի հանքերուն մէջ։ Ամերիկեան թերթերը շաբաթական 800 կը հաշուեն փախստականներուն թիւը։

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ամէն օր ընդհարումներ տեղի կ'ունենան Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ։ Ուրբաթ օր ծուղակ մը լարուեցաւ Թէլ-Ավիվի առջեւ, խումբ մը Արաբներու կողմէ, որոնք զինուած էին դանակներով եւ մահակներով։ Ամէնէն ծանրակշիռ դէպքը կը համարուի այս պարագան 1936-39էն ի վեր, երբ Արաբները փորձեցին խզել հաղորդակցութիւնները Թէլ-Ավիվի եւ Պաղեստինի միջեւ։ Ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ կրակ բանալ, ցուցարարները ցրուելու համար։ Սպաննուեցան երկու Հրեաներ եւ Արաբ մը։ Իբրեւ վրէժ, հրէական «Հականա» կոմիտէն ուժանակով պայթեցուց արաբական տուն մը, Թէլ-Ավիվի մօտ։ Տասնըմէկ դիակներ դիակներ հանուեցան փլատակներու տակէն։ Թէլ-Ավիվի եւ Եաֆայի մէջ Հրեաները եւ Արաբները, որոնք քով քովի կ'ապրէին տարիներէ ի վեր, այժմ կը տեղափոխուին, իրենց հասարակութեանց մօտ ապաստանելով։ Ոստիկանութիւնը 2000 կը հաշուէ մինչեւ հիմա տեղափոխուած բնակիչներուն թիւը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՅԻՆ (Rue des Saussaies) անդամներէն հինգ մահապարտներ գնդակահարուեցան Եշ. առտու, Մոնռուժի բերդին մէջ։ Առաջին երկուքը, Քլէպէռ Քոնպլէ և Ֆէռնան Ժուէռ կատաղի լուտանքներ տեղացին հարցաքննիչ դատաւորի գլխուն։ Կէս ժամ վերջը գնդակահարուեցան միւս երեքը, որոնց մէկը նոյնպէս հայհոյեց։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան հասած տեղեկագիրներու համաձայն, բանտարկուած ընդդիմադիրները տանջանքներու կ'ենթարկուին, խոստովանութիւններ կորզելու համար։ Նոյն աղբիւրէն մօտ երկու հազար կը հաշուեն վերջին շաբաթներու ընթացքին ձերբակալուած քաղաքացիներու թիւը։

ՃԱՓՈՆԻ հաշտութեան դաշնագիրը կնքելու համար, Խ. Միութիւնը առաջարկած էր բաւական համարիլ Չորս Մեծերու մասնակցութիւնը։ Մ. Նահանգները մերժեցին այս առաջարկը, պնդելով 11 պետութեանց մասնակցութեան վրայ։

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կռիւները փոխանակ դադրելու, աւելի սաստկացած են զինադադարի ծանուցումէն ի վեր եւ աւելի շատ մարդ մեռած է քան Միացեալ Ազգերու միջամտութենէն առաջ։ Հոլանտացիները հազար քիլոմեթր յառաջացած են Ճավայի հարաւային-արեւմտեան շրջանին մէջ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Միջազգային Ճամբարը այցելեց ուրբաթ օր, յորդորներ ուղղելով բոլոր արիներուն. — «Ձեր առաքելութիւնը պիտի ըլլայ եղբայրութիւն սերմանել բոլոր ժողովուրդներուն միջեւ»։ Նախագահը ճամբորդեց յատկապէս շինուած փոքր կառախումբով որ ժամը 10 քիլոմեթր կը կտրէ։

ԿԱԽԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ Պուխընվալտի դժոխքին դահիճներէն 22 հոգի, ցկեանս բանտարկութեան՝ հինգ հոգի, իսկ չորս հոգի ալ՝ 10—20 տարի բանտարկութեան։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ նոր լէյերը հրապարակ հանուեցան Օգոստոս 15ին։ Քսան հազար հին լէյը կը փոխանակուի մէկ նորի հետ։ Մարդ գլուխ մէկուկէս միլիոն լէյէն աւելի չեն փոխանակեր։

ՎԵՑ ՓՈՒՌՊԱՆՆԵՐ ճեփ-ճերմակ հաց կ'եփեն ... գետնախնձորով։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ քանի փռապաններ ալ նոյն միջոցին պիտի դիմեն։

ՈՒԹ ՀՈԳԻ ԱՊԽԱՑԱՆ Օրլէանի մէջ, օդանաւի մը խորտակման հետեւանքով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Մկրտիչեան եւ Շամշօեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սիրելի և յաւէտ ողբացեալ տիկնոջ, աղջկան, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
(ծնեալ Շամշօեան)

սուգին։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 31ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Մարմինը ամփոփուած է Guillotière գերեզմանատունը։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկ. Բ. Զիլեան իր խորին վշտակցութիւնը յայտնելով մեծ Հայուն եւ անզուգական Դաշնակցականին՝ ընկ. Հ. Օհանջանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆր. կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին եւ 500 ֆր. Համազգային Ընկերութեան։ Ստանալ Յառաջէն։

### «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Տիկին Մարիամ Շամլեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր քեռայրին՝ Պ. Մկրտիչ Գասպարեանի, Ֆրէզնօ, Քալիֆորնիա։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

## ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Օգոստ. (Յառաջ). — Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի, նոր շրջանի Բ. Պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցաւ 9-10 Օգոստ.։ Կը մասնակցէին 9 մասնաճիւղեր։ Ուրախութեամբ պէտք է յայտարարել որ մեր այս տարուան թէ Կեդր. վարչութիւնը եւ թէ Մասնաճիւղերը շատ շրջահայեաց եւ իսկապէս դժուարին աշխատանք մը կատարած են։ Նախ կրցած են 350 անդամներ արձանագրել։ Երկրորդ կարեւոր աշխատանքներ եղած են Ներգաղթի համար, եւ կրցած են քանի մը ընտանիքներ աւելի արձանագրել տալ։ Ա. կարաւանով 60 Խարբերդցի ընտանիքներ պիտի մեկնին Հայրենիք։ Նոր Խարբերդի համար գնած են բեռնատար կառք մը 510,000 ֆրանքի։ Միութիւնը մօտաւորապէս մէկ միլիոն մուտք ունեցած է, ուրեմն բոլոր ծախքերէն զատ աւելի քան 450,000 ֆր. ալ գանձը պատրաստ գումար մը ունի այսօր։ Այս աշխատանքը ամէն գնահատանքի արժանի է։ Ժողովը որոշեց որ բոլոր այն Խարբերդցիները որոնք Հայրենիք պիտի վերադառնան եւ չունին պէտք եղած գումարը իրենց անհրաժեշտ առարկաները գնելու, ամուրիներուն 2000, իսկ ամուսնացած եւ զաւակի տէրերուն, իւրաքանչիւր անձի 1500 ֆր.։ Նոր Խարբերդի դպրոցականներուն համար 25.000 պիւտճէ մը քուէարկեց, պատի ժամացոյց մը եւ տետրակ, թուղթ, մատիտ եւն. գնելու համար։ Երկրորդ կարաւանին համար եւս Հայրենասիրական ծրագիրներով աշխատելու պարտականութիւնը ձգուեցաւ նորընտիր Կեդր. Վարչութեան որ սիրով ընդունեց։ Այս համառօտ կերպով գրի առնուած գլխաւոր աշխատանքները ներկայացուցի, անշուշտ Կեդր. Վարչութիւնը իր զեկոյցով պիտի երեւայ մամուլի մէջ, ուրեմն կը մաղթենք յարատեւ աշխատանք։

Ն. Թէպոյեան

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻՆԵՐԻ կայանի մանուկները փոխանակ երկուշաբթիի կը հասնին երեքշաբթի, Օգոստոս 19ին, փրկուան ժամը 10ին Allée Léon Gambetta։ Քաղաք իջնելէ առաջ կը հանդիպին Բ. խումբի տղոց իրենց կայանին մէջ եւ միասին հաճելի օր մը անցնելէ վերջ կը ժամանեն Մարսէյլ օթոքարով։

### ԾՈՒՆԱՏԵՑՐ

ԷՔՍ. — Հ. Յ. Դ. «Քեռի» խումբին ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Օգոստոս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Palais de la Bière, S.F. I.O.ի սրահը։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Օգոստոս 17ին, կիրակի, ժամը 3ին, սովորական ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Դարգրոյի ագարակը, Անթիպ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Յակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Օգոստ. 3ին երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ իր մահկանացուն կնքած է ՕՐ. ՍԱԹԻՆ ԱՊԱՃԵԱՆ, 19 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ, հակառակ նոյնիսկ Փարիզի մէջ իրեն տրուած խնամքներուն։ Այս տխուր առթիւ իր եղբայրը՝ Պ. Յովհաննէս Ապաճեան փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆր. կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին։

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր-եկեղեցիին մէջ, այսօր, կիրակի, 17 Օգոստոս, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ ՇՆՈՐՀՔ ՎՐԴ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ։ Աստուածածնի տօնը կը կատարուի մասնակցութեամբ երգչախումբին ամբողջական կազմին, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի։ Խաղողօրհնէքի արարողութենէն ետքը մատաղի բաշխում։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ
Mardi 19 AOUT 1947 Երեքշաբթի 19 ՕԳՈՍՏՈՍ
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5113 Նոր շրջանի թիւ 722 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

Մէկ շաբթուան մէջ երկու սուգ: Մէկը միւսէն դառն: Կորուստներ՝ անփոխարինելի:

Օհանջանեա՞ն (31 Յուլիս): Ադրբալեա՞ն (15 Օգոստոս)

Եւ մեր միտքը մեքենաբար ետ կ'երթայ մինչեւ 1940, հաշուելու համար տերեւաթափը ամբողջ սերունդի մը: Առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան:

Ծրագիներ են որ մարեցան, հետզհետէ կը մարին, իրենց տարիքի եւ վաստակի ծանրութեան տակ: Եւ կամ կէս ճամբու վրայ: Բոլորն ալ հեռու՝ հայրենիքէն կամ հայրենի հողերէն: Ամէն մէկը հետք մը ձգած իր ետին:

Բնական երեւոյթ, պիտի ըսէին բանգէտներ:

Եւ սակայն խորապէս կսկծալի, երբ աչքի առջեւ կը բերենք այն ողջակէզը որ փոքրացուց ականաւոր դէմքերու ամբողջ սերունդ մը, 1915ի Սարսափներով: Բոլորն ալ բախտակից՝ աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու:

Միայն անուններու յիշատակութիւնը պիտի բաւէ՞ր, գաղափար մը տալու համար կորուստին խորութեան, անջրպետին լայնութեան մասին:

Անգամ մը եւս յիշենք ցիրուցան, մօտաւորապէս պահելով թուականներու կարգը:

Ստ. Եսայեան (Գահիրէ), Սեպուհ (Ամերիկա), Մարթին Շաթիրեան (Իրան), Արշակ Ջամալեան (Փարիզ), Արսէն Միքայէլեան (Պուէնոս Այրէս), Ա. Խատիսեան (Փարիզ), Ա. Հանըմեան (Փարիզ), Սամսոն (Իրան), Աբրահամ Գիւլխանդանեան (Փարիզ), Բժ. Ն. Թաշճեան (Նիւ Եորք), Մ. Վերածին եւ Յ. Ամատունի (Քալիֆորնիա), Գիւտ Մխիթարեան (Պրազիլիա, նախկին Եպիսկոպոս), Բժ. Յովսէփ Տէր Դաւթեան (Փարիզ), Բժ. Համօ Օհանջանեան (Գահիրէ), Նիկոլ Աղբալեան (Պէյրութ):

Երիտասարդներէն՝ Արսէն Պալեան (Աթէնք), Պօղոս Հիւսեան (Մարսէյլ), Մանուկ Ասլանեան (Պէյրութ):

Նախկիններէն՝ Վաղգէն Շուշանեան (Փարիզ), Կ. Բասմաջեան (Փարիզ), Սարհատ (Ալպանիա), Սարգիս Արարատեան (Պուքրէշ), Վ. Մինախորեան (Պելկրատ), Վ. Թաթուլ (Փարիզ) են:

Եւ տակաւին դէմքեր որ անկախ էին կամ չատոնց քաշուած այս կամ այն կուսակցութենէն.— Տիգրան Բէգզադեան, Ն. Ադոնց, Ռուբէն Բերբերեան (Նախկին Հնչակեան), Աղասի (նոյնպէս), Լ. Բաշալեան, Արմէն Ամուր, Տիգրան Կամսարական, Բժ. Վ. Թորգոմեան, Տիգրան Բուղադեան (Փարիզ), Ստ. Կուրտիկեան (Պոլիս), Մ. Աբեղեան (Երեւան), Հ. Վ. Հացունի (Վենետիկ), Մերուժան Պարսամեան (Փարիզ), Ա. Թերզիպաշեան:

Դեռ յիշե՞նք անոնք որ չիջեցան Հայաստանի մէջ կամ Խ. Միութեան անծայրածիր տարածութեանց վրայ: Քանի մը անուններ միայն, միեւնոյն սերունդէն,— Յովհ. Քաջազնունի, Սիրական Տիգրանեան, Սահակ Թորոսեան, եւ այլն: Իսկ եթէ բուն բոլշեւիկեան սերունդն ալ հաշուէինք, սկսելով Ա. Բակունցէն և Եղիշէ Չարենցէն... Եւ կամ հարցնէինք թէ ո՞ւր են Զապէլ Եսայեանը, Տիգրան Զաւէնը, Ս. Յակոբեանը, Աշոտ Յովհաննիսեանը, Լուկաշինը, Սաքօն եւ միւս հիմնադիրները Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան, ինչպէս եւ անոնց ուղեկիցներն ու յաջորդները...

Ամփոփուինք մեր կորուստներուն վրայ:

Ինչո՞ւ ծածկել. վերջալոյսն է սերունդի մը որ տարիներով խոկաց, գործեց եւ արդէն ուժասպառ, հետզհետէ կը հատնի:

Պատմութիւնը պիտի դատէ անոնց իւրաքանչիւրին արժանիքներն ու վրիպումները, ամէն մէկուն տալով իր տեղը:

Եւ հիմա որ ահաւոր անջրպետ մը բացուած է անոնց եւ յաջորդներուն միջեւ, երբ դիրքերը կը պարպուին եւ պահանջները կ'աճին, մէկ մտահոգութիւն պիտի ունենան մնացողները,— միջին թէ նոր սերունդ.—

Տանապատկուիլ սրտով ու մտքով, ոչ միայն բացերը գոցելու, այլ եւ ի հարկին երէկը գերազանցելու համար:

Կարգ մը տեսակէտներով, շատ աւելի աննպաստ էին պարագաները, երէկ, սուլթանական եւ ցարական տիրապետութեան տակ: Եւ սակայն մարդիկ ոչ վհատեցան, ոչ ալ կէս ճամբան մնացին, մինչեւ օրհասական ժամը:

Հանրային կեանքի մէջ ալ, ամէն վերջալոյս իր արշալոյսը պիտի ունենայ:

Շ.

## Ներգաղթը Յունաստանէն

### 2000 ՀՈԳԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

ԽՄԲ.— Աթէնքի «Ազատ Օր»ը տխուր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ներգաղթի առթիւ կատարուած անկարգութեանց մասին, Յուլիս 26-31ի թիւերուն մէջ: Հատուած մը (29 Յուլիս).—

«Քսան օրերէ ի վեր, երկու հազար հոգիէն աւելի՝ երախայ, այր, ծեր եւ կին, սխալ կարգադրութեան մը, ըսենք՝ թիւրիմացութեան մը երեսէն, Սելանիկի եկեղեցիի բակը, Յ. Ա. Ժ. Մ.ի ակումբը, Բողոքականաց սրահը եւ մասամբ ալ քարափը կը գիշերեն բացօթեայ:

Յուլիս 10ին, Առեւտրական Նաւատորմի Նախարարութեան գրասենեակէն կը հաղորդուէր հեռաձայնի տնօրէնութեան՝ թէ Յուլիս 15ին, Օտեսայէն ռուսական շոգենաւ մը ճամբայ ելած է դէպի յունական ջուրերը՝ Սելանիկի հայ գաղթականները առնելու համար: Այս հրահանգին վրայ, Ներգաղթի Կոմիտէին նախագահութեան կը հրահանգուի, որպէսզի գոյքերը քարափ փոխադրուին:

Ժողովուրդը ամէն օր անձկութեամբ կը սպասէր ծովեզերքը: Ամէն երեւցող շոգենաւի կայմերը դիտելով կը կարծէր որ՝ իրենց սպասած շոգենաւը կուգայ, մինչդեռ եկած նաւերը բեռնատար նաւեր էին:

Այս կացութեան մէջ, Թուականէս ութ օր առաջ, շոգենաւ մը կ'երեւայ Քարապուռնէն: Տոքթ. Վարժապետեան, ծովեզերքի իր տունէն, հեռադիտակով կը դիտէ եւ կը նշմարէ զայն: Հեռաձայնին վազելով, կը հրահանգէ Ներգաղթի Կոմիտէի ատենապետ Զարեհ Ռուբինեանին, որպէսզի Աթէնք, պատուիրակ Պ. Մելքոնեանին իմացնէ: Ճիշդ այդ պահուն է որ՝ պատուիրակ Պ. Մելքոնեան հեռաձայնով Ազգ. Առաջնորդարանի հետ կը խօսէր: Քարտուղար Պ. Թագւոր Աւետիսեան կը պատասխանէ. «Ահա շոգենաւին կայմերը երեւցան ծովուն բացերէն»: Պատուիրակը անմիջապէս օդանաւ նետուելով Սելանիկ կուգայ... Ոչ նաւ գտաւ անշուշտ եւ ոչ ալ նաւու շուք:

... 2000 ներգաղթողներուն համար ստեղծուած է կացութիւն մը, որուն նմանը չէ արձանագրուած գաղութիս տարեգրութեանց մէջ:

Գոյքերը իրարու վրայ դիզուած, քարափը կը սպասեն 25 օրերէ ի վեր: Նաւահանգիստի իշխանութիւնները սկսան նեղուիլ եւ օրական մէկ միլիոն տրամի կը պահանջեն: Ազգ. Իշխանութիւնը եւ Ներգաղթի Կոմիտէն գերագոյն ճիգեր կը թափեն՝ կացութիւնը մեղմացնելու համար: Անօթութիւնը եւ թշուառութիւնը սահման չունին. 2000 հոգիի համար օրական երկու միլիոն տրախմի պէտք կայ իբրեւ հացագին: Նիւթական պահեստը սպառեցաւ:

Երէկ, քաղաքիս ամէն հոսանքներէն, ընկեր Ռուբէն Գալֆայեանի նախաձեռնութեամբ, խառն ժողով մը գումարեցինք: Անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան, գոյացաւ մէկ միլիոն տրախմի. հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ շոգենաւին գալը: Կարիքը այնքան մեծ է որ կարելի չէ բացատրել: Հ.Բ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղը տասնոց չունի: Քիչ բան տուաւ: Հայ Գթութեան Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը օրական 200,000 տրախմիով մասնակցեցաւ, իսկ ընկ. Ռուբէն Գալֆայեան մէկ անգամէն 500,000 տրախմի տուաւ:

Երախաներն ու շատ թշուառները՝ ունեւոր եւ բարեկեցիկ սրտցաւ ազգայիններու տուները կը կերակրուին»:

★ Ա. շոգենաւը մեկնած է Օգոստ. 2ին:

### ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Պէյրութէն կը գրեն Օգոստ 12 թուականով.—

Ներգաղթը կը շարունակուի: Մինչեւ հիմա երեք կարաւաններ մեկնեցան (երրորդը՝ երէկ իրիկուն), խորհրդային «Փոպետա» նաւով, իւրաքանչիւր անգամին 3000 հոգի տանելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի զանազան վայրերէն: Այս տարի աւելի լաւ կազմակերպուած է գործը եւ հաւատաքննական աղտոտ խաղեր դրեթէ չկան: Անցեալ կարաւանով գնաց նաեւ տխրահռչակ Հրանդ Տէվէճեանը, Առաւօտի խմբագիրը որ վիրաւորուած էր վերջերս, խորհրդաւոր պարագաներու մէջ:

Անգործութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ, արճիճի պէս ճնշելով բազմանդամ ընտանիքներու վրայ:

---

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Օգոստ.— Հարաւ. Ֆրանսայի Ներգաղթի Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է (50,000) յիսուն հազար ֆրանք Կեսարիոյ եւ շրջանի Վերաշինաց Միութենէն:

## Զօր. Մարկոս կը սպառնայ Յունաստանի թագաւորին

### ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն շաբաթ օրուան թուականով.— Զօր. Մարկոս, Յունաստանի ապստամբներուն ընդհ. հրամանատարը, այսօր յայտարարեց իր գաղտնի անթելէն թէ Փոլ Թագաւորը գահընկէց պիտի ըլլայ եւ նոր ժողովրդական կարգուսարք մը պիտի հաստատուի ձախակողմեան տարրերու կողմէ: Զօրավարը ըսաւ թէ իր զինուորական կեդրոնը արդէն ձեռք առած է իշխանութիւնը հիւսիսային Յունաստանի մէջ, «մինչեւ որ առժամեայ ժողովրդական կառավարութիւն մը կազմուի»: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ կեղծ է, հետեւաբար անվաւեր՝ այն հանրաքուէն որով գահ բարձրացաւ Թագաւորը: Ժողովրդավար բանակը (որուն հրամանատարն է զօր. Մարկոս) կը կռուի Յունաստանի ազատութեան եւ անկախութեան համար: Անոր հիմնական նպատակն է մեր ամբողջ երկիրը փրկել օտարականներէն եւ անոնց ներքին գործակալներէն: Արդէն իսկ Յունաստանի ազատ շրջաններուն մէջ հաստատուած են պայմաններ, կազմակերպելու համար ժողովրդական իշխանութիւն մը ժողովրդավար հիմերու վրայ: Ժողովրդական իշխանութիւնը կ'ընդունի եւ կը քաջալերէ ամէն գործ եւ օգնութիւն օտար դրամատիրական կամ միջազգային կազմակերպութիւններէ, որ կը նպաստեն յունական տնտեսութեան»:

Այս յայտարարութեան առթիւ, բարձրաստիճան պաշտօնատար մը ըսած է.— «Մենք արդէն կը սպասէինք թէ Մարկոս օր մը պիտի գայ այսպիսի յայտարարութեամբ մը: Անակնկալ չէ: Ան շատոնց յայտնած է թէ առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի: Կը թուի թէ կը մօտենան օրերը»:

### ԿԻՒՄԻՒԼՃԻՆԱ, ՍԵԼԱՆԻԿ ԵՒ ԱՅԼՆ

Զօր. Մարկոսի յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, ապստամբները կատաղի յարձակումներ սկսան Յունաստանի հիւսիսային լեռներուն մէջ: Անոնք ծանր հրասանդներ գործածեցին Սելանիկի մէջ: Աւելի քան 150 տուներ աւարի տրուելէ վերջ հրկիզուեցան Քոմոթինիի մէջ (Կիւմիւլճինա, արեւմտեան Թրակիա): Ուրիշ յիսուն տուներ կրակի տրուեցան Մոնավի գիւղին մէջ, Քոմոթինիէն 17 մղոն հեռու: Ապստամբները կ'ընտրէին յունական բանակի զինուորներուն ազգականներուն պատկանող տուներ, քանդելու համար: Կ'ըսուի թէ չորս գիւղացիներ առեւանգուած են Մոնավի գիւղէն: Շրջակայ գիւղերու բնակիչները քաղաքները կ'ապաստանին ապահովութեան համար: Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ 25 գիւղացիներ ապստամբներուն միացան, իրենց տուները քանդուելէ վերջ: Ուրիշ գիւղի մը բնակիչները դիմադրած ըլլալով գնդակահարուեցան:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, կառավարական բանակին 8րդ զօրաբաժինը ծանր կորուստներ պատճառած է ապստամբներուն, Եանինայի հիւսիսակողմը: Անոնք ուրիշ կորուստներ ալ կրեցին, երբ կը փորձէին գրաւել երկու գիւղեր, Ալպանիոյ սահմանին վրայ:

Յանդուգն հրոսախումբ մը որ կը բաղկանար 300 ապստամբներէ, յարձակումներ կատարեց Օստիա գիւղին վրայ, Աթէնքէն հազիւ 70 քիլոմեթր հեռու:

★ Մոսկուայի անթելը Պոլսէն հաղորդուած տեղեկութեան մը համաձայն կ'ըսէ թէ 12,000 ամերիկացի սպաներ եւ մասնագէտներ հասած են Յունաստան, ամերիկեան զէնքերու գործածութեան վարժեցնելու համար յունական բանակը: Ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան նախագահը Գերմանիա գացած է, մասնակցելու համար զինուորական խորհուրդի մը որ պիտի քննէ նաեւ Յունաստանի կացութիւնը:

## Ընկերվարական Համագումարը

### ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ «ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳ»Ի ՄԱՍԻՆ

Ընկերվարական համագումարին շաբաթ օրուան նիստին մէջ, նշանակալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մասին: Վիճաբանութեանց ընդհանուր ոգին ուղղուած էր համայնավար կուսակցութեան խաղերուն դէմ: Վարչապետը, Պ. Ռամատիէ եւս արտայայտուեցաւ, առանց բառերը ծամծմելու: Ուժգնօրէն պաշտպանելով իր քաղաքականութիւնը վերջին եօթը ամիսներու միջոցին, երբ հարկադրուեցաւ ճամբել համայնավար նախարարները, Պ. Ռամատիէ յայտարարեց, ջերմ ծափերու մէջ.

— «Կուսակցութիւնը պայքարի պէտք է պատրաստուի ամբողջովին, իր բովանդակ հաւատքով եւ պայծառատեսութեամբ: Չկարծենք թէ հորիզոնը կը բացուի երբ կը լուծենք այս կամ այն խնդիրը: Այն հիմնական հարցերը որ կը ճնշեն մեր վրայ շատ հեռու են վարդապետական վիճաբանու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

# ԹՇՆԱՄԻԻՆ ՀԱՅ ՃԱԳՈՒԿՆԵՐԸ

Արտասահմանեան հայ մամուլը այնքան տարուած է ներքին վէճերով որ սկսած է մոռնալ Թիւ մէկ Թշնամին ու անոր հայ ձագուկները։

Այդ մոռացութեան մէջ կը կորսնցնենք նաեւ դէպի հայ լրտեսը, մատնիչը մեր ունեցած զարշանքը որ կը բխի մեր ազգային նկարագրի լաւագոյն յատկանիշէն, աւելի չեշտուած հայ յեղափոխական շարժման աւանդութիւններէն։

Ներկան լաւ հասկնալու համար, քիչ մը հինին անդրադառնանք։

Կ. Պոլսոյ նախկին պատրիարք Զաւէն արք.ի յուշերը նոր լոյս տեսան։ Զարդերու պատմութեան զուգահեռ, ընթերցողին հոգին կը խռովէ հայ լրտեսներու գործունէութիւնը։ Դէպքերու անմիջական ազդեցութեան ներքեւ գրի առնուած չէ այս գիրքը։ Զաւէն արք. իր ունեցած նօթերը օգտագործելով, անցեալ տարի պատրաստեց այդ յուշերը։ Ան նախ կը խարանէ համբաւի տիրացած քանի մը հայ մտաւորականներու, պետական պաշտօններու տիրացած քանի մը մարդոց Թրքասիրութիւնը։ Իսկ աւելի ետք կը յիշէ Թուրք ոստիկանութեան ծառայող Արշաւիր Եասեանը, Հմ. Աբամեանցը, Ցարութիւն Մկրտիչեանը, Հրանդ վրդ. Յովասափեանը, Տէր Ներսէսեանը, ու կ'ըսէ. «Ոստիկանութեան տեսուչ Պետրին, օր մը Շիրինեանին (Պատրիարքարանի գործակատարին) ըսած է թէ 20 հայ լրտեսի պէտք ունենալնիս յայտարարեցինք եւ 150 անձեր խնդրագիր ներկայացուցին»։

Հայ լրտեսներու ամէնէն հռչակաւոր տիպը, անտարակոյս Արշաւիր Եասեանն էր, Գահիրէի Գալուստեան վարժարանի երբեմնի ուսուցիչը եւ Եգիպտոսի Հնչակեան կուսակցութեան պատգամաւորը՝ 1914ի սկիզբները Քոստանցա գումարուած Հնչակեան համագումարին մէջ։ Զաւէն պատրիարք կ'ըսէ, որ Եասեան լուր տուած է Թուրք ոստիկանութեան Հնչակեան համագումարին տուած որոշումը՝ մահափորձի ենթարկելու Թալէաթը։ Եասեանի տուած մանրամասն տեղեկութիւններու հիման վրայ է որ կը ձերբակալուին արտասահմանէն Պոլիս ղրկուած ահաբեկիչները (Փարամազ եւ իր գործակիցները) եւ ուրիշ անմեղներու հետ մաս կը կազմեն քսան կախաղաններուն։

Եասեան տարագրութեան ամբողջ տեւողութեան շարունակեց իր ազգակիցները Թուրքերուն մատնել։ Զինադադարին Կիլիկիոյ մէջ ան խեղդամահ եղաւ դաշնակցական ահաբեկիչ Գարեգին Մարգարեանի կողմէ որ քանի մը տարի առաջ մեռաւ Լիբանան, Ազունիէի ապաքինարանին մէջ։

Զինադադարին շունչ քաշեց հայութիւնը ու Պոլսոյ, Կիլիկիոյ մէջ իրարու ետեւէ գետին փուեցան հայ լրտեսները։

Բայց ո՞վ կը խորհէր թէ խանդավառութեան այդ շրջանին դարձեալ Թշնամին մեր մէջ կը գործէր հայ դաւաճաններով, յանձին Բանթիկեանի մը։ Վերջերս «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ Պ. Վահրամ Տատրեան մանրամասնօրէն ներկայացուց այդ ականաւոր լրտեսին գործերը որ շատերուն ծանօթ է։ Ան կը պաշտօնավարէր անգլիական Ինթելիճընսի մէջ եւ կը մնայ գաղտնիք թէ ինչպէս կը յաջողէր նաւերով գաղտնի զէնք փախցնել քէմալականներուն։ Այժմ Թուրք պատմագիրներ կը խոստովանին Բանթիկեանին օգնութիւնները եւ «Ժամանակ» թերթը չամչցաւ այս առթիւ իր հրճուանքը յայտնել։ Զմոռնանք որ նոյն օրերուն քէմալական բանակը Հայաստանի վրայ կը յարձակէր եւ նոյն զէնքերով կը կոտորէր Անատոլուի մնացորդ հայ եւ յոյն բնակչութիւնը։

Կը բաւեն այս թուումները, հանելու համար քանի մը եզրակացութիւններ։

Մեր պատմութեան մէջ Վասակներու գոյութիւնը պէտք չէ վերագրել մեր ազգային նկարագրի թերութիւններուն, Ընդհակառակն ոչ մէկ ազգ իր Վասակները այնքան սատած է։ Ամէն երկիր որ արտաքին Թշնամիի յարձակումին կ'ենթարկուի, պիտի ունենայ ներքին Թշնամիներ, հոգեկան Փրանկախտաւորներ, որոնք հաճոյք կը զգան Թշնամիին ծառայելու այս կամ այն նկատումով։

Դաշնակցութիւնը իր երկարամեայ գործունէութեան ընթացքին կարող է շատ մը սխալներ գործած ըլլալ. չի սխալիր ան որ երբեք գործ ըրած չէ։ Բայց Դաշնակցութիւնը մէկ արատ երբեք չէ ունեցած՝ հայ մատնիչը, լրտեսը չէ յանդգնած անոր սեմէն ներս ոտք կոխել, որովհետեւ անհնար է որ ան կարողանայ հոն շնչել ու ապրիլ։

Անցեալ տարի Զահլէի մէջ Պ. Գաթարեան Զաւէն Պատրիարքին կարծիքը կը հարցնէ Դաշնակցութեան մասին։ Ան թուղթ մը կ'ուզէ եւ վրան կը գրէ. «Ա.— Դաշնակցութիւնը մեր անկարգ հայութեան մէջ կարգ կանոն մտցուց։ Բ.— Թալէաթի եւ իր նմաններուն ահաբեկումը միայն բաւական էր, որ յարգանք պարտադրէր մեր բոլորիս»։

## Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

## ԿՈԼԽՈԶ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն երեկոյ բրիգադիրը (խմբավար) պարտաւոր է լինել բրիգադիրների օղակում, չափել նրանց կատարած աշխատանքը, հաշուել հասանելիք աշխօրերը եւ արձանագրել աշխատանքի գրքոյկներում։

Կոլխոզն ունի նաեւ արհեստանոցներ, ուր աշխատող արհեստաւորը, իր կատարած աշխատանքի համար ստանում է նոյնպէս աշխօր։ Իւրաքանչիւր արհեստաւորի տրւում է օրուայ առաջադրանք եւ նա պարտաւոր է լրացնել մինչեւ երեկոյ։ Արհեստանոցում աշխատանք չլինելու դէպքում արհեստաւորը պարտաւոր է աշխատել դաշտում, կամ մի այլ աշխատանք կատարել։

### ԲԵՐՔԻ ԲԱՇԽՈՒՄ

Ուշ աշնանը, երբ վերջացած է բերքահաւաքը, կոլխոզը կատարում է բերքի բաշխում այս ձեւով.—

Եթէ կոլխոզը ունի մասնաւոր մշակութիւններ (ծխախոտ, բամպակ, թէյ, շաքարի ճակնդեղ եւն) ստացուած բերքը պարտաւոր է 100%ով յանձնել պետութեան։

Մնացած մշակութիւններից յանձնւում է պետութեանը միայն պետական պարտաւորութիւն կոչուած բնատուրքը, որ կազմում է բերքի 1/5 - 1/2ը։

Պետական պարտաւորութեան համար յանձնուած մթերքների դիմաց պետութիւնը կոլխոզին տալիս է՝ ուրիշ մթերքներ (բամպակացան եւ ծխախոտամշակ կոլխոզներին՝ հացահատիկ), կամ վճարում է դրամական հաշւով։ Ցորենի համար պետութիւնը կոլխոզին վճարում է՝ 1 քիլոկրամի դիմաց 10-13 կոպեկ։ Այդ նոյն ցորենից պատրաստած ալիւրը պետութիւնը վաճառում է քիլոկրամը 3 րուբլի 60 կ. — 3ր. 20 կ., եւ նոյն ալիւրի հացը՝ 2ր. — 2 ր. 20 կոպեկ։ Իւղը՝ 1 քիլ. 1ր. 70կ. — 2ր. 30կ. եւ վաճառում է 20-24 րուբ. միսը՝ 1 քիլ. 45-65 կ. վաճառւում է 8-12 րուբլի։ Մօտաւորապէս նոյն համեմատութեամբ էլ միւս մթերքները։

Ուրեմն բերքը բաշխւում է այսպէս.—

1. Պետական պարտաւորութիւն, որի քանակը նախապէս յայտնուած է լինում կոլխոզին։

2. Գալիք տարուայ սերմացուն։

3. Անձեռնմխելի ֆոնդ։ Օգտագործւում է սերմացուն կամ ցանքը փչացած լինելու դէպքում։

4. Փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ, բերքի մինչեւ $1\frac{1}{2}$%ը, որի 35%ը պետութիւնն է գանձում։

5. Ամէն կոլխոզ ունի դրամատիրական երկիրներում գտնուող միջազգային յեղափոխական մէկ անդամ (Թելման, Խոզէ Դիաս, Մ. Քաշէն, Թորէզ եւն), որոնք լաւագոյն կոլխոզնիկի աշխօրերի չափ եւ նոյնքան բերք պիտի ստանան։ Վերջինը գանձում է պետութիւնը եւ գործածում ուր որ անկ է։

6. Բնամթերքով վճարւում են դրսից եկած աշխատողները. (կոլխոզի նախագահ, որ ուղարկւում է պետութեան կողմից, հաշուապահ, եթէ կոլխոզը չունի, գիւղատնտես, անասնաբոյժ, բժիշկ, եւն)։

7. Ընթացիկ ծախքերը հոգալու համար շուկայում ազատ վաճառելու բաժինը։

8. Ինչ որ մնաց բաժանում են կոլխոզնիկներին, ըստ իրենց վաստակած աշխօրերի։

Բնատուրքը ոչ միայն բերքից է, այլ նաեւ իւղից, մսից (կենդանի), բրդից, մրգից, բանջարեղէնից եւն։ Դրանցից բացի վճարւում է դրամով՝ եկամտահարկ, կուլտուրական հարկ եւն։

Կոլխոզը պարտաւոր է իր սահմանից անցնող ջրանցքի առուն իր միջոցներով կառուցանել (փորել), խճուղին իր միջոցներով պատրաստել, երկաթուղիների կառուցման իր մասնակցութիւնը բերել։ Եւ այդ բոլոր աշխատանքները վճարել բնամթերքով։

### ԿՈԼԽՈԶՆԻԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Կոլխոզնիկն ունի իր տնամերձ հողամասը, 1/4 հեկտար, որի մէջ մտնում են տնատեղը, բակը եւ մի կտոր այգի կամ բանջարանոց։ Կոլխոզնիկը կարող է ունենալ 1—2 կով, կամ մինչեւ 20 ոչխար։ Արգիլուած է ձիկան անասուն ունենալ։ Կարող է պահել անհամար ճագարներ եւ հաւեր, մէկ խոզ։ Անասունների սնունդը պէտք է հոգայ ինքը կոլխոզը, եթէ չունի, չի տրամադրւում։ Կոլխոզնիկը իրաւունք չունի աշխատանքի եռուն շրջանին հանրային գործը թողած իր անձնական գործով զբաղելու։

Առանց կոլխոզի վարչութեան թոյլտուութեան ոչ մէկ կոլխոզնիկ գիւղից բացակայելու իրաւունք չունի։ Իր գիւղէց բնակութեան համար մէկ ուրիշ գիւղ կամ քաղաք փոխադրուելու իրաւունք չունի։

Եթէ իր արհեստի համապատասխան գործ չկայ կոլխոզում, պարտաւոր է աշխատել այնտեղ ուր կ'ուղարկէ վարչութիւնը։ Կոլխոզնիկը վճարում է եկամտահարկ, կուլտուրհարկ եւ ուրիշ մանր հարկեր։ Ունեցած ամէն կովի համար պետական պարտաւորութիւն պէտք է տայ 7 քիլօ իւղ։ Ամէն կոլխոզնիկ պարտաւոր է պետութեան յանձնել ամէն տարի 48 քիլօ միս, որպէս պետական պարտաւորութիւն։

Կոլխոզնիկն իրաւունք ունի իր աւելցուկ մթերքները ազատ կերպով վաճառելու շուկայում, եթէ պետական պարտաւորութիւնները կատարել է եւ հարկերը ճարել։

Ահա այս է համառօտ պատկերը կոլխոզի։ Զանց եմ առնում գրել այստեղ մի քանի երեւոյթներ որոնք համատարած բնոյթ չեն կրում։

Ովքեր բախտ ունենան հայրենիք երթալու, կը տեսնեն, եւ կ'իմանան թէ որքան ճիշտ են իմ գրածները։

Յաջորդ յօդուածներով՝ աշխատանքի եւ արհեստների մասին։

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

Այս պահուն այս կամ այն չափով դարձեալ կ'արծարծուին Հայկ. Դատը, Հայաստանի հողային պահանջները եւ Թուրքերը ստիպուած մեծ բանակ մը կը պահեն զէնքի տակ։ Ո՛չ թէ միամտութիւն, այլ ոճիր է խորհիլ որ Թուրքը, այնքան ձեռնհաս «բաժնէ որ տիրես»ի քաղաքականութեան, կ'անտեսէ արտասահմանի հայութիւնը։

Համայնավարութիւնը իրմէ դուրս ուրիշ կուսակցութիւն չի ճանչնար եւ բոլորին դէմ կը պայքարի բացայայտօրէն։ Գաղութներու մէջ տարիէ մը ի վեր Դաշնակցութեան դէմ սաստկացած պայքարին մէջ անհնար է որ Թուրքերը իրենց մատը չունենան, իրենց գործակալներով, խառնակիչներով։ Որովհետեւ ան շատ դիւրութեամբ հակադաշնակցական կազմակերպութիւններու մէջ կրնայ զետեղել իր ձագուկները, հայ ժողովուրդին մէջ պայքարը աւելի խորացնելու համար։ Պայքար մը, որմէ միայն Թուրքը շահ ունի։

Ուշադրաւ պարագայ։ Այս պատերազմի ընթացքին երբ համայնավարները դադրեցուցած էին իրենց պայքարը Դաշնակցութեան դէմ, Հալէպի, Պէյրութի, Գահիրէի մէջ քուրջի կտորներ կային, որոնք ոչ մէկ առեն այդ պայքարը դադրեցուցին։ Կասկած մի ունենաք որ Եասեաններու, Բանթիկեաններու նման այլասերածներ աննշմար կերպով կը գործեն մեր կեանքին մէջ, երբ մենք այնքան պառակտուած ենք։ Զենք տեսներ Թիւ մէկ Թշնամիին հայ ձագուկները, որոնք մեր ժողովուրդին Թիւ մէկ սրիկաներն են ու յանդգնութիւնը ունին Դաշնակցութիւնը որակելու հայութեան Թիւ մէկ Թշնամին, մոռցնել տալու համար դարաւոր Թշնամին։

ՀԱՅՈՐԴԻ

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Աշխարհի ամէն կողմը ուր որ ափ մը Հայ կայ տօնեց այս տարի հայրենիքի ազատագրութեան համար ինկած հերոսներու յիշատակը։ Մենք ալ տօնեցինք մեր կարգին Օգոստ. 9ին։ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս «Հրայր» խումբը Խանասորի Արշաւանքին տօնակատարութեամբ սկսաւ իր գործունէութիւնը։ Շաբաթ երեկոյ, հակառակ սաստիկ փոթորիկին եւ անձրեւին, Միւթիւալիթէի սրահը լեցուած էր տեղացի եւ օդափոխութեան եկող հայրենակիցներով։

Օրուան նախագահը, ընկ. Գ. Փարիզեան, ամփոփ կերպով բացատրեց թէ ինչո՛ւ կը տօնենք այս տարեդարձը եւ թէ ինչ օգուտ կը քաղենք նման տօնակատարութիւններէն։ Նոր Սերունդի խումբը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ը եւ «Կարկուտ Տեղաց»ը։ Ներկաները հրաւիրուեցան մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հերոսներուն եւ Հ.Յ.Դ. առաքեալին, ընկ. Հ. Օհանջանեանի յիշատակները։ Յաջորդաբար երգեցին ու հայկ. տարազներով պարեցին Նոր Սերունդի օրիորդները։ Երկու ուղերձներէ վերջ, օրուան բանախօսը, ընկ. Ա. Քէօսէեան պատմեց Խանասորի Արշաւանքը եւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան կազմութիւնը։ Յիշեց այն բոլոր հերոսական դէպքերը եւ կռիւները որոնք մեր ազատագրութեան պատմութեան էջերը զարդարեցին։ Այսօր Դաշնակցութիւնը նոյն թափով կը պահանջէ ընդարձակել Հայաստանի սահմանները։

★ Կիրակի օր Հ.Յ.Դ. «Խաժակ» խումբը եւ Նոր Սերունդը, քանի մը հայրենակիցներով այցելեցին մեռած ընկերներու եւ հայրենակիցներու գերեզմանները ուր Նոր Սերունդի երիտասարդուհիները ծաղկեպսակներ զետեղեցին։ — Յակոբ

## ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Այս հրաշագործ փոքրիկ քաղաքը, իր 17 հազար բնակչութեամբ, եւ իր չորս հարիւրէ աւելի գեղեցիկ պանդոկներով, միջազգային քաղաք մըն է այսօր, աշխարհի ամէն կողմէ եկող հաւատացեալներու համար: Փողոցը, Տաճարին չուրջ թէ, Մասապիէլի քարայրին առջեւ, կը հանդիպիս Անգլիացի, լեհ, Իրլանտացի, Ամերիկացի, Պելժիքացի, եւ ինչու չէ, նաեւ հայ, ուխտաւորներու, բոլորն ալ իրարմէ աւելի հետաքրքիր՝ հասկնալու համար թէ որ երկրէն եկած են, լամբակներու վրայ անցուած նշաններէն: Երբ Իրլանտացին մեզի կը հարցնէ, թէ ի՞նչ ազգ ենք, եւ երբ կ'ըսենք թէ Հայ ենք անմիջապէս կը հարցնեն. «Քանի՞ օրէն եկած էք Հայաստանէն...»:

Օգոստոս 8ին եւ 10ին, Մասապիէլի քարայրին առջեւ, կաթոլիկ Հայերու կողմէ թիւ պատարագ մը, պաշտօնական ընդունելութիւն, եւն, գերապայծառ Պահապանեանի առաջնորդութեամբ: Յաջորդ առաւօտուն Տաճարին վերնատունէն հայկ. պատարագ, կէսօրէ վերջ հաղորդութեան թափօրը, անհամար բազմութեան ներկայութեան, Վալանսէն հայր Ոսկիկեանի գլխաւորութեամբ: Իսկ ամէնէն պատկառելին, Տաճարին ամենամեծ եկեղեցիին մէջ, որ ճարտարապետութեան հրաշալիք մըն է, 9 Օգոստոսին առաւօտեան ժամը 10ին, հայրապետական պատարագն էր, գլխաւորութեամբ գեր. Պահապանեանի: Հայաճեպ կերպով կազմուեցաւ դպրաց դաս մը, որքան թոյլատրելի էին պայմանները: Դիպուածով, Մարսէյլէն, Սէն-Ժէրոմի դպրապետը, Պ. Հ. Համբարձումեանը կը գտնուէր Լուրտ, որ մասամբ իր ղեկավարութեամբ եւ իր հաճելի ձայնով մասնակցեցաւ երգեցողութեան, ինչպէս ուխտաւորներէն ուրիշներ: Գեր. Պահապանեանի հետ կը գտնուէին Փարիզէն հայր Մոմճեանը եւ Լիոնէն՝ հայր Պապեանը հայկական պատարագին: Ներկայ էին նաեւ Լուրտի Եպիսկոպոսը Mgr Theas եւ երկու հազարէ աւելի բազմութիւն մը, ամէն ազգի ներկայացուցիչներէ:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, երեք օթոքարերով պտոյտ մը կազմակերպուած էր, դէպի Col d'Espagne: Ամբողջ ճամբու տեւողութեան հայրենասիրական «Բամբ Փորոտան»էն մինչեւ «Լուսին չկար», բական երգերը իրարու կը յաջորդէին, Հայր Ալի-«Զէյթունցիներ»էն մինչեւ «Խանասոր», իսկ «Երգրումի Հայոց Լեռներ»ը յիշեցնող լեռներու արահետներէն անցնելով «Հէ՜յ, ջան Երեւան»ի քաղցրահամ այգիներու բերքը ճաշակելն ալ չէինք մոռցած:

Երկուշաբթի առաւօտեան հրաժեշտի պատարագէն վերջ մեկնեցանք հոգեպէս կազդուրուած, անգամ մըն ալ երկիւղածութեամբ կանգ առնելով այն քարայրին առջեւ, ուր Պէրնատէթ Սուպիրուն տեսիլքն ունեցած էր և ուրկէ ժայթքող հրաշագործ ջուրով բժշկուած են, կ'ըսուի չորս հազար հոգի մինչեւ այսօր:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ՄԸ

## ՌՈՒՍԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Համաձայն տեղեկագրին Դաշնակցային պատուիրակութեանց, որոնք Ռուսիայէն նոր վերադարձան, իրենց նպատի գործը աւարտելէ ետքը, Ուքրանիոյ մէջ արտադրութիւնը 50-60 առ հարիւրն է նախապատերազմեան արտադրութեան եւ կամ քիչ մը աւելի այսօրուան Գերմանիայէն:

Շինութեանց գործը ետ մնացած է հնգամեայ ծրագրէն: Թէեւ աչքի կը զարնէ, որ հանրային շէնքերու, մասնաւորաբար դպրոցներու նախապատուութիւն կը տրուի, հակառակ բնակարաններու պակասին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ գեղեցիկ դպրոցներ եւ հիւանդանոցներ կը շինուին, եւ ամէն տեղ նկատելի է նոր սերունդին համար եղած հոգածութիւնը, մինչեւ իսկ ի վնաս մեծերու ծայրայեղ զրկանքին:

Շէնքերու շինութեան նախապատուութիւնը ստրճանական է: Առաջին տեղը կը գրաւեն ճարտարարուեստական քաղաքները, մասնաւորապէս Տօնէցի աւազանին ածուխ եւ հաց արտադրող շրջանները: Քիէվի եւ Օտեսայի նման քաղաքները աւելի ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին շինարարութեան ցուցակին վրայ:

Դաշնակից պատուիրակութեանց անդամները կը հաշուեն որ հնգամեայ ծրագրին վերջաւորութեան, 1951ին, Ռուսերը մեծ չափով զօրացուցած պիտի ըլլան իրենց ճարտարարուեստական կարողութիւնը, բայց տակաւին քանի մը տարի բնականոն կեանքի պայմանները պիտի հըլլան:

Միեւնոյն եզրակացութեան կարելի է յանգիլ աւելի յետադէմ շրջանին համար, ինչպէս Բելօ-Ռուսիան: Ամէն տեղ աշխատանքը կը կայանայ տակաւին քարի կտորները մէջտեղէն վերցնելուն մէջ: Մինչեւ երեք տարի առաջ անոնք չունէին ոչ մեքենայ, ոչ կառք եւ ոչ իսկ ձեռնասայլ, վերցնելու համար քարերը եւ բերելու համար աղիւս ու շինութեան նիւթ: Բոլոր այս գործերը կ'ըլլային ձեռքով եւ գլխաւորաբար կիները եւ գերման պատերազմական գերիներ կը կատարէին:

Բոլոր պաշտօնական տեղեկագիրները ցոյց կուտան որ Ունրայի սնունդի բաշխման մէջ սովիէթ իշխանութիւնները իրենք զիրենք աւելի կարող ցոյց տուած են քան միւս երկիրներու մէջ: Թէեւ առաքումը վերջացաւ 6 ամիս առաջ, խոհեմ պարենաւորումով, Ռուսերու խանութները տակաւին լեցուն են Ունրայի մթերքով բաժնուելիք պաշէնին վրայ: Ուքրանիոյ մէջ Ունրայի ուտեստը 40-50 տոկոսը կը կազմէ ժողովուրդին ուտեստի մատակարարութեան, բացի ցորենէն և ալիւրէն: Բելօ-Ռուսիոյ մէջ Ունրայի հայթայթած ուտեստի մատակարարութեան գրեթէ 80 առ հարիւրն էր, բացի ցորենէն:

Տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ դեռ կան շատ մը պատերազմական գերիներ, որոնք ճամբաներու եւ շէնքերու վրայ կ'աշխատին, բայց երբեք երկրագործութեան մէջ: Անոնք մարզուած երեւոյթ ունին եւ կարգով կը քալեն, չորս-հինգ հարիւրին մէկ ռուս վարիչով: Կը թուէր թէ բաւարար սնունդ կ'առնէին—այնինչ տեղական ժողովուրդին համեստ դասակարգին չափ, և հոն ուր մասնաւոր գործ մը կը կատարեն, կ'երեւայ որ յաւելեալ պարէն կ'առնեն:

Դաշնակից պատուիրակութեանց տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ Ռուսերը շատ հեռու են Ամերիկայի եւ Բրիտանիոյ սպառնալէ: Ընդհակառակն Խ. Ռուսիա պէտք ունի շատ տարիներու խաղաղ վերաշինութեան, նախապատերազմեան դիրքին հասնելու համար, եւ եթէ սովետական քաղաքականութիւնը յարձակողական է, տրիկա տեսակ մը վարագոյր է իր ակներեւ տկարութեան, որ հետեւանք է պատերազմի հսկայական աւերին, մասնաւորաբար այդ երկու նահանգներուն մէջ:

## ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՔԱՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ.— Այս տարի եւս Քանի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Շարժանկարի Միջազգային Փառատօնին առթիւ: Այդ օրերուն բացումը պիտի կատարուի մեծ շէնքի մը որ պիտի լրանայ մինչեւ Սեպտ. 12: Աշխատանքները կը փութացնեն, որպէսզի գոնէ մէկ մասը կարենայ ծառայել փառատօնին:

Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 12էն 24, եւ մասնաւոր փայլ մը պիտի ստանայ այս տարի: Comité d'Accueilին իրենց պատուակալ նախագահութիւնը խոստացած են Տիկին V. Auriol և Տիկին G. Bideault: Անգամ են շատ մը ծանօթ անձնաւորութիւններ, գրագէտներ, արուեստագէտներ եւ այլն:

24 ազգեր արդէն հաւանած են մասնակցիլ: Շարժանկարներէն զատ կարգ մը բացառիկ ընդունելութիւններ եւ ցուցահանդէսներ տեղի պիտի ունենան: Այս առթիւ ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ մեր երիտասարդ բարեկամին՝ Henri Verneuilի (Ա. Մալաքեան) յօրինած շարժանկարը, որուն մասին արդէն գրուած էր մեր թերթին մէջ, մաս պիտի կազմէ կարճ ժապաւէններու շարքին:

Ա.

## ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Հայեր, պատմութիւն, մշակոյթ, գրաղմունք, կենցաղ, նկարագիր: Համառօտ տեսութիւն: Գրեց՝ Սուրէն Գրացեան: Տպ. Շտուտգարտ (Գերմանիա), 1946: Գրքոյկին կցուած է Հայաստանի քարտէսը:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ամերիկացի զինուոր մը յարձակում կրեց երբ կը պտտէր գերման աղջկան մը հետ: Յարձակողը լուսանքներ տեղալով պատռակեց զինուորը եւ փախաւ: Գրեթէ նոյն պահուն ուրիշ ամերիկացի զինուոր մը բռունցքի հարուած մը ստանալով գետին փռուեցաւ ուշաթափ: Թերթերը կը գրեն թէ յաճախադէպ են այս կարգի յարձակումները:

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

Պայազիտի դաշտին ծայրը, բանուկ ճամբէն բաւական հեռու, բարձր բլուրի մը վրայ, հոն ուր մարդն ու անասունը չեն յանդգնած իրենց ոտքը պտտցնել լպրծուն ժայռերուն վրայ, հազարաւոր մարդակերպ քարերը «պատրա՛ստ» կեցած բանակի մը էս, խաւար գիշերներուն ահ ու սարսափ կ'ազդեն հողածիններուն:

Անբնակ է ընդարձակ տարածութիւնը եւ բացարձակ ամայի:

Արծիւն անգամ սարսռած է իր արարքին համար, այդ վայրերը ամայացնելուն պատճառով:

Լուսինն ալ իր լուսեղէն սաւանը չի փռեր դար ու դաշտին, լեռ ու ձորին:

Անդունդները խո՛ր ու զարհուրելի, վիշապներու պէս ահաւոր են ու բերանաբաց: Գետերը սեւ ու անյատակ, փտակները պղտոր՝ ծերունիներու աչքերուն պէս:

Ու ժանգոտ քարերուն առջեւ ամառ թէ ձմեռ դեռ երկնցած կը մնան հազար հազար տարիներ առաջ խանձուած ու կոնծած խոտեր եւ ծաղիկներ:

Ո՛չ սրնգի ձայն կայ, ո՛չ բառաչը նախիրներու, ո՛չ մայիւնը հօտերու եւ ո՛չ ալ զայլայլիկը թռչուններու:

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր արեւը տաքցուցած չէ բլուրներուն ու սարահարթին պորտն ու կողերը:

Ու գիշերները երբ՝ Արարատի գագաթէն կաթղած ամպերը կը գողղոջան, անձրեւն ու հակթաչափ կարկուտը կը հեղեղեն Պայազիտի չէն աւաններն, կը կոտրեն, կը տորեն ծլած արտերուն բերքը:

Երբ ամեհի քամիները հիմնայատակ կը կործանեն հիւղակները, գայլն ու գազանը իրենց որջերը փախած կը դողան սարսափահար, այդին՝ պղնձացած բլուրի գագաթին՝ հերարձակ աղջիկ մը, ճերմակ ինչպէս նոր նստած ձիւնը, երկու կլորակ կանթեղներ իր կրծքին զամած, երեսը դէպի Արարատը, կործանած գիւղի մը իր աչքերը յառած, ուժգին ու զահանդագին ճիչ մը կը նետէ սար ու դաշտին:

Այդ պահուն, ստորերկրեայ խորերէն, հեռուներէ՛ն վայնասուն մը կը փրթի, անանուն եւ անչափելի աղմուկ մը որ ժայռերը կը ճեղքէ Մարդակերպ ժայռերը շունչ ու հոգի կը ստանան ու կը պարեն, կը պարեն մինչեւ լուսաբաց, ու խրախճանքին սկիզբէն մինչեւ վախճան լալահառաչ ճիչ մը կ'արձագանգէ. «Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը...»:

●

Մարդ չէ կրցած համրել տարիները պատահարին:

Կ'ըսեն թէ՝ աշխարհի ստեղծագործութենէն մինչեւ այսօր, աղջիկը կ'ելլէ ամէն գիշեր ու կը ճչայ՝ «Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը»:

Եւ այդ ճիչը բողոք մըն է Աստուծոյ եւ աղամորդուն դէմ, աղերս մըն է ու պաղատանք գալոց սերունդներուն, բոլոր «սէրուորներուն» երջանկութեան համար:

Ծնունդով գիւղացիները միայն կ'ըմբռնեն անհաս սէրերու ճամբուն խամրած սիրտերու տառապանքը, աղբիւրի մեծ քարին ետեւը համբուրուող զոյգերուն խռովքն ու կարօտին կրակը:

Անոնք կը հասկնան եղնիկ աղջիկներու եւ ջահիլ-ջիւան հօտաղներու, հովիւներու հայեացքներուն լեզուն, անոնց սեղմուած շրթունքներուն տակ կծկուած սիրատոչոր երգերուն թափն ու հմայքը, անոնց երազներուն չար ու բարի մեկնութիւնները:

Աղջիկներն՝ բսեր դեռ ցուլի չեկած երինջներ, կայտառ ու տարփակէզ, որ տղաներու երակներին ի վեր ու մինչեւ ուղեղը հեշտանքը կը պտտցնեն, գլխիւ վայրկեաններու գերզգայնի մոլեգնութեամբ:

Եւ ո՞ր տղան է, որ չի կարդար իր մարալ աղջկան ամէնուն չըմժնուելիք նայուածքին ու ժպիտին աւետարանը:

«Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրել»: Ո՞ր աղջիկը կամ ո՞ր սէրուոր տղան օրը քանի մը հեղ չի կրկներ, երբ չարաճճի, պատուախնդիր ու կորովազուրկ ծերունիներ իրենց նախանձոտ աչքերը կը զամեն սիհարներու կռնակին, երբ վերջինները սրտատրոփ, արտը հաց կը տանին, աղբիւրէն ջուր բերելու կ'երթան, լեռնալանջին՝ բանջար կը ժողվեն, կամ ուլն ու գառնուկը կ'արածեն, տանիքին վրայ, ու դէզին ետեւը կը սպասեն կամ կալատեղը՝ իրենց երգը կը ցանեն արեւին ու հովին, աստղերուն եւ լուսնին:

Տեսա՞ծ էք սիրակսկիծ աղջիկը երբ սիրած հովուի հօտին չան զանգը կը համբուրէ, սիրածին կարօտն առնելու համար:

Լսա՞ծ էք հովուին սրինգը, ան՝ որ հօտն իսկ գերի կը դարձնէ եւ անլեզու ոչխարներուն յոյզ եւ տխրութիւն կը ներարկէ:

Հովիւը այդ պահուն պաշտամունք մը միայն ունի, իր գուռ ու դրկից եղնիկ աղջիկն է՝ որ սատուածացած կը բազմի իր զգայնութեանց տաճարին մէջ:

(1)

Ա. ՄԱՐԱԼ

թիւններէ: Մէջտեղն են վտանգները, սպառնալից եւ չարժուն եւ Ընկերվարական կուսակցութենէն կախում ունի Ֆրանսայի դիմադրութիւնը:

«Մէկ կողմէ՝ Կոլեան չարժումին վտանգը, որուն թոյնը կը հրջի ազգին երակներուն մէջ, անվստահութիւն սերմանելով հանրապետական հաստատութեանց դէմ: Կը վախնանք որ առտու մը հարկադրուինք վճարել գինը: Միւս կողմէ համայնավարները: Մենք երբեք ծրագրեալ պայքար մղած չենք համայնավարութեան դէմ: Բայց յաճախ կը հարցնենք թէ ի՛նչ պիտի ընէին համայնավարները, եթէ մեր տեղը ըլլային: Համայնավարական վտանգը կը սպառնայ ժողովրդապետութեան: Մեր առաջին պարտականութիւնն է պաշտպանել հանրապետութիւնը: Այս գործին համար զինակիցներ պէտք են, նոյնիսկ եթէ տարբեր է իրենց գործունէութեան ծրագիրը, կը բաւէ որ համաձայն ըլլան էականին վրայ,— պայքար Հանրապետութեան համար: Եթէ մենք յաճախ կը մօտենանք համայնավարներուն, կան աւելի ծանրակշիռ ժամեր ուր անոնք կը հեռանան մեզմէ: Վերջին գործադուլները սահմանուած չէին բարելաւելու բանուոր դասակարգին վիճակը, որովհետեւ, տնտեսութեան ներկայ վիճակին մէջ, աշխատավարձքի յաւելումը յառաջ պիտի բերէ գիներու բարձրացում: Զարմանալի չէ՞ որ բոլոր գործադուլները յարդարուած, ուղղուած էին պետութեան եւ ազգայնացուած ճարտարարգործութեանց դէմ»:

Պ. Ռամատիէ տեղ մը հետեւեալ խօսքն ալ սահեցուց.

— «Թերեւս ընկերվարական կուսակցութիւնը երբեմն չափազանց հակամէտ էր իր քաղաքականութիւնը յարմարցնելու համայնավարներու քաղաքականութեան հետ, բայց այսօր այդ ժամանակը անցած է: Մենք գիտենք թէ համայնավարները ամէն բան կը նկատեն ռազմավարութեան գործիք մը, ընդհանուր ռազմադիտութեան մը մէջ որուն նպատակները մեր սահմաններէն անդին կ'անցնին»:

Անցնելով միջազգային խնդիրներու քննութեան, վարչապետը ջերմապէս գնահատեց Մարշըլի ծրագիրը, իբրեւ եզական պատեհութիւն մը Եւրոպայի վերաշինութեան համար եւ ըսաւ թէ դուռը միշտ բաց է արեւելեան Եւրոպայի ազգերուն առջեւ, մասնակցելու համարտնտեսական վերակենդանացման աշխատանքին: Ինք չի հաւատար թէ անխուսափելի է անխնայ կռիւը աշխարհի երկու մեծ պետութեանց միջեւ: Եւրոպան միանգամայն արեւմտեան է եւ կեդրոնական: Այն օրը որ մէկ Եւրոպա գտնուի Ատլանտեանի եւ խորհրդային սահմանագլուխին միջեւ, այն օրը պատերազմը ետ մղուած կ'ըլլայ: Այս մտահոգութեամբ, կառավարութիւնը կ'ուզէ վերջացնել բանակցութիւնները, դաշնագիրներ կնքելու համար Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի հետ»:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ներկայիս պատրաստուելու վրայ է երկար շարժապատկեր մը, որ կը կոչուի «Անահիտ»: Նիւթը առնուած է հին Հայաստանի կեանքէն, Ղազարոս Աղայեանի կողմէ: Անահիտ անունն է գեղեցիկ հայ գեղջկուհիի մը, որ հայ իշխանի մը հետ կ'ամուսնանայ եւ ապա կ'ըլլայ թագուհի:

Կարեւոր «տէքոր»ներ կառուցուած են: Հին Հայաստանի ճարտարապետութիւնն ու արուեստը հարազատօրէն ժապաւէնի վրայ առնելու համար Երեւանէն հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ մասնաւոր կամուրջներ շինուած են: Շարժանկարին համար պէտք եղած հնութիւնները պատրաստուելու վրայ են Կինոյի արուեստագէտներուն կողմէ:

Հայաստանի լաւագոյն արուեստագէտները դեր ստանձնած են այս շարժապատկերին մէջ: Հետեւեալներէն զատ, ինչպէս Հրաչեայ Ներսէսեան, Աւետիսեան, Մալեան, տակաւին անծանօթ բայց տաղանդաւոր արուեստագէտներ կը մասնակցին շարժանկարին պատրաստութեան: Իշխանի դերը պիտի ստանձնէ Ֆ. Տէօվլէթեան, Երեւանի Դրամատիկ Արուեստի ուսանողներէն մին: Անահիտի դերը պիտի ստանձնէ Գ. Մելքոնեան, որ դարձեալ Երեւանի Համալսարանի ուսանողուհիներէն մին է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ բրիտանական իշխանութիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ խռովութիւնները շարունակուին Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ: Հսկողութիւնը կրկնապատկուած է Հայֆա ու Թէլ-Ավիվ շրջանին մէջ, ուր 12 Հրեաներ եւ 18 Արաբներ սպաննուած են վեց օրուան մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, կիրքերը մեղմացած են, շնորհիւ երկու կողմէն ուղղուած յորդորներու: Ռամազանի տօնին առթիւ շէյխերը հանդարտութեան կոչեր ուղղեցին իսլամ հասարակութեան:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ մասնակցելու համար Պերլինէն եւ Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանէն Փարիզ փոխադրուած են 17 գերման պատանիներ, «յանուն սկաուտական եղբայրակցութեան»: Թերթերը կը գրեն թէ անոնց հետ եկած էին 14 երիտասարդ խմբագիրներ, որոնք ընդուն-

ՎԱԼՊԱՐՈՒԷԼ (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. «Արամ» խումբը երկիւղածօրէն խոնարհելով վաստակաւոր ընկերներ Համօ Օհանջանեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմաններուն առջեւ, իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ անոնց ընտանեկան պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Համազգայինին, Եգիպտոսի եւ Լիբանանի Կ. Կոմիտէներուն: Կ'ուխտենք շարունակել իրենց սիրած եւ քարոզած գաղափարները եւ միշտ վառ պահել ջահը:

ուեցան ճամբարին մէջ, բայց արիները մերժուեցան: Այս պարագան զարմանք պատճառեց շատերուն եւ ի վերջոյ կաթոլիկ տէրտէր մը Ֆլամտրցիներու տաղաւարը առաջնորդեց գերման արիները, գիշերուան համար: Յաջորդ օրը անոնք արտաքսուեցան ճամբարէն եւ գացին Մուասօն, մէկ մղոն հեռու: Նոր դիմումներու վրայ, արտօնուեցան ներս մտնելու իբրեւ հիւրեր, եւ օրական 175 ֆրանք սահմանուեցաւ, որպէսզի ճաշեն այցելուներու ճաշարանին մէջ: Կ'ըսեն թէ իւրաքանչիւրին 2500 ֆրանք տրուած էր, տասը օրուան համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Պուլկարիոյ Հողագործական կուսակցութեան վարիչը, Նիքոլա Փէթքով, ամբաստանուած ըլլալով թէ դաւ մը սարքած էր, ներկայ կառավարութիւնը տապալելու համար: Մահապարտը միեւնոյն ատեն համագումար 45 տարի բանտարկութեան, 500,000 լէվա տուգանքի եւ ցկեանս իրաւազրկութեան դատապարտուեցաւ, ուրիշ յանցանքներու համար: Իր մեղսակիցներն ալ դատապարտուեցան 15-10 տարի բանտարկութեան և իրաւազրկութեան: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Փէթքով ժայռի մը պէս կեցած էր եւ երբեք յուզում չյայտնեց, երբ կը կարդային դատավճիռը: Քանի մը հարիւր քաղաքացիներ կը սպասէին դուրսը, սակայն ցոյցեր չկատարուեցան: Դատավարութեան առթիւ կառավարութեան կուսակիցները թռուցիկներ ցրուած էին եւ թերթերն ալ մահապատիժ կը պահանջէին յանուն զանազան կազմակերպութեանց, համաձայն բոլշեւիկեան աւանդութեան:

ՌՈՒՐԻ մասին խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Այս առթիւ կը հաստատուի թէ հանքածուխի արտադրութիւնը Եշ. օր հասած էր օրական 238,407 թոնի, ինչ որ ամենաբարձր քանակն է պատերազմի դադարումէն ի վեր: Մ. Նահանգները առաջարկած են 600,000 թոն ձոյլ պողպատ ղրկել Ռուրի շրջանը, վակոններ, շոգեշարժ մեքենաներ եւ բեռնակառքեր շինելու համար, բայց անգլ. իշխանութիւնը կը վարանի ընդունիլ:

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ» համագումարը բացուեցաւ Փրակայի մէջ, մասնակցութեամբ 60 ազգերու: Անգլիայէն գացած են 1200 պատուիրակներ, Ֆրանսայէն 4000 (որոնց մէջ կան չորս «յառաջդիմական» Հայեր), Իտալիայէն՝ 2000 եւայլն: Անգլիոյ աշխատաւորական երիտասարդները մերժած են մասնակցիլ, չափազանց «քաղաքական» (համայնավար) գտնելով համագումարը: Թերթերը կը գրեն թէ մուրճն ու մանգաղը կը տիրապետեն ամէն կողմ:

ՔՐՈՒՓԻ վարիչներէն 12 երեւելիներ պիտի դատուին Նիւրընպէրկի մէջ, երկու ամիսէն: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 1933 Փետր. 20ին, Հիթլէր եւ Կէօրինկ ծերունի Կիւսթավ Քրուփի կը պարզէին իրենց աշխարհակալութեան ծրագիրները եւ Քրուփ անմիջապէս երեք միլիոն մարք նուիրեց: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Քրուփի հաստատութիւնը չարաչար կը շահագործէր հազարաւոր օտար աշխատաւորներ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը կը ծանուցանէ թէ Խ. Միութեան ամէնէն ականաւոր գիտնականները ժողով գումարած են լման մէկ շաբաթ, քննելու համար արեւելեան Սիպերիան ճարտարարգործական շրջանի մը վերածելու հնարաւորութիւնները: Եթէ ծրագիրը գործադրուի, այդ շրջանն ալ պիտի դառնայ Տոնէցի աւազան մը:

## ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Յունիս 11—20

Վոքլիւզ.— Եալ. 500, Մոնրուժ.— Իփ. 1000, Ժիվօր.— Սան. 1000, Լա Սիօթա.— Կոր. 500, Փաթ. 500, Թոր. 500, Փարիզ 14.— Քար. 500, Նիս. — Յակ. 1000, Լիոն.— Աւա. 500, Փարիզ 5.— Ոխ. 500, Լէ Լիպոզ.— Մնո. 500, Փարիզ 13.— Եսա. 1000, Փարիզ 18.— Եղկ. 1000, Լապար.— Գալ. 1000, Շավիլ.— Ֆճր., Մկր., Կար., Տ. Գ., Մին. 500-ական, Վիրոֆլէ.— Տող. 1000, Պետ. 500, Պիյանքուր.— Էսկ. 1000, Լիոն.— Պաղ. Մ., Պաղ. Պ., Ս. Կ., 1000ական, Ժուան-լէ-Փէն.— Ղազ. 1000, Լիոն.— Գափ. 1750, Անկէն.— Ոսկ. 1000, Սարսէլ.— Երան. 500, Թուլոն.— Աքր. 1000, Փավիյոն.— Գալ. 1000, Փարիզ 2.— Ուն. 500, Պ. Քոլոմպ.— Տոն. 1000, Մարսէյլ.— Միր. 1000, Նիմ. — Գար. 750, Մարսէյլ.— Շար. 1000, Մէտոն.— Զաք. 1000, Իզէռ.— Պչա. 1000, Մարսէյլ.— Տէօվ. 1000, Վալանս.— Թոր. 500, Շուազի.— Գըլ. 1000, Կար.— Տէր. 1000, Պուրկ լա Րէն.— Յակ. 1000, Մարսէյլ.— Շաք. 500, Քուրպըվուա.— Քըր. 650, Ս. Էթիէն.— Ալտ. 1000, Մակ. 1000, Լէ Լիպոզ. — Մնօ. 500:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՏԻՆԵՐ կայանի մանուկները փոխանակ երկուշաբթի կը հասնին երեքշաբթի, Օգոստոս 19ին, իրիկուան ժամը 10ին Allée Léon Gambetta: Քաղաք իջնելէ առաջ կը հանդիպին Բ. խումբի տղոց իրենց կայանին մէջ եւ միասին հաճելի օր մը անցնելէ վերջ կը ժամանեն Մարսէյլ օթօքարով:

## ԽԱՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Անթիպ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Յակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումին համար Հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս Կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն 30,000 Ֆրանքի վարձքէն 3,000 ֆրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի Կեդր. Ֆոնտին:




Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

**HARATCH** — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ

Mercredi 20 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5114 Նոր շրջան իւ 723 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Շաբաթներէ ի վեր, Պոլսոյ թղթաբերը կը յորդի ներքին վէճերու մանրամասնութիւններով:

Շատ խոր են տագնապին պատճառները, դատելով փոխադարձ մեղադրանքներէն: Եւ մանաւանդ կարգ մը թերթերու լուրերէն:

Կը թուի թէ ծանր ցնցումներ պիտի կրէ Մ. Քէմալի հաստատած կարգուսարքը: Արդէն իսկ ծրագիր մը պատրաստուած է, կարգ մը փոփոխութիւններ ներմուծելու համար կառավարական կուսակցութեան, «Հալք»ի կանոնագիր-ծրագրին մէջ: Զօրաւոր հոսանք մը գոյացած է, ծրագրին վեց հիմնական սկզբունքները կրճատելու համար:

Այսպէս, չափաւորները կ'ուզեն իսլամական կրօնը վերահաստատել այն աստիճանին վրայ զոր ունէր քէմալական շարժումէն առաջ: Արդէն իսկ արտօնուած են կրօնի դասաւանդութիւնները: Ուրեմն պիտի բարեփոխուի աշխարհականութեան սկզբունքը (լայիքճըլըք):

Անհրաժեշտ կը համարուի բարեփոխել նաեւ ազգայնականութեան սկզբունքը:

Մէկ խօսքով, ընդհանուր վերադնահատութեան փորձ մըն է որ կը կատարուի, յարմարելու համար օրուան պահանջներուն: Անշուշտ իբրեւ հետեւանք արտաքին եւ ներքին ճնշումներու:

Արտաքինը ծանօթ է արդէն:

Մոսկուայի անթելը եւ կարգ մը թերթեր, արեւելեան գործերու մասնագէտներ կը շարունակեն ջլամարտը, թէեւ ոչ նոյն սաստկութեամբ: Անոնք սպառնալէ աւելի կը փորձեն համոզել, դարձի բերել Թուրքիան, զգուշացնելով արեւմտեան եւ մասնաւորապէս ամերիկեան աշխարհակալութեան խաղերէն, ինչպէս վերջին աշխարհամարտէն առաջ:

Միւս կողմէ, Խ. Միութիւնը իր ամենակալ շուքը փռած ըլլալով Պալքաններու վրայ, [illegible] միջոցաւ ալ սրտնեղութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ, ինչպէս կը հաստատէ Անգարայի կիսապաշտօնական թերթը:

Գալով ներքին ճնշումին, ամէնէն տկուն ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, Դեմոկրատ, կատարեալ փորձանք մը դարձած է Հալքի գլխուն, որ այլ եւս չունի նախկին հմայքը:

Վերջերս պայքարը այնքան սաստկացաւ որ, կծու խօսքեր, նոյնիսկ լուտանքներ փոխանակուեցան վարչապետին (Հալք) եւ Ճէլալ Պայարի միջեւ (Դեմոկրատ), եւ հանրապետութեան նախագահը հարկադրուեցաւ միջամտել, խոհեմութեան յորդոր կարդալով երկու կողմերուն:

Ջարը խափանուեցաւ այն ատեն, բայց խմորումները կը շարունակուին, երբեմն սովորական, երբեմն բուռն: Եւ միշտ ալ կը խօսուի դահլիճի փոփոխութեան կամ վերակազմութեան մասին:

Ընդդիմադիրները նշանաւոր չատախօս մը ունին, զոր. Սատըք Ալտօղան, որ երկուքը մէկ չանթեր կ'արձակէ, պաւինելով իր անցեալին:

Վերջերս առիթ ունեցած էինք արտատպելու իր կարգ մը խօսքերը: Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս.

— «Այս երկրին մէջ 39 տարիէ ի վեր ազատութիւն կայ, կ'ըսեն: Բոլորս ալ գիտենք որ այս երկրին մէջ ազատութեան «Ա»ն անգամ չկայ: Մեր ուզածը քաղաքական ազատութիւնն է: Ապտիւլ Համիտի շրջանին ալ ազատութիւն կար, բայց քաղաքական ազատութիւն չկար: Քաղաքական իրաւունք ըսել՝ կը նշանակէ ամէն գործի խառնուիլ: Հանրապետութեան նախագահին, գործավարներուն տրուած դրամներուն պիտի խառնուինք: Եկամուտի տուրքը ի՞նչ կ'ընէք, պիտի ըսենք եւ ամէն բանի մէջ մեր քիթը պիտի խօթենք: Ահա ա՛յս է մեր ուզած իրաւունքը»:

Ճարտասանական մարզանքնե՞ր, թէ լուրջ մտահոգութիւն, վերջապէս բան մը փոխելու համար Թուրքիոյ ներքին կարգուսարքին մէջ:

Դիւրին է գտնել հարցումին պատասխանը, յիշելով տարրական գիտելիք մը,— Ամէն անգամ որ արտաքին վտանգ մը կը սպառնայ Թուրքիոյ, անոր վարիչները եւ գոյնզգոյն երեւելիները բարենորոգումներու մասին կը ճառեն: Այս պատմութիւնը կը սկսի Սուլթան Համիտէն ալ առաջ, «Հաթթը Հիւմայուն»ներով եւ ուրիշ գիւտերով:

Այս անգամ աւելի բաց կը խօսին, ինչպէս Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին: Բայց, բառերն ու եղանակներն են որ կը փոխուին, ոչ թէ ոգին: Եւ այն ալ՝ մինչեւ որ գետէն անցնին:

Շ.

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ԱՆՈՒՆՆԵ՛Ր, ԱՆՈՒՆՆԵ՛Ր

Չեմ գիտեր կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը որուն մականուններուն պէսպիսութիւնը եւ ճոխութիւնը նմանի մերինին:

Հինգ տարեկան մանուկի մը հարցուցի թէ ի՛նչ է անունը.— «Ստեփչօ», պատասխանեց եւ աւելցուց մականունն ալ — Ստեփչօ Չալկըճիէվ:

— Հա՛, Ստեփան Չալկըճեան ըսել կ'ուզես, ճշտեց քովի ընկերուհին:

— Չէ՛, Ստեփան չեմ, Ստեփչօ է անունս:

Հասկցանք անշուշտ թէ Պուլկարիայէն եկած էր պզտիկը:

Ուրեմն եթէ անունէն չհասկնանք մէկու մը Հայ ըլլալը, գոնէ պիտի գուշակենք թէ ո՛րտեղէն եկած է:

Այսպէս, բացէք որեւէ պոլսահայ թերթ ու կարդացէք.— Կարպիս Ճելլի, Յարութիւն Էյլենճելի:

Սավաեորկիեւիչներ ունէինք սերպիական կնիքով, Կրիկորի Կօհանճէսքուներ, Թրպանքու Եաշներ Ռումանիայէն:

Ամերիկան եւ Անգլիան վար չեն մնար իրենց Չարլիներով, Ճիմիներով, Ճորճերով եւ Ճէքերով:

Ո՞վ համրեց «Պաթիսթ»ներն ու «Ժան»երը Ֆրանսայի մէջ, իրենց «Ժաքլին»ներով եւ «Հիւկէթ»ներով:

Չեմ գիտեր թէ Շանկայի, Եոքօհամայի կամ Մանիլայի մէջ, ուր անպայման քանի մը Հայեր կը գտնուին, ի՛նչպէս չինած են իրենց անուններուն տեղական պատճէնները:

Վստահաբար կրնանք համրել առնուազն քսան երկիրներ որոնք Հայը մկրտած են տեղական կնիքով: Ասոնցմէ ամէնէն խորթը սա «Ճեմիլ»ները եւ «Ճէլալ»ներն են անշուշտ կամ «Օղլու»ները որոնք հոգիներն ալ պիտի այլանդակեն հետզհետէ:

«Դ[illegible] Բէչաար, 1915 Ապրիլ 11ի ձերբակալութեանց հերոսը, [illegible] հեգնէր մեր «ունի» վերջացող նորաձեւ մականունները.

— Ի՛նչ լաւ էր երբ Հայերը ժամանակ մը եան եան կ'երթային: : Ի՞նչ տեսան հիմա այսպէս «ունի»ները վերածուելու համար:

Ո՞վ գիտէ, որքան պիտի հրճուէր իր սեւ հոգին, երբ կը տեսնէ որ «ունի»ներու, «եան»երու տեղ «օղլու»ները բանակ բանակ կը քալեն դէպի...

ՍՕՍԻ

## ՅԱՒԱՂՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 17 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն կիրակի, «Յառաջ»էն տեղեկանալով, մեր սիրելի վեթերան ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յանկարծական մահը, ակնածանքով կը խոնարհի իր գերեզմանին առջեւ եւ այս առթիւ խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին եւ բոլոր ընկերներուն: Սիրելի Նիկոլին անակնկալ մահը անդարմանելի կորուստ մըն է թէ մեր կուսակցութեան եւ թէ հայկական մշակոյթին համար:

★

«Յուսաբեր» մէկ շաբաթէ ի վեր ամէն օր երկու սիւնակ ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակներ կը հրատարակէ, ողբացեալ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ:

Ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է նաեւ Կիլիկիոյ Գարեգին Կաթողիկոսը, Եգիպտոսի առաջնորդին միջոցաւ, «Օհանջանեանի ընտանիքին եւ բարեկամներուն»:

Յակոբ Օշական.— «Այն շատ քիչ մարդերէն էր որոնց հանդէպ իմ յարգանքս փոխուած ըլլար սիրոյ»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ընտրողներուն 20% իրենց իրաւունքներէն զրկուած ըլլալով, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները նոր բողոքագիր մը ուղղեցին: Երկուքն ալ խորապէս մտահոգ են այդ երկրի ապագայ կարգուսարքի մասին, նկատի առնելով Խ. Միութեան ճնշումը:

## Ընկերվարական համագումարին որոշումները

### ՁԱԽԵՐԸ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԵՆ

Ընկերվարական կուսակցութեան 39րդ համագումարը վերջացաւ երկուշաբթի օր: Քուէարկուած բանաձեւերը կը հաստատեն ձախ հոսանքին տիրապետութիւնը, առաջնորդութեամբ Կի Մոլէի (ընդհ. քարտուղար): Քուէարկուած բանաձեւերը նեղ կացութեան մը կը մատնեն Ռամատիէն, որ ստիպուած է կամ աւելի արմատական քաղաքականութիւն մը վարել, եւ կամ հրաժարիլ:

Բանաձեւերէն մէկը պաշտօն կը յանձնէ Ազգ. Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան, վարչապետին եւ ընկերվարական նախարարներուն գլուխ հանել քուէարկուած ծրագիրը: Այս առթիւ կուսակցութեան կամքին միակ աւանդապահը համարելով Տնօրէն Խորհուրդը (վարիչ մարմին), կը յանձնարարէ հսկել տրուած որոշումներուն գործադրութեան վրայ, եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, առանց ընկրկելու նոյն իսկ նախարարական տագնապի մը առջեւ, որուն պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ կառավարութեան մասնակցող միւս կուսակցութեանց վրայ: Այս բանաձեւը քուէարկուած է միաձայնութեամբ:

Ուրեմն Պ. Ռամատիէ հարկադրուած է այժմէն լեզու գտնել միւս կուսակցութեանց հետ, այլապէս անխուսափելի կը համարուի նախարարական տագնապը:

Ընդհ. քաղաքականութեան բանաձեւը, զոր մշակած էր ընդհ. քարտուղարը, շահեցաւ 2443 քուէ 2002ի դէմ: Ուրիշ բանաձեւ մը որ Պ. Ռամատիէի հրաժարումը կը պահանջէր,ստացաւ միայն 274 քուէ: Ընդհ. քարտուղարը յաղթական հանդիսացաւ նաեւ Տնօրէն Խորհուրդի ընտրութեանց մէջ, որովհետեւ 31 անդամներէն 20ը իր բարեկամներն են:

Բանաձեւ թէեւ չի պահանջեր որ ընկերվարական նախարարները քաշուին կառավարութենէն, բայց կը թելադրէ դահլիճին «ամբողջովին փոխել իր քաղաքականութիւնը»: Ահա քանի մը հատուածներ որոնք որոշ գաղափար կուտան նոր առաջադրութեանց մասին:

— «Ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք չէ այնպէս նկատէ թէ իր անդամներուն ներկայութիւնը կառավարութեան մէջ անհրաժեշտ պայման մըն է հանրապետական հաստատութեանց պաշտպանութեան համար: Անցեալի փորձառութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կրցած է պաշտպանել հանրապետական հաստատութիւնները, կառավարութեան չմասնակցելով հանդերձ: Ուրեմն ամէն գնով մասնակցելու կամ չմասնակցելու խնդիր մը չէ որ ունինք: [illegible] թեան մը որ համապատասխանէ ժողովրդական զանգուածներու խոր տենչերուն դէպի բարօրութիւն եւ ազատութիւն: Կառավարութեան մէջ, եթէ կարելի է, ընդդիմադիր, եթէ անհրաժեշտ է, կուսակցութիւնը պարտի վարել այս քաղաքականութիւնը»:

### ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՈՒՄ ԵՒ ԱԶԳ. ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Համագումարը հետեւեալ որոշումները տուաւ պարենաւորման եւ ազգ. տնտեսութեան մասին.—

Ցորենի ձախող հունձքը Ֆրանսայի և ամբողջ աշխարհի մէջ կը սպառնայ հացի պակաս յառաջ բերել քաղաքներու մէջ եւ աւելի կազմալուծել երկրորդական արմտիքի, միսի, եւ կաթի շուկաները: Անհրաժեշտ է բոլոր միջոցներով կազմակերպել հաւաքումը եւ բաշխումը: Հացի պաշարը ապահովելու համար, անմիջապէս քուէարկել օրէնք մը որուն շնորհիւ կառավարութիւնը կարենայ ձեռք առնել ամէն միջոց, մինչեւ անգամ ամբողջովին բռնագրաւելով ցորենը եւ երկրորդական արմտիքը, բացի սերմնցուէն եւ կանոնական փոխանակութիւններէն:

Միսի համար հաստատել ազգային սպասարկութիւն մը, խիստ հսկողութիւն կատարելով, սակագիններ նշանակելով եւն:

Ճարտարարուեստական արտադրութեան համար, պետական հսկողութեան տակ առնել հում նիւթերու բաշխումը, արգիլել կարգ մը երկրորդական արժէք ունեցող արտադրութիւններ, հանրօգուտ նիւթեր պատրաստել որոշ գիներով, դադրեցնել բոլոր այն ներածումները որ անհրաժեշտ չեն, աւելցնել արտածումները, կրճատել սպառազինութեանց արտադրութիւնը, ընդհատել նոր օդանաւակիրներու շինութիւնը, փութացնել գործարաններու վերակազմութիւնը, առողջ հիմերու վրայ դնել ազգայնացուած հաստատութեանց մատակարարութիւնը, վերաքննել առեւտրական նոր ձեռնարկներու (fonds de commerce) համար հաստատուած արգելքը, անբաւական աշխատավարձքերը յարմարցնել ապրուստի գիներուն, առանց սակայն ընդհանուր յաւելում կատարելու, պարտաւորիչ դարձնել չէքերու գործածութիւնը մեծագումար վճարումներու համար, բարեկարգել հարկային դրութիւնը, աւելցնելով եկամուտի ընդհ. տուրքը եւն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

## ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր...

Նախ զրաշար կամ տողաշար ընկերներուն ներողամտութիւնը կը խնդրեմ տժգոյն մատիտիս յանդգնութեանը համար: Կը գրեմ լքուած հիւղակի մը քիւին տակէն ուր արդէն անցեալի սեփականութիւն դարձած են գրիչն ու կաղամարը որոնք դեռ երէկ, քաղքենի նազանքով մը կը սնդուքային անտաշ ու անմաշ սա սեղանին վրայ, մանկական անհամբեր թաթիկներով հոն կուտակուած տհաս դեղձերու եւ խնձորներու մէջտեղ: Որովհետեւ Քէսապ միշտ ուսումնասէր համայնք մը եղած է: Իսկ հիմա, սա տասը ղուրուշնոց մատիտս անգամ, իր յօրինուածքով, արդէն գեղարուեստական հրաշալիքի մը երեւոյթն ունի արիշին տերեւներուն մէջ, որոնք տանիքէն ոստերն ի վար, անպատկառ կատուի մը թաթերուն պէս, մինչեւ թուղթին վրայ կ'իջնեն: Պարտէզին անցքերուն մէջ, ընտանի անասուններուն անշարժացած հետքերը, բնապաշտունմի կնիքներու կը նմանին, անտերունչ մնացած այս հողի պատառին վրայ, թէեւ ան իր լքումին մէջն իսկ դեռ կորսուած չըլլայ ասպնջականութեան հրապոյրը:

Քէսապի եւ շրջաններուն մէջ, հարիւրներով կը համրուէին այն տուները որոնց ճակատին կարելի էր ցուցանակի մը պէս փակցնել այս նկարագրականը:

Ի՛նչ ալ ըլլայ պատճառը այս կացութեան, առաջին տպաւորութիւնը որ անկէ կ'արտաբերի՝ ցաւագին է: Այս հողի կտորնէրէն իւրաքանչիւրը առնուազն յիսնեակ մը սերունդներու ճիգին արգասիքն է: Եւ Աստուած գիտէ ի՛նչպիսի ճիգի: Դէս ու դէն խոպան մնացած կէտերը անջնջելի փաստեր են անյոյս ու անբոյս այն վիճակին որ այս հողաշերտինը եղած է երբ դեռ Հայու ձեռքեր դպած չէին անոր: Ձեռքեր որոնց պակասած են ոչ միայն մեքենական միջոցները, այլ նաեւ յաճախ պարզնական առօրն ու ցաքանը: Այնպէս որ «եղունգներով հող փորել» ասոյթը, որ ուրիշ վայրերու մէջ համանիշ է դժուարին աշխատանքի, Քէսապի մէջ կը պահէ իր սկզբնական իմաստը, տառացի եւ անայլայլ: Բանջարանոցի անջրդի ճեղքուածքներուն խորը՝ մոլի բոյսերու ի խնդիր, կամ եզերքին ուղտափուշերը արմատախիլ ընելու զբաղած սա կոր ու չոր պառաւները իրենց բազմաչարչար մատներուն արիւնովը կը վկայեն որ հերկումի այս նախապատմական մեթոտները դեռ ի զօրու են այստեղ:

Այսպիսի պայմաններով արժեւորուած հողեր են որ այսօր այրիացած կը գտնուին իրենց վաստակաւոր մշակներէն, [illegible] կը թուի թէ՛ գացողին թէ՛ մնացողին: Բայց երկուքին ալ եթէ աչքը լուլայ, դէթ սիրտը ուրախ է, ճիշտ ու ճիշտ այն մօրը նման որ կը հեծկլտայ իր հարսնացող աղջկան ետեւէն երբ զանի դուրս կը հանեն տունէն, մինչ սիրտը հրճուանքէն կը յորդի զաւկին գտած երջանկութեամբը:

Հասկցաք, ուրեմն, որ տուն ու տեղ այսպէս անդարձ ու անվարան լքողները կը դիմե՛ն... ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր..

— Ո՞ւր գտնել անյայտ ու անթաղ ոսկորներդ, անոնց վերհնչելու համար ցեղին յարութեան այս աւետիսը, պէմուրազ Ակնունի:

Գաղթը, ցեղային հիւանդութեան մը պէս դարերէ ի վեր կը սարսէ մեր ազգային շէնքին հիմունքները եւ կը տասանորդէ մեր ժողովուրդը: Բայց մարդկային պատմութիւնը անկորնչելի վկայ է որ Հայը աստանդական կեանքի ճաշակը չունի: Քրիստոսէ հազար տարի առաջ այս ժողովուրդը քաղաքներ կառուցած ու քաղաքացիներուն համակեցութիւնը ներդաշնակող օրէնքներ հաստատած է: Քրիստոսէ երկու հազար տարի վերջ դեռ մենք կը թափառինք, յաճախ օթեւան, զուրկ եւ օրէնքէ դուրս: Ուստի, անտեղի չէ հարցնել թէ իրա՞ւ Քրիստոսի համար է ըսուած, «Ի մէջ երկուց անօրինաց՝ կայր մերկացեալ տուողն օրինաց»: Որովհետեւ, ի վերջոյ, Շնորհալին չէր անգիտանար իր ժողովուրդին պատմութիւնը:

Ուրեմն, գաղթը ընդոծին ախտ մը չէ մեր ցեղին մօտ, այլ բռնի ներարկուած հիւանդութիւն մը: Դարերէ ի վեր այս դիտումնաւոր ախտաւորումին դատապարտուած հայութիւնը հարկաւ Ներգաղթի լուրը պիտի ընդունէր իբրեւ առաջին եւ ամենազօր չիճուկը իր մահացու հիւանդութեան դէմ, իսկ անոնք որ, ոեւէ չարժառիթէ տարուած, այս նոր չիճուկին ալ թոյն կը խառնեն, նոյնն գործով տեղ կը գրաւեն հայ ժողովուրդի դահիճներուն կողքին: Այս աղետալի ոգին էր որ անցեալ տարի այնքան կատաղօրէն ու վայրագաբար արտայայտուեցաւ Ներգաղթի գործին մէջ: Կը մաղթենք որ չար ոգին անգամ մըն ալ չժպրհի — այն ալ հայրենիքի անունով — փոխադրած տեւելութեամբ վարակել հայրենադարձ Հայերը:

Քէսապի ներգաղթը բոլորովին տարբեր դրոյթով դժուարութիւն մը կը վերապահէր մնացողներուն: Ներգաղթող գիւղացիները, մեկնումի թուականէն հազիւ ութ տասը օր առաջ ի վաճառ հանեցին իրենց կալուածները, բնականաբար շատ վոխ գիներով: Մնացողները որ տունին առօրեայ հացը դրեթէ դժուարութեամբ կը հայթայթէին, չէին կրնար գնորդի յաւակնութիւններով դիտել ծախու կալուածները: Ուրեմն այս կողմէն մրցակցութեան ոչ մէկ վտանգ այն վաճառողներուն համար որոնք, դէշակեր գազաններու հոտառութեամբ, արդէն զտած էին պարարտ դիակը եւ փորձ կ'ընէին անոր մօտենալու: Այս կացութեան հանդէպ, հոգիները փոթորկուեցան եւ, ինչպէս Քէսապի բոլոր տագնապալից պահերուն, այս անգամ ալ ժողովուրդին աչքերը դարձան դէպի Տօքթ. Աւետիս Ինճէճիքեանը որուն գործունէութիւնը աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր նախախնամական եղած է ոչ միայն շրջանի հայութեան այլեւ շրջակայքի օտարազգի դրացիներուն համար: Մէկն է այն հազուագիւտ միամիտներէն որ բժշկութիւնը կը գործածեն ոչ իբրեւ ասպարէզ, այլ իբրեւ առաքելութիւն: Ասոր համար է որ չէ կրցած նիւթական դիրք շինել, բայց բարոյական դիրքը որուն տիրացած է՝ պիտի մնայ անառիկ եւ անխոցելի: Այս անձն էր որ շահադրդռուած վաճառողներուն ուզեց բացատրել երկիրէն շնորհուած եւ երկիրէն ընդունուած սա սկզբունքը թէ՝ գիւղին հողը գիւղացիին անկապտելի իրաւունքն է:

— Եթէ ձեր անձին եւ ընտանիքի վայելքին համար դուք կ'ուզէք ամառանոց մը ունենալ մեր գիւղերէն մէկուն մէջ, մենք յօժար ենք զայն ձեզի ընծայելու անմերժելի պայմաններով: Բայց ձեռք մի՛ երկարէք այն հողին որմէ մենք կը հանենք մեր հացի պատառը:

Բժիշկին այս յուզիչ խօսքերը բախեցան շահամոլութեան կրանիթին, ուստի հարկ եղաւ աւելի կորովի միջոց մը ձեռք առնել՝ տարհամոզելու համար պինդգլուխ վաճառողները:

Բայց խնդիրը այդքանով չէր վերջանար: Զաբաշահները տաճարէն արտաքսելէ վերջ, ներգաղթողներուն կալուածները գնելու համար անհրաժեշտ էր ճարել — եւ ասի՝ անմիջապէս — այնպիսի գումար մը որ եթէ սեղանաւորական աստիճանաչափով մեծ բան մը չէր, ամէն պարագայի մէջ բացարձակօրէն վեր էր ժողովուրդի նիւթական կարելիութեանց սահմաններէն: Այն ատեն էր որ Տօքթորին գլխաւորած յանձնախումբը, բաղկացած երիտասարդ եւ անձնուէր տարրերէ, սկսաւ իր անյետաձգելի դիմումները, ունեւոր «ազգայնոց» մօտ, փոխառութիւն մը ձեռք բերելու համար: Այս մարմնի մտադրութիւնն էր՝ մատչելի գիներով ձեռք բերել մեկնողներուն կալուածները, հետագային զանոնք միեւնոյն պայմաններով յատկացնելու նախընտրաբար մնացող հողազուրկ տարրին կամ անոնց որոնց հողերը բոլորովին անբաւարար են: Յանձնախումբի անդամներուն հետ շրջանի գիտակից անհատներն ալ յօժար էին թէ՛ համայնքի եւ թէ՛ իրենց սեփական գոյքերով երաշխաւորելու փոխ տրուելիք գումարին տոկոսաւոր հատուցումը: Ցեղի վարկին համար ծանրօրէն նուաստացուցիչ է խոստովանիլ որ, այս օրհասական վայրկեաններուն անգամ, Հայ Կրեսոսները իրենց անբարեացակամութեամբ գերազանցեցին օտար վաճառողները: Ու զգացուած յուսաբեկութիւնը մահացու պիտի դառնար եթէ բախտը չունենայինք հայ դրամատէր աւազանին քար անտարբերութեանը հակադրել քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներու գիտակից վերաբերումը: Հայրենակիցներ որոնք բնաւ հարուստի համբաւ չունին Սուրիոյ եւ Լիբանանի հրապարակներուն վրայ, բայց որոնք — հիմի՞ էլ լռել — Դաշնակցական են կամ Դաշնակցութեան բարեկամ: Հաշիւը նոյնն է. մեզի համար կարեւորը պիտակը չէ այլ ոգին: Իսկ այս պարագային, տասնեակ դարերով նուիրագործուած հայկական շրջանի ազգային նկարագիրն էր որ փրկուեցաւ այդ ոգիին շնորհիւ:

— Ասացէ՛ք, եղբա՛րք, հիմի՞ էլ լռենք...

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

## ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

## Հայկական ճամբար Շտուտգարտում

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Յառաջ). — Գերմանիայում ապրող բոլոր Հայերը գիտեն Ցունկերկազերնէ կոչուած հայկական ճամբարը, Շտուտգարտում:

Ցունկերկազերնէն մէկ հսկայական զօրանոց է բաղկացած ութ մեծ շէնքերից, ուր ապրում են մօտ հազար հինգ հարիւր Հայեր:

Սակայն, Ցունկերկազերնէն զուտ հայկական գաղթականական կայան լինելուց բացի հանդիսանում է նաեւ Գերմանիայում ապրող ամբողջ հայութեան հայրենակցական-բարոյական կենտրոնը:

Գերմանիայում ապրող բոլոր Հայերի ճանապարհները Ցունկերկազերնէ են տանում:

Ցունկերկազերնէն կիսաւեր, կեղտոտ, համարեա անբնակելի մէկ շէնք էր երբ 1945ի Դեկտեմբերին Հայերը զայն ստացան, որպէս գաղթակայան տարածք Հայերի համար:

Թողած փախած, սառն, անհիւրընկալ բնակարաններ, ջարդուած ապակիներով լուսամուտներ, աղտոտ, անանցանելի միջանցքներ, անհրապոյր զօրանոցային մերկ բակ, որի կենտրոնում գտնւում էր մեծ մէկ չոր աւազան, ուր ամէն տեսակի աղբերի տակ թաղուած էին մի քանի դիակներ, որոնց մութ անկիւններում ծածկել էին զօրանոցի նախկին լեհ բնակիչները:

1946ին Հայերը այդ աղբանոց-աւազանը ծածկեցին հողով, իսկ այս տարի վերածեցին ծաղկանոցի:

Մի կերպ տեղաւորուելով կիսաւեր զօրանոցում, Հայերը սկսան աստիճանաբար կարգի բերել զայն: Նախ սկսան բնակարաններից, յետոյ կարգի ձգեցին դպրոցը, ինքնաշարժերի կիսաւեր կայանը փոխեցին թատրոնի, դրանը գրելով,— «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ»:

Մէկ ուրիշ շէնք վերածեցին եկեղեցիի, զարդարելով ինքնագործ եւ տպահան սրբերի նկարներով:

Եւ ահա կարճ ժամանակից յետոյ հնչեց դպրոցի զանգը: Թատրոնը սկսաւ իր ներկայացումները, իսկ եկեղեցուց առ Աստուած սլացան Հայոց սքանչելի մեղեդիները:

Այժմ Ցունկերկազերնէն մի փոքրիկ քաղաք է, վերջինիս յատուկ բոլոր անհրաժեշտ պարագաներով: Նա ունի դպրոց, թատրոն, եկեղեցի, բուժարան, հիւանդանոց, ժողովրդական համալսարան, լուսանկարչատուն, [illegible], արհեստանոց, սկաուտական ակումբ, խոհանոց ամբողջ բնակչութեան համար, յատուկ խոհանոց երեխաների համար են:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ.— Ցունկերկազերնէի բնակչութիւնը կազմում են այն Հայերը, որոնք նացիների կողմից Գերմանիա են տեղափոխուած աշխատելու համար:

Այստեղ Հայեր կան համարեա եւրոպական այն բոլոր երկրներից, ուր նացի բանակներ են մտել:

Ճամբարի բնակիչների ընդհ. թիւն է 1422, որից մօտ 100 հոգի ծագումով Հայեր չեն, բայց իրենց Հայ են համարում եւ չեն ցանկանում բաժանուել հայ հասարակութիւնից:

Այդ 1422 հոգուց 428ը կանայք են, 617ը տղամարդիկ եւ 377ը մանուկներ (0ից մինչեւ 17 տարեկան):

Երեխաները այնքան շատ են, որ Ցունկերկազերնէն աշխատանքի ժամերին, երբ տղամարդիկ եւ կանայք քաշւում են իրենց գործերին եւ մնում են միայն մանուկները, մի տեսակ դպրոց է կազմւում, բակում վազվզող երեխաների բազմութեամբ:

Գերմանացիք հայկական ճամբարը երեխաների գործարան են անուանում:

Հայերը սիրում են ընտանիք կազմել եւ բազմանալ: Երեխան հայ ընտանիքի զուրգուրանքի առարկան է հանդիսանում:

Ծնունդը ճամբարում անդերադանցելի է: Միայն այս տարի ((սկսած յունուարից մինչեւ այսօր) ծնած են 55 հայ երեխաներ, իսկ մինչեւ տարուայ վերջը սպասւում է նորից նոյնքան:

ՁԲԱՂՄՈՒՆՔ ԵՒ ԿԵՆՑԱՂ.— Ճամբարում շատ քիչերն են որ չեն աշխատում: Տղամարդկանց մեծ մասը կօշկակարութեամբ է զբաղւում, կամ սովորում է այդ արհեստը: Աշխատող ձեռքերի մէկ մասն էլ զբաղած է ճամբարային գործերով, իսկ միւս մասը աշխատում է դրսում Ամերիկացիների եւ Գերմանացիների մօտ: Բայց կան եւ բաւական անգործ մարդիկ: Ցանկալի էր ճամբարում ոչ մէկ անգործ մարդ չտեսնել:

Ցունկերկազերնէում կենցաղը զուտ հայկական է: Հարսանիքներ, կնունքներ, հայկական նիստ ու կաց:

Հասարակութեան 90%ը խօսում է Հայերէն: Մեծ պայքար է տարւում օտարախօսութեան դէմ:

Օտարախօսներ են բոլոր նրանք, որոնք ճանճի չափ խելք ունեն, իսկ փղի չափ սնամէջ երեւակայութիւն:

Չնայած բնակարանների չափազանց անձկութեան, օրինակելի մաքրութիւն է տիրում: Այդ վկայում են ամերիկեան զինուորական հսկող մարմինները: Նրանք գտնում են, որ հայկական ճամբարը համեմատած միւս օտար ճամբարների հետ իր մաքրութեամբ առաջին տեղն է բռնում:

Հայ կինը գիտէ իր սենեակը մաքուր պահել, եւ այդ էլ այն ժամանակ, երբ բոլորի բնակարանները բաղկացած են միայն այդ մէկ սենեակից, տուն էլ, խոհանոց: Կան սենեակներ, ուր տեղաւորուած են երկու, երեք ընտանիքներ միասին:

Ամէն տեղ խնամքով հաւաքուած մահճակալները, ծածկուած սպիտակ ծածկոցներով, մաքուր սեղանները, լուացուած յատակները, սրբուած ապակիները հիացնում են օտար հսկողներին:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ.— Այստեղ ամէն ինչ արւում է բոլորին զգացնել տալու համար, որ նրանք մէկ ընտանիքի անդամներ են կազմում: Այդ ուղղութեամբ նոյնիսկ Զուիցերիացիք կարող են նախանձել տեղիս Հայերին: Ճամբարում հայ կինը կանգնած է իր բարոյական բարձրութեան վրայ:

Սրտաշարժ է իրար օգնելու գործը ճամբա-

րում ։ Քիչ չատ ունեցող Հայը չի մոռանում օգնել իր կարօտեալ հայրենակցին, թէեւ ճամբարի բոլոր բնակիչներն իրենք ամերիկեան օգնութիւն են ստանում ։

Հայերը միշտ հիւրասէր են հանդէպ օտարների ։ Հայկական հիւրասիրութիւնը առելիք է դարձել ամբողջ Շտուտգարտում ։

ՄՇԱԿՈՅԹ.— Ճամբարը ունի իր դպրոցը, ուր հայեցի կրթութիւն են ստանում 160 աշակերտ - աշակերտուհիներ ։ Դրանց թւում կան նաեւ օտարներ, որոնք նոյնպէս հայկական կրթութիւն են ստանում ։

Այս ուսումնական տարում դպրոցը ունենալու է նաեւ 6րդ դասարան ։

Սակայն դպրոցը զրկուած է հայերէն դասագրքերից ։ Անցեալ տարի յաջողուեց հրատարակել (խմորատիպ) երկու գիրք, կազմուած դպրոցի երիտասարդ ուսուցիչների կողմից, բայց դա բաւական չէ ։

Արտասահմանի հայ մշակութային կազմակերպութիւնները պէտք է որ իրենց հայրենակցական օգնութիւնը հասցնեն ճամբարի հայկական դպրոցին ։ Դպրոցին կից գործում է նաեւ մանկապարտէզը ։

Ճամբարը ունի նաեւ իր եկեղեցին, իր քահանայով եւ երգեցիկ խմբով՝ կազմուած ճամբարի պատանիներից ։

Ճամբարի եկեղեցին հանդիսանում է ոչ միայն աղօթատեղի, այլ եւ նիւթական օգնութեան ձեռնարկութիւն կարօտեալ ընտանիքների համար ։ Եկեղեցու ունեցած բոլոր գումարները բաժանւում են կարօտ եւ հիւանդ հայրենակիցներին ։ Ճամբարի հայ կաթոլիկ համայնքը ունի իր աղօթատեղին քաղաքում ։

Ճամբարի թատրոնը ամէնից չատ յաճախելի վայրն է հանդիսանում գաղութի բնակչութեան համար ։ Այստեղ յաճախակի տրւում են հայկական եւ օտար ներկայացումներ, համերգներ, պարահանդէսներ եւն ։

Թատրոնը ունի իր դրամատիկ, արեւմտեան գործիքների եւ հայկական երգ ու պարի խմբակներ ։ Վերջինս կազմում է ճամբարի պարծանքը ։ Ամերիկացիները միշտ ցանկանում են տեսնել նրա ելոյթները ։ Վերջերս Միւնխում այդ խմբի ելոյթներն էին եկել դիտելու մօտ 1500 օտարներ ։ Հանդէսը անցել էր մեծ յաջողութեամբ ։

Մի քանի օր առաջ ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնները ցանկութիւն յայտնեցին երեք ամսով պայմանագիր կնքել խմբի հետ, շրջելու համար Գերմանիայի ամերիկեան գօտին եւ ամերիկացի զինուորների համար հայկական հանդէստալու ։ Այժմս խումբը այդ ուղղութեամբ է զբաղած՝ իրեն կարգի բերելով ։

Ընդամէնը մի քանի օր է, որ տեղի ունեցաւ այդ խմբի փորձնական ելոյթը ։ Նայելու էին եկել բազմաթիւ ամերիկացի զինուորականներ եւ հարիւրաւոր ուրիշ օտարներ ։ Բոլոր Ամերիկացիները հիացած էին ։

Խմբի անդամներին պակասում են համապատասխան ազգային հագուստներ եւ տանամաններ ։

ԱԶԱՏ ՄԱՐԴ

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Օգոստ. (Յառաջ).— Խանասորի Արշաւանքի պատմական հերոսամարտէն յիսուն տարի վերջ, մօտէն փոխադրուեցէք, եւրոպական մեծ քաղաքի մը ծառախիտ ընդարձակ անտառը ։ Կարտանէն քիչ հեռու, Էքսի եւ Մարսէյլի միջեւ գտնուող այս անտառը, կը բաժնուի երկու մասի՝ մուտքի լայն տարածութիւնը տեսակ մը ծառուղի ուր հաստատուած են տասնեակ մը անշարժ սեղաններ եւ պզտիկ բեմ մը ։ Քիչ մը վեր մայր անտառը դալարագեղ ու անեզր, որուն կողքին պզտիկ ջուրի ակը՝ պաղ ու ջինջ (Վալապը) ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ և մասնակցութեամբ տասնըմէկ ենթակոմիտէներու, Նոր Սերունդի բոլոր մասնաճիւղերուն, Օգոստոս 10ին այս անտառին մէջն էր որ տեղի ունեցաւ Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակը ։

Օրեր առաջ անօրինակ եռուզեռ մը կը տիրէր թէ արուարձաններու եւ թէ կեդրոնի մէջ ։ Արձանագրուողներ իրար կը հրմշտկեն «Յառաջ»ի գործակալ Գեղամ Տէրիկեանի գրատան առջեւ ։ Նոյն պատկերը ամէն տեղ, Պոմոն, Սէն-Ժերոմ, Մարթիկօ լէ զ'Օլիվ, Սէն Լու, Վալպարել, Սէնթ Մարկրիտ, Սէնթ Ան, Պուլվար Օտտօ, Սէնթ Անթուան, Էքս-ըր Միյ եւ Կարտան ։

Կիրակի, արշալոյսէն առաջ, բազմաթիւ մարդատար ինքնաշարժեր զարդարուած Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով, քաղքի մէջ թէ ճամբու ամբողջ երկայնքը, իրար կ'ողջունէին ազգային յեղափոխական երգերով ։

Ահա անտառի երկաթէ մուտքի մեծ դուռը, որ յաղթական կամարի մը պէս պճնուած է, դալար ճիւղերով ։ Երկու կողմերը կը ծածանին զոյգ եռագոյնները, իսկ մէջտեղը դրօշը Դաշնակցութեան, իր փառապանծ զինանշանով ։ Աջ ու ձախ կարգի կեցած են Նոր Սերունդի կարգապահ զինուորները, որոնց մէջէն, հեւըհեւ հասնող, հաւատաւոր բազմութիւններ կը դիմեն դէպի ուխտավայր ։

Ժամը 11ին խանդավառ ծափերու մէջ մուտք կը գործէ «Յառաջ»ի խմբագրապետ ընկեր Շ. Միսաքեան, առաջնորդուելով Կարտանի քաղաքապետ Victor Savineի սեղանը ։

Մինչեւ կէսօր տեղի ունեցան զանազան մրցումներ և դաշտային հաճելի խաղեր, իսկ ժամը 3ին կատարուեցաւ տօնակատարութեան պաշտօնական բացումը ։

Ընկեր Հ. Աւետիսեան բացատրելէ վերջ օրուան տօնին իմաստը, Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց «Ծաղկիր աղատ իմ Հայրենիք»ը եւ Ֆրանսական քայլերգը ։ Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեանի աշակերտներէն Օր. Անահիտ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ՝ «Հայ հողին», նոյնպէս պատանի Պետրոս Մարգարեանի «Վազգէնի յիշատակին» արտասանութիւնը ծափերու արժանացաւ ։ Մէկէ աւելի մեներգներէ եւ խմբերգներէ վերջ ընկեր Գեղամ Շէհրէրեան արժեցուց «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը ։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Հ. Հանտալեան, Փարիզէն ։ Թուելէ վերջ հերոսամարտի պատմական արժէքը եզրակացուց.— «Հայ ժողովուրդի վերջին կէս դարու կեանքը լի է հերոսութիւններով ։ Հերոսներ էին մեր նախնիքները որ նահատակուեցան, հերոսներ էք դուք ևս որ կը պայքարիք ազատութեան համար, ձեր զաւակներուն փրկութեան համար ճերմակ փտանդին դէմ եւ նման յիշատակելի տօնակատարութիւններով կ'աշխատիք պատրաստել մաքուր սրտով ազատատենչ նոր սերունդ մը ։ Կեցցէ' ձեր արթուն պահակը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» ։

Սէն Լուի Նոր Սերունդի նուագախումբը երբ կը թնդացնէր «Մշակ Բանուորն» ու «Կարկուտ տեղաց»ը, բարձրախօսը կ'արձագանգէր անտառի չորս կողմը ։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Շ. Միսաքեան, որուն ճառը կ'ընդմիջուէր բուռն ծափերով ։ Կ'արժէր ամբողջութեամբ գրի առնել զայն, իր կուռ փաստերով եւ սրտաբաց յայտարարութիւններով ։

Ընկերոջ ինքնաբուխ խօսքը այնքան սրտառուչ էր եւ ազդու որ, շատեր յուզումէն կուլային, մինչ հազարաւոր ունկնդիրներ «հուռա'» կ'արձագանգէին ։

Կարտանի Ֆրանսացի ընկերվարականներէն Պ. Պ. Astier և Liteaux իրենց հիացումը յայտնելով, շնորհաւորեցին Դաշնակցութիւնը, այս գեղեցիկ տօնակատարութեան առթիւ ։

Ներկայ հանդիսականներու թիւը ճշտելու համար դիմեցի Կարգադիր Յանձնախումբի անդամներուն որոնք յայտնեցին թէ 2500 դարդանիշեր սպառելէ վերջ, հարիւրէ աւելի ընկերներ իրենց դարդանիշերը տուին նոր եկողներու համար ։

Այսպէս ուրեմն մօտ երեք հազար ժողովուրդ յիշատակելի օր մը ապրեցաւ առաւօտէն մինչեւ գիշերուան ժամը տասը ։

Պաշտօնական հանդիսութենէն վերջ անտառին տէրն էր ժողովուրդը ։ Հոն վերը՝ թառն ու ջութակը, քիչ մը անդին՝ տաւղ-զուռնան, գեղջուկ պարեր ու երգեր, վարը՝ Նոր Սերունդի նուագախումբը, եւրոպական եւ հայկական պարեր՝ Արեւելք եւ Արեւմուտք իրարու մօտ ։

Երեկոյեան մարդատար ինքնաշարժները երբ կը պարպէին անտառը, ծառերը կարծես կուլային մեր ետեւէն ։

ՊԱՐԹԵՒ

### ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ ։ Մանաւանդ յստակ՝ անունները ։

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը ։

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ ։

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց ։

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

Բայց Նազէն պէկի աղջիկն է, ու պէկը կատաղի եւ հզօր, ինչպէս Ջին-Մաչինի թագաւորը, եւ անգութ՝ ինչպէս դժոխածին հրէշ Լէնկթիմուրը ։

... Գիգօն, չինական տէրտէրի տղան, լերան կատարին՝ կ'երազէ իրիկունը, որ պիտի գայ, բայց կ'ուշանայ ։

Որ՝ հօտը չորորալով անցնի գիւղամէջէն, ոչխարներու փոնգտոցին ու մայիւներուն մէջ խեղդուին բամբասասէր պառաւներու փսփսուքները ։

Որ՝ Նազէն իր սօսի հասակը տնկէ պէկի պատշգամին, Գիգոյի յաղթական երթը ողջունելու, խորհրդաւոր ակնարկներ փոխանակելու...

Որ՝ Գիգօն իր փնջած կակաչն ու գնդրուկները դժուարին ճամբաներով Նազէին հասցնէ ու Նազէն կարենայ անխռով իր գլուխը բարձին դնել ։

Բայց գիւղը այս օրերս ինչ որ չարագուշակ երեւոյթ է ստացեր ։ Խորհրդաւոր եւ զգուշաւոր, համարեա իրարու ականջին ի վեր կը խօսին. վասն զի «պատերը ականջ ունին», կ'ըսեն ։

Նազէն ու Գիգօն կը սիրեն իրար ։

— Սո'ւս, պապանձիր, լեզուդ չորնայ ։ Պէկը լսէ բոլորիս կը կոտորէ ։

Ըլլալիք բան չէ, ո՞վ է տեսեր, ո՞վ է լսեր որ պէկի աղջիկը տան չինական տէրտէրի «չոպան» տղուն ։

Սէրը ոչ տարիք կը չափէ, ոչ ալ հարստութիւն ։

Սէրը տգեղը գեղեցիկ ու յիմարն իմաստուն կը ներկայացնէ ։

Ու այսպէս անվերջ, տեսա՛կ տեսակ զրոյցներ, որ կը ծնին երդիքներուն տակ ու կը թաղուին մարդկային սրտերու մէջ ։

Եւ գիւղը իր բազմաթիւ սիրահար զոյգերը կը ճանչնայ, յաճախ ալ պարզ, բարեկամական յարաբերութիւններուն, նայուածքի մը կամ անմեղ խօսակցութեան մը կասկածելի բնոյթ վերագրելով, սիրոյ շապիկը կը հագցնէ ։

Կուզ Սատան գիտէ բոլոր ջահիլներուն գաղտնիքը, անոր աչքէն ու ականջէն բան չի փախչիր ։

Պատառիկ մը ծամելիք ձիւթ, ասեղ մը, գաւաթ մը Շահպաղու գինի կամ օղի, քանի մը թուղ կամ ճանկ մը չամիչ անհրաժեշտ են, որ ան իր բերանը գոց պահէ ։

Նազէն տեղեակ է այդ փրկարար միջոցին, բայց պէկի աղջկայ իր հպարտանքը չի զիջանիր, մանաւանդ որ Սատան ալ ռայեա է ։

Ռայեան ռայեա չի մատներ, այդ ալ կը հանդարտեցնէ Նազէն ։

Աշնան իրիկուն մը, Գիգօն իր հօտը տեղաւորեց Աղբրատակի գոմերը եւ անյայտացաւ ։ Ըսին՝ որ կուզ Սատան է մատներ...

Այդ գիշեր, գիւղը մերձ ի մահ, զալարեցաւ, պէկի զայրոյթը իր ամբողջ կատաղութեամբ պայթեցաւ մեծին ու փոքրին գլխուն ։

Աքաղաղները պապանձեցան, շուները սիրտ չըրին հաչելու, կ'ըսես գիւղը մեռած էր ։

Լուսաբացին հազար հազար ձիաւոր ու հետիոտն, որը զինուած, որը անզէն, փայտով, քարով ու խարազանով զացին գտնելու մեղաւոր զոյգը, որ լեռնակատարէն անդունդը գլտորեն, որ մորթեն, կտոր-կտոր ընեն, շուն ու գէլին կերցնեն ։

— Նազէ', ուրա՞խ ես, հարցուց առաջաստի պատրաստուող Գիգօն ։

— Օ՛, շատ ուրախ եմ ու երջանիկ, պատասխանեց Նազէն ։

— Նազէ', պէկը որ գայ, ի՞նչ կ'ընես ։

— Գիգօ ջան, այսպէս կուրծք կրծքի, շրթունք շրթունքի անդունդը կը նետուինք, ալ մենք մեր մուրազին հասանք ։

— Նազէ', ես կ'ուզեմ որ մենք Աստծու հրամանքով զոյգ մը աղաւնի դառնանք ու մեր բոյնը շինենք էն մեծ ժայռի ճեղքին մէջ ։

— Չէ', Գիգօ, անգութ որսորդներ կուգան ու մեզ կը սպաննեն ։

— Նազէ', կարճ է մեր կեանքի թելը, թող տուր որ կրծքիդ քաւսուն կոճակները արձակեմ...

— Գիգօ', նայէ, այն ի՞նչ ամպ է մեր գիւղի ճամբուն վրայ ։

—Նազէ', ան հովն է որ ճամբաներու փոշիները ամպի կը վերածէ ։

— Գիգօ' ջան, Գիգօ, տե'ս տես, ձիաւորներ են որ քառասմբակ կ'արշաւեն ։

Գիգօն նայեցաւ ու կռահեց մահադոյժ տեսարանին իսկութիւնը ։

— Նազէ', կը տեսնես մահը որ ամպերը հեծած կ'արշաւէ ։

— Ա՛հ, ճչաց Նազէն լեղապատառ, բայց ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը ։

Ու ծունկի եկաւ, բաղկատարած աղօթեց «փառքդ չա՛տ ըլլայ խո՛տէ (Աստուած), մենք մեր մուրազին հասանք, հողէն ստեղծեցիր մեզ, հիմա ալ քար դարձուր, որ թշնամիի սուրերը մեր կողերուն վրայ փշրուին ։

Գիգօն ուժգին գրկեց ու սրտին սեղմեց Նազէի կուրծքը, բայց տիրոջ հրամանով անոր հասա, առնական բազուկները թուլցան, ծունկերը կթոտեցան ու ծալլուեցան ու դիակը մը պէս երկնցաւ Նազէի ոտքերուն տակ ։

Կ'ըսեն թէ՝ երկինքէն կրակ թափեցաւ, չորցուց, խանձեց զար ու դաշտերը, սիրահար զոյգը հալեցաւ, բիւրեղ դարձաւ ու երբ պաղ հովը փչեց, սիրահար զոյգը քար դարձաւ ։



Ա. ՄԱՐԱՆ

կուսակցութիւնը խոստովանելով հանդերձ թէ շատ մը առաջադրութիւններ դժգոհութիւն պիտի պատճառեն, անհրաժեշտ կը գտնէ զանոնք, խուսափելու համար սովէն եւ եղմտական փլուզումէն:

Ինչպէս կը տեսնէք, պիտի չեշտուի զեկավարեալ տնտեսութիւնը: Համագումարը Ալժերիոյ մասին ալ բանաձեւ մը քուէարկեց, պահանջելով անմիջապէս քուէարկել նոր Սահմանադրութիւնը (ինքնավարութիւն): Մինչ այս բանաձեւը կը քուէարկուէր, զօր. տը Կօլ ճառ մը խօսելով կը քննադատէր ինքնավարութեան ծրագիրը եւ կը յայտարարէր թէ Ալժերիան պէտք է մնայ եւ պիտի մնայ իբրեւ Ֆրանսայի մէկ մասը: Իր առաջարկն է կազմել երկու ժողովներ, մէկը՝ Իսլամներուն, միւսը Եւրոպացիներուն համար, ենթակայ կուսակալին:

## Խ. Միութիւնը կը փորձէ պաշարել Թուրքիան

### ԱՆԳԱՐԱՆ ԽՈՐԱՊԷՍ ՄՏԱՀՈԳ

ԽՄԲ.— «Ուլուս», Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ վերջին թիւին մէջ.—

«Միջազգային մարզին մէջ չափազանց վրդովիչ եւ խառնակ բնոյթ ստացած են խնդիրները: Պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր երբեք այս աստիճան չէր մթագնած համաշխարհային քաղաքական հորիզոնը:

Արդարեւ, Սովիէթ Ռուսիա այսօր գլուխ կը բռնէ բոլոր Միացեալ Ազգերուն:

Գոյութիւն ունին հիմնական պատճառներ, որոնք մեզ — Թուրքերս — կը ստիպեն տեւականօրէն աչալուրջ գտնուիլ:

Առաջին, իրենց բովանդակ ուժը կը պահեն այն պահանջները, որ կը վերաբերին մեր Արեւելեան Նահանգներուն եւ Նեղուցներուն:

Երկրորդ՝ հետզհետէ կը ծաւալի պալքանեան խառնակութիւնը:

Այսօր ուրիշներու կողմէ կը գործադրուի այն ծրագիրը զոր գերման սպայակոյտը ուզեց Թուրքիոյ դէմ կիրարկել վերջին պատերազմի ընթացքին: Կ'ըսուի թէ Պերլինի մէջ Ռուսերուն ձեռքը անցած է նաեւ գերմանական այդ գաղտնի ծրագիրը:

Սովիէթ քարոզչական կազմակերպութիւնները օտար լեզուներու թարգմանելով հրատարակեցին հակաթուրք փաստաթուղթերը, որոնց մէջ տեղ կը գրաւէ նաեւ խնդրոյ առարկայ գերման գաղտնի ծրագիրը:

Վերջին դէպքերը ցոյց կուտան թէ Սովիէթները սկսած են գործադրել այդ ծրագիրը:

Համաշխահային երկրորդ պատերազմի ընթացքին Գերմանիա հետեւեալ ծրագիրը ստորագրած էր Թուրքիոյ հանդէպ.— Փոխանակ ուղղակի Թուրքիոյ վրայ յարձակելու, չորս կողմէ պաշարել Թուրքիան, կղզիացնելու համար զայն: Երկրորդ, Թուրքիոյ թշնամի կառավարութիւններ կազմել Պալքանեան հիւսիսային եւ արեւելեան դրացի երկիրներուն մէջ եւ ի վերջոյ պահանջել որ անձնատուր ըլլայ Թուրքիան:

Այս պայմաններուն մէջ Թուրք կառավարութիւնը կամայ ակամայ անձնատուր պիտի ըլլայ, որովհետեւ ամենափոքր օգնութեան յոյս իսկ պիտի չունենայ եւ պիտի համոզուի թէ անօգուտ է ամէն դիմադրութիւն:

Գերմանիա պարտուեցաւ՝ առանց կարենալ իրականացնելու այս ծրագիրը: Այսօր նոյն ռազմավարութիւնը կ'ուզէ կիրարկել Սովիէթ Ռուսիան: Պատերազմի ընթացքին Գերմանիա ակռայ սրած էր հանդէպ Թուրքիոյ, որովհետեւ ան մերժած էր միանալ իրեն: Այսօր նոյն զգացումները կը տածէ Սովիէթ Ռուսիա:

Արդի պայմանները թոյլատու չի նկատեր Թուրքիոյ դէմ ուղղակի յարձակում գործելու եւ կ'աշխատի պաշարել մեզ: Եթէ Յունաստան չկարենայ դիմադրել սլաւական ճնշումին եւ պոլշեւիկեան հակակշռի ենթարկուի, այդ պարագային ամբողջովին պաշարուած պիտի ըլլան Թուրքիոյ եւրոպական սահմանները:

Սահմաններէն ստացուած վերջին լուրերուն համաձայն, սաստկացած է պոլշեւիկեան միջամտութիւնը: «Հրոսակային կռիւ» կոչուած դէպքերը բոլորովին տարբեր բնոյթ ստացած են, նկատելով որ թնդանօթի ձայներ ալ կը լսուին:

Միւս կողմէ չափազանց ուշագրաւ է նաեւ պուլկարեւռուսկոսլաւ վերջին համաձայնագիրը:

Կը կարծենք թէ ամէն մարդ այլեւս հասկցած է այդ պետութեան հետապնդած բուն նպատակը:

Բացայայտ է թէ այնպիսի օրեր կ'ապրինք, որ չենք կրնար մեր ակնարկները հեռացնել միջազգային քաղաքական դէպքերու զարգացումէն»:

ՈՍԿԻԻ ԳԱՂՏՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐ մը երեւան հանուեցաւ Էքս-լէ-Պէնի մէջ: Կայանատուներուն մէջ կան օտարականներ որոնք ամէն բան խոստովանած են: Ոսկիները Զուիցերիոյ մէջ գնելով Փարիզ կը ղրկէին յետոյ նորէն կը ծախէին Էքսի մէջ:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐ Թուրքիա կը փախչին Պալքաններէն: Եուկոսլաւիա ծանուցագիր մը ուղղեց Անգարա, յիշեցնելով թէ այդ փախստականները մեծ մասով պատերազմի ոճրագործներ են եւ հետեւաբար Թուրքիա կը խախտէ Միացեալ Ազգերուն դաշինքը: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.— «Միջոցներ ձեռք առնուած են Պալքաններու մեր ցեղակիցներուն պաշտպանութեան համար»: Անգլոյորդանանի կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է ընդունելու 9000 Կովկասցի Իսլամներ որոնք չեն ուզեր Խ. Միութիւն վերադառնալ:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ երեք ռումանացի երիտասարդ սպաներ սպաննեցին ռումանական օդանաւի մը վարիչը որ մերժած էր փոխել ճամբան: Եօթը քաղաքային ուղեւորները ահուսարսափի մատնուած էին, երբ սպաներէն մէկը զարկաւ օդաչուն: Ի վերջոյ օդանաւը իջաւ Չանաքքալէ (Տարտանէլ), ուր երեք ռումանացի սպաները խոստովանելով ոճիրը, առաջնորդուեցան Պոլսոյ Կեդրոնական բանտը, իսկ եօթը ճամբորդները ազատ ձգուեցան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Հողագործական կուսակցութեան նախագահին՝ Նիքոլա Փէթքովի մասին տրուած մահավճիռին դէմ բողոքագիրներ ուղղեցին Սոֆիայի Դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովին անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակները, երկուքն ալ զօրավարներ: Ամերիկեան բողոքագիրը կ'ըսէ թէ այս դատավճիռը «կրնայ անդրադարձումներ ունենալ Պուլկարիոյ խաղաղութեան եւ բարեկարգութեան վրայ որոնց պատասխանատու է Վերստուգիչ Յանձնաժողովը»: Պուլկարիոյ հանրապետութեան նախագահը, Քոլարով, դիտել տուաւ թէ «աշխարհակալ պետութիւններէն ոմանք չեն ծածկեր իրենց յարձակողական դիտումները և անխղճօրէն կը միջամտեն Պուլկարիոյ ներքին գործերուն»: Փէթքով կախաղանի դատապարտուած է:

4300 ՀՐԵԱՆԵՐ որոնք մէկ ամիսէ ի վեր արգելափակուած կը մնան երեք անգլ. նաւերու մէջ, մերժելով ցամաք ելլել Ֆրանսական նաւահանգիստ մը, առջի օր 24 ժամ ծոմ պահեցին իբրեւ բողոքի ցոյց: Ծեր կիներ, հիւանդներ եւ մանուկներ անգամ մասնակցեցան այս ծոմապահութեան: Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնները կախած էին նաւերուն մէջ, անգլերէն եւ ֆրանսերէն. — «Բացէք Պաղեստինի դուռները, այդ է մեր միակ յոյսը»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանին զինուորական իշխանութիւնը երկու կարեւոր որոշումներ տուաւ.— 1. Ջնջուեցան հարիւրաւոր մասնախումբեր որոնք նշանակուած էին նացիները մաքրագործելու համար.— 2. Հրամանագրով մը վերահաստատուեցան քաղաքային եւ քաղաքական իրաւունքները նացի կուսակցութեան այն անդամներուն որոնք նշանակուած չեն պատերազմի ոճրագործներու ցանկերուն մէջ: Ուրեմն կրնան թէ քուէ տալ եւ թէ ընտրուիլ:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ 6ՐԴ ՃԱՄԲԱՐԸ վերջացաւ երկուշաբթի օր, երբ 42 ազգերու 30,000 սկաուտները հսկայական թափոր մը կազմեցին, իրենց ազգային տարազներով եւ դրօշներով: (Ականատեսներ ի զուր փնտռած են հայկական եռագոյնը...): Մօտ 2000 արիներ, բոլոր ազգերէն, մասնակցեցան համաշխարհային համերաշխութեան ցոյցի մը:— Նախորդ օրը նեղգիծ երկաթուղին արկածի մը հանդիպելով, ութ արիներ վիրաւորուեցան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապստամբապետը, զօր. Մարկոս, ծանուցանելով նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, կ'ըսէ թէ ժողովրդային խորհուրդներ պիտի կազմուին իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ, թէ քուէարկութեան իրաւունք ունին այր թէ կին անխտիր, 18 տարեկանէն սկսեալ, թէ ժողովրդային ատեաններ կազմուած են եւ: — Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը սաստկանան Քոմոթինիի շրջանին մէջ, Թրքական սահմանին վրայ եւ այլուր:

ԹՌՉՈՒՆ ԲԵՐԴ մը ընկղմեցաւ Խաղաղական ովկիանոսին մէջ: Ութ զոհերը բարձրաստիճան սպաներ են, մէկը՝ Զօր. Մաք Արթըրի քաղաքական խորհրդականը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ երրորդ տարեդարձը տօնուեցաւ Օգոստոս 18ին, մասնաւորապէս երկաթուղիներու եւ հանրային հաստատութեանց պաշտօնեաներուն կողմէ:

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ սպաներ խոստովանեցան թէ 7—10 միլիոն լիրա կաշառք ստացած են Թրիէսթէի հանրօգուտ շինութեանց գործերուն մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը ծանուցանէ թէ քարիւղի մասին նոր համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի մօտերս, Իրանի հետ: Թեհրանի խորհրդային դեսպանը նախագիծ մը ներկայացուցած է Իրանի վարչապետին, միացեալ ընկերութիւն մը կազմելու համար: Այս առթիւ զրոյց կը շրջի թէ խորհրդային զինուորներ կեդրոնացած են սահմանագլուխին վրայ:

Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Փափազեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Կարպիս Փափազեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Գեղամ Ղազարեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քէսէեան (Սէնթ Անթուան), Տէր եւ Տիկին Պարէտփամպուքճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Այրի Տիկին Սրբուհի Գայըքճեան (Ալֆորվիլ), Այրի Տիկին Դաւիթեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Թերզեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Նազաշեան (Ս. Անթուան) ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(68 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, ժամը 10ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին:

### ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Անթիպ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Յակոբեան և Գ. Խոսրովեան

ՄԱԼԱԹԻՈՅ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութեան նոր հասցէն է. — Kapousouzian, 76, rue de la Charité, LYON (2e). Հեռաձայն՝ F. 75-70.

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումին համար հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղին եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս Կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն 30,000 Փրանքի վարձքէն 3,000 Փրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի Կեդր. Ֆոնտին:

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

Լ Ո Ւ Ր Տ Ի
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 Փր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻՒԼԸ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

## Նեղուցները

(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԷԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 Փրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ. ՄԱՐՍԷՅԼ
Անոնք որ Մարսէյլ պտոյտի գալ կ'ուզեն կ'արժէ որ այցելեն
ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
4 Traverse du Mont de Piété, Marseille
(Angle Rue d'Aix No. 1)

Ուր պիտի գտնեն ամէն ճաշակ գոհացնող Արեւելեան եւ ֆրանսական համեղ կերակուրներ, Միջերկրականի թարմ ձուկերը անպակաս են մեր մօտ: Անթերի սպասարկութիւն եւ մաքրութիւն: եւ դիւրամատչելի գին:

Մաքուր եւ օդասուն սենեակներ կրնամ ապահովել երէ կանուխէն հեռագրուի:

Tél. Colbert 41-92:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 21 AOUT 1947 Հինգշաբթի 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5115 Նոր շրջան թիւ 724 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.


## ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

### Ա. կարաւանով մեկնողներուն

(ՁԵԿՈՅՑ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Փարիզի խորհրդային հիւպատոսարանի ցուցմունքներու համաձայն, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէս կը հաղորդէ Ա. կարաւանով հայրենիք մեկնողներու, հետեւեալ հրահանգները, թելադրելով անոնց ամբողջական եւ ճշգրիտ գործադրութիւնը.

1 — Ա. կարաւանով ներգաղթողները պէտք է Մարսէյլ քաղաքը գտնուին 1947 Օգոստ. 27ին:

2 — Ներգաղթողները պիտի փոխադրուին Մարսէյլ մասնաւոր կառախումբով: Այդ կառախումբերով ճամբորդելու համար, Ներգաղթողները պէտք է կեդրոնանան հետեւեալ քաղաքներուն մէջ,— Փարիզ, Լիոն, Վիէն, Վալանս, Սէնթ-Էթիէն, Սէն Շամոն, Շաս, Կրընօպլ, Նիս: Այդ քաղաքներու մէջ չբնակողները, անոնցմէ ամէնէն մօտ եւ յարմար կայարանը պէտք է գան, դիմում կատարելով իրենց Ներգաղթի կոմիտէին եւ հետեւելով անոր ցուցմունքներուն:

3 — Իրենց անձնական միջոցներով ճամբորդել ցանկացողները, Մարսէյլ հասած օրն իսկ պէտք է ներկայանան Մարսէյլի Ազգ. Ընդհ. Միութեան գրասենեակը եւ ցուցակագրուին 67, Rue Longue des Capucins, Մարսէյլ քաղաքի Ներգաղթի Լիազօրին մօտ:

4 — Ներգաղթողներու գոյքերը եւ բեռները նոյնպէս պիտի փոխադրուին կառախումբերով, վերոյիշեալ կայարաններէն: Գոյքերու փոխադրութիւնը իրենց բնակարաններէն մինչեւ կայարան, ամէն ոք պիտի կատարէ իր հաշւոյն: Ներգաղթի կոմիտէները դիւրութիւններ պիտի ստեղծեն բեռնատար կառքերու հոգացումով:

5 — Սնտուկները պէտք է հաստատուն եւ ամուր շինուած ըլլան, ճամբու ընթացքին չփճանալու եւ չբացուելու ձեւով: Սնտուկները երբեք չպիտի բացուին, հետեւաբար, անոնց մէջ պէտք չէ դնել այնպիսի իրեր, որոնց պէտք կրնայ ունենալ մեկնողը, ճամբորդութեան ընթացքին: Չպիտի բացուին նոյնպէս իբրեւ պակած դրուած կաշիէ պայուսակները (վալիզ), որոնք պէտք է ծածկուած ըլլան լաթով, եւ կարուած:

6 — Իւրաքանչիւր սնտուկի եւ ծրարի վրայ, ընթեռնելի հայերէնով, պէտք է գրուած ըլլայ տիրոջ անունը, իր մեկնման հաղորդագրի թիւով: Պէտք է թուագրուած ըլլան նոյնպէս անոնք հետեւեալ ձեւով 1/7. 2/7. 3/7.... եւ 7)7, որոնցմէ առկի թուանշանը ծրարներուն ընդհանուր թիւը ցոյց կուտայ, իսկ վրայինը՝ ծրարին թիւը:

7 — Իւրաքանչիւր ճամբորդ իր հետը պէտք է վերցնէ ծածկոց մը (պաթանիէ), բարձ մը եւ առօրեայ գործածութեան առարկաներ, ինչպէս պնակ մը, գաւաթ մը, պատառաքաղ, դգալ, օճառ, սրբիչ եւայլն:

8 — Մինչեւ շոգենաւ մուտքը, իւրաքանչիւր ճամբորդ, անձնական միջոցներով պիտի հոգայ իր սնունդը:

9 — Շոգենաւին մէջ տրուելիք ճաշերէն զուրս, ամէն մարդ հետը կրնայ առնել, իր ուզած չափով սննդեղէն:

10 — Ինքնաշարժ (օթօ) եւ բեռնատար կառք (քամիոն) տանողները պէտք է որ իրենց կառքերը հասցնեն Մարսէյլ: Իրենց հետ պէտք է ունենան միշտ Carte griseը եւ գնման հաշուեցոյցը (փաքթիւռ): Մեքենայ փոխադրողներն ալ պէտք է որ ունենան փաքթիւռները եւ բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք կ՚ապացուցանեն իր սեփականատէր ըլլալը:

11 — Շոգենաւ մտնելու առեն, ճամբորդները պէտք չէ որ Ֆրանսական դրամ, կամ արտածումը արգիլուած ուրիշ դրամ եւ արժեթուղթեր ունենան:

12 — Ներգաղթը պէտք է կատարուի կատարեալ կանոնաւորութեան մէջ: Պէտք է ամէն մարդ խիստ կարգապահ ըլլայ, հետեւելով տառացի ներգաղթի լիազօրներու ցուցմունքներուն: Թէ իրենց մեկնած քաղաքին եւ թէ Մարսէյլի մէջ, իրենց թեւերուն վրայ մասնաւոր նշաններ ունեցող հսկիչներ պիտի գտնուին, որոնց հրահանգներուն պէտք է հետեւին բոլորը:

13 — Մարսէյլ հասնելու առեն, ազգական եւ բարեկամ չունեցողները, պիտի առաջնորդուին լիազօրներու կողմէ, յատուկ կայարաններու մէջ:

14 — 18 տարեկանէն վեր բոլոր ներգաղթողները պէտք է ներկայացած ըլլան իրենց շրջանի նահանգապետութեանց (փռէֆէքթիւռ), պահանջուած փաստաթուղթերով եւ Մարսէյլ գան իրենց անցագրով, ըլլայ ֆրանսական, սովետական կամ օտար պետութեան մը հպատակ են:

15 — Նանսէնեան կամ հայրենադարձ եղողները, մեկնումի համար Փռէֆէքթիւռի մօտ դիմում կատարած ըլլալը հաստատող ռէսէփիսէ մը պէտք է ունենան եւ կամ անցագիր ստանալու համար անհրաժեշտ փաստաթուղթերու (տան վարձքի ստացագիր, bordereau de situation) պատճէնները (քօփի):

16 — 18 տարեկանէն վար եղողները կ՚ընկերանան իրենց ծնողքին, ունենալով միայն իրենց մօտ ծննդեան վկայագիր:

17 — Իւրաքանչիւր ներգաղթող իր հետ պէտք է ունենայ իր ճանապարհածախսը վճարած ըլլալը ապացուցանող ստացագիրը, տրուած Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան կողմէ:

18 — Իւրաքանչիւր ներգաղթող իր հետ պէտք է ունենայ իր ամբողջ գոյքերու ընդհանուր ցուցակը երկու օրինակով, ի պահանջել հարկին ներկայացնելու համար մաքսատան:

19 — Մամուլի միջոցով մօտ օրէն պիտի հաղորդուին մարդատար եւ բեռնատար կառախումբերու մեկնումի ճշգրիտ օրերը:

Անգամ մը եւս կ՚ուզենք շեշտել մեր հայրենակիցներուն, կարեւորութիւնը այս հրահանգներուն ճշգրիտ գործադրութեան եւ կարգապահութեան: Իւրաքանչիւրի շահուն եւ մեր ժողովուրդի վարկի տեսակէտէն, լրջութիւնը եւ կարգապահութիւնը էական պայման է: (Կնիք)

★

## ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ

ԽՄԲ.— Ներգաղթի Հանգանակութեան Կեդր. Յանձնախումբը կը խնդրէ յայտարարել.—

**Ա. կարաւանին** մաս կազմող ներգաղթողներուն կը յանձնարարուի ժամ առաջ ձեռք բերել ճանապարհածախսը վճարած ըլլալնին ապացուցանող ստացագիրը եւ կամ այդ ճանապարհածախսէն ազատ կացուցուած ըլլալնին հաստատող վկայագիրը, երկուքն ալ տրուած Բարեգործականի կողմէ, որպէսզի իրենք եւ իրենց գոյքերը կարենան ընդունուիլ շոգեկառքին եւ նաւուն մէջ:

Այս թուղթերը չունեցողները ազատ են ճամբորդելու իրենց անհատական ծախքով:

●

## 3151 ՀԱՅԵՐ ՊԱԹՈՒՄ ՀԱՍԱԾ

Մոսկուայի անթէլը կը ծանուցանէ թէ Պաթում հասած է խորհրդային «Փոպետա» (Յաղթանակ) նաւը, 3151 Հայերով որոնք Հայաստան կ՚երթան Սուրիայէն եւ Լիբանանէն:

ՅԱՌԱՋ.— Ինչպէս կ՚երեւայ, երրորդ կարաւանն է այս որ ճամբայ ելած էր Պէյրութէն: Առաջին երկու կարաւանները շատոնց հասած են:

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Պէյրութ, ողբացեալ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան առթիւ.

«Կ՚ողբանք անփոխարինելի կորուստը մեծ հայրենասէրին եւ հայկական մշակոյթի հոյակապ վաստակաւորին: Կը խնդրուի ծաղկեպսակ մը դնել»:

Նոյնիմաստ հեռագիր մը ուղղեց «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, առաջին օրն իսկ:

Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնդի Յանձնախումբը կը խոնարհի վաստակաւոր ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յիշատակին առջեւ եւ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին եւ Դաշնակցական ընտանիքին:

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանի Վարչութիւնը խոր կսկիծով կ՚ողբայ մահը սիրելի Նիկոլ Աղբալեանի: Մեր խորին յարգանքը անոր, որ մինչեւ իր վերջին վայրկեանները հաւատաւոր մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Եգիպտացի Կոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի իր վաստակաւոր ընկերոջ՝ Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հ. Յ. Դ. մարմիններուն, Համազգայինին եւ Ճեմարանի վարչութեան, ինչպէս եւ ուսուցչական կազմին:

ԿՐԸՆՈՊԼ, 19 Օգոստ.— Յարգանքով կը խոնարհինք մեծ Հայուն՝ Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ: Իր կեանքը օրինակ պիտի ծառայէ մեզի:

Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայան

ԿՐԸՆՈՊԼ, 19 Օգոստ.— Խորապէս զգածուած ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան գոյժէն, կը խոնարհինք հայ ժողովուրդի ազատագրութեան եւ մշակոյթի մեծ վաստակաւորին գերեզմանին առջեւ:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ

ՏԷՍԻՆ.— Դառնօրէն կ՚ողբանք անդարմանելի մահը մեծատաղանդ քննադատ, կրթական մշակ եւ Համազգայինի Պէյրութի Ճեմարանի հիմնադիր ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի: Խորին ցաւակցութիւններ Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին, Համազգայինին եւ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ

●

Յակոբ արք. Նեսիմեան, վիճակաւոր Կաթ. Հայոց Եգիպտոսի, հետեւեալ ցաւակցական գիրը ուղղած է ընկեր Վ. Նաւասարդեանի.—

«Ազգային եւ հայրենական զոյգ ազատութեան կերտիչ և վարիչ Բժիշկ Համօ Օհանջանեանի մահուան առթիւ հաճեցէք մեր ցաւակցական զգացումներուն թարգման ըլլալ Ձեր Կուսակցութեան, գաղափարի ընկերներուն եւ վշտահար Տիկ. Ռուբինայի մօտ, որու ցաւերը պէտք է մեղմանան մեծ Հայրենասէրին առաքինութեան մտածումով եւ յիշատակով:

Տէր Աստուած ողորմութեամբ երկնաւոր անվիշտ Հայրենիք պարգեւէ անոր, որ կերտեց Հայուն երկրաւոր հայրենիք եւ ազատութիւն:

Սրտագին կը մաղթենք, որ մեր սիրելի Ազգին մէջ չպակսին հանգուցեալին նման լրջախոհ նկարագիրներ եւ հեռատես գործիչներ»:

## Յունաստանի դէպքերը եւ Թուրքիա

ՑԱԼՏԱՐԻՍ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Ֆրանսական Գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ թրքական կառավարութիւնը բարեկամական ձեռնարկներ կատարած է յունական կառավարութեան մօտ արեւմտեան Թրակիոյ խաղաղ փոքրամասնութեան վիճակի մասին: Առանց տարակուսելու Յունաստանի բարեացակամութեան վրայ, Անգարայի մէջ կը կարծեն թէ հելլենական կառավարութիւնը ի վիճակի չէ բարեկարգութիւնը պահպանելու այդ շրջանին մէջ: Որոշապէս կը հաւկցնեն թէ միակ ելքը պիտի ըլլար զինուորական միջամտութիւն մը. բայց դիտել կը տրուի որ նոյնիսկ եթէ Յունաստանի կառավարութիւնը հաւանի, այդպիսի միջամտութիւն մը շատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ Պալքաններուն մէջ: Կ՚ըսուի թէ Թուրքիա տրամադիր չէ ձեռք առնելու այնպիսի միջոցներ որ կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ, առանց սպառելու բոլոր խաղաղասիրական միջոցները:

★ Ցալտարիս, Յունաստանի փոխ-վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Ամերիկայէն վերադարձին Լոնտոն հանդիպեցաւ, եւ բացատրեց կացութեան ծանրութիւնը, իբրեւ հետեւանք զօր. Մարկոսի յայտարարութեան, որով կը ծանուցանէ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը հիւսիսային Յունաստանի մէջ: Ցալտարիս խնդրած է որ առաջ օգնութեան հասնին: Լոնտոնի մէջ հաւաստած են թէ Մեծն Բրիտանիա երբեք միտքէն չանցըներ ճանչնալ զօր. Մարկոսի կազմած կառավարութիւնը:

★ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Գշ. օր գիշերային ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Նաուսա քաղաքին համար, Սելանիկէն 80 քիլոմեթր հեռու եւ թէ կառավարական զօրքը յաղթեց, օգնական ուժեր ստանալէ վերջ:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբները մեծ ուժերով յարձակեցան եւ փորձեցին թափանցել քաղաքին կեդրոնը: Պահակազօրքը ետ մղեց ապստամբները, բայց հրասանդի ռմբակոծութենէ մը վերջ, որուն պատասխանեց կառավարական հրետանին, անոնք նորէն գրոհ տուին քաղաքին ամրութեանց վրայ: Այս երկրորդ փորձը յաջողական յաջող էր, բայց ի վերջոյ խափանուեցաւ: Երբ կառավարական զօրքը հասաւ առտուն արշալոյսին, ապստամբները քաշուեցան շրջակայ լեռները: Մանրամասնութիւններ կը պակսին երկու կողմի կորուստներու մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբներուն կ՚օգնէր հինգերորդ գունդ մը, բաղկացած 150 անձերէ որոնք Նաուսա մտեր էին նախընթաց օրը, ծպտուելով իբրեւ գիւղացիներ: Քաղաքը մեծ վնասներ կրած է հրկիզումներու հետեւանքով: Այրած շէնքերուն մէջ են պահականոցը եւ քաղաքապետարանը:

## Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

# Աշխատանք եւ աշխատաւորութիւն

Ա.

Աշխատելը իւրաքանչիւր խորհրդային քաղաքացու սրբազան պարտականութիւնն է:

Խուսափել հանրային աշխատանքից, նշանակում է՝ հարուածել ընկերվարութեան կառուցման գործը: Իսկ ով չի մասնակցում այդ վեհ աշխատանքին, նա բացայայտ հակառակորդ է խորհրդային կարգերի եւ ոխերիմ թշնամին աշխատաւորութեան:

Խորհրդային երկրում գոյութիւն ունին աշխատաւորների երեք դասեր.—

1. Բանուոր դասակարգ (ընչազուրկ, պրոլետար).

2. Կոլխոզային գիւղացիութիւն (մասնաւոր սեփականատէր).

3. Խորհրդային մտաւորականութիւն (պետական պաշտօնեաների այն մասը, որ կրթութիւն է ստացել խորհրդային կարգերում).

4. Ժողովրդի մնացած զանգուածը, որ համարւում է հակառակորդ, բուրժուա դասակարգի մնացորդ եւ որպէս անբաղձալի տարր դատապարտուած է սատիճանաբար ոչնչացման: Վերջին խմբին պատկանողներն են.—

ա. Մասնաւոր առեւտրականներ (արդէն անհետացած).

բ. Կղեր (նոյնպէս).

գ. Տնայնագործներ՝ մասնաւոր մանր արհեստաւորներ.

դ. Մենատնտես գիւղացիներ (արդէն ոչնչացուած).

ե. Հին, անուղղայ մտաւորականութիւն, որոնք ոչ մի ինքնուրոյն գործ չեն վստահում, եւ աշխատանքի են ուղարկում երկրի խորքերը, ենթակայ խիստ հսկողութեան:

Խորհրդային կարգուսարքի հիմքը բանուոր դասակարգն է, իսկ կոլխոզային գիւղացիութիւնն ու խորհրդային մտաւորականութիւնը՝ նրա ուղեկից եւ գործակիցը:

Խորհրդային երկրի ամէն գիւղում եւ քաղաքում 15 տարեկանից վեր այր թէ կին պարտաւոր են մի հանրօգուտ աշխատանք կատարել: Ծերերը եւ հաշմանդամներն էլ իրենց կարողութեան համապատասխան: Աշխատանքից ազատ են միայն հիւանդները (հիւանդանոցում եղած) եւ ուսանողները՝ ուսանելու ժամանակաշրջանում միայն:

Աշխատանքի տեւողութիւնը քաղաքներում 8 ժամ էր, մինչեւ 1941 Յունիս 23, որից յետոյ Ս. Ս. Ռ. Մ. Ժողկոմխորհի որոշմամբ դարձաւ 10-11 ժամ:

Ամէն գործարան եւ հիմնարկ ունի իր տնօրէնը, կուսակցական չէֆը (վճարովի), արհեստակցական միութեան չէֆը (վճարովի): Այս երեքը կազմում են գործարանի «եռանկիւնը» (վարչութիւն): Սրանք, իւրաքանչիւրն իր գծով հսկում է գործարանի աշխատանքներին եւ միեւնոյն ժամանակ իր գործակիցներին: Իսկ այս երեքի աշխատանքներուն վրայ հսկում է գործարանի յատուկ բաժինը: Գործարանի վարչութիւնը տարին մէկ անգամ աշխատանքի պայմանագիր է կնքում բանուորների հետ: Առաջներում զատ-զատ ամէն բանուորի համար, վերջում հաւաքական պայմանագրով: Գործարանի վարչութիւնը պարտաւոր է՝ աշխատավարձը վճարել ժամանակին, ապահովել մասնագիտական հագուստ (եթէ պէտք ունի), հիւանդութեան դէպքում ձրի բժշկութիւն, կուլտուրական սպասարկում եւ այլն: Բանուորն էլ իր հերթին պարտաւոր է՝ ժամանակին լինել իր դազգահի մօտ, աշխատանքը կատարել անթերի, հանրային գոյքը պահպանել իր աչքի լոյսի պէս, կատարել եւ գերակատարել օրուայ պլանները եւն:

Աշխատաւորի իրաւունքները սահմանափակ են: Նա կարող է՝ եթէ գործազուրկ է, գործ պահանջել եւ որի համար եթէ բողոքի, չի պատժուի: Աշխատաւորը կարող է մասնակցել ժողովների (եթէ իրեն իրաւունք վերապահուած է), ցոյցերի (պետութեան կողմից սարքուած), թափորների: Վերը յիշուածներին ոչ թէ իրաւունք ունի, այլ պարտաւոր է մաս կազմելու:

Հիւանդութեան դէպքում ձրի բժշկութիւն պահանջելու իրաւունք ունի:

Արձակուրդը, որ 2-3 շաբաթ է, կարող է օգտագործել իր ուզած ժամանակին եւ ուզած ձեւով:

Բողոքի ցոյց, գործադուլ, աշխատավարձի յաւելման պահանջներ, կամ ուրիշ «ապօրինի» քայլեր անող, կամ նոյնիսկ խորհող մէկը կը պատժուի օրէնքի խստագոյն չափով:

Ամէն աշխատաւոր կարող է իր մասնագիտութեանը վերաբերող գործ կատարել: Ամէնքին էլ տրւում է լայն հնարաւորութիւն իրենց մասնագիտութեան մէջ խորանալու եւ կատարելագործուելու: Սակայն իր աշխատավարի սահմաններից դուրս գալու մասին չպէտք է մտածել:

## ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐՄԱՆԵՐԸ (չափ)

Երկրի բոլոր ծայրերում աշխատանքները գործարքային են, եւ ամէն աշխատաւոր աշխատավարձ է ստանում իր արտադրանքի չափով:

Աշխատանքի սահմանումն ու սակերի որոշումը կատարւում է կենտրոնացուած կարգով:

Աշխատանքը սահմանւում է հետեւեալ կերպով.— Մասնագէտներից կազմուած մի յանձնաժողով գնում է գործարան եւ լաւագոյն բանուորներից ընտրում երեքին: Մէկ ժամ կամ 30 վայրկեան նրանց աշխատանքը զատ-զատ հաշուի են առնում եւ այդ երեքի կատարած աշխատանքի միջին չափը դառնում է ընդհանուր երկրի համար՝ տնտեսութեան միեւնոյն ճիւղի մէջ աշխատող բանուորների աշխատանքի չափանիշը:

Ի հարկէ մնացած բանուորների համար շատ ծանր է նման աշխատանքի չափը, բայց ամէն ոք պէտք է տքնի եւ ջանայ կատարել:

Այդ իսկ պատճառով է, որ տնտեսութեան բոլոր ճիւղերում էլ, աշխատանքի չափը 100 առ 100 կատարողները կարելի է մատների վրայ հաշուել:

Աշխատանքի օրուայ պլանը կատարողները քաջալերւում են եւ պարգեւատրւում դրամով, լաւագոյն բնակարանով, կրկնակի արձակուրդով, եւ այլ խրախուսիչ միջոցներով:

Ռեւէ աշխատաւոր, որն իրեն աշխատանքի պլանը առնուազն 80%ով չի կատարում և բժիշկները այդ արարքի մէջ մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց չեն գտնում, ժողովների մէջ ենթարկւում է նախատինքի, հրապարակային պարսաւանքի, եւ եթէ յետագայում յառաջդիմութիւն չի ցոյց տալիս՝ բարոյական եւ նիւթական ճնշման:

Օրուան պլանի կատարելը՝ միմիայն քանակը չէ, այլ եւ որակը: Եթէ արտադրանքը վատնոց լինի, դրա դիմաց աշխատավարձ չի տրուիր: Նրանք, որոնք պարբերաբար վատնոց արտադրանք են տալիս՝ նկատւում են որպէս բանուորագիւղացիական իշխանութեան թշնամիներ եւ դատի յանձնւում:

Աշխատանքի մէջ կորուսած գործիքի եւ մեքենայի արժէքը ճարում է ինքը՝ գործաւորը: Եթէ նման դէպքեր կրկնւում են մի քանի անգամ, այդ պրոլետար բանուորը, իբրեւ բանուորագիւղացիական պետութեան թշնամի, նստում է ամբաստանեալի աթոռը:

Նոյն վիճակին է արժանանում նաեւ այն բանուորը, որ իր աշխատանքի պլանները երկար ժամանակ 80%ից պակաս է կատարել:

Այդ բոլոր տնօրինութիւնները ունենում են դրականի հետ նաեւ բացասական հետեւանքներ:

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

## Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի գնդակախաղի փորձերը սկսած են ամէն երկուշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 6էն 8ը Հ.Մ.Ը.Մ.ի սեփական դաշտին St. Loup Atlanticի վրայ, հսկողութեամբ անմնան մարզիչ Պ. Լեւոն Պադրճեանի:

Առաջին փորձերուն իսկ 70է աւելի մարզիկներ ներկայ էին եւ ուշի ուշով կը հետեւէին այն ամէն դժուարին փորձերուն, որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիչը ցոյց կուտար: Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչներն ալ հակառակ իրենց տարիքին կը հետեւէին փորձերուն, ոգեւորութիւն յառաջ բերելով երիտասարդ մարզիկներուն մէջ:

Տղոցը ուրախութիւնը անկարագրելի է: Ինչպէս գիտենք, այս տարուան մրցումները պիտի ըլլան շատ հետաքրքրական, Promotion d'Honneurի ամենազօրաւոր խումբերուն դէմ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիչը մեծ վստահութիւն ունի մեր տղոց վրայ եւ կը յուսայ որ այս տարի ալ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պիտի փայլի մարզադաշտերուն մէջ:

Որքան ուրախալի է, երբ ամէն օր նորանոր անդամներ կ'արձանագրուին Հ.Մ.Ը.Մ.ի շարքերուն մէջ, գնահատելով անոր գործունէութիւնը, մանաւանդ որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի Մասնաճիւղը եղած է Ֆրանսայի մէջ առաջին կազմուած Հ.Մ.Ը.Մ.ը եւ 23 տարիէ ի վեր կը գործէ: Վարչական եւ Ֆութպոլի յանձնախումբերուն մէջ կը տեսնէք տարէց մարզիկներ որոնք 23 տարի առաջ հիմը դրին, մարզուեցան եւ մարզեցին եւ միշտ երիտասարդ նորանոր ուժերով հասցուցին մինչեւ Promotion d'Honneurի նախանձելի դասակարգին: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ օտար կամ հայ խումբ Ֆրանսայի մէջ կարողացած է հասնիլ այս բարձր աստիճանին:

Մարսիլահայ մարզասէր հասարակութիւնն ալ միշտ բերած է իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը եւ իր սիրայօժար ներկայութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզախաղերուն միշտ խրախուսած է մարզիկները եւ սրտակ դարձած անոր վերելքին:

Վ. Շամլեան

## ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

### ՆՈՐ ԴԵՂԵՐ ԵՒ ԶԷՆՔԵՐ

Կարգ մը վարակիչ հիւանդութիւններու բուժումին մէջ փէնիսիլինի միջոցաւ ձեռք բերուած զգալի արդիւնքները թելադրեցին խուզարկու միտքերու, գտնել ուրիշ սունկերէ հանուած տարբեր նիւթեր, եւ տեսնել թէ անոնք ալ իրենց կարգին պիտի կրնա՞ն նոյնքան զօրեղ արդիւնքներ յառաջ բերել: Պէտք է ընդունիլ թէ փէնիսիլինը համայնաբոյժ դեղ մը չէ, թէեւ կարգ մը մանրէներու դէմ ունի ազդեցիկ ու գործօն դեր մը:

Արդ, ժամանակէ մը ի վեր շատ կը խօսուի Streptomycineի մասին: Ներկայիս, Մ. Նահանգներու մէջ բազմաթիւ գիտնականներ հետամուտ են ուսումնասիրելու այդ նորատեսակ սունկը: Դիտուած է թէ հողին մէջ գտնուած բազմաթիւ այլազան մանրէներ կ'անհետանան actinomyce կոչուած գորշագոյն բորբոս սունկի մը ծաւալումին հետեւանքով: Այդ սունկէն կը հանեն «սթրէփթօմիսին»ը, որ փէնիսիլինի նմանող նիւթ մըն է, կ'օգտագործուի ճերմակ կամ բաց դեղին փոշիի ձեւի տակ եւ լուծելի է ջուրին մէջ: Ան փէնիսիլինէն աւելի դիւրաւ ու աւելի երկար ատեն կը պահուի եւ աւելի կը տոկայ օդի տարբեր բարեխառնութիւններուն: Աշխատանոցներու մէջ «սթրէփթօմիսին»ի ազդեցութիւնը կարգ մը մանրէներու վրայ շանթահարիչ նկատուած է, սակայն միւս կողմէ այդ միեւնոյն մանրէները մարդկային մարմինին մէջ նուազ չափով կ'ազդուին յիշեալ դեղանիւթէն, այնպէս որ անհրաժեշտ տեսնուած է անկէ աւելի մեծ քանակութեամբ գործածել քան ինչ որ բաւարար կը համարուի աշխատանոցներու մէջ:

Նոյնպէս, կը կարծուի թէ՝ երբ դեղին քանակութիւնը առաջին փորձով անբաւարար է, մանրէները շուտով տեսակ մը պատուաստում կ'իւրացնեն «սթրէփթօմիսին»ի դէմ, որով դարմանումին բարեշրջման համար անհրաժեշտ է կանոնաւորել դեղին քանակութիւնը, որ կը ներարկուի մորթին, մկաններուն կամ երակներուն մէջ:

Սթրէփթօմիսինի մասին կատարուած փորձերը տակաւին իրենց սկզբնական շրջանին մէջ կը գտնուին, սակայն մասնագէտներու կարծիքով այդ նոր դեղը կոչուած է շատ մօտ ատենէն մեծ յեղաշրջում առաջ բերել բժշկական դարմանումներու մէջ:

★ Վերջերս Գերմանիոյ ամերիկեան գրաւման բանակի զաղտնի սպասարկութիւնը երեւան հանած է թէ՝ գերմանացի գիտնականները պատերազմի ատեն ծրագրած էին արեգակնային ճառագայթները օգտագործել հրդեհ առաջ բերելու համար: 5 քիլոմետր տարածութիւն ունեցող զօրաւոր ցոլարձակներու միջոցաւ արեւի ճառագայթները պիտի կեդրոնացնէին նշանակէտին վրայ: Այդ ցոլարձակները պիտի զետեղէին երկրի մակերեսէն 8000 քիլոմետր բարձրութեան մը մէջ, սարահարթ տամալներու վրայ. այդ վիթխարի բարձրութեան մէջ կարելի պիտի ըլլար չեզոքացնել երկրին ձգողական զօրութիւնը: Ցոլարձակները այնպիսի ջերմութիւն մը պիտի արտադրէին, որով կարելի պիտի ըլլար հրդեհել հեռաւոր անտառներ եւ թշնամի քաղաքներ: Բարեբախտաբար, Գերմանացիք չյաջողեցան իրենց դիւային ծրագրին մէջ, որովհետեւ չկրցին լուծել ցոլարձակներու զետեղման խնդիրը այդպիսի բարձրութեան մը մէջ:

Հիթլէր մոլութիւնն ունէր զաղտնի եւ արտակարգօրէն զօրաւոր զէնքերու շինութեան, ինչպէս 300 թոն տարողութեամբ հրասայլերու, որոնց անցքը անկարելի պիտի ըլլար կամուրջներու վրայէն: Սակայն գերմանացի գիտնականները իրականացնելու վրայ էին օդին մէջ 3000 քիլոմեթր ճամբայ կտրող հրթիռներու շինութիւնը. անոնք յաջողած էին շինել հեռադիտական գործիք մը, որ օգտագործելով «infra» կարմիր ճառագայթները, կը թոյլատրէր թնդանօթաձիգներուն նշանառութիւնը գիշերուան մթութեան մէջ:

★ Համալսարկէն Տօքթ. Փաուլ Թռօխ բժշկած է ոսկրային հիւծախտի 60 լուրջ դէպքեր, օգտագործելով ճառագայթագործօն արտադրութիւններ: Դարմանումը կը կայանայ նիւթի մը ներարկումին մէջ, որ կը պարունակէ թոռիում, փլաթինիւմ եւ էօզին:

Յիշեալ բժիշկը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ բուժել թոքային հիւծախտը, խլիրդը (քանսէր) և բորոտութիւնը, եթէ բաւարար միջոցներ դրուին իր տրամադրութեան տակ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

### ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ: Մանաւանդ յստակ՝ անունները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց:

# ՎԱՒԵՐԱԳԻՐՆԵՐ

## ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐՆՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Մարսէյլէն ստացած ենք հետեւեալ պաշտօնագիրները, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Մարսէյլ, 13 Օգոստ. 1947

Յարգելի Տիար Ատենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան,

1947 Մայիս 4ին ընտրութեանց առթիւ մեր կատարած քննութեանց արդիւնքը մանաւոր տեղեկագրով մը հաղորդած էինք ձեզի 24 Մայիս 1947ին:

Մթնոլորտը աւելի չթանձրացնելու համար մենք չուզեցինք հրապարակաւ յայտնել այն բոլոր թերութիւններն ու ապօրինութիւնները որոնք հաստատուած են փաստերով եւ որոնց անտեսումը պիտի նշանակէր խախտել Ազգ. Սահմանադրութեան տարրական սկզբունքները: Դժբախտաբար ուրիշներ չունեցան այս մտահոգութիւնները:

ա. 1947 Յուլիս 30ին կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ Արք. «Ժողովուրդ»ի մէջ հրատարակած տեսակցութեամբ մը յայտնապէս դիրք կը բռնէր այս վիճելի հարցին մէջ, մեր լռութիւնը ապացոյց համարելով ընտրութեանց վաւերականութեան:

բ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան փոխ Ատենապետ եւ Կեդր. Ընտրողական Յանձնաժողովին Ատենապետ Պ. Վ. Սահաթճեան 6 Օգոստ. 1947ին նոյն թերթին մէջ հրատարակած նամակով մը (ուղղուած Արտաւազդ արք.ի), աւելի կը պղտորէր միտքերը:

Որպէսզի վրդովուած այս երկու պարագաներէն որոնք այնքան գէշ ազդած են հանրային կարծիքին վրայ, կը խնդրենք, անմիջապէս հրատարակութեան տալ մեր Մայիս 24 թուակիր տեղեկագիրը, ի լուսաբանութիւն բոլորին: Ընդունեցէք մեր խորին յարգանաց հաւաստիքը:

Դիւան Ընտրող. Կեդր. Յանձնաժողովի

### ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս ստանալով 24 Մայիս 1947 թուակիր տեղեկագիրը Ընտրողական Կեդր. Յանձնաժողովին, 26 Յունիս 1947ին լիագումար նիստ մը ունեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ նախկին Գաւառականի դիւանը: Ժողովականները մանրամասնօրէն քննելով տեղեկագրի մէջ յարուցուած խնդիրները, միեւնոյն ժամանակ անդամները իրենք ալ ականատես եղած ըլլալով ընտրութեանց մէջ եղած կարգ մը թերութիւններուն, բացի Պ. Վ. Սահաթճեանէ (որ ինք ալ ընդունելով հանդերձ եղած անկանոնութիւնները դէմ էր բեկման ձեւին), մնացեալները միաձայնութեամբ հաստատեցին տեղեկագրին մէջ յիշուած անկանոնութիւններն եւ հետեւաբար բեկանելու որոշում տուին:

Դիւան Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան (կնիք)

Պատճէն Ընտրողական Կեդր. Յանձնախումբի 24 ՄԱՅԻՍ 1947 ԹՈՒԱԿԻՐ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ

Պատուարժան Դիւան
Մարսէյլի Թեմի Ազգային
Կեդրոնական Վարչութեան

Յարգելի Տեարք,

Անհրաժեշտ կը նկատենք ներկայացնել Ձեզ տեղեկագիրը Մարսէյլ քաղաքի (կեդրոնի) տասնը մէկ երեսփոխաններու ընտրութեան, որ տեղի ունեցաւ 4 Մայիս 1947 կիրակի Փրատոյի Մայր Եկեղեցիի շրջափակը:

Ընտրութեանց մասնակցելու համար արձանագրուած էին 1065 ազգայիններ, վճարելով իրենց ազգային տուրքը:

Ընտրութեանց մասնակցած էին 961 ազգայիններ միայն: Թեկնածուներու համար Ընտրողական Յանձնախումբս պատրաստած եւ մանաւոր կերպով յայտարարած էր եռանուն ցանկ մը:

Բայց անկախ մեր այդ ցանկէն, երկու հոսանքներ անջատաբար քուէարկեցին առանձին ցանկերուն:

Այդ հոսանքներէն Հ. Ա. Միութեան ցանկը ստացաւ 58 քուէի առաւելութիւն մը:

Ըստ երեւոյթին վերոյիշեալ ցանկը անցած պիտի նկատուէր: Սակայն ցաւով պէտք է խոստովանիլ որ, ընտրութեանց առթիւ հետեւեալ հիմնական պայմանները յարգուած չըլլալով, ժողովուրդին եւ մամուլին մէջ այդ առթիւ դիտողութիւններ եւ բուռն բողոքներ սկսան իրարու յաջորդել:

Ընտրական այդ հիմնական պայմանները, որոնք չեն յարգուած հետեւեալներն են,—

1° Քուէարկութիւնը որ պիտի ըլլար գոց եւ ազատ, այսինքն իւրաքանչիւր քուէարկող փոխանակ Isoloireի առանձին սենեակի մը մէջ իր քուէն գաղտնի եւ ազատօրէն պատրաստելու եւ պահարանին մէջ փակելով տուփը ձգելու, եղաւ բաց, հանրութեան, կողմերու ազդեցութեան եւ ճնշումին տակ:

2° Քուէարկութեան մասնակցած են նաեւ կաթոլիկներ, բողոքականներ եւ Ասորիներ, ինչպէս նաեւ Ֆրէական յանցապարտներ:

Այս երկու հիմնական պայմաններու խախտման առթիւ էր որ յանձնախումբս իր երկու ժողովներուն մէջ երկար վիճաբանութիւններ ունեցաւ, եւ ժողովուրդին մէջ ծագած դժգոհութիւններն ու գրգռութիւնները նկատի առնելով, անկախ կեդրոնի ընտրութեանց վաւերականութեան հարցէն, միաձայնութեամբ որոշեց յետաձգել շրջաններու ընտրութեանց թուականը:

Վերեւ յիշուած երկու պայմաններու զանցառումով պատասխանատուութիւնը կ'իյնար ուղղակի յանձնախումբիս վրայ:

Ա. Որովհետեւ, թէեւ ընտրութեան թուականէն մէկ շաբաթ առաջ յանձնախումբս որոշեց արձանագրութեան տոմարը քննել եւ անհրաժեշտ զտումը կատարել, այդ պարտականութիւնը յանձնելով իր երեք անդամներուն, (Պ. Պ. Կ. Ճանիկեանի, Յ. Մարտիկեանի եւ Յ. Տէօքմէճեանի), սակայն երբեք այս քննութիւնը տեղի ունեցած չէ: Վստահ ենք որ եթէ այդ քննութիւնը կատարուէր, ոչ միայն յարանուանութեանց մասնակցելու անպատեհութիւնը տեղի պիտի չունենար, այլ եւ պիտի զտուէին նաեւ Ֆրէական յանցապարտները:

Բ. Նոյնպէս ընտրութենէն մէկ շաբաթ առաջ յանձնախումբի երկու անդամները, (Պ. Պ. Վ. Սահաթճեան եւ Ա. Թէքէեան) յանձն առին Փրատոյի եկեղեցին երթալ շաբաթ օր, տեղւոյն վրայ հարկ եղած առանձնասենեակի եւ այլն նախապատրաստական կարգադրութիւնները ընել, յաջորդ օրը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին քուէարկութեան պատրաստ ըլլալու համար: Դժբախտաբար սակայն նախապատրաստական այդ աշխատութիւնները եւս կատարուած չըլլալով, տեղի ունեցաւ այդ խուճապահար, ըսենք խուժանային ընտրութիւնը:

Ընտրողական Կեդր. Յանձնախումբիս բոլոր անդամները, ընտրութենէն վերջ ունեցած իրենց երկու լիագումար ժողովներուն մէջ, ընդունելով հանդերձ որ ինչպէս այդ երկու հիմնական կէտերը չեն յարգուած, բայց իր երեք անդամները այս ընտրութիւնը բեկանելու մասին բռնազբօսիկ կերպով իրաւասութեան խնդիր յարուցանելով, չուզեցին անվաւեր նկատել ընտրութիւնը: Իսկ յանձնախումբիս 6 ստորագրեալ անդամներս, Արժ. Նախագահին հետ, ընտրական կանոնագրի այս հիմնական պայմաններու խախտման եւ զանցառումին չհանդուրժելով, սոյն ընտրութիւնը կը նկատեն հակականոնադրական, ոչ-օրինաւոր, հետեւաբար անվաւեր: Եւ կը խորհին կատարել վերընտրութիւն, կանոնագրի և օրէնքի բոլոր կէտերու ճշգրիտ կիրարկումով: Որովհետեւ եթէ կեդրոնի մէջ ուէէ նկատումով թոյլ տրուի նման օրինազանցութիւն, ապա շրջաններուն ի՞նչ ձեւով պիտի կրնանք պարտադրել նոյն օրէնքներու գործադրութիւնը: Մնաց որ Ընտրողական Յանձնախումբիս զուցէ անփորձութեան կամ թերացումին պատճառով եղած այս խախտումները, չենք կրնար երկրորդ օրինազանցութեամբ նուիրագործել, եւ օրէնքին դէմ մեր սխալներն ու թերացումը ժողովուրդին պարտադրել:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեանդ նկատառման յանձնելով ներկայ տեղեկագիրը, կը հաւատանք որ դուք եւս համաձայն պիտի ըլլաք վերընտրութիւն կատարելու մեր օրինական պահանջին:

Այս սպասումով կը փութանք յայտնել մեր խորին յարգանաց հաւաստիքը:

Կեդր. Յանձնախումբի նախագահ — Տ. Գալուստ ա. քահանայ, փոխ-Ատենապետ — Բ. Միլտոնեան, Ատենադպիր — Յ. Տէօքմէճեան, Ժ. Տէր Վարդանեան, Շ. Թաշճեան, Յ. Հացագործեան, Կ. Ճանիկեան:

---

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

# ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ

Մինասը ակնոցները աչքերին, իր խանութի առջեւ նստած, լրագիր է կարդում: Նրան լսում են պայտար Պօղոսը, ժամկոչ Անտոնը, անտառապահ Վանօն, դարբին Թորոսը եւ մի քանի գիւղացի մարդիկ, կանայք եւ երիտասարդներ: Մինասի աջ կողմը խանութի չէմքին, կաւէ ամանների մօտ, նստած է Տոլստոյի նման մի ծերունի, ձախ կողմը կանգնած է չոր-չոր դէմքով, ձեռքերը կրծքին խաչած, մի պառաւ կին եւ միամիտ աչքերով սրանն-նրան է նայում չարունակ: Միւս գիւղացիներն էլ իրար սեղմուած ոտքի վրայ շրջապատել են Մինասին:

Ամէն օր այսպէս նրանք հաւաքւում են Մինասի մօտ եւ նա նրանց կարդում է պատերազմական լուրեր, եւ ամէնքը լուռ ու մունջ դէմք ընդունած ինչպէս այդ անում են եկեղեցում Աւետարանի ընթերցմանը ունկնդրելիս, լսում են նրան.

— «Գեր...մանա...կան մըլը...տարիզմը — կարդում է Մինասը աջ ցուցամատը շարժելով,— արդիւնք է Վիլ...հելմ Հոհեն...ցոլլ...երնի Եւրոպայում իր հեգե...մոնիան....»:

— Սպասիր, Մինաս — ընդմիջում է նրան Տոլստոյի դէմքով ծերունին,— էդ հայերէ՞ն ես կարդում:

— Ի հարկէ հայերէն եմ կարդում.— պատասխանում է Մինասը — չե՞ս տեսնում հայերէն գազէթ է:

— Ոնց որ ռուսերէն ըլլէր — ասում է ծերունին:

— Իսկի էլ չէ, ո՞րտեղի ռուսերէնն է, երբ հայերէն եմ կարդում, ասում է Մինասը եւ շարունակում — Լսեցէք, «Եւ...րոպայում իր հեգե...մոնիան ստեղծելու»:

— Ինչը ստեղծելո՛ւ,— ընդմիջում է Տոլստոյի դէմքով ծերունին:

— Մինաս, Մինաս, քէ՛ մատաղ,— վիզը ծռելով ասում է չոր-չոր դէմքով պառաւը խանութպանին, մի տես՝ Ներսէսիս մասին բան կա՞յ գրած...

— Սպասիր, ասում է Մինասը եւ դառնում ծերունուն — ուրեմն չիմացա՞ր ինչը... Որ այդպէս է՝ կաց նորից կարդամ:

Նոյն բանը Մինասը կարդում է նորից:

Ծերունին եւ մի քանի հասակաւոր գիւղացի տարակուսանքով նայում են իրար:

— Բան չհասկացայ, ասում է ծերունին, — ո՞վ գիտի, վատ ես կարդում:

— Վա՛տ, խնդում է Մինասը, կարդում եմ է՛ն, ինչ գրած ա, իսկ դուք որ չէք հասկանում, ես մեղաւոր չեմ... «Վատ ես կարդում»... վեց տարի է գազէթ եմ ստանում, հիմի վատ եմ կարդում...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ասում է ծերունին, ներողութիւն խնդրելու եղանակով, կարդա տեսնենք, էլ ինչ կայ:

Մինասը շարունակում է լրագրի ընթերցումը առաջւայ եղանակով:

— «Գերմանական զօրքը, տեղափոխուեց Արեւելեան Պրուսիա...» Դէ, թո՛ղ գնան, դրանց հէրն անիծա՛ծ.. Գիտէ՞ք ինչ է ասում: Ասում է՝ Նեմեցների զօրքը փախչում է Պրուսացիների երկիրը: Ոնց որ երեւում է Ռուսներից շատ են վախենում:

— Լաւ, Մինաս,— ասում է պայտար Պօղոսը կողքը քորելով — էդ Նեմեցները, Նեմեցներ են, բա էդ Պրուսացիներն ովքե՞ր են:

— Հաա՛, բացագանչում է անտառապահ Վանօն:

— Ի հարկէ: Դէ՛, լա՛ւ լսեցէ՛ք, կարդում եմ:

Բոլորը լռում են:

Մինասը շարունակում է:

— Պետրո...գրադ: Գերմանացիները հեռացան Լոձից»... Տեսնում էք, Գերմանացիները իրենց քաղաքները թողած՝ փախչում են:

— Կարծեմ՝ էդ քաղաքը Ռուսներինը պէտք է լինի — նկատում է դարբին Թորոսն անվստահ — Ոսկանի սաղդաթ տղէն էդ քաղաքումն է ծառայում:

Մինասը խեթ-խեթ նայում է դարբնի դէմքին:

— Ո՞վ է ասում,— առարկում է նա,— ժամիցը ես եմ գալի, «ողորմի աստուածը» դու ես տալի՞ս: Գազեթը ես եմ ստանում, հիմի...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, կարդա՛ տեսնենք էլ ի՞նչ կայ, ասում է ծերունին հաշտարար եղանակով:

Մինասը կարդում է.

— «Պարիզ.— Բրիտանական ականակիրը Օստենդէի մօտ խարիսխ ձգեց»... Ա՛յ տուր, էդպէս էլ հարկաւոր է...

— Ի՞նչ է ասում, հարցնում է պայտարը, գլուխը քորելով:

— Ասում է՝ Ռուսները ռումբ քցեցին Նեմեցների քաղաքի վրայ:

— Պա՛հ, բացականչում է անտառապահը: Հապա՛, մէկը չմեռնի Ռուսների, սրանց ո՞վ կարայ յաղթել: Ես ասել եմ. Նեմեցները էնպէս մի տուր պէտք է ուտեն, որ էլ օխտը տարի մտներիցը չընկնի... Նրանց տեղն է:

— Էդ լա՛ւ ա, ասում են գիւղացիները, եւ գոհունակութեամբ նայում իրար,— դէնը կարդա՛ տեսնենք էլ ինչ կայ:

— Մինա՛ս, թէ արեւդ սիրես, նորից ասում է պառաւը ձեռները կրծքին խաչած, մի տե՛ս Ներսէսի մասին բան կա՞յ...

— Մի քիչ սպասի, ասում է Մինասը եւ թերթը շուռ է տալիս միւս երեսի վրայ:

(1) ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

# «Խ. Միութիւնը կը սպառնայ խաղաղութեան»

Պ. Հէրբիմէն, Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարը, որ նախապէս Մոսկուայի դեսպան էր, քաղաքական ճառ մը խօսելով ուղղակի ամբաստանեց Խ. Միութիւնը թէ կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան և յիշեցուց թէ ժողովրդավար երկիրները «հիւլէական փոխարինութիւնն ունին հաւանական նախայարձակներու դէմ»:

Նախկին դեսպանին առաջին հրապարակային յարձակումն էր այս Խ. Միութեան դէմ: Նախարարը հետեւեալ ձեւով պարզեց իր տեսակէտները.

— «Ո՛ւր որ դիկտատուրա մը կայ, համայնավարութեան կամ փաշականութեան ձեւով, սպառնալիք մը կայ ազատ մարդոց ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան դէմ: Նորէն սպառնալից աշխարհակալութիւն մը—ոստիկանական պետութիւնը — կ'ողողէ Արեւելեան Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ժողովուրդները եւ կը սպառնայ ընկղմել Արեւմտ. Եւրոպան: Տխուր իրողութիւն մըն է հաստատել, թէ աշխարհի մէջ կայ ուժ մը որ կը բանի քաոս ստեղծելու համար ի շահ իր սեփական նպատակներուն: Ռուսիոյ վարիչները կը կարծեն թէ քանի մը տարիէն մենք պիտի գտնուինք ծանր անկումի մը առջեւ որ մեզի հետ պիտի գքեմնէ ամբողջ աշխարհը: Անոնց կարծիքով մենք այնքան պիտի տկարանանք որ այլեւս պիտի չկրնանք շարունակել մեր առաջնորդութիւնը եւ իրենք պատեհութիւն պիտի ունենան յառաջ խաղալու եւ ընդարձակելու իրենց տիրապետութեան շրջանները»:

Յետոյ շօշափելով պաշտպանողական միջոցներու խնդիրը, նախարարը յայտարարեց.

— «Այս հիւլէական դարուն պաշտպանութիւն չկայ օդանաւային յարձակումին դէմ: Անմիջապէս օդանաւային ուժգին փոխարինութեամբ մը պատասխանելու մեր կարողութիւնը ամենամեծ արգելիչն է ուրիշներու զինուորական ուժին գործածութեան դէմ: Մեր խաղաղասիրական դիտաւորութիւնները այնքան բացորոշապէս հասկցուած են ամբողջաշխարհի մէջ որ, ոչ մէկ խաղաղասէր մարդ կը վախնայ Մ. Նահանգներու զինուորական ուժէն»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ՀԱՐՍՆՔԱՐԸ

Սպիտակ քարէ աղջիկ մը, հսկայ երիտասարդաձեւ քարէ պատուանդանի մը վրայ անբաժան:

Եկան, հասան պէկն ու ձիաւորները կատաղի, սուրերը մերկացան, հրացանները որոտացին, ու երբ մօտեցան ճանչցան Նազէն ու Գիզօն քար դարձած:

«Արարիչ Աստուած, դուն որ տէրն ես տիեզերքին, դո՛ւն ամենակարող, ամենազօր Աստուած, դո՛ւն տուիր Ադամին գեղատեսիլ, սիրասուն Եւան, դուն մեր սրտերուն մէջ սիրոյ հնոցը վառեցիր:

Մեղա՜յ, մեղա՜յ քեզ Աստուած, ի՞նչպէս քարացուցիր այս սիրող զոյգը ու խնայեցիր պէկին ու իր բոլոր դեւերուն:

Խնայեցիր, որ՝ գիւղին ու քաղաքին պատուհաս հրէշը նոր չարիքներ պատճառէ Հային եւ Քիւրտին: Պէկը պէտք է քարանար իր օձացեղ ձիաւորներով, որ գիւղը հանգիստ քուն քաշէր:

Ու Գիզոյի ալեւոր հայրը, Տէր Աւետիք քահանան կիսատ ձգելով իր տրտունջքը, նայեցաւ ձեռնակապին, նայեցաւ դահիճներու նիզակներուն ու սուրերուն, ընդվզած վար նետեց ձէթոտած Աւետարանը եւ մաշած խաչը:

Նզովեց պէկն ու իր զօրքը եւ անդունդն ի վար գլտորեցաւ:

Ու հոն, ուր տէրտէրի արիւնը լերդացաւ, անդունդի ափը, մեծ ժայռին տակէն դուրս ժայթքեց գրկաչափ մը վճիտ ու սառնորակ աղբիւրը, «Տէրտէրի աղբիւրը»:

Եւ Արարիչը, ան՝ որ մեղաւորները կը պատժէ, քարացուց պէկն ու ձիաւորները, սե՛ւ, սե՛ւ, մարդակերպ քարեր դարերու թուքին արտասուոր...

Այն օրուընէ մինչեւ այսօր, ամէն գիշեր, Նազէն, սեւաբախտ, քարացած աղջիկը կը կենդանանայ, իր սիրած հովուի կրծքին կանգնած կը ճչայ ուժգին. «Ես անմեղ եմ, մե՞ղք է սիրելը»...

Իսկ քա՞րը — կոչուեցաւ «Հարսնքար»:

(3րդ եւ վերջ) Ա. ՄԱՐԱԼ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Նիմէն Ա. Գարաբէկեան կը փնտռէ Մուշեղ Պապանեան որ Ֆրանսա կամ Ամերիկա ըլլալ կը կարծուի: Դիմել Ա. Գարայի, 41 Rue Nationale, Nimes - Gard:

# 1000 մեռեալ, 5000 վիրաւոր

Ահռելի աղէտ մը քանդեց Սպանիոյ մեծ նաւահանգիստին՝ Քատիքսի 3/4ը: Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը 150 թորփիլներ եւ ուրիշ նիւթեր պայթեցան քաղաքին մթերանոցներուն մէջ: Զոհերուն թիւը կը հաշուեն հազար մեռեալ եւ 5000 վիրաւոր, համաձայն առաջին տեղեկութեանց: Նիւթական վնասը՝ աւելի քան 100 միլիոն փեզեթա: Ելեկտրականութեան եւ ջուրի խողովակները պայթած են: Ամբողջ քաղաքը սարսեցաւ, ինչպէս եթէ երկրաշարժ պատահած ըլլար, եւ լուսաւորուեցաւ հրանիւթերու բոցերէն: Առաջին առթիւ քանդուեցան կամ ծանրապէս վնասուեցան նաւարանները եւ բազմաթիւ մեծ ու փոքր նաւեր: Հիմնայատակ կործանեցան նաւակայանը եւ ծովեզերեայ շէնքերը:

Առտուն կանուխ հիւանդանոցները լեցուած էին վիրաւորներով, իսկ հազարաւորներ շրջակաները փոխադրուեցան: Շրջուն հիւանդանոցներ, օգնական խումբեր եւ հրշէջներ հասան Մալակայէն, Սեւիլլայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ: Պայթիւնը զգացուեցաւ մինչեւ Սեւիլլայի մէջ: Բուն Քատիքսի բնակիչները չհասկցան թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ եւ առաջին լուրերը իմացան նաւերու անթելներէն: Հանրակառքեր գիծէն դուրս ելան, եւ Քատիքսի դարաւոր մայր եկեղեցւոյ դուռը տեղէն փրթելով փողոց նետուեցաւ: Մայրանոց մը կործանեցաւ, փլատակներու տակ թաղելով մայրերը, երախաները եւ հիւանդապահուհիները:

Ջուրի պակասը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ եւ կը վախցուի որ համաճարակ ծագի քաղաքին մէջ: Զրոյց կը շրջի թէ պիտի պարպուին աւելի քան 80,000 բնակիչները: Զինուորներ, բժիշկներ, հիւանդապահներ եւ քահանաներ կը հասնին Սպանիոյ բոլոր մասերէն:

Կառավարութիւնը թերթերուն արգիլեց տեղեկութիւններ հրատարակել մարդկային կորուստներու մասին, մինչեւ որ պաշտօնապէս ստուգուին:

Հսկայական հրդեհներ ծագեցան քաղաքին մէջ, թորփիլներու բունկումէն անմիջապէս վերջը: Սա նուազն 100 բանուորներ թաղուած են թորփիլի փոքր գործարանի մը փլատակներուն տակ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ Միջազգային Դրամատան պիտի դիմէ, 400 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ստանալու համար: Երկու տարի է վեր կը ջանար աւելի մեծ վարկեր ճարել Մ. Նահանգներուն մէջ, բայց չյաջողեցաւ: Այս գումարը կապ չունի այն 100 միլիոն տոլարի վարկին հետ որ շնորհուեցաւ Նախագահ Թրումընի հրամանով, զէնք եւ ռազմամթերք գնելու համար: Թուրքերը կ'ըսեն թէ նոր վարկերը պիտի գործածուին ճարտարարուեստի, փոխադրութեանց և հողագործութեան զարգացման համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը, Էթլի, պիտի հրաժարի Սեպտեմբերին, առողջական պատճառներով: Իրեն պիտի յաջորդէ արտաքին նախարարը, Պեվին:— Երկրին ելմտական վիճակը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ: Խօսակցութիւններն սկսած են Ուաշինկթընի մէջ, ելք մը գտնելու համար:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կռիւը դադրեցնելու համար, միջնորդութիւն մը պիտի կատարէր ամերիկեան կառավարութիւնը: Վերջին լուրերու համաձայն հրաժարած է այդ միտքէն:

**50 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ** չտեսնուած տաք մը կը խաչէ Եւրոպան: Ահա մէկ շաբաթ է որ Փարիզի օդն ալ անշնչելի դարձած է (ջերմաչափը բարձրացաւ մինչեւ 37 աստիճան, Հռոմէն ալ աւելի): Տաքէն հետեւանքով անտառային հրդեհներ ծագած են Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ ուր անգլ. զինուորներ օգնութեան հասան: Կը վախցուի որ հունձքերը փճանան, նոր տառապանքներ պատճառելով Գերմանիոյ անգլօամերիկեան շրջանի 42 միլիոն բնակիչներուն: Իտալիոյ մէջ այնքան տաք չէր տեսնուած 80 տարիէ ի վեր: Նափոլիի շրջանին լիճերէն մէկը այն աստիճան շոգիացաւ՝ որ տեղ-տեղ ցամքեցաւ եւ բազմաթիւ ձուկեր մեռան: Երաշտը մեծ աւերներ կը գործէ նաեւ սկանտինաւեան երկիրներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ցորենի հունձքը հազիւ պիտի գոհացնէ պահանջին 30%ը, ինչ որ կը նշանակէ թէ մարդ գլուխ 125 կրամ հաց պիտի մնայ, եթէ արտասահմանէն մեծաքանակ արմտիք չներածուի: Պատուիրակութիւն մը ղրկուած է Ամերիկա: — Ծանր տուգանքներու պիտի դատապարտուին այն հողագործները որ ցորեն կը դիզեն:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ կ'ուզեն հեռանալ երկրէն, պարենաւորման խստութիւններէն ազատելու համար: Միայն Աւստրալիա 400,000 խնդրագիրներ ստացած է:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ, արհեստաւորներու եւ գործարանատէրներու վարձակալութիւնները պիտի երկարաձգուին մինչեւ 1949 Յունուար 1, Ազգ. Ժողովին որոշումով:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ժողովրդական կուսակցութեան անդամներէն չորս հոգի մահուան դատապարտուած ըլլալով կախուեցան: Մոսկուայի անթենը կ'ըսէ թէ ուրիշ չորս հոգի եւս մահուան դատապարտուած են:

ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ տարագիրներէն մաս մը Մ. Նահանգները փոխադրելու համար, Նախագահ Թրումըն առաջարկեց փութացնել գործողութիւնները: — Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կը խորհի 30—40,000 տարագիր բանուորներ փոխադրել Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանէն, նոյն իսկ հպատակութիւն խոստանալով: «Իւմանիթէ» կը բողոքէ, «փաշական» հռչակելով տարագիրները (D. P.):

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Փարիզի մզկիթը այցելեց, առանց կօշիկները հանելու: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանսա Իսլամներուն աւանդական բարեկամն է:

**16 ԳԵՐՄԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐ**, որոնց մէկը Հիթլէրի անձնական բժիշկը, յանցապարտ հռչակուեցան, իբրեւ պատասխանատու բազմաթիւ սպանութեանց, գիտական միջոցներով: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ամլացուած են երեք միլիոն հոգի:

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի
ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական շքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue **«Pazmaveb», St. Lazare,** VENISE **(Italie).**

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով:

Փութալ ապահովել օրինակ մը: Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան և Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 Ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 Թուղթ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ Ազգ. Եկեղց. Հոգբ. եւ շրջակայքի Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ Գիւտ քահանայ Միքայէլեան հանգուցեալ Զաւէն Պատրիարքի համար: Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումի համար ալ մասնաւոր «Տէր Ողորմեա» պիտի երգուի քառաձայն, դպրաց դասին կողմէ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԵԿՆԵԼԷ ԱՌԱՋ փութբոլի բարեկամական մրցում, այս կիրակի ժամը 16ին, ՎԻԷՆԻ մէջ: Հ.Մ.Մ. Վալանս եւ Հ.Մ.Ը.Մ. Արարատ-Վիէն կը մրցին Կրէժ Պէրպատեան մարզադաշտին վրայ:

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ից Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղիս եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս Կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն **10** առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն **30,000** Ֆրանքի վարձքէն **3,000** Ֆրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի Կեդր. Ֆոնտին:

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ՄԱՆՐԱՑՈՒՑՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

## «ԱՐԵՒԵԼՔ» Տարեգիրք

Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգիրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ 1947 Դեկտեմբերին:

Տարեգիրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ Ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ 25 Օգոստոս, B. P. 400, Alep (Syrie) հասցէին:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 22 AOUT 1947 Ուրբաթ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5116 Նոր շրջան թիւ 725 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


## ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

### Ա. կարաւանով մեկնողներուն

—o—

(ՁԵԿՈՅՑ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Առաջին կարաւանով մեկնողները պէտք է Մարսէյլ հասնին Օգոստոս 28ին, իսկ գոյքերը՝ 27ին:

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Անձերու համար.—

ՓԱՐԻԶ.— Train spécial թիւ 161, Փարիզ, Gare de Lyon, Voie 19: կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 17.30:

ԼԻՈՆ.— Train spécial 2րդ 103. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 22.30ին:

ՇԱՍ.— Train 313—2րդ 103, կը մեկնի դէպի Վիէն 27 Օգոստ. ժամը 18.30ին եւ Վիէնի մէջ փոխելով կ'առնեն թիւ 2րդ 103:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Train 4372—2րդ 103. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 19.30ին եւ Վալանս կը փոխեն առնելով թիւ 2րդ 103 կառախումբը:

ՎԻԷՆ.— Train 2րդ 103. կը մեկնի Օգոստ. 27-ին ժամը 23.30ին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Train 2րդ 103. կը մեկնի Օգոստ. 28ին, ժամը գիշերուան 1ին:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Train 1285-161. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 19.40ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

ՍԷՆՇԱՄՈՆ.— Train թիւ 1285-161. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 20ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

Գոյքերու համար.—

ՓԱՐԻԶ.— Gare de Bercy 48ter Bld. de Bercy, Quai 23 auvant. բեռնաւորում երկուշաբթի 25 Օգ. ժամը 3էն մինչեւ 20. երեքշաբթի 26 Օգոստ. ժամը 8էն մինչեւ 15. այս գոյքերու կառախումբին թիւն է 4041-4989 2րդ. կը մեկնի Օգոստ. 26ին ժամը 18ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ - ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Գոյքերու կառախումբ թիւ 4207-4121-4989. կը մեկնի 27 Օգ. ժամը 1ին:

ԼԻՈՆ-GUILLOTIERE.— Կառախումբ թիւ 4177-4987 (2րդ). կը մեկնի 26 Օգոստ. ժամը 19ին:

ՇԱՍ, ՎԱԼԱՆՍ, ՎԻԷՆ.— Կառախումբ թիւ 44541-4987. կը մեկնի Շասէն 26 Օգ. ժամը 16ին, Վիէնէն 26 Օգ. ժամը 15ին, Վալանսէն 26 Օգ. ժամը 19ին:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Կառախումբ թիւ 4370-44541-4987. կը մեկնի 26 Օգ. ժամը 12ին:

Լիոնի, Շասի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ներկայացուցիչներուն կը յանձնարարուի անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել երկաթուղային ընկերութեան տեղական մարմիններուն հետ եւ գոյքերու բեռնաւորման համար անհրաժեշտ վակոն եւ ժամանակ ունել, ինչպէս նաեւ բէֆնիֆ բոլոր հարցերը կարգադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու: Մենք արդէն երկաթուղային ընկերութեան կեդրոնին յայտնած ենք մօտաւոր կերպով թէ' անձերու թիւը եւ թէ' գոյքերու կշիռը: Մանրամասնութիւններ պիտի հաղորդենք նամակով մեր շրջանային լիազօրներուն:

Նիսի եւ Թուլոնի ներգաղթողներու երկաթուղային ժամանակացոյցը պէտք է կարգադրէ մեր Մարսէյլի լիազօրը, անմիջապէս ներկայանալով Service Général de S.N.C.F. de Marseille, Place Stalingrad, Մարսէյլ: Մանրամասնութիւնները նամակով:

## ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Օգոստ. (Յառաջ).— Անցագիրներու գրասենեակի տնօրէնը մէկ շաբաթ առաջ յայտնած էր ներգաղթող հայրենակիցներու թէ՝ ֆրանսահպատակներուն անցագիր տալու հրաման չունին, իսկ ոչ-հպատակ Հայերու օրական 25 հոգիէ աւելի չեն կրնար տալ:

Այսօր կը լսեմ թէ քանի քննիչներ կը շրջին քաղաքի եւ արուարձաններու մէջ, ճշտելու համար մեկնելիք հայրենակիցներու վիճակը:

Բոլոր ներգաղթողները պարտին վճարած ըլլալ տան վարձքերը, կառավարական բոլոր տուրքերը: Պէտք է ցոյց տան ջուրի, ելեկտրականութեան եւ կազի վճարումի վերջին ստացագիրները: Նաեւ պէտք չէ ունենան դատական որեւէ խնդիր:

Ֆրանսահպատակ ներգաղթողներու խնդիրը դեռ կը մնայ առկախ:

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Այսպէս էր խորագիրը Նարդունիին մէկ յօդուածին ուր գրագէտի գրիչով եւ գեղագէտի բառերով ընթերցողին իրաւունքը կ'ուզէր ցոյց տալ գրողին դէմ:

Ես աւելի «հողին քսուելով», «ցածէն թռչելով», ինչպէս կ'ըսէ ան, կ'ուզէի քիչ մը մանրել այդ իրաւունքները, տարբեր գետնի մը վրայ:

Ո՛րքան քիչ են այժմ գրականութեան կոչուելու արժանի դեղեցկութիւնները:

Ձեռք կ'առնես «գրական» կոչուած թերթեր, ահա չորս-հինգ սիւնակ շողշողուն խորագիր մը, ստորագրողն ալ ծանօթ որպէս ծառայ գեղեցիկ դպրութեանց: Քանի մը փայլուն միտքեր, հոսկէ հոնկէ հաւաքուած, եւ աչքիդ առջեւ կը պարզուին դարչելի ոսեր, դռեհիկ ակնարկներ, քսութիւններ կամ ասոր անոր հաճելի ըլլալու մարմաջ: Մէկ խօսքով՝ մաղձ եւ թոյն եւ հաչուեյադար: Ընթերցողը, այսինքն ժողովուրդը պէտք է վճարէ ու կարդա՛յ, կամ ջղայնացած մէկդի նետէ թերթը:

Եւ այս՝ ամէն օր, քիչ մը ամէն տեղ:

Ահա յօդուած մը գրական կամ գրական-քննադատական, պատմուածք մը, վերջապէս նիւթ մը որուն ընթերցումը կը կարծես գրական վայելք մը պիտի ըլլայ քեզի:

Որքա՛ն միամիտ ես, նորէն կճոյ մը սպրդած է, հաշիւ մը կայ մաքրելիք, զզուելի ստու մը, բանսարկութիւն մը:

Գրագէտր կամ գրողը հոս ալ նկատի չունի քեզ, ինչպէս «բարձր գրականութեան մէջ»: Ան ուխտած է յագեցնել իր անձնական եսը, ի հաշիւ ժողովուրդին, ընթերցողին համբերութեան:

Չէ՞ք վախնար որ այս ընթացքով, հետզհետէ կենդանաբանական պարտէզի մը պիտի վերածուի մեր գրական անդաստանը, լրագրականն ալ դերազանցելով:

ՍՕՍԻ

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը իր ութ մասնաճիւղերով երկիւղածութեամբ կը խոնարհի Հ.Յ.Դ. Նոր սերունդի փրկութեան դարբին ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ: Կ'ուխտենք անսասան շարունակել Համօներու եւ Նիկոլներու գործը, անոնց թողած բացը լրացնելով նորանոր ուժերու յայտնութեամբ:

Մեր խորին վշտակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն, Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին, Համազգայինին եւ Պէյրութի Ճեմարանի վարչութեան:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մասին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. Ժողովին մէջ, խսլամ երեսփոխաններու կողմէ: Թերթերը ցաւով դիտել կուտան թէ ներկայ էին միայն 60 երեսփոխաններ եւ թէ անջատողականները բուռն յարձակումներ կատարեցին Ֆրանսայի դէմ: Ճառախօսներէն մէկը, Տէրտուր, ըսաւ թէ ոստիկանութեան հարցաքննութիւններ «արժանի են Կէսթափոյին»: Ներքին նախարարը, Պ. Տէփրէօ տեղէն ցատկելով պահանջեց ետ առնել այդ բացատութիւնը:— «Կ'ընդունիմ, պատասխանեց Տէրտուր, բայց կը պնդեմ թէ կարգ մը անօրինութիւններ Կէսթափոյի մեթոտներն ալ գերազանցած են»: Ուրիշ երեսփոխան մը պատմութիւն քրքրելով, ըսաւ թէ 1830-1857 երկու միլիոն Ալժերիացիներ մեռած են անկախութեան պատերազմին համար: «Ալժերիոյ ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ 1830ի նախայարձակումով ստեղծուած վիճակը»: Եւ պահանջեց Ֆրանսական զօրքը ետ քաշել Ալժերիայէն:

ՔԱՏԻՔՍԻ ԱՂԷՏԻՆ զոհերը չեն ճշտուած տակաւին: Պաշտօնական զեկոյցը 400 կը հաշուէ մեռեալներուն թիւը, ինչ որ իրականէն շատ վար կը համարուի: Բազմաթիւ անհետացածներ կան:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ օտար ազգերը միջամտեն իր ներքին գործերուն, բողոքելով Փէթքովի մահավճիռին դէմ:

## Օրուան հոգերը

### ՀԱՑԸ 200 ԿՐԱ՛Մ.— ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ԽՆԴԻՐ

Նախարարական խորհուրդը Դշ. օրուան նիստին մէջ քննելով ցորենի հունձքին անբաւականութիւնը, որոշեց դարկ տալ ներածումներու, ինչպէս եւ տեղական մթերումներու: Խիստ պատիժներ պիտի կրեն այն հողագործները որ կ'անսաստեն կառավարութեան որոշումներուն: Այս առթիւ նկատի առնուեցան հետեւեալ միջոցները.— Ալիւրին խառնուրդը 94%էն բարձրացնել 98%ի.— 2. Արտօնել որ շաբաթը մէկ անգամ եւս փակուին փուռերը,— 3. Ի հարկին 200 կրամի դեղչել հացի բաժնեչափը: Վերջնական որոշում տրուած չէ տակաւին եւ հաւանաբար 200 կրամը յետաձգուի մինչեւ ձմեռ:

Ամէն պարագայի մէջ, հացի տագնապը պիտի ծանրանայ, իբրեւ հետեւանք հունձքին մէկ մասին փճացման: Մինչեւ հիմա հաւաքուած եւ կամնուած ցորենով, հունձքին քանակը կը հաշուեն 3,300,000 թոն, մինչդեռ անցեալ տարի 7,000,000 էր: Եթէ Ֆրանսան հարկադրուի միայն իր միջոցներով ապրիլ, հացի ներկայ բաժնեչափը, 250 կրամ, կէս առ կէս պիտի կրճատուի:

Հողագործական Նախարարութիւնը լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկած է Ուաշինկթըն, որպէսզի փութացնեն խոստացուած արմտիքը: Տագնապը ծանր է նաեւ անոր համար որ եգիպտացորենի հունձքն ալ ձախողած է, իսկ շատ մը շրջաններու մէջ ճերմակ որդեր կը սպառնան գետնախնձորի հունձքին: Կը վախցուի որ հացի բաժնեչափին կրճատումը քաղաքական հետեւանքներ ալ ունենայ: Հարիւր հազարաւոր աղքատ ընտանիքներու համար ներկայ 250 կրամն անգամ անբաւական է:

★ Նոյն նիստին մէջ վաւերացուեցաւ աշխատանքի նախարարին հրամանագիրը աշխատավարձքի մասին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը համաձայն է որ 11% աւելնան տարեկան 150,000 ֆրանքէն պակաս աշխատավարձքերը. իսկ այն վաստակները որ այդ գումարէն վեր են, միանուագ յաւելում մը պիտի ունենան, բայց ոչ նոյն սակով: Այս յաւելումները պիտի հաշուեն օրինական եւ ոչ թէ իրական աշխատավարձքին վրայ: Աշխատանքի նախարարը երէկ իսկ սկսաւ բանակցիլ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական Միութեան հետ:

### 55 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՈԼԻ

Երէկուան թերթերը շռնդալից լուր մը կը հաղորդէին,— 55 երեսփոխաններ միացած են զօր. տը Կոլի հոսանքին, իբրեւ առաջին նպատակ ունենալով Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ փորձը հաստատեց որ «ներկայ դժուարութեանց գլխաւոր պատճառներէն մէկն է Սահմանադրութիւնը»:

Նոր խմբակցութիւնը կը կոչուի «Միջկուսակցական գործունէութեան խմբակցութիւն», այսինքն բացէ ի բաց կոլեան չի հռչակեր ինքզինքը, բայց իր ծրագիրը եւ վարիչները որեւէ կասկած չեն ձգեր շարժումին էութեան մասին: Պաշտօնապէս միացած անդամներու թիւն է 55. դեռ ուրիշ 20 երեսփոխաններ ալ կը սպասուին մօտերս: (Libération մինչեւ 130 կը հաշուէ արդէն իսկ միացած կամ միանալիք երեսփոխաններուն թիւը): Անդամներուն մէջ կան ներկայացուցիչներ բոլոր կուսակցութիւններէն, մասնաւորապէս 30 հոգի՝ Ժողովրդական Շարժումէն (M.R.P.): Թերթ մը կը գրէ թէ չորս ընկերվարականներ ալ միացած են: Միայն համայնավարներ չկան:

Վարչական խորհուրդին անդամներն են.— Փոլ Ճիաքոպպի, նախկին նախարար տը Կոլի կառավարութեան եւ անդամ Արմատական կուսակցութեան, Անտուէ Կոտէն, երեսփոխան Սոմի (արմատական), Ալֆրէտ Քրիկէր, երեսփոխան Մոզէլի (ընկերվարական-Դեմոկրատական Միութիւն), Էտմոն Միշլէ, նախկին պատերազմական նախարար (M.R.P.), Ռոպէռ Նիս (անկախ):

Նոր խմբակցութիւնը հաւաքաբար պիտի քուէարկէ այն բոլոր խնդիրներուն մէջ որ ազգային արժէք ունին:

Նոր խմբակցութեան կազմութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ժողովրդական Շարժումին, որուն անդամներէն 20ը միացած են արդէն: Խմբակցութիւնը պիտի մասնակցի քաղաքապետական ընտրութեանց, յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

Խմբակցութիւնը արդէն հրատարակած է իր առաջին յայտարարութիւնը, պարզելով հիմնական նպատակները,— «ապահովել իշխանութեանց անջատումը եւ զօրացնել պետութեան հեղինակութիւնը, ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն մը հաստատելու համար»:

ԻՏԱԼԻՈՅ ամերիկեան զինուորները, որոնք պիտի հեռանային համաձայն դաշնագրի, պիտի մնան իրենց դիրքերուն մէջ: Պատճառը այն է որ Խ. Միութիւնը տրամադիր չերեւար վաւերացնելու Իտալիոյ եւ պալքանեան երկիրներու դաշնագիրները, եւ կը պահէ իր զօրքը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

# Մասուր Պէկի տան մէջ

Ի բնէ գեղեցիկ տեսարաններու սիրահար ըլլալով հանդերձ, ուղեւորութեանս երկու օրերու ընթացքին՝ ուշադրութիւն չդարձուցի բնաւ լեռնային, անտառային եւ դաշտային սքանչելիքներուն: Ժայռերուն քով, առուներու մէջէն գլուխ անկած գոյնզգոյն կակաչները, աղբիւրներու, առուներու կամ ջրառատ մարգերու գներբուկները, մեխակները և «Ախպերանց արուները» բնա՛ւ չյիշեցի:

Եւ այսօր ալ բնութեան գեղեցկութիւնները չեմ ուզեր նոր սերունդին նկարագրել, վասն զի, նպատակս է ներկայացնել դէմքերն ու դէպքերը միայն, գաղափար մը տալ այն օրերու գործունէութեան մասին:

Նոր Գիւղէն մինչեւ Պհանց, պէկի գիւղը, երկար պիտի չտեւէր, եթէ Հնդստան հայ գիւղի ռէս Վարդանէն չհիւրասիրուէինք:

Այնուամենայնիւ, արեւամուտէն առաջ Պհանց հասանք:

Պհանց գիւղի մէջ վարած մեր քանի մը ամիսներու կեանքը պատկերացնելու համար, անհրաժեշտ է, որ լրիւ նկարագրեմ գիւղը, պէկի տունն ու ընտանիքը:

Հարիւր ընտանիք, նոյն թիւով քարէ կամ հում աղիւսէ շինուած հիւղակներու մէջ տեղաւորուած:

Միայն Մասուր պէկի երկյարկանի տունն էր, որ իր կիրով ծեփուած պատերով, մեծ ապակեպատ պատուհաններով պատկառանք կ'ազդէր:

Այս այն ժամն էր, երբ գիւղի փողոցները կը լեցուէին նախիրի բառաչով, հօտերու մայիւնով, դաշտէն վերադարձող բեռնաբարձ սայլերու ճռինչով, եւ ծերուկ մոլլայի «էզան» (երեկոյեան իսլամական աղօթք) կանչելով:

Մինարէին կը փոխարինէր պէկի մեծ պատշգամը: Գիւղը լի էր խլացուցիչ ժխորով մը:

Թոնիրներէն դուրս ժայթքող ծուխի գուլաները, նախիրներու, երամակներու եւ հօտերու յառաջ բերած փոշիի ամպերը իրար խառնուելով, տեսակ մը թանձր ու մոխրագոյն վարագոյր քաշած էին գիւղին վերեւը: Օդը գրեթէ անշնչելի էր:

Պէկի տան առջեւի մեծ հրապարակը փոքրիկ ժողով մը կը ներկայացնէր:

Հոն էին ծերունիները՝ 99 հատիկ ունեցող համրիչները բռնած, երկար չիբուխները բերաննին դրած: Հոն էին գիւղին ռէսը, դզիրը, ջրբաշխը, գիւղին միակ նպարավաճառը, հնակարկատը, ատաղձագործ, գիշերապահներ (նօպատար) եւն. մէկ խօսքով՝ գիւղի կառավարութիւնը. բացակայ էր միայն «վարչապետը»՝ Մասուր պէկը:

Միջակ հարստութեան տէր Մուսթաֆան անարգած էր գիւղական կենցաղավարութեան անգիր կանոնագրի մէկ կէտը, ըստ որու՝ հասարակ մահկանացու մը իրաւունք չունի ճերմակ, լայն, շալվարանման վարտիքով, օր ցերեկով գիւղամէջը պտտելու: Այդ մենաշնորհը միայն պէկին կը պատկանի:

Գիւղական աւանդապահ ծերուններու դատաստանական խումբը արդէն պատժած էր Մուսթաֆան, մտրակի 30 հարուածներով: Բայց հարցին շուրջ վիճաբանութիւններ կը շարունակուէին դեռ, երբ մենք հասանք:

Բոլորը ոտքի ելան, բարեւի կեցան: Վար իջանք ձիերէն, պէկը երկուքիս ձեռքերէն բռնած, մեզ ներս տարաւ տուն, իր մօրը ներկայացնելու:

Տատէն (մայրիկ) ութսունոց պառաւ մը, ծալապատիկ նստած էր թոնրատան լայն թախտին վրայ: Երկու փոքր հարսներ, ձեռքերը կուրծքերուն դրած կը սպասէին Տատէի հրամաններուն:

Դեռ շեմէն պէկը պոռաց,—

— Բարի երեկոյ, մայրէ՛կ, աչքդ լոյս, թոռնիկներդ շատցան, ահա քեզի երկու լաւ տղաներ, մէկը Քիրվայ Կարապետի որդեգիրն է, միւսն ալ իր ազգականը:

Տատէն փորձեց ելնել թախտէն եւ մեզ դիմաւորել, բայց պէկը մեզ առաջնորդեց տատէին քովը:

Նախ պէկը, ապա մենք երկուքս համբուրեցինք իր ոսկրոտ ձեռքերը, ան ալ խանդաղատ մօր մը պէս գրկեց ու համբուրեց մեզ:

— «Կըրմանճի զանի՞ կուէմըն» (քրտերէն գիտե՞ս, տղաս), հարցուց Տատէն:

Պէկը ժպտեցաւ եւ պատասխանեց՝ «Քրտի մը պէս» եւ աւելցուց, — Դուք խօսեցէք, ես հիմա կուգամ:

Նշան ըրաւ Տատէն՝ որ նստինք: Հնազանդեցանք:

Երկու գեղանի ներահարսները անմիջապէս ջուր բերին, ծունկի եկան մեր առջեւ, մեր գուլպաները հանեցին եւ սկսան մեր ոտքերը լուալ: Ծանօթ էի իրենց աւանդական սովորութեանց, եւ հնազանդեցանք:

Տատէն կը խօսէր խրոխտ եւ առնական ձայնով մը, մոռցնել տալով որ կին մըն է, այն ալ պառաւ:

Կը թուէր թէ դպրոց տեսած կին մըն է, որ խելացի եւ պատշաճ հարցումներ կ'ուղղէ մեզի:

Թոնրատունը մեծ փեթակ մըն էր, բազմաթիւ ժրաջան մարդ-մեղուներով լի: Կեանքը կ'եռար: «Ստախանովեան աշխատանք», պիտի ըսէին Հայաստանցիները:

Այդ ընդարձակ սրահին մէջ չորս մեծ թոնիրներէն զատ, կային նաեւ երեք օճախներ:

Մէկ թոնիրին շուրջ բոլորած կիները հաց կը թխէին, միւս թոնիրներու վրայ երեկոյեան կթուած կաթը կ'եռար խոշո՛ր խոշո՛ր պղինձներու մէջ, մարդահասակ հողէ պուտուկները լեցուն էին թանապուրով: Մէկ անկիւնը հաւաքուած կիները երինջներու տիկերով խնոցի կը հարէին: Քանի մը կիներ իրենց անընդհատ երթուդարձով կը հասկցնէին թէ դուրսին հետ կապ ունեցող խնդիրներու կարգադրութեամբ զբաղած են:

Ընթրիքի ատեն էր, սարուորները տուն դարձած, ճաշի կը սպասէին:

Ոմանք զբաղած էին հովուին ու հօտաղին, նախրորդին ու սայլուորին ջանթիկները (պայուսակներ) յաջորդ օրուան համար պաշար դնելով:

Հոն չէին միայն տրեխագործները, գուլպայ և կապերտ, վրան ու պարկ գործողները:

ԶԱՐԶԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

# Աշխատանք եւ աշխատաւորութիւն

Բ.

## ԻՆՉՊԷՍ Է ԱՆՑՆՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԸ

Երբ աշխատանքի օրը ութ ժամ էր, գործարանները եւ շատ հիմնարկ-ձեռնարկներ աշխատում էին ամբողջ օր (24 ժամ) եւ աշխատաւորները երեք հերթ՝ մէկը միւսին փոխարինում: Շաբաթուայ մէջ աշխատում էին վեց օր, օրական 8 ժամ (48 ժամ շաբաթը):

Ա. հերթի բանւորը առաւօտեան ժամը 8ին մտնում է գործարան: Աշխատում է մինչեւ 12: Ճաշի համար 10—30 վայրկեան աշխատանքի դադար է լինում: Ոմանք իրենց հետ բերած ուտելիքը ուտում են դազգահի մօտ, ոմանք էլ գործարանին կից ճաշարանում:

Յետճաշեան աշխատանքը վերջանում է երեկոյեան ժամը 4ին, երբ Բ. հերթի բանւորը գալիս է եւ փոխարինում իր նախորդին: Բանւորները դուրս են գալիս բակ, տուն մեկնելու համար: Բակում վաղուց արդէն նրանց են սպասում համայնավար քարոզիչները՝ թերթերի կապոցները ձեռքերին: Գործարանի կուսակցական շէֆի օժանդակութեամբ բանւորները խմբերի են բաժանւում եւ ամէն խմբակի քարոզիչ մի անկիւնում սկսում է իր օրուայ քարոզը, որ տեւում է 1—2 ժամ: Կամ թերթերից ընթերցում է որոշ յօդուածներ եւ կամ, եթէ ժամանակ ունեցել է նախապէս կարդալու, դասախօսում է:

Բանւորը տուն է հասնում եւ արագ ընթրում է: Նրանցից շատերը նոյն երեկոյ պիտի մասնակցեն խմբակային պարապմունքների, ինչպէս,—

1. Մարքսիզմ-լենինիզմ ուսումնասիրող խմբակ, 2. Կոմ. կուս. պատմութիւն ուսումնասիրող խմբակ, 3. Քաղդրագիտութիւն ուսումնասիրող խմբակ, 4. Տեխնիկայի տիրապետութեան խմբակ, 5. Անգրագէտների եւ կիսագրագէտների դպրոց, եւ այլն եւ այլն:

Իսկ եթէ կուսակցական է, կամ կոմերիտական՝ մասնակցում է յաճախադէպ ժողովների, որոնք տեւում են մինչեւ կէս գիշեր:

Գործարանին կից գործում են նաեւ մի շարք հասարակական կազմակերպութիւններ, որոնց թիւը հասնում է 10ի: Առ նուազն ամիսը մէկ անգամ տեղի են ունենում նրանց ժողովները, որոնց պէտք է մասնակցի ամէն մէկ բանւոր:

Այդ բոլորից վերջն է, որ աշխատաւորը կարող է տուն վերադառնալ եւ հանգստանալ: Նոյնը կրկնւում է Բ. եւ Գ. հերթի աշխատաւորների հետ:

Լենինն ինքը ջերմ կողմնակից է եղել շաբաթօրեակներին: Այսինքն, կիրակի, ազատ օրը, բոլոր բանւորները գալիս են գործարան միեւնոյն ժամին և 3-4 ժամ ձրիաբար աշխատում հասարակական շահերի օգտին: Մաքրում են գործարանի բակը, ջրանցք են փորում, ճանապարհ շինում եւ նման այլ աշխատանքներ:

Երբեմն շաբաթօրեակների միջոցով այնպիսի գործեր են կատարւում, որ միլիոններ ծախսելով գլուխ չէր գայ:

## ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁ

Խ. Միութեան ողջ տարածութեան վրայ աշխատանքի բոլոր մարզերում գոյութիւն ունեցող աշխատավարձերի չափը մշակւում եւ ուղարկւում է Մոսկուայի կողմից, ըստ գօտիների (zone):

Հայաստանը գտնւում է միջին գօտում:

Աշխատավարձը, ինչպէս ասել եմ՝ գործարքային է: Այդ իսկ պատճառով միատեսակ աշխատավարձ համարեա թէ գոյութիւն չունի:

Օրինակ, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանում, մինչեւ 1941 թիւը միջին հաշւով ամսական աշխատավարձը հետեւեալ սահմաններում էր գտնւում (րուբլիներով, որ այն ժամանակ 5 ֆրանք էր):

Վարպետը ամսական ստանում էր 450-600 ր.
Որակեալ, մասնագէտ գործաւորը 250-300 ր.
Հասարակ բանւորը 150-200 ր.

Ի հարկէ կային աւելի պակաս ստացողներ, ինչպէս եւ աւելի բարձրներ, բայց դրանք եզակի երեւոյթներ էին:

Երեւանի կօշիկի գործարանում.—
Վարպետի ամսական աշխատավարձը 400-500 ր.
Գործաւորը (հասարակ արհեստաւոր) 300-350 ր.

Երեւանի «Արարատ» կոնեակի եւ գինու գործարանում.—
Վարպետը ստանում էր ամսական 500-700 ր.
Որակեալ բանւորը 300-350 ր.
Հասարակ բանւորը 200-250 ր.

Երեւանի կարի գործարանում.—
Վարպետ դերձակը՝ ամսական 500-600 ր.
կարողները 300-400 ր.

Երեւանի ատաղձագործարանում, ծխախոտի գործարանում, մետաքսի, գարեջրի, եւն՝ նոյն համեմատութեամբ:

Երեւանի կամ Մոսկուայի համալսարաններն աւարտած բժիշկները, գիւղատնտեսները, անասնաբոյժները, ճարտարապետները եւ այլ ճիւղի նորաւարտները ստանում են ամսական աշխատավարձ 350-450 րուբլի: Բայց երկար տարիներ աշխատած եւ աչքի ընկածները աւելի լաւ են գնահատւում եւ ստանում են անհամեմատ բարձր աշխատավարձ, մինչեւ 750 րուբլի:

Ուսուցիչները մէկ դրոյք դասի համար ստանում են ամսական 250-500 րուբլի: Գրասենեկային հաշուային աշխատողները ստանում են ամսական 300-700 րուբլի:

Խորհրդային երկրում ամենաբարձր աշխատավարձ ստանում են արուեստագէտները — դերասաններ, գրողներ, նկարիչներ, երգիչներ, երաժիշտներ եւ այլն: Այս դասի աշխատավարձը հասնում է ամսական մինչեւ 10,000 րուբլիի: Իրենց արտադրած գործերի համար էլ ստանում են մասնաւոր վճարում:

Պետական եւ կուսակցական պաշտօնեաները եւս բարձր աշխատավարձ ունեն, բայց ոչ արուեստագէտներին հաւասար: Պետական ամենամեծ պաշտօնեան, Երեւանում կարող էր ստանալ մինչեւ 1000 ր. (բացառութեամբ մի քանիսից):

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

# Վիեննայի Մխիթարեանները

ՎԻԷՆՆԱ, 11 Օգոստոս (Յառաջ).— Վերջերս «Յառաջ»ի մէջ որքա՜ն գեղեցիկ եւ տեղին դրած էր Պետրուշը Ս. Ղազարի Մխիթարեաններու մասին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի հանդէսին առթիւ: Մէկը Լուսաւորչի կանթեղը, միւսը՝ Բ. Լուսաւորիչ անուանեց Մխիթարեանները եւ հիմնադիրը, եւ չկար աւելի յարմար անուանակոչութիւն:

Անցէք Ս. Ղազարէն Վիէննա, Մխիթարեան Մայր-Վանքը որ կը բռնէ համանուն փողոցին ամբողջ ճակատը, բարձրահայեաց շէնք մը, որու սեւ երեսնուած հսկայ դուռը միշտ գոց՝ բայց միշտ բաց ազգին եւ ազգայիններու համար, երբ իր օգնութեան եւ պաշտպանութեան պէտք ունին: Ինչպէս տեսանք 1944ի Յուլիսին, երբ Վիէննա թափեցան Արեւելքէն Արեւմուտք փախած հայ փախստականներ, թիւով երկու հարիւրէ աւելի, գտան վանք մը հայկական՝ Եւրոպայի սրտին վրայ, իր հոգատար միաբանութեամբ եւ ջերմ ասպնջականութեամբ:

Ի՞նչ կ'ընեն եւ ի՞նչ ըրած են Վիէննայի վանքին եկող գացող երանաշնորհ եպիսկոպոսներն ու վարդապետները: Հսկայ է իրենց գործունէութիւնը եւ թուումն ալ՝ հատորներու նիւթ: Իրենց գոյութեան օրերէն՝ աւելի քան մէկուկէս դար, անխոնջ, լռիկ մնջիկ հայ մշակոյթին ծառայած եւ այդ մշակոյթի ամբարը լեցուցած են: Մշակներ առանց վարձքի եւ վարձատրութեան, առանց փառքի եւ գովասանքի ակնկալութեան: Ո՞վ չէ լսած անունները Գաթրճեաններու, Թաշճեաններու, Մէնէվիշեաններու, Արք. Այտընեաններու և դեռ ներկայիս շարունակող Հ. Ն. Ակինեաններու, որոնք օտարութեան եւ պանդխտութեան մէջ պահած իրենց ճշմարիտ ազգասէրի նկարագիրը, եղած են միշտ ազգին հետ, ուրախութեան ուրախակից եւ տխրութեան սգակից: Հեռու ամէն հովերէ եւ ազդեցութիւններէ, հայ մշակոյթի տօներուն, պատմական ազգային յիշատակութեան տարեդարձներուն անոնք եղած են արթուն եւ վեր-

յիշող, իրենց կաթողիկութիւնը միայն մատուռին մէջ զգալով:

Ո՞վ չէ լսած Վիէննայի Մխիթարեաններու ճոխ մատենադարանի եւ իր թանկարժէք գրչագրերու հաւաքածոյի մասին, մանաւանդ գրեթէ կատարեալ հաւաքածոները հայերէն թերթերու, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը (պատերազմի ընթացքին պակասները լրացնելու աշխատութեան մէջ է մատենադարանի վարչութիւնը): Գրքերը, քսան-հինգ հազարէ աւելի, մեծ մասը հայերէն, բոլորը կաշեկազմ, ոսկեզօծ, գեղարուեստական եւ գեղատեսիլ՝ զետեղուած երկու մեծ սրահներու մէջ, բաց դարակներու մէջ, երկու շարք ետեւէ՝ գետնէն մինչեւ առաստաղ, որոնց կարծես որպէս հիմնաքար՝ վարի շարքերը շարուած են հսկայհատորներու պէս կաշեկազմ, իրենց ծաւալի մեծութեան չափով թերթերու հաւաքածոներ, այնքա՜ն կանոնաւոր դասաւորուած եւ թուագրուած որ վայրկենապէս կարելի է գտնել հայ անդրանիկ թերթի «Ազդարար»ի կամ Հայրիկի «Արծիւ Վասպուրականի» այս ինչ թիւը:

«Յառաջ»ի մէջ երբ կարդացի նկարագրութիւնը Ամերիկայի երկաթեայ գրադարաններու, որ շնորհիւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի փոխադրուած են Երուսաղէմի Մատենադարանը, մտածեցի թէ որքա՜ն գեղեցիկ կը յարմարէին այդ գրադարանները նաեւ Վիէննայի այս թանկարժէք մատենադարանին, մանաւանդ հայ գրչագիրներուն որոնք այս եկեղեցական հայրերու մեծ ջանքովն ու աշխատութեամբ կորուստէ փրկուած, կը պահուին մեծ գուրգուրանքով:

Ո՞վ չէ լսած Վիէննայի Մխիթարեան վանքի օգտաշատ տպարանի մասին, որ իր գոյութեան օրէն մինչեւ հիմա նախապատուութիւն տուած է տպագրել, ամենաձեռնտու պայմաններով եւ միշտ անշահախնդիր սկզբունքով՝ հայերէն գրքեր եւ գործեր:

Ո՞վ չէ լսած...: Բայց շատ քիչեր լսած են մերոնցմէ, իսկ օտարներէն շա՜տ շա՜տեր: Մխիթարեանները եղած են լռակեաց եւ համեստ ու անփառասէր, իսկ ազգը եւ հայ մամուլը եղած են շատ ժլատ եւ անտարբեր:

Հայ ազգը, հայկ. մշակոյթի այս անխոնջ մշակներէն չափազանց շատ ստացած է, բայց ի՞նչ տուած է...: Մխիթարեանք եղած են ինքնաբաւ. ունեցած են իրենց նեղութեան եւ զրկանքի շրջանները, բայց միշտ տոկացեր, իրենց «իւղով տապկուած» եւ այսօրուան պանծալի վիճակին հասած են: Այս զոյգ վանքերուն այսօրուան դիրքը իրաւամբ հայ ազգին պարծանք կարելի է սեպել: Օտարական այցելուներ երբ այդ հսկայ մատենադարանը կը մտնեն, հիացումով կը դիտեն հազարաւոր գրչագրերու, հայ գրքերու այդ մարգարտաշարքը, և անշուշտ կը զարմանան որ դեռ իրենց արժէքին պատշաճ դարակներէ զուրկ են, թէեւ անթերի եւ գեղեցիկ, կողք կողքի կանոնաւոր դասաւորուած:

Վիէննայի Մխիթարեան վանքը պատերազմի շրջանին իր բաժին կորուստը կրեց: Չորս-հինգ օդային եւ թնդանօթային ռումբեր վանքին զանազան կէտերու վրայ, թէեւ ոչ շատ մեծ, բայց բաւական վնասներ հասցուցին: Արտաքին մասին նորոգութիւնը կատարուեցաւ մեծ ջանքերով եւ աշխատութեամբ ժրաջան Աբբահօր, Մեսրոպ արք.ի: Ներկայիս վանքին ամէնէն անհրաժեշտ և անյետաձգելի պահանջն է, վառելիքի տարապայման սղութեան օրերուն՝ ունենալ արդիական ձեւով, կեդրոնական վառարան (քալօրիֆէր): Անհրաժեշտ է որ ազգը, մանաւանդ գրականութեան բարեկամ հայրենակիցներ, որպէս երախտագիտութեան տուրք մը չզլանան օգնել նիւթապէս, որպէսզի վանքը կարենայ լրացնել իր այս պակասը:

Պ. Ճորճ Մարտիկեան եկաւ տեսաւ եւ ջերմապէս գնահատեց արդիւնքը Վիէննայի վանքին եւ նախաձեռնութիւնն առանձնեց հանգանակութեան մը, իբրեւ օրինակ ինք առատաձեռնօրէն սկիզբը դնելով՝ հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ինչպէս կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ: «Օմար Խայեամ»ի տէրը լաւ ուսումնասիրած է մեծանուն բանաստեղծը.

Մահուան քաշած նետի հանդէպ ամէն վահան
անօգուտ է,
Արծաթի և ոսկու տուած շքեղութիւնն անօգուտ է.
Կնատես եւ աշխարհ որքան խորունկ կրցայ քննել,
հասկցայ թէ՝
Բարի գործէն զատ ամէն բան աշխարհի մէջ
անօգուտ է:

Անկէ քանի մը ամիս առաջ «Հայրենիք»ի մէջ կարդացինք հանգանակութեան ցանկ մը ի նպաստ Վիէննայի Մխիթարեան վանքին: Ցանկը սահմանափակ՝ կեցաւ: Ցանկալի էր որ հայ մշակոյթի պաշտպան մամուլը ջանքեր չխնայէ օգտակար ըլլալու համար եւ բարեսէրներու ուշադրութիւնը հրաւիրէ այս լուսաւոր փարոսին վրայ, որպէս զի անսասան մնալով, օր մըն ալ մօտէն լուսաւորէ Հայոց Աշխարհը...:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

## ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Բ. ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ). — Այս առտու, 19 Օգոստ. եռ ու զեռ մը կը տիրէր Վալանսի կայարանը: Սեւուլիկ աչուկներով աղջնակներ, կայտառ, ուշիմ տեսքով մանչուկներ, բեռնաւորուած պայուսակներով և ծրարներով, համախմբուած Վալանսի Կապոյտ Խաչի ատենապետուհի՝ Տիկին Ի. Կօշկակարեանի շուրջ, կը լսէին անոր յորդորները եւ կարգադրութիւնները:

Եկած էին Փարիզէն, Կրընոպլէն, Վիէնէն, Ս. Էթիէնէն եւ Պոմոնէն: Միանալով տեղւոյս մէջ ընտրուած մանուկներու խումբին եւ երեք տիկիններու, անոնք խանդավառ մթնոլորտի մէջ մեկնեցան դէպի Մարսէյլ եւ Տինը, ուր պիտի անցընեն 21 երջանիկ օրեր Հայ Կապոյտ Խաչի մայրական խնամքին տակ: Մեկնելէ առաջ, մեր ժրաջան եւ հոգածու խաչուհիները, կարկանդակ, շաքարեղէն եւ պտուղ բաժնեցին 25է աւելի փոքրիկներուն:

Թղթակից

## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՇՏՈՒՏԳԱՐՏՈՒՄ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ (Յառաջ). — Յուլիս 27ին Շտուտգարտի եւ հայկական ճամբարի հայութիւնը տօնեց Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակը:

Չնայած անտանելի շոգին, ճամբարի թատրոնի դահլիճն էր հաւաքուել հանդիսականների հոծ բազմութիւն: Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որից յետոյ օրուան բանախօս ընկ. Ե. Սարգսեանը մէկ ժամի չափ խօսեց, բացատրելով եւ պատմելով Խանասորի Արշաւանքի նշանակութիւնը, մեծ ուշադրութեամբ լսող հանդիսականներին:

Խանասորի Արշաւանքը Դաշնակցութեան յղացումն ըլլալով հանդերձ, համազգային հանգամանք ունի, քանի որ նախ ուղղուած էր ցեղի ընդհանուր թշնամիների դէմ եւ երկրորդ՝ միշտ էլ Հ.Յ. Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը համազգային բնոյթ է կրել եւ նոյնացած է հայ ժողովրդի ընդհ. պատմութեան հետ:

Խանասորի Արշաւանքը Հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը գրաւող զինուորական-յեղափոխական կարեւոր գործ է:

Տգէտ եւ հոգով մանկունակ Քիւրդը, չնայած հայ յեղափոխութեան ջանքերին, չէր հասկանում որ ինքը կոյր զէնք է միշտ ստորութեամբ գործող թրքութեան ձեռքին, դրա համար էլ հարկաւոր էր այլեւս նրա հետ քարոզով չխօսել, այլ պատժել վախեցնելու համար: Միեւնոյն ժամանակ Խանասորի Արշաւանքը կատարուեց Թուրք պետութեան սահմաններից ներս եւ մարտական կոչի նշանակութիւն ունեցաւ Սուլթանի եւ հայութեան միւս թշնամիների դէմ ուղղուած: Խանասորը չի հնանայ, չի մոռացուի երբեք, ինչքան էլ որ նա յիսնամեակներ բոլորի:

Նրա մեծութիւնը անցեալում կատարած դերի եւ ապագայում որպէս օրինակելի դաս հանդիսանալու մէջ է: Հէնց այսօրուայ մեր տօնակատարումը ցոյց է տալիս, որ նա նշանակելի դէպք է մեր պատմութեան մէջ: Ազատութեան համար մղուած պայքարը ոսկու նման միշտ փայլուն է, որովհետեւ արդարացի է:

Հանդիսականները մէկ վայրկեան ոտքի կանգնեցին, յարգելով տասնեւինը հերոս-նահատակների թանկագին յիշատակը:

Բանախօսութիւնից յետոյ ճամբարի դպրոցականները իրենց երգեցողութեան ուսուցչի ղեկավարութեամբ երգեցին «Կարկուտ Տեղաց»ը, «Զէյթունցիներ»ը, «Բամ Փորոտան»ը, «Յառաջ Նահատակ»ը եւ ուրիշ ազգային յեղափոխական կտորներ, ջերմ համակրանքի արժանանալով ծնողների եւ միւս հանդիսականների կողմից:

Ի պատիւ տեղի հայ հասարակութեան, պէտք է ասել, որ այստեղ միշտ էլ ամէն մէկ ազգային տօնակատարում անցնում է մեծ ջերմութեամբ և հետաքրքրութեամբ, ինչպէս եւ Խանասորի Արշաւանքին նուիրուած հանդէսը:

Ա. Մ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

# ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ

Պառաւը լռում է եւ շարունակում անմիտ աչքերով սրան նրան նայել:

— Լսեցէ՛ք, կարդում է Մինասը.— «Լոնդոն. — Ճապոնիան զօրքեր է ուղարկում Ռուսաստան... եռ...եակ համա...ձայնութեանը օգնելու»... Դա էր պակաս: Գիտէ՞ք ինչ է ասում: Ասում է.— Ճապոնացիք գալիս են Ռուսաստան կռուելու: Հը՛մ... ի՞նչ կարան անել, Ռուսին բան չեն կարող անել: Էն վաղ էր, որ էշը կաղ էր... Էն ժամանակ Ռուսի զօրքի մէջ հայեր չկային, հիմի ինչքա՜ն ուզես...

— Դրուստ է, հիմի շատ կա՛ն, ասում են մի քանի գիւղացի միասին հառաչելով եւ յոգնութիւնից յենւում են միւս ոտքերի վրայ:

— Էն ժամանակ իմ Ներսէսին էլ չտարա՜ն, ասում է պառաւը ինքն իրան:

— Իսկ դուք տեսե՞լ էք էդ Ճապոնացիներին, հարցնում է Մինասը իր ունկնդիրներին:

— Հա՛, ասում է պայտարը վիզը քորելով.— մեր բեխի գրքումը կայ:

— Դու դեռ պատկերն ես տեսել, ասում է Մինասը խնդալով եւ դառնում գիւղացիներին.— էդ Ճապոնցիներին որ տեսնէք, ծիծաղներդ կը գայ, անճոռնի զադեր են՝ թիզ ու կէս, որ գլխներին խփես՝ կը հանդչեն, որ փէշդ թափ տաս՝ սիրտները կը ճաքի... դրանք ի՞նչ են որ Ռուսներին յաղթեն:

Գիւղացիները խորին հետաքրքրութեամբ հետեւում են Մինասի պատմութեանը, նրանցից շատերի դէմքին զարմանք է նկատւում:

— Իսկ էդ Ինգլիզները հայ-քրիստոնեայ են, չէ՞, հետաքրքրւում է Տոլստոյի նման ծերունին:

— Ի հարկէ, պատասխանում է Մինասը. — նրանք էլ, Ֆրանցուզներն էլ...

— Իսկ էդ Նեմեցները ի՞նչ ազգ են, նորից հարցնում է ծերունին:

— Նեմեցնե՛րը, մտածում է Մինասը, լաւ միտս չի, նրանք կամ Ֆրանգ պէտք է լինեն կամ... ինչ որ է: Լսեցէք, «Պետրոգրադ.— Ռուսները գրոհ տուին Եարոսլաւի վրայ, թշնամու աջ թեւը նահանջեց դէպի հարաւ-արեւելք. ձախ թեւը եւ կենտրոնը մնում են իրենց դիրքերում եւ թոյլ ընդ...դիմութիւն են ցոյց տալիս»...

— Իսկ կռուի մասին բան չկա՞յ, ընդմիջում են մի քանի գիւղացի միասին, դրանց հետ եւ Տոլստոյի նման ծերունին.— Կռուի մասին կարդա՛...

— Դեռ չէ, էդտեղ կը հասնենք, ասում է Մինասը եւ թերթը նորից շուռ տալիս միւս երեսի վրայ.— Տնաշէննե՛ր, գազէթ կարդալու ժամանակ էդքան չեն խօսի, ինչ որ կարդում եմ լսեցէք, չէք հասկանում, կը բացատրեմ...

Գիւղացիները մեղաւորի պէս իրար են նայում, սուս կամենում են մեղքը միմեանց վրայ գցել եւ ոչինչ չեն խօսում: Իսկ Մինասը թերթը շուռ տալով, նայում է վերեւից ներքեւ եւ մէջտեղից կարդում.

— «Ֆրանսիական զօրաճակատում թշնամին ընդհարուեց ֆրանսիական կավալերիայի հետ: Կավալերիան գրոհ տուեց եւ ստիպեց թշնամուն նահանջել: Թշնամին անկարգ նահանջում է»:

— Էդ հէ՛չ, Մինաս, ասում են գիւղացիները, դու կռուի մասին կարդա, տեսնենք ի՞նչ կայ:

— Ո՛նց թէ՝ հէչ, ասում է Մինասը, գազէթում ինչ որ գրում են պէտք է կարդալ... Կռուի մասին էքուցում, կռուի մասին էլ կը կարդանք...

Գիւղացիները ուրախացած բացականչում են.
— Հա՛, հա՛, կռուի մասին կարդա...

— Մինաս, ասում է վերստին պառաւը, բա, Ներսէսի մասին չես կարդո՞ւմ:

Մինասը չէ լսում պառաւի խօսքը, նա ուշադրութեամբ որոնում է պատերազմի լուրերը: Եւ երկար որոնելուց յետոյ վերջապէս կարդում է.

— «Իտալական ժողովուրդը յուզուած է: Իտալիան Աւստրիայից պահանջեց Տրիեստն ու Տրիենտը, հակառակ դէպքում զէնքի է դիմելու»:

— Ի՞նչ է ասում, հարցնում է դարբին Թորոսը, լաւ չհասկացայ:

Մինասը ակնոցի վերից խեթ-խեթ նայում է նրան եւ գլուխը օրօրում:

— Էստեղ ի՞նչ կայ չհասկանալու, ասում է նա, պարզ հայերէն գրած է. ասում է Իտալիան Աւստրիայից պահանջել է... նայում է լրագրին— Տրիեստն ու Տրիենտը... հիմի հասկացա՞ր:

— Չէ՛, գլուխը շարժում է դարբինը, դրուստն ասած՝ խելքս չի կտրում թէ էդ ի՞նչ է պահանջում:

— Հա՛, դրուստ, ի՞նչ է պահանջում, ասում են մի քանի գիւղացի միասին:

Մինասը նորից նայում է լրագրին:

— Տրիեստն ու Տրիենտը, պատասխանում է նա:

— Իսկ ի՞նչ բաներ են դրանք, հարցնում է դարբինը նորից:

— Պա՛հ, քո տունը չքանդուի, զարմացած ասում է Մինասը, դու բոլորովին սարի անասուն ես եղել... Էստեղ պարզ ասում է թէ Իտալիան Աւստրիայից պահանջում է է՛ս ու է՛ն. ասում է թէ էդ բաները չտաս՝ սուրը վեր կ'առնեմ ու ամէնքիդ սրի բերան կը քաշեմ:

— Պա՛հ, բացականչում է անտառապահը:

— Հապա՛, ասում է Մինասը, հանաք բան գիտէ՞ք: Նրան Իտալիա կ'ասեն: Շատ զօրեղ տէրութիւն է:

— Էդ լա՛ւ, Մինաս, ասում է դարբինը ու

(Շարունակութիւնը Դ. էջ)

## «Աւելի սեւ օրեր կը սպասեն Անգլիոյ»

Բրիտանական կառավարութիւնը ծանրակշիռ որոշումներ տուաւ Օգոստ. 20ին, փրկելու համար սթերլինը: Առժամապէս արգիլուած է ազատօրէն տոլարի վերածել անգլ. ոսկին: Յետոյ, որոշեց այլեւս նոր գումարներ չքաշել Մ. Նահանգներու տրամադրած վարկերէն: Եւ վերջապէս պիտի սահմանակուին ներածումները:

Ելմտական նախարարը հետեւեալ բացատրութիւնները հաղորդեց անթելով.— Բացի ամերիկեան հաշիւներէն, անոնք որ սթերլին կը ստանան իրենց առեւտրական գործառնութիւններով, այլեւս իրաւունք չունին տոլարի վերածելու սթերլինը: Կրնան ազատօրէն վերածել ուրիշ օտար դրամներու: Խորին ցաւով հաստատեցինք թէ այլեւս կարելի չէ շարունակել այն կարգադրութիւնը որով շատ մը երկիրներու տոլարի յուսահատական պակասին բեռը պարզապէս կը փոխադրուի մեր ուսերուն վրայ»:

Նախարարը այս առթիւ յիշեցուց թէ Ամերիկա 3,750,000,000 տոլար (937,500,000) սթերլին տրամադրած էր մէկ տարի առաջ, բայց կառավարութիւնը ստիպուեցաւ արդէն չորէն գումարներ քաշել, եւ այժմ մնացած է միայն մէկ միլիառ տոլար:

Նոյն օրը ուրիշ նախարար մը ազդարարեց թէ «տագնապը աւելի պիտի ծանրանայ եւ աւելի սեւ օրեր պիտի տեսնենք»: Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց արտածումներու մասին, որոնց գումարը յուլիսին բարձրացած էր 110,000,000 սթերլինի, բայց դեռ անբաւական համարուի: Անգլիոյ ճարտարագործական հաստատութեանց մէջ կը բանին 18,360,000 աշխատաւորներ, ինչ որ ամենաբարձր թիւն է 1939 Յունիսէն ի վեր:

## Հանրապետութիւն Յունաստանի մէջ

Եուկոսլաւիոյ հեռագրական գործակալութիւնը, «Թանժուկ» Օգոստ. 20ին հաղորդեց Յունաստանի ժողովրդավար բանակին մէկ յայտարարութիւնը, որ կ՚ըսէ թէ հանրապետութիւն հռչակուած է ամբողջ երկրին մէջ եւ Փոլ Թագաւորին ներկայութիւնը «ապօրէն է»: Յայտարարութիւնը կ՚աւելցնէ.— «Յոյն ժողովուրդը ապատօրէն պիտի որոշէ կառավարութեան ձեւը: Այրերն ու կիները քաղաքական եւ քաղաքացիական հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն: Ազատ եւ ժողովրդավար Յունաստանի մէջ, մարդկութեան դէմ ոճիր կը համարուի եւ իբրեւ այդպիսին կը պատժուի որ եւ է գործունէութիւն որ կը ձգտի հալածել խմբակցութիւններ կամ անհատներ՝ իրենց ծագումին, դաւանանքին կամ ժողովրդավար կարծիքներուն համար: Ժողովուրդը պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները ամէն ապօրէն եւ հակաժողովրդական գործունէութեան դէմ»:

★ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ծանր տագնապի մը մատնուած է, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան վեթօներուն որոնց թիւը 16ի հասած է արդէն: Այսպէս անելի մատնուած է նաեւ յունական խնդիրը, քանի որ խորհրդային պատուիրակը մերժեց մեծամասնութեան բանաձեւը՝ Պալքանեան յանձնախումբերու մասին: Մոսկուայի կարծիքով այդ յանձնաժողովները գոյութեան իրաւունք չունին այլ եւս: Ընդհ. քարտուղարը հերքեց այն լուրը թէ երկու յանձնախումբերը լուծուած են: Անոնք պիտի մնան մինչեւ որ Ապահովութեան Խորհուրդը վերջնական որոշում տայ:
— Ամերիկեան պատուիրակը պահանջեց Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին օրակարգը անցընել «Յունաստանի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան սպառնացող վտանգներու խնդիրը»:

## Նախ եւ առաջ Եւրոպան

Համամերիկեան խորհրդաժողովին մէջ (Պրազիլիա) ճառ մը խօսելով, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, զոր. Մարշըլ յայտարարեց թէ Եւրոպայի վերականգնումը կենսական է Նոր Աշխարհին համար եւ պէտք է նախապատուութիւն վայելէ Ամերիկայի վրայ: Հետեւաբար, ամերիկեան օգնութեան խօսք չի կրնար ըլլալ Ամերիկայի համար: Յետոյ թելադրեց ամերիկեան քսան ազգերուն, որոնք ժողովի նստած են փոխադարձ պաշտպանութեան համաձայնութիւն մը կնքելու համար, միացեալ ճակատ կազմել, «ինչ որ մեծապէս կարեւոր է Հին Աշխարհի ապագային համար: Արեւմտեան սով եւ տնտեսական քաոս կը սպառնան Եւրոպայի, Մ. Նահանգները արտակարգօրէն ծանր բեռ մը ստանձնած են, անոր պահանջները գոհացնելու համար»:

★ Նախագահ Թրումըն պատասխանելով կարգ մը քննադատութեանց, հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց իր պաշտօնատան մէջ.— «Ամէնէն տարրական խոհեմութիւնը կը պահանջէ պատրաստուիլ աննախատեսելին դիմաւորելու: Ատիկա ընելու համար մենք ելմտական շատ աւելի զօրաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուինք քան անցեալ տարի: Մինչ պէտք է յիշենք թէ մեր ծախքերուն 3/4ը ուղղակի կապ ունի պատերազմին, պատերազմի հետեւանքներուն կամ նոր պատերազմէ մը խուսափելու ջանքերուն հետ»:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԽԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Հիթլէրի եւ Հիմլէրի անձնական բժիշկները եւ ուրիշ հինգ բժիշկներ, որոնք ամբաստանուած են թէ բազմաթիւ կալանաւորներ մեռցուցած են ծովու ջուր խմցնելով, սառեցնելով, ժանտատենդի, ճահճատենդի եւ ուրիշ վտանգաւոր մանրէներ ներարկելով եւ այլն: Վեց ամբաստանեալներ ալ դատապարտուեցան 10, 15 եւ 20 տարի բանտարկութեան:

500,000 ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ եւ Սէնտիքայի անդամներ հրաման ստացան ամերիկեան կառավարութենէն հրաժարիլ համայնավար կուսակցութենէն:

### ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄ (Մարսէյլ), 15 Օգոստ.— Մահաղդ մը կը գուժէր անուանի դերձակատանի մը երիցագոյն զաւակներէն Պ. Կիրակոս Ժամկոչեանի մահը:

Ողբացեալը Սիվրիհիսարի ծանօթ ազգայիններէն, իր բնագաւառի չէնչող ու բարգաւաճ կեանքն ապրած, առատաձեռնօրէն կը մասնակցէր հանրային եւ կրթական բոլոր ձեռնարկներուն:

Բազմանդամ ընտանիքի զաւակ, հանգուցեալ բարեյիշատակ Յարութիւն Տէր Մինասեանի մահէն վերջ, կը շարունակէր անոր ճանապարհը, նուիրական աւանդութիւններով, իբրեւ երիցագոյն փեսան՝ Տէր Մինասեան գերդաստանին: Հինգ քենեկալներով եւ բազմաթիւ հարազատներով, պատուական հայրիկն էր բոլորին համար, պատկառանք կը ներշնչէր բոլորին, մեծէն մինչեւ փոքրը: Ամէնքն ալ նախանձախնդիր հայ ժողովուրդի սրբութիւններուն:

Կ՚արժէ յիշել նաեւ ողբացեալի անխոնջ աշխատանքը Թալաս Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութեան համար: Իր գործերէն դեղարուեստական նմոյշներ կը փայլին եկեղեցւոյ մարմարեայ տախտակներու փորագրութեանց վրայ: Թէ սիրայօժար աշխատանքով եւ թէ առատաձեռն նուիրատուութեամբ սատարած է ազգային այս զոյգ հաստատութեանց: Միեւնոյնատեն ձեռք երկարած է բոլոր իր հարազատներուն:

Կը թողու այրին եւ երկու ամուրի զաւակներ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մեծ բազմութեամբ: Կուլար նաեւ բնութիւնը, իր յորդառատ անձրեւով: Այս առթիւ դամբանական մը խօսեցաւ Շաւարշ քահանայ, դրուատելով հանգուցեալին արժանիքները: Մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն-Ժէռոմի գերեզմանոցը, իրենց յատուկ դամբարանը:

Մեր սրտագին ցաւակցութիւնները այրի տիկին Բարուհիին եւ իր զաւակներուն, Պ. Պ. Նուպար եւ Ստեփան Տէր Մինասեաններուն, Ենովքեան, Պլօեան, Պալեան, Յարութիւնեան, Մանկեան եւ Ժամկոչեան ընտանիքներուն:

Հողը թեթեւ գայ ձեր վրայ, սիրելի Կիրակոս:

Թաղեցի մը

---

նորից յամառութեամբ կրկնում է իր հարցը. ամօթ չըլլի սանը, ես էլի չհասկացայ թէ էդ ինչ բաներ են որ պահանջում է էդ... ո՞նց է...

— Իտալիան, վրայ են գցում այս ու այն կողմից:

— Հա՛, Իտալիան, կրկնում է դարբինը:

Մինասը մի քանի վայրկեան ակնոցի վերեւից անթարթ նայում է դարբնին չեչոտ դէմքին եւ բացականչում զարմացած.

— Վա՛հ, քո տունը չքանդուի, ո՞յդքան էլ անհասկացող մարդ կը լինի, որ դու ես, էս ահագին խալխը (ցոյց է տալիս իր ունկնդիրներին) հասկանում է, դու չես հասկանո՞ւմ... Քեզ պարզ բացատրում եմ, որ Իտալիան Աւստրիայից պահանջում է, նայում է լրագրին, Տրիէստը ու Տրիէնտը, ասում է՝ եթէ չտաք, բոլորիդ սրի բերանը կը քաշեմ, ձեր հէրը կ՚անիծեմ... էլ ինչ կայ էստեղ չհասկանալու...

— Դրուստն ասած, ասում է դարբինը, չեմ հասկանում, մեղքս ի՞նչ թաղցնեմ:

Մինասը ակնոցի վերեւից անթարթ հայեացքով նորից նայում է նրան եւ գլուխը շարժելով՝ զարմանում դարբնի տգիտութեան վրայ:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ասում է Տոլստոյի դէմքով ծերունին, կարդա՛, տեսնենք էլ ինչ կայ:

— Ներսէսի մասին բան չկարդացիր, Մինաս, ասում է պառաւը վիզը ծռելով:

Եւ լրագրի ընթերցումը շարունակւում է նորից:

(2)

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(1914)

---

### ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվար-ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ-Անտրէ Պէլվէտէրի օդասուն պարտէզին մէջ: Բանախօսութիւն, գեղարուեստական խառնուած բաժին, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ Սանուհիներու կողմէ: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերէ Հ. Յ. Դ. Պուլվ. Օտտոյի Նոր Սերունդի «ԽԱՏԻՍԵԱՆ» նուագախումբը: Կը ներկայացուի անմահ Յ. Թումանեանի «ԱՆՈՒՇ»էն կտոր մը խումբ մը Սանուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Ընկերուհի Ք. Արզումանեանի: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ թատրոն՝

Համօ Գարեգինեանի նուագախումբը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խաչիկեան» խումբի «Ադամեան» թատերախումբը ղեկավարութեամբ՝ Աշոտ Յակոբեանի պիտի ներկայացնէ «ԵՐԿՈՒ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ»: Մուտքը ազատ է:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐՊՈՒՐԻ Ազգ. Եկեղ. Հոգբ. եւ շրջակայքի Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ Դիւտ քահանայ Միքայէլեան հանգուցեալ Զաւէն Պատրիարքի համար: Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումի համար ալ մասնաւոր «Տէր Ողորմեա» պիտի երգուի քառաձայն, դպրաց դասին կողմէ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԵԿՆԵԼԷ ԱՌԱՋ ֆութպոլի բարեկամական մրցում, այս կիրակի ժամը 16ին, Վրէնի մէջ: Հ. Մ. Մ. Վալանս եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Արարատ-Վիէն կը մրցին Վրէժ Պէրպատեան մարզադաշտին վրայ:

ՊՈՄՈՆԻ եւ Շրջ.ի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Ներգաղթողներու Հայաստան ողջամբ ժամանումին համար հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի թաղիս եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ, 24 Օգոստոս Կիր. առաւօտ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսութեան: Այս առթիւ Թաղ. Խորհուրդս, իր որոշման համաձայն, նորակառոյց Սրահի վարձքերուն 10 առ հարիւրը կը յատկացնէ Ներգաղթին, այսինքն 30,000 Ֆրանքի վարձքէն 3,000 Ֆրանքը կը յանձնէ Ներգաղթի Կեդր. Ֆոնտին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Նիմէն Ա. Գարաաճէմեան կը փնտռէ Սուշեղ Պապազեան որ Ֆրանսա կամ Ամերիկա ըլլալ կը կարծուի: Դիմել Ա. Գարայի, 41 Rue Nationale, Nîmes - Gard:

ՍԱԼԱԹԻՈՅ Կրթասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութեան նոր հասցէն է.— Kapousouzian, 76, rue de la Charité, LYON (2e). Հեռաձայն՝ F. 75-70.

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՍՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 Ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԻՆԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼՈՒԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐՆ ԱԼ ԲԱՑ Է:

## «ԱՐԵՒԵԼՔ» Տարեգիրք

Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգիրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ 1947 Դեկտեմբերին:

Տարեգիրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ Ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ 25 Օգոստոս, B. P. 410, Alep (Syrie) հասցէին:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Tél.: GOB. 15-70 — C. C.P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Samedi 23 AOUT 1947 Շաբաթ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5117 Նոր շրջան թիւ 726 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ուրեմն, մեր գաղութէն առաջին կարաւանը ճամբայ պիտի ելլէ յառաջիկայ շաբթու, ինչպէս կը հետեւի Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի վերջին երկու զեկոյցներէն:

Բոլոր անոնք որ արտօնութիւն ստացած եւ պատրաստուած են, պիտի համախմբուին Մարսէյլ, Օգոստոս 28ին, համաձայն երկրորդ զեկոյցին:

Աւելորդ է յիշեցնել թէ ամէնէն առաջ գացողները իրենք պիտի օգտուին, ուշադրութեամբ հետեւելով հրատարակուած հրահանգներուն:

Ամբողջ բազմութիւններ են, 3000-3500 հոգի, որոնք իրենց բնակած քաղաքներէն ծովեզերք պիտի փոխադրուին, «հանդերձ ընտանեօք» եւ անհամար բեռներով: Յետոյ պիտի տեղաւորուին շոգենաւին մէջ, եւ պիտի կտրեն բաւական երկար ճամբայ մը, թերեւս տասը օր, մինչեւ Պաթում: Եւ վերջապէս Հայաստանի այս կամ այն քաղաքն ու գիւղը:

Ուրիշ առեն ալ յիշեցուցած ենք,— այս նեղութիւնները աւելի ծանր չեն կրնար կշռել, բաղդատելով այն տառապանքներուն հետ, զոր կրեցին 20-25 տարի առաջ, երբ նաւէ նաւ կը ցատկէին չնչապատ, որեւէ ցամաք ապաստանելու համար:

Մանաւանդ որ դէպի Երկիր կ'երթան այս անգամ, հայրենի հողին վրայ թափելու համար իրենց քրտինքն ու վաստակը:

Ուշադրութեամբ հետեւելով հրատարակուած հրահանգներուն, գացողները միեւնոյն առեն լաւ գաղափար մը տուած կ'ըլլան մեր կենցաղավարութեան եւ իրական հայրենասիրութեան մասին:

Զի բաւեր ճառեր խօսիլ, երախտագիտութեան խօսքեր արտասանել: Գործնական կեանքի մէջ ալ, մեր վարքուբարքով պիտի ապացուցանենք թէ անօգուտ չէ անցած մեր 25 տարուան բնակութիւնը:

Ժամանակը չէ խուժանավարական մարդիկներ կատարելու: Որքան լուրջ եւ բարեկիրթ, այնքան լաւ:

Մեկնողներ թէ ողջերթի գացողներ իրաւունք չունին անտէր «մէյտան» մը համարելու Մարսիլիոյ քարափը:

Եւ եթէ զանազան դժուարութեանց կը հանդիպին, պէտք չէ անպատճառ դիմացինը յանցաւոր հանել:

Օրինակ, «Nice-Matin» կը գրէ.—

«Օգոստոս 2 թուակիր շրջաբերականով մը, վարչական իշխանութիւնը կը ճշդէ թէ Ֆրանքեւխորհրդային պայմանագրէն դուրս կը մնան այն Հայերը որոնք Ֆրանսական քաղաքացի դարձած են: Միայն այս սեղմումին հետեւանքով Ալփ-Մարիթիմի թեկնածուներուն թիւը կ'իջնէ 13ի»: Միայն Նիսի մէջ արձանագրուած են 17 ընտանիքներ, մօտ 50 հոգի, համաձայն նոյն թերթին. (17 Օգոստոս):

Մեր թղթակիցներն ալ գրած էին այս մասին, Նիսէն, Մարսէյլէն, Վալանսէն եւ ուրիշ քաղաքներէ:

Անշուշտ ձեռնարկներ կատարուած են, այս դժուարութիւններն ալ հարթելու համար:

Միւս կողմէ, գաղտնիք չէ որ շատ մը անհատներ եւ ընտանիքներ իրենք տաղտուկներ կը պատճառեն, կարաւանի կարգ փոխելով կամ ուրիշ առարկութիւններ թոթովելով:

Ներգաղթը կազմակերպողները իրենք բաւական պատկերազարդ պատմութիւններ հրատարակեցին այս մասին, միեւնոյն առեն ազդարարութիւններ ուղղելով:

Կը թուի թէ շատեր տակաւին գաղափար չունին հայրենադարձի տարրական կանոններու մասին:

Անգամ մը արձանագրուելէ վերջ, նահանջ փորձել կէս ճամբէն՝ կը նշանակէ դասալքութիւն:

Մօտաւորապէս երկու տարի է որ կը խօսուի ներգաղթի մասին: Անշուշտ ոտքի վրայ քնացած չէին թեկնածուները, երբ հարցարաններ կը լեցնէին, խրախուսելով իրենց դրացիները:

Թող երթան, բարի երթան բոլորն ալ, մէկդի դնելով ամէն քէն ու ոխ, թօթափելով ամէն կանխակալ կարծիք:

Թող երթան այն հաստատ գիտակցութեամբ թէ վարդն ու փուշը անբաժան են մարդու կեանքէն, ո՛ր եւ է հայրենիքի մէջ:

Շ.

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ...

— Դուք ներկա՞յ էիք հանդէսին:

— Ի՞նչ պէտք կայ այդքան յոգնութեան, մենք գիտենք արդէն, անոնց ընկերները, ներգաղթին դէմ են, դէ՛մ են, վերջացաւ:

— Բայց ձեր ըսած բանախօսներէն մէկը ոչ միայն չէ խօսած, այլ եւ ներկայ իսկ չէ եղած, ուրիշ քաղաք մը գացած ըլլալով:

— Այդ ալ կարեւոր չէ. կարեւորը այն է որ ներգաղթին դէմ են այդ մարդիկը:

— Բայց բարեկամ, ես կը կարդամ իրենց թերթերը, տող մը բան չեմ տեսած որ դէմ ըլլայ ներգաղթին:

— Կարդալու ալ պէտք չկայ. ես չեմ կարդար. բայց գիտեմ որ դէմ են: Ինչ պէտք է ըլլան, պարզ տրամաբանութեամբ:

— Հա՛, տրամաբանութեամբ, այդ ուրիշ բան է. ատոր ալ իմ տրամաբանութիւնս չի հասնիր:

— Անշուշտ, այդ ուժեղ եւ յստակ դատելու եւ տրամաբանելու կարողութիւնը հարիւրին հարիւր «յառաջդիմական»ներուն տրուած է, այլապէս ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ըլլար «յառաջդիմական»ին եւ «հայրենադաւ»ին միջեւ:

— Ուրեմն հանդէսներուն ներկայ ըլլալու, բանախօսութիւնները լսելու, թերթերը կարդալու պէտք չկա՞յ...

— Չէ՛, բարեկամ, չէ՛, շատ միամիտ մարդ ես եղեր. ասիկա սաէոքէա է, անվերջ ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն առթիւ կը կրկնենք: Ի՞նչ կ'ուզէ ըլլայ, «դէ՛մ են, դէ՛մ են»: Կարդացող 2000 հոգիէն եթէ 20 հոգի հասողուի, շահ է մեզի համար, փոխ ես գիտեմ որ դո՛ւք հարիւր հոգին կը հաւատայ մեր գրածին, որովհետեւ իրենց շահը կը պահանջէ որ հաւատան...

— Բայց ձեր քարոզը բան չի շահիր իմ պզտիկ տրամաբանութեամբ: Ծնէք բացատրեմ: Այդ «դաւաճաններու» հանդէսներուն, ինչ տեսակի ալ ըլլայ, բացօթեայ թէ սրահի մէջ, միշտ 2-3000 հոգի ներկայ են: Ես աչքովս տեսած եմ Մայիս 28ի, Դաշնակցութեան Օրուան, կամ Թանասորի տօնակատարութեանց բազմութիւնները: Ուրեմն գաղութիս կարեւոր, շատ կարեւոր մէկ մասը որ կ'երթայ լսելու եւ ծափահարելու, համաձայն է այդ «հայրենադաւ»ներուն և դէմ ձեր գաղափարներուն, հետեւաբար... Ասիկա ոչ ձեզի եւ ոչ ալ Ֆրանսահայ գաղութին պատիւ կը բերէ, եւ կը կարծեմ թէ շատ ուշադրութեամբ ձեր գործին ալ պէտք չէ գայ:

ՍՕՍԻ

### ՅԱՒԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

#### ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Օգոստոս. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. բոլոր մարմիններուն, մեծ հայրենասէր, եւ վաստակաւոր ընկերոջ՝ Նիկոլ Աղբալեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 21 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն եւ ընկերները յարգանքով կը խոնարհին անբասիր յեղափոխական եւ անխոնջ կրթական մշակ, ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ, եւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն, Համազգայինին եւ Ճեմարանի վարչութեան, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը երկիւղածութեամբ խոնարհելով վաստակաւոր Դաշնակցական եւ մեծատաղանդ գրագէտ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ, կը խոստանայ հաւատարմօրէն ծառայել անոր քարոզած գաղափարներուն եւ հայկական մշակոյթին: Այս առթիւ մեր խորին վշտակցութիւնը ողբացեալ ընկերոջ ընտանեկան պարագաներուն:

#### ՍՏԵՓԱՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ ՄԵՌԱ՞Ծ

Վերջին թղթաբերով հասած Ալիքի մէջ կը կարդանք (Թեհրան, 28 Յուլիս).—

«Խորին ցաւով տեղեկանում ենք ակադեմիկոս Ստեփան Մալխասեանի մահը, որ տեղի է ունեցել Երեւանում, 90ամեայ հասակում: Իր կեանքին եւ գործունէութեան կ'անդրադառնանք յառաջիկայում»:

ՅԱՌԱՋ. — Ուրիշ աղբիւրէ տեղեկութիւն չունենալով, կ'արտատպենք վերապահութեամբ:

## Թուրքիա, Յունաստան եւ Իտալիա կը միանա՞ն

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պ. Ցալտարիս վերջերս Ամերիկա գտնուած առեն յուզեր է Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ միացեալ ճակատ մը կազմելու խնդիրը: Այս կարգադրութիւնը մաս պիտի կազմէ եղեր նախագահ Թրումընի այն ծրագրին որ կը տրամադրէ օգնել Եւրոպայի վերակազմութեան:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս կարգադրութեան մէջ կրնան մտնել նաեւ Իրան եւ Արաբական Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները, Մ. Նահանգներուն հաւանութեամբ: Եթէ հաւատանք շրջած զրոյցներուն, արդէն իսկ բանակցութիւններ կը կատարուին այս մասին:

«Ծէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութեան օրկանը, իր կարգին կը գրէ թէ մտերմական խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Յունաստանի, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, համայնավարութեան դէմ պայքարելու համար: Ամերիկացիները կ'ուզեն վերահաստատել Յունաստանի եւ Իտալիոյ դիւանագիտական յարաբերութիւնները, առանց սպասելու դաշնագրի վաւերացման:

## Մի՞շտ խաղաղ դեռ

Մեծերը կը շարունակեն պայքարիլ իրարու դէմ, միշտ նոր վէճեր յարուցանելով եւ թանձրացնելով մթնոլորտը: Եշ. օր, Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, խորհրդային պատուիրակը երկու անգամ եւս գործածեց վեթոյի իրաւունքը, 10ի բարձրացնելով իր մերժումները: Առաջին վեթօն դրաւ, երբ Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը առաջարկեց Իտալիան եւս ընդունիլ իբրեւ անդամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, երբ հաշտութեան դաշնագիրը գործադրուի: Այս վեթօն դրուեցաւ 9 պետութեանց հաւանութեան դէմ: Լեհաստան ձեռնպահ մնաց: Մ. Նահանգները կ'առաջարկէին որ Իտալիան ընդունուի անմիջապէս, բայց Պ. Կրոմիքօ դիտել տուաւ թէ այդպիսի որոշում մը կը հակասէ Փոցտամի համաձայնութեան եւ Միացեալ Ազգերու դաշինքին:

Խորհրդային պատուիրակը նոյնպէս մերժեց Աւստրիոյ անդամակցութիւնը: Այս անգամ ալ 8 պետութիւններ հաւանութիւն յայտնեցին, իսկ Ֆրանսա եւ Լեհաստան ձեռնպահ մնացին: Վիճաբանութեանց ընթացքին Արժանթին եւ Տոմինիկոյի հանրապետութիւնք առաջարկեցին վերաքննել Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, բայց Պ. Կրոմիքօ դիտել տուաւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւասու չէ այդ գործը կատարելու:

Միեւնոյն նիստին մէջ մերժուեցաւ Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ թեկնածութիւնը, եօթը ձայնի օրինական մեծամասնութիւնը գոյացած չըլլալով:

★ Ուրիշ վէճ մը եւս Մեծերու միջեւ,— Մոսկուա բողոքագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, գանգատելով թէ Ամերիկայի և Ֆրանսայի հետ կատարուած բանակցութիւնները գերմանական ճարտարագործութեան զարգացման մասին՝ առանց Խ. Միութեան մասնակցութեան, կը հակասեն Փոցտամի համաձայնութեան (1945): Խ. Միութիւնր իր գանգատը կը պատճառաբանէ այն առարկութեամբ թէ Գերմանիոյ ճարտարագործութեան մակարդակը ճշդուած էր Փոցտամի մէջ, իսկ վերաքննութիւն կրնայ կատարուիլ միայն Չորս Մեծերու Խորհուրդին կողմէ:

Բայց եւ այնպէս Անգլիա եւ Մ. Նահանգները արդէն ժողով գումարած են Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, քննելու համար այս խնդիրը: Պերլինէն ալ երեք անգլիացի մասնագէտներ գացած են Լոնտոն: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ տասը անդամներէ:

Դեռ ուրիշ վէճ մը,— Մ. Նահանգները բողոքեցին թէ Խ. Միութիւն կը շարունակէ գրաւած պահել Չինաստանի Տայրէն նաւահանգիստը: 1945ի դաշնագրով, այդ նաւահանգիստը պէտք է Չինաստանի վերադարձուի եւ բաց մնայ միջազգային վաճառականութեան առջեւ, մինչդեռ Ռուսերը չեն արտօներ օտար նաւերու մուտքը:

★ Մ. Նահանգներու Երեսփ. Ժողովին մասնաժողովներու յանձնախումբը մանրամասն տեղեկագիր մը ուղղելով Ամերիկայի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին, կը յայտարարէ թէ «Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները վատթարացած են վտանգաւոր համարուելու աստիճան»: Տեղեկագրին համաձայն, Խ. Միութիւնր կը ջանայ կատարեալ յեղափոխութիւն յարուցանել,— քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային եւ ճամբայ բանալ համայնավարութեան առջեւ: «Իրենց նպատակին հասնելու համար, Ռուսերը պատրաստ են ամէն միջոց փորձելու միաժամանակ»: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

# Մասուր Պէկի տան մէջ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շատ չանցած երեւցաւ նաեւ պէկի անդրանիկ կինը, «Շիմշիր խանումը»: Բոլորը ոտքի կեցան բարեւելու համար տիրուհին: Շիմշիրը մօտեցաւ, Տատէի ձեռքը համբուրեց և անխօս կեցաւ կեսրոջ առջեւ, հրամանի սպասող զինուորի մը ակնածութեամբ եւ հնազանդութեամբ:

— Մասուրը ոտքերը լուա՞ց, հարցուց Տատէն:

Շիմշիրը գլխի նշանով այո՛ պատասխանեց:

— Մեր ընթրիքը պատրաստ է, կրկին հարցուց Տատէն:

Շիմշիրը նորէն գլխի շարժումով այո՛, պատասխանեց:

Հնազանդ, պատուաւոր հարս մը, թէեւ պէկի անդրանիկ կին, իրաւունք չունէր կեսրոջ հետ խօսելու, մանաւանդ որ Շիմշիրը հազիւ 35 տարեկան էր:

Շիմշիրը օգնեց, Տատէն իջաւ իր թախտէն եւ մեզ առաջնորդեցին պէկի ճաշասրահը:

Բացի թոնրատունէն կային նաեւ ուրիշ երեք ընդարձակ սրահներ, մէկը կապերտ, պարկ, վրան եւն. գործողներու համար, երկրորդը տրեխագործներու եւ ատաղձագործութեան յատկացուած, իսկ երրորդը՝ դարբնոց-զինագործարանը, նահապետական գործիքներով և հինաւուրց, անգործածելի զէնքերու հաւաքածոներով:

Ատաղձագործն ու դարբին-զինագործը Հայեր էին, գիւղին միակ հայ ընտանիքէն երկու եղբայրներ:

Երկյարկանի տունը ունէր 16 սենեակներ, պէկի երկու կիներուն, երկու աղջիկներուն, երեք զաւակներուն, մօր ու թոռնիկներուն յատկացուած: Հիւրերը, մանաւանդ Ռոմ (Թուրք, և ըստ Քիւրտերու՝ անարգական ածական մըն է) պաշտօնեաներ եւ այցելուները այդ տան սեմէն չէին կրնար ոտք ներս դնել, երբ «Նամէհրամ»ներ, աւանց իրենց կեանքն ու արեւը վրայ տալու:

Այդպիսիներու համար երկու հարիւր մեթր հեռու առանձին տուն մըն ալ կար, չորս մասերէ բաղկացած:

Ընդարձակ ախոռ մը, պէկի նժոյգներուն համար, մեծ մարագ մը, ընդարձակ սրահ մը իրիկնային հաւաքոյթներու եւ ժողովներու յատկացուած, իսկ չորրորդը՝ պետական պաշտօնեաներու եւ Թուրք հիւրերու հիւրանոցը:

Պէկի նախիրն ու հօտը պատսպարող շէնքերը գիւղէն դուրս, կալատեղէն ո՛չ հեռու, գոմերու եւ ախոռներու կոյտ մը կը ներկայացնէին: Հոն էին խոտի հսկայ դէզերը, աթարի պահեստները, ցորենի, գարիի եւ կորեկի ամբարները, փայտանոցը, հովիւներու, հօտաղներու հիւղակները:

Պէկի զաւակներէն իւրաքանչիւրը իր ընտանիքով առանձին կը ճաշէր, իսկ երկու կիները, երկու դեռատի աղջիկները եւ Տատէն միասին:

Ճաշասենեակը լուսաւոր պատուհաններով մեծ սենեակ մըն էր, վերի կողմը բորդապատ թախտ մը, մետաքսածածկ մութաքաններով (երկար բարձեր) եւ ներքնակով:

Յատակը ծածկուած էր միակտուր, պարսկական ընտիր գորգով մը: Պատէն կախուած էր մանուշակագոյն պայուսակ մը, որուն մէջ կր քնանար այդ ընտանիքէն բնաւ չկարդացուած «Գուրան»ը:

Սեղանը պատրաստ էր:

Ձհասկնաք իրական սեղան մը, աթոռներով շրջապատուած: Սեղան ըսուածը տասը մեթրաչափ տոկուն ու ծաղկաւոր կտաւէ մըն էր, յատակին փռուած, որուն վրայ խնամով շարուած էին կովի, էգի ոչխարի կարագներ, հալած ու չհալած մեղրի պնակները, տեսակ տեսակ մածուններ, պանիրներ, մատի հաստութեամբ իւղոտ եւ կլոր սերի կտորներ, իսկ խորոված ու մսեղէնները ընթրիքէն յարմար ուտելիքներ չէին համարուած:

Սփռոցին երկու կողմը շարուած «մինտէր»ներու վրայ նստեցանք ծալապատիկ: Տատէն լաւաշ մը մասերու բաժնեց եւ սեղանակիցներուն բաժնելով, երկու կտոր ալ մեզի տուաւ: Ո՛չ ոք համարձակեցաւ հասկցնել թէ՝ այդ վայրկեանէն սկսեալ մենք ալ այդ ընտանիքին անդամները կը համարուէինք, ունէինք իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ:

Ընթրիքէն վերջ, մտանք պէկի սենեակը, ուր նոր բացուած հակերու մէջէն, ընտրուած թանկարժէք նուէրները իրենց տէրերուն կը սպասէին:

Տատէն իր բաժինը՝ Քիրմանի ընտիր շալը առնելով պատասխանեց մեկնիլ եւ աւելցուց.— «Որդեգրումը վաղը կը կատարենք»:

Պէկին կիները հետեւեցան Տատէին, իսկ երկու դեռատի աղջիկները չարաճճի ժպիտներով եւ ակնարկներով մեզի առաջնորդեցին մեր ննջասենեակը:

— Ահա ձեր անկողինները, ըսաւ փոքրիկ աղջիկ Գուլնազը (Վարդուհի կամ Վարդենազ):

Թէեւ ճամբորդութենէն յոգնած, բայց դեռ քնանալու միտք չունէինք: Շուտով երեւցան նաեւ պէկին երկու կիները:

— Կ'ուզէ՞ք որ երթանք. կը պառկի՞ք, հարցուց Շիմշիրը:

Չկրցանք անմիջապէս պատասխանել:

Հանըմները սկսան իրենց հիւրամեծարութեան կարգադրութիւնները:

Իսկ ես կը դիտէի մեր ննջասենեակը:

Երկու թախտեր ընկոյզի փայտէ պատրաստուած, ատլասէ վերմակներով ու բարձերով, պատերը զարդարուած գորգերով: Մէկ անկիւնը լուացուելու յատուկ դեղին պղինձէ ամաններ, յախճապակեայ ջրաման մը, «Զարկիւլ» (չորս ծալիկ) կոչուած զաւաթներ, քարիւղի խոշոր լամպ մը, երկու մոմակալներ, ասեղնագործ բանուած հօղաթափեր, «ճանֆէս»է գիշերանոցներ, որոնք մեր ննջասենեակի կարասիներն ու գոյքերն էին:

Պատուհանին մէջ խոշոր կաղամար մը, երկու եղէգի գրիչներ, որոնք այդ օրը կ'աւելնային կահկարասիներուն որովհետեւ, պէկն ըսած էր, թէ մենք գրոց բրոց մարդիկ ենք:

Շիմշիրի մէկ նշանին վրայ, աղջիկները մօտեցան եւ ըստ ընկալեալ սովորութեան սկսան հանել մեր հագուստները: Երբ չալիկն ու անդրավարտիկը միայն մնացած էին, «բարի գիշեր» ըսին բոլորը մէկ ու հեռացան:

Երկար ատեն խօսեցանք մեր տեսածին ու լսածին մասին: Ե՛ւ գոհ էինք ե՛ւ դժգոհ:

Բայց նոր կենցաղը զուրկ չէր հետաքրքրական եւ ազդօգուտ կողմերէ:

ԶԱՐԶԱՆԴ

# Հայկական Ճամբարը Շտուտգարդում

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ. — Մի քանի տեղեկութիւններ եւս հայկական ճամբարի մասին, լրացնելու համար թղթակցութիւնս («Յառաջ», 20 Օգոստոս):

Ճամբարն ունի նաեւ իր ժողովրդական համալսարանը, պատմական, լեզուական, առողջապահական բաժիններով:

Պատմական բաժինը ամէնից շատ յաճախուածն է: Այստեղ դասախօսւում են Հայոց Նորագոյն պատմութիւնը և Հայոց Հարցի զարգացումը:

Ճամբարն ունի բաւական թուով մտաւորականութիւն, որ լրացնում է ուսուցչական կազմը: Կան գրողներ, բանաստեղծներ, բժիշկներ, ճարտարագէտներ եւ գիւղատնտեսներ:

ԴՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ.— Անցեալ տարի ճամբարը ունէր իր սեփական թերթը՝ «Տարագիր», որ հիմա չի հրատարակւում թղթի պակասի պատճառով:

Ճամբարն ունի նաեւ իր տպարանը, որ մինչեւ հիմա հրատարակել է տեղի երեք բանաստեղծների ոտանաւորները, երկու թատերախաղ, մէկ անգլեւհայերէն բառարան, Յովհաննէս Թումանեանից կտորներ, Հայոց պատմութեան համառօտ մէկ ձեռնարկ եւ տեղիս քահանայի ջանքերով, Հայոց Եկեղեցու համառօտ պատմութիւնը, որ ձրի բաժանուել է ընթերցողներին:

Հասարակութիւնն ընդհանրապէս ընթերցասէր է, բայց բացակայում են հայերէն գրքեր:

Վերջերս կանոնաւոր կերպով ստացւում է «Յառաջ»ը, որ լրագրասէր հասարակութեան վրայ գտնուած զանձի տպաւորութիւն է թողնում: «Յառաջ»ը կարդացւում է մեծ ագահութեամբ:

ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Ճամբարն ունի նաեւ իր Կանանց Միութիւնը, որ զուտ բարեգործական նպատակներ է հետապնդում: Օգնում է հիւանդ եւ կարօտեալ հայրենակիցներին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ.— Ցունկերկաղերնէի Հայերը հաւաքուած լինելով տարբեր միջավայրերից, իրենց հետ բերել են նաեւ տարբեր սովորութիւններ եւ հասկացողութիւններ: Այստեղ կան անհատներ, որոնք ապրում են միայն Հայ մնալու համար, բայց դժբախտաբար կան այնպիսիներն էլ, որոնք ազգային գիտակցութիւնից զուրկ են եւ արատ են հանդիսանում տեղիս համայնքի համար:

Ապացուցուած է, որ ուծացած Հայը սոսկալի եսամոլ է:

Ճշմարիտ Հայ լինելը, ոչ միայն նշանակում է հայ ցեղի անդամ լինել, այլ եւ լաւ քաղաքացի հանդիսանալ ընդհանրապէս:

Հայ ազգային կեանքը իր շատ կողմերով կարծես զինուորական դպրոց է, որ խիստ կարգի տակ է պահում նրանով ապրողին արտաքնապէս եւ միաժամանակ կոկում, դաստիարակում, բարոյականութիւն ներշնչում ներքնապէս:

Ապազգայնացած Հայը կտրելով կապերը իր ժողովրդի հետ, չի էլ կապւում ոչ մէկ ուրիշ ժողովրդի հետ: Նա միշտ խորթ է մնում բոլորի համար: Ճշմարիտ Հայը նրանից խուսափում է, իսկ օտարը, որին նա ցանկանում է նմանուել, նրա վրայ կասկածանքով եւ հեգնանքով է նայում:

Այսպիսով ապազգայնացած Հայը դուրս գալով ազգային հսկողութեան շրջանակներից եւ չկարողանալով ընդունել օտարին, անում է այն ինչ ցանկանում է, բայց որովհետեւ նա դեռ պահում է Հայ անունը, իր գործելակերպով արատաւորում է ամբողջ հայութիւնը: Այդ երեւոյթը առանձնապէս վտանգաւոր է օտարութեան մէջ, ուր հայ ժողովուրդը իր արժանիքներով քիչ է ծանօթ օտարին, իսկ վատ Հայի մէկ զզուելի արարքով սխալ եւ վարկաբեկիչ գաղափար է կազմւում Հայի մասին:

Բարեբախտաբար, այդպիսիների թիւը շատ քիչ է այստեղ եւ ազգային կեանքը շատ համեբաշխ է ընթանում: Տեղիս սրտցաւ հայրենակիցները ջանք չեն խնայում ազգային գիտակցութեան խորացման աշխատանքների մէջ:

Ոչ մէկ ազգային տօն եւ դէպք աննկատ չի անցնում: Այսպէս, մեծ կսկիծով նշուեց Մեծ Եղեռնը, ջերմ համակրանքով եւ ցնծութեամբ տօնուեց Մայիս 28ը, միտինգ եւ գեղարուեստական երեկոյ տեղի ունեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի 25ամեակի առթիւ: Տօնուեց Խաչատուր Աբովեանի յիսնամեակը:

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Ճամբարին կից գոյութիւն ունի ՈՒՆՌՌԱՒ (այժմ Ի.Ռ.Օ.) ներկայացուցչութիւնը, որ հանդիսանում է որպէս կապ ճամբարի տեղական վարչութեան եւ մարմինների միջեւ:

Ճամբարի ամբողջ ներքին ղեկավարութիւնը գտնւում է հասարակութեան միջոցով ընտրուած վարչութեան ձեռքը: Վարչութիւնն ունի իր նախագահը, որին անուանում են ճամբարի ղեկավար: Ճամբարի վարչութեան ձեռքն են կենտրոնացած լուսաւորութեան, աշխատանքի, ազգային կեանքի կազմակերպման, դաստիարակչական, արդարադատութեան, առողջապահական, շինարարութեան, հանրային կեանքի անդորրութեան պահպանման գործերը:

Բարդ եւ կնճռոտ հարցեր լուծելու դէպքում վարչութիւնը հրաւիրում է հասարակութեան ընդհանուր ժողով:

ԱԶԱՏ ՄԱՐԴ

# « Մշեցի Մշակը »

Առաջին անգամ Փարիզի մէջ չէ որ կը լսեմ այս հեգնանքը: Կոտորածէն չորս տարի վերջ, երբ արեան դաշտէն լողալով կը հասնէի Տիգրանակերտ, ու կը մտնէի հատուկենտ ազատած ցեղակիցներուս շրջանակը, երբ կամաց կամաց կը թափանցէի տեղացի սակաւաթիւ մնացորդներու հոգեբանութեան, հոն էր որ մեծ դառնութեամբ կը լսէի այդ յանկերգը՝ «Մշեցի մշակ»:

Շուրջ ութ տարի ապրելով Տիարպէքիր, կրցայ ճանչնալ տեղացի հայութիւնը: Բուն Արամեան ցեղէն սերած Հայը չէր որ այս խօսքը կը նետէր Տարօնի աստանդական զաւակներու հասցէին, այլ Յոյներէ, Ասորիներէ, Քաղդէացիներէ և Հայերէ բաղկացեալ խառնուրդի մը մնացորդը, ինչ որ այնքան ալ զարմանալի չէր:

Բայց ի՞նչպէս համբերել, երբ հոս արտասահմանի մէջ ալ քիչ չատ «բանգէտ» մարդիկ նոյն տխմար հոգեբանութիւնը կը մատնէին՝ «Մշեցի համալ», «Մշեցի մշակ» ածականը շպրտելով Մամիկոնեաններու տան ժառանգորդներու հասցէին: «Մշակ» կոչուիլը մեզի համար վիրաւորական չէ, այլ այդ բառին տակ թաքնուած թոյնն է որ դէշ կ'ազդէ: Մենք գիտենք մեր մշակ ըլլալը: Չէ՞ որ մեր ազգային մշակոյթի անդաստանի գլխաւոր մշակները Տարօնոյ Հացիկ գիւղացի Ս. Մեսրոպն ու Խորոնք գիւղացի Մովսէս Խորենացին եղան, բայց ատոնց մասին այսքանը միայն:

Մշեցին տուաւ ուրիշ կարգի մշակներ ալ: Մշոյ Խաս գիւղացի «նալչըրան» Մանուկը, մշակ մըն էր իր աստուածային ուժով: «Տուածուրիկ» էր Մանուկի ուժը, եւ Տարօնի Աշխարհին մէջ ամէն մարդ բան մը գիտէր այս մարդու առասպելական ուժի մասին: Մեծ հռչակ ունէր նաեւ Ալլպուհար գիւղացի Ալօն, Մանուկի մօրեղբայրը: Գաղափար մը տալու համար «Յառաջ»ի ընթերցողներուն այս երկու Մշեցի մշակներու մասին, պիտի պատմեմ մէկ-երկու մանրավէպեր անոնց կեանքէն:

Խնուսայ բերդէն ծանօթ ըմբիշ Թուրք մը, լսելով Ալլպուհարայ Ալոյի մասին, կ'եկէ կուգայ Մուշ: Ասդին անդին հարցնելով կը մօտենայ Ալլպուհար գիւղին ու վերջին հանդիպած մշակին կը հարցնէ, թէ Ալոյի տունը գիւղի ո՞ր կողմը կ'իյնայ: Մշակը որ հսկայ մըն էր, արօրին մաճը ձեռքին մէջ, եւ խոփը հողին ընդերքին մէջ խրած մօտ 30 սանդիմեթր, կը բարձրացնէ արօրը մէկ ձեռքով եւ անոր ձողը ուղղելով դէպի գիւղը, կ'ըսէ,— Ալոյին տունը այնտեղն է:

Անշուշտ, ընթերցողը գուշակեց որ այդ հսկան նոյն ինքն Ալօն էր: Թուրքը սարսափահար, փոխանակ Ալլպուհար երթալու, կը բռնէ իր եկած ճամբան:

Ըսինք արդէն որ Մանուկը Ալոյի քեռորդին էր: Այնքան հսկայ որ հետագային պիտի գլէր անցնէր իր քեռին: Հազիւ 15—16 տարեկան, որբացած Մանուկը կը ձգէ Խասգիւղը եւ կ'երթայ

Ալլիպուհար, փր մօրեղբօր քով հօտաղ ըլլալու համար: Բայց ան այդ ըրած էր որոշ դիտաւորութեամբ. միտքը դրած էր մօրեղբօր ուժը փորձել, եւ առիթ կ'որոնէր: Օրին մէկը քաղուած ցորենը խոշոր սայլի մը վրայ բեռցած, զոյգ մը գոմէշ լծուած, զոյգ մըն ալ եզ հորիք, Մանուկն ալ եզներու վզին թառած որպէս հորեւոր, ու իր քեռին սայլի մօրուքին կանգնած կը վերադառնան տուն: Ճանապարհին, ձորի մը վրայ եղած փայտէ կամրջակին վրայէն Մանուկը դիտմամբ սայլը կը վրիպեցնէ եւ կը ձգէ ձորը: Զէ՞ որ հորեւորն է առաջնորդը: Ալօն կը բարկանայ, կը կատղի, կը հարուածէ գոմէշներն ու եզները, բայց կենդանիները բեռը իրենց ուժէն վեր գտնելով չեն քաշեր: Ալօն վարոցի հարուածներ կը շռայլէ նաեւ Մանուկի կռնակին: Այս վերջինը պոռթկալով կը պոռայ.

— «Եթէ ուժ ունիս ցոյց տուր. արձակենք եզներն ու գոմէշները եւ լծուինք երկուքս. ահա լաւագոյն առիթը ուժ փորձելու»:

Այդպէս ալ կ'ընեն, իւրաքանչիւրը լծան մէկ կողմը բռնելով: Քեռի Ալօն կ'անճրկի, երիտասարդ ու առասպելական Մանուկը, փոկը լծան մէջտեղէն հանելով 30 սանդիմեթրի չափ իր կողմը կը նետէ: Ու Տարօնցի երկու մշակները սայլը ձորէն դուրս կը հանեն: Եզներն ու գոմէշները լծելէ եւ իր քեռիին յանձնելէ վերջ, Մանուկ հրաժեշտ կուտայ մօրեղբօր, բռնելով Խասգիւղի ճամբան:

Մանուկին ականատես համագիւղացի Քերոբ Ալեքեան (մեռած Ալֆորվիլ, պատերազմէն առաջ) կը պատմէր թէ Զուխուրայ շրջանի քիւրտ պէկերէն մէկը (անունը չեմ յիշեր) հարսնիքի կը կանչէ Մանուկը: Այս վերջինը իր ուժը ցոյց տալու համար, իրիկուն մը, երբ հարսնեւորները, ձիւնի ու ցեխի մէջ զանազան խաղերէն ու մրցումներէն յոգնաբեկ պառկելու կ'երթան, կը հաւաքէ 8—10 զոյգ տրեխներ, եւ տունի գլխաւոր սիւներէն մէկը բարձրացնելով, տակը կը դնէ: Յաջորդ առտու Քիւրտերը իրար կ'անցնին որ իրենց տրեխները գողցուած են, բայց ի վերջոյ կը նկատեն որ սիւնի տակը սեղմուած կը մնան. հինգովտասով կը փորձեն սիւնը բարձրացնել, բայց անհնար կ'ըլլայ: Ի վերջոյ պէկը կը միջամտէ, խնդրելով Մանուկէն որ ազատէ իր բանտարկած տրեխները: Մանուկ ծաղրելով զանոնք, մէկ ձեռքով կը վերցնէ սիւնը, միւս ձեռքով բռնելով տրեխները. «եա Մշու Սուլթան Սբ Կարապետ», կ'ըսէ եւ դուրս կը բերէ զանոնք: Մանուկի ուժը զինք բռնած պահուն, անպայման բան մը պիտի քանդէ կամ պիտի չինէ եղեր: Քեռի Քերոբ կը պատմէր նաեւ թէ ինչպէս օրին մէկը թթենիի հսկայ ծառը արմատէն խլելով կը շպրտէ անդին: Թէ ինչպէս 30—40 խորանարդ մեթր քարերու կոյտ մը մէկ անգամէն անդադար վերցուցեր ու անդին շպրտեր է, եւ նոյն պահուն ինչպէս Մանուկի ոտքերը խրած էին հողի մէջ:

Ու վերջապէս Մանուկի ուժի արձագանգը կը հասնի Պոլիս, ուր կը մեկնի սուլթանի հրամանով, կը մրցի Եւրոպայի մէկէ աւելի ըմբիշներու հետ եւ կը յաղթէ բոլորին:

Սուլթանը կ'առաջարկէ իրեն բազմապիսի նուէրներ, բայց Հայորդին կը մերժէ բոլորը, խնդրելով միայն իրեն վերադարձնել իր հօր արտերէն մէկը որ ապօրէն կերպով գրաւուած էր Թուրքի մը կողմէ: Խնդրանքը կը կատարուի եւ Մանուկ թողլով ամէն հարստութիւն եւ փառք կը վերադառնայ հայրենի բոյնը:

Մանուկի մասին խեղճ Քերոբի պատմածները գրի առած էի, բայց պատերազմի ժամանակ բացակայելով տունէն, երեխաները փճացուցած են դժբախտաբար. այլապէս մտադիր էի գրքոյկ մը գրել: Խասգեղցի մեր տարէց հայրենակիցներուն կը մնայ գրի առնել իրենց գիտցածը, որպէսզի չկորսուի Մանուկի թանկագին յիշատակը:

Բայց չվերջացաւ: Ես անձամբ տեսած ու ճանչցած եմ Մշեցի ուրիշ նման մշակներ, որոնց մասին պիտի խօսիմ առանձին:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

---

ԿՈՄՍ ՄԵԹԵՐԼԻՆԿ.— 86 տարեկան ալեւոր ծերունի մըն է հիմա աշխարհահռչակ պելճիքացի գրագէտը, Կոմս Մեթերլինկ (Պելժիոյ թագաւորը անոր կոմսի տիտղոս տուած է): Ութ տարի Ամերիկա մնալէ վերջ՝ վերադարձաւ Եւրոպա, հաստատուելով Քանի մէջ (Cannes): Բեղուն է իր կեանքը ամէն հորիզոնի տակ, ու հոն, Նոր Աշխարհի մէջ տուած է եօթը նոր գործեր, որոնց մէջ իր նախասիրածն է «Ժան տ'Արք»ը:

Մեթերլինկ մասնաւորաբար գոհ չի թուիր Ամերիկայի հրատարակիչներէն որոնց հետ դատի մէջ է, «որովհետեւ իմ գործերուս «թարգմանութեան» մէջ քիչ մը շատ ազատութիւն կուտան: Անոնցմէ մէկուն հետ դատի մէջ եմ եւ 250.000 տոլար կը պահանջեմ», յայտարարած է լրագրողներուն:

# Թուրքիա միշտ վտանգ

Ուլուս, Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ կացութեան մասին.—

«Զափազանց մթագնած են միջազգային յարաբերութիւնները: Հակառակ երբեմն նշմարուած յուսադրիչ նշոյլներուն, աւելի քան խառնակ բնոյթ ունի կացութիւնը:

Ամէն մարդ պէտք է գիտնայ թէ արտաքին տագնապը կը շարունակուի 1945էն ի վեր եւ վտանգի ենթակայ երկիրներուն գլուխը կը գտնուի Թուրքիան:

Այն աստիճան բացայայտ է այս իրողութիւնը, որ ոչ մէկ կերպով կարելի է այլեւս ուրանալ զայն:

Ռուսիա կ'ուզէ կրկնել այն ընթացքը որուն կը հետեւի ամէն անգամ որ ուժերու հաւասարակշռութիւնը խանգարուի ի վնաս իրեն:

Արդարեւ Ռուսիա առաջ քշած է պահանջներ, որոնք բացարձակապէս անհաշտ են Թուրքիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան հետ:

Այսքանով ալ չի վերջանար դատը, քանի որ Ռուսիա կը հետապնդէ նաեւ տիրապետութեան քաղաքականութիւն մը եւ այդ նպատակով զանազան միջոցներ ձեռք կ'առնէ արեւելեան, հիւսիսային եւ միջին Եւրոպայի մէջ:

Ինչպէս միշտ, ճակատ մը յարդարուած է այս կարգի ծաւալապաշտ ծրագիրներուն դէմ եւ ներկայիս Ամերիկա ստանձնած է անմեղ ազգերու աւագ պաշտպանի դերը:

Քանի կը սաստկանայ արտաքին վտանգը, ստիպուած ենք օր առաջ ամրապնդել ժողովրդապետութիւնը, որպէսզի կարենանք զօրացնել մեր ներքին քաղաքականութիւնը:

Ներքին կուսակցական պայքարը կորսնցուցած է 1945ի վտանգաւոր բնոյթը եւ անկարելի է որ օրէնքէ դուրս ընթացքներու մէջ գտնուին Ճէլալ Պայարի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի նման հայրենասէր անձեր, որոնք Դեմոկրատ կուսակցութեան գլուխը կը գտնուին:

Այս պայմաններուն մէջ մեզի կը մնայ սրընթաց յառաջանալ այն ճամբէն, որուն մէջ մտած ենք արդէն: Մանաւանդ որ արտաքին վտանգին հանդէպ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի կառավարութեան եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան միջեւ:

Թուրք ազգը կատարեալ ազգային միութեամբ պիտի կռուի, եթէ ստիպուի զէնքի ուժով պաշտպանել իր անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը:

Ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով փոխանցման շրջան մը կ'ապրինք: Ցիմարութիւն պիտի ըլլար նահանջի մասին մտածել: Զենք կրնար նաեւ տեղքայլ ընել. դէպքերը մեզ կը ստիպեն սրընթաց յառաջանալ ժողովրդապետութեան ճամբուն մէջ»:

★ «Նիւզ Քրոնիքլ»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ ամերիկեան զէնք կը ղրկուի Թուրքիա, 23 միլիոն սթերլին արժէքով: Առաջին ռազմամթերքը շոգենաւ դրուեցաւ: Ասկէ զատ, երկու միլիոն սթերլին եւս պիտի յատկացուի Թուրք բանակին: Այս գումարին 100,000 սթերլինը պիտի ծախսուի ռազմագիտական ճամբաներու նորոգութեան համար:

Թղթակիցը կը գրէ նաեւ հետեւեալը.

— Թրումընի օժանդակութեան ծրագրին համաձայն, որ նպատակ ունի ազատ ազգերը պահպանել համայնավարութենէ, առաջին անգամ զինուորական օգնութիւն կը փութացուի Թուրքիոյ, ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւնները.— Զանազգալէի համար 13 միլիոն սթերլ. արժէքով թնդանօթ, ռազմանիւթ եւ ծովային ականներ: Բանակի սպառազինութեան համար 5ուկէս միլիոն սթերլին: Մէկ միլիոն սթերլին Թուրք սպաներու զինումին համար, համաձայն նոր գիտելիքներու:

---

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

## ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Սպահանի Զարմահալ գաւառի հայ գիւղերու հիմնարկութեան օրէն (1608-70), ամբողջ 300 տարի դպրոցական շէնք գոյութիւն չէ ունեցած եւ հայ ժողովուրդը բաւականացած է իւրաքանչիւր գիւղի համար ունենալ մէկ երկու տիրացու-քահանայացուներ, որոնք ուսած են իրենց գիւղի քահանայ-ուսուցիչներու մօտ, վարժուելով միմիայն եկեղեցական փոխասացութիւններու: Շատ ուշ, մօտ 50 տարի առաջ, 6—7 հոգի սորված են փարսերէն գրել կարդալ, որոնք ժողովուրդին սիրելի եւ երեւելի անհատներ են համարուած: Թէեւ սորված են անոնք որոնց համար անհրաժեշտութիւն էր. ասկէ կը շարժի ժողովուրդի բարի նախանձը եւ շատեր կը հետեւին: Անոնք Պարսիկ համադասացիներու հալածանքին կ'արժանան, թէ ինչու այլակրօն ազդ մը բերան պիտի առնէ իրենց լեզուն եւ գիրը ու կը սպաննեն Ահմադաբադ գիւղի տանուտէրին տղան, պատանի Ցովսէփը, ասկէ 80 տարի առաջ:

1904-5 Զարմահալի մէջ կը հիմնուին առաջին հայ դպրոցները, Լիվասեան գիւղի մէջ Պօպովեան դպրոցը, Վերին Քոնարքումի մէջ Վաչեան, Սիրաքի մէջ՝ Հայրիկեան եւ Մամուքայի մէջ Պօղոս Բաղասանեան: Մինչեւ դպրոցներու հիմնուիլը իգական սեռը զրկուած էր ուսումէն: Գաւառը դպրոցներ հիմնելու եւ ուսուցիչ-ուհիներ ղրկելը եղած է չուրջ քառասուն տարի առաջ Նոր Ջուղայի Առաջնորդարանի կարգադրութեամբ եւ գաւառացիներու օժանդակութեամբ: Ատկէ վերջ գաւառացիներու եւ համանուն գաւառի «Ուսումնասիրաց» Միութեան ջանքերով կառավարուած են դպրոցները: Հետզհետէ մինչեւ 1945, Զարմահալ կ'ունենայ 9 դպրոց, 15 ուսուցիչ-ուհիներ, 480 աշակերտներով:

1946ին Մայր Հայրենիք ներգաղթեցին Զարմահալ գաւառի վեց գիւղերու հայ ժողովուրդը, մնացած երեք գիւղերը ունեցած են երեք բաց դպրոց, Սիրաք, Հաջիաբադ եւ Մամուքա գիւղերուն մէջ:

Ա. Պօպովեան դպրոց.— 1904ին Իրանա-Հնդկաստանի թեմի Հայոց առաջնորդական փոխանորդ Բագրատ վարդապետ Վարդազարեանի հրահանգով Լիւասեան գիւղին մէջ կը հիմնուի Պօպովեան դպրոցը: Պօպովեան ռուսահայ բարերար մըն է, որ ոչ միայն կը կահաւորէ դպրոցը, այլեւ կը հոգայ ծախսերը, Թումանեան Տան մէջ պահ ձգելով գումարը: Թումանեանները կը սնանկանան: Հազիւ մաս մը դրամ ձեռք կը ձգեն և կը գնեն պզտիկ հողամաս մը որուն հասոյթը ներկայ արժէքով 200-300 թուման, ամէն տարի կը վճարուի դպրոցին: «Ա. Պօպովեանը» ամէնէն գեղեցիկ դպրոցական շէնքն է Զարմահալ գաւառին մէջ: Ունի չորս դասարան, մէկ սենեակ, իբրեւ գրադարան, բեմ, դահլիճ եւ փայտանոց: Կայ ընդարձակ ծառաստան: Ցատկանշական է գիւղի ծերունիներէն մէկուն պատմութիւնը.

— «Խաչիկն էր շէնքի ուստէն (վարպետ), վարձքը վանքից էին տալիս, բայց մենք էլ օրական երկու բանուոր էինք տալիս, երիտասարդներս երբ գործ չունէինք, հասնում եւ օգնում էինք գործողներին առանց հերթի սպասելու»: Դպրոցին խնամատարական գործը ստանձնած էր գաւառի այցելու հովիւ Եղնիկ վարդապետը: Նոր-Ջուղայի Առաջնորդարանի կողմէ կը նշանակուէին ուսուցչուհիներ եւ կը ղրկուէին գիւղ: Լիւասեան գիւղի բնակիչները մինչեւ հիմա ալ գովեստով կը պատմեն առաջին տարուան (1905) ուսուցիչ «Հայաստանցի Սարգիս վարժապետի» (Սարգիս Ցովհաննիսեան) եւ Խաչիաթուն վարժուհիին թափած աշխատանքներուն մասին: Բացի դպրոցական գործէն անոնք եղած են թատրոնի հիմնադիրները: Դպրոցը ունեցած է ճոխ գրադարան մը: Դժբախտաբար գիւղը անտարբեր գտնուած է, շէնքը խարխլած եւ գրադարանի գիրքերը մաս մը կորսուած են: Մնացածներն ալ փոշիներու տակ է:

---

## ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան չորրորդ խումբը, 25 մանուկներ, կեդր. Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն, Օգոստ. 19ի կէսօրին հասաւ Մարսէյլ, դիմաւորուեցաւ Մարսէյլի ընկերուհիներու կողմէ, հիւրասիրուեցան պտուղներով: Մէկ ժամ վերջ յատկապէս վարձուած օթոքարով բարձրացան կայան, ուրկէ Մարսէյլ իջնող 47 տղոց հետ ունեցան եղբայրական հանդիպում մը:

Մարսէյլի խումբը նոյն իրիկունը հասաւ զուարթ ու կենսուրախ Ալէ Լ. Կամպեթա եւ յանձնուեցաւ իրենց ծնողքներուն:

Ճշտում մը.— Այս առթիւ Վալանսէն գրուած թղթակցութեան մէջ Պոմոնը պէտք է ըլլայ Ռոման:

---

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ. — Նիւ Եորքի Պոնեստելլի Արուեստի սրահին մէջ բացուած է գրագէտ Կոստան Զարեանի կնոջ, Տիկին Ֆրէնսիս Պրուքս Զարեանի իւղաներկ եւ գծագիր պատկերներու ցուցահանդէսը: Տիկինը նկարչութիւն ուսած է Քալիֆորնիոյ մէջ, յետոյ տարիներ շարունակ աշխատած է Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ, գլխաւորապէս Հոլանտա եւ Գերմանիա, ապա Ֆրանսա եւ Իտալիա: Իր գործերը ցուցադրած է Հռոմի, Վենետիկի, Թորինոյի եւ Միլանոյի մէջ, արժանանալով քննադատներու ջերմ գնահատութեան: Ցուցահանդէսներ սարքած է Լոս Անճէլոսի եւ Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ: Իր պատկերներէն շատեր տեղ գտած են մասնաւոր թանգարաններու մէջ:

---

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԷՆ հայ երիտասարդ մը, Նուպար Թերզեան Լիոնի եւ Լուառի նահանգին մարզական ախոյենական մրցումներու մէջ առաջնութիւնը շահած է եւ իր յաջողութիւնները շատ պատուաբեր եղած են հայ գաղութին համար: Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին:

# Աշխատավարձի յաւելումը

Աշխատանքի նախարարը, Պ. Դ. Մայէր, Օգ. 21ին ստորագրեց աշխատավարձքի յաւելման հրամանագիրը, նախապէս տեսակցելով Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Գործատիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Յաւելման սակն է 11%, գործադրելի անցեալ Յուլիս 1էն սկսեալ, 1947 Մայիս 1ի օրինական աշխատավարձքերուն վրայ: 1947 Մայիս 1էն սկսեալ գործադուլներու հետեւանքով կառավարութեան կամ անհատական հաստատութեանց կողմէ տրուած պարգեւները պիտի հաշուեն այս յաւելման մէջ: Նոր հրամանագրին համաձայն, նուազագոյն օրապահիկը կ՚ըլլայ ամսական 8300 ֆրանք:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, յաւելումները երկու կարգի բաժնուած են. — ա. Մինչեւ տարեկան 150,000 ֆրանք վաստակի համար՝ 11%,— բ. Այդ գումարէն վեր՝ ամսական մօտաւորապէս 1600 ֆրանքի յաւելում:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Գործատիրական Միութիւնը վերապահ դիրք մը բռնած են այս հրամանագրին հանդէպ, ինչ որ կրնայ տեղի տալ նոր դժուարութեանց: Ամէն պարագայի մէջ, անխուսափելի կը համարուի գիներու բարձրացումը:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

**ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ** կուսակցութիւններր անմիջապէս գեկոյցներ հրատարակեցին, ազդարարելով թէ պիտի արտաքսուին այն անդամները որ կը մնան Ազգ. Ժողովին մէջ կազմուած կոլեան խմբակցութեան: Նոր խմբակցութեան կազմութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Խամատիէի դահլիճին, որ հիմնուած է չորս հոսանքներու վրայ:

**ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ** 276ի դէմ 312 ձայնով որոշեց Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան համար վիճաբանութեանց հիմ ընդունիլ կառավարութեան ծրագիրը: Վարչապետը այս առթիւ ալ բացատրեց թէ իրենց նպատակն է տեղական ինքնավարութիւն շնորհել, անխախտ պահելով դարաւոր կապը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ:

**ԱՅՆ 4500 ՀՐԵԱՆԵՐԸ** որոնք ֆրանսական նաւահանգստի մը առջեւ կը սպասեն մէկ ամիսէ ի վեր, երեք նաւերով, վերջնագիր մը ստացան բրիտանական կառավարութենէն, — կա՛մ Ֆրանսա ցամաք կ՚ելլեն, եւ կամ պիտի փոխադրուին Համպուրկ, տեղաւորուելու համար Գերմանիոյ անգլիական շրջանին մէջ: Հրէական Գործակալութիւնը նամակ մը ուղղելով Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան, կը մերժէ համոզել որ այս տարագիրները Ֆրանսա ելլեն, նոյն իսկ սպառնալիքի տակ եւ կ՚ըսէ թէ անոնց միակ տեղն է իրենց հայրենիքը, Պաղեստին: Կը վախցուի որ ահաբեկչական գործունէութիւնը վերսկսի Պաղեստինի մէջ, իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ այս որոշման:

**ԵԳԻՊՏՈՍԻ** հարցին քննութեան առթիւ, Խ. Միութիւնն ալ առաջարկեց որ բրիտանական զօրքը անմիջապէս քաշուի: Միւս պետութիւնները կը թելադրեն շարունակել ուղղակի բանակցութիւնները երկու պետութեանց միջեւ: Եթէ բանաձեւը քուէարկուի, Խ. Միութիւնը կրնայ նորէն վեթօ դնել:

**ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՍ** քառամեայ ծրագիր մը մշակած է, 100 միլիոն սթերլինի յաւելուածական ուտեստ արտադրելու եւ տոլարով գնումները կրճատելու համար:

**ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ** կարենալ պահելու համար, հողագործական նախարարութիւնը որոշեց շրջանային ժողովներ գումարել եւ լուսաբանել հողագործները, որպէսզի գործակցին: Եթէ այս յորդորները ապարդիւն մնան, ճնշողական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, թէեւ կառավարութիւնը կ՚ուզէ խուսափիլ այդ ծայրայեղութենէն: Մասնագէտներու կարծիքով, այս տարուան հունձքը հազիւ 3,600,000 թոն պիտի ըլլայ, փոխանակ 5,000,000ի:

**ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ** կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա» խմբագրականով մը կը մեղադրէ Գերմանիոյ արեւմտեան շրջաններու իշխանութիւնները թէ կր խափանեն արտաքին նախարարներու որոշումը, տարագիրները իրենց երկիրները վերադարձնելու համար: Այդ յօդուածին համաձայն, իբր 300,000 խորհրդային քաղաքացիներ կան Գերմանիոյ մէջ, 130,000ը բրիտանական, 150,000ը ամերիկեան եւ աւելի քան 10,000 Ֆրանսական շրջաններուն մէջ: Խորհրդային պաշտօնաթերթը կ՚ըսէ թէ այս տարագիրները ահուսարսափի, զրպարտութեանց եւ քարոզութեանց կ՚ենթարկուին, որպէսզի իրենց երկիրները չվերադառնան:

**ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ** ընդհատումներ տեղի կ՚ունենան երկու օրէ ի վեր, զանազան չինութեանց հետեւանքով: Կը հաւաստեն թէ ձմրան համար վախ չկայ:

**ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ** օրէնքէ դուրս հռչակել կը պահանջէ Մոսկուայի «Նոր Ժամանակներ» թերթը, ուժգնօրէն բողոքելով Մ. Նահանգներու սպառնալիքներուն դէմ: «Հիւլէական զէնքը տիրական տեղ մը կը բռնէ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ, իբրեւ գործիք «շանթաժ»ի եւ դիւանագիտական ճնշումի»:

**ՔԱՏԻՔՍԻ** պայթիւնին հետեւանքով շատ մը վիրաւորներ իրենց տեսողութիւնը կորսնցուցած են, շլանալով կուրացնող բոցերէն:

**ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ** արագութեան մրցանիշը կոտրեց ժամը 1031 քիլոմեթր սուրալով: Նախորդ մրցանիշն էր 1003 քիլոմեթր (անցեալ Յուլիսին):

**ԻՏԱԼԻԱ** 350 միլիոն տոլարի փոխ մը խնդրեց Մ. Նահանգներէն, իր տնտեսութիւնը փրկելու համար:

## ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ
## Ա. կարաւանով մեկնողներուն

(ՁԵԿՈՅՑ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ)

Առաջին կարաւանով մեկնողները պէտք է Մարսէյլ հասնին Օգոստոս 28ին, իսկ գոյքերը՝ 27ին:

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Անձերու համար.—

**ՓԱՐԻԶ.— Train spécial թիւ 161, Փարիզ**, Gare de Lyon, Voie 19: Կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 17.30:

**ԼԻՈՆ.— Train spécial 2րդ 103.** կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 22.30ին:

**ՇԱՍ.— Train 313—2րդ 103,** կը մեկնի դէպի Վիէն 27 Օգոստ. ժամը 18.30ին եւ Վիէնի մէջ փոխելով կ՚առնեն թիւ **2րդ 103:**

**ԿՐԸՆՈՊԼ.— Train 4372—2րդ 103.** կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 19.30ին եւ Վալանս կը փոխեն առնելով թիւ 2րդ 103 կառախումբը:

ՎԻԷՆ.— Train 2րդ 103. կը մեկնի Օգոստ. 27ին ժամը 23.30ին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Train 2րդ 103. կը մեկնի Օգոստ. 28ին, ժամը գիշերուան 1ին:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Train 1285-161. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 19.40ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

ՍԷՆՇԱՄՈՆ.— Train թիւ 1285-161. կը մեկնի 27 Օգոստ. ժամը 20ին դէպի Լիոն եւ հոն կը փոխեն առնելով թիւ 161 կառախումբը:

Գոյքերու համար.—

Լիոնի, Շասի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի ներկայացուցիչներուն կը յանձնարարուի անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել երկաթուղային ընկերութեան տեղական մարմիններու հետ եւ գոյքերու բեռնաւորման համար անհրաժեշտ վակոն եւ ժամանակ ուզել, ինչպէս նաեւ բէռնէ բոլոր հարցերը կարգադրել, առանց ժամանակ կորսնցնելու: Մենք արդէն երկաթուղային ընկերութեան կեդրոնին յայտնած ենք մօտաւոր կերպով թէ՛ անձերու թիւը եւ թէ՛ գոյքերու կշիռը: Մանրամասնութիւններր պիտի հաղորդենք նամակով մեր շրջանային լիազօրներուն:

Նիսի եւ Թուլոնի ներգաղթողներու երկաթուղային ժամանակացոյցը պէտք է կարգադրէ մեր Մարսէյլի լիազօրը, անմիջապէս ներկայանալով՝ Service Général de S.N.C.F. de Marseille, Place Stalingrad, Մարսէյլ: Մանրամասնութիւնները նամակով:

ՓԱՐԻԶ. — Gare de Bercy 48ter Bld. de Bercy, Quai 23 auvant. բեռնաւորում երկուշաբթի 25 Օգ. ժամը 3էն մինչեւ 20. երեքշաբթի 26 Օգոստ. ժամը 8էն մինչեւ 15. այս գոյքերու կառախումբին թիւն է 4041-4989 2րդ. կր մեկնի Օգոստ. 26ին ժամը 18ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ - ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Գոյքերու կառախումբ թիւ 4207-4121-4989. կը մեկնի 27 Օգ. ժամը 1ին:

ԼԻՈՆ-GUILLOTIERE.— Կառախումբ թիւ 4177-4987 (2րդ). կը մեկնի 26 Օգոստ. ժամը 19ին:

ՇԱՍ, ՎԱԼԱՆՍ, ՎԻԷՆ. — Կառախումբ թիւ 44541-4987. կը մեկնի Շասէն 26 Օգ. ժամը 16ին, Վիէնէն 26 Օգ. ժամը 15ին, Վալանսէն 26 Օգ. ժամը 19ին:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Կառախումբ թիւ 4370-44541-4987. կը մեկնի 26 Օգ. ժամը 12ին:

### ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
### ԱՐԱԲԿԻՐՑԻ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այն բոլոր Արաբկիրցիները, որոնք Ա. կամ Բ. կարաւանով կը մեկնին հայրենիք, կը խնդրուի, որ իրենց մեկնումը ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՆԵՆ ԱՌԱՆՑ ՅԱՊԱՂՈՒՄԻ, իրենց բնակած վայրի կամ շրջանի մասնաճիւղին:

Արաբ. Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան
նախագահ՝ Մ. Թադէոսեան
քարտուղար՝ Մ. Միքայէլեան,
Հասցէ.— M. Tatéossian, 134, R. Garibaldi, Lyon (R.)

ԳՏՆՈՒԱԾ. — Յուլիս 5ի «Յառաջ»ով Նշան Խաննեանի կողմէ փնտռուած ազգականները կը գտնուին Շտուտկարտ եւ նամակ ղրկած են: Հաղորդել հասցէն, ստանալու համար:

### «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի
### ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue **«Pazmaveb», St. Lazare**, VENISE **(Italie).**

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, չքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով:

Փութալ ապահովել օրինակ մը: Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան և Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 թուղթ:

### Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ
### ՅՈՒՆԻՍ **21—30**

Ռումպնվիլ.— Եաղ. 1000, Փարիզ 15.— Պեկ. 500, փավիյեօն.— Ալիք. 1400, Սարթրուվիլ.— Աբր. 300, Քլամար.— Փափ. 1000, փարիզ **15.**— Վարս. 1000, Փարիզ 20.— Քին. 1000, Տէօյլ.— Տ. Ա. 1000, Օլի.— Քիւր. 1000, փարիզ 1.— Տ. Պ. 2000, Պ. Քոլոմպ.— Շահ. 500, Անիէռ.— Ղոնջ. 1000, փարիզ 14.— Մար. 1000, Անկիէն.— Թէվ. 1000, փարիզ 8.— Թեւ. 2750, վալանս.— Կիւր. 1000, Լը Հավրը.— Սան. 500, Ս. Էթիէն.— Հայլթ. 1000, Ա. Պօղ. 500, Համ. Կ., Համ. Ե., Ա. Խ., Ս. Սա., Ջէք. 1000ական, Թաթ. 500, Անիէռ.— Պ. Կ. 500, Պուրկ-լա Րէն.— Պ. Վ. 2100, Մարսէյլ.— Պետ. 1000, Արտէշ.— Խաչ. 500, Քաշան.— Ասլ. 1000, փարիզ 8.— Աղա. 2750, Օշ. — Մկր. 1000, Ս. Ուազ.— Կիւլ. 1000, Մոնթրէօյ.— Փամ. 1200, Արժանթէօյ.— Շահ. 300, փարիզ 2.— Թիւ. 1000, Սեվրան.— Յով. 500, Գար. 1000, Մեց.— Սար. 1000, Լըվալուա.— Խնու. 1000, Մարսէյլ.— Փան. 500, փարիզ 15.— Մ. Ս. 1000, փարիզ 13.— Հ. Տ. 2750, Ամերիկա.— Ճամ. 1200, Իսի.— Ճնա. 500, Լիոն.— Մ. Ղ. 1000, Տ. Պ .500, փարիզ 5.— Ոխ. 500, Թեհրան.— Կ. Ս. 2400, Աբր. 1200, Արտէշ.— Սիւմ. 500, Թուլոն.— Գ. Ճ. 1000, Լաթաքիա.— Տ. Թ. 21530, Հալէպ.— 2Գավ. 1200, Լուար.— Պալ. 1000:

### Մ Ե Ծ  Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

նախաձեռնութեամբ Ֆր. Կապոյտ խաչի Պուլվար-
ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ-Անտրէ Պէլվէտէրի օդասուն պարտէզին մէջ: Խաղախօսութիւն, գեղարուեստական խառնուած բաժին, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ Սանուհիներու կողմէ: Իր աջակցութիւնը պիտի բերէ Հ.Յ.Դ. Պուլվ.Օտոյի Նոր Սերունդի «ՎԱՏՐԻՍԵԱՆ» նուագախումբը: Կը ներկայացուի նաեւ Յ. Թումանեանի «ԱՆՈՅՇ»էն կտոր մը խումբ մը Սանուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Ընկերուհի Ք. Արզումանեանի: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ թատրոն

Համօ Գարեգինեանի նուագախումբը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վատրիսեան» խումբի «Ադամեան» թատերախումբը ղեկավարութեամբ Աշոտ Յակոբեանի պիտի ներկայացնէ «ԵՐԿՈՒ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ»: Մուտքը ազատ է:

### ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԿԸ ՈՒԶԷ՞Ք

Վկայեալ եւ փորձառու դաստիարակ ուսուցիչ մը կ՚ուզէ պաշտօնավարել Փարիզի շրջաններու կամ Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ վայրերու մէջ. Դիմել՝ **V. Biouzian,** 92, Rue Montplaisir, Valence **(D.)**




Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տօլ.

Dimanche 24 AOUT 1947 Կիրակի 24 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5113 Նոր շրջանի թիւ 727 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԳՐԱԾ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՆԵՐ

Փոթորիկ մը եւս, այս անգամ գրական հրապարակին վրայ: Շնորհիւ նոյն ծուռ-բերան տիրացուներուն որոնք սեւ շուկայի վերածեր են հայրենասիրութիւնը:

Վայնասուն, ի՜նչ վայնասուն: Կատարեալ «Շէրիաթ»:

Այս մարդիկը երբեք պիտի չսորվին որ եւ է խնդիր քննել իր էութեամբ, առաջադրուած նպատակով: Անպատճառ որ եւ է նկատում, յետին միտք պիտի փնտռեն ամէնէն պարզ, բնական, մարդկային երեւոյթին մէջ:

Ինքնակոչ ատյեաններ, որ եւ է շարժումի մէջ դաւ կը տեսնեն Երեւանի դէմ:

Յաճախ այնքան թափ կուտան իրենց թեւերուն որ, կարծես Երեւանը պիտի փլի, մշակոյթով թէ կարգուսարքով, եթէ իրենք օգնութեան չհասնին: Եթէ գրոհ չտան հողմաղացներու վրայ, խժալուր կանչերով:

Եթէ դիտնա՛յի՛ք թէ «բանը ինչումն է»...

Սուրիոյ մէջ, ափ մը խանդավառ տղաք, որոնք իրենց տաղանդը փ սպաս դրած են գրականութեան, կ'առաջարկեն Արտասահմանի հայ գրողներու համագումար մը կազմել, քննելու համար շարք մը հիմնական խնդիրներ: Բոլորն ալ կապուած հայկական մշակոյթին հետ, — լեզու, գրականութիւն, գիրք եւ հրատարակութիւն:

Դեռ ամբողջովին ձեւակերպած չեն օրակարգը: Ոչ ալ որեւէ սահմանափակում կամ խտրութիւն հաստատած:

Պարզապէս գաղափարն է որ մէջտեղ կը դնեն ընդհանուր կոչով մը (հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ): Մնացեալը կ'իյնայ համագումարին:

Եւ որովհետեւ մարդիկ այս առթիւ խօսած եղան Հայաստանի Սովետահայ գրողներու անցեալ տարուան համագումարի մասին, ճպուռները սկսան ճռճռալ.

— Գրական համագումարի պիտակին տակ... վտանգաւոր խաղ մը... Բացայայտ է թէ ռամկավար ազատական, հնչակեան եւ համայնավար գրողներ եւ հրապարակագիրներ պիտի չմասնակցին այս ծպտեալ դաշնակ գումարումին: (Բաղուած Եգիպտոսի եւ Լիբանանի «յառաջդիմական» մամուլէն):

Շատ ու շատ բարեւ այս պատուելիներուն, որոնք վարձու տուած են իրենց խելքն ու խիղճը:

Կը մասնակցին թէ ոչ, մեզ չի հետաքրքրեր: Բայց այս անճոռնի վայնասունը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ Հայկական Արտասահմանի մէջ կայ գրոց-բրոցներու խումբ մը, որ իրականութիւնը ձգած, ստուերին ետեւէն կը վազէ:

Ուրեմն այս պարոնները չեն ընդունիր թէ Հայկական Արտասահմանի մտաւորականութիւնն ալ իրաւունքներ ունի: Եւ մանաւանդ պարտականութիւններ:

Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք, դպիրներ և փարիսեցիներ,—

Այս թերթը եւ իր պաշտօնակիցները նոր չէ որ կը հնչեցնեն ահազանգը, յանուն լեզուի եւ մտքի անկախութեան:

Անոնք տարիներէ ի վեր կը մատնանշեն շարք մը վտանգներ, Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ: Ախտանշաններ՝ որոնց հանդէպ միայն դդմագլուխները կրնան սուտ-խենդ ձեւանալ:

Անոնք երբեք չեն անտեսեր Երեւանի մէջ կատարուած նուաճումները: Բայց, միեւնոյն ատեն, կը յայտարարեն բարձրաձայն,— Երեւանը ամէն բան չէ: Դեռ ամէն բան չէ:

Երեւանցի բանաստեղծ մըն է որ կ'երգէ, Սարմէնը, իր «Փառքի Գագաթ»ով.

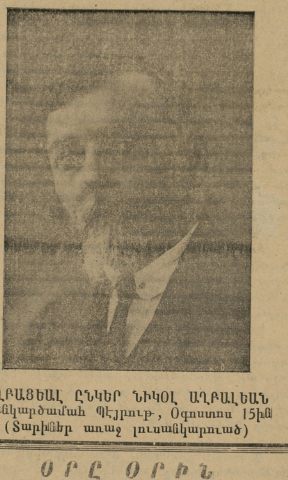
...Եւ արդ, հանճարը հայկեան՝ հազարերանգ,
յորդաբուխ,
Իր ափերը պատռելով որպէս մի գետ բազմաճիւղ,
Ողողում է դաշտերը, հոգիները անջրդի,
Քաղաք, աւան, շէն ու գիւղ:

Լսեցէք, լսեցէ՛ք, ա՛յ անջրդի հոգիներ,

Եթէ գետը հայրենիքին մէջ կը հոսի, հայկական «հազարերանգ, յորդաբուխ հանճար»ին հոսանքը չի սահմանափակուիր անոր ներկայ սահմաններուն մէջ: Պատռելով իր ափերը, ան ողողած է «քաղաք, աւան, շէն ու գիւղ», ի սփիւռս աշխարհի:

Արդ ո՞ր ուժն է որ պիտի ստիպէր մեզ անտեսել այս իրականութիւնը, թմրելով երանաւէտ անդորրութեան մը մէջ::

Շ.



ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ
Ցանկարծամահ Պէյրութ, Օգոստոս 15ին
(Տարիներ առաջ լուսանկարուած)

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏՂԱՔԸ

Արեւներու միջազգային բանակումը վերջացած է արդէն: Փարիզը պարպուած կէս առ կէս գրեթէ իր բնակչութենէն, լեցուած է խումբ խումբ պատանիներով: Հետաքրքիր իրենց շրջապատին անոնք կ'ուզեն տեսնել իրենց գիրքերու մէջ կարդացած յիշատակարանները աչօք-բացօք:

Մեր տղաքն ալ Եգիպտոսէն թէ Կիպրոսէն, Ջեխիայէն թէ Պելժիայէն, ծարաւի լոյսի աղբիւրներուն, համալսարաններու կամ թանգարաններու քովէն կ'ուզեն բան մը տանիլ իրենց հետ, լաւագոյնը այս աշխարհահռչակ քաղաքին, որ բոլորին քովը խռոված է եւ աղուոր երազներ ու յոյսեր հիւսած իրենց համար:

Այդ այցելութիւններու կարգին չատեր չմոռցան «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Իրենց ջերմ զգացումները կը յորդին ցեղային արժէքներու մասին: Որքա՜ն գեղեցիկ է իրենց հաղորդական խանդավառութիւնը սա մռայլ օրերուն:

— Մարսէյլ պիտի մնամ քանի մը օր, Ահարոնեանը տեսնելու համար:

— Կ'ուզէի հոս երիտասարդ ընկերներու հանդիպիլ, ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար Նոր Սերունդի մասին:

— Շնորհակալ եմ, որեւէ օգնութեան պէտք չունիմ, ես ինքս պէտք է յաղթեմ բոլոր դժուարութիւններուն ու ձեռք բերեմ ուզածս:

— Կ'ուզեմ սորվիլ, այո՛, չորս հինգ լեզու կը խօսիմ, տակաւին տասնըինը տարեկան եմ. բայց բաւական չէ:

Այո՛, հատ ու կտոր, բայց որքա՜ն սրտառուչ իրենց պարզութեամբ եւ մաքրութեամբ:

Այս պատանիները, մեծ մասով Միջինաւոր Արեւելքի մեր գաղութներէն, ի՜նչ գեղեցիկ ընտրութեամբ մը, եկած են մեզի տալու իրենց շրջապատին, իրենց գաղութին մէկ պատկերը, այնքան յուսատու եւ ջերմագին:

Հարցուցի ինքնիրենս,— արդեօք մերինները եթէ երթան Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Իրան, Իրաք, ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի թողուն իրենց ետին եւ ի՞նչ գաղափար Ֆրանսահայ գաղութի մասին...

ՍՕՍԻ

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 22 Օգոստ.— Հ. Յ. Դ. Վարուժան Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներով երկիւղածութեամբ կը խոնարհի հայ յեղափոխութեան եւ մշակոյթի մեծ ջահակիր ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ: Մեր վշտակցութիւնները բոլոր անոնց որ հայկական մշակոյթին կրակը ամէն բանէ վեր կը դասեն:

## Ծանր դէպքեր Եգիպտոսի մէջ

Ուրբաթ օր հինգ հազար ցուցարարներ թափօր մը կազմեցին Գահիրէի փողոցներուն մէջ, «Անկցի՛ Անգլիա, անկցի՛ Ամերիկա» աղաղակներով: Զօրս հարիւր հետիոտն եւ հարիւր ձիաւոր ոստիկաններ փորձեցին խափանել ցոյցը եւ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Այս ցոյցը հետեւանք էր Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին այն բանաձեւին որով արեւմտեան պետութիւնները կ'առաջարկէին օրակարգէն հանել Եգիպտոսի խնդիրը եւ յանձնարարել որ երկու պետութիւնները վերսկսին ուղղակի բանակցութիւնները:

Խռովութիւնը պայթեցաւ Ալհարի հինաւուրց մզկիթին առջեւ որ «Արեւելքի Վատիկանը» կը կոչուի: Ուսանողներ եւ հաւատացեալները միացան թափորին, գլխաւոր պողոտային վրայ, բայց հեծեալ ոստիկանները փորձեցին փակել ճամբան: Եւ ահա ջղագրգիռ բազմութիւնը իրենց վրայ խոյացաւ, զիրենք վար առաւ ձիերէն, գրաւեց զէնքերը եւ փողոցն ի վար խուժեց զանազան կանչեր արձակելով: Ոստիկանութիւնը օգնական ուժ ստանալով, ցուցարարները դիմաւորեց Մալիքա Ֆէրիտա հրապարակին վրայ եւ փակեց ճամբան դէպի քաղաքին կեդրոնը: Քարեր կը տեղային ոստիկաններուն վրայ որոնք տասը վայրկեան մաքառելէ վերջ կողմնակի փողոցները քաշուեցան, վերակազմուելու համար: Յետոյ վերադառնալով կրակ բացին: Տասը հոգի վիրաւորուեցան: Ամբոխը փոքր խումբերու բաժնուելով սկսաւ աջ-ձախ աւերել: Խանութներու ապակիներ ջարդուփշուր եղան, հանրակառքերը քարկոծուեցան եւն:

Աւելի վերջը, բազմութիւնը վերակազմուեցաւ Ֆարուք թագաւորին պալատին առջեւ: Շէյխ Հասան էլ Պաննա, Իսլամական Եղբայրութեան առաջնորդը, աղաչեց որ հեռանան, բայց ինքն ալ քարկոծուեցաւ: Ի վերջոյ ամբոխը քաշուեցաւ աղաղակելով,— «Անկցի՛ Ամերիկա, անկցի՛ Պրազիլիա. Եգիպտոս կ'արհամարհէ Ապահովութեան Խորհուրդը: Եգիպտոս կ'արհամարհէ ամբողջ աշխարհը»:

Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան եւ շատ մը վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան: Կ'ըսուի թէ մէկ հոգի սպաննուած է, իսկ աւելի քան հարիւր հոգի վիրաւորուած են: Առնուազն երկու ոստիկանական սպաներ ալ վիրաւորուած են: Խռովութեանց մասնակցած են Իսլամական Եղբայրութեան անդամներէն շատերը, ամբոխին խառնուելով կառքերու մէջ որոնց բարձրախօսներէն կը լսուէին թշնամական աղաղակներ,— «Պիտի հեռացնենք արիւն թափելով»:

Ցոյցէն քիչ առաջ, փոխ-վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի չխանգարեն բարեկարգութիւնը: Վարչապետն ալ, որ Նիւ Եորք կը գտնուի, հեռագրով յանձնարարած է պահպանել բարեկարգութիւնը:

Նմանօրինակ դէպքեր պատահեցան նաեւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ոչ նոյն ծանրութեամբ:

### ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՕՐ ԱՌԱՋ ՊԱՐՊԵԼ

Նոքրաշի փաշա, Եգիպտոսի վարչապետը, ուրբաթ օր խօսք առնելով, մեղադրեց Ապահովութեան Խորհուրդը թէ պատասխանատուութենէ կը խուսափի: Այս առթիւ ուժգնօրէն մերժեց Պրազիլիոյ առաջարկը որ կը թելադրէր Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի վէճը լուծել ուղղակի բանակցութիւններով: Ըսաւ թէ կացութիւնը ստիպողական գործողութիւն կը պահանջէ, թէ անհրաժեշտ է օր առաջ պարպել բրիտանական զօրքը եւ վերցնել Անգլիոյ տիրապետութիւնը Սուտանի վրայ: «Քանիցս բացատրեցի Ապահովութեան Խորհուրդին թէ բրիտանական զօրքին ներկայութիւնը մեր հողին վրայ անխուսափելի զայրոյթ կը պատճառէ եգիպտացի ժողովուրդին: Իսկ այդ զայրոյթը կրնայ ջլատել Եգիպտոսի կառավարութեան խաղաղասիրական ջանքերը: Վերջին ամիսներու ընթացքին ընդհարումներ տեղի տուին արիւնհեղութեան եւ մարդկային կեանքի կորուստի: Դժբախտաբար վտանգին իրականութիւնը չի փարատիր այն յայտարարութեամբ թէ «կացութիւնը անմիջական վտանգ չսպառնար միջազգային խաղաղութեան»: Մենք խաղաղութիւնը պահպանեցինք տագնապալի ամիսներու եւ տարիներու ընթացքին, պատերազմին վախճանէն ի վեր: Եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը քուէարկէ Պրազիլիոյ բանաձեւը, իր որոշումը օգուտ մը պիտի չունենայ խաղաղութիւնը պահպանելու տեսակէտէն»:

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՎԻԷՆ, 22 Օգոստ.— Երկու կորուստներ, մին միւսէն աւելի ծանր... Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէն կը խոնարհի ընկեր Նիկօլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ: Անոր կորուստը մեծ հարուած մըն է հայ ժողովուրդին եւ իր սիրած կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար: Մեր ցաւակցութիւնները Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին եւ ողբացեալ ընկերոջ սիրած Ճեմարանին վարչութեան:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

## ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Մեծ ու անփոխարինելի կորուստ մըն է հայ գրականութեան եւ հայ բանասիրական աշխարհին համար Աղբալեանի մահը՝ որ դէթ ինծի համար անակնկալ մը չեղաւ։ Հանգուցեալը հակառակ իր յառաջացած տարիքին ու արեան ճնշումի բարձրացման, կարծէք չէր խորհեր բնաւ մահուան մասին ու Պէյրութի եւ մինչեւ իսկ Հալէպի ուեւէ մշակութային կարեւոր հանդէսի, անպայման հրաւիրուած կ՚ըլլար ու կը կարդար իր ներհուն դասախօսութիւնները։

1942ին Պէյրութի Ճեմարանի սրահներուն մէջ «Հայ Գրականութեան Պատմութեան» իր դասախօսութիւնները, ինը յաջորդական շաբաթներուն մէջ, կարելի է համարել մեր ազգային հին եւ Ոսկեդարու մատենագրութեան շուրջ լսուած ամէնէն արժէքաւոր ու քննասիրական դասախօսութիւնները՝ որոնք օրը օրին հրատարակուեցան Ազդարար շաբաթաթերթի մէջ ու հարիւրաւոր ունկնդիրներ ու ընթերցողներ՝ երիտասարդ մտաւորական դասակարգէն ու համալսարանական ուսանողներէն մանաւանդ օգտուեցան այդ կրկին առիթներէն։ Աղբալեան, որ Նորայր Բիւզանդացիի անսահման տաղանդին ջերմ հիացող մըն էր, կարելի է ըսել թէ անոր մահէն յետոյ փոխարինած էր զինքը, թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ Նորայրի բերած նպաստը, իր գրաւոր եւ մանաւանդ անտիպ հարիւրէ աւելի արժէքաւոր գործերով, գրեթէ ամբողջովին բանասիրական, պիտի չհաւասարէր Աղբալեանի բերած նպաստին։

Պէյրութի մտաւորական դասը անպայման որ շա՛տ, շա՛տ բան կը պարտի Աղբալեանի, վասն զի ողբացեալը Հայ Մատենագրութեան անսպառ համայնագիտարան մըն էր, խորապէս ուսումնասիրած ըլլալով մեր ցեղի անդիր եւ գրաւոր դպրութեան ամբողջ շրջանը, համեմատական լեզուագիտութեան եւ Ոսկեդարու բոլոր հեղինակներուն բաղդատական ուսումնասիրութեամբ։ Աստուածաշունչի Թարգմանութեան 1500ամեայ յոբելինական հանդէսներուն տուած իր խորունկ դասախօսութիւնները անմոռանալի պիտի մնան Պէյրութի ամէն դասու ունկնդիրներուն կողմէ։

Նիկոլ Աղբալեան նոյնքան խոր հետազօտութեամբ ուսումնասիրած էր նաեւ մեր աշուղական գրականութիւնը, վասն զի շատ մը բանասէր ու գիտնականներու նման միայն մատենադարանի եւ սերտարաններու մէջ ամփոփուած ու աշխարհի յարաբերութենէն ընդհանրապէս խորշող գիտնականը չէր. անպայման սէր ունէր արուեստի ու բանաստեղծութեան, կը պաշտէր իր ցեղին աշուղական երաժշտութիւնը եւ հիացում ունէր Սայաթ Նովայի հանդէպ ու կ՚երգէր անոր լաւագոյն տաղերէն։

Աղբալեան ո՛չ միայն ընկերային ու ընկերասէր բարձր մտաւորականութիւն մըն էր, այլեւ համեստ էր, տղու մը չափ մանուկ ու խոնարհ հոգիով։ Քառորդ դարէ ի վեր պանդուխտ մնաց նախ Աղեքսանդրիա եւ յետոյ Պէյրութ, հեռու իր ընտանիքի անդամներէն, բայց գիտցաւ այդ նժդեհ ու առանձնական կեանքին հետ հաշտուիլ ու հաշտուեցաւ առանց գանգատի։ Ճեմարանի մէջ տարուան ինը ամիսները իր նախասիրած դասերը աւանդելով, շաբաթական չորս-հինգ պահ միայն, ամրան արձակուրդի երեք ամիսները կ՚անցընէր Շթորա հովոցի իր խեղճուկ տաղաւարին տակ, ինքը կը պատրաստէր իր համեստ ճաշը ու կ՚ապրէր սրտի մեծագոյն գոհունակութեամբ։ Շատ անգամներ զինքը կը տեսնէինք Պիքֆայայի հովանուտ բլուրներուն վրայ, իր վրանը զարկած արեւին դէմ, պաղօրակ ակնաղբիւրին քով։

Պէյրութի գրեթէ բոլոր լսարանները բաց էին իր շինիչ դասախօսութիւններուն համար, Ճեմարանի մէջ, Հայ Երիտասարդաց Ակումբը, Բողոքականաց ժողովասրահը, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը ու ֆրանսական ու ամերիկեան համալսարաններու շքեղ դահլիճները։ Գրաւիչ ու շինիչ էին իր դասախօսութիւնները, ու պէտք էր տեսնել թէ ինչպէ՛ս ունկնդիրներու շարքէն դէպի բեմ կը յառաջանար, թուղթերու դէզ մը ձեռքին մէջ, սպիտակ, արեւափառ՝ բայց կարմրայտ գլուխը դէպի աջ հակած։ Հանդարտ, հա՛տ հատ, բայց զմայլելի խօսող, իր վերցուցած բոլոր նիւթերուն բացարձակ տէրը։ Պէյրութի մէջ վերջերը նշմարած էի որ այս ակադեմականը երթալով յոգնած երեւոյթ մը ունէր, դէմքը կարմրած, ու աւելի մսեղ դարձած, ինչ որ ցաւագին ախտանշան մըն էր ուղեղային յանկարծական արեան հոսումի եւ կաթուածի։ Քանիցս խնդրեցի իրմէ որ իր գրածները ուրիշի մը կարդալ տայ բեմի վրայ եւ իր ներկայութեան, վասն զի կը վախնայի որ դժբախտ անակնկալ մը կրնար պատահիլ երբ բեմի վրայ էր, ահագին բազմութեան մը լարուած հետաքրքրութեան առջեւ։ Պարտաւորուեցայ յանձնարարել շատերու որ չյոգնեցնեն այս արժէքաւոր գիտնականը, չհրաւիրեն խօսելու ամէն տեղ, ի զուր։

Պէյրութէն չմեկնած վերջին անգամ կը լսէի զինքը Սայաթ Նովայի մահուան հարիւրամեակի հանդէսի առթիւ, Ֆրանսական Սէն Ժոզէֆ համալսարանի դահլիճին մէջ՝ որ կը յորդէր ընտրանի բազմութեան մը տակ։ Գիտէի որ Աղբալեանն ալ բեմ պիտի ելլէր իր հիացումի տուրքը տալու անմահ աշուղի տաղանդին։ Խնդրեցի քովիններէս որ առանց զգացնելու, ուրիշի մը կարդալ տան այդ իրիկուան իր հոյակապ բանախօսութիւնը, քան զի հանգուցեալը որ մօտս նստած էր, տակաւին բեմ չելած, քանի մը անհանգիստ շարժումներ ըրած էր։ Ի զուր, սակայն, Աղբալեան այդ հանդէսին տուած էր իր ամէնէն հոյակապ ճառերէն մէկը։ Երբ խելայեղ ծափերու մէջ վար իջաւ բեմէն, նկատեցի որ անսովոր դալկութիւն մը յաջորդած էր իր վարդագոյն այտերուն։ Սաստիկ յոգնած էր։ Քանի մը օր վերջ իմացայ որ նոյն գիշերն իսկ հիւանդացած ու յաջորդ առտու փոխադրուած էր ամերիկեան հիւանդանոցը։ Եթէ ինք խնայել չգիտցաւ իր առողջութեան, ուրիշներ պէտք էին խնայել իրմէ ծանրագոյն յոգնութիւնը։ Ա՛յսպէս եղած է իրական գիտնականներու կեա՛նքն ալ, մա՛հն ալ, եւ կարելի չէ որ տարբեր ալ ըլլայ։

Երբ 1945 Յունիսին Հայաստան հասայ, նոյն օրուան իրիկունն իսկ Էջմիածին մեկնեցայ, մասնակցելու Եկեղեցական Համագումարի ժողովին։ Հայաստանի, սովետական բոլոր երկիրներու ու Պարսկաստանի գրեթէ բոլոր պատգամաւորները հասած էին արդէն, արտասահմանէն ալ հետզհետէ կը հասնէին։ Մեծ ոգեւորութիւն կար մայրաքաղաքին մէջ ու Երեւանի Ինտուրիստ հիւրանոցը։ Հայաստանի պատգամաւորները ուրախ էին արտասահմանի իրենց եղբայրները տեսնելով եւ փոխադարձաբար։ Աւետիք Իսահակեան ծանր հարբուխ ունէր այդ օրերուն ու խնդրուեցաւ Տեղակալ Սրբազանէն որ Իսահակեան ամէն օր փոխանակ Երեւանէն Էջմիածին գալ ու վերադառնալու, մինչեւ ժողովներու աւարտը վանքը մնար։ Մեր նպատակն էր մեծանուն վարպետը միշտ մեր մօտ ունենալ, աւելի վայելելու համար իր հաճելի ու մտերմիկ ընկերութիւնը։ Եւ մտերմական պահու մէջ էր որ Ձէօրէքճեան սրբազան եւ Աւետիք Իսահակեան ինծմէ ուզեցին իմանալ Աղբալեանի առողջութիւնը, ազնիւ հոգածութեամբ մը։

— Ըսէ՛ք Աղբալեանի որ Հայաստան գայ, հոս կին եւ զաւակներ ունի, ամէն կերպ հանգիստ կրնայ ունենալ, իր դիրքին համապատասխան հոգածութեամբ, ըսէ՛ք որ անպայման գայ։

Պէյրութ վերադարձիս հաղորդեցի իրեն Վեհափառ Հայրապետի եւ Իսահակեանի անկեղծ հրաւէրը, որ հրաւէրն էր անշուշտ Հայաստանի կառավարութեան։ Շնորհակալութիւն յայտնեց եւ յուզուած շեշտով մը հաղորդեց որ իր առողջութեանը վստահ չէր երկար ճամբորդութեան մը յոգնութիւններուն դէմ եւ թէ այլեւս անցուցած էր իր ժամանակը կարենալ օգտակար ըլլալու Հայաստանի մշակոյթին։

Երբ քանի մը շաբաթներ վերջ Աղբալեան ու ես թէյի հրաւէր ստացած էինք բարեկամի մը տունը, յատկապէս ինծմէ լսելու համար Հայաստանի մէջ մեր տեսածներու տպաւորութիւնները, Աղբալեան ո՛չ միայն հիացումով լսեց իմ բոլոր ականատեսի վկայութիւնները, այլ եւ յաջորդ օր ինծի տեղեկութիւն տուին որ իմ մեկնումէս վերջ յուզումով արտայայտուեր ու ըսեր է որ ո՛չ ոք կրցեր էր ինծի չափ հարազատօրէն պատկերացնել Հայաստանի մէջ մեր տեսածները իբր անհաւատալի յառաջդիմութիւն։ Արդարեւ Աղբալեան անկեղծ ու հայրենասէր մեծ միտք մըն էր ու կարելի չէր չողբալ իր ցաւալի կորուստը։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Փարիզ, 18 Օգոստոս

## ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

**1.** — Գաւառաբարբառներու մասին: **2.** — Նոր ուղղագրութիւնը: **3.** — Օտար բառերու գործածութիւնը: **4.** — Արեւմտահայերէնին ապագան:

«Յուսաբեր» ամսաթերթին հարցարանը խմբագրուած է այնպիսի ձեւով մը, որ կը յիշեցնէ ամերիկեան թերթերու սովորութիւնը հանրաքուէ կամ վիճակագրութիւն պատրաստելու մասին։ Ամերիկացի ընթերցողին համար, օրինակ՝ այն հարցումին թէ պատերազմ կրնա՞յ ծագիլ Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, կարեւոր է գիտնալ թէ քանի՞ հոգի «այո» կը պատասխանեն եւ քանի՞ հոգի՝ «ոչ», քուէի մեծութեամբ, առանց պատճառաբանութեան։ Ի՞նչ փոյթ թէ հարցեր կան, որոնց պատասխանը քուէի մը ծանրութենէն աւելի կը կշռէ՝ որովհետեւ հատոր կը շինէ։

«Յուսաբեր»ի հարցարանին չորս նիւթերն ալ, իրենց ծանրութեամբը՝ հատորով առանձին ուսումնասիրութեան կարօտ, իւրաքանչիւրը առանձին հարցարան մը կազմելու չափ բարդ, կը վախնամ որ պատասխանողը կը դնեն, à l'américaine, քուէ տուողի մը դիրքին մէջ՝ եթէ տոմսի մը ձեւն ունենայ պատասխանը։

Քուէն ձգենք ժողովրդապետութեան արդի Թարթիւֆներուն, եւ մօտենանք հարցերուն՝ յարգելով այն բոլոր պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են ներկայացնելու համար զանոնք իրենց պատմութեամբը եւ հասակովը։

Եւ մեղքը մեղաւորին ճիտը, եթէ մէկը գայթակղի կամ ձանձրանայ՝ տեսնելով որ, ժամկարապետ քուէտոմս մը գրելու տեղ, յօդուած կոչուած հրապարակագրական սեռին պոչէն կը քաշեմ ու կ՚երկնցնեմ, ըստ իմ բարի սովորութեանս, զայն քիչ մը աւելի սուղ ծախելու համար ամուլ մամուլին մէջ։

Ա. —Արեւմտահայ գաւառաբարբառները կրնա՞ն պահել իրենց գոյութիւնը եւ զարգանալ՝ ստեղծուած նոր պայմաններէն ետք ալ։

Հարցումը պակասաւոր է, անհրաժեշտ է ամբողջացնել.—Հապա արեւելահայ գաւառաբարբառնե՞րը։ «Յուսաբեր»ի հարցումին ձեւն իսկ կը մատնէ թէ խմբագրողը չի հաւատար արեւմտահայ գաւառաբարբառներուն գոյութեան՝ «ստեղծուած նոր պայմաններէն ետքը»։ Բայց քանի որ իր հարցումը կը վերաբերի միայն արեւմտահայ գաւառաբարբառներուն, լռելեայն կ՚ընդունի ուրեմն որ նոյն վտանգին ենթակայ չեն արեւելահայ գաւառաբարբառները։

Արդ, իմ կարծիքովս՝ ո՛չ միայն արեւմտահայ, այլ եւ արեւելահայ գաւառաբարբառները դատապարտուած են կորստեան,— ընդմիշտ կորսուած կարելի է համարել ինչ որ կը մնայ անոնցմէ անտիպ կամ գրի չառնուած, բայց այսուհետեւ եւս օգտագործելի՝ ինչ որ կը մնայ տպուած կամ գրի առնուած։ Եւ այս ճիշդ է ոչ միայն Հայոց, այլ եւ այն բոլո՛ր ժողովուրդներուն համար՝ որոնց տանիքէն ներս կը մտնէ քաղաքակրթութեան արեւը շառայլ առ շառայլ։ Բախտաւոր են անոնք որ, կանուխ արթննալով, կրցեր են գրի առնել եւ հրատարակել։

Գիտեմ, արեւելահայ գաւառաբարբառներու գոյութեան հաւատացողները ինծի ցոյց պիտի տան Խորհ. Միութեան կառավարութեան հետաքրքրութիւնը Փոլքլորի մասին,— փաստ՝ բանաստեղծներու արշաւանքը գաւառէ գաւառ, Լոռիի ձորերէն մինչեւ Սիւնեաց լեռները։ Ես պիտի չպատասխանեմ թէ Ֆրանսական Յեղափոխութեան շրջանին եւս, Սահմանադիր Ժողովը հաշտ կը նայէր գաւառաբարբառներուն, (թէեւ կրթական գործավարութիւնը յետագային, 16 prairial an II թուակիր հրովարտակով մը վճռեց փճացնել բոլոր գաւառաբարբառները, ճիշդ ինչպէս պարտիզպան մը կը փճացնէ ծառերուն արմատին վրայ բուսած ընձիւղները), վասնզի կառավարութեանց հետաքրքրութիւնը կամ հաշտ նայիլը չէ որ կ՚ապահովէ գաւառաբարբառներուն գոյութիւնը։ Աւելի յստակ բացատրելու համար միտքս, ըսեմ թէ մեր գաւառաբարբառները չէին կրնար դիմանալ դեռ երկար ատեն, «ստեղծուած նոր պայմաններէն առա՛ջ ալ»։

Ու պիտի գայ ժամանակ մը, երբ պիտի փճանան ոչ միայն բազմաթիւ գաւառաբարբառներ, այլ եւ ամբողջական բայց փոքր լեզուներ, առանց նոյնիսկ կառավարութեանց հրովարտակին։ (Առիթ կ՚ունենանք խօսելու այդ մասին)։

Այսօր, ստոյգ է որ վերջացած է գաւառաբարբառներու դարը։

Բայց, նախ ի՞նչ կը նշանակէ գաւառաբարբառ։ Յետոյ հարկ է ճշդել իր դերը եւ արժէքը լեզուին պատմութեան մէջ, բացատրելու համար թէ ի՛նչ կը կորսնցնենք իր անհետացումով։

Կը խոստովանիմ, որ շուարումի կը մատնուիմ՝ երբ հարկ կ՚ըլլայ սահմանել գաւառաբարբառը։ Ահա պարզագոյն ձեւ մը.— Ինչ որ էր աշխարհաբարը՝ գրաբարի տիրապետութեան դարուն, այն է գաւառաբարբառը՝ աշխարհաբարին տիրապետութեան դարուն։ Ուրեմն ազգային պաշտօնական գրական լեզուէն անկախ՝ ուրիշ լեզու մը, զոր ժողովուրդը, իրեն աւելի մտերիմ, կը խօսի իր բնաշխարհին մէջ։ Բայց մէկ չէ այդ լեզուն, որ կը թրվայ ժողովուրդին շրթներուն վրայ։ Այսպէս, մեր հին հայերէնին մէջ ունինք բազմաթիւ բառեր, իբրեւ նման լեզուներու անուն,— կորճայ, կորճալեզու, եզերական բարբառ։ Արդի ժողովրդական հայերէնին մէջ տաճիկերէն։ Ի՞նչ կը նշանակեն այս բառերը։

Երբեմն լեզուները աշխարհագրական անուններ կ՚առնեն, որոնք ցոյց կուտան իրենց կարեւորութեան, մաքրութեան եւ նրբութեան աստիճանը։

Այսպէս, ոստանիկ լեզու կը կոչուի այն բարբառը, որ կը խօսուի արքունիքին մէջ։ Արդ, արքունիքը ընդհանրապէս կը գտնուէր երկրին սրտին վրայ, կեդրոնը,— յանկարծական ասպատակութիւններու վտանգէն հեռու։ Այնտեղ՝ նաեւ երկրին մտաւորական ծաղիկը,— նախարարական, եկեղեցական, ազնուական, ազատորեար դասա -

կարգերը: Այնտեղ՝ երկրին մատենագրական ամբողջ հարստութիւնը: Ատոր համար՝ ոստանիկ լեզուին մաքրութիւնը, նրբութիւնը:

Իսկ եզերական բարբառ կը կոչուի այն լեզուն, որ կը խօսուի ծայրագաւառներու մէջ, օտար ժողովուրդներու շրթներուն մօտիկ: Ատոր համար՝ եզերական բարբառներու աղճատուիլը, խորթանալը: Մեր մատենագրութեան մէջ, ահա այս սահմանային բարբառներն են որ կոչուած են «եզերական բարբառ», եւ երբեմն ալ՝ կորճալեզու կամ պարզապէս կորճայ, խժալեզու կամ խուժիկ(*), զորդալեզու կամ զորդայ, խաղտալեզու, եւայլն,— տոնք, սակայն, աշխարհագրական բառեր են, որոնք կը նշանակեն լեզու մը որ կը պատկանի «բնակչացն յաշխարհին Կորճէից, Խուժաստանցւոց, Կորդուաց, Խաղտեաց»:

Եզերական բարբառները յարգի չեն, ընդհակառակն այնքան արհամարհուած են, որ մեր մատենագիրները կորճայ կամ խժալեզու կը կոչեն առհասարակ ամէն բարբառ, որ խանդարեալ, «թիւրեալ եւ ծեքեալ», խեցբեկ եւ անհասկնալի ձեւ մը ստացած է: Ճիշտ ինչպէս մեր մայրերը «տաճիկերան» կ'անուանեն մէկը, որու խօսուածքէն բա՛ն չի հասկցուիր երբեք:

Եզերական բարբառներէն զատ գոյութիւն ունին ներքին բարբառներ, որոնց ծագումն ու զարգացումը ուսումնասիրուած չեն և նիւթեր ալ չունինք այդ բարբառներուն պատմութենէն՝ ուսումնասիրելու համար դէթ այսուհետեւ:

Խօսքը աշխարհաբարներու մասին է՝ հին բառով, կամ գաւառաբարբառներու մասին՝ նոր բառով:

Յաջորդով պիտի ջանամ ներկայացնել այդ ներքին բարբառներուն սահմանը, հետեւելով եւրոպական բարբառագիտական (dialectologique) ուսումնասիրութեանց ցոյց տուած յատկանիշներուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Նոյն այս խուժիկ կամ խուժ բառն է, որ, դուժ բառին հետ՝ միշտ համազօր, մեր ոսկեդարեան լեզուին մէջ կը գործածուի օտար, անհասկնալի, խրթնալուր իմաստով: Արդարեւ, Աստուածաշունչին մէջ, հոն ուր յոյնարէնը կը դնէ բարբարոս (= օտար, կոպիտ), հայերէնը կը գործածէ խուժ եւ դուժ. «Լինիցիմ այնմ, որ խօսիցին ընդ իս՝ խուժ, եւ նա՝ որ խօսիցին ընդ իս՝ դուժ» (Ա. ԿՈՐԹ. Գլ. ԺԴ. 11): Այստեղ, «խօսիցին» բառին մէջ, երկրորդ անգամ գործածուած տեղը, վերջադիր Ն տառը աւելորդ է, պէտք է ջնջել,— ապահովաբար տպագրական սխալ՝ եւ ոչ գրչական, թէեւ պէտք է խոստովանիլ թէ, տպագրական թէ գրչական, նման սխալներ շատ կան մեր Աստուածաշունչին մէջ:

Աւելցնեմ, որ այդ հատուածը բնագրէն աւելի գեղեցիկ է իր թարգմանութեան մէջ իբրեւ բառախաղ, բայց ոչ նոյնքան գեղեցիկ՝ քերականական համաձայնութեան օրէնքներու տեսակէտով:

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

## Դաւանափոխ բառեր

Ա՛խ սա բառերը: Խելօքիկ մը կը նստին բառգրքերու մէջ, բայց երբ դուրս կուգան անկէ եւ կը դրուին մամուլի տակ, աշխարհ վրար կ'անցնեն...

Ոչ մէկ բառ տէր է բառարանի մէջ իրեն համար որոշուած իմաստին: Օդին, ջուրին, մթնոլորտին, ժամանակին համաձայն իմաստ կը փոխեն բառերն ալ, կարգ մը մարդերու պէս:

Երէկուան «հայրենասէր»ը այսօր կը նշանակէ «դաւաճան»...

Նիքոլա Փէթքովը, որ Պուլկարիոյ Հողագործական կազմակերպութեան քարտուղարն է եւ նկատուած է մաքուր հայրենասէր մը, այսօր իբրեւ «դաւաճան» վիզէն անցուած չուանով մը կը պատուեն զինքը: Ի՞նչ յանցանք է գործեր: Կ'երեւայ թէ ուզած է իր երկրին հողը քրքրելով առատ արդիւնք ձեռք բերել եւ այդ արդիւնքով նախ իր ժողովուրդը կշտացնել եւ աւելցածը միայն օտարին տալ: Հողագործական քարտուղար մը ուրիշ ի՞նչ դաւաճանութիւն կրնայ ընել:

Կ'ըսեն նաեւ որ այս «դաւաճանը», հայերէն հին ուղղագրութիւնը Պուլկարիոյ մէջ գործածելը ազատ ձգելու կողմնակից է եղեր:

Ուրիշ յանցանք մըն ալ, որ ամենածանրն է, ուրիշներու տակէն աթոռը քաշելով, ինք ուզած է բազմիլ անոր վրայ: Եւ այս վերջինը թշնամիին թելադրանքով:

— Անշուշտ Գերմաններու թելադրանքով:

— Հի՛, հի՛, հի՛... Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պէս «ոչ-դեմոկրատ» կառավարութիւններու թելադրանքով...

— Օրհնեալ է Աստուա՛ծ...

— Դաւաճան մըն ալ տա քու Աստուածը:

Սերպիոյ մէջ ալ, անցածները ուրիշ մը զըլկեցին դաւաճաններու օթեւանը: Միխայիլովի՛չը:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, պէ աղբար: Այդ քաջ մա՞րդը, որ Հիթլէրի վոհմակներուն արիաբար դիմադրեց եւ աշխարհը հիացուց:

— Այդ մարդն ալ աթոռամարտի զոհ գնաց:

— Բայց զարմանալի է: Եթէ աթոռի պակաս կայ, թող գան մեր դրական դասախօսութիւններուն սրահները: Ուզածնիդ չափ պարապ աթոռ, թող տանեն տանին: Կ'արժէ՞ աթոռի մը համար մարդ կախել:

— Խնայողութեան համար է: Չուանը աթոռէն աժան կ'իյնայ...

Տե՛ս, մեր մէջ ալ Վասակը դաւաճան նկատուած է: Այսօր «հայրենասէր»ի պատմուճան կարելու ելան անոր, քանի որ իր հայրենիքին զօրաւոր դրացիին առջեւ ողնայար կլորցուցած եւ Հայաստանի կրօնքն ու ինքնավարութիւնը պահիլ տալով անոր, իր երկրին շահը, անկախութիւնը պաշտպանել ուզած է եղեր...

Անդրանիկը, չէ՞ թէ (դաւաճան) էր առջի օր: Այսօր ազգային հերոս կը հռչակուի:

Ապրիլեան նահատակաց Տօնը երէկ դաւաճանութիւն էր հայրենիքի հանդէպ: Թուրքիոյ պէս ազնիւ դրացիի մը զգացումը վիրաւորել էր: Այսօր նուիրական եւ պաշտելի տօն է դարձեր: Վա՞ղը...

Խանասորը հերոսական գործ էր: Հայ ազատատենչ հոգիին ժայթքումն էր երէկ: Նոր հասկցանք որ խումբ մը «արկածախնդիրներ»ու գործ ճարելու կամ անմեղ Քիւրտերու արիւնը թափելու համար սարքուած է եղեր այդ արշաւանքը:

Մայիս 28ը տօնելը, քանի մը տարիներ առաջ, մեծ ազգայարդութիւն էր: Այսօր ազգուրացութիւն կը նկատուի, համաձայն դեմոկրատական աւետարանին:

— Խնդրեմ, կարճ կապեցէք: Ըսէք ինծի թէ ո՞րն է »դաւաճանութիւն»ը եւ ո՞րն է «հայրենասիրութիւն»ը:

— Մէջտեղ աթոռ մը կայ դրուելի, ով որ ճարպիկ գտնուելով առաջինը դրաւէ զայն, «հայրենասէր»ը ան է, իսկ տակի մնացողը որքան ալ իրաւացի կամ արժանաւոր ըլլայ, «դաւաճան» պիտակը վիզէն կախելու է: Կարճ խօսքով: Ամէն առտու չափիկ փոխելու է՝ կլիմային համեմատ, որպէսզի վիզդ «դաւաճան» պիտակէն ազատ մնայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

## «ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԸ»

Imageի թղթակիցը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Թուրքիոյ մէջ, կը գրէ իր թերթին.—

«Պտտեցայ Կարս, Արտահան, Էրզրում, Արեւելեան նահանգները: Ահա Կարսի բերդը, որ կը տիրապետէ քարէ մզկիթներուն եւ ցեխաշէն հիւղերուն, եւ Կարսի հովիտը, որ սովիէթ սահմանը կը տանի: Այս բերդը փրկութեան մեծագոյն լաստը եղած է անցեալին մէջ Թուրքերուն համար, ընդդէմ Ռուսերու, Հայերու եւ Պարսիկներու, որոնք աչք տնկած էին միշտ Կարսի արգաւանդ շրջաններուն: 1945էն ի վեր բերդը խորհրդանշանը դարձած է ռազմական մտայնութեան մը, զոր ստեղծեցին Ռուսերը, Կարսն ու Արտահանը պահանջելով եւ Տարտանէլի վրայ հակակշիռ ուզելով:

Ամբողջ սահմանագլխու երկայնքին, որ իրարմէ կը բաժնէ Թուրքիան եւ Խ. Հայաստանը, թրքական Գ. բանակը կազմ ու պատրաստ է: Ծանր թնդանօթներ զետեղուած են, դաշտային եւ լեռնային խրամներ փորուած, թանքերու թակարդներ լարուած: Թուրքերը վճռած են կռուիլ մինչեւ յետին զինուորը, եթէ Ռուսիա պնդէ իր պահանջներուն վրայ:

Շրջանը ըրի այս վայրերուն, ուր նուազագոյն միջադէպ մը կրնայ ծնունդ տալ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը:

Թուրքիա ունի 600,000 հոգիէ բաղկացած բանակ մը: Զինուորներն ու սպաները մարզուած են: Տեսայ զիրենք, ուսումնասիրեցի եւ համոզուեցայ որ եթէ հարկ ըլլայ, քաջութեամբ պիտի կռուին: Թուրք զինուորները կ'ապաւինին լեռնոտ սահ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ԿՈՒԻԶԻԿԸ

### (ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Սրբազան գիրքերը կը վկայեն թէ առաջին դասակարգային պատերազմը մղուած է, Աստուծոյ եւ հրեշտակներու միջեւ: Եհովան ինքզինք յաղթական հռչակելով՝ պատժած է, անոնց աստուածանալու յանդգնութիւնը վերածած է օդաբնակ սատանաներու, կարգ մը արբանեակներ միայն վերապահելով իբրեւ գործակից:

Ստեղծագործութեան վարագոյրը այսպէս բացուած է կամ կարկտուած մարդկութեան դէխուն: Եւ մարդիկ որպէս «աստուածորդիներ» անխուսափելիօրէն պիտի գործէին իրենց տիպարին պէս, խանդարելով տիեզերքի հաւասարակշռութիւնը: Չկայ վայրկեան մը նոյն իսկ որ առանց պատերազմի անցնի: Այսօր հոս, վաղը հոն: Որովհետեւ՝ մարդիկ չեն կրնար մոգական կլոր գծէն դուրս ելլել. կեանքը վերածելով, ինքնաթաւալ մանէժի մը, երիվարի մը խոյանքը՝ կապտելով փայտի կառքի մը մէջ, բազմելով թռչող ձիերու, խոզերու, եզներու վրայ, անոնք նիզակ կը ճօճեն, ու կը զուարճանան զիրար փճացնելով, սկիզբէն ի վեր:

— «Այո՛, բայց այդ սահմանափակ շրջդարձէն դուրս, դիտողներ կան, որ կը տրամաբանեն եւ կը հակադդեն», պատասխանեց սեղանի խօսակից մը: Գիտէի, թէ ինչո՛ւ եկած էր մեր տունը այս տեղ Եզովբը: Քանի անգամ զգուշացուցած էի՝ տղաս. բայց անօգուտ: «Ան ինծմէ աւելի ուժեղ դուրս եկաւ»:

Ես վերապահութեամբ ու դիտմամբ կ'ընտրէի անվնաս խօսակցութեան նիւթեր: Պատերը ականջ ունին եւ անախորժ հետեւանքները անպակաս են: Պատերազմի օրէնքները խիստ են, եւ անգամ մը «կանչուողը» ետ չի դառնար:

Կար ժամանակ մը որ Աստուծոյ մասին կարծիք յայտնողը խարոյկով կը պատժուէր. բայց ներկայիս այդ բանը կը պատահի երբ մարդոց մասին խօսուի: Ոչի՛նչ, դարերն ալ իրենց մաշած շապիկները կը փոխեն: Սակայն առայժմ կաշիի խնդիր կայ միայն: «Իսի Լոնտր» անթելը ունկն- խնդիր կայ միայն: «Իսի Լոնտր» անթելը ունկնդրելը մահացու մեղք է, ինչպէս ատեն մը մեզի համար Զէյթունի անունը հնչելը, նոյնիսկ Թուրքը երբ ճաշակելու համար այսպէս նմանանուն պտուղը գնել ուզէր «վեր շու պ... տան օն փարայա», կ'ըսէր. եւ մենք փորձառու էինք:

Իմ զգուշաւոր ընդդիմութիւնս պատճառ եղաւ որ իր այցելութիւնը նօսրանայ, բայց մոռցած չէի զինքը, թէեւ իր տգեղ արտաքինէն շատ կը խորշէի:

Ոչ մէկ բրուտ պիտի մտածէր այդքան այլանդակ արարած ստեղծել: Թեւերը երկայն մինչեւ գարշապարը կը հասնէին: Ողնայարի տեղ տաճիկ ուղտի զոյգ սապատներ ունէր: Դիտելու համար կրիայի վիզը պատեանին մէջ քաշելով գլուխը սպառնական ձեւ մը կ'առնէր ու աչքերէն կը ցոլար դեղին ատելութիւն մը նողկալի, միշտ կրկնելով նոյն բանը.

— Եթէ զէնք մը ունենամ, պիտի տեսնեն թէ ես ո՛վ եմ:

Ես, իր Ֆիզիքական թերութեան վերագրեցի իր այդ ամբարտաւան յայտարարութիւնը:

Արդարեւ, ի՞նչ կրնար ընել տխեղծ թզուկ մը, երբ հսկայ քաղաքը շնչահեղձ կը տքար՝ շղթայուած կալանաւորի մը չարչարանքով: Երբ ամէն քայլին հսկող մը կայ. երբ իրիկուան բարեկամդ նոյնիսկ կասկածելի թշնամի մը կրնար ըլլալ առտուն: Եղբայրը եղբօր կը դաւաճանէր եւ պարզ մատնանշում մը կը բաւէր, անծանօթ տանջարաններու մէջ քաշելու համար չգործած յանցանքդ նոյնիսկ: Պարծանք հայութեան, մենք զերծ էինք այդ հիւանդութենէն:

Զէնք ունենալ կը բաղձար խեղճ տղան, երբ մարդի[illegible]պիտակաւոր առարկաներու վերածուած էին:

Իրիկունները հաւերուն հետ պէտք է ներս մտնէինք բացարձակ մութ լռութեամբ, ու մահացու անշարժութիւնը օրարձակին միայն վերջ կը գտնէր:

Գործաւորներ կային որ հազարի տերեւով կը սնանէին, չարաչար աշխատանքի տոկալով: Տաժանելի երթեւեկը մանաւանդ կատարեալ մղձաւանջ մըն էր: Սովորական երեւոյթ էր՝ շատ անգամ ծեր, աւելի շատ երիտասարդ անցորդներ մոմի պէս կը մարէին ու գալարուելով գետին կ'իյնային ուժասպառ, մանաւանդ Մեթրոյին մէջ, ուր սրտնեղ աճապարանք մը կայ: Բոլորին միակ մտածումն է «ե՞րբ տուն պիտի հասնինք», բայց ահա չարաբաստիկ ահազանգը կը հնչէ եւ գնացքը կանգ կ'առնէ:

Օրերը միշտ իրարու կը նմանին, տխուր ու տաղտկալի, անյոյս ու անարեւ:

Ներքնուղին խլուրդի մը ծակին կը նմանի: Մարդկային ամենաճախող ու վնասակար գիւտը որ գոյութիւն ունի: Միջանցքի մայթին վրայ խուռներամ ճամբորդներ կը վիճին, ժամանակը կը սպաննեն:

Հեռուէն՝ պատին վրայ կը նշմարեմ Յուդայի մատին պէս հաստ նետ մը. ճիշդ նախոյի լեզուին պէս երկժանի, կանգ առած վիրաւոր արծիւի նայուածքով Հայորդիի մը նկարին վրայ:

— «Ահա խռովարարները, եւ իրենց պետը Հայ մըն է»:

Այս տեսակ հրապարակային ատելավառ յայտարարութիւն մը, քիչ մը ամէն երկրի մէջ, պիտի նշանակէր «Ջարդեցէք, մանաւա՛նդ Հայերը»:

(1) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

մաններուն, ուր օգտագործելի անցքերը հազուագիւտ են, երկաթուղի չկայ եւ փոխադրութեան յատուկ ճամբաներն ալ սակաւ են։

Կարս, Արտահան եւ Էրզրում բանալիներն են Թրքական պաշտպանողականին։ Կարս կարեւոր բաժին մը ունի, քանի որ Ռուսիա գացող հովիտին կը տիրապետէ, եւ կառախումբերն ալ հոն կը պարպեն իրենց բերած զէնքերը, որոնք յետոյ կովակառքերով կը ղրկուին սահմանապահ ուժերուն։

Գ. բանակին ընդհ. բանակատեղին Էրզրում է, սահմանէն աւելի հեռու։ Թռչնաթիռ ակնարկով մը, Անգարայի եւ Էրզրումի միջեւ հեռաւորութիւնը 725 քիլոմ. է, երկաթուղիով՝ երկուքուկէս օր է ճամբորդութիւնը։ Կարսէն Արտահան 105 քիլոմեթր է, բայց փոխադրութիւնը կը կատարուի կովակառքերով, և չորս օր պէտք է ճամբան կտրելու համար։ Քամիոններ չկան եւ ճամբաները օգտագործելի չեն։ Երկաթուղի ալ չկայ, եւ տարին հինգ ամիս սահնակով պէտք է երթեւեկել։

Էրզրում-Կարս ճամբան, որ պատերազմի պարագային պիտի օգտագործուի զինուորական փոխադրութեանց համար, այնքան դէշ է որ քամիոնները կը հարկադրուին չբանիլ։

Հիմա ռուսական սահմանին վրայ ենք, վերջին պահակատեղը, ուր կը տարածուի Ռուսիա տանող մենաւոր դաշտագետինը։ Տասնապետ Քամէր Օրուն եւ տասը Թուրք զինուորներ պահակ կը սպասեն։ Սահմանային գիծը 800 մեթր է, եւ ռուսական կողմէն կը տեսնուին վ չաթելեր եւ անկէ անդին մշակուած եւ տափարակ գետին մը։ Հայ բնակչութիւնը ութ քիլոմեթր ետ քաշուած է։

## Երեք Մեծերու ժողովը Գերմանիոյ մասին

Ուրբաթ օր սկսաւ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն խորհրդակցութիւնը Լոնտոնի մէջ, Գերմանիոյ ճարտարագործութեան մակարդակի բարձրացման եւ Ռուրի մասին։ Առաջին նիստէն վերջ որ երեք ժամ տեւեց, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ խորհրդակցութեանց նպատակն է պատեհութիւն ընծայել որ Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնները կարենան բացատրել իրենց առաջարկները, իսկ Ֆրանսական կառավարութիւնը կարենայ յայտնել իր տեսակէտները։ Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանը մերժեց կարծիք յայտնել խորհրդակցութեանց մասին, իսկ ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց թէ առաջին նիստը յաջող անցաւ։

Ֆրանսա մինչեւ հիմա կ'ընդդիմանայ Գերմանիոյ տնտեսական վերակենդանացման եւ կարգ մը պայմաններ կ'առաջարկէ։ Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ բացորոշապէս յայտարարեց թէ մինչեւ որ համաձայնութիւն մը չգոյանայ չորս մեծ պետութեանց միջեւ, Գերմանիոյ տնտեսական ապագայի մասին, Ամերիկա ինքզինքը ազատ պիտի չզգայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու իր շրջանին մէջ։ Հետեւաբար, ամերիկեան տեսակէտով Գերմանիոյ ճարտարարագործական մակարդակին բարձրացումը պարզապէս ներքին խնդիր մըն է, անգլեւամերիկեան շրջանը կարելի եղածին չափ ինքնապահ դարձնելու համար երեք տարի։

Ֆրանսա նկատի առնելով իր շահերը, թէ ապահովութեան եւ թէ ազգ. տնտեսութեան տեսակէտով, կը պահանջէ նախապէս խորհրդակցիլ, Գերմանիոյ ճարտարագործութեան համար որեւէ մակարդակ որոշելէ առաջ։

Կը թուի թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը այժմ տրամադիր է նկատի առնելու Գերմանիոյ ճարտարագործութեան բարձրացման խնդիրը, եթէ գոհացուցիչ բանաձեւ մը գտնուի Ռուրի մասին (միջազգայնացում)։ Ֆրանսա կը պնդէ այս կէտին վրայ, որպէսզի համոզէ ժողովուրդը թէ իր երկրին ապահովութիւնը լրիւ նկատի առնուած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ։

Ժողովին գումարումէն 24 ժամ առաջ, Խ. Միութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, դիտել տալով թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը բռնաբարեն Փոցտամի համաձայնութիւնը։ Հակառակ այս բողոքին, երկու պետութիւնները որոշած են շարունակել խորհրդակցութիւնները։ Նախ պիտի քննուի զօղպատի արտադրութեան խնդիրը, յետոյ Ռուրի ածխահանքերուն վարչութեան հարցը։ Խորհրդակցութիւնները գաղտնի պիտի պահուին։

## Ջինուո՞ր թէ ջրհեղեղ

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ հարիւր ամերիկացի զինուորներ որոնք հազար ջորիներ կը տանին յունական բանակին համար, վերջին պահուն լուր առած են թէ Յունաստան պիտի երթան որպէս «հիւանդապահ» իրենց խնամած ջորիներուն։ Ուրիշ խօսքով, Յունաստան պիտի չմնան, այլ պիտի վերադառնան Ամերիկա, ջորիներր յունական ապահով նաւահանգիստ մը հասցնելէ վերջ։

Ջորիներէն հինգ հարիւրը եւ զինուորներէն 50 հոգի Ամերիկայէն ճամբայ պիտի ելլեն Սեպտեմբերին։ Մնացեալ հինգ հարիւր ջորիներն ալ պիտի փոխադրուին ուրիշ 50 զինուորներու միջոցաւ։

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւելի քան 50,000 թոն «խիստ ստիպողական ռազմական պիտոյքներ» ճամբայ հանուած են դէպի Յունաստան։ Կարաւանը կը բաղկանայ 12 զինուորական փոխադրանաւերէ որոնք ամերիկեան նաւահանգիստներէն մեկնած են Օգոստոսի կիսուն, ուտեստներով, բեռնակառքերով եւ ուրիշ նիւթերով, համագումար 20,000 թոն տարողութեամբ։ Ուրիշ կարաւան մը ճամբայ ելած է այս շաբթու, 30,000 թոն բեռով։

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

**17 ԱԶԳԵՐ** որոնք ատենէ մը ի վեր ժողով կը գումարէին Ժընեւի մէջ, Օգոստոս 22ին միաձայնութեամբ քուէարկեցին առեւտուրի միջազգային կազմակերպութեան նախագիծը։ Այս ծրագիրը համաշխարհային ժողովի մը պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Նոյեմբերին, Հավանայի մէջ։ Խ. Միութիւնը չմասնակցեցաւ Ժընեւի ժողովին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը բողոքագիր մը ուղղեց Դաշնակիցներու Վերստուգիչ Յանձնաժողովին, գանգատելով թէ Յունաստան զինուորներ կը համախմբէ սահմանագլուխին վրայ։ Մոսկուայի անթելը առջի օր հաղորդեց թէ ստուարաթիւ Թուրք զինուորներ կը շարժին դէպի Թուրքեւյունական սահմանագլուխը։ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնն ալ կը ծանուցանէ թէ նոր զօրագունդեր հասած են սահմանագլուխը եւ թէ Թուրք զօրքին կասկածելի շարժումները կը հաստատուին ամրութեանց շինութիւններով։

ՍՈՖԻԱՅԻ Դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովին խորհրդային պատուիրակը մերժեց անգլեւամերիկեան առաջարկ մը, որ կը թելադրէր վերաքննել Նիքոլա Փէթքովի դէմ տրուած մահավճիռը։ Խորհրդային պատուիրակը պարզապէս ներքին խնդիր մը կը նկատէ այս պարագան։

**4300 ՀՐԵԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ**, որոնք մերժած էին Ֆրանսական նաւահանգիստ մը իջնել, առջի օր ճամբայ հանուեցան դէպի Համպուրկ, համաձայն անգլիական վերջնագրին։ Անգլիական մարտանաւեր կ'ընկերանան երեք նաւերուն։ Տարագիրները մեծ դառնութեամբ լսեցին այս որոշումը։ Մէկը բրիտանական դրօշ մը պարզած էր, վրան կեռ խաչ մը շինելով։ Բոլորն ալ կ'ուզեն Պաղեստին երթալ։ Հրեաներու Ազգ. Խորհուրդը հրամայեց ծոմ պահել երկուշաբթի օր, իբրեւ բողոքի ցոյց։ Պաղեստինի մէջ բոլոր ճաշարանները եւ զբօսարանները պիտի փակուին եւ բողոքի ցոյցեր պիտի կատարուին։ Հեռագիրներ ուղղուեցան Միացեալ Ազգերուն, Լէոն Պլումի եւ ուրիշներու, որպէսզի համոզեն բրիտանական կառավարութիւնը որ ետ առնէ իր որոշումը։

ՀՆԴԻԿ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐԸ (Սիխ) 1500 Իսլամներ սպաննեցին Փէնճապի մէջ, «ակն ընդ ական»ի օրէնքին հետեւելով։ Կը վախցուի որ աւելի ծանր խռովութիւններ ծագին։

ՍԵՒ ԾՈՎԿԱՅԻ մեծ խայտառակութիւն մը երեւան հանուեցաւ Քլէրմոն-Ֆէռանի մէջ։ Ոստիկանութիւնը բռնեց 12,360 խոզեր, 6,466 եզներ ու կովեր եւ 1530 ոչխարներ, համագումար 500 միլիոն ֆրանք արժէքով։ Այս անասունները արտասահման պիտի ղրկուէին կամ սեւ շուկայ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ թղթադրամի քանակը, որ 50 միլիոն երկիլիոն լէյի բարձրացած էր, պիտի ըլլայ միայն 2,500,000,000, նոր թղթադրամով։ Օտար դրամներու սակերը որոշուած են այսպէս,— սթերլինը 505 լէյ, տոլարը՝ 150, ֆրանսական ոսկին՝ 977։ Քսան հազար հին լէյր մէկ նոր լէյ կ'արժէ։ — Ռումանիա վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նոր Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը քուէարկուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, հակառակ համայնավարներուն որոնք աւելի լայն ինքնավարութիւն կը պահանջէին։ — Վիճաբանութեանց ատեն երեսփոխան Ռընէ Մայէ մեղադրեց Ապտ-էլ-Քատէրը թէ Վիշի կ'երթար կուգար։ Այս վերջինը դայրանալով ցաւ յայտնեց որ իր հակառակորդը «դիակիզարան չէ փնտած»։

ԳԻՆԻՆ ազատօրէն պիտի ծախուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին — այգեկութքէն վերջ— սովորականը՝ 40 ֆրանքի...

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ծանօթ կազմակերպութիւնը, «Նոր-Տէսթուր», ժողովի հրաւիրելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ իրենք անկախութիւն կը պահանջեն առանց արիւնութեան, այլ բանակցութիւններով։

**4000 ՄԵԹՐ ԾՈՎՈՒՆ** տակ իջնելու փորձ մը պիտի կատարեն երկու Պելժիքացի գիտնականներ, Փիքար եւ Քոզին, Կուինիոյ ծոցին մէջ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին։

## Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

Յուլիս 1—10 շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները,—

Լիվռի.— Բար. 500, Քապիւսել.— Սար. 1000, Մարսէյլ.— Փափ. 500, Մել. 500, Փարիզ.— Ջար. 2000, Պրիւքսել.— Քար. 1200, Ն. Մ. 1200, Զեչ. 2200, Փափ. 1200, Փարիզ.— Սայ. 750, Մեհ. 1500, Լիվռի.— Կիւլ. 1500, Սէնթ Պրիզ.— Քան. 500, Սեն.— Փան. 1000, Մարսէյլ.— Քիր. 300, Պանեէօ.— Տէօ. Սեվռան.— Քէօ. Մարսէյլ.— Սօլ. 500ական, Լիոն.— Տոն. Ռոն.— Ճըն. 1000ական, Լա Ռոշէլ.— Սան., Գալվատոս.— Աուլ., Պոմոն.— Առաջ., Լիւար.— Քար., Իզէռ.— Ապր. 500ական, Պուրժէ.— Խոր. 300, Հալէպ.— Մեղ. 1200, Փարիզ 17.— Մալ., Փարիզ 9.— Մին. 1000ական, Շէր.— Թալ., Վալանս.— Թեր., Լիոն.— Կար. 500ական, Կապ.— Անթ., Լիոն.— Յովլ., Փարիզ 19.— Փափ., Պրիվասոն.— Ալթ., Սարսէլ.— Կար. 1000ական, Սեվռան.— Խլօ., Քաշան.— Ֆեր. 500ական, Սէնլու.— Փիլ., Ո. Ծ., Միր., Գ. Ե. 1000ական, Հ. Խ., Գ. Յ., Ս. Ս., Գ. Մ., Ս. Պ., Յ. Շ., Յ. Մ., Ն. Ն., Վ. Ե., Զեր., Գար., Փար., Գալ., Կ. Գ., Ա. Յ., Ս. Ս., Աղա., Նագ. 500ական, Փարիզ 20.— Քան. Փարիզ 18.— Քեհ., Մարսէյլ.— Տիւ. 1000ական, Լիոն.— Թաթ. 500։

## ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԿԻՐՑԻ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այն բոլոր Արաբկիրցիները, որոնք Ա. կամ Բ. կարաւանով կը մեկնին հայրենիք, կը խնդրուի, որ իրենց մեկնումը ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՆԵՆ ԱՌԱՆՑ ՅԱՊԱՂՈՒՄԻ, իրենց բնակած վայրի կամ շրջանի մասնաճիւղին։

Արաբ. Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան
նախագահ՝ Մ. Թադէոսեան
քարտուղար՝ Մ. Միքայէլեան,

Հասցէ.— M. Tatéossian, 134, R. Garibaldi, Lyon (R.)

## ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

### ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չափահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք։ Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947։




Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C. C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 26 AOUT 1947 Երեքշաբթի 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5119 Նոր շրջան թիւ 728 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԲԱՑ ՃԱԿԱՏՈՎ

Ի վերջոյ Հայկական Սփիւռքը իրաւունք ունի՞ կարգի դնելու իր տունը գրական, ինչպէս հանրային կեանքի մէջ։

Իրաւունք ունի՞ ազատ եւ անկախ մտածելու, իր ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու, իր վաստակը փրկելու։ Ի հարկէ աչքերը միշտ ընդհանրական հայրենիքին։

Նախ այս հարցումին պէտք է պատասխանեն անոնք որ նորէն ջուր եւ արիւն կը պղտորեն, Գրողներու Համագումարի ծրագրին առթիւ։

Համագումարի առաջարկէն շատ առաջ, մենք ամիսներով քրքրած ենք այս հարցը, որ հիմնական է մեզի համար, եւ որուն մօտենալ անգամ չեն ուզեր դաս մը «ուսումնականներ»։

Երեւան բացէ ի բաց յայտնած է իր դաւանանքը եւ կառչած կը մնայ անոր, ուրիշ ելք չունենալով։

Մենք տեսակէտ ունի՞նք թէ ոչ։

Ունի՞նք «ասելիք եւ անելիք», երբ Երեւան պատգամներ կ'արձակէ, առանց վերապահութեան, ցանկալին չփոթելով իրականին հետ.

— «... Անցել են այն ժամանակները երբ հայրենի հողէն դուրս կային մի շարք կուլտուրական օջախներ: Այժմ հայկական կուլտուրայի խակական օջախը Սովետական Հայաստանում է կեդրոնացած: Այստեղից է ճառագայթում լոյսը, այդ լոյսին են յառած արտասահմանեան հայ ընթերցողների եւ գրագէտների հայեացքները: Մենք այժմ ուսուցանողի դեր ենք կատարում ամբողջ հայ առաջաւոր մտաւորականութեան համար: Ինչքան ալ ուզեն մեր դէմ բարբանջել մեր թշնամիները, այսպէս է պատմութեան երկաթեայ տրամաբանութիւնը»: (Հմայեակ Սիրաս, «Սովետական Հայաստան՝ Ամսագիր, 1947 փետր.-մարտ)։

Ուրեմն «ուսուցանողի դեր»ը անոնց, ուսանելու պարտականութիւնն ալ մեզի...

Մինչդեռ, անողոք իրականութիւնը կ'ըսէ. — Եթէ մենք ունինք տասը սորվելիք, անոնք ունին քսան։ Ոչ միայն գեղարուեստական գրականութեան, այլեւ արուեստի, մշակման մէջ։ Եւ կրնանք ասպարէզ կարդալ, գոնէ հայերէն սորվեցնելու համար։

Այս յայտարարութիւնը չի նշանակեր ստորագնահատել կամ վարկաբեկել Խ. Հայաստանի գրական-գեղարուեստական վաստակը։ Չի նշանակեր դիրք բռնել, մէկը միւսին հակադրել։ Պարզապէս կը նշանակէ մէկ արժէքը լրացնել միւսով։

Եւ, ինչո՞ւ չէ, կը նշանակէ փրկել Արտասահմանի վաստակը, ի շահ նոյն հայրենիքին, որ ստիպուած է գրականութիւնն ալ յարմարցնել Կեդր. Կոմիտէի (Մոսկուայի) իշխանաստ հրահանգներուն։

«Նայիրի» ամսագրին կոչը — Համագումար — կը յաջողի՞ թէ ոչ, տարբեր խնդիր է։ Մտանանշուած դժուարութիւնները չեն խրտչեցներ մեզ։ Պարզ, հոգ չէ թէ սակաւաթիւ հանդիպում մը անգամ բաւական է, ճամբան հարթելու համար։

Եթէ նոյնիսկ շատ ուշանայ, միայն միտքերու փոխանակութիւնը գաղութէ գաղութ, մամուլով եւ թղթակցութիւններով, ամբողջ հորիզոն մը պիտի բանար քննացողներուն եւ կամկարներուն առջեւ։

Այդպիսի խօսարան - լսարանի մը շնորհիւ, Հայկական Արտասահմանի գրողները պիտի կրնային ընդհանուր գաղափար մը կազմել իրենց իրաւունքներու եւ պարտականութեանց մասին։ Պիտի կրնային փոխադարձաբար լուսաբանել շատ մը խնդիրներ։ Եւ ապահովաբար պիտի գտնէին ճամբան աւելի սերտ, եղբայրական կապեր հաստատելու Երեւանի հետ։

Ամէն պարագայի մէջ, ժամանակն է որ երեւանք բաց ճակատով, եւ մեր արժէքներուն կատարեալ գիտակցութեամբ։

Ոչ չռայլաբանութիւն այս կամ այն կողմէն, ոչ ալ կեղծիք, որ եւ է խնամակալութեան հովանին ապահովելու համար։

Ամէն բանէ առաջ պաշտպանութիւն բոլոր հայկական արժէքներու, — Մշակոյթ։ Ի հարկին ճակատամարտ անոնց դէմ որ կը փորձեն պղտորել Հայկական Մշակոյթին, մանաւանդ լեզուին ու գրականութեան հարազատ աղբիւրները։

Ինչո՞ւ կը խրտչին, երբ կը պահանջենք բոլոր ընդունակութեանց ազատ եւ ներդաշնակ զարգացում։ Այստեղ թէ այնտեղ։

Շ.

## ԸՆԿԵՐ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ մահուան պարագաները

### 20,000 ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պահուն Պէյրութէն հասած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, ողբացեալ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան պարագաներուն եւ յուղարկաւորութեան մասին (19 օգոստոս)։

Ն. Աղբալեանը ... ոչ եւս է (15 օգոստ.)։

Երէկ գիշեր Շթորայի իր բնակարանին մէջ (պատմական տունը) շատ տրամադիր է եղեր։ Բազմաթիւ բարեկամներ եղեր են, նոյն իսկ «պրիճ» են խաղացեր։ Կէս գիշերին, Աղբալեանը խոհանոց կ'երթայ լուացուելու համար, եւ կ'իյնայ, ու կը մնայ այդ վիճակին մէջ մինչեւ առաւօտ։ Crise cardiaque.

Սպասուհին առտուն կ'երթայ ըստ սովորութեան արթնցնելու ու չի գտներ անկողնին մէջ։ Կը կարծէ թէ արդէն մեկնած է. (որովհետեւ միւս օրը Պէյրութ պիտի իջնէ եղեր Ճեմարանին շէնքին համար)։ Երբ խոհանոց կ'երթայ, կը տեսնէ Աղբալեանը գետին ինկած։ Կը մօտենայ, կը հասկնայ ու կը սկսի պոռալ։

Բժիշկները առտուն կը հասնին եւ կը յայտարարեն թէ վեց ժամէ ի վեր մեռած է արդէն։

Ահաւոր է կորուստը։ Հսկայ մըն էր Աղբալեանը ու տապալեցաւ, եւ ցաւալին հոն է որ Աղբալեաններ դիւրին չեն ծնիր։

Օհանջանեանէն վերջ, Աղբալեանը։ Կորուստը անփոխարինելի է, ոչ միայն Կուսակցութեան, այլեւ բովանդակ հայութեան համար։

Այսօր, 19 օգոստոս, տեղի ունեցաւ ողբացեալ Նիկոլի յուղարկաւորութիւնը, մասնակցութեամբ հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն։ Իսկապէս ծովածաւալ բազմութիւն մը, մօտ 20,000 հոգի։

Պէյրութ այսպիսի յուղարկաւորութիւն եւ բազմութիւն չէ տեսած երբեք։ Ցուցումը անպարագրելի էր։ Բարձրաձայն լացողներ։ Լիբանանի կառավարութեան կողմէ ներկայ էին ոստիկանութեան պետեր՝ Հալէպ Ալի Շահլա եւ Ֆարաօն։

Ժամը 3ին հազարաւոր ընկերներ Աղբալեանի դագաղը Ամերիկեան հիւանդանոցէն ձեռամբարձ փոխադրեցին Ս. Նշան եկեղեցին։ Քաղաքին հայ խանութները եւ վաճառատուները փակ էին։ Բոլոր հայ եկեղեցիներուն զանգակները կը ղօղանջէին։ Շատ տխուր էր եւ տպաւորիչ, մանաւորապէս յարգանքի ձեւը բոլոր Հայերուն։

Թափօրը ճամբայ ելաւ ժամը 4ին. ոստիկաններու ջոկատ մը առջեւէն։ 150է աւելի ծաղկեպսակներ։ Յետոյ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Սկաուտներու ամբողջութիւնը, գայլիկներ։ Հայ Ճեմարանի շրջանաւարտները եւ աշակերտները։ Գաղափար մը տալու համար ըսեմ որ թափօրին մէկ ծայրը Սինէմա Ռոքսի դիմացն էր, իսկ միւսը Հայոց եկեղեցին։ Զտեսնուած թափօր։

Ժամը մօտաւորապէս 6ին հասանք գերեզմանատուն ուր խօսեցան շարք մը դամբանականներ։ Յետոյ աննկարագրելի յուզումի մէջ հողին յանձնեցինք Ն. Աղբալեանը, Հայր Աբրահամին գերեզմանին քով։ — Ս.

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին նուիրուած գրութիւնները խմբագրութեան հասցնել մինչեւ օգոստոս 31, որպէսզի չուշանայ բացառիկ թիւը։ Շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ վերջին լուսանկարէն ունեցողներ տրամադրէին։

### ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ՎԻԷՆԷՆ առաջին կարաւանով Հայաստան պիտի մեկնին 45 ընտանիքներ՝ 300 հոգի, համաձայն Le Dauphiné Libéré թերթին, որ նկարագրելով այս առթիւ կազմակերպուած հանդէս մը, կը գրէ թէ գացող Հայերը 5000 ֆրանք նուիրած են Ֆրանսայի հանրային խնամատարութեան։

### ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Եգիպտոսի գաղութէն այս տարուան առաջին կարաւանը պիտի մեկնի սեպտեմբեր 1ին, 1500 հոգի։ Իսկ երկրորդ կարաւանը սեպտ. 15ին, նոյնպէս 1500 հոգի։

## Յունաստանի Դահլիճը հրաժարեցաւ

### ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն շաբաթ օրուան թուականով. — Մաքսիմոսի դահլիճը հրաժարեցաւ իբրեւ հետեւանք երեք նախարարներու հրաժարման (Վենիզելոս, փոխ-վարչապետ, ազատական, Փափանտրէու, ներքին նախարար եւ նախկին վարչապետ, եւ Քանէլոփուլոս, օդանաւային նախարար)։ Թագաւորը խնդրեց Պ. Մաքսիմոսէն շարունակել իր պաշտօնը, մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը։

Վարչապետը յայտարարեց թէ երեք նախարարները գիր մը ուղղած էին իրեն, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — «Կացութիւնը ուշադրութեամբ քննելէ վերջ, այն եզրակացութեան եկանք թէ անհրաժեշտ է վերակազմել կառավարութիւնը, ամրապնդելու համար արտաքին վստահութիւնը եւ աւելցնելու ներքին արտադրութիւնը»։ Պ. Ցալտարիս, փոխ-վարչապետ եւ արտաքին նախարար, ընդդիմացաւ այս առաջարկին, առարկելով թէ՝ «դահլիճի վերակազմութիւն մը անօգուտ է օրուան այս ժամուն։ Ընդհակառակն, նախարարի մը տեղափոխութիւնը մէկ պաշտօնէն միւսը՝ պիտի չծառայէ հանրային շահուն»։ Յետոյ յայտարարեց թէ ինք համաձայն է որ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուին ապստամբներուն դէմ։ Ինք պահանջած է խափանել Աթէնքի երկու համայնավար օրաթերթերը եւ արգիլել ապստամբներու հրամանատարին՝ զօր. Մարկոսի ճառերուն հրատարակութիւնը։

⁂ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը կարծէ թէ Յունաստանի ապստամբները, որոնց վարիչները համայնավարներ են, կրնան ձեռք անցնել երկրին կառավարութիւնը, օգտուելով ներկայ պարագաներէն եւ արտաքին աջակցութենէ։ Նախարարութեան Մօտաւոր Արեւելքի բաժնին պետը, Հէնտըրսըն, այս հաւանականութեան մասին խօսեցաւ ձայնասփիւռ ճառով մը, երբ Յունաստանի կառավարութիւնը պառակտուած էր արդէն։ Այս առթիւ աւելցուց. — «Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ Յունաստանի մէջ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին գումարումէն առաջ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել։ Եթէ այդ միջոցները ձեռք առնուին Միացեալ Ազգերու անդամներու կողմէ, այդ չի նշանակեր թէ կ'անտեսեն ՄԱԿը»։

Այս իմաստով խօսած էր, մէկ օր առաջ, Ապահովութեան Խորհուրդին ամերիկեան ներկայացուցիչը, հասկցնելով թէ Մ. Նահանգները կրնան միջազգային գործողութիւն մը առաջարկել Միացեալ Ազգերէն դուրս, դադրեցնելու համար Յունաստանի ներքին կռիւները։

Պ. Հէնտէրսըն իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը շարունակ վեթօ դնելով կը խափանէ Միացեալ Ազգերուն ջանքերը՝ կռիւները դադրեցնելու համար։

### ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը օգոստոս 23ին պաշտօնապէս ամբաստանեց Եուկոսլավիան, Ալպանիան եւ Պուլկարիան թէ բռնաբարած են Յունաստանի սահմանները, ուժ տալով համայնավարական հրոսախումբերուն։ Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ միջազգային գործողութիւն մը կատարել, վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ։

Յայտարարութիւնը, որ կատարեալ վստահութիւն կը յայտնէ Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբի մեծամասնութեան տեղեկագրին, հրատարակուեցաւ Յունաստանի դահլիճին հրաժարումէն քիչ վերջը, բայց կապ չունի անոր հետ, շատոնց պատրաստուած ըլլալով։

Երեք հարեւան պետութեանց դէմ եղած ամբաստանութիւնները մասամբ հիմնուած են պալքանեան քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիրներուն վրայ։

⁂ Մաքսիմոսի դահլիճին հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, Պ. Ցալտարիս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աթէնքի ամերիկեան դեսպանին հետ։ Այս վերջինը բացատրեց թէ իր կառավարութիւնը միշտ զգուշացած է այս կամ այն անձնաւորութեան կամ կառավարութեան ուժ տալէ, բայց յիշեցուցած է թէ անհրաժեշտ է առաւելագոյն միութիւն։ Դեսպանը Թագաւորին հետ ալ տեսակցելէ վերջ, յայտարարեց. — «Ամերիկայի դիրքն է «առաջնորդել եւ մղում տալ»։

⁂ Վերջին լուրի մը համաձայն, Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուած է Պ. Ցալտարիսի, որ յայտարարեց. — «Այս տագնապալի ժամուն, որբաղան սկզբունքները վեր կը մնան կուսակցական նկատումներէ։ Պիտի ջանամ ներկայացուցիչներ առնել բոլոր հոսանքներէն։ Յունաստանի կացութիւնը աւելի ծանրացած է վերջին օրերս, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան վեթօներուն (մեր-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

# ՈՒԽՏԵԱԼԸ

(ԸՆԿԵՐ ԲԺ. ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ԹԵՀՐԱՆ, 14 Օգոստ. — Աստուածաշունչը ասում է, որ Աստուած աշխարհի ստեղծագործութեան վեցերորդ օրը ստեղծեց մարդուն յար եւ նման իր պատկերի:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երրորդութիւնը՝ Քրիստափորը, Սիմոնն ու Ռոստոմը 1890ական թուականներին ստեղծելով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ստեղծեցին նաեւ մի շարք յեղափոխական - քաղաքական գործիչներ, նոյնպէս յար եւ նման իրենց պատկերի:

Մտքով՝ հզօր, հոգով՝ վսեմ, զգացումներով՝ մաքրամաքուր, որպէս բիւրեղ, կամքով՝ կուռ, վեհ գաղափարներով օծուած, իսկ ամբողջ նկարագրով՝ անգերազանցելի:

Եւ մեր սիրելի ու աննման ընկ. Համօ Օհանջանեանը հէնց այդ լուսապայծառ փաղանգի հարազատ ժառանգն եղաւ: Նա մկրտուեց մեր Երրորդութեան գաղափարական աւազանում եւ ապա նրանց կենսատու շունչի տակ հասակ առաւ:

Եւ այդպէս էլ մնաց մինչեւ իր վախճանը:

Ապրեց մի շարք դժնդակ տարիներ, տեսաւ երեք մեծ պատերազմներ իրենց բոլոր արհաւիրքներով, չորս յեղափոխութիւններ իրենց գաղափարական, ընկերային-քաղաքական եւ բարոյական խոր ցնցումներով, որոնք «կաղնիներ» արմատախիլ արին, որոնք ահագին աւերներ գործեցին մարդոց մտաւոր ու բարոյական ըմբռնումների մէջ, — բայց մեր մեծ ընկ. Համօն երբեք չսայթաքեց, երբեք չընկճուեց եւ անյողդողդ կամքով քայլեց այն ուղիով, որ գծուած էր մեր ուսուցիչների հզօր ձեռքով: Քայլեց լի հաւատով եւ անձնուրաց նուիրումով հայ ժողովրդի ազատագրական սուրբ գործին:

Մեղմ ու բարեհամբոյր բնաւորութեամբ, լի խոր յարգանքով դէպի մարդ-անհատը, խնայող մարդկային արժանապատուութեան, — նա հմայիչ էր ու գերող առաջին իսկ հանդիպումից:

Մի իրանահայ գործիչ, որ յայտնի է իր կոյր ատելութեամբ դէպի Դաշնակցութիւնն ու Դաշնակցականները, Գահիրէում, գործի բերումով, հանդիպում է Համօին ու ծանօթանում նրա հետ եւ այնքան է հմայւում նրա վսեմ նկարագրով, որ իր վերադարձին Թեհրան, ասել էր.

— «Եթէ բոլոր Դաշնակցականները Բժ. Համօ Օհանջանեանի նման լինէին, ես Դաշնակցական կը դառնայի»:

Այո՛, հանրային կեանքը գեղեցկացնում են միայն ընկ. Համօի նման առաքինի ու բարձր նկարագրով գործիչները: Նրանք իրենց շուրջը ստեղծում են մի մթնոլորտ, ուր դիւրին է լինում շնչել, մի մթնոլորտ, որ խանդավառում է մարդոց եւ գործի, աշխատանքի մղում:

Այսօր, երբ մեր ազգային-հանրային կեանքը գաղթաշխարհում ներկայացնում է չափազանց մռայլ պատկեր, ընկ. Համօի անդառնալի կորուստը առաւել եւս զգալի է ու կսկծալի...

Որպէս մարդ, ընկ. Համօն առաքելատիպ էր: Միշտ հեզ ու վեհանձն, միշտ պատրաստ օգնելու իր մերձաւորին թշուառութեան մէջ, անկախ նրա ցեղային ծագումից, կրօնական դաւանանքից կամ ընկերային դիրքից, — բայց նա ցասկոտ էր ու աններող՝ անարդարութիւն գործողների հանդէպ:

Կարելի է ասել, որ նա թշնամի չունէր, թէեւ բազմաթիւ էին նրա գաղափարական հակառակորդները, որոնք սակայն մեծ յարգանք էին տածում դէպի նա:

Որպէս բժիշկ, ընկ. Համօն առաջին իսկ վայրկեանից կախարդում, հմայում էր հիւանդին ու ներշնչում յոյս ու հաւատ. ասել է թէ բժշկութեան կէս գործը արդէն կատարուած էր, մնացեալը կազմում էր գիտութեան բաժինը:

Որպէս հանրային գործիչ, մեր հանգուցեալ մեծ ընկերը նուիրել էր իրեն [illegible] ժողովրդի աշխատաւոր զանգուածների եւ մասնաւորապէս մեր մատաղ սերունդի կրթութեան ու դաստիարակութեան վեհ գործին, համոզուած, որ հայ ժողովրդի փրկութեան ամենահզօր զէնքը իր կեանքի դժնդակ պայմանների դէմ մաքառելու համար՝ գիրն ու գրականութիւնն է, ուսումն ու կրթութիւնը:

Եւ ահա 1900ական թուականներին, երբ ամբողջ Կովկասում, հանրային-քաղաքական կեանքի մէջ սկսուած էր մի աննախընթաց եռուզեռ, երբ մօտալուտ քաղաքական ազատութեան հովեր էին փչում, պէտք էր զգացւում տալ հայ հանրութեան գիտակից տարրերին ժամանակի ոգուն համապատասխան մտաւոր սնունդ: Այդ կենսական պահանջին ընդառաջելով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեռնամուխ եղաւ «Յառաջ» գրադարանի հրատարակչական գործին: Եւ, [illegible], աւելի համապատասխան վարիչ այդ գործի համար չէր կարող լինել քան ընկ. Համօն, որ գիտէր իր շուրջ համախմբել բոլոր կարող մտաւորական ուժերը: Եւ ահա նրա խելացի եւ եռանդուն ղեկավարութեամբ «Յառաջ» Գրադարանը կարճ ժամանակամիջոցում լոյս ընծայեց մի շարք արժէքաւոր գրական-գիտական հրատարակութիւններ, հազարաւոր օրինակներով, որոնք արագօրէն սպառւում էին ընթերցող հասարակութեան կողմից:

Այնուհետեւ, տարագրութեան օրերին, հայ գաղթաշխարհում, հետամուտ լինելով նոյն կրթական-դաստիարակչական նպատակներին, նա հիմը դրեց եւ ապա տարիներ շարունակ գլխաւորեց Եգիպտոսի «Համազգային» մշակութային Միութեան, որ կեանքի կոչուեց փրկելու օտար միջավայրերում դեգերող հայ տարագիր զանգուածներին ու նոր սերունդին ապազգայնացման եւ ուծացումի մահացու վտանգից:

Այդ «Համազգային»ն էր նաեւ, որ իր նիւթական միջոցներով թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ Պէյրութի Հայոց Ճեմարանին, որի հիմնադիրներն եղան մեր երկու վաստակաւոր ընկերները, Նիկօլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ:

«Համազգային»ը ապրեց ու գործեց իր մշտական նախագահի՝ ընկ. Համօի հմայքի տակ, ի յայտ բերելով բեղուն գործունէութիւն:

Որպէս յեղափոխական, ընկ. Համօն իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հայ ժողովրդի ազատագրութեան վեհ գործին եւ ծառայեց նրան համոզումով, հաւատով ու անվերապահ նուիրումով:

Ո՛չ բանտ, ո՛չ հալածանք, ո՛չ աքսոր դէպի հեռաւոր Սիբիր տաժանակիր աշխատանքների, չյուսահատեցրին նրան, ո՛չ էլ կոտրեցին նրա յեղափոխական կորովը. նա մնաց յեղափոխական առաջնորդի իր անսասան դիրքում:

Որպէս Դաշնակցական, նա իր երիտասարդութեան իսկ օրերին իւրացրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնն ու բարոյական վեհ ըմբռնումները եւ մնաց հաւատարիմ նրանց մինչեւ իր սգալի մահը: Արթուն պահակի նման նա պաշտպանեց այդ գաղափարաբանութեան հիմնական սկզբունքները՝ ժողովրդապետութիւնն ու ընկերվարութիւնը բոլոր յարձակումներից՝ աջից թէ ձախից:

Մասնաւորապէս նշանակալից են եւ անմոռանալի նրա այն հրապարակային ելոյթները, որոնց ժամանակ ծառացաւ ֆաշականութեան եւ նացիականութեան դէմ, որոնք սպառնում էին գաղափարական աւերներ գործել:

Այդ պատմական օրերին Հիթլերը իր շանթալից յաջողութիւններով արբեցած. Եւրոպայում մեծ զարկ տուեց դիկտատորական կարգուսարքի եւ ֆաշականութեան՝ ընդդէմ ժողովրդապետական ազատ կարգերի եւ շատերը շշմեցան ու յափշտակուեցան «ուժեղ ձեռքի» վարդապետութեամբ ու կարօտով...

Ահա՛ այդ ժամանակ էր, որ մեր մեծ ուխտեալը, ընկ. Համօն, հանդէս եկաւ Գահիրէում հրապարակային դասախօսութեամբ եւ, նիւթ առնելով Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան պատմութիւնը, համարձակօրէն ու մեծ հմտութեամբ պաշտպանեց ժողովրդական ու ընկերվարական գաղափարաբանութիւնն ու դատապարտեց դիկտատորական բռնակալ վարչաձեւը ու ֆաշական քայքայիչ վարդապետութիւնը:

Որպէս կուսակցական գործիչ, ընկ. Համօն միշտ եղել է մեր կուսակցութեան առաջին շարքերում:

Եղել է Կ. Կոմիտէների անդամ, տարիներ շարունակ գլխաւորել է կուսակցութեան վերին մարմինը՝ Բիւրօն, իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան ծանր օրերին ստանձնեց վարչապետի եւ արտաքին գործոց նախարարի պատասխանատու պաշտօնները:

Ահա՛ այսպէս մեր ողբացեալ անզուգական ընկ. Համօն ամբողջ կէս դար գործեց բուռն եռանդով ու նուիրումով եւ թողեց իր ետեւից անջնջելի հետքեր հայ ազգային, հանրային, քաղաքական ու մշակութային կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերում:

Կեանքի իմաստը նա տեսաւ աշխատանքի մէջ, յօգուտ իր մերձաւորի, յօգուտ իր ժողովուրդի, իր ազգի:

Լինելով միշտ ղեկավարի եւ առաջնորդի դերում, նա երբեք չխախտեց համեստութեան սահմանները: Զփնտռեց ո՛չ փառք, ո՛չ նիւթական ապահովութիւն: Բայց փառքը ինքը եկաւ ու պսակեց նրա ալեզարդ գլուխը...

Յոբելեաններ նա չունեցաւ, բայց միշտ մնաց յոբելեարի վիճակում, շրջապատուած ընդհանուրի անկեղծ յարգանքի ու ջերմ սիրոյ արտայայտութիւններով:

Մեր ժողովուրդը եւ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դեռ նրա մեծ կարիքն ունէր, բայց անողոք ճակատագիրը այլ կերպ տնօրինեց...

Եւ մարեց մի գեղեցիկ, մի առաքինի կեանք...

Զէթը կանթեղի մէջ հատաւ եւ լուսատու ճրագը մարեց...

Հայկական Պանթէոնի մէջ աւելացաւ մի նոր դամբարան, որ յաւէրժ մնալու է յիշատակելի սերունդների սրտերում եւ որն իր հմայքով դէպի ինք էր քաշելու բոլոր ազնիւ հոգիները, բոլոր նրանց, որոնք նրա պէս պատրաստ են լինելու սիրել ու պայքարել ազատութեան, եղբայրութեան եւ հաւասարութեան վեհ իդէալների համար:

ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

# ԾՈՎԸ

Զղջումն փութին մոռնամ սրտիս,
Երբ մեծութիւն կը տեսնեմ.
Անոր համար ահա ես հոս
Ծովուն դրացի եկեր եմ...:

Վ. Հ.

Արեւը մտաւ ծառազարդ բարձունքին ետեւը: Եւ իրիկնամուտը մեղրագոյն քօղ մը կը տարածէ ծովուն կապտաւուն քղանցքին վրայ:

Ան խաղաղ է հիմա: Ալ երկինք չեն պատճառեր չարանենգ ալիքները, որոնք այս առաւօտ մէկէն ի մէկ պղտոր ու փրփրոտ յարձակեցան կատաղօրէն ինչպէս եօթգլխանի վիշապ, ու քշեցին հեռացուցին ափերուն վրայ թառած կիսամերկ բազմութիւնը: Անոնք որ հեթանոս պաշտամունքով եկեր են լուացուելու Միջերկրականի ջուրերով: Կազդուրուելու ջերմաջերմ արեգակի բուժիչ ճառագայթներով:

Եկեր են ամէն վայրերէ: Մեծ մասով աշխատաւորներ: Երիտասարդներ ու տարէցներ: Մանուկներ:

Հորիզոնը վարդագոյն դեղին ու մելանագոյն նարօտ մը կապեց: Ծովը պճնուած է առագաստի երազկոտ հարսի մը նման ու կը խոկայ:

Ալիքները կ'օրօրուին մտերմօրէն գիրկ գրկի: Եւ իրենց գլխուն վրայ լոյսէ փալփուն զանակներ ունին:

Վերջալոյսը շառագոյն ամպեր կը թափէ: Ու գոյներ. գոյներ թափանցիկ ու մարմրուն:

«Երկնէր երկին ու երկիր. երկնէր եւ ծիրանի ծով»... Զեփիւռը կը թեւածէ մեղմօրէն: Ծովը կը զարնուի եզերքներուն: Ու կը լսուի ալիքներու միօրինակ փշփշոցը: Պահը գերազանցօրէն գեղեցիկ է ու հաղորդական:

Promenadeին աթոռները գրաւուած են:

Անձայն յափշտակութեան մէջ դէմքերը փոխուեր այլայլուներ են: Համրացեր են, աչքերը փակ ու խռովքոտ, խոր լռութիւն: Աշխարհիկ ոչ մէկ աղմուկ որ հոգիներու թովանքը ակէր:

Ընկողմանած նստարաններուն խորը, անէացած՝ մոռցած են իրենց եսը: Ու ցաւագինօրէն կը զգան ոչնչութիւնը իրենց ճղճիմ լինելութեան: թեան:

Տակաւին քիչ առաջ, անոնց մէջ կիրքի ծով աշխարհ մը կը բունկէր: Ու մարդ խլէզը իր նմանը տանջելու, անոր հոգին ու մարմինը գերեվարելու, խուրացնելու տենչովը ախտավարակ՝ զօրաւոր կը զգար ինքզինքը:

Հիմա: Այդ զգայութիւններէն պարպուած՝ աւերակ չէնք մըն է: Ինքն իր մէջ խորտակուած, անհոգի մարմին: Փոշի: Հիւլէ:

Անեզրին մեծութիւնը, անհունին անիմանալի խորհուրդը, զգետներ է զինքը: Ուրեմն... ինչո՞ւ այսքան ծով տառապանք: Դառնագին մարմնչումներ անվերջ: Որո՞ւ համար...

Ծովը կը գալարուի, կը սեղմուի, կը փշշայ: Ու բարկաճայթ փրփուր կը նետէ իր խուլ ու մունջ ափերուն վրայ:

Գիշերային հովը եկաւ ահա, ու կը սուլայ միմոզայի բոյրերով:

Հեռուն, մութին անսահմանութեան մէջ, լուսածածան մեծ աչք մը կ'երեւայ: Ամայի քարաժայռերուն մէջ կանգնած է ան, փարոսը:

— Փրկարար ուղեցոյց մոլար նաւերու: Փոթորկայոյզ գիշերներու յոյսի ճրագ անշէջ:

Խաւարը կը թանձրանայ հետզհետէ: Ալ չի տեսնուիր ծովը: Միայն սեւ աղջամուղջը: Սարսափներով լեցուն համայնակուլ վիհ: Ու կը լսուին խուլ ձայներ... Ծովը կը հառաչէ, կը տուայտի:

Թերեւս պիտի սկսին սուլիչները: Եւ թետիս ի զուր պիտի սպասէ Ոդեսեւսին, ծովուն անյատակ անդունդներուն մէջ անհետացնելու համար զայն: Այս վերջինը գիտէ վտանգը, մեղրով փակած է իր ականջները եւ անտարբեր է ծովի աստուածուհիին թովիչ հրաւէրներուն...:

Օդանաւի մը խժալուր անցքը կ'ընդմիջէ լռութիւնն ու երկիւղը: Կը քերէ ան երկնակամարը կարմիր, նարնջագոյն, կանանչ լոյսերով, ուր ցանցառ աստղեր կը պսպղան ու կը հսկեն խելօք աչուկներով:

Ու հոն, հեռաւոր հանդիպակաց վայրի աստուածներուն խաւարակուռ քաոսին քիրանը՝ արթուն ու լուսադեղ աչք մը կը ժպտի ու բացխփիկ կը խաղայ: Փարոսը կը դառնայ անդադար ներշնչելով կեանք եւ ազատութիւն ալեկոծ յուսաբեկ նաւերուն...:

Ո՛վ մարդկային աստուածեղէն հանճար: ստեղծագործ միտք, փոշի՛ որ բնութեան ուժերուն դէմ կը ծառանայ: Հիւլէ որ աշխարհքը կը նուաճէ:

Ու Մեծ Խորհուրդը Անսկզբին, Անվախճանին ահաւոր ղողով մը կը միւռոնէ հոգիս...

«Զղջումն փութին մոռնամ սրտիս»...:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

## Լուսանցքի վրայ

Նիւ Եորքի Ազգ. Երեսփ. Ժողովը քանի մը տարի առաջ որոշեց Նիւ Եորքի մէջ կանգնել մայր եկեղեցի մը եւ Ազգային տուն մը:

Երբ Ամերիկայի Հայոց առաջնորդը, Տիրան եպիսկ. կաթողիկոսական ընտրութենէն վերջ Հայաստանէն վերադարձաւ, իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը մէջ, խումբ մը Հայեր արդէն գործի անցնելով հաւաքեցին 70,000 տոլարի գումար մը: Ուրիշ անգամ, դարձեալ ճաշի մը մէջ, հաւաքուեցաւ 20,000 տոլար:

Ներդաշնակութիւնը ժամանակ մը եկաւ դադար տալու այս ձեռնարկին: Վերջերս Ամերիկայի հայութիւնը աշխուժով լծուած է գործի:

«Պէտք է տուն մը ունենանք, ուր մեր Աստուածը պաշտենք մեր հայրերու կերպով, ուր մեր մշակոյթը վառ պահենք:

«Մեր երիտասարդութիւնը պէտք ունի կեդրոնի մը, անոնք կը սիրեն իրենց ծնողաց ճամբով իրենց հասած աւանդութիւնը:

«Պէտք է ստեղծենք պայմաններ որ հայութեան շունչը ապրի անոնց մէջ:

«Այս ձեռնարկը ամերիկահայութեան գոյութեան համար մեծ ազդակ մը պիտի ըլլայ: Ամերիկահայութիւնը մեր ազգին մեծ օգուտ պիտի տայ, ինչպէս ցարդ»:

Այս խօսքերը Նիւ Եորքի հայ եպիսկոպոսինն են, ձայնասփիւռի մէջ ըսուած: Եկեղեցիի մը շինութիւնը այնքան չի խօսիր մեր սրտին որքան հայկ. մշակոյթի անունը: Քանի քանի սրբավայրեր մնացեր են անտէր: Այստեղ խօսքը հայ մշակոյթի, աւանդութեան եւ գաղութի պահպանման մասին է, սակայն:

Ցորչափ հայ գաղութներու մէջ կը պահուի հայկական ոգին, այնքան աւելի անոնք կռուաններ են հայութեան եւ հայրենիքի գաղափարներուն:

Հ. Բարեգործականն ալ լծուած է այս գործին եւ Պ. Լ. Կերտանի բերնով Նիւ Եորքի ձայնասփիւռին մէջ կ'ըսէ.

— «Պիտի շինենք գեղեցիկ եւ փառահեղ եկեղեցի մը, որպէսզի անցորդները անոր առջեւ կանգ առնեն եւ ըսեն.— Հայերը ի՛նչ որ ընեն, լաւ կ'ընեն»:

Կասկած չկայ որ այս վիթխարի քաղաքին մէջ գեղեցիկ հայկ. եկեղեցի մը հպարտութեան զգացում պիտի ներշնչէ Ամերիկա ծնած հայորդիներուն:

Իմ կարծիքով, հայկական տաճար մը ունի նաեւ տարբեր տեսակէտէ իր օգուտները: Եթէ Նիւ Եորքի մայր եկեղեցին վերարտադրութիւնը ըլլար, օրինակի համար, Անիի հռչակաւոր Մայր եկեղեցիին, զոր Կատրամիդէ Թագուհին շինել տուաւ, Ժ. դարու վերջերը, ասիկա պիտի ըլլար լաւագոյն դաս Թուրքերուն, որոնք ցարդ կը քանդեն Անիի աւերակներու կանգուն մնացած կոթողները:

Հայկական պարզ ու յստակ ոճով տաճար մը, սլացիկ որմասիւներով, պայտաձեւ աղեղներով, աղեղնաձեւ պատուհաններով, շատ աւելի գրաւիչ յիշատակարան մը կրնայ դառնալ քան «տարները զարմացնող» ամերիկեան հոգերանութեամբ յօրինուած մեծադանդուած շինութիւն մը, որոնցմէ շատ ունի Ամերիկա:

«Եւ կանգնեցաք տուն Աստուծոյ նորոգ եւ կենդանի ծնունդ հոգեւոր եւ արժան մշտենջենաւոր... ի յիշատակ Անիի Կաթուղիկէ Մայր Եկեղեցւոյ...»:

Նիւ Եորքի մէջ հայկական տաճար մը, հարազատ վերարտադրութիւն պատմական եկեղեցիի մը, բազմալեզու արձանագրութեամբ, լաւագոյն ձեւն է Հայու շինարար ոգիի արտայայտութեան:

Վ. ԱՐԵՒ.

## Ա. Ահարոնեանի 80-ամեակը Շտուտգարտի մէջ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ, 11 Օգոստ. (Յառաջ).— Օգոստոսեան արեւավառ օրուայ մթնշաղը մօտենում էր: Ճամբարի ծաղկատեսիլ հրապարակը լի էր խուռն բազմութեամբ: Նրանցից շատերին ծանօթ էր մեծաքանքար Աւետիս Ահարոնեանի գործը, իսկ ոմանք անձնապէս ճանաչում էին հայ վիպագրին: Համակրանքի ջերմեռանդութեամբ լցուած էին նաեւ մանուկները (դպրոցականները), որոնք դասարանում ծանօթացել էին նրան: Եւ ահա հանրածանօթ գրագէտի մասին դարնանային ծաղկունքի նման իրար յետեւից տեղում են շքեղաշուք յուշերը: Իսկ որոշ խմբեր էլ թւում են նրա մարգարտաշար գրքերի անունները:

Հանդէսէն մէկ ժամ առաջ բազմութիւնը թափօրով դիմեց դէպի թատրոնի դահլիճը, որ շատ հեռու չէր: Բացումը կատարեց ճամբարի վարչութեան նախագահը (Ս. Գ.):

Յոբելեարի կեանքի եւ գրական գործունէութեան մասին խօսեցաւ իր հայրենակիցը եւ ժամանակակիցը, Ա., որ վառ գոյներով պարզեց նրա մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը: Ապա ծանրացաւ նրա սկզբնական գրական-ազատագրական գործունէութեան վրայ, որն սկսած է Ահարոնեան 20-22 տարեկան հասակից: Ոչ միայն լսարանը, այլ եւ ինքը բանախօսը յուզուած էր արդէն, երբ խօսում էր նրա գործունէութեան առաջին պտուղների մասին: Ահարոնեան իբրեւ լայնամիտ հայրենասէր, երբեք ատելութիւն չէ տածած դէպի այլ ժողովուրդները, ընդհակառակն միշտ փայլուն մարդասէրի օրինակ է հանդիսացել բոլորի համար:

Բանախօսը շեշտեց այն գլխաւոր դերը զոր Ահարոնեան կատարել է աշխարհաբարի մշակման համար: Դրուատեց նրա շարադասութիւնը — ոճը, ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութիւնը եւ յուղականութեան հմայքը: Յիշատակեց նաեւ այն ուշագրաւ փաստը, թէ Ահարոնեան որպէս աշխարհատես գրող իր մէջ ամփոփում է թէ՛ Արեւելքի եւ թէ՛ Արեւմուտքի մշակոյթը, մի հանգամանք, որ նշանակալից է նաեւ համաշխարհային գրականութեան վերելքի համար:

— «Ահարոնեանը որպէս մարդ վերին աստիճանի համեստ է, սիրելի, անզուգական զրուցակից: խորամիտ եւ անվիճելի հռետոր, որի համար էլ արժանացել է «ոսկեբերան» տիտղոսին»:

Բանախօսը թուեց նրա բազմաթիւ արձակ ու չափածոյ երկերը, կանգ առաւ նրա արծարծած գաղափարների վրայ եւ իր հեղինակաւոր գնահատականները տուեց: Ահարոնեանը մեր գրական ռահվիրաներից մէկն է, փա՛ռք նրա ստեղծագործութեան:

Բանախօսը վերջացնելով, յանուն ներկայ բազմութեան մաղթեց որ աստուածային հրաշքով մը մեր վշտերգակը նորից գրիչ շարժելու կարողութեամբ օժտուի...

Գեղարուեստական բաժնում Ա. Ահարոնեանի ստեղծագործութիւններից կարդացուեցան եւ երգուեցան. Ա. Յարութիւնեան՝ «Արինոտ Թթխմոր», Տիկին Ժենիա՝ «Օրօրոցի երգը»: Իսկ Տիկին Ս. Սպենդարեանն ու մեներգիչ Գ. Գասպարեանը երգեցին Ա. Տատուրեանի եւ Ա. Իսահակեանի տրտունջի երգերից: Նուագի բաժնում Ա.ն անմահ Սայաթ-Նովայի «Թառամեցաւ»ով եւ Խ. Լալաֆարեան «Դուն էն Գլխէն»ով մեծ հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներին: Այնուհետեւ ճամբարի վարչութեան նախագահը կարդաց Տիկին Ա. Ահարոնեանին ուղարկուելիք բանաձեւը որ հանդիսականների կողմից ընդունուեց խանդավառութեամբ: Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին:

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

## ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

### ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Օգոստոս 16ին, Տէսինի մէջ բացուեցաւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ներկայացուցչական Ժողովը, մասնակցութեամբ Կեդր. եւ Հարաւ. Ֆրանսայի մասնաճիւղերու:

Բացի ներկայացուցիչներէն, ժողովին մասնակցեցան նաեւ խորհրդակցական ձայնով՝ 9 ընկերներ:

Մեր մասնաճիւղերէն ոմանք կազմալուծուած, ոմանք ալ թուլցած, եւ Կեդր. Վարչութիւնն ալ լուծուած ըլլալով, անհրաժեշտ համարուեցաւ Ներկայացուց. Ժողովի մը գումարումը, ինչպէս նաեւ Աժամեայ Կեդր. Վարչութեան ընտրութիւնը:

Ժողովին սկիզբէն ի վեր, ներկայացուցիչները ի յայտ բերին աշխատանքի, զոհաբերութեան բարձր տրամադրութիւն, ազգային շահերու նախանձախնդրութիւն եւ անօրինակ համերաշխութիւն: Օրինական ձեւակերպութիւններէ վերջ, օրակարգի բոլոր հարցերը լրջօրէն քննուեցան, համապատասխան որոշումներ տրուեցան եւ բոլոր խնդիրները լուծուեցան համարեա միաձայնութեամբ: Ի վերջոյ, ընտրուեցաւ շրջանիս գործադիր մարմինը—«Աժամեայ Կեդր. Վարչութիւնը»:

Անգամ մըն ալ շեշտուեցաւ թէ՝ Ֆրանսահայ շրջաններու մէջ, ուշագրաւ տեղ կը գրաւեն մեր մասնաճիւղերը իրենց խոր գիտակցութեամբ, հայրենասիրութեամբ, առողջ գաղափարաբանու-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

## ԿՈՒԶԻԿԸ

### (ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Հոս բոլորովին նոյնը չէ բարեբախտաբար: Մանուշեանի այդ պատկերին տակ անյայտ ըմբոստ ձեռքեր «Քու վրէժդ պիտի լուծենք մենք», գրած են: Խումբ մը մարդիկ վէճի բռնուած են այս միջոցին.— «ա՛յ, լէ սալօ՛ պանտի...» հազիւ կ'ըսէ հաստավիզ, ինքնավստահ երեւոյթով անցորդ մը: Դիմացէն քանի մը գլուխներ կը ցցուին, ուռած երակներով, դողահար շրթներով ու յուզումէն կարկամ ատամներուն մէջէն լուտանքներ կը տեղան, կ'ընդդիմանան հայհոյողներուն.

— «Այդ մենք ենք գալիս»:

Հոգիս կը հրճուի: Զուր չէ ուրեմն թափուած արիւնը, մէկի դէմ հարիւր, հարիւրի դէմ հազար, «պիտի լուծենք մենք ձեր վրէժը»:

Բայց եւ այնպէս խոհեմութիւն չէ պմէն տեղ աչտարակ բարձրանալ այս միջոցին եւ «ես Հայ եմ» պոռալ:

Դեռ քանի մը օր առաջ էր, երկու բարեկամներ տեղացի, վիճակ ձգած էին Յիսուսի պատմուճանին վրայ: Զարաբաստիկ ու աժան վիճակ.

— Գրաւ դրած ենք, բարեկամ, եւ քու խօսքդ վճիռ մը պիտի ըլլայ: Տեսնենք ո՞վ պիտի շահի շիշ մը գինին: Հայն ալ Հրեայ չէ՞ միթէ, դուք ալ Հրեայ չունի՞ք ձեր մէջ:

Բոլոր պատմագիտութիւնս կը սպառեմ հաստատելու համար թէ Հայը Հայ է ու Հրեան Հրեայ:

Գինին կորսնցնողը կը յամառի.

— Հապա ինչպէ՞ս Ֆրանսացի Հրեայ կ'ըլլայ եւ Հայ Հրեայ չըլլա՞ր:

Օրուան մամուլն ալ նոյն մոլուցքէն բռնուած է: «Հայը Արիական չէ»...:

Ո՞վ պիտի կասեցնէ այս զառանցանքը. ո՞վ պիտի կրնայ հակադդել այս նպատակաւոր եւ ոճրային վերադրումին, Պերլինէն Փարիզ, Հռոմէն Եգիպտոս, Վարշաւայէն Սթալինկրատ:

Հայը ամէն տեղ է ու հրէական ճամբան արիւնոտ, արիւնո՛տ:

Ով պատմահայր Մեծ Խորենացի. անմահութիւնը առանց հետեւորդի ի՞նչ արժէք ունի: Ինչպէ՞ս ուզեցիր որ Նոյի կարկտուած տապանը դիմանար Արարատի սառնամանիքի բարձունքներուն, երբ անոր կուրծքէն ժայթքող դարաւոր լաւան նոյնիսկ ձիւներու տակ մարած է:

Ի՞նչպէս կրցար երեւակայել որ թափառական ժողովուրդ մը իր աղջիկներուն հետ գինարբուքի մահիճ յարդարէ Շիրակի սրբազան դաշտին մէջ:

Եհովայի ստեղծած մեղքի պարտէզը Բիւրակնի հերոսական սարահարթը չէր կրնար ըլլալ: Ոչ ալ Խոստացուած Երկիրը իր ընտրեալ ժողովուրդին՝ Հայկի կալուածը: Քու աճապարանքիդ մէջ Եհովան խոստմնադրուժ հռչակեցիր, որովհետեւ Հրեաները երբեք չժառանգեցին մեր երկիրը:

Մենք ի՞նչով փարատենք կասկածը: Ի՞նչպէս հաստատենք հիմա մեր հայկականութիւնը. նախ մենք մեր մէջ: Լաւ որ մեր լեզուն մատչելի չէ ամէնուն...: Մանաւանդ ներկայիս, երբ Հրեաներ կ'ուզեն ապաստանիլ մեր ծոցը:

Մինչեւ ե՞րբ պէտք է լակեն մեր արիւնը գանազան ձեւերով, պատրուակներով:

Ոչ, «Արարատ լեռներ» ամէն տեղ կան բացի Յաւիտենական Հայաստանէն: Վահագնի ծնունդը վկայ: Հայաստան արդիւնքն է Արեւի ու Ծովու երկունքին, ու անոր օրօրանին՝ Մասիսի անմատչելի կատարին ոչ մէկ ջրհեղեղ իր ալիքները փշրած է:

Մենք Հայ ենք, ծագումով արփի ու Յաւիտենական ծովածաւալ:

Նստած անծանօթ մարդոց մէջ, լքուած անկիւն մը, տխուր մտքերով զառամած, Հայու աչքը այսպէս օգնութեան կը հասնի երբեմն ծակելով բոլոր թանձրութիւնները եւ անոր մէկ ճառագայթը նոյնիսկ կուգայ գլուխս բարձրացնել մայրական խնամքով:

Այն միջոցին որ ահազանգի վերջաւորութիւնը կը լսուէր, Կուզիկը յանկարծ դէմս ցցուեցաւ, մեծցած անկերպարան ու ինծի հետ կառաշար մտաւ. դժնեսեսիլ քրքիջով.

— Ի՞նչպէս, զէնք մըն ալ դուն չէ՞իր ուզեր ունենալ հիմա:

Ծակատս կը շփեմ. աչքերս կը դալարուին, գիշեր է եւ առտուն գործէն ուշացողը կասկածելի է միշտ: Կը փակեմ աչքերս, Կուզիկը կը խլրտայ մէջս: Մատի ուժգին հարուած մը կուտայ լեարդիս վրայ, ու անհամաչափ երկար ցուցամատը կ'երկարէ դէպի դուրս, Մխսաքի ուրիշ մէկ պատկերը ցուցնելով: Հոս անոր աչքերը փորած են եւ փշրուած այտոսկրին վրայ տիղմ քսած են. թերեւս սրունգով քացախախառն ջուր խմած միջոցին եղած է. «Տէր, հեռացուր այս բաժակը ինծմէ»...:

Անօթութեան տառապանքը այնքան գրգռած էր երեւակայութիւնս որ, դէմս նստող անծանօթը Կուզիկին հետ կը շփոթէի: Մինչդեռ ան մեր թաղին մէջ կը բնակէր ու հոն ալ կ'աշխատէր... այսքան հեռուներ ինչո՞ւ պիտի գար. ան ալ այս ժամուն:

Բայց եւ այնպէս զարմանալի բան, իր հետքերը ամէն կողմ կը տեսնէի: Ան սովորութիւն ունէր մեքենաբար թղթի մը կտորը, Մեթրոյի գործածուած տոմսակը, V-ի կամ զոյգ խաչի վերածելով գետին նետել ջղաձգօրէն: Այդ խորհրդաւոր նշաններ ամէն տեղ կարելի էր գտնել այժմ, ամէն տեղ:

(2) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

թեամբ եւ սրբազան աւանդապահութեամբ եւ թէ իրենց վերապահուած է կարեւոր դեր մը։

Քննուած բոլոր հարցերը ըստ կարգի եւ ըստ իրենց այժմէութեան, պիտի հաղորդուին մեր բոլոր մասնաճիւղերուն եւ մասնաճիւղ չունեցող վայրերու մէջ անհատ ընկերներուն։

«Գործս կէս մնաց», պատգամած է մեր անմահ ազգային հերոսը, Զօր. Անդրանիկ։

Ջանանք դառնալ հարազատ ժառանգորդը անմահ հերոսին եւ այն բոլոր հազարաւոր նահատակներուն, որոնք իրենց հերոսական մարտնչումներով, խիզախութեամբ, առասպելական անձնուրացութեամբ եւ քաջութեամբ, իրենց կեանքն ու նուիրական արիւնը չխնայելով, հիմնեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ պարգեւեցին 1918 Մայիս 28ի ոսկեղինիկ դարագլուխը, մեզի կտակելով մեր դարաւոր երազին իրականացման վսեմ պարտականութիւնը։

Ներկայացուցչական Ժողովը հաստատեց, որ մենք այսօր ալ կանգնած ենք բարձրագլուխ եւ անյողդողդ եւ պատրաստ ենք նոր զոհողութեանց, հնարաւոր սահմաններու մէջ, զօրավիգ հանդիսանալու ներկայ փոքր, բայց հզօր Հայրենիքին, մեր մասնակցութիւնը բերելով Հայկական Դատի հետապնդումին, Հայաստանի վերաշինական գործին ու Ներգաղթին։

Այն մասնաճիւղերը որոնք ցարդ կազմալոյծ կը մնան, կը թելադրենք՝ անյապա՛ղ վերակազմուիլ եւ տեղեկացնել Առժ. Կեդր. Վարչութեան։

Այն անհատ ընկերները եւ համակիրները որ կ'ուզեն անդամակցիլ մեր Միութեան, պէտք է յարաբերութեան մտնեն մեզի հետ։

«Միութեանս կրնան անդամակցիլ երկու սեռէ ա՛յն բոլոր անձերը, որոնք կ'ընդունին Միութեանս ծրագիրն ու կանոնագիրը եւ կը նպաստեն մեր նպատակներուն իրագործումին։

Դէպի գո՛րծ ուրեմն, զինակից ընկերներ։

Կեցցէ՛ մեր հազարաւոր մարտիկ եւ կամաւոր, նահատակ ընկերներու ջանքերով եւ արիւնով հիմնուած Հայաստանը։

Կեցցէ՛ բազմաչարչար եւ ազատատենչ հայ ժողովուրդը։

Կեցցէ՛ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը։

Դիւան Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Ներկայացուցչական Ժողովի

Յ. Գ.— Առժ. Կեդր. Վարչութեան հասցէն՝ Ouzounian, 53, Rue Lafayette, Vienne (Isère).

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

ժում)։ Այդ վէթօները ծառայեցին խրախուսելու աւազակները (ապստամբներ)։ Կացութիւնը մեծապէս փոխուած է վերջին երկու ամիսներու ընթացքին »։

⁂ Աթէնքի Ոստիկանութիւնը վերջապէս ձերբակալեց Թունդ աջակողմեան հրոսապետ մը, Սթէֆանոս Բալապալիքիս, որ 12 անգամ մահուան դատապարտուած է եւ որուն ձերբակալման համար 15 միլիոն դրախմի (3,600,000 ֆրանք) պարգեւ խոստացած էր կառավարութիւնը։ Բալապալիքիս ամբաստանուած էր իբրեւ գործակից Գերմանիոյ, գրաւման շրջանին։ Կատաղի թշնամի համայնավարներուն, պայքարը կը շարունակէր ձախակողմեան տարրերուն դէմ Վոլոյի լեռներուն մէջ, եւ մինչեւ հիմա յաջողած էր խուսափիլ կառավարական զօրքին հետապնդումներէն։

⁂ Աթէնքի թերթերը կը հաղորդեն թէ 25 ապստամբներ սպաննուեցան Նիկրիթայի մէջ, երբ կրակի կը տրուէին 33 տուներ։

## Ալժերիոյ վարչաձեւը

ՈՒԹ ԻՍԼԱՄ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԷՆ

Շաբաթ օր, Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան ծրագրին քննութեան ատեն, ութ իսլամ երեսփոխաններ տեղի քաշեցին, անբաւական գտնելով նախագծի առաջին յօդուածը, որ կը սահմանէ գաղթավայրին նոր կարգուսարքը։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, կարգ մը իսլամ երեսփոխաններ կատարեալ անկախութիւն պահանջեցին։ Արաբ համայնավար մը թելադրեց Ալժերիան վերածել « Հողային հաւաքականութեան մը »։ Երկու ընկերվարական երեսփոխաններ առաջարկեցին « Հողային հաւաքականութիւն մը Ֆրանսական Հանրապետութեան, կազմուած անդրծովեան նահանգներէ »։ Ժողովին քուէարկած բանաձեւն է.— « Ալժերիա կը կազմէ շարք մը նահանգներ քաղաքային հիմնական օրէնքով, ելմտական ինքնավարութեամբ եւ մասնաւոր կազմակերպութեամբ մը որ պիտի սահմանուի յառաջիկային »։

Անկախութեան կուսակիցները բան չեն հասկնար այս նրբութիւններէն։ Բողոքող իսլամ երեսփոխաններուն ներկայացուցիչը, Պէնչէնուֆ, յայտարարեց.— « Քուէարկուելով կառավարութեան նախագծին առաջին յօդուածը, մեր ժողովուրդը կը մնայ գաղթային վարիչներու տիրապետութեան տակ։ Հետեւաբար մենք հարկադրուած ենք այլեւս չմասնակցիլ։ Այսպէս ընելով մենք երբեք չենք ուզեր ճնշում բանեցնել Ազգ. Ժողովին վրայ, բայց, գիտակից մեր պատասխանատուութեան, մենք չենք ուզեր մեր մասնակցութեամբ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ որ եւ է ձեւով համաձայն ենք կառավարութեան ծրագրին »։

Այս յայտարարութենէն վերջն էր որ հեռացան իսլամ երեսփոխանները։ Վիճաբանութիւնները շարունակուելով, քուէարկուեցան օրէնքին 2, 3, 4 եւ 5 յօդուածները։ Այս առթիւ քուէարկութեան իրաւունք տրուեցաւ իսլամ կիներուն, հետեւեալ նրբութեամբ,— Ալժերիոյ ապագայ Ազգ. Ժողովին կը մնայ ճշդել այդ իրաւունքին գործադրութեան պայմանները։

Թերթերը կը գրեն թէ առնուազն 105 փոփոխութիւններ առաջարկուած են սկզբնական ծրագրին վրայ, եւ կան չորս անջատ սահմանադրութիւններ, թէեւ Ազգ. Ժողովը կառավարութեան նախագիծն ընդունեց։ Այս վերջինը մօտաւորապէս հիմնուած է զօր. տը Կօլի 1944ի ծրագրին վրայ, որ կը տրամադրէ երկու անջատ ժողովներ, մէկը Իսլամներուն, միւսը Եւրոպացիներուն համար։

Հակառակ Իսլամներու եւ համայնավարներու ընդդիմութեան, Ազգ. Ժողովը քուէարկեց նաեւ այն յօդուածը որ կուսակալ մը կը նշանակէ, իբրեւ ներկայացուցիչը Ֆրանսական Հանրապետութեան։

## Ռումանիա վաւերացուց Հաշտութեան դաշնագիր

Ռումանիոյ Երեսփ. Ժողովը մասնաւոր նիստ մը գումարելով օգոստ. 23ին, միաձայնութեամբ վաւերացուց հաշտութեան դաշնագիրը։ Բացատրելով հողային փոփոխութիւնները, Պ. Թաթարէսքու, արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Ռումանիոյ արեւելեան սահմանները հաստատուած են այնպէս ինչպէս 1914ին եւ թէ Խ. Միութիւնը այլեւս պահանջներ չունի։ Թրանսիլվանիան ամբողջովին վերադարձուած է Ռումանիոյ, ինչ որ յաղթանակ մըն է կառավարութեան եւ ժողովուրդին համար։ Պ. Թաթարէսքու մասնաւորապէս շեշտեց որ Խ. Միութիւնը աջակցեցաւ Թրանսիլվանիան ետ առնելու համար, թէեւ Հունգարիա 22 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն կը պահանջէր։ Այս առթիւ արտաքին նախարարը առաջարկեց շնորհակալութիւն յայտնել նաեւ միւս մեծ պետութեանց, որոնք ի վերջոյ միացան Ռումանիոյ տեսակէտին։

Գալով հարաւային Տոպրուճայի, որ ձգուած է Պուլկարիոյ, Պ. Թաթարէսքու ըսաւ թէ ներկայ դաշնագիրը վերջ կը դնէ այն խոր թիւրիմացութեան որ կը տեւէր 25 տարիէ ի վեր, խանգարելով յարաբերութիւնները հարեւան պետութեան հետ։ Յետոյ բացատրեց թէ նոյն իսկ եթէ Ռումանիա պարտուեցաւ միացեալ ազգերուն դէմ մղուած պատերազմին մէջ, յաղթականներուն կարգն անցաւ կռուելով Առանցքին դէմ։ Հետեւաբար արդար չէր զինաթափ ընել զայն։ Նախարարը դանդատեցաւ նաեւ որ Փարիզի խորհրդաժողովը իրաւունք չտուաւ հատուցումներ պահանջելու Գերմանիայէն, մինչդեռ Ռումանիա պարտաւոր է հատուցանել Դաշնակիցներուն կրած վնասները։ Ուրիշ անիրաւութիւններ ալ մատնանշելէ վերջ, նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի պայքարի անոնց բարեփոխման համար, բայց այժմէն կ'ընդունի դաշնագիրը, որ կը բանայ Միացեալ Ազգերու դուները Ռումանիոյ առջեւ։ Երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքին վրայ.— Ամենասերտ յարաբերութիւններ Խ. Միութեան հետ և բարւոք յարաբերութիւններ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն, եւ մասնաւորապէս դանուբեան աւազանի դրացիներուն հետ։ Իսկ ներքին քաղաքականութեան մէջ, կառավարութիւնը պիտի յարգէ իր պարտաւորութիւնները փոքրամասնութեանց հանդէպ, եւ պիտի ջանայ հաստատել ընկերային արդարութիւն եւ ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն։

⁂ Պուլկարիոյ խորհրդարանն ալ բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ, հաշտութեան դաշնագիրը վաւերացնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԻ անգլիական դեսպանը նորէն բողոքեց նախկին նախարար Փէթքովի մահավճիռին դէմ, վերաքննութիւն պահանջելով։ Դաշնակից վերստուգիչ յանձնաժողովին անգլիական պատուիրակը, զօր. Բարըրթըն, նամակ մը ուղղելով խորհրդային պատուիրակին, զօր. Զերեփանովի, դիտել կուտայ թէ՝ « Դուք կամայականօրէն մերժելով խնդիրը քննել նոյնիսկ յանձնաժողովին մէջ, շատ ծանր պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնէք »։ Սոֆիայի ամերիկեան ներկայացուցիչին յանձնարարուեցաւ բողոքել Պուլկարիոյ Հանրապետութեան նախագահին, իսկ Մոսկուայի դեսպանը պիտի բողոքէ Մոլոթովի։ Նիքոլա Փէթքով, որ կախաղանի դատապարտուեցաւ, անդամ էր Պուլկարիոյ Հայրենասիրական Ճակատի դահլիճին, բայց հրաժարեցաւ 1945 սեպտեմբերին, ամբաստանելով կառավարութիւնը թէ համայնավարներու տիրապետութեան տակ ինկած է։ Հակառակորդները կ'ամբաստանեն թէ դաւ մը սարքած էր, կառավարութիւնը տապալելու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ շարք մը հանդիսութիւններ կատարուեցան կիրակի օր եւ ժողովուրդը մինչեւ առաւօտ պարեց։ Մասնաւոր այցելութիւններ կատարուեցան Ռոմէնվիլ եւ Մոն Վալէրիէն, յարգելու համար Դիմադրութեան Ճակատի զոհերուն եւ գնդակահարուած հայրենասէրներու յիշատակը։

Օր. ՊԱՅԾԱՌ ԳԸՐԸՔՃԵԱՆ
Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՋՈՒԿԵԱՆ
Նշանուած
Թաւրար 10 օգոստոս 1947 Լիոն

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ խմբագրատուն կը հրաւիրուի ընկ. Հայկ Օհանեան։

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՁԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ



«ԱՐԵՒԵԼՔ» Տարեգիրք

Հալէպի «Արեւելք» օրաթերթը, ձեռնարկած է հրատարակութեան տարեգրքի մը, որ լոյս պիտի տեսնէ 1947 Դեկտեմբերին։

Տարեգրքի խմբագրութիւնը կը խնդրէ այս առթիւ ֆրանսահայ գրողներէն՝ փութացնել իրենց աշխատակցութիւնը, մինչեւ 25 Օգոստոս, B. P. 470, Alep (Syrie) հասցէին։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը

Ընկեր Գարեգինի ագարակը, Անթիպ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. Յակոբեան և Գ. Խուրլուեան

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 27 AOUT 1947 Չորեքշաբթի 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5120 Նոր շրջան թիւ 729 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ

Թրքական մամուլը անդադար «նորութիւններ» կը հրատարակէ միջազգային կացութեան մասին, յանգելու համար նոյն եզրակացութեան, — ուշ կամ կանուխ փոթորիկ մը պիտի պայթի Թուրքիոյ գլխուն:

Վերջերս առիթ ունեցանք զանազան արտատպումներ կատարելու: Այսօր եւ վաղը պիտի կարդաք երկու յօդուածներ եւս, մէկը միւսէն խօսուն: Բոլորն ալ արտայայտիչը նոյն մտահոգութեանց:

Մարդիկ այնքան կասկածամիտ են դարձեր, որ աջ կը դառնան, ձախ կը դառնան, պատերազմի հոտ կ՚առնեն: Եւ տեսութիւններ, գուշակութիւնե՜ր, մասնագիտական կարծիքներ:

Այսպէս, շաբաթաթերթ մը, «Միլլէթ» գրութիւն մը հրատարակած էր վերջերս, հետեւեալ խորագրին տակ. — «Ռուսիա կրնա՞յ երրորդ պատերազմի մը մտնել»: Յօդուածին ստորագրութիւնը, — «Խումբ մը զինուորական մասնագէտներ»:

Յօդուածը շատ երկար է եւ քիչ-շատ մասնագիտական հանգամանք ունի: Եզրակացութիւնները անշուշտ անսպասս են... Խ. Միութեան համար: «Ռազմագիտական տեսակէտէն քննելով խնդիրը, Խ. Ռուսիա չի կրնար տոկալ նոր պատերազմի մը»:

Իբրեւ պատճառաբանութիւն՝ ութ «որովհետեւ»ներ: Բայց եւ այնպէս, «Ռուսիա կրնայ պատերազմի ձեռնարկել»: Եւ նորէն «որովհետեւ»ներ: Եւ այնուհետեւ բուն հարցը.

— «Կը հետեւի թէ Թուրքիոյ քաղաքական աշխարհագրական դիրքը առաջնակարգ կարեւորութիւն պիտի ստանայ յարձակողական թէ պաշտպանողական պատերազմներու ընթացքին: Այս պատճառով Դաշնակիցները, որոնք Ռուսիոյ դէմ պատերազմելու դիրքին մէջ կը գտնուին, պարտաւոր են Թուրքիան պաշտպանել ոչ միայն ընդդէմ յարձակումի, այլ եւ պարտաւոր են օգնել անոր՝ զայն փրկելու համար բարոյական փլուզումէ: Մէկ խօսքով, խիստ բնական է որ անոնք ոտքի վրայ պիտի պահեն Թուրքիան եւ անոր պաշտպանութեան փութան»:

«Մասնագէտներու խումբը» զանազան ծրագիրներ վերագրելով Խ. Միութեան ընդդէմ Թուրքիոյ, կը յանգի նոյն եզրակացութեան ինչ որ «Մէմլէքէթ»ի զինուորական աշխատակիցը.

— «Մեզի կը մնայ կատարեալ պաղարիւնով վստահիլ միայն թուրք բանակին, որովհետեւ նուազագոյն հաւանականութիւն չկայ որ Ռուսիա կարենայ շահիլ ապագայ պատերազմը»:

Այս ինքնավստահութիւնը անշուշտ անոր համար որ, Դաշնակիցներու «օժանդակութիւնը մեզի կրնայ հասնիլ ամէնէն կանուխը 45 վայրկեանէն, ամէնէն ուշը 24 ժամէն»:

Ինչպէս կը տեսնէք, Թուրքիոյ քաղաքական թէ զինուորական վարիչները լաւ սերտած են իրենց դասը: Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ Մ. Նահանգներն ալ պարտք սեպեցին իրենց պաշտպանութեան տակ առնել Թուրքիան, համաձայն Թրումընի վարդապետութեան:

Իրենց չար բախտէն, ամերիկացի թղթակիցներն ու մասնագէտները նոյնքան լաւատես չեն երեւար Թուրքիոյ հաղորդակցութեանց, նոյնիսկ բանակին եւ անոր սպառազինութեանց մասին:

Ընթերցողները կը յիշեն երկու ամերիկացի թղթակիցներու տեսութիւնները, որոնք հրատարակուեցան ՅԱՌԱՋի մէջ: Վերջինը, մանաւանդ, որ անձամբ շրջած էր «արեւելեան նահանգները», շարք մը վերապահումներ կը յայտնէր:

Նոյնքան յոռետես կ՚երեւան Զօր. Օլիվըրի պաշտօնակցութեան անդամները, ինչպէս կը յայտնեն ամերիկեան թերթերը:

Այդ աղբիւրներուն համաձայն,

1. Թուրքիան «ողորմելի վիճակի մէջ է», ճամբաներու և հաղորդակցութեանց տեսակէտով:

2. Սոխողաբար պէտք ունի արդիական նաւահանգիստներու: Եղածները չեն կրնար գոհացնել ներկայ պահանջները:

3. Բանակն ալ կը կարօտի ստիպողական բարենորոգումներու, մասնաւորապէս մեքենաշարժ ուժերու տեսակէտով:

4. Կը կարօտի ցամաքային եւ ծովային խարիսխներու, ռազմագիտական կեդրոններու մէջ, պաշտպանուելու համար օդանաւային յարձակումներու դէմ:

Շ.

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ՈՍԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Ինծի համար, մինչեւ այսօր ալ գոց գիրք մըն է Օսմ. կայսրութեան երբեմնի թղթատարական նախարարը:

Բոլորն ալ գովեստով կը խօսէին իր մասին, երբ այդ բարձր պաշտօնը կը վարէր: Մահէն վերջ շատ մը ներբողականներ:

Ես առաջին եւ վերջին անգամ տեսած եմ զինքը Կարին, եւ յետոյ Մուշ, Ս. Կարապետի վանքը, երբ եկած էր իբրեւ ելմտական քննիչ «Արեւելեան Նահանգներու»:

Վանքին մէջ, օր մը ճաշի հրաւիրուած էր մեր հրշէկ խումբին հետ: Յանկարծ հարցուց.

— Ի՞նչպէս անցաք Արածանին:

— Հագուստները հանեցինք, մինչեւ վիզը ջուրի մէջ քալեցինք անցանք:

— Պարոն Ռոստո՞մն ալ:

— Այո, ընկեր Ռոստոմն ալ, ինչպէս սա գլպըցականները:

—Իրա՛ւ, իրաւ քաջ մարդ է եղեր ձեր Ռոստոմը: Գիտէ՞ք ես ի՛նչպէս անցայ: Երկու ձիաւոր ոստիկան զինուոր առջեւէս, երկուք ալ ետեւէս: Հապա եթէ բան մը պատահէ՜ր...

Ուրիշ գիծ մը:

Փայլակ Միքայէլեան, երիտասարդ գրագէտը հիւծախտաւոր, պատսպարուած էր Կրընոպլի մէկ հիւանդանոցը:

Կը պատմէր թէ Ոսկան պէյ իր հօրեղբայրն է (կամ մօրեղբայրը), բայց պատասխան անգամ չի տար գրած նամակներուն: Եւ խեղճ տղան իր բախտակից հիւանդները կ՚ածիլէր, ծախքերը հանելու համար: Միեւնոյն ատեն վէպ գրելով:

1915ի Սարսափներուն, Ոսկան Մարտիկեան Արտասահման (Զուիցերիա) անցած էր, Թուրք բարեկամի մը խորհուրդով:

Լսեցի՞ք իր անունը հայկական որ եւ է ձեռնարկի մէջ, այդ եղերական եւ ճակատագրական օրերուն եւ այնուհետեւ, մինչեւ Լօզանի խաղաղութիւնը:

Չար բերաններ կ՚ըսեն թէ մինչեւ վերջն ալ կը ստանար իր թոշակը, իբրեւ նախկին նախարար...

ՎԱՀԷ

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Հայ հորիզոնին վրայ երկու լուսափայլ աստղերու շիջումը տեսնելով,— Օհանջանեան եւ Աղբալեան — հոգիս կը մթագնի եւ ես երկիւղածութեամբ ծունր կը դնեմ անոնց շիրիմներուն առջեւ ու կը գոչեմ,— ո՛վ անմահներ, այս մահկանացու աշխարհին, օրհնեալ ըլլայ յաւէտ յիշատակը ձեր: — Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՈՄՈՆ, 23 օգոստ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն եւ բոլոր ընկերները դառնօրէն կ՚ողբան անփոխարինելի կորուստը մեծ հայրենասէրին եւ հայկական մշակոյթի աննման վաստակաւորին՝ ընկ. Նիկոլ Աղբալեանի: Մեր խորին ցաւակցութիւնները Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին, Համազգային Ընկերութեան եւ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» Ենթակոմիտէն խոնարհելով մշակոյթի վաստակաւոր եւ վեթերան ընկ. Ն. Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, Լիբանանի Կ. Կոմիտէին, Համազգային վարչութեան եւ Ճեմարանի ուսուցչական կազմին:

ՎՈՔԼԻՒԶ, 21 օգոստ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը երկիւղածօրէն խոնարհելով հայ Գիրին ու Բանին տաղանդաւոր մշակին՝ ընկ. Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ, իր անհուն վշտակցութիւնը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն եւ Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմինին:

ՎԱԼԱՆՍ, 24 օգոստոս. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խորապէս ողբալով մահը Հ. Հ. նախկին նախարար, գրագէտ, ուսուցչապետ եւ կուսակցական աննման առաջնորդ՝ ընկ. Նիկոլ Աղբալեանի, երկիւղածօրէն կը խոնարհի անոր հողակոյտին առջեւ:

## Ֆրանսայի վիճակը Վարչապետին կարծիքով

Պ. Ռամատիէ կիրակի օր ճառ մը խօսելով գաւառական քաղաքի մը մէջ, մռայլ կարծիքներ յայտնեց Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան մասին: Ահա այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Ֆրանսան ճշդիւ չի հասկնար այն կացութիւնը ուր կը գտնուի այժմ: Ան ինքզինքը հարուստ կը կարծէ, մինչդեռ աղքատ է: Ան վերջնապէս կորսնցուցած է տարիներէ ի վեր կուտակուած դրամագլուխները: Իր ճարտարագործութիւնը հինցած ըլլալով, բաւարար արտադրութիւն չի տար: Իր ծախած ապրանքներուն գիները շատ բարձր են: Գալով հողագործութեան, կարելի չէ լեցնել անոր պակասաւոր կազմածները: Իր դրամագլուխներուն ամենամեծ մասը անհետացաւ հարստահարութեան տարիներուն: Աշխարհի վերակազմութեան մէջ, Ֆրանսա կը փնտռէ հաւասարակշռութիւն մը զոր կորսնցուցած է: Իր արտածումներու եւ ներածումներու կշիռը ծանր անհաւասարակշռութեան մը մատնուած է»:

Հակառակ այս մռայլ պատկերին, վարչապետը լաւատեսութեան պատճառներ կը տեսնէ: «Մեր արտադրութիւնը տարուան վերջը դժուարաւ պիտի հասնի այն մակարդակին ուր կը գտնուէր 1938ին: Բայց այս վերելքը մեզմէ կը պահանջէ ճիգ մը քաղաքացիական քաջութեան եւ կարգապահութեան: Գիտնանք համակերպիլ անհրաժեշտ կանոններուն: Աշխատինք համբերութեամբ եւ արիաբար: Մեր ճակատագիրը մեր ձեռքն է»:

Նոյն օրը ուրիշ քաղաքի մը մէջ ալ խօսելով, Պ. Ռամատիէ յիշեցուց թէ ցորենի հաւաքումը հազիւ 15 միլիոն կենդինար պիտի տայ 1947ին, մինչդեռ 43 միլիոն էր 1946ին: Յետոյ պարզեց երկրին ելմտական վիճակը.— «Դրամական տեսակէտով ալ Ֆրանսա հարկադրուած է ծանր զոհողութիւններ կրել: Աշխատավարձքերու եւ գիներու որ եւ է յաւելում աղետալի հետեւանքներ պիտի ունենայ»:

### ՀԱՑԸ 200 ԿՐԱ՞Մ

Սէնի նահանգապետը հրամայեց 20 %ի իջեցնել եգիպտացորենէ ալիւրին չափը հացին մէջ, փոխան 30—50 %ի: Ուրեմն նոր հացին բաղադրութիւնը պիտի ըլլայ 60 % ցորենի ալիւր, 20 % եգիպտացորենի, 15 % հաճարի, 5 % ալ յարդ:

Այս բարեփոխումը հաղորդելով, թերթերը կը մատնանշեն շարաշուք պարագայ մը, — Սեպտեմբերի պարէնատոմսերուն մէջ, շատ լայն տեղ կը բռնեն տառ-կտրոնները (tickets-lettres), որոնց արժէքը չէ ճշդուած: Ուրեմն կ՚ենթադրեն թէ հացի բաժնեչափը կրնայ յանկարծ 200 կրամի իջնել, նահանգապետին մէկ հրամանով:

⁂ Հողագործական նախարարութիւնը և վարչապետը օրէնք մը մշակած են, որուն համաձայն վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութեան եւ 100 հազար ֆրանքէն մինչեւ հինգ միլիոն ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին անոնք որ կը խափանեն արմտիքի հաւաքումը եւ բաժնեչափի վերածուած ուտեստներու բաշխումը:

## Զօր. տը Կօլ կը գործէ

Զօր. տը Կոլ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, քաղաքապետական ընտրութեանց առթիւ, լայնօրէն պարզելով իր տեսակէտները քաղաքական կացութեան մասին: Քանի մը հատուածներ.

— «Հորիզոնը երթալով կը մթագնի Ֆրանսայի առջեւ: Յարաճուն դժուարութիւններ կը ցցուին իրարու ետեւէ ինչպէս ծովուն ալիքները: Ոչ մէկ Ֆրանսուհի, ոչ մէկ Ֆրանսացի չի կրնար ծածկել թէ բոլորին կեանքի պայմանները եւ երկրին ճակատագիրը վտանգի տակ են: Այս ծանր կացութեան մէջ ազգին միութիւնը կը վտանգուի «անջատողականներու» խաղերէն: Միւս կողմէ, անոնք որ Ֆրանսայի ծառայել կ՚ուզեն, արդելքի կը հանդիպին կուսակցութեանց մրցակցութեան հետեւանքով: Եւ վերջապէս այն վարչական կարգուսարքը որ հիմնուած է մեր պառակտումներուն վրայ, կ՚ապացուցանէ իր անկարողութիւնը»:

Ապա պարզելէ վերջը երկրին սպառնացող վտանգները, զօրավարը կը յայտարարէ թէ իր կազմակերպութիւնը ցանկեր պիտի ներկայացնէ քաղաքապետական ընտրութեանց համար որ պիտի կատարուին յառաջիկայ հոկտեմբերին: «Ֆրանսացի Ժողովուրդին Համախմբումը (իր կազմակերպութիւնը) կուսակցութիւն մը չէ: Ընդհակառակն: Ուրեմն իր կազմելիք ցանկին մէջ պիտի մտնեն այրեր եւ կիներ որոնք տարբեր ձգտումներ ունին, բայց դարձած են ընկերներ հանրային փրկութեան գործին մէջ»:

Յայտարարութեան մնացեալ մասէն կը հասկցուի թէ ցանկին մէջ պիտի մտնեն ամէն հոսանքէ թեկնածուներ, բաց ի համայնավարներէն:

Այս ընտրութեանց արժէքը հասկնալու համար կը բաւէ ըսել որ քաղաքապետական խորհուրդներուն անդամներն են որ կ՚ընտրեն Հանրապետու-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

# Ինչո՞ւ Գրական Համագումար

Բ.

Այսպէս ուրեմն, Սփիւռքը կրնայ եւ պէ՛տք է մտածէ իր կեանքին, գոյութեան եւ անոնց սերտօրէն կապուած իր մշակոյթին ու գրականութեան մասին։

Գրական համագումարին գլխաւոր նպատակը՝ այս վերջին կէտին քննութիւնն է առաւելապէս. անոր պահպանման ու զարգացման միջոցներու փնտռտուքը։

Դժուարութիւննե՞ր, — շատ են ու բազմազան։ Հարթելու միջոցներու մասին կարելի է առանձին խօսիլ, եթէ եղած դժուարութիւնները աւելի չբարդացնենք, ակադեմական վէճերով եւ աւելորդ հարցումներով. « ո՞վ է գրագէտը » եւ ի՞նչպէս պիտի ճշդենք մասնակցողներու հանգամանքը եւ այլ պարագաները։

Կարելի չէ ամէն բան նախատեսել եւ անշուշտ կազմակերպիչ յանձնախումբ մը պիտի ըլլայ, այդ եւ նման հարցերը քննելու համար, մասնակցութեան նիւթական ու գործնական պայմանները ճշդելով։

Էականը, առ այժմ, Օրակարգի կազմութիւնն է։ Ի՞նչ հարցերով պիտի զբաղի համագումարը։

1) Պիտի ուզէինք նախ՝ որ վերջին քառորդ դարու ընթացքին Սփիւռքի մէջ մշակուած գրականութիւնը քննութեան առնուէր, իբր ոգի, իբր արուեստ, ոճ ու լեզու. գնահատութեան ենթարկուէր ան, ճշդելով եղած նուաճումները եւ մատնանշելով վրիպումները։ Մէկ խօսքով լայն ու ձեռնհաս փորձ մը ըլլար, անկախ ու ազատ ոգիով, ըսելու համար՝ թէ Սփիւռքը ի՛նչ կրցած է իրագործել եւ ի՛նչ գործեր տուած է, որոնք հայ գրականութեան վրայ բան մը կ'աւելցնեն. հայ հոգիէն կը խօսին եւ հայ հոգին կը հարստացնեն։

2) Պիտի ուզէինք որ, դարձեալ, կշռուէր զարնուէր, թէ հայ լեզուն, իբրեւ գիտութիւն ու արուեստ, ե՞տ գացած է թէ առաջ, եւ, եթէ առաջ գացած է — ինչպէս կը հաւատանք —, ի՛նչ չափով պահած է ան իր ազգային մոյնքը, իր ինքնատիպութիւնը։ Ո՛ւր հասած է իր հարստութիւնը եւ դեռ ո՛ւր կրնայ հասնիլ ան, ի՛նչ միջոցներով։ Օտար լեզուներու հետ շփումո՞վ, հին հայերէնի ազդեցութեամ՞բ, թէ գաւառաբարբառներու ուսումնասիրութիւններով եւ փոխառութիւններով։ Դէպի արուեստն ու գեղեցկութի՞ւնը հակելո՞վ տարամերժօրէն, թէ դէպի կեանք ու ժողովուրդը։

3) Դէպի ո՛ւր պիտի ձգտի հայ գրականութիւնը։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր գերագոյն, հեռանշոյլ նշանակէտը։ Իր հետաքրքրութեան ծիրը ի՛նչ տարրեր պէտք է ընդգրկէ կամ կրնան ընդգրկել տրուած պայմաններուն մէջ։ Ի՞նչ միջոցներ կարելի է ձեռք առնել հայ կեանքը լիովին պատկերացնելու համար հայ գրականութեան մէջ, այս վերջինը դարձնելով հայելին հայ կեանքին։

4) Ի՞նչ պիտի ըլլայ Սփիւռքի գրականութեան վերաբերումը՝ Հայաստանի, աւելի ճիշդ՝ « Խորհրդային Հայաստանի » գրականութեան հանդէպ. ի՞նչպէս կապ հաստատել եւ ի՞նչպէս օգտուիլ եւ օգնել, փոխադարձաբար։ Եւ աս՝ ոչ միայն իբր ոգի, այլ եւ իբր լեզու ու ոճ, իբր արուեստ։

Հարկադրաբար, Սփիւռքի գրողները խօսք պիտի ըսեն եւ պէ՛տք է ըսեն Հայաստանի գրականութեան մասին, Երեւանի գրողներու համագումարի գնահատումներուն եւ հրահանգներուն, հետապնդած նպատակներուն, միջոցներուն եւ առհասարակ գրական փիլիսոփայութեան հանդէպ։

Հայաստանի գրողները, բացառիկ պայմաններու մէջ կ'ապրին եւ ունին իրենց յատուկ, բանաձեւուած հաւկացողութիւնը։ Ձենք կասկածիր անոնց հայ ոգիին մասին, որչափ ալ կեղեւը կարծր եւ անհարազատ թուի մեզի։

Սփիւռքը պիտի գայ ըսելու իր տեսակէտը. պարզելու իր փիլիսոփայութիւնը՝ գրականութեան, անոր ձգտումներուն, արուեստի մասին։ Առանց հակամարտութեան, բայց պիտի ուզէինք, որ Սփիւռքը յայտարարէր միանգամ ընդմիշտ, թէ ինք վեր է եւ հեռու հատուածական ոգիէ։ Սփիւռքը կ'ըմբռնէ Խ. Հայաստանի գրողներու ոգին ու հասկացողութիւնը. անոնց յատուկ պայմանները, բայց կը ժխտէ մասնաւորումը, « Խ. Հայաստանի գրականութիւն » տիտղոսով, եթէ ան կը ձգտի ինքզինք պարտադրել, քաղաքական եւ ընկերային վարդապետութեան մը քղամիդը նետելով իր ուսերուն, եթէ ան փոխանակ գրողի մը տաղանդը, արուեստը եւ յաջողուածքը նկատի ունենալու, նկատի կ'ունենայ քաղաքական կամ ընկերային կեցուածքը առաւելապէս, երկրորդական գծի վրայ նետելով առաջին ու կենսական չափանիշները, որոնք յաւիտենական են եւ ժամանակէն ու միջավայրէն դուրս։ Ձենք ժխտեր անշուշտ ո՛չ ժամանակը, ոչ միջավայրը, ոչ տիրող մթնոլորտը, բայց չենք կրնար վերջնի այլամերժ իրաւունք տալ անոնց, տաղանդն ու արուեստը դարձնելով հասարակ սպասարկու

Սփիւռքը չունի մասնաւոր... եւ պէտք չէ ունենայ. աշխարհագրական միաւոր մըն է, անչ'ուշտ, բայց վեր այդ բացառութենէն, վեր տեղական գոյնէն ու գիծէն, հասնելու համար ընդհանրական գիծերու, հայկականութեան հասկացողութեան, կամ Հայաստանեայց բացառութեան, ընդգրկելով բովանդակ հայութիւնն ու իր ընդհանրական հայրենիքը։ Տաղանդն ու արուեստի դրոշմը, — ահա՛ չափանիշը, որով պէտք է զարգանայ Սփիւռքի գրականութիւնը. չափանիշ՝ որով հայկականութեան մաս կրնան կազմել բոլոր գրողները եւ բոլոր գրականութիւնները, անոնք գտնուին Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս, անոնք ըլլան քաղաքական վարդապետութեան մը հետեւորդ, թէ անհաղորդ բոլորովին, ընդունելով հանդերձ երանգի, դրոշմի ու ժամանակի անխուսափելի յատկանիշները։

Գրականութեան հետ լեզո՛ւն, արեւմտահայ լեզուին հետ արեւելահայ լեզուի կապն ու մերձեցումը, մէկուն նրբութիւնը եւ ճոխութիւնը, միւսին ժողովրդական կենդանութիւնը. մէկուն արուեստն ու միւսին կեանքը։

Ահա՛ քանի մը խնդիր համագումարի օրակարգէն, որ անշուշտ աւելի ճոխ պէտք է ըլլայ։

Բայց չվերջացուցինք դեռ։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ԽՄԲ. — Առաջին մասը տես « ՅԱՌԱՋ », 17 օգոստոս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

# Արտելներ եւ Արհեստանոցներ

## Ի՞ՆՉ Է ԱՐՏԵԼԸ

Համաձայն արտէլային կանոնագրի, արտէլը մի քանի արհեստաւորների կամաւոր համագործակցութիւնն է, որոնք աշխատում են միասին եւ եկամուտը իրենց մէջ բաժանում։ Բայց իրականում արտէլները կազմակերպւում եւ ղեկավարւում են պետութեան կողմից լիազօրուած սէնդիկաներով։

Սէնդիկան հաւաքագրելով մի քանի արհեստաւորներ, երբեմն իրար անծանօթ եւ հակամարտ, նրանց յատկացնում է աշխատանոց, աշխատանքի գործիքներ, հումք եւ այլ պէտքեր։ Յաճախ արհեստաւորները աշխատում են իրենց գործիքներով։

Նախապէս պետութեան կողմից նշանակուած արտէլի տնօրէնը եւ գանձապահը զբաղեցնում են արհեստանոցի մէջ իրենց մասնաւոր անկիւնը։

Արտէլների մէկ մասը աշխատում է պետական պատուէրների, մէկ մասն էլ մասնաւոր պատուէրների վրայ։

Իւրաքանչիւր արհեստաւոր աշխատում է առանձին գործի վրայ։ Ամէն երեկոյ ով որքա՛ն եւ ինչ գործ է կատարել, գրանցւում է նրանց անձնական քարտերում հետեւեալ ձեւով.— 1. Ի՞նչ է պատրաստուած, 2. Ի՞նչ արժէքով, 3. Քանի՞ րուբլի հումք է ծախսուած, 4. Զուտ շահ։ Այսպէս օր օրին գրանցւում է ամէնքի աշխատանքն էլ եւ ամսի վերջը ամփոփւում է, աշխատավարձ վճարելու համար։

Արհեստաւորները՝ ըստ իրենց կարողութեան, սաժանում են կարգերի եւ այդ համեմատութեամբ էլ ստանում են աշխատավարձը։

Աշխատավարձի ենթակայ գումարը զուտ շահն է, որից արհեստաւորը ստանում է 30-35%ը միայն, մնացածը գնում է պետական գանձարանը։

Օրինակ, եթէ մի դերձակ մի բաճկոն է կարել եւ արտէլը այդ բաճկոնի գիմաց ստացել է 300 րուբլի, որից 260 րուբլին գործածուած հումքի արժէքն է. ուրեմն զուտ եկամուտ կը մնայ 40 րուբլի, որից 260 րուբլին գործածուած հումքի կարգի արհեստաւոր է եւ աշխատել է իր գործիքներով, կը ստանայ 14 ուբլի (35%), իսկ բ. կարգի արհեստաւորը՝ 13 րուբլի (32%), գ. եւ դ. կարգերը աւելի պակաս։ Իսկ եթէ աշխատել են պետական գործիքներով 2ական տոկոս պակաս կը ստանան։

Այդ ստանալիք գումարը ենթակայ է այն հարկերին ու վճարումներին, ինչ նախատեսուած է միւս աշխատաւորների համար։

Արտէլներում աշխատողները կարող են սահմանուած ժամերից դուրս եւս աշխատել՝ նոյնիսկ երկու հերթ (16—20 ժամ)։

## ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐ

Անձնական արհեստանոցներ կարող են ունենալ.— 1. Այն հաշմանդամները, որոնք պետական ծառայութեան մէջ զրկուել են իրենց առողջութիւնից եւ արտէլներում աշխատելու համար ոչ-պիտանի դարձել։

2. Այն արհեստաւորները, որոնք երկար տարիներ աշխատել են պետական գործերի մէջ եւ այլեւս անզօր են։

3. Այն արհեստաւորները, որոնք չեն ուզում աշխատել պետութեան համար եւ չեն մտնում արտել։ Մարդիկ, որոնք դրամ շահել են ուզում։ Վերջին կարգի արհեստանոցները պահւում են պետական խիստ հսկողութեան տակ։ Փոքրիկ սխալի կամ պետութեան կողմից սահմանուած օրէնքից դուրս շնչելու մի արարքի համար դատի են կանչւում եւ որպէս պետութեան համար անբաղձալի տարր՝ դատւում են եւ ունեցածը բռնագրաււում։ Եթէ այս ձեւի դատը իր արդիւնքը չտայ, դիմում են ուրիշ միջոցի։

Մասնաւոր սեփականատէրերը, որպէս դասակարգ ոչնչացնելու համար գոյութիւն ունի անհատական հարկադրում կոչուած պատիժը։

Անհատական հարկադրման առաջին ծանուցագրի չափով պահանջելիք գումարը եթէ ենթական վճարում է, անմիջապէս ստանում է երկրորդ ծանուցագիրը՝ առաջինի կրկնապատիկ չափով, կամ աւելի։ Եթէ այդ էլ վճարեց, ուղարկում են երրորդը, որ երկրորդի կրկնապատիկն է, եւ այդպէս շարունակում են այնքան ժամանակ, մինչեւ որ «պարտապանը» այլեւս չկարողանայ վճարել։ Այդ դէպքում կը դատեն՝ ստացուածքը բռնագրաւելով։

Եղած անձնական արհեստանոցները պէտք է լինեն շատ փոքրիկ եւ օժտուած միայն մէկ մարդ աշխատելու յարմարութիւններով։ Ոչ աշակերտ պահելու իրաւունք ունին, ոչ գործաւոր եւ ոչ էլ ընկեր կամ գործակից։ Անձնական արհեստանոցները իրենց հումքը եւ գործածելի ապրանքները ստանում են պետական պահեստներից՝ երեք ամիսը մէկ անգամ։ Նրանց տրւում է սահմանափակ չափով եւ դէչ տեսակի ապրանքներ։ Այնպէս որ, այդ ապրանքներից առաջնակարգ ոչ մէկ բան հնարաւոր չէ պատրաստել։ Ուրիշ որեւէ տեղից ապրանք կամ հումք գնել բոլորովին անկարելի է։

Ն. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

# Ստորին Ալպեաններուն մէջ

ՎԵՐՆԷ, 20 օգոստ.— Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի սաներու մեկնումի օրը երբ մօտեցաւ՝ իրարանցում մը սկսաւ կայանին մէջ, որ 25 օրուան անուրոր խանդավառութեամբ մը յաջող եւ փայլուն շրջան մը բոլորեց այս տարի։

Փոքրիկները յափշտակուած այդ հեշտաբոյր կեանքէն՝ չէին ուզեր մեկնիլ, եւ իրապէս ալ շա՛տ տխուր եղաւ բաժանումը՝ ամպամած եւ մռայլ երկինքի մը տակ այդ օրը։

Բարեբախտաբար Միջին Ֆրանսայի սաներու ժամանումովը այդ բաժանման դառնութիւնը անզգալի եղաւ։

Մանուկներու մեկնումէն երեք օր առաջ ՅԱՌԱՋի միջոցաւ մեր յայտնած փափաքին գոհացում տալով տասնեակ մը հայրենակիցներ իրենց ընտանիքներով կայան եկած էին՝ ողջերթի խնճոյք մը ընծայելու փոքրիկներուն եւ խաչուհիներուն՝ որոնք գիշերը ցերեկին խառնելով այնքան խանդաղատօրէն խնամեցին սաները։

Շաբաթ կէսօրէ վերջ կայանը կը ցնծար բերկրութեան եւ ոգեւորութեան մէջ։ Այցելուները սրտագին շնորհաւորութիւններով եւ նուիրատուութիւններով կը քաջալերէին վարիչ մարմինը՝ մեծապէս գնահատելով կայանին գոհացուցիչ վիճակը։

Կիրակի կէսօրին ուրախութեան ճոխ սեղան մը սարքուած էր։ Երեսունէ աւելի այցելուներ եւ խաչուհիներ բաժակներ պարպեցին հայ ժողովուրդին, Դաշնակցութեան եւ Կապոյտ Խաչին կենացը։

Սեղանապետ նշանակուած էր մեր անձնուէր ընկերը՝ Պ. Ա. Պետիկեան, որուն ծանր բեռը երբեմն փոխն ի փոխ կը թեթեւցնէին ընկերներ՝ Փիլիկեան եւ Թիւթէլեան։

Ճաշէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը։ Փոքրիկներու կողմէ ազգ. երգեր եւ մեներգներ՝ որոնց այնքան շնորհալիօրէն կը մասնակցէր իր զգայուն ձայնով Օր. Մարգրիտ Գաբրիէլեան Սէն-Լուէն, ինչպէս նաեւ Տիկ. Վարժապետեան։ Օր. Գասպարեան իր « Ափ մը մոխիր » արտասանութեամբ յուզեց ներկաները։

Իրիկուան մօտ դաշտերու վրայ սկսան մարզական խաղեր՝ որոնց յաջորդեցին հայկական պարեր առաջնորդութեամբ նոյնպէս Օր. Գաբրիէլեանի։

Ուրախութիւնը նոյն թափով շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր, յետոյ բոլորը հանգստացան կայանին յարակից ընդարձակ սրահը, ուր պատրաստուած էին հանգստաւէտ անկողիններ։

Մեկնումը որոշուած էր Գշ. իրիկուան ժամը 6ին։ Նոյն առտուն ժամը 9ին Վալանսէն մեկնած Բ. խումբը՝ 12.30ին Մարսէյլ հասած էր եւ ջերմօրէն դիմաւորուած տեղւոյն խաչուհիներէն՝ եւ հիւրասիրուած պտուղով եւ համեղ ուտելիքներով։

Պ. Պետիկեանի ջանքերով վարձուած մարդատար մեծ ինքնաշարժով խումբը անմիջապէս մեկնեցաւ Մարսէյլէն Վերնէ (Vernet) ուր հասաւ իրիկուան ժամը 5ին։ Կ'արժէր տեսնել 100է աւելի հայորդիներու այդ հաճելի հանդիպումը, երբ մանկական քաղցրութեամբ իրար կ'ողջունէին։

Նոյնիսկ ականատես Ֆրանսացիներ ապշահար կը դիտէին այդ բացառիկ խանդավառութիւնը՝ որ ջերմօրէն եւ հողեբանօրէն կը խօսէր բոլորին սրտերուն :

Ազգ. երգերու ներդաշնակ թրթռացումներով կառքը Մարսէյլի խումբով կ'անհետանար օձապտոյտ ճամբուն վրայ : Ժամ մը վերջ նորերը տեղաւորուած են արդէն կայանին մէջ :

Քանի մը օրուան փոթորկալից անձրեւներէ վերջ պայծառ օրերը վերսկսան եւ ահա մեր նորեկ սաները միւսներուն նման կը խայտան բնութեան զուարթագեղ տեսարաններուն մէջ :

Ցղոց տրամադրութիւնը շատ լաւ է եւ բոլորն առողջ ու հանգիստ են :

Մաղթենք որ մեր հայրենակիցները եղանակի վերջանալուն առոնց ալ համակրական քաջալերանք մը ցոյց տան :

Այս առթիւ պէտք է յիշել որ Պ. Արամ Պետիկեան կ'ընկերանար թէ հասնող եւ թէ Մարսէյլ իջնող խումբին, ստանձնելով ամէն հսկողութիւն եւ պատասխանատուութիւն :

ԵՐ. ԳՈԶՈՒՆԵԱՆ

## ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ տարագիրներու առաջին կարաւանը, իր քառորդ դարու պանդխտութեան փոշին թօթուած՝ այսօր ճամբայ կ'ելլէ դէպի Մարսէյլ, դէպի ծո՛վ : Ծովածաւալ բազմութիւն մը, ցեղին նոյն զաւակները, մասունքները մոխրացած հին Հայրենիքին, կ'երթան Նոր Հայրենիք, տքնելու, շինելու, ստեղծագործելու :

Հայրենիքի դարաւոր հողը երբ ոտք կոխեն, գիտեմ որ հին սերունդին շատերը պիտի յուզուին, ու պիտի համբուրեն հողը սրբազան, քարերը նուիրական, որ իրենց պապերուն մէկ-մէկ նշխարներն ըլլան թերեւս :

Երբ հայրենի դարաւոր հողը ոտք կոխեն, ամէն ինչ լեզու պիտի առնէ, ու հի՜ն հին երգերու ու վէրքերու կծիկը պիտի քակուի, ու մեր անդորման ժողովուրդը, ուրախութեան ու կարօտի ճիչերով, հերոսական ու պողպատեայ բազմութեան մուտքը պիտի տօնէ :

Ժողովուրդ մը, որ տառապանքի ու տարագրութեան ցուպը իր ձեռքին երկիրէ-երկիր, ծովէ-ծով, օտար ու խորթ երկիրներու աստղերուն տակ քաշքշեց իր կեանքը, ստեղծագործեց արիւն ու քրտինք թափելով, երբեք չմոռցաւ մէկէն Հայ. եղաւ հպա՛րտ ու խիզա՛խ, դառնութեան բաժակը միասին պտըտց, ակռաները սեղմելով համբերե՛ց, համբերեց, մինչեւ այս պատմական օրերը : Հոգիներու ու սրտերու կատարեալ ժամ մըն է որ տեղի կ'ունենայ,

Դէպի՛ Հայաստա՜ն, դէպի Երկիր քաղցրաձայն երգերով.

— « Մայր հայրենիքէն դուրս՝ հայ ժողովուրդը ազգ չէ այլ փշրանք, թափթփուք, անպէտ եւ անկարեւոր (Է. Ակնունի) :

Հայրենադարձի կարօտը այրած է սրտերը որբացած եւ հոգիներ վառած, ահա՛ այսօր իրականութիւն է դարձեր : Եւ բազմութիւնները ծով կը նետուին, երթալու եւ համբուրելու համար հողը հայրենի :

Ծո՛վ ծո՛վ, քու ալիքներուդ մատաղ, ահա՛ ժողովուրդ մը քու ծոցդ, կարօտի ու յոյսերու արցունքներով, տա՛ր զանոնք քու ալիքներուդ վրայ, խաղաղ ու հանդարտ, մինչեւ Ափը, մեր հողին, մեր հայրենիքին, ու ըսէ՛.

— Գացէք լեցուցէք ձեր բոյնը, թո՛ղ ճեճուան ձագուկները խանդավառ, Արարատեան կապոյտ երկինքին տակ, ու ես, ահեղավազ ծովս, յաճախ փոթորկաշունչ, մօր մը գուրգուրանքով նոր հազարներ, նոր կորիճներ պիտի բերեմ, մինչեւ որ Հայոց սահմանները հասնին Վանայ ծով...

Եւ, այն ատեն, օր մը հրաշափառ, պիտի կրկնենք, — Դէպի՛ Երկիր, դէպի՛ Հայաստան, տարագիր բազմութիւններ, օտարութեան մէջ ամէ՛ն ինչ մոխի՛ր է եւ փոշի :

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

## Թուրքերը կը յուսան յաղթել Ռուսիոյ...

ԽՄԲ. — Այս միջոցին թուրք թերթերը զինուորական տեսութիւններ կը հրատարակեն, ապացուցանելու համար թէ ներկայ հանդարտութիւնը չի կրնար շարունակուիլ : Միեւնոյն ատեն կը նզմին համոզել թէ ի վիճակի են ճակատելու Խ. Միութեան դէմ... Ահաւասիկ հատ մը՝ իբրեւ նըմոյշ : Ծանօթ զինուորական քննադատ մը, Շէվգի Եազման կը գրէ « Մէմլէքէթ »ի մէջ (Մարմարա, 14 օգոստոս) :

— Եթէ արտակարգ դէպք մը կամ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ աշխարհի արդի ընթացքին մէջ, եթէ ռուս կայսերապաշտութիւնը շարունակէ իր արդի ծաւալումը, կասկած չկայ թէ օր մը մեր դուռը պիտի բախէ նաեւ սովետ ծաւալապաշտութիւնը, որ յարձակումի ձեռնարկած է ամէն ճակատի վրայ :

Կը խորհիմ թէ այս մասին ոչ ոք տարակոյս ունի, նկատելով որ Քորէայէն սկսեալ մինչեւ Պալթիկ ծով չկայ երկիր մը որ զերծ մնացած ըլլայ այդ յարձակումներէն եւ ճնշումներէն :

Քորէայի կէսը կը հեծէ ռուսական դրաւման տակ : Չորս հարիւր միլիոն Չինացիներուն 100 միլիոնը զինուած է ռուսական զէնքերով : Պարսկաստանի մէջ դեռ չէ մոռցուած Փեշավերիի եղոյթը :

Սովետ սահմաններուն վրայ խաղաղութեան մէջ կ'ապրի միմիայն Թուրքիան, որուն սահմանները կ'երկարին Ագըր (Արարատ) լեռնէն մինչեւ Էտիրնէի Գարաաղաճ կայարանը : Անկէ անդին կը տիրապետեն արիւնը, թշուառութիւնը, բռնութիւնն ու հարստահարութիւնները : Այս կացութեան ականատես կ'ըլլանք Պալքաններէն մինչեւ դժբախտ Ֆինլանտիոյ մէջ :

Այս պայմաններուն մէջ կը հարցնեմ ձեզի. — Հնարաւո՞ր է որ յաւիտեան շարունակուի քանի մը հազար քիլոմեդր երկարութեամբ Թուրքեւռուս սահմանին հանդարտութիւնը :

« Ոչ », կրնայ ըլլալ այս հարցումին պատասխանը :

Եթէ սովետ Ռուսիա մինչեւ այսօր մեր վրայ չէ յարձակած, պատճառը այն է որ յարձակման ժամը հասած չի նկատեր :

Ինչո՞ւ չէ եկած այդ ժամանակը, կամ Ռուսիոյ հաշուով ե՞րբ պիտի հնչէ այդ ժամը :

Պէտք եղածին չափ խորամանկ կը թուին Սովետները : Ցայտնի է նաեւ թէ յոգնած են անոնք եւ անկարելի է որ Փեշավէրիներ կամ Զախարիաքէն, որ կը շարժի իրենց գլխուն վրայ : Այս պատճառներուն հետեւանքով է որ Սովետները ներկայիս անպատեհ կը նկատեն զինեալ բանակներով յարձակումի ձեռնարկել : Անոր փոխարէն անոնք դիմած են աւելի ձեռնտու միջոցի մը եւ կ'աշխատին զանազան երկիրներու դասակարգային պայքարները հրահրել՝ դրամով կաշառուած անձերու միջոցով : Անոնց նպատակն է Հինգերորդ Թեւեր ստեղծել՝ տակնուվրայ ընելու համար ամէն կողմ : Բարեբախտաբար առողջ է մեր ազգային մարմինը եւ անկարելի է որ Փիշավէրիներ կամ Զախարիատիսներ երեւան ելլեն մեր մէջէն :

Անոր կը պարտինք մեր խաղաղութիւնը : Այլապէս կասկած չկայ թէ տեղաւորուելու վայր պիտի փնտռէ սլաւական ծաւալապաշտութիւնը, որ անօթի արծիւի նման կը դառնայ մեր չուրջը :

Ի՞նչ պիտի պատահի ուրեմն, եթէ կարելի չըլլայ Հինգերորդ Թեւերու միջոցով գզետնել Թուրքիան : Այդ պարագային Սլաւները ձեռք պիտի ձգեն Ցունաստանը եւ արեւմուտքէն Թուրքիան պաշարելէ վերջ զինուորական շարժման պիտի ձեռնարկեն : Միայն այդ պարագային կրնայ սկսիլ Թուրքեւռուս, աւելի ճիշդ սլաւ-թուրք պատերազմը :

Կասկած չկայ թէ նման պատերազմի մը առաջին թատերաբեմը պիտի հանդիսանան Նեղուցները : Արեւելեան ճակատը լեռնային բնոյթ ունի եւ թոյլատու չէ որ հոն արագ զարգանան զինուորական գործողութիւնները :

Չենք վախնար քանի մը հազար հայդուկներու յարձակումէն կամ կէսանօթի եւ կոպալաւ եւ պուլկար բանակներէն : Ինչ կը վերաբերի հսկայ սովետ ուժերու միջամտութեան, երկու պատճառներ արգելք կը հանդիսանան ասոր.

1.— Պալքանները չեն կրնար միլիոնաւոր բանակներու համար խարիսխ ծառայել թէ պարենաւորման եւ թէ զինուորական նկատումներով :

2.— Նման յարձակում մը անպայման համաշխարհային պատերազմի պատճառ կը հանդիսանայ եւ Ռուսիա չի կրնար յաղթանակ յուսալ :

Ահա թէ ինչո՛ւ միշտ կը յապաղի մեր կարգը, որ երբեք պիտի չգայ՝ որքան ատեն որ Ցունաստան կարենայ դիմադրել : Արդէն Ամերիկա տրամադիր չէ թոյլատու ըլլալու որ Սլաւներուն ձեռքը անցնի Ցունաստանը : Այդ պարագային մենք պիտի շարունակենք յերան պէս կենալ մեր սահմաններուն վրայ : Պէտք չէ մոռնալ թէ մեր կացութիւնը նուազ վտանգաւոր չէր այն շրջանին, երբ Հիթլէր կը գրաւէր Ցունաստանը : Հիթլէր չհամարձակեցաւ Թուրքիայէն անցնելով Սուրիա

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

## ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Գէշ երազի մը պէս Կուզիկի ստուերը կը հալածէր զիս ու միշտ ալ նոյն յանկերգը. — « Եթէ զէնք ունենայի » : Ուր որ ըլլամ, ան քովս կամ դիմացս է անակնկալօրէն : Ահա աշխատանքի միջոցիս. ան անկիւն մը կեցած կուլայ այժմ : Երիտասարդ պահակը թշնամի զինք ապտակած է հեծելանիւով դուռնէն ներս մտնելուն համար : Արցունքները կը դահավիժին : Ծիածանի ճառագայթի մը կերպարանքը աղճատուած է. աչքերը կը փայլատակին անզօր կարողութեամբ եւ փակըսուքի պէս կը լսուի նոյն վերադոյն իղձը. « Եթէ... » : Բայց չէ, ես շփոթութեան մէջ եմ դարձեալ, ուրիշ գործաւոր մըն է ան, փնչպէ՛ս ալ չի կրցայ անմիջապէս ճանչնալ, Ռօպէռն է ան, ոչ սապատ ունի ոչ ալ երկար թեւեր. կուլայ ոչ թէ ապտակի ցաւին համար, այլ անարգուած արժանապատուութեան զգացումով :

« Եթէ զէնք ունենայի»ն գաղտնի դրօշակի վերածուած է եւ անոր ծալքերուն մէջ կը կերպարանափոխուի ամէն ոք :

Ես դիւթուած եմ խաչաձեւի յիշատակներով, կրկներեւոյթներով տառապանքի եւ յոյսի ցոլքերու շարունակին տակ ու կ'ուզեմ որ իրիկուան մութին այցելէ նորէն սապատաւոր վհուկը խուցիս մէջ : Պիտի ընդունիմ զինքը այժմ, իբրեւ թէ հայդուկ մը ըլլար, մեր լեռներու հայդուկներէն մին, հոգ չէ թէ վտանգուի աղուս կեանքն ալ, իմ միակ յոյսս, զիս յաւերժացնող միակ ապաստս :

Հայդուկնե՛ր, որոնք իրենց քաշուած եղունգներով մատները գործածեցին տիեզերական քաբացած խիղճը արթնցնելու համար : Որոնք խարանուած կռնակով՝ ժայռեր գլորեցին վոհմակներու ճամբան խափանելու համար, Ազատութեան ճամբուն վրայ. անզէն ու անզօր զէ՛նք, զէ՛նք աղաղակելով. ինչո՞վ են տարբեր ասոնք.

— Թա՛կ, թա՛կ թա՛կ :

Կը մարեմ պլպլացող ձէթը : Կր բանամ խցիկիս դուռը : Ան է, փ՛նչքան շուտ լսեց բաղձանքս : Ուժգին շարժումով դուրս կը քաշէ զիս դէպի զաւիթը ու կ'ըսէ. — Տե՛ս :

Բակին մէջ լուսարձակներու աղօտ ճառագայթներուն մէջ կին մը իր արգանդը կը քամէ : Մարդկային փոքրիկ մսակոյտ մը գետնի փոշիներուն մէջ կր տապլտկի լքուած. ու մայրը կը բռնադրուի խաւարին մէջ անհետանալու, բիրտ ճիրաններէ խլուելով :

Նիզակի մը պէս « եթէ »ն կը մխրճուի ականջիս մէջ :

— Կը բաւէ, կը պոռամ, ես կ'ատեմ ապաշաւը, կ'ատեմ անզօրութիւնը, գնա՛ հեռացիր ինձմէ :

Կը սեղմուի կոկորդս, երբ մարդիկ դուրս կը թափին ամէն կողմէ, մինչ գայլերը կ'ոռնան, ահարեկ սովալլուկ կաղկանձիւնով :

Մահը բոցաճաճանչ ու աստղազարդ թեւերով կը սաւառնի օդին մէջ : Աղաղակներ կր լսուին, մանուկներ կուլան, կիներ տմարդի ձայներ կ'արձակեն : Խուճապը հետզհետէ կը կրկնապատկուի, ու անհամար բազմութեան եռեւէն բարեկամ թըռչունս կը բանայ իր հագագը որուն քրքիջէն ապակիներ ջարդ ու փշուր կ'ըլլան, տուներ կը դղրդան. փողոցները սարսափով կը լեցուին : Դըժոխային ժխորը կր խառնուի ռումբերու պայթումին հետ ու պահ մը շարաշուք լռութեան մէջ. պահակ շուներու հաչոցին պէս քաղաքին բոլոր կողմերէն արագահարուածներու կրակները դէպի երկինք կը բացուին :

Խոր վիրապի պէս Մեթրոյի որովայնին վստահած ենք մեր հոգին : Շատերու համար վարժութիւն դարձած է այլեւս : Շատեր իրենց հետ բերած են ճամբորդի գոյքեր : Բայց կան գիշերանոցով եկողներ. ուրիշներ բոկոտն : Մէկին ականջը խաչուած. միւսը չոր հաց կը բղկտէ ջղագարի պէս :

Հաղորդուած ժամուրներու պէս բազմութիւնը իրարու կ'ընդելուզուի. մոմի պէս կակուղ, խունկի պէս թեթեւ ու թափանցիկ : Ոչ մէկ դըժգոհութիւն, ոչ մէկ գանգատ իրարու հանդէպ : Դադրած է չար կիրքը ընդհանուր վտանգին առջեւ :

Թշնամի զինուորներ ալ կը լեցուին մեզի հետ : Անոնցմէ մէկը իր զինուորի արժանապատուութիւնը պահելու համար թերեւս, պզտիկ նուագ մը կր հանէ ծոցէն ու աղուոր մեղեդի մը կը նուագէ որուն վերջաւորութեան միւսները մեղմաձայն կը մասնակցին, « Ա՛լ մօտ ըլլամ քեզի » եղանակով :

Թշնամիներ ու բարեկամներ գոյութիւն չունենային կարծես այս գերեզմանին մէջ : Բոլորն ալ գիտեն, ի՞նչ, կը զգան որ թերեւս ճակատագրական վայրկեան մը միասին պիտի թաղուին, հազարաւոր խորանարդ ծանրութեան տակ : Մարդկային պատուհասը, աստուածային պատիժին չափ կոյր, պիտի չխնայէ ոչ ոքի :

Զինուորներու հրամանատարը մէկ անկիւն կը քշէ զիրենք ու կը լռեցնէ եղանակը կարապի երգի պէս տխուր. աչնան հովի պէս հեծեծող : Ժողովուրդը քանի կ'աւելնայ, տեղը կը պակսի, օդը անշնչելի կը դառնայ.

— Մի՛ խօսիք, կը պոռան հսկիչները, ու իրենք ալ վերջին պատսպարեալին հետ ներս կը մտնեն գլխահակ :

(3) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

թեան Խորհուրդին մէկ մասը: Զօրավարին յայտարարութեան առթիւ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ, դիտել տուաւ թէ քուէարկութեան նոր եղանակը վաւերացուեցաւ համայնավարները դուրս ձգելու համար: «Ասիկա կացութիւն մըն է որ կրնայ նպաստաւոր ըլլալ միայն զօր. տը Կոլի»: Եզրակացնելով, Ժաք Տիւքլօ կոչ մը ուղղեց ընկերվարականներուն, որպէսզի միացեալ ճակատ կազմեն զօրավարին դէմ:

Խնդիրը այն է որ ժողովրդականներն ալ (M. R. P.) դժգոհ են տը Կոլի գործունէութենէն եւ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղեն: Իր երկու գլխաւոր վարիչները ճառեր խօսելով, յայտարարեցին թէ՝ զօրավարին այս նոր ձեռնարկը պատճառ պիտի ըլլայ պառակտելու այն հոսանքները որոնք հակառակ են համայնավարութեան:

## Ցուցակային քննուկը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Ցալտարիս մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի, նոր դահլիճը կազմելու համար: Ազատականներուն մէկ մասը չուզեր կառավարութեան մասնակցիլ իր վարչապետութեան տակ, միւս մասն ալ զանազան պայմաններ կը դնէ (ընդհ. ներում քաղաքական յանցաւորներուն եւն.): Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, Ցալտարիս պիտի հարկադրուի թօնդ աջակողմեան դահլիճ մը կազմել, ինչ որ Ամերիկացիներուն համար ալ հաճելի չէ: Ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը երեք տեսակցութիւններ ունեցաւ ազատական վարիչներուն հետ:

⁂ Ամերիկեան Լեգէոնի 29րդ տարեկան համագումարին առթիւ ճառ մը խօսելով, հրամանատարը, Փօլ Կրիֆիթ յայտարարեց թէ «Մ. Նահանգները պարտաւոր են զօրք ղրկել Յունաստան, երբ արշաւանքի ենթարկուի այդ երկիրը: Չեմ գիտեր թէ ամերիկեան զօրքին առաքումը պատերազմի յայտարարութի՞ւն մը պիտի կազմէ Ռուսիոյ դէմ, բայց արշաւանքը ապահովաբար ակզբնաւորութիւնը պիտի ըլլայ ընդհարումին»: Հրամանատարը միեւնոյն ատեն բացատրեց թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը տակաւին «խանձարուրի մէջ փաթթուած երախայ մըն է որ չի կրնար գործել եւ իր որոշումները պարտադրել»:

⁂ Զօր. Մարկոս, Յունաստանի ապստամբներուն հրամանատարը, յայտարարեց ամերիկեան թղթակցի մը թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմէ, անմիջապէս որ գրաւէ հազարերորդ գիւղը: «Մեր զինուորները այժմ գրաւած են 650 գիւղեր: Երբ հազարերորդ գիւղը գրաւենք, ընդհ. ընտրութիւններ պիտի հրամայենք: Արդէն որոշած ենք մեր նախարարները որոնք այժմէն կ'աշխատին իրենց գործերուն վրայ»: Զօրավարը, որ Փոքր Ասիոյ տարագիրներէն է եւ 45 տարեկան, նախապէս ծխախոտի բանուոր էր:

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

եւ Իրաք անցնիլ, որովհետեւ պիտէր թէ բուռն դիմադրութեան պիտի բախէր Թուրքիոյ մէջ: Կացութիւնը նոյնն է այսօր Սովետներուն համար:

Միւս կողմէ կասկած չկայ թէ Խտիրնէէն մինչեւ Նեղուցները եւ մինչեւ Զանաքքալէ տարածուող շրջանը սաստիկ կռիւներու թատերաբեմ պիտի դառնայ, եթէ հակառակ ամէն բանի Սովետները զինեն Բուլկարները ու Պուլկարները եւ յարձակումի ձեռնարկեն կարմիր բանակին ալ մասնակցութեամբ:

Բացայայտ է սակայն թէ ամերիկեան օժանդակութենէն վերջ զէնքերու տեսակէտով Թուրք բանակը ոչ միայն վար չի մնար Սլաւներէն, այլեւ օդային ուժերու տեսակէտով անոնցմէ աւելի զօրաւոր է: Այս իրողութիւնը ինքզինքը ցոյց պիտի տայ պալքանեան մայրաքաղաքներու եւ նոյնիսկ կովկասեան նաւթահորերու դէմ յարձակումներու պարագային:

Մենք ազգ մըն ենք որ դարերու ընթացքին սորված ենք դէմ դնել ռուսական յարձակումներուն: Ոչ ոք կը տարակուսի թէ այդ մարզին մէջ այսօր ալ կը հանդիսանանք միակ ազգը:

Նոյնինքն Սովետներն անգամ պիտի չկարենան դիւրաւ նման յարձակում մը աչք առնել»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը Բշ. օր արգիլեց հրապարակային ժողով մը որ սարքուած էր Սոֆարի մէջ, Պէյրութէն 20 մղոն հեռու: Ժողովը պիտի բողոքէր խորհրդարանին դէմ ապօրէն հռչակելով վերջին ընտրութիւնները: Միայն մէկ լրագրող արտօնուած էր Սոֆար երթալու եւ վերադարձին պատմեր է թէ Ճումպլաթի պալատը պաշարուած էր հրասայլերով և զրահապատ կառքերով:

ՀԻՆԳ ՕՐ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ է լողալ Սէն գետին մէջ: Հազարաւոր ձուկեր մեռած եւ ջուրերէն քշուած ըլլալով, կրնան տեղի տալ վտանգաւոր վարակումներու:

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ (Անգլիա, Մ. Նահանգներ եւ Ֆրանսա) որոնք ժողով կը գումարէին Լոնտոնի մէջ, Գերմանիոյ ճարտարագործութեան եւ Ռուրի մասին, նորէն չեն համաձայնած, ինչպէս կը հետեւի վերջին տեղեկութիւններէն: Բշ. օր լիագումար նիստ մը որոշուած էր, բայց ջնջուեցաւ, եւ միայն գլխաւոր պատուիրակներ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին: Ժողովէն վերջ պատուիրակները տխուր էին եւ յոգնած, սակայն մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել: Ֆրանսային առաջարկուած էր կարծիքներ յայտնել, Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը տարեկան 7 միլիոն 500.000էն 11 միլիոն 500 հազար թոնի բարձրացնելու մասին: Ֆրանսա նախ չուզեր որ Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը իր արտադրութենէն աւելի բարձր ըլլայ, յետոյ նախապատուութիւն կը պահանջէ Ռուրի ածխահանքերէն բաժին ստանալու համար: Ժողովը փակուած պիտի ըլլար երէկ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթերը կը գրեն թէ քարայրներ կը փորուին բանակի եւ նաւատորմի վարչութեանց հսկողութեան տակ, Նոր Մեքսիկայի նահանգին մէջ, ի նախատեսութիւն Գ. աշխարհամարտի մը եւ հիւլէական յարձակման...

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ նոր դէպքեր պատահեցան շաբաթ օր, Սաատ Զաղլուլ փաշայի տարեդարձին առթիւ: Ամբոխը փողոցէ փողոց շրջելով աղաղակեց. — «Անկցի՛ աշխարհակալութիւնը, կեցցե՛ն Ռուսաստան եւ Լեհաստան»: (Այս վերջինները ձայնակցած էին Եգիպտոսի վարչապետին, պահանջելով անմիջապէս ետ քաշել անգլ. զօրքը): Ոստիկանութիւնը քարկոծուեցաւ, երբ կը փորձէր ցրուել բազմութիւնը: — Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ ալ երկու անախորժ դէպքեր պատահեցան շաբաթ օր: Ունկնդիրներու սրահէն Եգիպտացի մը տեղէն ցատկելով պոռաց. — «Նոր բանակցութիւններ չենք կրնար կատարել«: Իսկ Եգիպտոսի գիւղացիական կուսակցութեան նախագահը, Ահմէտ Քամըլ, նոյնպէս պոռաց. — «Անկցի՛ աշխարհակալութիւնը», երբ կը խօսէր անգլիական պատուիրակը:

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀՐԵԱՆԵՐ ծոմ պահեցին օգոստոս 25ին, Պաղեստինի մէջ, իբրեւ բողոք 4500 հրեայ տարագիրներու Համպուրկ փոխադրութեան դէմ: Բոլոր սրճարանները եւ զբօսարանները փակուեցան: Անգլ. կառավարութիւնը խնդրեց որ Ֆրանսա ընդունի այս տարագիրները, ցամաքի ճամբով: Խեղճերը կ'ուզեն Պաղեստին երթալ եւ դերազոյն պայքարը պիտի մղեն Համպուրկի առջեւ,

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Սլաւները կաթոլիկ քահանայ մը սպաննեցին եւ եպիսկոպոս մը վիրաւորեցին Թրիէսթէի եւ Ֆիումէի ճամբուն վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց, ելք մը գտնելու համար տնտեսական եւ ելմտական տագնապին որ ծայրագոյն աստիճանին հասած է: Աւելի պիտի կրճատուին ամերիկեան ներածումները, որպէսզի կարելի ըլլայ տոլար խնայել, եւ աւելի շատ գնումներ պիտի կատարուին գաղթավայրերէն, Եւրոպայէն եւ ուրիշ երկիրներէ: Պիտի վերսկսին բանակցութիւնները Խ. Միութեան հետ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար: Պիտի կրճատուին ուտեստները, զբօսանքները, ճամբորդութիւնները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» կը գանգատի թէ Իրան չի յարգեր իր յանձնառութիւնները, Խ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնութեան մասին (քարիւղի մենաշնորհ): Նորէն վրդովիչ զրոյցներ կը շրջին Ատրպատականի կացութեան մասին:

### ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին: ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին: ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի: ՊՈՐՏՕն Կարօ Տոնէրեանի: ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի: ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի: ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի: ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի: Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի: Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Սարգիս Ընտրիկեանի: ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի: ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Ծերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի: ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի: Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի: ՊՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի: ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի: ՍԷՆԹԱՆ՝ Գըրալեանի: ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի: ՆԻՍ՝ Շ. Զօտեանի:

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ:

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՑԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

### ԽԱՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը ընկեր ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, **Château de la Constance, Antibes**: — Կը խօսին՝

Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Place Massénaէն Casino Municipalի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Այրի Տիկ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ՊՊ. Եղիշէ, Յակոբ եւ Կարպիս Փափազեաններու եւ բոլոր պարագաներուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեանէ, իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՊՕՂՈՍի ծննդեան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, Ս. Ը. — Դժբախտաբար ոչ:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

ԼԻՈՆ. — Հոկտեմբեր 1ի չաբաթ գիշեր երեկոյթ մինչեւ լոյս, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:



ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մօրեղբայրս Ռուբէն Կուլոյեանը, Վանի Սըզգա գիւղէն, որ կը գտնուէր Հայաստանի Նորադաւիթ գիւղին մէջ: Պատերազմի ընթացքին, որպէս ռուս բանակին զինուոր, գինքը տեսնողներ եղած են Եւրոպայի մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին. — Նազարեան, 1, rue de l'Etoile, MARSEILLE, կամ ՅԱՌԱՋի: Ճշգրիտ լուր տուողին **100** տոլար նուէր:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին **100** ֆր. Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique** 10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**



ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
**Նեղուցները**
(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԵԼ)

Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:


Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Daguesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Երտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 28 AOUT 1947 Հինգշաբթի 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5121 Նոր շրջան թիւ 730 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ԲԱՐԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

Այսօր, Հինգշաբթի, 28 օգոստոս, Մարսէյլ համախմբուած պիտի ըլլան 3—3500 հայրենակից-ներ, նաւ նստելու համար: Առաջին կարաւանը դէպի Երկիր:

Երէկ Փարիզէն, ինչպէս միւս հայաշատ քա-ղաքներէն ճամբայ ելան մասնաւոր կառախում-բերը: Այս առթիւ սարքուած էին ողջերթի արա-րողութիւններ, որոնք իրենց գագաթնակէտին պի-տի հասնին Մարսէյլի մէջ, երբ խորհրդային մեծ շոգենաւը, «Ռօսիա», բաժնուի քարափէն:

Այդ արարողութեանց մասնակցելու համար հրաւէր ուղղուած է զոյնզգոյն կազմակերպու-թեանց, աժեմ-չաժեմ խմբակներու եւ անհատնե-րու, բացի ՅԱՌԱՋէն եւ Կապոյտ Խաչէն, որ մէկ ձեռքով հարիւր հազար ֆրանք տրամադրեց ներ-գաղթին:

Ոչինչ: Թող այդ փառքն ալ իրենք վայելեն:

Այսօր, ողջերթի այս հանդիսաւոր պահուն, տեղը չէ դրադելու այդ խուժանավարական փոք-րոգութիւններով:

Ուրեմն, բարի ճանապարհ բոլոր անոնց որ նաւ կը նստին այսօր կամ վաղը, իրենց քրտինքը խառնելու համար հայրենի հողին:

Նոր էջ մըն է որ կը բացուի, այս անգամ, ի-րենց երերուն կեանքին մէջ: Անշուշտ լաւագոյն էջը, քանի որ իրենց վերջնական բոյնը պիտի հաս-տատեն Արարատի շուքին տակ:

Տարիներով քամած օտարութեան լեղին, եւ միեւնոյն ատեն թրծուած ստեղծագործ աշխա-տանքի հնոցին մէջ, անոնք պիտի դառնան թան-կագին տարր մը, հայրենիքի վերաշինութեան համար:

Քսանեւհինգ տարուան ազնուութիւնը օտար ա-փերու վրայ՝ անոնց տուած է գործնական գիտե-լիքներու պաշար մը, որ ինքնին մեծ հարստու-թիւն մըն է:

Անոնք իրենց հետ կը տանին ուրիշ հարստու-թիւններ ալ, գործիքներ եւ մեքենաներ, որոնցմէ նոյնպէս, եւ ամէնէն առաջ, հայրենիքն է որ պի-տի օգտուի: Մանաւանդ երբ աւելի լայն պատե-հութիւններ ընծայուին: (Անշուշտ Երեւանցիները չեն մոռցած Լէնինի պատուէրը. — Հայաստանը Ռուսաստան չէ):

Գաղթներէն շատ շատերը կը տանին, տակա-ւին, ուրիշ դանձեր, — այն ինչ որ արեւմտահայ մշակոյթ կը կոչենք:

Անոնք անշուշտ իրենց գիտութենէն բաժին պիտի հանեն նաեւ տեղացիներուն, փոխանակ ա-ռաջին օրէն դառնալու հեղուկ մը որ պարունակած ամանին ձեւը կ'առնէ:

Իրենց շոգենաւ մտած օրն իսկ, անոնք պիտի զգան թէ կ'երթան աշխարհ մը բոլորովին տար-բեր իրենց տեսածէն: Երկիր մը որուն կարգու-սարքը տակաւին կը մնայ յեղափոխական: Ուր մարդիկ ամէն բանէ առաջ զբաղած են պատերազ-մին աւերները դարմանելու:

Մեր հայրենիքը պատերազմ չտեսաւ, բայց, ըլլալով նոյնակայ միեւնոյն կարգուսարքին, կը կրէ հնդամեայ եւ ուրիշ ծրագիրներու բովանդակ ծանրութիւնը:

Ապա ուրեմն աշխատանք, աշխատանք: Եւ վայելքներ հարազատ, յաճախ անփոխարինելի:

Իբրեւ զաւակները ի բնէ չարքաշ եւ տոկուն, կրակի մէջ եփած ժողովուրդի մը, անոնք պիտի չխրտչին առաջին օրերու դժուարութիւններէն:

Եղ ու մե՞ղր կը հոսէր այս կամ այն ցամաքին վրայ, երբ հեռացան Թուրքիայէն:

Ո'ւր որ ալ տեղաւորուին, գիւղի թէ քաղաքի մէջ, պիտի չմոռնան թէ դեռ հարիւր հազարներ կան որոնք նոյնպէս հայրենիք վերադառնալու ի-րաւունք ունին:

Թող պատմեն թէ պարզապէս արջու ծառա-յութիւն կը մատուցանեն այն ոչինչ է պիտոյ մու-նետիկները որ «բարեկամ»ներու եւ «թշնամի»-ներու բաժնած են Հայկական Արտասահմանը, ի-րենց անյատակ տգիտութեամբ եւ անբարոյակա-նութեամբ:

Մէկդի՝ բոլոր ակադեմական բանդիտութիւն-ներն ու պառաւական ցնդաբանութիւնները: Վը-րան-բաց սուտերը, խեղաթիւրումներն ու քսու-թիւնները:

Երեւանը ինչո՞վ կը տուժէ, երբ կը պահան-ջենք սահմաններու ամբողջացում, աւելի աղատ կարգերով:

Շ.

## ՕՐԸ ՕՐԻՆ

### ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՄԱՐՍԵԼ

Երբեմն կը փորձեմ ամերիկահայ թերթ մը ձեռք առնել: Չար բախտէս այնպիսի թիւերու վը-րայ կ'իյնամ որ խնդուքս չեմ կրնար բռնել:

Երէկ բացի պատահաբար ձեռքս անցած «Պ...»ին ներսի երկու էջերը: Երրորդը զար-դարուած էր երկու երիտասարդ նկարներով. աջ կողմը բազմած էր օրիորդ մը, ձախը երիտասարդ նայորդի մը: Սկսայ կարդալ առաջին նկարին տակ գրուած մէկ սիւնակ ներբողականը որ կը մանրամասնէր օրիորդին մտքի, սրտի եւ դէմքի գեղեցկութիւնները: Վայելած համակրութիւնը իր ներդաշնակ արտաքինին պատճառով որ ուղիղ կը համեմատէր օրիորդին զանազան բարեմասնու-թեանց հետ:

Աստնք իմ ամփոփումս են: Յօդուածը, շատ աւելի շռայլաբան, ինչե՛ր ինչե՛ր չէր հիւսած այդ երիտասարդ գլուխին շուրջ, ծիծաղելի դարձնե-լով պատկերին տէրն ալ, թերթն ալ, ստորագրողն ալ: Այս վերջինը սակայն, աւելի համեստ, պահ-ուըտած էր «Բարեկամ» մը ծածկանունին տակ:

Առիթը վկայական մըն էր միայն, անշուշտ շատ համեստ տեսակէն: Եթէ վկայականը ըլլար քանի մը աստիճան աւելի բարձր, չէր ընկերանար ոչ նկարին, ոչ ալ յօդուածին, պարզ այն պատ-ճառով որ ծիծաղելի ըլլալու գիտակցութիւնն ալ նոյն համեմատութեամբ զարգացած կ'ըլլար:

Ամերիկեան սովորութիւն, թերեւս, որ մեզ միայն կը զարմացնէ, պիտի ըսէք: Բայց մենք որ ամերիկահայ չենք եւ առիթ ունինք այդ բոլորը տեսնելու եւ կարդալու, ինչպէս մարսենք:

Կամաց կամաց Պոլսոյ թերթերուն հարսնի-քի նկարագրութիւններն ալ սկսան գլել անց-նիլ: Վախնամ օր մը իրենց գլխուն ալ պայթի այդ պատիժը որուն ենթարկուած էր Պատրիարքարա-նի ծանօթ լրաբեր-խմբագիր մը:

Մեր ճարպիկ լրաբերը փառաւոր գովասանք մը կը թխէ Պոլսոյ իրիկուան թերթերէն մէկուն երեքշաբթի օրուան թիւին մէջ, լորձնաշուրթն փառաբանելով առջի օր Ս. Երրորդութիւն եկե-ղեցիին մէջ կատարուած հարսնիք մը, — չքեղ ըն-դունելութիւն Թոքաթլեանի մէջ, հարսը այսպէս, փեսան այնպէս, ղրկուած նուէրները, կնքահօր առատաձեռնութիւնները, եւայլն, եւայլն:

Դժբախտաբար, մեծահարուստին հարսնիքը... յետաձգուած էր եւ նշանն ալ ետ տրուած:

ՍՕՍԻ

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՕԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան են-թակոմիտէն կ'ողբայ անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր յեղափոխականին եւ մեծ ուսուցչին՝ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի, եւ այս առթիւ իր խո-րին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընտանե-կան պարագաներուն, Համազգայինի եւ Ճեմարա-նի վարչութեանց:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն երկիւղածութեամբ խոնարհելով վաստակաւոր ընկերոջ՝ տղբացեալ Նիկոլ Աղբալ-եանի դերեզմանին առջեւ, իր խորին ցաւակցու-թիւնը կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին:

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՄՈՒԿԵՐ Նիւ Եորքէն Ժընեւ փոխադրուեցան ամերիկեան օդանաւով մը, գի-տական հետազօտութեանց համար:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ (սկաուտ) միջազգային խորհըր-դաժողովը փակուեցաւ շաբաթ օր, վերահաստա-տելով երեք թշնամի երկիրներու՝ Իտալիոյ, Ա-ւստրիոյ եւ Հունգարիոյ անդամակցութիւնը: Ժողովը ցաւով հաստատեց սկաուտական շարժու-մին անհետացումը 11 երկիրներու մէջ, — Սպա-նիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Լիթուանիա, Իրաք, Իրան, Աֆղանիստան, Սիամ եւ Ճափոն: Մերժուեցան Գերմանիոյ հիթլէրական սկաուտնե-րը, եւ առկախ ձգուեցաւ Լեհաստանի արիներուն ճանաչումը: Այժմ «արիական» կազմակերպու-թիւններ կան 45 երկիրներու մէջ, 4,409,000 ան-դամներով, ինչ որ մէկ քառորդի յաւելում մը կը կազմէ 1939ի վրայ (3,305,145 անդամ), երբ 50 ազ-գային կազմակերպութիւններ կային:

## Ալժերիոյ նոր վարչաձեւը

Ազգ. Ժողովը 14 օր վիճաբանելէ վերջ, Գշ. օր վերջացուց Ալժերիոյ նոր Սահմանադրութեան յօդուածներուն քննութիւնը, բայց քուէ մը կը-նելի կէտուէ: Երեսփոխանները նրատ քուէարկու-ցին մինչեւ չորեքշաբթի առտու:

Ահաւասիկ օրէնքին հիմնական տրամադրու-թիւնները. —

1. Ալժերիան կը կազմէ խումբ մը նահանգներ որոնք օժտուած են քաղաքային անձնաւորու-թեամբ, ելմտական ինքնավարութեամբ եւ մաս-նաւոր կազմակերպութեամբ: Բոլոր Ալժերիացի-ները, առանց կրօնի կամ ծագումի խտրութեան, Ֆրանսական քաղաքացիներ են. մասնաւոր օրէնք-ներ կը սահմանեն ընտրական կարգուսարքը:

2. Ընդհ. կառավարիչը (կուսակալ) կը ներ-կայացնէ Ֆրանսական հանրապետութիւնը, որուն ներկայացուցիչն է: Անոր կ'օգնէ կառավարական խորհուրդ մը որ կը բաղկանայ վեց անդամներէ, երկուքը նշանակուած իր կողմէ, երկուքը Ալժե-րիոյ Ազգ. Ժողովէն, Ազգ. Ժողովի նախագահն եւ դեր-նախագահն:

3. Ալժերիոյ Ազգ. Ժողովը կը բաղկանայ 120 անդամներէ, ընտրուած՝ ընդհ. քուէարկութեամբ, երկու առանձին շրջանակներու մէջ, — մէկը յա-տուկ Ֆրանսացիներու եւ այն բնիկներուն որոնք օժտուած են մասնաւոր կրթութեամբ եւ ուրիշ արժանիքներով, միւսը իսլամներուն համար: Իւ-րաքանչիւր ընտրական շրջան պիտի ընտրէ 60 ներ-կայացուցիչներ: Երեսփոխանները կ'ընտրուին վեց տարուան համար: Քսան տարեկան բոլոր Ալ-ժերիացիները թէ ընտրող են եւ թէ ընտրելի: Իս-լամ կիները ալ սկզբունքով քուէարկութեան իրա-ւունք ունին: Ալժերիոյ Ազգ. Ժողովը պիտի որոշէ այս իրաւունքին գործադրութեան եղանակները:

4. Ալժերիա պիտի շարունակէ երեսփոխաններ ունենալ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ, եւայլն:

Նոր Սահմանադրութիւնը փորձ մըն է գոհա-ցնելու բնիկները որոնք աւելի լայն ինքնավարու-թիւն, նոյնիսկ անկախութիւն կը պահանջեն: Ֆը-րանսա զիջումներ կատարելով հանդերձ, կ'ուզէ պահել իր գերիշխանութիւնը Հիւս. Ափրիկէի մէջ, ռազմագիտական եւ տնտեսական նկատումներով:

Ֆրանսացիները Ալժերիա մտան 1830ին: Այդ օրէն ի վեր բնիկ ժողովուրդը աճած է քառապա-տիկ, հասնելով աւելի քան 8 միլիոնի: Ֆրանսա-կան գաղութն ալ կը հաշուէ մէկ միլիոն: Բնիկ-ները երկրին վարչութեան ուղղակի մասնակցելու առաջին իրաւունք մը ստացան 1945ին, երբ 15 բնիկ երեսփոխաններ ընդունուեցան Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ:

Ներկայ սահմանադրութեան մասին մղուած պայքարը աւելի կը բխի կարգ մը մանրամասնու-թիւններէ քան սկզբունքէն: Համայնավարները, ընկերվարականները եւ բնիկ երեսփոխանները կը պահանջեն որ աւելի ստուարաթիւ բնիկներ ըն-դունուին Ֆրանսական կոչուած ընտրական շրջա-նին մէջ: Յետոյ կ'ուզեն որ Ալժերիոյ Ազգ. Ժողովը իրաւունք ունենայ տեղական ելմտացոյցը քուէ-արկելու պարզ մեծամասնութեամբ: Կառավարու-թեան օրինագիծը կը ձգտի ապահովել Ֆրանսացի բնակիչներուն իրաւունքները:

Ալժերիոյ Ազգ. Ժողովին իրաւունքներն են. — 1. Քուէարկել տեղական ելմտացոյցը. — 2. Քուէարկել զանազան բանաձեւեր, մայր-երկրի օ-րէնքները գործադրելու համար Ալժերիոյ մէջ, — 3. Տուրքեր հաստատել, փոխառութիւններ կնքել, արտօնութիւններ տալ երկաթուղիներու կառուց-ման եւ ուրիշ հանրօգուտ շինութեանց համար: Բայց փոխառութիւնները եւ այս արտօնութիւն-ները (մենաշնորհ) պէտք է վաւերացուին Ֆրան-սական կառավարութեան կողմէ: Զինուորական եւ դիւանագիտական խնդիրները կը մնան Ֆրան-սական կառավարութեան ձեռքը: Կուսակալը կը մնայ պետը Ալժերիոյ քաղաքային վարչութեան:

Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ լուծել Ալժերիոյ Ազգ. Ժողովը, եթէ անոր գործերը կը հակասեն ներկայ սահմանադրութեան կամ եթէ որ եւ է ատեն կը մերժէ քուէարկել տեղական ել-մտացոյցը:

## Երեք Մեծերը համաձայնած են

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ պողպատի արտադրութեան եւ ճարտարագործու-թեան մակարդակի բարձրացման մասին հա-մաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ, Մ. Նահանգ-ներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ, չնորհիւ կատարուած բանակցութեանց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, թէ Անգլիա եւ թէ Ամերիկա զիջումներ կատարած են ի նպաստ Ֆրանսայի, ընդունելով որ Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը տարեկան 11,500,000 թոնէն վար ըլլայ: Ասոր փոխարէն, Ֆրանսա պի-տի հաւանի որ մեծապէս աւելնայ Գերմանիոյ անգլեւամերիկեան շրջանին ճարտարագործու-թիւնը, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան համար: Այս առ-թիւ Ֆրանսա ապահովութիւն պիտի ստանայ թէ ճարտարագործական մակարդակին բարձրացումը նախապատուութիւն պիտի չտայ Գերմանիոյ,

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

# Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ եւ Արեւմտահայ գրականութիւնը

**ԽՄԲ.** — « Սովետական Հայաստան » ամսագրի 1947 Ապրիլի թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածուած :

*Գաբրիէլ Սունդուկեան արեւելահայ այն գրողներէն է, որոնք իրենց ստեղծագործութեանց առաջին տարիներէն իսկ գրաւած են արեւմտահայ առաջաւոր մտածողներու ուշադրութիւնը :*

*19րդ դարու երկրորդ կէսերուն, արեւմտահայութիւնն ալ կ'ապրէր քաղաքական եւ տնտեսական նոյն վիճակը ինչ որ արեւելահայութիւնը : Հոն ալ քաղաքային կեանքի մէջ թափանցած էր առեւտրական դրամագլուխը եւ հասարակութիւնը՝ բաժնած երկու հակամարտ դասի : Արհեստաւոր դասը, մանր առեւտրականութիւնը, չկրնալով դիմանալ ստեղծուած ծանր պայմաններուն, աստիճանաբար կ'աղքատանար, որովհետեւ անխնայ շահագործման կ'ենթարկուէր վաշխառուներու, սեղանաւորներու կողմէ, կուլ երթալով դրամագլուխին :*

*Ապրելով տնտեսական նման պայմաններու մէջ, արեւմտահայ աշխատաւորութիւնը եւ իր մտաւորականութիւնը պէտք է ջերմօրէն ողջունէին արեւելահայ այն գրողները որոնք ճշմարիտ կերպով պատկերացնելով ժողովուրդի կեանքը, նիստուկացը, կենցաղը, կը պաշտպանէին անոր շահերը :*

*Ահա թէ ինչու Գաբրիէլ Սունդուկեան խիստ գրաւեց արեւմտահայ կարգ մը գրողներու ուշադրութիւնը, մասնաւորաբար այն գրողներու որոնք կը փորձէին երթալ դէպի ժողովուրդը, գրականութեան մէջ պատկերացնել գաւառի կեանքը :*

*80ական թուականներու մտաւորական շարժման ռահվիրաները՝ Արփիար Արփիարեան, Գրիգոր Զօհրապ, Կամսարական եւ ուրիշներ, հաւաքուելով « Արեւելք » եւ « Մասիս » պարբերականներու շուրջը, նպատակ դրած էին եւրոպական չինծու, պողոտաներու մարքիզներու սիրարկածներով ողողուած վէպերու փոխարէն հայ ժողովուրդին տալ ինքնուրոյն, հայ կեանքը ցոլացնող գործեր : Անոնք կը փափաքէին արեւմտահայ հասարակութեան ծանօթացնել բուն հայ ժողովուրդի հետ կապուած, անկէ սնունդ առնող արեւելահայ գրականութեան :*

*80ականները մասնաւորաբար մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէին Րաֆֆիի, Պատկանեանի եւ Սունդուկեանի վրայ :*

*Եթէ Րաֆֆին եւ Պատկանեանը հիմնականին մէջ կը խօսէին թրքական լուծէն ազատագրուելու գաղափարներով տոգորուած հայութեան սրտին, ապա Սունդուկեանը կը խօսէր օտար եւ սեփական քաղքենի դասակարգի շահագործման ու կեղեքման տակ հեծուած աշխատաւոր Հայուն սրտին :*

*Սունդուկեանը, որ հանդէս կուգար իբրեւ աշխատաւոր լայն զանգուածներու շահերու պաշտպան, հասկնալի էր աշխատաւոր հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներու համար : Անոր Պէպօն, թէեւ կը խօսէր Թիֆլիսի բարբառով եւ կը թուէր թէ Թիֆլիսի հարազատ ծնունդ է, սակայն ընդհանուր տիպար էր ամբողջ աշխատաւոր խաւի համար : Իրաւացի էր Մ. Ամերիկեան, երբ Սունդուկեանի թատերգութիւնները Պոլսոյ մէջ բեմադրելու առիթով, 1874ին կը գրէր թէ Սունդուկեանի « Զկնորս Պէպօն միայն հայ ձկնորս չէ, ամէն ազգի ձկնորս է, հայերէն կը խօսի, բայց միմիայն Հայ չէ այլ ամէն ազգութենէ » : (Մանզումէի էֆքեար », 1874, թիւ 2675) :*

*Այդ էր պատճառը որ պոլսահայութիւնը տակաւին 1874—75ին, բեմին վրայ տեսնելով Պէպօն հակառակորդ Զիմզիմովին դէմ, անոր մէջ կը պատկերացնէր ամէնէն առաջ Պոլսոյ ամենաչարքաշ կեանքը վարող ձկնորսներու ու պանդուխտ Հայերու պայքարը մայրաքաղաքի վաշխառու սեղանաւորներու եւ ագնուաշուք էֆէնտիներու դէմ :*

*Արեւմտահայ մեծագոյն հրապարակախօսներէն եւ գրողներէն մէկը՝ Արփիար Արփիարեան՝ որ 1884ին Թիֆլիսի մէջ ծանօթացած էր Գ. Սունդուկեանին հետ, ու Թիֆլիսի ամառնային թատրոնին մէջ տեսած անմահ թատերգակի Պէպօն՝ Զմշկեանի դերակատարութեամբ, անջնջելի տպաւորութիւն պահած էր թէ թատերգութենէն եւ թէ անոր հեղինակէն :*

*« Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի հայ թատերաբեմի մը վրայ մեր ընտանեկան կենաց, մեր օրուան վշտերու պատկերները : Ինծ անծանօթ էր Տփղիսու Հայոց ժողովրդային բարբառը եւ սակայն հասկցայ Պէպօն եւ յուզուեցայ խորապէս… Ձեզ գիտեր ինչպիսի տխրութիւն մը կը պատէ զիս, երբ բանամ « Էլի մէկ զոհ », « Խաթաբալա », « Քանդած Օջախ » եւ Պէպօ » : Ձեր այդ « կատակերգութիւնները », ինչպէս դուք անուանած էք զանոնս, անշուշտ այն համոզմամբ, թէ ամէն ծիծաղ կը վարագուրէ ցաւ մը, աղբեցին իրենք եւս մտրակս ուղղութեան վրայ » (Ապուշը, — կ. Պոլիս, 1886, էջ 3) :*

*Պատահական չէ այս ջերմ վերաբերմունքը դէպի Սունդուկեանը :*

*Արփիարեանը, որ արեւմտահայ գրողներէն ամէնէն աւելի պայքարած է գրականութեան գաղափարականութեան, գրականութիւնը « նպատակի մը ծառայեցնելու », անոր կեանքը վերափոխելու կոչում տալու համար, յանձին Սունդուկեանի կը տեսնէր աշխատաւոր Հայու շահերը պաշտպանող լաւագոյն գրողներէն մէկը : Արփիարեանը իր « Կեանքի պատկերներ » նորավէպերու մէջ, մանաւանդ 1886ին « Մշակ »ի մէջ լոյս տեսած « Խնդամոլիկ աղջիկը » պատմուածքին մէջ հիմնականին մէջ արծարծած է նոյն հարցերը :*

*Անոր հերոսները նոյն այդ « մանր » մարդիկն են, հարուստ էֆէնտիներու կողմէ շահագործուող նոյն բանուորներն ու արհեստաւորները, իրենց ամբողջ չարքաշ ու անտանելի առօրեայով :*

*« Խնդամոլիկ աղջիկը » պատմուածքի գլխաւոր հերոս Ղուկասը հարուստ եւ անխիղճ էֆէնտիի թակարդն ինկած բանուոր մըն է : Անոր բողոքը շատ կը յիշեցնէ Սունդուկեանի Պէպօի յայտնի բողոքը :*

*Այս պատմուածքի 1905ին գրուած նոր փոփոխակին մէջ որ կը հանդիսանայ արեւմտահայ դեմոկրատ. գրականութեան լաւագոյն նմոյշներէն մէկը, Արփիարեան արհեստը շղթայ համարող դրաշար Ղուկասին կը յիշեցնէ, որ մեղաւորը արհեստը չէ, այլ ընկերային այն պայմանները, որոնց մէջ կ'ապրին եւ կ'աշխատին Ղուկասն ու իր նմանները եւ որ, միայն այդ հասարակական պայմաններու ոչնչացումով, հասարակական կարգերու փոփոխումով աշխատաւոր մարդը կրնայ դառնալ իր աշխատանքի տէրը :*

*« Ամէն արհեստ, իրաւ ոսկի պիլէզիկ է, ձեռներիս կոտրտողը կապիտալն է, արհեստաւորին օճախին մուխը մարողը կապիտալիստն է, անոնց հախէն գալու ենք քի ազատինք » : (« Աւօր », 1910, թիւ 4, էջ 19) :*

*Ուշագրաւ է Գաբրիէլ Սունդուկեանի բարեբար ազդեցութիւնը Թլկատինցիի գրական գործունէութեան վրայ :*

(Մնացեալը յաջորդով) Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

# Իսկ անո՞նք ..

*Մեր պատմութեան ճակատագրական մէկ շըրջանը կ'ապրինք : Թերեւս ամէնէն ճակատագրականը, Տիգրան Մեծի փառքի օրերէն վերջ :*

*Այն ատեն աշխարհը տարբեր էր, կեանքը տարբեր, Հայաստան տարբեր : Հայ բանակները, մեծ կայսեր հրամանին տակ, հետզհետէ կը նուաճէին Միջագետք, Սուրիա, մինչեւ Պաղեստին : Հռոմ վտանգի ազդանշանը կուտար : Կիկերոն ծերակոյտը կը զգուշացնէր. « Մի՛ երթայք Հայաստան, քանզի չէ բարուոք » : Ու ծեր հսկան կը խոնարհէր երկու զօրավարներու առջեւ, Լուկուլլոս եւ Պոմպէոս, որոնց գլուխ ծռեց ամբողջ հին աշխարհը : Եթէ չըլլային այդ երկու հռոմէական աղուէսները… : Յետոյ Արշակունեաց հարստութեան անկումը, ցնցո՛ղ թուական, որ հայ պետական գերիշխանութեան գերեզմանաքարը եղաւ : Բագրատունեաց հարստութիւն ու իր վախճանը : Բուռ մը Նոր Հայաստան Կիլիկիոյ գաղջ կլիմային տակ : Թագաւոր մը, որ կրօնը հայրենիքէն կը նախընտրէ ու կ'երթայ թաղուիլ եւրոպական քաղաքի մը հի՛ն կամարներուն տակ : Ու իրեն հետ կը թաղուի հայկական վերջին անկախութիւնը : Յետոյ Ճինկիզ Խանի զօրավարները : Յետոյ առեղծուածային Լէնկթիմուր : Ու Գորշ Գայլին արիւնոտ երախը մեր վզին, մինչեւ 1922 : Արեւն գետեր : Հայաստան առանց Հայու : Ցարական արտաքին գործոց նախարար Կոմս Լօպանովի երազին փայլուն իրագործումը :*

*Ու մնացորդներ հոս հոն, ուր որ կրունկ դնելիք տեղ մը կարելի եղաւ գտնել, ամէն տեղ, բացի անմնակ բեւեռներէ : Կը թուէր թէ մեր վերջն է : Թուրքերը այնքա՜ն մօտ էին իրենց տեսիլին : Արարատ իրենց, Վանայ լիճը իրենց, Տարօն, սո՛ւրբ հող, իրենց, ու Ծոփաց աշխարհը, ու Փոքր Հայք՝ ուր մեր նախնիքը առաջին անգամ ոտք կը դնէին, իրենց զաղթի ճամբուն վրայ :*

*Ուր որ Թուրքի մը հանդիպէինք մեր չար բախտէն, մեզի հեռաւոր երկիրներու ճամբաները կը ցուցնէր, « այս ջարդուփշուր » ազգին զաւակներուն, ինչպէս մեր երեսին պարծանքով կ'ըսէին, օտարութեան մէջ : Ու քանինե՛ր, հազա՛ր հազարներ, իրենց արցունքը կլլելով, ի՛սկապէս, հեռացան, մինչեւ աշխարհի անդին կողմը, ուր մեր գիշերը իրենց ցերեկն է, եւ մեր ամառը իրենց ձմեռը : Թուրքին բոլո՛ր զոհերուն մէջէն, որոնք եաթաղանէն վերջ իրենց ազգային վերածնութիւնը ողջունեցին, Ռումանացիք, Հելլէնները, Սերպերը, Պուլկարները, արաբական երկիրները, ամէնէն դարհուրելին եղաւ մե՛ր վիճակը : Անկում՝ Սեւրի բարձունքէն Լօզանի անդունդը : Խորհրդային Ռուսիա ու Քէմալ կը տրորեն ու կը բաժնեն մնացեալ Հայաստանը, Նորածին Հանրապետութիւնը :*

*Իսկ այսօ՞ր : Ահա դոնրացէք : Հաւատալ չի գար Հայրենադա՛րձ : Հրա՛շք : Մեր նահատակներուն ամենասո՛ւրբ եւ անթաղ ոսկորները իրենց տեղին վրայ կը դառնան : Դէպի Երկի՛ր, ինչպէս անմոռանալի մարգարէն, Ակնունի, կը փողահարէր մ. Սահմանադրութեան կեղծ շրջանին : Ու սա հեռեւալ կարծուած ժողովուրդին կեցուածքը : Ու իր հասուն ու խելահաս պատասխանը հայրենադարձի ցանկալի կոչին : Մէկը ամէնէն բարեկեցիկ գաղութներէն, Եգիպտոս, կ'արձանագրուի առայժմ 15,000, գրեթէ կէսը : Հարուստ, աղքատ, կ'աճապարեն, դէպի Երկի՛ր, դէպի Երկի՛ր : Մարդիկ որ Եգիպտոս ծնած մեծցած են, կ'արձանագրուին դարձի ցուցակին : Գահիրէի հայ եկեղեցին արար դռնապանը անունը Պէրպէրեանի կը փոխէ, ու կ'ուզէ ընկերանալ դարձեալ Հայերուն : Հա՛ն կղերը, իր գոյութիւնը գո՛նէ բանով մը արդարացնելու մտահոգութեամբ, հաւատացեալները կը խանդավառէ հայրենաշունչ քարոզներով : Երանի՛ անոնց որ ականատես են այս բոլորին, ու վերջէն յետոյ ուրախութեան արցունքներ կը թափեն, որ ինծի պէս, աշխարհի մոռցուած մէկ անկիւնէն չեն դիտեր պատմութեան անիւը : Ա՛խ, ուրեմն հիմա, յոյսի կապոյտ ալիքներուն վրայ, սպիտակ առագաստներ պարզած, դէպի Արեւելք կը հասնին, Հայրենադարձի լեցուն նաւերը : Ու մեր նախնեաց Ոգիները, անշո՛ւշտ, իրենց օրհնէնքը կուտան մեզի…*

*Սակայն անդին, տեղ մը, աշխարհի մոռցըւած մէկ կողմը, հո՜ն, ուր հոծ հայութիւն կ'ապրէր երէկ ու մեր հայրենիքն էր, — այնտե՛ղ, Թուրքիա, հոս հոն ցրուած, աւելի դէշ քան դերիները Եթովպիոյ մէջ, հոն, տակաւին Հայե՛ր կան : Ու Ալթայի վարազը, կնճիթը տնկած, դեռ նո՛ր կը սպառնայ անոնց : Իսկ անո՞նք, ո՞վ կը մըտածէ անոնց մասին, որ կրնան, շատ դիւրաւ, ճաղաճակաճ դաւերու զոհ դառնալ : Պիտի կենա՞ն դեռ պահակ Հայրենի մոխիրներուն : Թէ՝ եղբայրական բազուկ մը պիտի բռնէ անոնց ձեռքերէն, առաջին անգամ անո՛նց ձեռքերէն, ու առաջնորդէ Երկի՛ր…*

ԵՐՈՒԱՆԴ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

# ԻՐԱՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը կը գրէ Թէհրանէն. —

*Երկար ատեն Եւրոպա ապրողի մը համար զարմանալի թուի, թերեւս, թէ կան տակաւին երկիրներ ուր փոխադրութեան միջոցները նախնական են :*

*Քանի ընդարձակուեցան քաղաքները, մէկ կողմէ լայն պողոտաներու, մեծ տուներու եւ քաղաքին մէջ գեղեցիկ դարաստաններու շինութեան պատճառաւ տեղի տալով նեղլիկ փողոցներու եւ պզտիկ տուներու, միւս կողմէ ճարտարարուեստի զարգացումը դէպի քաղաքները խուժել տալով բնակչութիւնը, այնքան աւելի շատցաւ պահանջը փոխադրութեան արագութիւնը ապահովելու :*

*Այդ հին եւ պատմական քաղաքներէն մէկն է Թէհրանը, որ, քաղաք մը չէ, այլ քաղաքակրթութիւն մը, կամ աւելի ճիշտ խառնարան մը քաղաքակրթութեանց, որոնք կը բարձրանան աճումի եւ ծաղկումի զանազան աստիճաններու, նման այն տունկերուն որոնք անհաւասար կերպով կ'աճին ոռոգուած դաշտերու մէջ :*

*Հոն են պազարները, Պարսկաստանի հին առեւտուրի շուկան զոց տանիքներով, պաշտպանուելու համար բոցափայլ արեւին դէմ. հոն են խանութներու աղմուկը, հոտերը և մուխերը, երգերը եւ կանչերը որոնք կ'ոգեկոչեն վաղեմի եւ նախնական հնութիւնը :*

*Եւ սակայն այդ խառնէն դուրս կան լայն եւ շողշողուն կուպրով փողոցներ, ինչպէս արդիական որ եւ է մայրաքաղաքի մէջ :*

*Առաջին անգամն ըլլալով իր պատմութեան մէջ, Թէհրանը ունի սակաշարժներու (taxi) սպասարկութիւն մը : Այդ ինքնաշարժները իրենց գեղեցկութեամբ փառքն են եւ երջանկութիւնը Թէհրանի : Անոնք միշտ պատրաստ են, կ'արժեն տասը րէալ ամբողջ քաղաքին սահմաններուն մէջ, եւ ի՛նչ հրաշք, առանց « պախշիշ »ի :*

*Երբ ինքնաշարժը կը սուրայ, կը հանդիպիս էշերու կարաւաններու, եւ քաղաքին սահմաններուն վրայ շարք շարք ուղտերու, մինչեւ մէկ մըղոն տարածութեան վրայ : Հին ատեններու պէս, իրենց կռնակին վրայ կը կրեն քաղաքին բեռը, ցորեն, գարի, ինչպէս եւ յարդ որ Աստուածաշնչական դարերուն պէս կը գործածուի աղիւսին մէջ :*

*Թէհրանի մէջ որ 750,000 բնակիչ ունի, քիչ օտարականներ կան : Թէեւ ուսումը պարտաւորիչ է, տակաւին իրաւունք մը չէ դարձած : Ամէնէն*

մեծ լրագիրը օրական 30,000 տպագրութիւն ունի։ Այն թերթը որ օրական 4,000 օրինակ կը հանէ, ինքզինք շատ երջանիկ կը զգայ։ Եւ սակայն գիրք գնողներ կը խլեն օտար փիլիսոփայական եւ հոգեբանական գիրքեր, եւ հազիւ թէ աչք մը կը նետեն վէպերու վրայ, որքան ալ նոր եւ հետաքրքրաշարժ ըլլան անոնք։ Որովհետեւ «մենք տակաւին կը սորվինք, կը փնտռենք ճշմարտութիւնը, հին եւ նոր ճշմարտութիւնը», կ'ըսէ մտաւորական մը։

Պարսիկները հպարտ են իրենց մարգարէներով եւ հին բանաստեղծներով, եւ մինչեւ ամէնէն տգէտը եւ անգրագէտը գոց գիտէ անոնց ոտանաւորները եւ կ'արտասանէ զանոնք։

Եւ սակայն երիտասարդ մտաւորականները որոնք լեզուներ գիտեն եւ օտար համալսարաններու մէջ ուսած են, գիտեն թէ երէկուան ոտանաւորները որքան ալ փայլուն ըլլան երեւակայութեամբ, ազնիւ զգացումով, հարուստ փիլիսոփայութեամբ, թէեւ կը ներշնչեն, բայց չունին ազգային հերոսութեան կամ ազգային փրկութեան նոր բանաձեւը։

Բայց նոր դարը շատ նոր է։ Ան կոչ մըն է եւ խոստում մը, չարչարանք մը եւ ներշնչում մը, փիլիսոփայութիւն մը որ իր մէջ կը պարունակէ նոյնիսկ Քարլ Մարքսը, ինչպէս նաեւ հոգեբանութիւնը։

1928ին էր միայն որ պարսիկ կնոջ արտօնուեցաւ սինէմա մտնել եւ սրճարան երթալ։ 1936ին էր միայն որ Շահ Ռիզան արհամարհելով մահմետական սովորութիւնը, երեւցաւ իր կնոջը եւ երկու աղջիկներուն հետ, — որոնք քօղերը նետած եւ եւրոպական տարազ հագած էին — Թէհրանի աղջկանց բարձրագոյն վարժարանի տարեվերջի հանդէսին։ Այս արարքը թէեւ զայթակղեցուց ժողովուրդը, բայց բերաւ տեւական յեղափոխութիւն մը ընկերային բարքերուն մէջ։

Հիմա քօղ կրող կիներ շատ հազուադէպ են, մինչեւ իսկ աղքատներուն մէջ։

Հայրը ընտանիքին պետն է միշտ, օրինապէս եւ բարոյապէս։ Ոչ մէկ աղջիկ կրնայ ամուսնանալ առանց իր հօրը հաւանութեան։

Բայց համալսարան գացող աղջիկներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Թէհրանի երեք ամէնէն կարեւոր բժիշկները կիներ են։

---

## ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, թիւ 5 (1 Օգոստ. 1947), այլազան բովանդակութեամբ։ Խմբագիր Տիկին Ս. Սեզա։ Տարեկան բաժնեգին 2 ոսկի։ Հասցէ.— Mme Siran Séza, Rue Mgr Chebli N° 113, **Beyrouth** (Liban).

ԵՐԶՆԿԱ, ստուար հատոր մը 500 մեծադիր էջերով եւ բազմաթիւ պատկերներով (նաեւ քարտէս). — Պատմական, ժամանակակից անցուդարձեր, Երզնկան 1914ի պատերազմէն առաջ, պատերազմի ընթացքին եւայլն։ Գրեց՝ Գ. ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆ։ Տպ. Գահիրէ, 1947. Գին մէկ ոսկի։ Հասցէ K. Surmenian, **331B** Rachid St. Bagdad, Iraq.

---

## ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

### ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

1903ին Եթովպիոյ մէջ կային 25—40 Հայեր որոնք հաստատուած էին Հարար, որ վաճառաշահ քաղաք մըն էր։ Հիմա Հարարը մնացած է իբրեւ առեւտրական քաղաք եւ հայ գաղութի կեդրոնը փոխադրուած է Ատիս-Ապապա։ Գաղութին ներկայ թիւն է մօտ հազար հոգի, թէեւ այս թիւըատեն մը բարձրացած է 1500ի։ Գաղութի մնացեալ մասը հաստատուած է Տիրէ-Տավայի մէջ, որ երկաթուղիի կայարան մըն է։

Գրեթէ բոլոր Հայերն ալ բարեկեցիկ են, թէեւ մեծահարուստներ չկան։ Անոնք կը զբաղին վաճառականութեամբ եւ խանութպանութեամբ։ Կան նաեւ արհեստաւորներ։ Գործաւորները շատ քիչ են։

Առեւտրական շուկայի վրայ առաջնութիւնը կը գրաւեն հնդկական, բրիտանական եւ արաբական տուներ։ Յետոյ կուգան Յոյներն ու Հայերը։

Հայերը եթովպական պալատին մէջ մասնաւոր դեր մը չեն կատարեր, ինչպէս սխալմամբ կը կարծուի։

Հայերն ունին հիանալի եկեղեցի մը, զոր շինել տուած է Պ. Միհրան Մուրատեան, իր եղբօր յիշատակին, անուանուած Ս. Գէորգ։ Եկեղեցին շինուած է հայկական ոճով եւ ունի չորս հարիւր աթոռ։ Եկեղեցին ունի մէկ քահանայ յանձին Հայր Յովհ. Կէօհէրեանի։ Ատիս Ապիպայի մէջ կայ դպրոց մը շինուած Պոլսեցի Մաթիկ Գէորգովի նուիրատուութեամբ։ Դպրոցն ունի 140—150 աշակերտ եւ ութ ուսուցիչ։ Կրթական պիտճէն է շուրջ 3,500 անգլ. ոսկի։ Կայ վեց դասարան, մանկապարտէզէն սկսեալ։ Աշակերտները լաւ հայերէն եւ եթովպերէն կը խօսին։ Կը խօսին նաեւ բաւական լաւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն։

Տիրէ Տավայի գաղութը ոեւէ կազմակերպութիւն չունի։ Մինչեւ երկու տարի առաջ Բարեգործականը կազմալուծուած էր։ Երկու տարի առաջ 28 անդամով վերակազմուեցաւ եւ հիմա ունի 40 անդամ։

1939ին Սարգիս Մելիքեանը մեռաւ եւ ունեցած շէնքերն ու կալուածները թողուց Բարեգործականին։ Երկու տարուան դատավարութենէ վերջ դատը շահուած է եւ մինչեւ հիմա հազար անգլ. ոսկիէ աւելի վարձք հաւաքուած է։ Ամէն ամիս 35 տոլար վարձք կը գանձուի։ Թէեւ տուները հին են, բայց լաւ պողոտայի վրայ են եւ ընակարանի տագնապի հետեւանքով, լաւ վարձք կը բերեն։

Կայ Գաղթային Ժողով, որ բաղկացած է եօթը հոգիէ։ Այս ժողովն է որ կը հոգայ եկեղեցիի, դպրոցի եւ կալուածներու մատակարարութիւնը։ Եթէ ընտանեկան եւ ընկերային վէճեր ծագին, անոր կը դիմեն իբրեւ ազգ. իշխանութիւն։ Թէ՛ կառավարութիւնը եւ թէ դեսպանատուները կ'ընդունին ու կը յարգեն անոր վկայականները։

Պաշտօնական ճաշերու, թէ՛ պալատի եւ թէ դեսպանատուներու մէջ կը հրաւիրուի Գաղթային Ժողովի ատենապետը, իբրեւ հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչը։ Պալատը եւ դեսպանատուները միշտ կը հրաւիրեն նաեւ քահանան։

Կայ նաեւ Մարմնամարզական Ակումբը, որ կը գործածէ եկեղեցիի կալուածին վրայ շինուած նոր շէնքը, որուն համար ծախսուած է 5000 ոսկի։ Շէնքն ունի գրադարան, թենիսի եւ պասքէթպոլի դաշտեր եւ այլ յարմարութիւններ։

Կազմակերպուած է Մուրատեան երգչախումբը, որ Ատիս Ապապայի մէջ միակն է, իբրեւ եկեղեցական երգչախումբ։ Ղեկավարն է Պ. Ներսէս Նալպանտեան։

---

## Գաղտնի ծրագիր մը Թուրքիոյ մասին

ԽՄԲ. — Նոր փաստեր՝ թրքական մամուլէն։ Այս անգամ ալ «Միլլէթ» շաբաթաթերթն է որ կը պատմէ՛, «ռուսական գաղտնի ծրագիր մը» խորագրին տակ։ Կ'արտատպենք պարզապէս ի տեղեկութիւն, ինչպէս ուրիշ նմանօրինակ նիւթեր։

— Ռուսերը պատրաստած էին «00—49» անունով ծրագիր մը, որ կը վերաբերի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ։ Ծրագրին Յունաստանի վերաբերեալ մասը ներկայիս արիւնոտ կերպով կը գործադրուի Յունաստանի մէջ։ Այդ առիթով պարտականութիւն նկատեցինք հրատարակել Թուրքիոյ վերաբերեալ մասը, որպէսզի աչալուրջ դառնայ ժողովուրդը։

Ահա թէ ինչեր կը նախատեսէ ռուսական գաղտնի ծրագիրը Թուրքիոյ մասին։

Ամէն բանէ առաջ պէտք է ընդունիլ թէ սովետ ծրագրին համար բուն փուշը եւ բուն արգելքը Թուրքիան է եւ ոչ թէ Յունաստանը։ Այս վերջին երկիրը պարզապէս անկիւնադարձ մըն է այն ճամբուն վրայ, որ Թուրքիա կը տանի։ Այս պատճառով Յունաստանէն աւելի մեր ճիգերը պիտի կեդրոնացնենք հանդէպ Թուրքիոյ, որ հակառակ ամէն բանի ոտքի կեցած է։

Թուրքիոյ հանդէպ ռուսական ծրագիրը հետեւեալ չորս կարեւոր կէտերը կրնայ նախատեսել.

1.— Արտասահմանի մէջ ձեռնարկել մեծ ջլատումի մը եւ անոր միջոցով տեւականօրէն ճնշումի տակ պահել Թուրք հանրային կարծիքը։

2.— Մէկ կողմէ ռուսական ձայնասփիւռերու, իսկ միւս կողմէ դիւանագիտական ձեռնարկներու միջոցով ճնշում գործել Թուրք կառավարութեան վրայ։

3.— Թուրքիոյ մէջ տնտեսական խուճապ ստեղծել։

4.— Թուրքիոյ մէջ քաղաքական խուճապ ստեղծել։

Ռուսիոյ հիմնական նպատակն է այս կերպով բարոյական ուժը խախտած Թուրքիա մը ստեղծելէ վերջ Փըրլ Հարպըրի մը փորձը կատարել անոր հանդէպ։ Սովետ Ռուսիա կրնայ եգիպտական հանրային կարծիքը Անգլիոյ դէմ կամ նոյնիսկ Ամերիկայի դէմ գրգռել, Սուրիոյ կամ Պաղեստինի

---

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ԿՈՒԶԻԿԸ

### (ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Ես կը ստուգեմ նախ ընտանիքին անդամները, ու կսկիծով կը մտաբերեմ բացակաները որոնք այս միջոցիս մարդկային պարտականութեան պատնէշին վրայ են։ Ու յետոյ անգործ մարդու տրամաբանութեամբ կը փնտռեմ ծանօթ դէմքեր դիմագծի արտայայտութիւններ, երբ նայուածքս կը քարանայ, թշնամի զինուորներէն ոչ շատ հեռու կանգնած դիմաստուերի մը վրայ։ Ան նստած սանդղամատին, արմուկները ծունկերուն, խոշոր գլուխը ափերուն մէջ մազիկները բացած գիշատիչ թռչունի մը պէս, ծնօտը անհամեմատ դէպի յառաջ երկարած, զինուորը կը դիտէ ինչպէս ուրուր մը թառած ճնճղուկներու երամին կը նայի, յարձակելէ առաջ։ Ան է, սխալած չեմ, Կուզիկն է։

Անելութիւնը մարմնացնող արձան մըն է կարծես, կուշտ ու այլանդակ. եւ յարգանք պարտադրող, սարսափելի։

Վտանգը վերջացած է. ընդհանուրպատկերին հետ կը շոգիանայ արձանը։ Դժուար է դուրս ելլել։ Ու ահա առաջին իսկ քայլին կը տեսնենք աղով, տուները փլատակներու վերածուած են։ Հրշէջներու ինքնաշարժները կը սուրան։ Կարմիր Խաչի կառքերը կ'աճապարեն։ Ամէն ոք, հետզհետէ ստուերի մը պէս մութին մէջ կ'անհետանայ։

Տունն ենք հիմա, շնչահեղձ եւ ուժասպառ։ Տղաս՝ իր անբաժանելի ընկերոջ հետ — մեզմէ շուտ հասած է։ Անոնց հագած ճերմակ կրկնոցներուն վրայ մէկի տեղ բազմաթիւ կարմիր բոցավառ խաչեր կան։ Խանձած մսի հոտ կ'առնեն դեռ։

Արտակարգ լռութեան մէջէն յանկարծ արտասովոր աղաղակներու կը յաջորդեն նախ հատ ու կտոր հրացանի ձայներ, յետոյ կերպով կը լսուի «Կեցցէ՛ Հայրենիք», «Կեցցէ՛ Ֆրանսա», Մարսէյեզ եւ կարծես երգող-պոռացողներու կոկորդէն բռնած են պիրկ մատներով, երգն ու աղմուկը խեղդամահ կ'ըլլան։ Մինչ դուրսը ոչ մէկ լոյսի կայծ կայ, յանկարծ տարօրինակ շողարձակումներով կը լուսաւորուի, մեր մօտ գտնուող կեդրոնական բանտը, ու կը սկսի անգութ համազարկը, մեռնողներու աղիողորմ բացագանչութիւններու մէջ։

Կը դիտեմ դէմս կեցող երկու նորելուք երիտասարդներ, անոնք կ'ապրին ողբերգութիւնը։ Կը լուսաւորուին իրենց երեսները երգերուն հետ, ու կը մռայլուին գնդակներու կարկուտին հետ։

Ես կը կսկծամ ինկողներուն եւ դէմս կանգնողներուն վրայ, որոնք այլ եւս չեն կրնար զսպել իրենց յուզումը ու յանկարծ անութներէն դուրս կը հանեն իրենց փայլուն ատրճանակները։

Կուզիկը հասած էր փափաքին... Անքուն գիշերով գործի կը մեկնիմ. քայլերս չեն հնազանդիր ձիու մը յամառութեամբ որ հեռաւոր վտանգը կը գուշակէ։

Օրը յղի է ծանր անակնկալներով։ Իրիկուան դադրած են բոլոր փոխադրութեան միջոցները։ Ճամբան կը հանդիպիմ թշնամի ուժերու նահանջի շղթային, մեռելաթաղի կարաւան մըն է կարծես։ Լուռ, առանց սովորութիւն դարձած երգի ոչ մէկ աւելորդ շարժում. կ'անցնին ու կ'անցնին. ծպտուած, ծառի ճիւղերով ծածկուած սայլերով։ Կառքերով, ինքնաշարժերով։ Մէջ ընդ մէջ «Վագրեր»։

Զինուորները մշտաժպիտ են, բայց մատները հրացանի ըլթակին վրայ։ Հինգ ժամ անընդհատ կը քալեմ, ոչ մէկ յոգնութիւն զգալով, վայրկեան մը առաջ տուն հասնելու գաղափարը միայն արթուն է մէջս։ Ժողովուրդը, ինքն ալ գիտէ կեղծել, անկանոն նահանջող բանակին քովէն կը սահին, մեղրածոր ժպիտ մը երկու գիծերուն մէջ թոյնը կը ծածկէ։

Օդին մէջ ծանրութիւն մը կայ, սակայն, ճնշիչ ու մահաստուեր։ Կապարէ վարագոյր մը տեղ կը բռնէ հետզհետէ, երբ ամէն ոք տուներու մէջ փակուած կը սպասէ գալիքին որ չուշանար։

Յանկարծ մեր փողոցի անկիւնէն ատրճանակի պայթիւն մը կը լսուի։ Սրտատրոփ դուրս կը խոյանամ, երեք պատանիներ կ'անհետանան ու դիակ մը կ'երկարի մայթին վրայ։ Թշնամի տարիքոտ զինուոր մըն է, արիւնը ծոծրակէն կը ժայթքի, ու գլուխը քարերուն կը զարնուի հոգեվարքի հռնդիւնով։ Անփորձ ու միամիտ զինուորներ կան որոնք կը թափառին դեռ փողոցները, զարմանալի անհոգութեամբ։

Շուտով ամէն ինչ կը կերպարանափոխուի։ Պողոտայի երկնասլաց ծառերը անխնայ թաւալգլոր պատնէշներու կը վերածուին. անոնց վրայ կ'աւելնան մահճակալներ, ձեռնասայլեր, օրօրոցներ ու պարկերով աւազ։

Սալայատակները կը քակուին արագօրէն, ու պատուարներ կը կանգնին։ Փշաթելերով անանցանելի կը դառնան գաղտնաղան փողոցներ։ Ամէն մարդ գործի վրայ է։ Ընտանիքով, ով ինչ որ կրնայ բերել. ով ինչպէս կրնայ բարդացնել պատնէշները, խրամատը, թաքստոցը, դարանը, որոգայթը, անակնկալի բերելու համար նահանջող ու փախչող թշնամին։ Երեւութապէս կարծես ոչ ոք կը հրամայէ. հրաշքով մը ամէն ինչ ինքնաբերաբար կը կատարուի։ Եւ փակապէս Զանգուածը դեռ լինելութեան մէջ է. դեռ հոս գոնէ, առաջնորդներ չունի, որովհետեւ ահա հեռուէն նշմարուած հրասայլերը. ամերիկեան բանակին հետ շըփոթելով ամբոխը ընդդէմ քղանցքները սոթթած դիմաւորելու կը վազէ։

(4)

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

մէջ խռովութիւններ սերմանել, կրնայ նաեւ Յունաստանը արիւնով ներկել, բայց շատ լաւ գիտէ թէ Թուրքիայէն կ'անցնի այն ճամբան, որ կ'առաջնորդէ նախ դէպի Տաք Ծով եւ աւելի յետոյ՝ դէպի աշխարհի տիրապետութիւնը:

Սովետ վարիչները գիտեն այս պարագան, բայց միեւնոյն ատեն կը գնահատեն թէ փշոտ պատառ մըն է Թուրքիան:

Թուրքերը առ նուազն հազար տարիէ ի վեր աւանդական թշնամիներն են Սլաւներուն: Այսօր Միջին Արեւելքի մէջ վստահուելի արժանի բանակ մը ունին եւ Անկախութեան պատերազմի ընթացքին աշխարհի ցոյց տուած են թէ ինչե՛ր կրնան իրականացնել՝ զրկումներու մէջ իսկ:

Այս նկատումներով, սովետ գաղտնի ծրագիրը 1947ի ընթացքին Թուրքիոյ հանդէպ հետեւեալ ռազմավարութիւնը կը նախատեսէ.

1.— Թուրք ժողովուրդին վստահութիւնը խախտել իր վարիչներուն եւ արժէքաւոր մարդոց հանդէպ, մինչեւ որ ինքն իրեն հանդէպ եւս վստահութիւնը կորսնցնէ ու վերածուի անջիղ զանգուածի մը:

2.— Աշխատիլ այլասերել ժողովրդապետական շարժումը, որ ծայր տուած է Թուրքիոյ մէջ:

3.— Պալքանեան դէպքերը Թուրք ազգին տեղեկացնել, որպէսզի անոր աչքը վախնայ եւ բարոյալքուի:

4.— Կուսակցական վէճերը հրահրել եւ թոյլ չտալ որ ազգ. միութիւն առեղծուի:

5.— Ներքին արտադրութեանց գիները բարձրացնել եւ տնտեսական տագնապ առեղծել:

6.— Խանգարել ճամբաները:

7.— Ժողովուրդին վստահութիւնը խախտել մամուլին հանդէպ, որպէսզի առանց առաջնորդի մնայ:

8.— Ամէն միջոցով աշխատիլ արժեզրկել Թրքական դրամը:

9.— Ամէն մարզի մէջ անիշխանութիւն առեղծել:

10.— Պատրաստել փոխանցման վարչութիւն մը, որ ի հարկին ձեռք առնէ իշխանութիւնը:

Այս կերպով Թուրքիան « պատրաստ » վիճակի հասցնելէ վերջ յանկարծական յարձակում պիտի ձեռնարկուի՝ հետեւեալ հաւանական գործողութիւններով. —

Ա.— Յանկարծական օդային յարձակումով ընդհ. շփոթութիւն առեղծել:

Բ.— Ցամաքահանումի փորձեր կատարել Անատոլուի այլազան ափերը:

Գ.— Նկատելով որ՝ արեւելեան սահմանի զինուորական գործողութիւնները չեն կրնար արագօրէն զարգանալ, Թրակիոյ սահմանէն զօրաւոր յարձակումներու ձեռնարկել:

Դ.— Զանազան զրոյցներ տարածելով խուճապ առեղծել երկրին մէջ:

Ե.— Առիթէն օգտուելով նախապէս պատրաստուած տարրերու միջոցով իշխանութիւնը ձեռք ձգել:

« Միլլէթ » շաբաթաթերթը կ'եզրակացնէ թէ Թուրքիոյ կացութիւնը չի նմանիր նախապատերազմեան Լեհաստանի վիճակին եւ թէ Դաշնակիցները պիտի չթոյլատրեն որ կրկնուի Փըրլ Հարպըրի փորձը:

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

Ֆրանսայի կամ ուրիշ դաշնակից երկիրներու վրայ:

Իւսանդիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Լոնտոնի մէջ կատարուած խօսակցութեանց շնորհիւ, հաւանական է որ արեւմտեան ճակատ մը կազմուի Զորս Մեծերու յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, որ պիտի գումարուի Նոյեմբերին, Լոնտոն:

Այսօր վաղը կը սպասուի պաշտօնական զեկոյցին հրատարակութեան: Խ. Միութիւնը կը շարունակէ իր քննադատութիւնները այս խորհրդակցութեանց դէմ:

## Զարտգուշակ ևաշգաՒևևr

ՄԻՇՏ « ԵՐՐՈՐԴ »Ի ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Մ. Նահանգներու Երեսփ. ժողովի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը, Պ. Իթըն, Գչ. օր զեկուցում տալով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց.

— « Յունաստան վառօդի մթերանոց մըն է որ կրնայ պայթիլ եւ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը յանգիլ »:

Ցետոյ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները չեն կրնար թոյլ տալ որ Խ. Միութիւնը տիրապետէ Յունաստանի վրայ:

— « Խորհրդային տիրապետութիւն մը Յունաստանի վրայ՝ պէտի ըլլայ աւշաւ Թուրքիոյ եւ Միջերկրականեան ուրիշ երկիրներու վրայ եւ այնուհետեւ պիտի շարունակուի, իբրեւ փորձ աշխարհի տիրապետելու: Կացութիւնը այնքան դէշ է: Ոչ մէկ տեղ գործակցութեան ոգի մը կը տեսնուի: Ռուսերը յառաջ կը քշեն փիլիսոփայութիւն մը որ բոլորովին խորթ է մեր մտածողութեան: Անոնց հոգը չէ աշխարհի խռովութիւնը, որովհետեւ այն ատեն պիտի կրնան տիրապետել անոր վրայ »:

Վերջացնելով, Պ. Իթըն յայտնեց թէ բանաձեւ մը պիտի գտնուի, որպէսզի պատերազմ չծագի Յունաստանի պատճառով:

⁂ Այս տողերը գրուած ատեն դեռ չէր կազմուած Յունաստանի նոր դահլիճը: Պ. Ցալտարիս կը յուսայ նոր կառավարութիւն մը կազմել « կարելի եղածին չափ լայն հիմերու վրայ »: Եթէ ձախողի, վարչապետութեան պիտի կոչուի ազատական վարիչը, Սոֆուլիս, որ 86 տարեկան է: Ցալտարիսի կուսակցութիւնը (արքայական) 40 % մեծամասնութիւն ունի խորհրդարանին մէջ:

Աթէնքի ամերիկեան դեսպանը Գշ. օր իր բնակարանը հրաւիրեց Սոֆուլիսը եւ Ցալտարիսը եւ ջանաց համոզել որ միասին աշխատին, յանուն ազգային միութեան: Մէկուկէս ժամ խօսակցելէ վերջ, Պ. Սոֆուլիս մերժեց գործակցիլ, յայտարարելով թէ ինք կը ստանձնէ վարչապետութիւնը: Վերջին պահուն բրիտանական դեսպանատան գործակատարն ալ մասնակցեցաւ խօսակցութեանց:

Զրոյցի մը համաձայն, Պ. Ցալտարիս նոյն գիշեր ամերիկեան դեսպանին այցելելով, ըսած է թէ « կ'ընդունի ինչ որ ուզէ ամերիկեան կառավարութիւնը:

⁂ Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ լեռներուն եւ գիւղերուն մէջ: Զօր. Մարկոսի գաղտնի անթելը կը ծանուցանէ թէ « ժողովրդավար բանակը յարձակում կատարելով օգոստոս 24ին, երեք օրուան մէջ ազատեց 100 գիւղեր եւ 800 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն »: Ապստամբներուն ամենամեծ յաղթանակը կը համարուի այս: Նոյն աղբիւրին համաձայն կռիւներ տեղի կ'ունենան Հելիքոն լեռներուն մէջ, Աթէնքէն 60 քիլոմեդր հեռու:

Այլ առակ լուրուք (Աթէնքի թերթերն են որ կը պատմեն). — Հրոսախումբ մը, որուն մէջ Պուլկարներ կային, արշաւեց Փարորի գիւղը, Ֆլորինայի մօտ, եւ քաղաքին հրապարակը հրաւիրեց գիւղացիները: Հրամանատարը յայտարարեց թէ ստուարաթիւ ռուսական, պուլկարական եւ եուկոսլաւ զինուորներ պատրաստ կը սպասեն Յունաստան արշաւելու, եթէ Ամերիկա միջամտութիւն կատարէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐ յաւելուածական ուտեստ պիտի ստանան Միացեալ Ազգերու ստուկին միջոցաւ: Պիտի օգտուին նաեւ 200,000 մայրեր կամ յղի կիներ: Ըսպասը պիտի բաժնուի հետեւեալ համեմատութեամբ. — Ալպանիա 25,000 հոգի, Աւստրիա 240 հազար, Պուլկարիա 110,000, Չինաստան 700,000, Ֆինլանտա 75 հազար, Ֆրանսա 70 հազար, Յունաստան 340 հազար, Հունգարիա 110 հազար, Չեխոսլովաքիա 300 հազար, Եուկոսլաւիա 600 հազար: Մ. Նահանգները 3,750,000 սթերլին վճարած են արդէն եւ 6,250,000 եւս պիտի վճարեն, երբ միւս ազգերը յանձնեն 7,500,000 սթերլինի գումար մը:

ՖՐԱՆՔԵՒՍՊԱՆԻԱԿԱՆ սահմանագլուխը, որ փակուած էր աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, պիտի բացուի Սեպտ. 1ին եւ երկու պետութեանց հպատակները պիտի կրնան ազատօրէն անցնիլ:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԻ ԵՒ ԳԻՆԵՐՈՒ խնդիրը չէ կարգադրուած տակաւին, հակառակ նոր հրամանագրերու հրատարակութեան: Կառավարութիւնը միշտ կը մերժէ աշխատավարձքի 11%ի յաւելումը հաշուել ներկայ վճարումներուն վրայ: Կառավարութիւնը այս դիրքը բռնած է անոր համար որ, կը վախնայ գիներու արտակարգ յաւելումէն, հակառակ բանուորներու եւ գործատէրերու համաձայնութեան: Կառավարութիւնը կը մերժէ 5 առ հարիւրէն վեր յաւելում: Նախարարական խորհուրդը երէկ առըէն քննեց այս խնդիրը:

ՍՈՍԿՈՒԱՑԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ թէ հրապարակաւ դատապարտուեցաւ Ֆեդորովիչ Ալեքսանդրով, կուսակցութեան պրոպականտի վարիչը, իբրեւ եւթակայ « քաղքենի ազդեցութեան »: Վրճռագիրը հրատարակուեցաւ « Փրավտա »յի եւ միւս օրաթերթերու մէջ, իբրեւ կարեւոր դէպք մը, մանաւանդ որ Սթալին ալ ուղղակի միջամըտած էր: Մանրամասնութիւնը յաջորդով: — Փոթասի հարուստ հանքեր գտնուեցան Ուզպէկիստանի մէջ:

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ ուրբաթ օր ժամը 15—18, իբրեւ բողոքի ցոյց: Գործատէրերը կ'ուզեն աշխատավարձքին մէջ հաշուել սպասեակներուն ճաշերը, որոնք ձրի էին մինչեւ հիմա: Այս վերջինները կը մերժեն:

ԽՆԱՄՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, 31 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը

ընկեր ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, Château de la Constance, Antibes: — Կը խօսին՝

Մ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Place Massénaէն Casino Municipalի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Այս կիրակի, 31 օգոստոս, Նորընծայ Տէր Վռամշապուհ քահանայ Գարիպեան պիտի պատարագէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իսկ Երուսաղէմի միաբաններէն Գր. վրդ. Ոսկանեան պիտի քարոզէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Այրի Տիկին Լուսին Զաքըրեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն Պ. ՄԿՐՏԻՉ ԶԱՔԸՐԵԱՆի յիշատակին հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի, օգոստոս 31ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean-Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

Յուլիս 11—16

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ բաժնեգիները.—

ԱՆԻԷՌ՝ Պետ. 500: ՓԱՐԻԶ (19)՝ Պաշ. 500: ՖՈՆԹԸՆԷ՝ Փոթ. 500: ՓԱՐԻԶ (14)՝ Այր. 1000: ՓԱՐԻԶ (9)՝ Ագն. 1000: ԳԼԱՄԱՐ՝ Ե. Տ. 1000: ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Զիթ. 1000: ԱՆԿԷՆ՝ Նալ. 1000: ԱՆԻԷՌ՝ Զաթ. 1000: ՓԱՐԻԶ (20)՝ Թադ. 1000: ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Սամ. 1000: ՓԱՐԻԶ (15)՝ Հէք. 1000: ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Մաթ. 1300: Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Քէշ 1000, Թերզ.՝ 1000 եւ Թիւ. 1000: ԼԱՍԻՕԹԱ՝ Տ. Խ. 1000, Գրի. 750, Պապ. 750 եւ Անտ. 750: ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Համ. 1000: ՓԱՐԻԶ՝ Գապ. 1000: ԱՆԹԻՊ՝ Քար. 500: ՓԻԺԷ՝ Նիկ. 500: ՇԱԹՈՒ՝ Ճան. 500: ԱՆԻԷՌ՝ Սեթ. 1000: Ս. ԺԵՐՄԷՆ՝ Հայ. 1000: ՔԱՎԱՅԵՕՆ՝ Աշճ. 500: ՊՈՐՏՕ՝ Գոն. 1000: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գէո. 500 ՍԱՐՍԷԼ՝ Աճէ. 1000: ՖՈՆԹԸՆԷ՝ Փափ. 1000: ՄՕՆԹՐԷՕՅ՝ Մաթ. 500: ՇՈՒԱԶԻ՝ Սեր. 500: ՓԱՐԻԶ (9)՝ Ինճ. 500: Ս. ՄՈՐԻՍ՝ Տէմ. 500: ՓԱՐԻԶ (12)՝ Մին. 1000: Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Պ. Փ. 500: ՓԱՐԻԶ )9)՝ Ման. 1000: ԼԱՍԻՕԹԱ՝ Ագա. 500: ԱՐՏԷՇ՝ Տէր. 300: ԷՆ՝ Մար. 1000: ՓԱՐԻԶ (10)՝ Գուլ. 1000: Պ. ՏԻՒ ՌՈՆ՝ Մակ. 1000: ՓԱՐԻԶ (2)՝ Սար. 1000: ՆԻՍ՝ Ներ. 500: ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Հօթ. 1000: ՄԷԶՈՆ ԱԼՖՈՌ՝ Այճ. 500: ԼԻՈՆ՝ Քանպ. 1000: ԻՍԻ՝ Համ. 1000: ՌՈՄԱՆ՝ Քաշ. 1000: ՄՕՆԹՐԷՕՅ՝ Մ. Աս. 1000: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թէք. 1000: ՔԱՇԱՆ՝ Թէք. հազար: ՄԱՐՈՔ՝ Սաթ. հազար: ՊԱՆԵԷՕ՝ Մալ. հազար, Մարգ. հազար: ՔՈԼՈՄՊ՝ Ման. հազար: ԼԻՈՆ՝ Պէյ. հազար: Պ. ՏԻՒ ՌՈՆ՝ Թոր. հազար: ԼԷ ՄԻԼ՝ Թիւ. հազար: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մոք. 1500: ՍԱՎՈՒԱ՝ Գեղ. 500: ՌՈՆ՝ Փէփ. հազար:

ՎՐԻՊԱԿ. — Օգոստոս 23ի շաբաթ օրուան ՑԱՌԱԶի « Նամակատուփ »ի բաժնին մէջ վերջընթեր տողին « Լաթաքիա Տ. Թ. 21530ը կարդալ՝ 1530:

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

Լ Ո Ւ Ր Տ Ի

ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

պատրաստեց

ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ

Գին 100 Ֆր. Դիմել՝ Mission Arménienne Catholique 10bis Rue Thouin, Paris 5e.



Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Dainesme _ 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

**HARATCH** — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 29 AOUT 1947 Ուրբաթ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5122 Նոր շրջան թիւ 731 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.


# ԵՐԹԱՔ ԲԱՐՈՎ, ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

**Gare de Lyon, Չորեքշաբթի**

Գիւղ ու քաղաք իրար խառնուած՝ հայ ժողովուրդը ողջերթի եկեր է այսօր, Երկիր մեկնող իր ազգակիցներուն: Կառ տը Լիօնը դուրս ու ներսով շատ նեղ կուգայ այս անհամար բազմութեան: Ժան Կուժօնի Զատկուան հրապարակն է կարծես եւ նոյն տրամադրութեամբ ամբոխով:

Տեղացի ճամբորդներ, հետաքրքիրներ, անկընկալ եւ սրտաբեկ արտայայտութեան մը տպաւորութիւնն ունին «մեկնող Արմէնիէններու» հանդէպ:

Օրուան կարգադիր անձերն ու սկաուտները կորսուած են մշտաշարժ եռուզեռին մէջ որոնց օգնութեան կը հասնին բարեացակամ վերաբերումով ոստիկաններ, ձուլուելով իրենց կարգին խուռներամ հասարակութեան հետ:

Բարձրախօսը հազիւ կը լսուի խլացուցիչ աղմուկին մէջ իր օգտակար հայերէն հրահանգներով ու խրատներով: Փորձառաբար գիտենք թէ՝ այս տեսակ բացառիկ պարագաներու ատեն բոլորովին ապարդիւն է ո եւ է կարգապահական խրատ՝ եթէ կանխարգել միջոցներ ձեռք առնուած չեն:

Բարեբախտաբար ոչ մէկ անախորժ դիպուած խանգարեց, հայկական այս ողնայարին՝ խոնարհ դասակարգին անզուսպ ոգեւորութիւնն եւ յուզումը: Նախապէս մասնաւոր կառախումբին մէջ տեղաւորուած էին մեկնողները, լուրջ եւ զգաստ: Ժամը 18ին ատեններ կարելի եղաւ մօտենալ իրենց ազատ կերպով, ողջագուրուելու, վերջին խօսքը ըսել-լսելու համար:

Ամէն կողմ, շարժանկարիչներ, լուսանկարիչներ դիրք բռնած էին, օգտագործելով պատեհութիւնը:

Բարեգործականի կողմէ մեծարանքի պտուղ բաժնուեցաւ բոլոր ճամբորդներուն որոնք ընդունեցին Փարիզցիներու պէս:

Ահա մեկնողները բոլորն ալ կառախումբի պատուհաններու մէջ են: Գործարանի բանուորներ եւ արհեստաւորներ: Քիչ են անոնց մէջ ծերերը: Առհասարակ երիտասարդներ են, Ապրիլեան սերունդէն, իրենց կայտառ եւ առոյգ ձագուկներով շրջապատուած: Մանուկները, մանչ եւ աղջիկ, աւելի՛ թիւ կը կազմեն: (Որքան փափաքելի էր Թուահամարի ճշգրիտ պատկերը գիտնալը):

Խոշոր գիրերով **Vive la France ! Vive l'Arménie !** գրուած էր կառախումբի կողերուն վրայ, ու պատուհանէ մըն ալ Ֆրանսական եռագոյնը պարզուած:

Ժամը 18ը քառորդ՝ սուլիչը ազդարարեց բաժանումի վերջին վայրկեանը: Երկու կողմէն թափուած լուռ արցունքները շատ յուզիչ էին:

Երթա՛ք բարեա՛լ, սիրելի հարազատներ, գիտենք որ ձեր արցունքները խնդութեան եւ հայրենասիրութեան աղբիւրէն կը բխին. եւ գիտենք որ Արագածի հովանին եւ Արարատի կանչը պիտի սրտապնդեն ձեզ կրկին արցունքի տեղ ձեր քրտին- սրտապնդեն ձեզ եւ կրկին արցունքի տեղ ձեր քրտինքով պիտի ողողէք հայրենի հողն ու քարը, կարօտով սպասելով մինչեւ վերջին վտարանդին:

Մենք ձեզմով աւելի մօտ կը զգանք հիմա մեր դարաւոր եւ փառապանծ հայրենիքին: Գացէ՛ք պատմել մեր ցաւերն ու իղձերը մեր հայրենատէր եղբայրներուն, միշտ կրկնելով թէ՝ պատրաստ ենք մենք հասնելու հայրենիքի հողի կանչին ու Մարտի փողին:

Ու պիտի գայ օրը եւ պէտք է գայ, երբ այլեւս մեր ետեւէն լացող պիտի չունենանք օտարութեան մէջ:

Խ. Վ.

⁂ Կառախումբը Ալֆորվիլի առջեւէն անցած ատեն, անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր գիւղին երկու կամուրջներուն վրայ, ողջերթ մաղթելու համար:

### ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՅԱՊԱՂԱԾ

Յայտնի է թէ ներկայ կարաւանով պիտի մեկնէին խումբ մը մարզիկներ որոնք Հայաստանի իրենց եղբայրակիցներուն հետ հաղորդակցելէ յետոյ պիտի վերադառնային:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. վարչութիւնը արդէն պատրաստած էր մեկնողներու ցանկը, բայց ճամբորդութեան վիզան դեռ եկած չըլլալով, անոնց մեկնումը յետաձգուած է երկրորդ կարաւանին:

## ԴԷՊԻ ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին կարաւանի մեկնումին առթիւ, կատարեալ ժամադրավայր մը դարձած էր Gare de Lyonը:

Չորեքշաբթի, 27 օգոստոս: Որոշուած պահէն առաջ, երբ Փարիզի փապուղին նստած Լիօնի կայարանը կ'ուղղուէի, հայկական դէմքերու ըստուար ներկայութիւնը ինքնին ապացոյց մըն էր արտասովոր համախմբումի մը՝ որոշ ուղղութեան մը վրայ: Ստորերկրեայ ծակէն հազիւ դուրսի օդը շնչած, վերադարձող Հայերու բազմութեան տեսքը պահ մը ինծի այն նախազգացումը տուաւ թէ արդէն ուշացած էի: Եւ շատ հաւանաբար շոգեկառքը մեկնած: Բայց, երբ կայարանի ձախակողմեան երկարաձիգ սրահը մտայ, ծովածաւալ հայ բազմութիւն մը կարծես տարածութիւնը գըրաւած էր: Ամէն կողմ Հայեր անհամար:

Քարափ մտնելու իրաւունք տուող տոմսակը հազիւ առած, արդէն ծանօթներ սկսան պատուիրել, խրատական շեշտով մը՝ — Թէ անկարելի է մօտենալ գացողներուն:

Հազիւ շոգեկառքերու քարափներուն առաջնորդող հարթադետին վրայ սպրդած, ոստիկաններու հոծ շղթայ մը կ'արգիլէր ուղած կողմս թափանցումներ կատարել: Բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ էր մինչեւ թիւ 19 քարափը հասնիլ, ձախ ծայրին վրայ: Հոս եւս մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է ոստիկաններու կրկնակի շարքով մը: Այնպէս որ՝ անհրաժեշտ է փախըստական հնարամտութիւններու դիմել, յաջողելու համար: Յարակից քարափին պարապութիւնը զիս կը խրախուսէ պահ մը, սակայն հոն եւս պըկուած երկաթէ շղթայի մը առջեւ ցցուող ոստիկաններու խումբը արգելք կ'ըլլայ նոյն խստութեամբ:

Ի վերջոյ ճար մը գտանք եւ շղթան անցանք: Քիչ վերջ երկրորդ կառախումբ մը միջադրուեցաւ եւ խափանեց մեր հայեացքը: Ստիպուեցանք մէկ շոգեկառքի պատուհաններէն միւսին մէջ անցնիլ ու այդպէսով, անմատչելի քարափին վրայ ելլել:

Կազմուած մասնաւոր կառախումբին տասներկու ճամբորդի վակոններուն տասը յատկացուած էին Հայերուն: Ուրեմն մեկնողներուն թիւը կարելի է հաշուել ութ հարիւր կամ հազար:

Ժամը 17.15ին շատերը հանգիստ տեղաւորուած, բայց պատուհաններուն առջեւ կը դիտէին հասնող եւ ներկայ բազմութեան մէջ ծանօթներու, բարեկամներու, ազգականներու եւ ծնողքներու դէմքերը:

Խորապէս յուզիչ էին հայրենիք գացողներու ուրախութիւնը եւ մնացողներու վերադարձի նոյն անկեղծ ցանկութիւնը, փոխադարձ մաղթանքներով:

— Դո՞ւն ալ կ'երթաս... Կ'երթա՞ս կոր...

— Բարի երթաք... Մենք ալ կուգանք...

Մեկնողներուն կէսը մօտաւորապէս, կը բաղկանար երիտասարդներէ եւ երիտասարդուհիներէ, օտարութեան մէջ մեծցած կամ ծնած: Շատերուն հայրերն ու մայրերը ջարդերէ ազատուած, արդար հպարտութեամբ եւ գոհունակութեամբ երեք չորս... ութ զաւակներու գանձով մը կը վերադառնան: Ուրիշներ, ծերեր, պառաւներ, տարէցներ, շատեր իրենց զաւակներուն կամ թոռներուն հետ միասին, իսկ աւելի դժբախտներ առանց ընտանեկան ժառանգորդի մը:

Վակոններու բաժնեակ (compartiment)ներուն մէջ, առկախ օրօրոց մը խանձարուրով շրջապատուած նորածին մը կը պարունակէ:

Դուրսէն թէ ներսէն, լուսանկարի եւ շարժանկարի մեքենաներ անընդհատ կը գործէին, անհատներու թէ օրաթերթերու համար:

Ժամը 18.20ին հազիւ մօտեցած, քարափի բազմութեան մեծամասնութիւնը խռնուեցաւ շոգեկառքին գլուխը, իսկ խումբ մը երիտասարդներ շատ աւելի առաջ երթալով նշանացոյց լոյսերու երկաթէ սանդուղներուն վրայ ղետեղուած ամենավերջին բարի երթաքը մաղթեցին ճամբորդներուն:

Ճիշդ ժամը 18.20ին շոգեպինդ վայրաշարժը սկսաւ իր անիւները դանդաղօրէն դարձնել երկաթ գիծերուն վրայ: Հիմա մեր առջեւէն անցնող վակոնները, իրենց բաց պատուհաններէն դուրս ցըցուած գլուխներով ու ձեռքերով խճողուած, վերջին բարի երթաքի մաղթանքները կ'արձակեն օդին մէջ:

Վակոններուն վրայ կաւիճով գրուած էր. — **Vive la France ! ; Vive la Nouvelle Arménie :**

Երբ շոգեկառքը անհետացաւ, հազիւ քանի մը քայլ առած, զարմանքով եւ հիացումով տեսայ հայ մամիկ մը որ դէմքը դէպի անհետացող շոգեկառքն ուղղած, եւ աղօթագիրքը ձեռքը, բարձրաձայն իր ակնոցներուն տակէն կը կարդար, քահանայի մը լրջութեամբ աղօթքի մը մասունքը...

Շատ գնահատելի էր մեկնողներու եւ ուղեկիցներու լրջութիւնը: Ոստիկանութիւնն ալ զարմանքով դիտեց մեր ժողովուրդին կարգապահութիւնը, հակառակ աւելի քան երեք հազար բազմութեան: Մաղթենք որ նոյն լրջութիւնը տիրէ Մարսիլիոյ մէջ, գացողներու եւ թէ մնացողներու միջեւ: Մանաւանդ որ հեռաւոր վայրերէ ալ շատ մը հայրենակիցներ Մարսէյլ պիտի երթան, ողջերթ մաղթելու:

ԿՐՕՆ ՋԱԼՃԵԱՆ

## Հացը 200 կրամ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ

Նախարարական խորհուրդի Դշ. օրուան նիստին մէջ, որոշուեցաւ հացի բաժնեչափը 200 կրամի վերածել Սեպտ. 1էն սկսեալ, ինչ որ չէր տեսնուած 1940էն ի վեր: Վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն կը վարէ Պարենաւորման նախարարութիւնը, այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց նոր հունձքի մասին, — հազիւ 15 միլիոն կենդինար, զեղչելով սերմնցուն եւ հակառակ Հարաւ. Ամերիկայէն ըսպասուած արմտիքին: Նախարարները անմիջապէս համոզուեցան, մանաւանդ որ Պ. Ռամատիէ հաստատեց թէ նոր հունձքը հազիւ կը հաւասարի 1946ի մէկ երրորդին:

«Իւմանիթէ» խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը, որ «մերժեց համայնավարներու առաջարկները» եւ կը գրէ թէ մօտերս հետեւեալ որոշումները պիտի տրուին. —

1. Յաճախորդները պարտաւոր են արձանագրուիլ հացագործներու մօտ: — 2. Շաբաթը երկու-երեք օր պիտի փակուին փուռերը: — 3. Արգիլուած է խմորեղէն շինել հացի ալիւրէն: Համայնավար օրկանին կարծիքով, վախ կայ որ ձըմեռը նորէն կրճատուի հացի բաժնեչափը:

⁂ Ֆրանսա 1,800,000 թոն ցորեն խնդրած էր Մ. Նահանգներէն: Թերթերը կը գրեն թէ Ամերիկա հաւանած է ղրկել միայն 825,000 թոն, 1947ի երկրորդ վեցամսեային համար: Ասկէ զատ 150,000 թոն պիտի ղրկուի Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանը, 54,000 թոն ալ ուրիշ Ֆրանսական գաղթավայրեր: Անգլեւամերիկեան շրջանը պիտի ստանայ 2 միլիոն թոն, Ճափոն մէկ միլիոն, Անգլիա 2½ միլիոն:

⁂ Նոյն նիստին մէջ ելմտական նախարարը պարզեց երկրին դրամական վիճակը, շեշտելով օտար դրամներու, մասնաւորապէս տոլարի պակասը, քանի որ Անգլիա արգիլեց տոլարի վերածել սթերլինը: Ֆրանսա 52 միլիոն սթերլին ունի Անգլիոյ դրամատան մէջ, որ կրնար տոլարի վերածուիլ եւ 17 միլիոնը պիտի վերածուէր մօտերս, դիւրացնելու համար ներածումներու փոխարժէքի վճարումը: Ուրեմն Ֆրանսան ալ հարկադրըուած է կրճատել իր ներածումները Ամերիկայէն, եւ իր արտածումներուն արդիւնքով վճարել մընացեալը:

Նախարարը միեւնոյն ատեն պարզելով հանքածուխի տագնապը, առաջարկեց նպաստ մը յատկացնել, այլապէս գիները պիտի աւելնան (թոն գլուխ 800 ֆրանք), աւելցնելով ելեկտրականութեան, երկաթուղիներու եւն. գիները: [illegible] ընդունուեցաւ պետական նպաստի առաջարկը:

## Նոր կրճատումներ Անգլիոյ մէջ

Անգլ. կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց շարք մը նոր կրճատումներ որոնք աննախընթաց են բրիտանական պատմութեան մէջ:

Այսպէս, միսի բաժնեչափը պիտի կրճատուի երկու փէննի, (մէկ շիլին 2 փէննիէն իջնելով մէկ շիլինի), Սեպտ. 7էն սկսեալ: Հրանիւթ պիտի չտրուի մասնաւոր ինքնաշարժներու, զբօսական պտոյտի համար, Հոկտ. 1էն սկսեալ: Նոյնպէս օտար դրամ պիտի չտրուի Հոկտ. 1էն սկըսեալ, զբօսական պտոյտներ կատարելու համար արտասահմանի մէջ: Թէյի բաժնեչափը կը մնայ անփոփոխ: Անոնք որ պանդոկներ կը բնակին, պարտաւոր են պարենատոմս ցուցնել Սեպտ. 14էն սկսեալ, երկու գիշեր պառկելէ վերջ (Նախապէս չորս գիշեր կը հաշուէին): Նոյնպէս Սեպտ. 14էն սկսեալ 15—18 % պիտի կրճատուի ուտեստներու բաշխումը առեւտրական հաստատութեանց:

Արտասահման երթալու արտօնութիւն պիտի տրուի միայն հետեւեալ չորս պարագաներուն մէջ. — 1. Առեւտրական ստիպողական գործեր: Եւրոպայի եւ Միջերկրականի շրջանին համար պիտի

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

# Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ եւ Արեւմտահայ գրականութիւնը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թլկատինցիի նկարագրած միջավայրը արեւմտահայ գաւառն է, ուր կը տիրապետէ դարաւոր տգիտութիւնը, նախապաշարումը՝ մէկ կողմէ, վաշխառուի, վաճառականի ու կալուածատէրի կեղեքումը, շահագործումը՝ միւս կողմէ։

Թլկատինցիի կատակերգութիւններէն մէկը «Էնդ Դեմէնը» կը յիշեցնէ Սունդուկեանի «Ոսկան Պետրովիչն էն Կինքում» կատակերգութիւնը։ Երկուքին մէջն ալ հասարակական նոյն յուզող հարցերը յառաջ կը քշուին, անխնայ ծաղրով կը մերկացուին գիւղի ու քաղաքի ցեցերը։

Թէ իր գործած յանցանքներու համար դժոխքին մէջ հաշիւ տուող Ոսկան Պետրովիչը եւ թէ «Էնդ Դեմէն» եկող Շարուր Աւագը կը հանդիսանան նոյն առեւտրա-վաշխառուական դասի ներկայացուցիչները, նոյն ստոր, խաբեբայ, անբարոյական, ժողովրդի աշխատանքի արդիւնքովը ապրող մակաբոյծները։ Սունդուկեանի այս կատակերգութեան մէջ յիշուող Զանդակովը, Զարխանովը, Գերասիմ Եակուլիչը, «Էնդ Դեմէն»ի Կարկուտ Եփրեկը, Զմերուկ Զաքարը, Մըջնկուլ Սահակը եւ միւսները դժոխքին մէջ իրենց կատարած խոստովանութիւններով կամ այս աշխարհէն ուղարկուած նամակներով կը մերկացնեն իրենք զիրենք, կը մերկացնեն 19րդ դարու կէսերուն արեւելահայ եւ արեւմտահայ կեանքի մէջ այնքան սանձարձակ շահագործողներ, ցոյց կուտան դժոխային այն պայմանները որոնց մէջ կ'ապրէր աշխատաւոր ժողովուրդը։

Թլկատինցիի «Զալըմ տղան» թատերգութեան մէջ հանդէս կուգան արեւմտահայ միջավայրի յատուկ Պեպօներ եւ Զիմզիմովներ, կամ Վարդիկն ու Պաղտիկը։ Այստեղ ալ հարուստի ճիրաններու մէջ զալարուող նոյն ա։Դիմ.օ( բարթյյ տառապանքն է, նոյն մուրհակի մղձաւանջը, հարուստին արհամարհանքը դէպի աղքատը եւ անոր պատիւը, այստեղ ալ չքաւորին նոյն արդար զայրոյթն է եւ բողոքը։

Վարդուկի բողոքը զարմանալի կերպով կը յիշեցնէ Պէպօի յայտնի մենախօսութեան մէջ եղեւցող բողոքը եւ տոգորուած է որոշ գաղափարով մը, այն որ այս աշխարհի մէջ հարուստներն են միայն ապրողները եւ վայելողները։

Կ. Պոլսոյ առաջաւոր մտաւորականութիւնը այն ատենուան համակրանքով էր լեցուած դէպի թատերագիրը որ նոյնիսկ Համիտեան յետադիմական տարիներուն, երբ առհասարակ հայկական ներկայացումները թոյլատրուած չէին, կրցաւ բեմ հանել Պոլսոյ մէջ «Պեպօ»ն։

1889ին Պոլիս գտնուող դերասան Արամ Վրոյր ընդառաջ երթալով Գատըգիւղի թատերասէր երիտասարդներու ցանկութեան, կը բեմադրէ «Պէպօ»ն, պոլսահայ բարբառին վերածելով Պէպօի դերը կը կատարէ ինքը Վրոյրը։

Իր յիշողութիւններուն մէջ Վրոյր կը պատմէ.

— Պէպօի ներկայացումը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ մանաւանդ Պէպօներու շրջանակին մէջ։ Այն ժամանակուան օրաթերթերէն, աչքի զարնող «Արեւելք»ը Պէպօի ներկայացման նուիրուած ընդարձակ յօդուածներ գրեց, դրուատելով Սունդուկեանի տաղանդին այդ թանկագին գոհարը...։

Պէպօն այնպէս էր լարեր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը որ Բերայի, Գատըգիւղի երիտասարդութիւնը խնդրեց կրկնել զայն իրենց թաղերուն մէջ։

Համիտեան բռնակալութեան տապալումէն յետոյ, երբ հայ դերասանական խումբեր իրաւունք ստացան Պոլսոյ մէջ մայրենի լեզուով ներկայացումներ տալու, թատրոններու խաղացանկին մէջ իր արժանի տեղը գրաւեց Գ. Սունդուկեանը։ 1909ին Պոլսոյ հայութիւնը առիթ ունեցաւ դարձեալ ծափահարելու Պէպօի բեմադրութիւնը։ Իսկ 1910ին մէկ քանի անգամ Դուրեան - Արմէնեան խումբին կողմէ վայելեց Սունդուկեանի «Քանդած օջախ»ը։

Արեւմտահայ գրականութեան աչքի ինկող դէմքերէն մէկը, բանաստեղծ Վահան Թէքէեան այդ ներկայացումներու առիթով կը գրէր.

— «Կովկասահայ թատերագիրներու նահապետը, Սունդուկեանց ամէն յարգանքի արժանի է... Սունդուկեանց մեր այն բարոյախօս թատերագիրն է որ ամէնէն աւելի Հայ եղած է»։ Թէքէեան ամէնէն առաջ կը գնահատէր այն որ Սունդուկեան կրցեր է վարպետ կերպով մերկացնել «Զար վաշխառուն, ագահ վաճառականը»։

Այսպէս բարձր կարծիք մը յայտնելով Սունդուկեանի թատերգութիւններու մասին, արեւմտահայ յայտնի մտաւորականներ անշուշտ ամէնէն առաջ նկատի ունեցած են անոր արծարծած գաղափարախօսութիւնը եւ խոր ժողովրդականութիւնը։

Այսօր ալ թէ ինչպէս մեծ համակրանք կը վայելէ գաղութահայութեան մէջ Սունդուկեանը ցոյց կուտայ այն աննախընթաց յաջողութիւնը որ ունեցաւ Երեւանի շարժանկարի աշխատանոցին արտադրած Պէպօ ֆիլմը, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի, Իրանի եւ միւս գաղութներու մէջ։

Ինչպէս գաղութահայ թերթերու մէջ գրըուածներէն կը հասկցուի, այդ ժապաւէնը շաբաթներով ներկայացուած է թատրոններու մէջ եւ ջերմ ծափահարութիւններու սրժանացած է ոչ միայն հայ ժողովուրդի այլ եւ ուրիշ ազգերու պատկանող աշխատաւորներու կողմէ, որոնք յանձին Պէպօի տեսած են իրենց շահերու պաշտպանը եւ արտայայտիչը։

Գաբրիէլ Սունդուկեան իր գործերով անմահ է հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն մէջ։

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Բանասիրական Գիտութիւններու թեկնածու)

# Հայկական թոյն մը

Կիրակի առտու Նիս, Պուլվ.կամպէթթա, թիւ 3 հանրակառք։ Օրեր առաջ այս ժամադրութեան որոշումը տրուած է արդէն։ Այն եկուրները որոնք ծովափին վրայ հաւաքաբար նստած կ'ըլլան ամէն օր, պէտք էր ներկայ ըլլային Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին, ուր աւանդական սովորութեան համեմատ խաղողի օրհնութիւն կար եւ մատաղ։

Հանրակառքը լեցուն է։ Վարերէն ժողվուեր են տեղացի ու եկուոր։ Արեւահար դէմքեր խանդավառութեամբ օծուն։ Կը սեղմուին։ Նեղ կ'ըլլեն տեղ կ'ընեն։ Կը տեղաւորուին։ Դէպի Մատլէն, Հայկական Մատուռ։

Սրտագրաւ ուխտագնացութիւն մը որ կը յիշեցնէ Հայրենի Երկիրը։ Ուր՝ Վերափոխման այս տօնը այնքան մեծ շուքով եւ ցնծութեամբ կը կատարուէր։ Կրօնական՝ ծէսերով, սակայն պաշտամունքը հին էր։ Կ'օրհնէին խաղողը, որ այդին էր — հողը — պտղաբերութիւնը. հնձանը. գինին։ Որ պիտի լեցնէր սրբութեան բաժակները։

Քրիստոնէական հաւատամքէն աւելի հեթանոս հոգեպաշտութեամբ Հայը կապուած էր այս տօներուն. ինչպէս Համբարձման յիշատակութիւնը խորունկ աւանդապաշտութեամբ։ Ան կը տօնէր զարնան հասունութիւնը. բնութեան ծաղկիլը։

Դարձեալ հողը, որուն կապուած է ամբողջ էութեամբ։

Կա՞յ արդեօք ժողովուրդ մը, որ ըլլայ այնքան հողապաշտ, բնութենապաշտ, որքան Հայը։ Ան հարազատօրէն իր մէջ կը ցոլացնէ իր մեծ նախնիքը, որոնք թագաւորներ եւ իշխաններ եղան. հողատէր, սեփականատէր։

Վերջին կայարանն է. Հանրակառքը կը պարպուի։ Մատլէն։ Բազմութիւնը խճողած է ճամբան, որուն եզերքէն վճիտ ջրիկ մը տարածուած կը գլգլայ հեզիկ։ Ծառ ու կանանչութիւն։ Տուն եւ պարտէզ այս նեղ հովտին մէջ՝ որուն երկու կողմը կը բարձրանան Ալպեաններ։ Ալ ծով կ'իջնեն անոնք գլխիկոր։ Զգեւով իրենց փառքն ու գեղեցկութիւնը Սալուաններուն մէջ։

Կրընոպլէն տիկին մը կը ցուցնէ ձախի վրայ լերան կողն ի վեր հաստատուած բնակարաններու շարք մը։ — «Կը տեսնէ՞ք, ասոնք բոլոր հայկական են», կ'ըսէ։ Պարտիզաւոր ու օդասուն են այդ շէնքերը։ Պատշգամները ծառ ու ծաղիկ են զարդարեր։ Թարմ ու հոգեզուարճ շունչ մը կը պարուրէ մթնոլորտը։

Հայկական. հայկական։ Ուր որ երթաս, ուր որ ըլլաս, շինարարութեան յուռթի կամքն է որ կը ծառանայ։

...Ե՞րբ էր... Բնաջինջ րրին քեզ։ Ու ոսկորներուդ ձիւնասպիտակ կոյտերը անապատի ծով տարածութիւնը լեցուցին. ու արմատախիլ մնացիր մինուճար քանի մը որբերով, կիներով ու մանուկներով։

Բայց ահա տուն տեղ ես օտարութեան մէջ։ Քու բնակարաններդ ռեհան ու մեխակ կը բուրեն։ Պտղատու ծառեր կը շրջանակեն զանոնք եւ մեղուի փեթակներ հաստատուած են։

Հայ, Հայ. — Մարդկային ընկերութեան բատեղծագործ մասնիկը։ Զոհողութեան, մարդասիրութեան խնդունակ։

Ողջո՜յն. ողջո՜յն։

Ահա Մատուռը։ Ճերմակ շէնք մը ոսկեդեղին արեւին մէջ։ Կամրջակի մը դլուխը քանի մը աստիճաններէ վեր կը կանգնի։ Դրան կամարին վրայ ֆրանսերէն եւ հայերէն կը կարդանք. — «Ս. Աստուածածնի Հայկական Մատուռ»։

Աւելի բարձրը, շէնքին ճակատը քառակուսի քարի մը վրայ փորագրուած է շինութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնող սրտցաւ Հայուն անունը, որպէս բարերար. — Տիգրան Զամքէրթէնեան։

Ընտիր փաղանդ մը կը կազմեն մեր մէջ արժանայիշատակ բարերարներու անունները. անմահութեան լուսապսակով։ Անոնք հիմնեցին դըպրոցներ, բուժարաններ, ուսանողական ոստաններ։ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ։ Մանաւանդ այս վերջերս. գերեզմանի մը անյոյս մթութենէն ջահակիր ձեռք մը բարձրացաւ Ճեմարանի հիմնաքարը դնելու։ Նշան Փալանճեան, համեստ հայորդի մը, որուն հանդէպ որպէս հայրենակից՝ յարգանքի տուրք ունիմ։

Ժամերգութիւնը սկսած է։ Ժողովուրդը մեծամասնութեամբ դուրսն է։Մատուռը նեղ կուգայ այս բացառիկ համախմբումին։

Եկեր են քաղաքի շրջանակներէն. հեռաւոր քաղաքներէն։ Եկեր են եւ Փարիզէն. հոծ բազմութեամբ։

Հայկական պատարագը հոգեպարար մեղեդիներով կը խնկէ ներսն ու դուրսը։ Օրուան տօնին մասնակից են բոլորը։

«Ողջոյն տուք միմեանց, համբոյր սրբութեան»։ «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ...»։

Ու մեր զմայլելի շարականներու լեզուն կը գեղգեղէ, կը սաւառնի խունկի գալարներով։ Սըրտառուչ ու հոգենուագ «Տէր Ողորմեա»ն։

Ո՞ր մէկ քրիստոնեայ ազգն ունի, այնքան միստիք ու ինքնատիպ, այնքան հզօր ու հոգեցունց, այնքան ողոքող ու խորոց սրտի աղօթք մը, «Տէր Ողորմեա»ն... Տուր աշխարհի խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»... Եւ սէր...

Հայկական պատարագն իսկ զուտ քրիստոնէական խորհուրդ մը չէ։ Ան ոգեկոչումն է մեր փառահեղ անցեալին. մեր աննման Մեծասքանչին, մեր հրաշագեղ Մշակոյթին, Հայաստան աշխարհին, որուն ընդերքէն կը հսկեն մեր հին ու նոր նինջեցեալները։

Դուրսը աննախընթաց բազմութիւն։ Տեսակցութիւններ։ Մեկնումի պահն է։

Հրաժեշտի վերջին համբոյր մը հայկական Մատուռին որ Քօթ տ'Ազիւրի կապոյտ երկինքին տակ արեւակի ոսկեզօծը գլխուն քաշած՝ կը կանգնի իբրեւ արմենական անմկուն հաւատք։

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

# Գիտական աստղիկ

Մանկական անդամալուծութիւնը կամ գիտական բառով Poliomyélite կոչուած ժահրաւոր հիւանդութիւնը գոյութիւն ունի Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ, համաձայն պարագաներու եւ երկիրներու։ Ան կը յայտնուի կղզիացեալ դէպքերով, աւելի կամ նուազ համախումբ, սակայն մասնաւոր եղանակներու ընթացքին կը բնորոշուի տեղական փոքր համաճարակներով, կամ աւելի մեծ ու տարածուն համաճարակներով ինչպէս Ամերիկայի եւ մանաւանդ Անգլիոյ մէջ ուր 2000 դէպքեր արձանագրուած են։

Փօլիօմէլիթը սովորաբար յառաջ կուգայ յուլիս եւ օգոստոս ամիսներու մէջ, եւ յաճախ կը շարունակուի մինչեւ տարուան վերջը։ Հիւանդութեան ժահրը կրնայ իր յարձակումը գործել ո՛չ միայն ջղային կեդրոններուն վրայ, որոնք կը հրամայեն անդամներու շարժումներուն, այլ կ'ազդէ նաեւ շնչառական շարժումներուն վրայ։ Այս վերջին պարագային յառաջ կուգայ շնչառութեան անբաւականութիւն, որ մահացու շնչահեղձութեան կը յանգի, երբ հոդ չտարուի անոր դարմանումին։ Այդ պարագային, բժիշկները կը գործածեն պողպատէ արհեստական ստամոքս մը, որ ժամերով, օրերով, շաբաթներով, երբեմն ամիսներով ելեկտրականութեամբ շարժման մէջ դրըուելով, վառ կը պահէ շնչառութեան կենսական գործողութիւնը։

Դիտուած է թէ շնչառական անդամալուծութիւնը սկսած է հետզհետէ աւելի յաճախադէպ դառնալ, եւ վարակել ոչ միայն մանուկները, այլ նաեւ չափահասները։

⁂ Քալիֆորնիոյ Փալօ Ալթօ քաղաքին Սթանֆորտօ համալսարանին մէջ վերջերս գումարուեցաւ Ամերիկեան Բնագիտական Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։ Այդ առթիւ մասնագէտները յայտարարեցին թէ կարելի եղած է արտադրել աստեղային ճառագայթներ, շնորհիւ 4,000 թոննոց հսկայ գործիքի մը, որուն «cyclotron» անունը կուտան։

Այդ նորահնար գործիքին հնարաւորութիւնները կը դերազանցեն հիւլէական ռումբ արտադրող գործիքները։

⁂ Աշխարհիս ամենամեծ հեռադիտակը կը գտնուի Քալիֆորնիոյ մէջ։ 1930էն ի վեր, Ամերիկացիները ձեռնարկած էին պատրաստելու այդ հեռադիտակին զոգաւոր ապակին, որուն տրամագիծը հինգ մեդր է։ Վերջերս այդ ապակիին շինութիւնը աւարտած ըլլալով, հեռադիտակը իր նոր ապակիով պիտի զետեղեն Փալոմառ լերան գագաթը, որուն բարձրութիւնը 1700 մեդր է եւ կը գտնուի Սան-Տիէկոյէն 72 քիլոմեդր հիւսիս։

65 թոն ծանրութիւն ունեցող pyrex կոչուած այդ մեծադանդուած ապակին հալեցուցած են 1575 աստիճան տաքութիւն ունեցող փուռի մը մէջ։ Օրը երեք թոն հալեցնելով, մէկ ամիս տեւած է միայն հալումի գործողութիւնը։ Կաղապարումի համար պէտք եղած է շինել գիտաբանի մը մեծ դմբէթին չափ լայնութիւն ունեցող կաղապար մը։ 40 թոն հալած ապակիէն 20 թոն

միայն մաքուր ապակի լեցուած են կաղապարին մէջ, հեղձուցիչ տաքութեան մը տակ, հսկայ չերեփներու միջոցաւ: Մասնագէտներու խումբ մը տարիներէ ի վեր լծուած էր նրբին ու երկարատեւ աշխատանքի, կատարելու համար ապակիին հատումը, յղկումը եւ փայլ վերածելու դողդոջ փիճակի մը:

*** Տոքթ. Մանֆրիտ Բըրդի Գերմանացին, որ ամերիկեան ծագում ունի, երեւան հանած է համայնաբոյժ դեղ մը: Իր գիւտը կը վերաբերի օդին բաղադրութեան եւ մարդկային հիւանդութիւններուն վրայ անոր ներգործած ազդեցութեան:

Այս գիտնականին կարծիքով, օդին բաղկացուցիչ տարրերէն մէկը, որուն « Առան » անունը կուտայ, փէնիսիլինէն աւելի ազդեցիկ է: Օդի մասնիկին մէջ գտնուած այդ տարրը գլխաւոր պատճառը կը կազմէ գլխացաւութեան (céphalalgie), յօդացաւերու եւ ուրիշ հիւանդութիւններու, որոնք զօրեղապէս կ'ազդուին օդին կլիմայական պայմաններէն:

Տոքթ. Բըրդի կը կարծէ թէ՝ երբ օդին մէջէն որոշ քանակութեամբ « Առան » առնուի, կարելի պիտի ըլլայ անոր միջոցաւ առաջքն առնել կարգ մը հիւանդութիւններու: Այս նորօրինակ դեղով դարմանումներ կատարելու համար անհրաժեշտ է խիստ մաքուր մթնոլորտի մը ներկայութիւնը: Այդ նպատակով դարմանատուններու կամ հիւանդանոցներու սովորական սրահներ անյարմար են:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

## ՈՂԲԱՑԵԱԼ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Առջեւս է պատմական այն պաշտօնագիրը, զոր Նիկոլ Աղբալեան, իբր նորակազմ Հայկական Հանրապետութեան Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարար, ինծի ուղղած էր Երեւանէն ի Պոլիս, 1919 Սեպտ. 8ին, թիւ 2473:

Նոյնութեամբ կ'արտագրեմ.

Երեւան, 8 Սեպտ. 1919

— « Մեծարգոյ Պ. Զիթունի,

« Ծանօթանալով ձեր հրատարակած գրքերին, գնահատելով ձեր երկարամեայ ազգագրական աշխատանքը, եւ մանաւանդ ճանաչելով ազգագրական նիւթերի հաւաքման ու հրատարակութեան կարեւորութիւնը, Նախարարութիւնս կը ցանկար որ եւ է կերպ նպաստել ձեզ, հնար տալով ձեր գնահատելի աշխատանքները շարունակելու:

« Հայաստանի դժուարին եւ անստոյգ կացութիւնը թոյլ չի տալիս տեւական մի գործ յանձնարարել ձեզ, որ լաւագոյն ձեւը կը լինէր ապատելու ձեզ ա'յն երկրնտրանքից, որի մէջ ընկած էք եւ որ ծանօթ է ինձ՝ իբր գրական մարդու:

« Թւում է ինձ թէ՝ առայժմ նպաստի լաւագոյն ձեւը կը լինէր հրատարակել ձեր անտիպ աշխատութիւններից մէկը կամ մի քանիսը, եւ մի որոշ քանակ առնելով Հանրապետութեանս գրադարանների համար, մնացածը թողնել ձեզ:

« Այս նկատումով կը խնդրէի յայտնել ինձ թէ՝ ձեր անտիպ աշխատութիւններից (Հայաստանի Ոսկեհանճերու վերջը դրուած ցանկին համաձայն)՝ թիւ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 15, 16 եւ 18ը (1) ո՞րքան ծախս կը պահանջեն ամէն մէկն առանձին, Պոլսում, 1000 օրինակ տպագրելու համար (Արեւելեան խաղաշխարհի չափով ու թղթով), եւ պաշտ թէ այդ գումարը ի՞նչ կ'արժենայ հովկասի թղթադրամով:

« Ձեր տալիք տեղեկութիւնները հիմն առնելով՝ ես կը պատրաստեմ մի առաջարկ, ձեր աշխատութիւնների տպագրութեան համար վարկ բանալու մասին, եւ կը ներկայացնեմ կառավարութեան ու խորհրդարանի հաւանութեան:

« Ահա այն ամէնը, որ կարող եմ առայժմ անել ձեզ համար, իբր Հանրային Կրթութեան եւ Արուեստի Նախարար, եւ իբր ազգագրական նիւթերն եւ նրանց հաւաքողներին գնահատող »:

| | |
|---|---|
| Դիւանապետ | Հանրային Կրթութեան |
| Բ. ՄԻՀՐԱԲԵԱՆ | եւ Արուեստի Նախարար |
| (Ստորագր.) | Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ |
| | (Ստորագր.) |

***

Ես պատրաստեցի ուզուած նախահաշիւները եւ ղրկեցի Երեւան: Սակայն վրայ հասան քաղաքական յեղաշրջումներ: Վարչական կարգերը փոխուեցան, ու ես չկրցայ աւելի կանուխ օգտուիլ՝ ինծի ընծայուած պատեհութենէն ու պատիւէն:

Վարչաձեւերը կ'երթան, բայց ժողովուրդն ու հայրենիքը կը մնան: Ապացոյց որ՝ հինին տեղը եկող նոր՝ Խորհրդային Հայաստանի՝ Կառավարութիւնը ձեռք առաւ իմ անտիպ ազգագրական աշխատանքներուս խնդիրը: Առաջին անիթով՝ գնեց իմ Վանբարբառ Բառգիրքին, Սասմանց-Տունի եւ Ցէրան-Թուրանի ձեռագիրները, իրենց հերթին տպուելու՝ Պետհրատի խնամքով:

Ի՜նչ քաղցր է՝ պետութիւն ու պետական պաշտպանութիւն ունենալ:

ԶԻԹՈՒՆԻ

(1) Այսինքն՝ Վանբարբառ Բառգիրքը, Սասմանց - Տուն, Ցէրան-Թուրան, Հայ-Բուսան, Վանաշխարհ, Սպարկերտ, Հայ-Քնար, Մանկապարտէզ, Հայ Աւանդարան կմ. Անգին Անգիր, Բնիկ Արհեստներ:. — Զ.

## ՄՈՒՍԱՍՕՆԻ ՃԱՄԲԱՐԸ ԵՒ « ՀԱՅՆԱՆՔ »

Օգոստոս 9ի առաւօտուն ճամբար կը մեկնիմ քանի մը օրուան համար: Նպատակս՝ դիտել որքան որ կարելի է, ջանալ ապրիլ եղբայրական մթնոլորտի մէջ:

Մեկնումէս առաջ, գիտէի որ Հայ Արիներու Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն խումբ մը պիտի մասնակցին ճամբարին: Առաջինը պաշտօնապէս ներկայացուցիչ հայ սկաուտներու, իսկ երկրորդը իբրեւ Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ:

Հայ Արիներու սահմանուած բանակավայրը Alsaceի շրջանին մէջ կը գտնուէր, միւսներէն առանձնաւորներու մէկ մասը՝ միջազգային խմբապետերու յատկացուած Zodiaque սահմանին մէջ, իսկ սկաուտներ Passereaux կոչուած վայրը ուր օրական նուազագոյն հազար սկաուտներ կուգան եւ քանի մը օր բնակելէ վերջ կը վերադառնան իրենց տեղերը:

Առաջին օրն իսկ գացի տեսնելու Հայ Արիները: Լաւագոյն տեղերէն մէկն էր որ տրամադրուած էր իրենց, Texasի ամերիկացի սկաուտներու քով, իսկ իրենց դիմացը՝ սկովտիացի սկաուտներ:

Հայ Արիներու բանակավայրի մուտքին, որպէսզի կանգնեցուցած էին մեր դարաւոր սրբավայրը՝ Էջմիածինը, առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել ամենագեղեցիկը եւ միակը բոլոր ճամբարին մէջ, գնահատուած բոլոր այցելուներէն: Գմբէթին Լուսաւորիչի կանթեղը, ճակատը՝ Արարատ որուն տակը գրուած է Ֆրանսերէն կարմիր տառերով — « Հայ Սկաուտներ »:

Ցանկապատին շուրջ համաչափ դրուած մեր պատմական արքունիքներու զինանշանները, Բագրատունի, Ռուբինեան, Արծրունի, Լեւոն Ե. եւն.: Ինչպէս բոլոր օտար պատգամաւորութիւն կը մասնակցի իր ազգ. դրօշով, որ կը ծածանի ճամբարի ամբողջ ընթացքին իրենց բանակավայրի կեդրոնը, գլուխս վեր բարձրացուցի դէպի ճերմակ կայմին գագաթը, փնտռելու այն դրօշը, եթէ չեմ սխալիր վեց մեղրնոց եռագոյնը որ բոլոր ճամբարներուն մասնակցած է: Ի զուր կը փնտռուէի: Չկա՜ր... չկար ազգ. դրօշը, հայկ. Եռագոյնը: Իր տեղը դրած էին Հայ Արիներու Միութեան սկաուտական կապոյտ դրօշը, «Միշտ Պատրաստ» նշանաբանով:

Այս իրողութեան դէմ, աչքի կը զարնէր դժգոհութիւնը Պելժիայէն, Փրակայէն եւ Եգիպտոսէն եկած արիներուն, որոնք մինչեւ վերջն ալ չհաշտուեցան: Չեմ գիտեր ինչ կը պատասխանէին մեր տղաքը, երբ օտարները կը հարցնէին. — Ո՞ւր է ձեր ազգ. դրօշը:

Ընդհ. ակնարկ մը նետելէ վերջ կը ծանօթանամ ճամբարի Հայ Արիներու ընդհ. պատասխանատու խմբապետին (Փարիզէն): Կը ժամադրուինք յաջորդ օրուան համար: Օգտուելով առիթէն, կ'առաջարկեմ ճամբարին մէջ գտնուող իրենց Հ. Մ. Ը. Մ.-ական եղբայրները հրաւիրել մասնաւոր ժամի մը, ծանօթանալու համար: Առաջարկս կ'ընդունուի երկուշաբթի օրուան համար:

Յաջորդ օրը, Հայ Արիներու պետ Գուրգէն Մեծատուրեան եւ քանի մը խմբապետներ զիս կ'ընդունին եւ կ'առաջնորդեն հիւրերու յատկացուած սեղանը:

Ահա ամփոփ հարցումներուս պատասխանը: — Մասնակցողներու ընդհ. թիւն է 138, որոնց 17ը Պելժիայէն, 7ը Եգիպտոսէն, մէկը Փրակայէն եւ մէկը Սուրիայէն, իսկ մնացեալը Ֆրանսայէն (Մարսէյլ եւ Փարիզ): Ունին 46 վրաններ, իւրաքանչիւր 36 սկաուտի վրայ կայ խմբապետ մը. խմբակներու բաժնուած են որոնք առանձին իրենց կերակուրները կը պատրաստեն: Մասնակցողներու միջին տարիքն է՝ 15:

Պատրաստած են ձեռական աշխատանքներ, ուր աչքի կը զարնէր Պելժիայէն իրենց հետ բե-

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ԿՈՒԺԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Թշնամին յարձակում կը կարծէ ու կը դիմէ ինքնապաշտպանութեան, բարեբախտաբար գնդակները ցրուելով օդին մէջ: Կարճ մակընթացութիւն ու տեղատուութենէ վերջ, փողոցները կ'ամայանան ինքնաբերաբար:

Տղմաթաւալ հրասայլեր խրամներու քովէն կամ վրայէն կ'անցնին, ճզմելով ու իրար խառնելով ծառերն ու առարկաները:

Հազիւ փոքր դադար մը եւ ահա մարտնչողները նոր դաս մը սորված, այս անգամ խորունկ փոսեր կը փորեն արագօրէն, գաղանորսներու մեթոտով:

Օդին մէջ անպակաս են սուրացող գնդակներու կաղկանձը, ճայթիւնը, սուլումը: Ապակիներ կը փշրուին. ամէն կողմ պատահական վիրաւորներ ու մեռնողներ կ'աւելնան հետզհետէ:

Ի զուր կը փնտռեմ սրտահատորս ու կ'անիծեմ Կուժիկը: Անցորդ կին մը քանի մը քայլ անդին գետին կը փռուի, առանց ճիչ մը արձակելու, ու կողէն հոսող արեան մէջ երկարելով կ'անշնչանայ անշարժ:

Տանիքներէն, զանգակատուներէ, անկիւնադարձերէ, պատուհաններէ, կիսաբաց դռներէ գնդակներու տեղատարափը կը շարունակուի, անշարժութեան դատապարտելով ինծի պէս բազմաթիւ անցորդներ:

Երկինքը կը շառագունի. ծուխի ու կրակի սիւներ՝ հրէշային ու փոփոխական տեսարաններ կը գծեն: Կարծես թէ տիտանի մը ձեռքը գետնէ գետին, թաղէ թաղ, հորիզոնէ հորիզոն կը փոխադրէ, զարհուրելի զանգուած մը աւերող, փըշրող ու մահացու:

Նախապատմական, ամենակուլ կենդանիներ ինկեր են քաղաքի գլխուն ու կը յօշոտեն, կը կլանեն, կը լափեն ու չեն կշտանար:

Երկինք ու գետին կը զուգորդուին: Քաոսը կը բեղաւորուի, մոլուցքին մէջ տարրալուծելով ինչ որ կը հանդիպի:

Մոլեխը (Տեառընդառաջի խարոյկ) տարածութիւններ կը գրաւէ, իր մէջ ընկելուզելով ինչ որ հաստատուն է: Բոլոր բարձրութիւնները փուլ կուգան. եւ այս բոլորին դերակատարը մարդն է: Աստուածները կը զուարճանան իրենց խամաճիկները բեմադրելով:

Միամիտ ու անփորձ զինուորներով զրահապատներ ալ կ'անցնին, կանխաւ կորսուած, որովհետեւ դեռ ուղեցոյց նշաններուն կ'ապաւինին աջ ձախ դառնալով:

Պատնէշները կատարելագործուած են այժմ, ու թշնամին ծուղակը կ'իյնայ:

Պայքարը կը լըջանայ երկուստեք, « Վագրերը » կը չատնան եւ մարտնչող կողմը կը սկսի նոր միջոցներու դիմել:

Թաղէ թաղ հաղորդակցութիւնը դադրած է: Հոս՝ մարդիկ ծանր մտահոգութեան մէջ կը սպասեն փրկարար բանակներու ժամանումին: « Մօտեցեր են. պիտի գան. ինչո՞ւ չեն հասնիր »:

Ժողովրդի ծոցէն ինքնագլուխ ղեկավարներ կը խրախուսեն, կը յուսադրեն: Սակայն քաջալերելը բաւական չէ. յուսահատօրէն մոլեգնած թըշնամին զսպելու համար, զայն անվտանգ դարձնելու, վերջնական պարտութեան մատնելու, չարիքը իր սաղմին մէջ խեղդելու համար, եղած մեծ զոհողութիւնները անբաւական են: Հարկ է դիմադրութիւնը զօրացնել: Ունեցած զէնքերն ու զրահանքները չեն բաւեր, ամէն ոք կը մտածէ հնարքի մը, աւելի խնայողական:

Ու մարդիկ ի խնդիր ազատագրութեան կը վիճէին, գիտեր կը ստեղծէին. համաժողովրդային շարժումով: Որքան ալ անկազմակերպ, անծրագիր, կայ թաքուն ուժ մը — ազատագրութեան գաղափարը ներդաշնակող ու անկէ ալ միակամ եւ ուժեղ:

Մեր թաղին մէջ Կուժիկը սկսած էր համբաւ շինել: Ան արդէն քանի մը զրահապատներ անշարժութեան մատնած էր. սատանայական իւրայատուկ միջոցներով գրաւած էր նոյնիսկ քանի մը խոշոր արագահարուածներ ու շահած տասնապետի աստիճան:

Ժողովրդային նոր գիւտի մը համբաւը կը թեւածի բերնէ բերան — էսանսի շիշեր, էսանսի շիշեր:

Զարհուրելի ուժանակներու, պայթուցիկներու տեղ, կ'առաջարկուի գործածել դիւրավառ նիւթերով լեցուած շիշեր, բայց գործածելու համար արտակարգ նուիրում, զոհաբերութիւն պէտք է:

Այդ միջոցին Կուժիկը կուրծքը պայթելու աստիճան կ'ուռի. ինք պատրաստակամութիւն կը յայտնէ գործադրելու համար. ու երկու շիշեր էսանսով լեցուած, խիցի տեղ պատրոյգ, կը մեկնին դէպի այն վտանգուած դիրքերը որոնց դէմ կատաղի « Վագրեր » մահ ու աւեր կը սփռեն:

Կեանքի տեւողութիւնը իր բոլոր կողմերուն մէջ միջանկեալ դադարներ ունի:

Թշնամի այդ դիրքերը պահ մը լռած էին. ու մենք կը հետեւէինք Կուժիկի օձագալար յառաջխաղացութեան: Թշնամին կարծես յափշտակուած անօրինակ այդ արարածին երեւումով, մեր յարձակումի մը տեւողութեան չափ լռած՝ կը թողուր որ ան յառաջանար, զուարճալի եւ անվնաս նկատելով թերեւս անոր գոյութիւնը: Շատ ուշ էր. անոնք նոյնիսկ ժամանակ չունեցան անդրադառնալու իրենց սխալին:

(5)

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Շարունակութիւն Ա. էջէն)

տրամադրուի միայն օրական 8 սթերլին փոխանակ 10ի: — 2. Արհեստակցական պատճառներ կամ միջազգային շատ կարեւոր ժողովներու մասնակցելու համար, միշտ սովորական պարագաներու մէջ: — 3. Առողջական պատճառներ (շատ ծանր հիւանդներու համար): — 4. Կրթական պատճառներ (համալսարաններ յաճախել, գիտական հետազօտութիւններ, եւն.):

Այս որոշումներէն շատ ծանր վնասներ պիտի կրեն մասնաւորապէս Ֆրանսա եւ Զուիցերիա:

## Ֆրանսա յուսախաբ

Գերմանիոյ ճարտարարուեստի մակարդակի բարձրացման եւ Ռուրի մասին Լոնտոնի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնները մեծ յուսախաբութիւն պատճառեցին Փարիզի մէջ:

Պաշտօնական զեկոյցը չէ հրատարակուած տակաւին, բայց թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա որ եւ է գոհացում չէ ստացած: Հետեւաբար եւ ինքն ալ հաւանութիւն յայտնած չէ պողպատի արտադրութիւնը տարեկան 11,500,000 թոնի բարձրացնելու ծրագրին, ինչպէս եւ Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանը անգլեւամերիկեանին միացնելու առաջարկին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն ընդունած Ռուրի ածուխէն Ֆրանսայի 7 միլիոն թոն աւելի տալու պահանջը:

Ուրեմն, Անգլիա եւ մանաւանդ Ամերիկա անխախտ կը մնան իրենց որոշման վրայ, — մղում տալ Գերմանիոյ տնտեսական վերակենդանացման, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի վերակազմութեան:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը առջի օր տեղեկութիւններ հաղորդեց նախարարական խորհուրդին: Այս առթիւ հրատարակուած կիսապաշտօնական զեկոյց մը կը ձգտի մեղմացնել Ֆրանսայի յուսախաբութիւնը, յայտարարելով թէ երկու որոշ արդիւնքներ ձեռք բերուած են արդէն. — 1. Նոր ժողով մը պիտի գումարուի Պերլինի մէջ, ածուխի խնդիրը վերաքննելու համար: — 2. Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ընդունած են Չորս Մեծերու հաւանութեան ենթարկել Գերմանիոյ ճարտարարուեստի բարձրացման խնդիրը, յառաջիկայ նոյեմբերին:

*** Անգլեւսաքսոնները որոշեցին 100,000 նոր տուներ ճարել Ռուրի գերման հանքագործներուն, ինչպէս եւ բարձրացնել պարենաւորումը: Ասով կը յուսան օրական 300,000 թոնի հասցնել հանքածուխի արտադրութիւնը:

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

րած փայտէ խորաքանդակ (en relief) Հայաստան երկրամասը, մրցանակի արժանի: Բոլորն ալ պիտի ցուցադրուէին Ճամբարի միջազգային ցուցահանդէսին մէջ:

Միութիւնը ունի իր հովանաւոր մարմինը, նախագահութեամբ Պ. Ներսէս Զամքէրթէնի (Պելժիայէն): Հայ Արիներու Գործադիր խորհուրդը մասնակցած է ընդհ. ապայակոյտին մէջ ի պատիւ բոլոր օտար պատգամաւորութեան սարքուած ճաշկերոյթին: 15 արիներէ բաղկացած պատգամաւորութիւն մը մասնակցած է նոյնպէս օգոստոս 9ի առաւօտուն Arc de Triomphe Անծանօթ Զինուորի յարգանքի արարողութեան իրենց «բնակաւտական դրօշ»ով: Միջազգային սկաուտական դրասենեակի ընդհ. քարտուղար անգլիացի Mr. Lund, Հայ սկաուտներու մեծ բարեկամ, այցելած է բանակավայրը, որուն ծանօթացայ իբրեւ սկաուտ-լրագրող: Անգլ. ազգ. քայլերգով էր որ բաժնուեցաւ մեզմէ, շատ ուրախ եւ քիչ մըն ալ յուզուած:

Ցանկարծ աչքիս զարկաւ վրան մը, ուրկէ դուրս ելաւ Հայ Կաթողիկէ վարդապետներէն Վիլիէ-լը-Պէլի հովիւը, Հայր Յովսէփ Լեւոնեան, անդամ հովանաւոր մարմնի եւ նախկին սկ. խմբապետ: Ճամբարի ամբողջ տեւողութեան պիտի մնար իրենց մէջ. կը նմանէր ֆրանսական Scout de France կազմակերպութեան որ ոչ մէկ քամբ կ՚առնէ առանց վարդապետի:

Կիրակի առաւօտ վարդապետը շուրջառը հետը բերած ըլլալով, կը կատարէ հայկ. պատարագը, էջմիածնի կամարին տակ. սկաուտներէն ոմանք ալ կը մասնակցին արարողութեան: Վարդապետը միեւնոյն ատեն կը վարէր եւ կ՚ուսուցանէր հայկ. երգեր, շուրջպար եւայլն, որոնք 14-15-16 օգոստոսին պիտի կատարուէին Ճամբարի հրապարակին վրայ, Հայերու կողմէ:

Դեռ չվերջացուցի:

ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը հաղորդէ թէ անկարգելով ցատկելու համաշխարհային մրցանիշը կոտրեցին երեք ռուս սպաներ. — Դեր-գնդապետ Վասիլի Ռոմանիուք ցատկած է 13,400 մեթր բարձրութենէ, հարիւրապետ Պետկէվիչ՝ 12,520 մեթր, հարիւրապետ Կլատով՝ 12,240 մեթր: Նախորդ մրցանիշն էր 11,370 մեթր զոր շահեցաւ հարիւրապետ Խայթանով տասը տարի առաջ:

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ Ազգ. ժողովին կողմէ քուէարկուեցաւ 90ի դէմ 322 ձայնով, 15 նիստերէ վերջը: Իսլամ երեսփոխանները չքուէարկեցին, իսկ համայնավարները ձեռնպահ մնացին: Վերջին պահուն վարչապետը գերագոյն կոչ մը ուղղեց ժողովին. — «Կը խնդրեմ քուէարկել օրինագիծը կարելի եղածին չափ սատար մեծամասնութեամբ: Ժողովրդապետութեան գաղափարները Ալժերիա թափանցած են Ֆրանսայի ազդեցութեամբ»: Նախկին նախարար Պ. Կասթոն Տէֆէռ եւս յայտարարեց. — «Ֆրանսա կը մտնէ աւելի ազատական ճամբու մը մէջ: Այս հիմնական օրէնքը վերջաբան մը չէ մեզի համար, այլ սկզբնաւորութիւն մը»:

200,000 ՀՈԳԻ ՋԱՐԴՈՒԱԾ ԵՆ ՓԷՆՃապի մէջ (Հնդկաստան), վերջին խռովութեանց հետեւանքով: Ժողովուրդին մնացեալ մասը կը գաղթէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քիմիական ամենամեծ հաստատութիւնը, I. G. Farben, որ հիմնուած էր 1925ին, վեց վիթխարի գործարաններու ձուլումով, մեծ կատարեց պատերազմի պատրաստութեան մէջ: Այս հիման վրայ դատի քաշուած են անոր վարիչները, Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանին առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Դատավարութիւնը սկսաւ Իչ. օր եւ մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ սպարապետը, մարէշալ «Մոնթի» Փարիզ եկած ըլլալով, առջի օր պտոյտ մը կատարեց Յաղթական Կամարին շուրջը: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր ապահովութեան համար, եւ հարիւրաւոր ոստիկաններ հրաման ստացած էին ժողովուրդը հեռու պահել, բայց ետ մղուեցան եւ մարէշալը խառնուեցաւ բազմութեան, որ «պռավօ» կ՚աղաղակէր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ արաբական գերագոյն խորհուրդին փոխ-նախագահը, Ճէմալ Հիւսէյնի, յայտարարեց. — «Անգլիացիները երբեք Պաղեստինէն պիտի չհեռանան ինքնակամ: Բայց մենք վճռած ենք յառաջիկայ ամիսէն սկսեալ արաբական գաղտնի ներգաղթ մը կազմակերպել, ինչ որ տեղի պիտի տայ ոստիկանական եւ զինուորական նոր ուժերու միջամտութեան: Շարժումը պիտի շարունակուի մինչեւ որ հրէական ներգաղթը դադրի»: — Ամերիկայի Հրեաները ծրագիր մը կազմած են, որուն համաձայն պիտի փորձեն գաղթականներ իջեցնել Պաղեստին, անկարգելներով (փառաշիւտ):

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանը որոշեց օրէնքէ դուրս հռչակել հողագործական կուսակցութիւնը եւ անոր երիտասարդական կազմակերպութիւնը: Այս որոշումով ինքնին կը դադրին 65 երեսփոխաններ եւ անոնց տեղ նորեր պիտի ընտրուին: Կուսակցութեան բոլոր գոյքերը պիտի գրաւուին: Կազմակերպութեան օրկանը, «Նարոտնօ Զեմէտէլսքօ Զնամէ» ամիսներէ ի վեր դադրած է, ինչպէս «Սվոպոտէն Նարօտ», ընկերվարական կուսակցութեան օրկանը: Այժմ իբրեւ ընդդիմադիր կը մնան միայն ինը ընկերվարական երեսփոխաններ: Ինչպէս կը յիշուի, հողագործական կուսակցութեան վարիչը, Փէթքով, կախաղանի դատապարտուեցաւ օգոստոս 16ին, բուռն գայրոյթ պատճառելով Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Մոսկուա մերժեց վերաքննել խնդիրը:

ՍԵՎՐԻ Մուրատեան վարժարանին համար երկու ներքին հսկողներու պէտք կայ: Դիմել Դըպրոցի վարչութեան, 26, Rue Troyon, Sèvres (S.-et-O.).

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի
ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ:

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը:

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue **«Pazmaveb», St. Lazare,** VENISE **(Italie).**

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով:

Փութալ ապահովել օրինակ մը: Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան և Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 թուղթ:



ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Այս կիրակի, 31 օգոստոս, նորընծայ Տէր Վռամշապուհ քահանայ Գարիպեան պիտի պատարագէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իսկ Երուսաղէմի միաբաններէն Գր. վրդ. Ոսկանեան պիտի քարոզէ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԷՆ Ազատ եւ Միհրան Քարօղլանեաններ իրենց ազգականին՝ Տիկին Ս. Գասպարեանի մահուան առթիւ (մեռած Ամերիկայի մէջ) 500 ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի, Ֆր. Կ. Խաչին: Ստանալ ՅԱՌԱՋէն:



ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
**Նեղուցները**
(ՎՈՍՓՈՐ ԵՒ ԴԱՐԴԱՆԷԼ)
Թրքական ջրուղիները եւ Հայկ. Դատը
էջ՝ VIII+477 (Նեղուցներու քարտէսով)
Գին՝ 500 ֆրանք: Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (1): chèque postal, Paris 1278-35:

Լոյս տեսաւ

ԼՈՒՐՏԻ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐՈՒՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
պատրաստեց
ՄԻՔԱՅԷԼ Վ. ՄՈՄՃԵԱՆ
Գին **100** ֆր. Դիմել՝ **Mission Arménienne Catholique**
10bis Rue Thouin, **Paris 5e.**




Le Gérant: A. NERCESSIAN
**Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme - 13e**
**Travail executé par des ouvriers syndiqués**

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 30 AOUT 1947 Շաբաթ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5123 Նոր շրջան թիւ 732 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

# ԵՐԹԱՔ ԲԱՐՈՎ, ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

## ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԷՆ (600 ՀՈԳԻ)

### ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ԼԻՈՆ, 27 օգոստոս (ՅԱՌԱՋ). — Երա աւէտ հայրենադարձի ազդանշանը երկու օրէ ի վեր տրուած էր արդէն Լիոնի մէջ: Ներգաղթողներու բնակարաններուն առջեւ, ինքնաշարժ հսկայ կառքեր, բեռնաւորուած անոնց գոյքերը պարունակող ճերմակ խոշոր սնտուկներով, կանգնած կը սպասէին ուղղուելու համար ապրանքներու կայարանը: Իւրաքանչիւր սնտուկի վրայ, հայերէն մեծ տառերով գրուած էին մեկնողներու անունները, եւ «Երեւան», իսկ Ֆրանսերէն U. R. S. S.: Այս արձանագրութիւնները տեղացի անցորդներուն հետաքրքրութիւնը կը շարժէին ու մեր ալ սիրտերը գոհունակութեամբ կը լեցնէին: Երկուշաբթի, 25 օգոստոսին, ի պատիւ ներգաղթողներուն, Պուրս տը Թռավայի ընդարձակ սրահին մէջ, ողջերթի երեկոյթ մը սարքուած էր: Հաւաքոյթը սրտառուչ էր, քանի որ բազմաթիւ հայրենակիցներ վերջին անգամ ներկայ պիտի ըլլային Ֆրանսայի մէջ հայկական հանդէսի մը:

Բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով զոր երգեց երկսեռ երգչախումբ մը: Հայ եւ ֆրանսացի տասնեակ բանախօսներ արծարծեցին ֆրանքեւհայ եղբայրութիւնը: Յանուն ներգաղթողներուն, հայրենակից մը յայտարարեց (ֆրանսերէն). — Ֆրանսացիք, մեր այս մեկնումին թող չվերագրեն դժգոհութիւն. երբե՛ք: Որքան ալ երջանիկ ըլլայինք հոս, տարրական ու մարդկային զգացումներու ներշնչումով է որ տուինք դէպի Հայրենիք մեկնելու մեր որոշումը: Այլապէս, մենք սիրեցինք Ֆրանսան ոչ միայն մեր քսան տարիներու բնակութեան ընթացքին, այլ նաեւ, կը սիրէինք զայն, մեր ծննդավայրերուն մէջ, դեռ զայն չտեսած, միայն իր պատմութեան ու գրականութեան հանդէպ մեր տածած հիացմունքով, եւ կը սիրենք ու պիտի սիրենք միշտ, ինչպէս մեր այս մեկնումի, նոյնպէս մեր երկրին մէջ ապրած պահերուն:

Ուրիշ մը, իր խօսքը ուղղելով մնացողներուն յայտարարեց. — Ձեզի չենք ըսեր «մնաք բարով», այլ կ՚ըսենք «ցտեսութիւն»:

Երէկ, 26 օգոստոս երեքշաբթի, ժամը 5ին, Նախկին Մարտիկներու Միութեան կողմէ կազմակերպուած յարգանքի ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Երկար թափօր մը որուն կը մասնակցէին շատ մը կիներ, շարժեցաւ Փլաս Մօռանէն, իր առջեւ ունենալով երկու Հայուհիներ ծաղկեփունջեր բռնած, ֆրանսական եռագոյնը, Հայաստանի դրօշը Մասիսի զարդանկարով եւ Հայ Նախկին Կամաւորներու դրօշը: Շատ կարգապահութեամբ, թափօրը որուն կ՚ընկերանար հեծանիւով ոստիկաններու ջոկատ մը, ինչպէս նաեւ Նահանգապետարանի, Քաղաքապետութեան եւ Ֆրանս. նախկին Պատերազմիկներու եւ զինուորական ներկայացուցիչներ, քիչ վերջ կը հասնէր Tête d'Orի հասարակաց պարտէզին առջեւ ու հոն 1870ի զոհերու արձանին ծաղկեփունջ մը զետեղելով, կ՚ուղղուէր ներս, յառաջանալով կղզեակի մը վրայ կանգնած 1914—1918ի մեռեալներու հսկայ Յիշատակարանը: Հոն, երկիւղած լռութեան մէջ, եւս զետեղուեցաւ ծաղկեփունջ մը եւ սպիտակ զարդաքար մը որուն վրայ փորագրուած էր. — «Հայ գաղութը երախտապարտ ֆրանսացի զինուորներու, ինկած՝ յանուն Ազատութեան եւ Արդարութեան, ինչպէս նաեւ իր իսկ զաւակներուն»:

Այսպէս ներգաղթողները իրենց վերջին պատիւը կ՚ընծայէին ասպնջական երկրին: Իսկ ամէնէն յուզումնալիցը վերապահուած էր այս գիշերուան, վերջնական հրաժեշտի վայրկեանները Perracheի կայարանին մէջ: Խուռն բազմութիւն մը հոն հաւաքուած է արդէն ժամը 8էն սկսեալ: Ու դեռ կուգան զունդագունդ, ստեղծելով անօրինակ եռուզեռ մը: Այս միջոցին ժամը գիշերուան 9 է: Ծովածաւալ բազմութիւն մը գրաւած է կայարանին առջեւի ընդարձակ հրապարակը, որ վերածուած է խայտաբղէտ Հայաստանի մը: Կառքերու խումբեր կը հասնին անընդհատ: Արձակուրդի մեկնումներու օրերուն իսկ չէր տեսնուած նմանօրինակ ոգեւորութիւն: Քաղաքէն եւ շրջակայ վայրերէն եկած անհամար հայրենակիցներ, ճամբորդ կամ ուղարկող, չոգեպլինդ խօսակցութեան բռնուած, կ՚ողջագուրուէին: Եթէ օտար դրօսաշրջիկ մը ոտք դնէր այդ պահուն այս վայրին մէջ, դժուար թէ կարծէր որ կը գտնուի ֆրանսական քաղաքի մը մէջ: Մեծասքանչի արձագանգն է որ կը տիրապետէ ընդարձակ տարածութեան վրայ:

Վայրկեանները կը սահին: Ժամը կը մօտենայ 11ին: Ժողովուրդը սկսած է մուտք գործել կայարանէն ներս: Շոգեկառքը պատրաստ կը սպասէ առաջին քարափին վրայ: Կը սպասուի Փարիզէն ներգաղթողները բերող **կառախումբին: Կարգապահութիւնը** կատարեալ է: Մեկնողները կը սկսին մտնել կառախումբէն ներս, որ հետզհետէ կը լեցուի: Ժամը 11.30 է: Խանդավառութիւնը հասած է իր գագաթնակէտին: Երբ մեկնումի պահը կը մօտենար, շոգեկառքի պաշտօնեաները, ընկերակցութեամբ ոստիկաններու, սկսան դուրս հանել քարափին վրայ խռնուած բազմութիւնը: Քիչեր միայն պիտի կրնային ներկայ ըլլալ մեկնումին: Կէս գիշերին քառորդ կայ. սուր սուլիչը մեկնումի ժամը կը հնչեցնէ: Կէս գիշերը տասը անցած կառախումբը շարժեցաւ հրաժեշտի կանչերու տեղատարափի մէջ: Մեր աչքերը սեւեռած դեռ կ՚ուզէինք դիտել փախչող շոգեկառքը, որ անդթօրէն արագացնելով իր ընթացքը շուտով կը կորսուի գիշերային մթութեան մէջ:

Այսպէս աւելի քան 600 հայրենակիցներ բաժնուեցան Լիոնի գաղութէն: Բարի ճանապարհ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

## ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԷՆ (400 ՀՈԳԻ)

ՎԻԷՆ, 28 օգոստ. (ՅԱՌԱՋ). — Այս գիշեր, ժամը 1ի ատենները, համաձայն պաշտօնական կարգադրութեանց 45 վիէննաբնակ ընտանիքներ — որոնց վրայ աւելցան Ճաւէն մեկնողները — մօտաւորապէս 400 հոգի, մեկնեցան Մարսէյլ:

Կայարանի ընդարձակ հրապարակը կը թնդար: Անհաղին բազմութիւն մը խռնուած էր: Ամէն ոք ըսելիք եւ յանձնարարելիք ունէր... Ողջերթի արտայայտութիւններ, գիրկընդխառնումներու յուզիչ տեսարաններ իրարու կը յաջորդէին փայլակի արագութեամբ: Եւ ահա մեկնողները կանչուեցան: Երեւութապէս յուզուած եւ արտասուալից աչքերով ամէնքը մտան կայարան, որուն դուռները այլ եւս խիստ հսկողութեան տակ առնուեցան ոստիկաններու կողմէ եւ շատ քիչ բախտաւորներ կրցան մինչեւ շոգեկառք ընկերանալ մեկնող հայրենակիցներուն:

Դուրսը սպասող բազմութիւնը միայն մէկ մաղթանք ունէր — «Բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն»:

*** Ներգաղթողները անցեալ կիրակի առաւօտ — 17 օգոստոս — Salle des Fêtesի մէջ կազմակերպած էին հրաժեշտի հաւաքոյթ մը, որուն հրաւիրած էին քաղաքիս պաշտօնական անձնաւորութիւնները, ինչպէս Ոստիկանապետը՝ Պ. Ravier եւ քաղաքապետի խորհրդական Պ. Nock եւ ուրիշներ: — Եղան երախտագիտութեան եւ անկեղծ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղուած ասպնջական Ֆրանսայի որ տարագիր հայութեան ապաստանարանը դարձաւ, աւելի ճիշդ երկրորդ հայրենիքը: «Մարսէյեզ»ը եւ «Ծաղկէր ազատ իմ Հայրենիք» երգերը երգուեցան մեծ աշխոյժով: Քաղաքապետի խորհրդականը խօսք առնելով մաղթեց բարի ճանապարհ եւ լաւագոյն բախտ անխտիր բոլոր մեկնողներուն: Ապա թափօր կազմելով ներկայ բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը, որուն վրայ երեք Օրիորդներ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը զետեղեցին մեկնողներուն անունով:

Ներգաղթողները չէին ուզած մոռնալ Վիէնի աղքատները եւ անկար ծերերը. այս նպատակով հանրային խնամատարութեան (Assistance Publique) յանձնեցին 5000 ֆրանքի գումար մը, ինչպէս հաղորդած էր ՅԱՌԱՋ:

Եկած էին իրենց ողջերթի խօսքը ըսելու երկու համայնավար երեսփոխաններ՝ J. Berlioz եւ A. Dufour.

ԹՂԹԱԿԻՑ 1947

## «Կացութիւնը աղէտալի կրնայ դառնալ»

### ՓՈՒՌԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՑՈՒԻՆ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՓԱՐԻԶ, ԵՐԵՔ ՕՐ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդելով հացի բաժնեչափին կրճատումը սեպտեմբեր 1էն սկսեալ (200 կրամ), կարգ մը լուսաբանութիւններ հաղորդեց կացութեան մասին: Մէկ շաբթուան մէջ այս երկրորդ անգամն է որ Պ. Ռամատիէ ժողովուրդին կ՚ազդարարէ պարենաւորման տագնապալի վիճակը: Իր հաղորդած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ այս ձմեռ ուտեստի նեղութիւնը եւ կրճատումները շատ ծանր պիտի ըլլան:

Վարչապետը յայտարարեց. — «Այս տարուան հունձքը շատ վար կը մնայ անհրաժեշտ պահանջէն: Փոխանակ նախատեսուած 25 միլիոն կենդինարին, կրնանք յուսալ միայն 16 միլիոն, երկու միլիոն ալ հաճար: Հացի բաժնեչափը 250 կրամ պահելու ինչպէս եւ զանազան պէտքեր հոգալու համար, անհրաժեշտ է 48 միլիոն կենդինար, բայց մենք 16 միլիոնի բաց մը պիտի ունենանք: (42 միլիոն հացի, մէկ միլիոն բանակին համար են.): Թունուզի հունձքը ողբալի է, Ալժերիոյ հունձքը՝ անբաւական: Ֆրանսա 30 միլիոն կենդինար ցորեն պահանջած էր միջազգային կազմակերպութիւններէ, բայց յոյս չունի ստանալու, նկատի առնելով ամբողջ աշխարհի հունձքին բացը: Կրնանք դիմել ուրիշ երկիրներու որոնք ենթակայ չեն միջազգային կանոնադրութեան, բայց գիները շատ սուղ են եւ մենք օտար դրամ չունինք:

### ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐՆ ԱԼ ԲԱՒԱԿԱՆ ՉԵՆ

Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը հետեւեալ միջոցները կը նախատեսէ. — Ապահովել ցորենի կանոնաւոր հաւաքումը. — 4 % աւելցնել ալիւրի խառնուրդը, բարձրացնելով 98%ի. — Շաբաթը մէկ օր եւս փակել փուռերը (ուրեմն երկու օր Փարիզի, երեք օր գաւառի մէջ): — Պայքար հացի կեղծ կտրօններու դէմ, պարտաւորիչ դարձնելով արձանագրութիւնը, գոնէ գաւառի մէջ: Մասնաւոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի նման մեծ քաղաքներու համար, նկատի առնելով որ մեծ թիւ մը կը կազմեն ճաշարան գացողները (երկու միլիոն՝ Փարիզի մէջ):

Այս միջոցներն ալ բաւական չեն խնդիրը լուծելու համար եւ Ֆրանսա հարկադրուած է աւելցնել իր ներածումները:

Պ. Ռամատիէ բացատրեց թէ հացին սպառումը մօտ հարիւր հազար թոն պակսած է, իբրեւ հետեւանք եգիպտացորենի խառնուրդին: «Մնաց որ, այլ եւս եգիպտացորեն ալ պիտի չունենանք, հացին խառնելու համար, եւ գրեթէ չկայ ուրիշ բան մը որ անոր տեղը բռնէ: Արդարեւ, եգիպտացորենի ամերիկեան հունձքը շատ դէշ է, իսկ մերինը խիստ տկար: Այս պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ էր դեղչել հացի բաժնեչափը, որով պիտի կրնանք խնայել վեց միլիոն կենդինար»:

*** Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ Մարմինը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց իր վերջին նիստին մէջ. — Տնօրէն Խորհուրդը պարտականութիւն կը համարի ամբողջ ժողովուրդին

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

## Հայրենադարձը Նիսէն (56 հոգի)

ՆԻՍ, 28 օգոստոս (ՅԱՌԱՋ). — Վերադարձող հայրենակիցները քանի մը օրէ ի վեր իրենց բեռները կապած կը սպասէին մեկնումի ժամուն: Վերջապէս իմացանք թէ չորեքշաբթի իրենց բեռները պիտի փոխադրեն կայարան, իսկ հինգշաբթի (28 օգոստոս) ալ իրենք պիտի մեկնէին:

Քանի մը օրէ ի վեր մեկնողներ եւ մնացողները իրարու տուն կ՚երթային հրաժեշտ առնելու: Խրախճանքներ ալ անպակաս էին: Շատեր ալ կուլային, քանի որ պիտի բաժնուէին իրենց ազգականներէն:

Այսօր, հինգշաբթի, ես ալ արթնցայ ժամը 5ին եւ գացի բարեկամի մը, որուն եղբայրը կը մեկնի Հայրենիք: Պայուսակ մը ձեռքս, կ՚երթանք կայարան: Ամբողջ գաղութը հոն էր: Գացողները իրենց պայուսակները տեղաւորեցին իրենց տրամադրուած վակոնին մէջ: Երբ բարձրախօսը հաղորդեց թէ շոգեկառքը պիտի մեկնի, սկսան ողջագուրումները: Բոլորին աչքերը թրջած էին: Այդ պահուն, 11 տարեկան ուշիմ տղայ մը, որ նոյնպէս կուլար, յանկարծ աչքերը սրբելով պոռաց հայերէն.

— Թաթա (մօրաքոյր), ինչո՞ւ կուլաս, մենք Երեւան կ՚երթանք, մօտ ատենէն դուն ալ կուգաս, չմոռնաս:

Երբ շոգեկառքը շարժեցաւ, յուզումը կրկնապատկուեցաւ «մնաք բարով»ի, «երթաք բարով»ի կանչերով:

Նիսէն մեկնողներուն թիւն է 56 հոգի:

ԼԻՈՆՑԻ ՄԸ

ԽՄԲ. — Կը սպասենք միւս շրջաններու եւ մասնաւորապէս Մարսէյլի թղթակցութեանց:

# ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Անցեալ տարիէն ի վեր, Իրանէն, Պուլկարիայէն, Սուրիայէն եւ Ցունաստանէն բազմահազար Հայերու կարաւաններ մեկնեցան դէպի Մայր Հայրենիք:

Մեր աշխարհի ներգաղթը կը շարունակուի:

Այս օրերուն կը մեկնի նաեւ Փրանսահայ գաղութին Ա. կարաւանը:

Հայրենիք վերադարձողներ, չարաթներէ ի վեր մնաւ բարի եւ ցտեսութիւն կ'ըսեն առայժմ հոս մնացող իրենց ազգակիցներուն, ու հայրենիքի սրբազան հողը շուտով տեսնելու եւ համբուրելու սէրէն խանդավառ՝ կրակ ու բոց աչքերով կը խլրտին:

Մեկնումի պատրաստութեան բոլոր դժուարութեանց մէջ, զիրենք արի պահող հրճուանքը գերագոյն իմաստութիւնն է:

Գաղթը ցեղին մէջքը կը կոտրէ, ներգաղթը կը զօրացնէ զայն: Գաղթը ամէն տեղ պարտութիւն, ներգաղթը յաղթանակ: Գաղթը փճացումն է ինքնութեան, ներգաղթը կ'արիւնցնէ ցեղին խոցոտուած սիրտերը:

Ներգաղթի հակառակ ոչ մէկ խօսք կայ: Այս մասին, բոլոր բսի-բսաները, չարամիտ վիվլուկներ եւ քմահաճ ենթադրութիւններ են, որոնք տընաքանդ բաց մը գոյացնելու եւ մեր ցեղային մեքենան խախտելու կը ծառայեն:

Հայրենիքէն ներս կամ դուրս, հայրենիքի ազատութեան համար մարտնչող զաւակները, իրենց յեղափոխական պայքարի ուժգնութեամբ հաստատած են, թէ ցեղի մը կրած բոլոր զրկանքներուն, բոլոր անարգանքներուն, բոլոր նուաստացումներուն եւ տառապանքներուն ամոքումը միայն ու միայն հայրենի հողին վրայ համախմբուելու իրականութիւնն է:

Ժողովուրդ մը որքան բազմամարդ, թանձրախիտ է իր հայրենի հողին վրայ, այնքան զօրաւոր է հայրենիքի գոյութեան սիրտը:

Մեր Աշխարհը, դարերու ընթացքին, բազմաթիւ բարի ու չար դէպքերու ականատես եղած է: Թշնամիներու արշաւանքներ, սրածութիւն, արիւն, հայրենիքի աւեր, անլուր թշուառութիւններ մըրրիկի պէս բարձրացեր են զարնելու, մահացնելու հայ արդար ցեղի գոյութիւնը: Այս բոլոր եղերական անցքերու պատմութեան մէջ, սակայն, ամէնէն սարսափելին եղած է միշտ գաղթի դաժան ճակատագիրը յեղաշրջելու անկարող մեր տկարութիւնը:

Ոչ մէկ ազգ կարող է իր գոյութեան տիրական իշխանութիւնը հաստատուն պահել երբ կտրուած է իր պատմութենէն, իր անցեալէն: Իր հայրերէն եկած ձայնն ու խօսքը, նիստ ու կացի ինքնայատուկ ազնիւ սովորութիւնները հանապազ կը գեղեցկացնեն իր հոգեկան դիմագծի կուռ արտայայտութիւնը, կ'ուժեղացնեն կեանքի պայծառ վերելքը: Եւ մայրենի հողն է միայն այդ ամէնուն ակն ու աղբիւրը:

Նախնիքներու հողին վրայ, հազարաւոր տարիներ արմատ ձգած, քրտինք թափած, ապրած, մտածած, ստեղծագործած ու սնած ժողովուրդ մը երբ կը թողու իր տունն ու տեղը, իր արտն ու անդաստանը, ժամն ու գերեզմանը, արեւն ու երկինքը, սարն ու ձորը եւ կը հեռանայ իր զաւակներուն ձեռքէն բռնած, ըլլայ ան կամաւոր թէ գլխիկոր, հպարտ թէ կորաքամակ, կը նշանակէ թէ հայրենիքի առողջ ըմբռնումը չունի:

Ազգասիրութիւնը ամէն տեղ իմաստուն բառ մըն է անհատին համար, բայց հաւաքականութեան համար, հայրենիքէն դուրս ճղճիմ ու վըտանգաւոր պատրանքի մը պատկերացումն է:

Հայրենի հողէն ոտք վերցնող ու անդարձ գաղթող ժողովուրդ մը, ինչքան ալ ազգասէր ըլլայ, առաջին օրէն իսկ պարտուած է:

Մեր անցեալի գաղթողներուն ամէնէն կորովին ու վճռականը մեզի տուած է ամէնէն դաժան ու անգութ օրինակը, թէ հայրենիքէն դուրս ազգ չկայ, կայ ամբոխ, որուն համար անօգուտ է ունայն պատրանք ստեղծելը: Ան որքան յամառ, նոյնքան եւ ցաւագինօրէն ենթակայ է փճացումի, օտարացումի:

Եղաւ ժամանակ մը որ հազարաւոր հայ գաղթականներ, զրահաւորուած հայրենի աւանդութիւններով, ցեղային կուռ ու անխորտակելի կամքով վճռեցին Հայ մնալ: Այլասերող, օտարացնող միջավայրին դէմ իրենց ինքնութիւնը պահպանելու համար ցեղային նկարագրի, հոգիի, լեզուի, հաւատալիքներու հազար ձեւերով պայքարեցաւ: Բայց որքան բուռն ու կատաղի եղաւ մարտնչումը հայրենի սրբութիւններու համար, նոյնքան ցաւագին եղան պարտութիւնն ու հոգեվարքը:

Օտարացումի ամէն օրուան սպառնանքներու վտանգին դէմ միայն հայրենիքի հզօր, կուռ գաղափարը կրնայ դիմադրաւել: Հայրենիքի կրքոտ, կատաղի, վայրագութեան հասնող սէրէն դուրս ուրիշ վահան չկայ, չկայ ուրիշ պատսպարան օտար հորիզոններու տակ, հոգ չէ թէ երկինքը վըճիտ, հացը դիւրամարս, արեւը քաղցր եւ կեանքը հաճոյալի ըլլան:

Հայրենիքն է միայն այն սրբազան հողը, ուր Ազգը կրնայ արհամարհել եղծանումի եւ ուծացումի վտանգը, կրնայ իր ծիլերն արձակել, պարարտացնել, կրնայ իր ցեղային կառուցուածքը զօրացնել, աճեցնել իր հաւատալիքներով, իր աւանդութիւններով, իր պատմութիւններով, իր հոգեկան համակ գեղեցկութիւններով:

Ի՛նչ փոյթ քաղաքական պայմաններու անըստուգութիւններն ու վարչաձեւի խստութիւնները: Ներգաղթը կը զօրացնէ մեր աշխարհը ֆիզիքապէս, տնտեսապէս, բարոյապէս եւ ռազմապէս:

Աշխարհի չորս հովերուն բերանն ինկած մեր աստանդական ժողովուրդին փրկութիւնը ներգաղթն է, դարձը դէպի հայրենիք, կ'ըսէր մեծ հայրենասէրը, Ա. Ահարոնեան:

Մեր Աշխարհի ներգաղթը, մեր ամէն օրուան մտածումին, աղօթքին ու երազին իրականացումն է:

Հակառակ խօսք չկայ:

**ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՃԵԱՆ**

# Բարի ճանապարհ

Ողջո՜յն քեզ, վտարանդի ժողովուրդ: Դո՛ւ, որ դարեր շարունակ աստանդական ցուպը ձեռքիդ աշխարհ ես չափել, անհուն տառապանք, զրկանք ապրել, ուր հաց ես դտել, այնտեղ հանդիստ կայան շինել, հայրենի երկրի կարօտը սրտիդ:

Դո՛ւ, որ Տուղրիլների, Լենկթիմուրների, Համիտների դաժան, արիւնոտ լուծն ես կրել: Դո՛ւ, որ աւազոտ անապատների դժոխային դեհեռն ես տեսել, մարդ գազանի սաղայելեան ոճիրը ապրել ու աներկիւղ հայութեան ծովածաւալ վիշտը հոգուդ մէջ պահել, ողջո՜յն քեզ:

Դո՛ւ, մեր նախնիքների սրբազան ոգին դարեր շարունակ երկրէ-երկիր ես պտտեցրել, ապրեցրել եւ հասցրել մեզ:

Քո տառապանքը մեծ է եղել, գետերով արիւն ես տուել ռսոխին ի գին հայրենի հողի, ազգի շարունակութեան, լեզուի պահպանման: Քո պատմութիւնը լի է ողբով, նզովքով, լացով ու արածութեամբ: Մեծ Զարչարուողի պէս քամել ես դառնութեան բաժակը ցմրուր: Վեհ է եղել քո հոգին, Տիգրանների, Վարդանների, Օրբէների, Դաւիթ Բէգերի անմոռանալի անունները առաջնորդել են քեզ անսայթաք դէպի լուսաւոր ապագան:

Յոյսը եւ լոյսը երբեք չեն մեռած քո մէջ, Լուսաւորչի պայծառ կանթեղը ղեկավարող ճրագ է եղել քեզ համար:

Դարերի մրուրը՝ նենգ թշնամին դարերը կը տանեն, դո՛ւ կաս ու կը մնաս ու հայրենիքը քո կը դառնայ դրախտ քո գաղափարական շունչի ու հզօրագոյն եռանդի շնորհիւ: Քո երկիրը պիտի ծաղկի, իսկ քո ոսոխդ պիտի խամրի: Գորշ Գայլի ատամները պիտի թափուեն: Դո՛ւ, վերածնած փիւնիկ, յաւէտ պիտի ապրես:

Այսօր, երբ հայրենիքի դռները կիսով բացւում են քո առաջ, չարչարուած ժողովուրդ, մի՛ ընկրկիր, գնա՛. դարերի երազն է մեր իրականանում: Հայը աստանդական՝ երկիր է վերադառնում, Հայկերի Վարդանների, Թորոսների, Դաւիթ Բէկերի սրբազան երկիրն է վերադառնում: Գնա՛, բարի երթ քեզ: Գնա՛ շինելու, կերտելու մեր երկիրը: Գնա՛ քո քրտինքը խառնելու այնտեղի քո եղբայրներու քրտինքին ու թո՛ղ Հայոց աստղը փայլէ գէթ մէկ անգամ վեցդարեան նզովքից յետոյ:

Գնա՛ եւ չարութեամբ մի յիշեր մեզ: Եղբայրներ ենք մենք, օտարն է մեզ բաժնել, հոգով միշտ միասին ենք, հոգ չէ թէ տարածութեամբ բաժան:

Գնա՛, այն հաւատով, որ մենք մնացողներս նոյնքան սիրում ենք մեր հայրենիքը եւ հաւատում նրա վաղուայ Զարթօնքին:

Թշնամին ուզում է մեզ բաժանուած տեսնել, այդ է նրա շահը. նա է որ թոյն է սերմանում մեր մէջ, նա է որ քո ականջին փսփսում է զազիր բառեր՝ «Նրանք թշնամի են ներգաղթին»: Հայ ժողովուրդ, դո՛ւ մի հաւատար, հայրենիքը սրբազան է մեզ համար, նա յաւիտենական է եւ պատմութեան ընթացքին խոշընդոտ խութերը՝ օրուայ իշխանութիւնը, կարգուսարքը, ժամանակաւոր խոցեր են մեր մարմնի վրայ: Հայրենիքը մէկ է մեզ համար, ամէն մէկ Հայ ինչ պայմաններով էլ որ երկիր վերադառնայ, սիրելի է մեզ: Ցրուած աշխարհի չորս կողմերը, հողմերին ենթակայ, սերունդները դատապարտուած են կորստեան: Մենք որ սնուել ենք Վարդան Մամիկոնեանների, Վահրամ Պահլաւունիների, Թորոս իշխանների, Օրբէների, Դաւիթ Բէկերի, Քրիստափորների, Հրայրների, Ակնունիների շունչով չենք կարող դէմ լինել հայրենադարձին: Մեր հոգիների մէջ հայրենիքի ազատութեան, միասնականութեան, հայահաւաքման ցանկութիւնները ոսկրացած գաղափարներ են:

Մենք օտարից չենք առած, մեր գաղափարական սերունդը: Հայ ընդերքն է մեզ ներշնչել անձնազոհութեան, հայրենիքի ազատութեան գաղափարները ու մենք հողմաղացի պէս չենք կարող բոլոր հովերին սպասարկել: Պաշտում ենք մեր հայրենիքը, նրա հողը ու ջուրը, նրա ծառն ու ծաղիկը, նրա լերկ լեռները ու լարերը, նրա ժողովուրդը, լեզուն, մշակոյթը, գերեզմանները, վանքերը, նրա դարձուրանքով լի պատմութիւնը, նրա ողբ ու կոծը, նրա խինդը: Մենք մեր հայրենիքի հետ ենք եղած նրա ծանր օրերին, մենք սերունդներ ենք զոհել և ի՛նչ սերունդներ, նրա Զարթօնքի համար: Արիւն ենք տուել, մեր արիւնով ենք ներկուած Հայոց դաշտերը ու լեռները ու այսօր եթէ մէկ չէրտ հող ունինք, ընդունենք որ երախտապարտ ենք նրանց, որոնք արիւն տուին, գերագոյն զոհողութիւնը, որ մարդ կարող է անել, հայրենիքի ազատութեան համար:

Գնա՛, հայ ժողովուրդ հայրենի մեր Երկիրը, բարի ճանապարհ քեզ, ողջոյն քեզ:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ**

# Բարի՛ երթաք

Երնէ՜կ ձեզի որ բախտը կ'ունենաք ազատելու օտար հողերու վրայ աստանդական թափառելէն եւ ճամբայ կ'ելլէք մտնելու ձեր երկիրը նորաշէն, ողջունելու ձեր սուրբ հողը, պայծառ արեւն ու լուսինը եւ ջուրերը պաղ ու զուլալ...

Ու տեսնելու էջմիածինը, Երեւանը՝ մայրաքաղաք, ուրիշ գիւղեր ու քաղաքներ հայրենիքի ամէն կողմը եւ ժողովուրդ մը ձեր լեզուէն, ձեր գիւղերէն որոնք կարօտով ու յուզումով կը սպասեն ձեզի:

Երանի՛ ձեզի որ դարձած էք Հայաստանի քաղաքացի, թօթուած փոշին օտար հողի, ու զերծ անոնց չար աչքերէն ու նայուածքէն:

Պէտք է հրճուիք երբ որ տեսնէք հայ դպրոցներ, ճեմարաններ, համալսարան, ու թատրոն, շարժանկար ու գործարան, ուր ամէն տեղ Հայու ոգին ու շունչն է որ կը սաւառնի, կը բարձրանայ:

Հպարտ ենք մենք ու կը պարծենանք որ այդ ամէնքը ունինք հոն մենք եւ հայ մարդն ու ժողովուրդը յառաջ կ'երթան:

Յառաջ կ'երթաք եւ դուք այնտեղ, վստահ եղէք, մենք վստահ ենք:

Հայը ե՞րբ եւ ո՞ր առեն չէ շէնցուցեր, յառաջդիմեր շնորհիւ իր բնածին կարողութեան, իր խելքին ու ճարտարութեան, իր տաղանդին ու յատկութեանց, եւ իր ջանքով, աշխատանքով, ի հարկին իր արիւնով ու զոհերով...

Դուք եւս անոնց շառաւիղն էք, ամուր կեցէք, Հայու վայել քաջ ու արթուն, ինչ նեղութեան ալ որ հանդիպիք, բաւական է որ ձեր տան մէջ էք...

Գացէք տեսէք մեր դիւցնները, ու բանաստեղծ, ճարտարապետ, մեքենագէտ ու դրագէտ եւ զօրավար ու զօրական ու հիացէք անոնց վրայ:

Երնէ՜կ ձեզի, որ ոտք կը կոխէք մեր պապերու կոխած տեղերն ու կ'արժանանաք աչօք բազօք դիտելու Արարատի, Մասիսի նման հայ լեռներու վեհ գագաթներն ձիւնամած:

Գացէ՛ք դուք ալ միանալու մեր եղբայրներուն որոնք հոն եղան ասկէ առաջ, ծաղկեցուցին, գացին յառաջ, նոր ուխտաւորներ մեր երազած հայրենիքին, կերտեցին ու հիմնեցին որպէսզի դուք ապրիք, օրհնէ՛ք զիրենք:

Բարի՛ երթաք, բարով մնաք, բայց մեզ չմոռնաք...

Բարի եղէ՛ք ու խապրիկներ ղրկեցէք որ մենք ալ հրճուինք, ուրախանանք:

Այսօր կարգը ձեզի եկաւ, վաղն ալ հարկաւ մերը կ'ըլլայ: Եթէ դուք չէք կրնար մեզի գալ ու տեսնել, մենք կրնանք օրին մէկը ձեզի պէս կարաւաններ կազմել ու գալ...

Ա՛լ մէկ կողմ թողունք առելութիւն, հեռու նախանձ: Բաժանումի վայրկեանին ոխ չեն պահեր երկու եղբայր...

Որպէսզի բարի օր մը երբ բախտը ժպտի ու տեղ ըլլայ, նոր տեղ բացուի մեզի համար, կարենանք իրարու երես նայիլ, ժպտիլ չկարմրած, մենք որ մրրկաւ էինք զատուած...

Երթաք բարեա՛ւ, հազար բարեաւ, Լուսաւորչին ընդ հովանեաւ:

**ՄԷՆ-ՍԷ**

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ անկախութեան կուսակցութեան վարիչը, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ համայնավարներու կողմէ, երեք ընկերներու հետ, և ուրիշներ ալ ծեծ կերան, երբ քաղաքական բանախօսութիւն մը սարքած էին: Կուսակցութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ մօտ 200 հոգի հաւկիթներ, բանջարեղէններ, աղիւսի կտորներ նետեցին եւ թոյլ չտուին որ բանախօսութիւնը կատարուի 5000 ունկնդիրներու առջեւ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ամերիկեան հրամանատարութիւնը վերցուց զինուորներու ամուսնութեան դէմ դըրուած արգելքը: Միայն Հռոմի շրջանին մէջ հազար իտալուհիներ յղի մնացած են:

## ՄՈՒՍԱՍՕՆԻ ՃԱՄԲԱՐԸ ԵՒ «ՀԱՅԿԱՆԱՔ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օգոստոս 9ի գիշերուան ժամը 10ի մօտերը լուսարձակներու ճառագայթներուն տակ, պաշտօնական բացում-տողանցք էր որ տեղի կ'ունենար։ Նախարարներ, դիւանագիտական ներկայացուցիչներ եւ 40,000 արիներ։

Խաղաղութեան ճամբարին բացումն էր, որ կարելի էր կոչել նոյնպէս «փոշիի ճամբարը»։ Փոշին ծածկած էր 40,000 հոգին։

Խօսակին ազդանշանին վրայ խումբերը իրենց ազգ. դրօշներով կը սկսին քալել։ Առաջինն է Աւստրիա, «իր ազատութիւնը վերստին գտած»։ Հուրրա՜ներ, Անգլիա, Շուէտ, Միացեալ Նահանգներ եւն. Անձկութեամբ կը սպասեմ «Հայաստան»ին։ Ափսո՜ս, մենք էինք միայն, բացառութիւն կազմող, եւ միայն «Ահա Հայ Սկաուտները» իրենց կապոյտ դրօշով։ Հաւատա՞նք թէ այդ վայրկեանը ապրող բոլոր հայ սկաուտները խելքի գալով իրարու ձեռք պիտի երկարեն, որպէսզի յաջորդ ճամբարին հայ անունով, ազգ. դրօշով, իբրեւ մէկ կազմակերպութիւն մասնակցին եւ արժեցնեն իսկապէս հայ անունը։

Ազգ. դրօշի զանցառութեան մասին Գուրգէն Մեծատուրեան եւ քանի մը խմբապետներ, հետեւեալը պատասխանեցին. — «Ֆրանսահայ գաղութին ներքին անդորրութիւնը չխանգարելու, ըսի-ըսաւներու տեղի չտալու համար է որ չպարզեցինք։ Այն իմաստով թէ իրենք կ'ուզեն, բայց...

Ճամբարը Ֆրանսահայ գաղութին համար չէր միայն, եւ ոչ ալ Ֆրանսական կամ Հայկական ճամբար ուր միայն մասնակցէին Հայերը։ Երբէ՞ն ի վեր սկաուտական կազմակերպութեան տրուած է գաղութին համերաշխութեան հոգը, եւ այն ալ մեր տեսած սկաուտները...։ Իրականութիւնը որուն շշուկը հասաւ ականջիս, հետեւեալն է, — Հովանաւոր մարմնին մէջ կան անդամներ որոնք կը զբաղին «բարձր քաղաքականութեամբ», մանաւանդ որ իրենք ճարած են ճամբարի ծախքերու մեծ մասը։

Կ'արժէր մէկ մէկ արձանագրել այն խօսքերը զոր ըրին դուրսէն եկած արիները այս կարեւոր խնդրոյ շուրջ։ Ահա պատկեր մը. — Պելժիայէն սկաուտներու վրաններէն մէկուն մէջ, գետինը ծածկած խոշոր եռագոյն մը, «մենք առանց եռագոյնի չենք կարող ըլլալ»։ Կային սկաուտներ որոնք չէին ուզեր բարեւել դրօշի մը որ ազգ. ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, ընդվզում կար դէպի իրենց Գործադիր Խորհուրդը, շատ բնական եւ արդար։

Վերջին հարցում մը ունէի. — Ի՞նչ կը խորհիք կազմակերպելու արտասահմանեան հայ սկաուտիզմը, Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, առանց անտեսելու Հ.Մ.Ը.Մ.ը որ սկիզբէն եղած է հայ ժողովուրդի մարզական «Նախարարութիւնը»։ Իր պատասխանը եղաւ կտրուկ. — «Բոլորը կը ձգեն իրենց կազմակերպութիւնը եւ կը միանան Հայ Արիներու Միութեան»։

Երկուշաբթի, 11 օգոստոս, խումբ մը Հ.Մ.Ը.Մ.ականներ, առաջնորդութեամբ Սերոբ Սերոբեանի կ'այցելեն իրենց «եղբայրներուն»։ Չեմ կրնար նկարագրել անճոռնի տեսարանը, որ մեծագոյն արատը պիտի կազմէ։ Ի տես իրենց Հ.Մ.Ը.Մ.ական սկաուտ եղբայրներուն, կարծես քարացած էին. կատարեալ օտարի մը պէս մօտեցան, ի վերջոյ ընդունելով եւ առաջնորդելով, իրենց վրանները ցոյց տալու համար։

Աչքի կը զարնէր սա պարագան, — Արիները երբ օտար սկաուտի մը հետ են, բոլորը կը հետաքրքրուին, սիրով կը խօսակցին, փոխանակութիւններ կ'ընեն, միշտ ժպիտը իրենց երեսին, բայց երբ իրենցմէ դուրս ուրիշ հայ սկաուտի մը կը հանդիպին, հարցը կը փոխուի։ Գուրգէն Մեծատուրեան երբ տեսաւ «Բարձրացիր Բարձրացուր» կրող սկաուտներու մուտքը, ձգեց հեռացաւ։

Յիշեցնէի՞նք սկաուտի դաւանանքին 5րդ յօդուածը. — «Սկաուտը բարեկամ է ամէնուն եւ եղբայր ամէն ուրիշ սկաուտի, առանց ընկերական կարգի խտրութեան»։ Երեւի հայ սկաուտներուն համար չէ, այլ օտարներուն։

Տպաւորութիւնս. — Մէկ կամ երկու բացառութիւններէ զատ, վարիչները բոլորովին անգիտակից իրենց կոչումին, զուրկ ազգային գիտակցութենէ եւ դաստիարակութենէ, շլացած օտարներու խօսքերէն եւ շքանշաններէ, կը ներկայանան իբրեւ հայ սկաուտներ. բայց ոչ մէկ բան գիտեն հայկ. կեանքէն, պատմութենէն եւ գրականութենէն։ Երկու կողմէն ալ, ոչ մէկ յարգանք անցեալի մարզական փառահեղ յիշատակներուն։

ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

---

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 33 գիւղացիներ, որոնք կաթոլիկ քահանայի մը գլուխը կտրած եւ պապական նուիրակը վիրաւորած էին, կիրակի օր, Իսթրիայի մէջ (իտալական սահմանագլուխ)։ Այս առթիւ եկեղեցի մըն ալ քարկոծուած էր։ Ուրիշ քահանայի մը մարմինն ալ գտնուած է անտառին մէջ։

## ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

### ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 օգոստոս (ՅԱՌԱՋ). — Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ օգոստ. 24ին, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Սէնթ-Անտրէի օդաւոր պարտէզին մէջ։ Հակառակ օդին անյարմարութեան, կոկիկ բազմութիւն մը խռնուած էր դաշտին մէջ։ Կը լսէին Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբի նուագախումբի հայրենաշունչ երգերը։

Ժամը 3.30ին, ընկերուհի Տիկ. Գ. Արզումանեան հանդէսը բացուած յայտարարեց։ Բեմին վրայ խումբ մը սանուհիներ եւ Նոր Սերունդի անդամներ իրենց նուագախումբով հնչեցուցին Մարսէյեէզը եւ Կապոյտ Խաչի քայլերգը։ Յետոյ Տիկ. Գ. Արզումանեան տուաւ տեղեկագիր մը 13 ամսուան գործունէութեան շուրջ (1946 յունիսէն 1947 յուլիս 15)։ Ունեցեր են 158,788 ֆր. մուտք, 135,141 ելք, պատրաստ՝ 23,647 ֆր.։ Վերոյիշեալ գումարները յատկացուած են դպրոցի, աղքատի, հիւանդի եւն.։ Յետոյ եղան արտասանութիւններ սանուհիներու կողմէ (Օր. Իսկուհի Տէր Նազարէթեան, Օր. Մ. Սաղըեան եւ Ալիս Գէորգեան)։ Մեներգ՝ Օր. Պերճուհի Թնկրեան, Օր. Զուարթ Սաղոյեան, Օր. Պերճուհի Զարճեան, Օր. Անժէլ Րօհատեան։ Այնուհետեւ ընկերուհի Արաքսի Սուքիասեան կարճ եւ բովանդակալից, պարզեց կնոջ պարտականութիւնը եւ դերը, ընտանեկան յարկէն մինչեւ հանրային կեանքը։ Ան կ'ուզէ օգնել չքաւորին, հիւանդին, այլասերումէ փրկել Նոր սերունդը եւն.։ — «Ամէնքս ալ 2, 3, 4 կամ 5 զաւակներու մայրեր ենք եւ այս անձրեւոտ օդին յանձն առնելով ամէն զոհողութիւն եկած ենք քաջալերելու Միութիւն մը որ իր բարի գործերով կը խօսի բոլորին սրտին։ Կեցցէ՛ Հայ կինը, կեցցէ՛ Կապոյտ Խաչը»։

Երկրորդ մասը բացուեցաւ խմբերգով, — «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»։ Երգեցին Օր. Եղոյեան եւ Սաղոյեան։ Իսկ Նոր Սերունդի «Ադամեան» Թատերախումբը խաղաց «Երկու որսորդները», ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Յակոբեանի եւ մասնակցութեամբ ընկ. Վ. Յակոբեանի, եւ Օր. Սիրանուշ Պարոնեանի որոնք մօտ կէս ժամ ժողովուրդը խնդացուցին խլելով ծափեր, ինչպէս բոլորը։ Յետոյ քաշուեցաւ վիճակահանութիւնը որ ծանուցած էր երկու ամիս առաջ։ Շահեցան հետեւեալ թիւերը. — 608, 656, 742, 623, 135, 132, 269, 547, 669, 538, 958, 145 եւ 52։ Շահողները դիմեն Տիկ. Արաքսի Սուքիասեանին։

Հանդէսը փակուեցաւ շնորհակալութեան խօսքերով։

Ներկայ մը

---

ՄԱՄՈՒԼ

### ՆԱՅՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԽՄԲ. — Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 յունիս). —

Անոնցմէ չենք, որ կը դաւանին թէ Հայաստան դրախտ է, ուր միայն երգ ու ցնծութիւն, վայելք ու խնդութիւն կը տիրեն։

Անոնցմէ չենք, որ կ'ուզեն Հայրենիքի մէջ ամէն ինչ վարդագոյն տեսնել։

Կը հաւատանք, թէ Հայաստանի մէջ ապրող հայութիւնը պահած է ցեղային իր դարաւոր ընդունակութիւնները, լծուած է ստեղծագործ աշխատանքի եւ կը ջանայ աւերակներէն վերակառուցանել նոր ու գեղեցիկ հայրենիք մը։

Մշակոյթի ամէն ճիւղի վրայ, կ'ընդունինք, որ ծայր տուած է տենդագին գործունէութիւն մը, եւ ցեղային հանճարը կը շարունակէ նոր նուաճումներ արձանագրել։

Չենք ժխտեր սակայն կարելիութիւնը որ, թերիներու — հետեւանք մօտաւոր անցեալի մէջ նախ՝ ցեղին ունեցած մէկ միլիոն կորուստին յառաջացուցած վէրքերուն եւ երկրորդ՝ կրկնակ պատերազմներու, — որոնք ապրող ժողովուրդին եւ երկրին համար ստեղծեցին խոշոր դժուարութիւններ։

Թէ ստիպողական կարիքներ կան մեր հայրենիքին մէջ, առարկութենէ հեռու է։ Թէ երկիրը կը կարօտի իր բոլոր զաւակներուն անվերապահ օժանդակութեան, դարձեալ վեր է ամէն կասկածէ։

Արդ, անոնք որ կը խորհին թէ միայն մեղր ու գինի, միայն օրհնութիւն ու մանանայ կը ծորի Հայաստանի հողին վրայ, կը սխալին շատ։

Անգամ յաղթական հզօրները, որոնք դարերու հարստութիւնը ունին ամբարած իրենց ետին, այսօր կը տառապին տնտեսական բազմապիսի կարիքներով։ Հայաստան, որ դեռ լինելութեան ճամբուն վրայ է՝ չի կրնար բացառութիւն կազմել անոնցմէ։

Ճշմարիտը այն է սակայն, որ մեր առողջ ու ստեղծագործ ցեղը, հայրենի հողին վրայ այսօր կ'աշխատի դիմագրաւել ամէն տեսակ դժուարութիւններ ու իր սեղմ սահմաններուն մէջ իսկ կը ջանայ դարձնել երկիրը խարիսխ իր ֆիզիքական գոյութեան։

Եւ որովհետեւ ժողովուրդի մը ապագան կապուած է իր հայրենիքին, ուրեմն ուշ կամ կանուխ ամէն ոք իր աչքերը պիտի յառել անոր, անկէ ստանալու համար աւիշը իր մեծութեան։

Կը գտնենք անհիմն ու սխալ առարկութիւնը անոնց, որ կը մտածեն թէ մեր Հայրենիքի մէջ Հայեր պիտի չունենան այն բոլոր անհատական հաճոյքները եւ դիւրութիւնները ինչ որ՝ օտար երկիրներու մէջ։

Եթէ աշխարհի վրայ ապրող բոլոր ազգերը խորհէին ինչպէս մեր կարգ մը հայրենակիցները կ'ընեն Սփիւռքի մէջ, բարգաւաճ ու յառաջադէմ երկիրներ եղած պիտի չըլլային, ոչ Միացեալ Նահանգները, ոչ Անգլիան, ոչ Ֆրանսան եւ ոչ ալ ուրիշ երկիրներ։

Դարերու աշխատանք եւ քրտինք կապուած է յառաջադէմ ու զարգացած բոլոր ազգերու պատմութեան։ Մենք բացառութիւն չենք կրնար կազմել։

Պետական հասունութիւն ունեցող ամէն քաղաքացի, պէտք է խորհի ոչ թէ հայրենիքը նմանցնել դրախտի, այլ խոպան եւ անջրդի դաշտի մը, որուն արգասաւորութեանը համար պարտի իր ճիգերը խառնել հասարակաց քրտինքին։

Այսպէս կերտուած եւ անպարտելի դարձած են մեծ ազգերու հայրենիքները։

Մերն ալ, դեռ փոքր այսօր, — բայց պիտի մեծնայ անառարկելիօրէն վաղը, — ծաղկելու եւ հասնելու համար այն աստիճանին, որուն վրայ կը գտնուին յաղթական հզօրներունը, կը կարօտի իր զաւակներուն բոլորանուէր օժանդակութեան։

Հասարակաց մեծութեան համար անհատը պարտի դառնալ պատուանդան։

Ազգերը մեծ են ոչ թէ սեփական մորթին համար դալարուող քաղաքացիներու դձուձ մտահոգութիւններով, այլ զոհաբերութեան անսակարկ կեցուածքովը իրենց զաւակներուն»։

---

## «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

# ԿՈՒԶԻԿԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ)

Պատրոյգ բռնկելէ վերջ երբ Կուզիկը շիշերը յանկարծ հրասայլերուն մէջ կը նետէր, սարսափելի տեսարան մը կը պարզուէր։

Ահռելի որոտումով մարդկային ձեւեր զանազան իրերու հետ պարապին մէջ իրար կը հալածէին. ու յաջորդաբար ինքնիրմով ոչնչացման կը դատապարտուէր վայրկեան մը առաջ ինքնավստահ դիրքը։

Հաւատքի մը պէս նուիրական՝ Կուզիկի անունը տարածուեցաւ ամէն կողմ, բազմաթիւ մարդեր միասին դէպի թշնամի աւերակները խուժելով անոր փրկութիւնը կը ցանկան։

Ուրախ բացագանչութիւններ կը լսուին այժմ, ողջ եւ անվնաս է ան, մուխիրի եւ ծուխի մէջ աւելի այլանդակուած մարդոց ուսերուն վրայ է արդէն։

Փառաբանութիւններու ալիք մը սկսած էր կերպարանափոխել զայն։ Ան որ մինչեւ այսօր ինքզինք դատապարտուած կը զգար առանց հաշտուելու իր հասցէին ուղղուած անարգանաց։ Գիտէր որ զրկուած պիտի մնար կեանքի բոլոր շնորհներէն։ Աստուածներ պատժած էին զինք։ Ինք երկրաւոր սատանան էր։ Կը գիտակցէր որ իրեն ոչ մէկ շնորհ կը սպասէր, ոչ սէր, ոչ պատիւ։ Իր բարձրանալու միտումէն կը կախուէր կապարէ ծանրութիւն մը, քանի չարժէր ծովամոյն դիակի մը պէս դէպի անդունդ կը պարէր։

Տկար ու ոչինչ բոլոր ուժեղներուն առջեւ, ատելով կ'ատէր բոլոր զօրաւորները, ո եւ է ուժ։

Այսօր ահա առիթը կը ներկայանար, շահած էր յաղթանակը ուժեղի մը դէմ եւ ամէն ոք գինովցած զինք կը փառաբանէր ուսամբարձ ցուցադրութեամբ։

Ոչ ոք կը տեսնէր հիմա, անէծքը ամենազօր Աստուծոյ որուն գոյութիւնը ամէն տեղ է եւ կեդրոն չունի։ Անէծքը ծածկուած էր յիսնապետի ոսկեգոյն ժապաւէնին տակ։

Նախապէս արգահատողները կը նախանձին անկէ հիմա։

Անոնք որ կը զանէին առեն մը, ձեռք կ'ուզեն կարկառել յարգանքով։

Ու ինք անհաւատալի կերպով հպարտացած օրուան յաղթանակով՝ կռնակի բեռը հինցած բուրդի մը պէս պատռելով կը նետէր Բնութեան երեսին։

Երջանիկ էր ան... Այսօր։ Եւ արդէն Ազատութեան դիցուհին իր կարմիր բռնաշապիկը ծուէն ծուէն պատռելով՝ ձողի մը ծայրը անցուցած, մերկ արդարութեամբ բոցեղէն Արշալոյսի թեւերով կը յառաջանայ։

(6 եւ վերջ)

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

մատնանշել տնտեսական եւ ելմտական կացութեան եւ մասնաւորապէս պարէնաւորման ծանրութիւնը, որ կը սպառնայ աղէտալի դառնալ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին: Տնօրէն խորհուրդը, գիտակցելով որ այս վտանգին առաջքը կարելի է առնել միայն բացառիկ միջոցներով, կը յիշեցնէ Լիոնի համագումարին մէջ միաձայնութեամբ քուէարկուած ծրագիրը եւ կը յանձնարարէ խորհրդարանի եւ կառավարութեան իր ներկայացուցիչներուն Ազգ. ժողովին քուէարկել տալ անհրաժեշտ օրէնքները, անոր գործադրութեան համար:

⁂ Ազգ. ժողովը օգոստ. 28ին 20ի դէմ 310 ձայնով քուէարկեց այն օրէնքը որ խիստ պատիժներ կը տրամադրէ ուտեստի հրապարակին վրայ կատարուած չարաշահութեանց դէմ: Նախատեսուած պատիժներն են. — Վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութիւն, 100,000էն հինգ միլիոն ֆր. տուգանք:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, բուռն բանավէճ մը տեղի ունեցաւ վարչապետին եւ համայնավար երեսփոխան Վալտէք Ռօշէի միջեւ որ կը պնդէր թէ Ֆրանսա ցորեն կը ղրկէ Գերմանիոյ: Պ. Ռամատիէ բացատրեց թէ Ֆրանսա 250,000 կենդինար ցորեն փոխ տուած է Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանին որոնք վերադարձուած են Մ. Նահանգներուն կողմէ:

⁂ Արտադրութեանց նախարարին հրամանագրով, պիտի չաւելնան կարգ մը հանրօգուտ ապրանքներու գիները, թղթատարի, երկաթուղիներու եւն. գիները, իսկ միւս ապրանքներու գիներուն յաւելումը պիտի ըլլայ միայն 5 %:

⁂ Ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, այսուհետեւ ճաշարաններու մէջ միս պիտի տրուի միայն շաբաթը երկու անգամ, կէս օրուան ճաշին: Միւս օրերը՝ խողեղէն:

⁂ Թերթերը դիտել կու տան թէ 46րդ օրէնքն է որ կը քուէարկուի սովարարներու դէմ (affameurs):

## Գերմանիան ոտքի կը հանեն

### ՊՈՂՊԱՏԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ 10,800,000 ԹՈՆ

Վերջապէս հրատարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյցը՝ Լոնտոնի անգլեւֆրանքեւամերիկեան խօսակցութեանց մասին, որոնք տեղի ունեցան օգոստ. 22—27ին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ պողպատի տարեկան արտադրութիւնը, որ 5,800,000 թոն որոշուած էր Փոցտամի մէջ, պիտի ըլլայ 10,800,000 թոն: Այս մասին համաձայնած են Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, իսկ Ֆրանսա կը մնայ վերապահ: Անգլեւսաքսոնները համաձայնած են նաեւ բարձրացնելու Գերմանիոյ ճարտարագործութեան մակարդակը, իբրեւ անհրաժեշտ պայման Եւրոպայի վերաշինութեան:

Ահաւասիկ զեկոյցին ամփոփումը. —

Երեք պատուիրակութիւնները համաձայնեցան թէ ձեռք առնուած միջոցները պիտի չյանգին նախապատուութիւն տալու Գերմանիոյ վերակազմութեան՝ Եւրոպայի միւս ժողովրդավար երկիրներու վերաշինութեան վրայ: Անոնք անհրաժեշտ կը գտնեն որ Գերմանիոյ նիւթական աղբիւրները նպաստեն Եւրոպայի ընդհանուր վերաշինութեան, մէջն ըլլալով Գերմանիան:

Երեք պատուիրակութիւնները կ'ընդունին թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը, ապազինումը եւ դէպի ժողովրդապետութիւն բարձրացումը կը մնան անհրաժեշտ պայմաններ ապահովութեան համար եւ թէ անգլեւամերիկեան շրջաններուն համար նախատեսուած միջոցները չեն վնասեր այդ նպատակներուն իրագործման պայմաններուն: այդ նպաշխաւորութեանց:

Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութիւնները մասնաւորապէս բացատրեցին թէ Ռուրի ածխահանքերուն վարչութեան եւ հսկողութեան ծրագիրը, որ հաղորդուած է ֆրանսական պատուիրակութեան, չի նախորոշեր այդ հանքերուն ապագայ կարգուսարքը եւ արգելք մը չի կազմեր ձեռք առնելու անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի Ռուրը նորէն չդառնայ նախայարձակման գործիք մը: Պատուիրակութիւնը վերապահութիւն յայտնեց:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պարզեց իր գլխաւոր վերապահումները անգլեւամերիկեան ծրագրի կարգ մը թուանշաններու մասին՝ որ կը վերաբերին Գերմանիոյ ճարտարարգործութեան (մեքենաներ, քիմիական արտադրութիւններ, եւայլն):

Անգլիական եւ ամերիկեան հրամանատարութեանց կողմէ ձեռք առնուած միջոցները չեն նախորոշեր չորս արտաքին գործոց նախարարներուն որոշումները Գերմանիոյ ճարտարագործական արտադրութեան մակարդակին մասին: Անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները համաձայնեցան որ անյապաղ Պերլինի մէջ քննուին ֆրանսական առաջարկները Ռուրի մասին:

Անգլիական եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները բացատրեցին թէ ինչու չեն կրնար յետաձգել Գերմանիոյ ճարտարագործական արտադրութեան մակարդակի ծրագրին հրատարակութիւնը իրենց շրջաններուն մէջ, Պերլինի խորհրդակցութիւններէն առաջ եւ իմացուցին թէ այս ծրագիրը պիտի հրատարակուի օգոստ. 29ին: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը արձանագրեց այս յայտարարութիւնը եւ բացատրեց թէ ինչու չի կրնար ետ առնել իր առաջարկութիւնները, սպասելով յառաջիկայ խորհրդակցութեանց եզրակացութեան:

---

## ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

**ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ** հոսանքի ընդհատումները վերսկսան: Երէկ երկու անգամ կտրեցաւ հոսանքը, ուշացնելով թերթին տպագրութիւնը:

**ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՆ ԱԼ ՎԵՐՍԿՍԱՆ.** — Փէօժօ հաստատութեան Մոնպէլիառի ճիւղին 10,000 բանուորները գործադուլ հռչակեցին, պահանջելով գործադրել Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ գործատիրական միութեան միջեւ գոյացած համաձայնագիրը: Ուրիշ հաստատութեանց մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին: Իսփանօ-Սուիզա հաստատութեան մէկ գործարանին 800 բանուորները որոշեցին տուրք չվճարել:

**ԱՐՋ ՄԸ ԲԶԿՏԵՑ** իր պահապանը Փարիզի կենդանաբանական պարտէզին մէջ: Խեղճ զոհը, Անրի Թուլօ, 57 տարեկան, որ քանի տարիէ ի վեր ընտանեցած էր արջին հետ, առտուան ճաշը կը տանէր, եւ փոխանակ երկրորդ վանդակին մէջ մնալու, մտաւ ուղղակի գազանին որջը: Արջը յանկարծ խոյացաւ իր վրայ, գետնեց եւ ճանկերով բզկտեց փորը: Արձակուած աղաղակներուն վրայ, անմիջապէս օգնութեան հասան հաստատութեան տնօրէնը եւ ուրիշներ, վանդակ պաշարուեցաւ, եւ ատրճանակ պարպուեցաւ արջին վրայ, բայց արդէն բզիկ բզիկ եղած էր պահապանին մարմինը: Ի վերջոյ սպաննուեցաւ նաեւ արջը, որ Թանկագին նմոյշ մըն էր կեդրոնական Եւրոպայէն, 500 քիլօ ծանրութեամբ:

**ԵՐԿՈՒ ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ** յարձակելով թղթատարական պաշտօնեայի մը՝ Տիկին Նըվէօյի վրայ, յափշտակեցին 2ուկէս միլիոն ֆրանք, մասնաճիւղի մը չարաթականներուն գումարը:

---

## ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. — « Վաչեան » դպրոց. — 1904ին կը հիմնուի Վերին Քոնարք գիւղի Վաչեան դպրոցը, գլխաւոր նուիրատուի Բաքու (այժմ Փարիզ) բնակող Պ. Աստուածատուր Վաչեանի տիկնոջ Մարիմ Վաչեանի յիշատակին: Դպրոցը կը բացուի Նոր Ջուղայի առաջն. փոխանորդ Բագրատ վարդապետի հրահանգով: Այս դպրոցը շինուած է սառնորակ աղբիւրի մը մօտ, շրջապատուած պարիսպով: Ներսէն ու դուրսէն զարդարուած սաղարթախիտ ծառերով ու կանաչութեամբ: Ունի չորս դասարան, մէկ դահլիճ, փոքրիկ բեմ եւ աշակերտներու համար խաղավայր: Բնակիչները խնամքով պահպանած են, մինչեւ 1946, երբ հրաժեշտ տուին թէ գիւղին, թէ դպրոցին եւ մեկնեցան Հայրենիք:

« Վաչեան » դպրոցը շուրջ կէս դար տարեկան հարիւր աշակերտուհիներու լուսաւորութեան եւ դաստիարակութեան կեդրոն է հանդիսացած: Դպրոցը ունէր փոքրիկ գրադարան:

Գ. — « Հայրիկեան » դպրոց. — Սերաք գիւղի այս դպրոցը հիմնուած է 1908ին, Խրիմեան Հայրիկի անունով: Կը բացուի հանգանակութեամբ: Նոր Ջուղայի եկեղեցական վարչութիւններու դրամով կարելի կ'ըլլայ շինել շէնքը: Ունի երեք սենեակ: Ամառը դպրոցի բակը կը ծառայէ իբրեւ սրահ ներկայացումներու, իսկ շէնքի պզտիկ սրահը՝ բեմ: Ունի պահարան մը ուր կը պահուին մօտ հարիւր գիրք: Շէնքը հիմա խարխլած է:

Դ. — Պօղոս Բալասանեան դպրոց. — Մամուքա գիւղի « Պօղոս Բալասանեան » դպրոցը նոյնպէս շինուած է հանգանակութեամբ, որուն լայն մասնակցութիւն կը բերէ Նոր Ջուղայի բնակիչ Պ. Բալասանեանը: Դպրոցը շինուած է 1907-8ին: Ունէր վեց դասարան, բեմ սրահ, ուսուցիչի բնակարան եւ պարտէզ: Տարեկան 100—110 աշակերտուհիներ ունի: Ամէնէն վաստակաւոր ուսուցիչը եղած է Նոր Ջուղայեցի Մկրտիչ Ջօհրապեան: Դպրոցին շէնքը կը դառնայ աւերակ, եւ գիւղին երեք միութիւնները, « Արշալոյս », « Դարւազաձոր » եւ « Ասլան » միացեալ ուժերով 1929ին կը հիմնեն նոր եւ գեղեցիկ դպրոց մը: Ունի վեց դասարաններ: Զարմահալի մէջ միակ դպրոցական շէնքն է որ սպիտակցած է դաճով:

Ե. — Հաջիաբադ գիւղի Հայոց Ազգային դպրոցը. — Գիւղի եկեղեցիին կից պզտիկ շէնք մըն է, հիմնուած 1922ին, բնակիչներու ծախքով եւ մասամբ ալ գիւղատիրոջ Մանուչէհր Խան Բախտիարի օժանդակութեամբ (տարեկան 1000 ըէալ): Դպրոցը ունի 80—90 աշակերտուհիներ եւ 60 հատոր ընթերցանութեան գիրքեր:

Զ. — Միւս գիւղերու դպրոցները. — 1. Սինաղան գիւղին մէջ 1927ին շինուած փայտածածկ շէնք մը 3 դասարանով, 45—50 աշակերտուհիներով. 2. Աղբուլաղ գիւղին մէջ 3 դասարանէ բաղկացած դպրոց փայտածածկ, 45—50 աշակերտուհիներով: 3. Ներքին Քոնարք գիւղին մէջ 1924ին շինուած 2 դասարանէ բաղկացած փայտածածկ շէնք մը 35—40 աշակերտներով: 4. Մամուտան գիւղը մասնաւոր դպրոցական շէնք չունի բայց « Սարդարքուզու » կոչուած երկու սենեակները ծառայած են իբրեւ դպրոց ուր յաճախած են 30—35 աշակերտ:

---

## ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, **31 Օգոստոս**, կիրակի ամբողջ օրը բնկեր ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի ագարակը, **Château de la Constance, Antibes**: — Կը խօսին՝

Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ եւ Գ. ԽՄՐՈՎԵԱՆ

Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Place Massénaէն Casino Municipalի առջեւէն:

Մեկնում առաւօտեան ժամը 9.30ին: Վերադարձ՝ երեկոյեան ժամը 8ին:

Կը խնդրուի ճաշը միասին բերել:

---

## ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը այս չորեքշաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ:

---

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարկաւագեան եւ զաւակները՝ Հրաչ եւ Վերժին (Շուազի-լը-Ռուա), Տէր եւ Տիկին Արսէն Հացագործեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Սրբուհի Յակոբեան (Ռոմէնվիլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եպրուպեան եւ պարագաները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ մահը՝

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ 19 տարեկան ծաղիկ հասակին, Քոչէնի հիւանդանոցին մէջ, 27 օգոստոսին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, 30 օգոստոս, ժամը 14ին, Շուազիի գերեզմանատունը: Թափօրը հիւանդանոցէն պիտի ելլէ ժամը 13.30ին:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Porte de Choisyէն 183 թիւ հանրակառք, իջնել՝ Trois-Communes. Տան հասցէն. — 1 bis, Rue Rouget-de-Lisle, Choisi-le-Roi (Seine).

---

ԼԻՈՆ. — Անցորդ սրտցաւ ազգային մը լսելով Հ. Յ. Դ. երկու անմահ առաջնորդներու՝ ՀԱՄՕին եւ ՆԻԿՈԼին մահը՝ երկիւղածօրէն կը խոնարհի անոնց շիրիմներուն առջեւ եւ կը նուիրէ 500 ֆրանք Վեթ. ֆոնտին եւ 500 ֆր. ալ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի « Հայաստան » թերթին: Ստանալ ՅԱՌԱՋէն:

---

# ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 31 AOUT 1947 Կիրակի 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5124 Նոր շրջանի թիւ 733 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.




ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐԸ ՈՂՋԵՐԹ ԿԸ ՄԱՂԹԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ, Gare de Lyonի կայարանին մէջ: (Ուրիշ նկար մը յաջորդով, տրամադրուած Studio Kévorkի կողմէ):

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

## ՁԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Երկու օրէ ի վեր կը կարդանք նկարագրութիւններ՝ ներգաղթի առաջին կարաւանի մեկնումին առթիւ:

Ո՛րքան կենդանի պատկերներ, մէկը միւսէն խօսուն: Կարելի էր ըսել՝ պատմական:

Այս բոլորին թագ ու պսակը՝ Մարսէյլի մէջ, երբ «Ռոսիա»ն խարիսխ վերցնէ: Եւ այսպէս մինչեւ յաջորդ կարաւանին կազմութիւնը:

Գացողները իրենց հետ կը տանին անգնահատելի հարստութիւններ եւ հայրենասիրական ոգի մը որ ապահովաբար զարմանք պիտի պատճառէ Հայաստանի ժողովուրդին:

Անհաւասիկ հոծ բազմութիւն մը, որ արմատախիլ՝ 1915էն կամ 1922էն ի վեր, բայց արդէն ինքնաբաւ՝ շնորհիւ տարիներու աքսորութեան, յանձն կ՚առնէ ամէն զոհողութիւն, իր բաժինը տրամադրելու համար հայրենիքի վերաշինութեան:

Միայն այս իրողութիւնը բաւական էր, որպէսզի Երեւանցիները քիչ մը թուլցնէին օղակները, փոխանակ տուրն կառչելու:

Այն ատեն, իրենք ալ պիտի համոզուէին թէ ինչպէս հրաշքներ կրնայ գործել այս ժողովուրդը:

Վկայ՝ իրենց ամբարած գիտելիքներն ու հարստութիւնները, օտար ափերու վրայ: Այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ:

Վկայ, մանաւանդ, իրենց անխախտ հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու մասին:

Ոյր եւ է կարգուսարք չի կրնար աւելի բարձր հնչել քան հայրենիքի ձայնը:

Ի զուր «պրոլետար», այս ժողովուրդը կրնայ իմաստութեան, չարքաշութեան, աշխատասիրութեան դասեր տալ առանց դրքի եւ քարոզի:

Որքան ազատ ըլլան անոր թեւերը, այնքան դիւրութեամբ կը գլորէ լեռները, ամէն բանէ վեր դասելով հայրենիքը: Անոր բարիքը:

Կազդուրիչ հեռանկար մը, այս առթիւ:

Ինչպէս ուրիշ գաղութներէ, Ֆրանսայէն գացող կարաւաններուն մէջ ալ կան բազմութիւններ որոնք սիրով պիտի կապուին հողին:

Գիւղացին է բուն կռնակը՝ այս ժողովուրդին: Արմատը անոր տեւականութեան եւ կենսունակ աշխարհահայեացքին:

Տարագրութիւնը բռնի ցամքեցուց հողին համն ու հոտը՝ երէկուան գիւղացիներուն մէջ:

«Ձայն Հայրենեաց»ը նորէն բուն աղբիւրին պիտի վերադարձնէ պատկառելի բազմութիւններ, նոր գիտելիքներով:

Հո՛ղը, հո՛ղը եւ անոր ձայնը: Շ.

## ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

### ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

15,950 ՖՐԱՆՔ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ՖՈՆՏԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր բոլոր ընկերներով՝ խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ երկու անփոխարինելի եւ անդարմանելի կորուստներուն՝ ընկեր Համօ Օհանջանեանի եւ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան առթիւ, անոնց ընտանեկան պարագաներուն: Երկիւղածութեամբ խոնարհելով զոյգ ջահակիրներու — քաղաքական եւ մշակոյթի — հերոսներու գերեզմաններուն առջեւ, իր խոր վշտակցութիւնը կը յայտնէ նաեւ Հ. Յ. Դ. վերին Մարմիններուն:

Այս առթիւ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն, փոխան ծաղկեպսակի 15,950 ֆրանք կը նուիրէ Վեթերաններու ֆոնտին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէնթ-Անթուանի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն իր բոլոր ընկերներով ու համակիրներով անհուն երկիւղածութեամբ կը խոնարհի երկու մեծ ընկերներու՝ Համօ Օհանջանեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմաններուն առջեւ: Այս առթիւ մեր վշտակցութիւնները իրենց բոլոր պարագաներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէն-Ժերոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն, մեր երկու ընկերներու, Համօ Օհանջանեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի մահուան առթիւ յուզումով եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհի անփոխարինելի կորուստներուն գերեզմաններուն առջեւ: Այս առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնները իրենց ընտանեկան պարագաներուն, Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնոյն եւ Համազգայինի ուսուցչական կազմին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 օգոստոս. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւնը եւ իր տասը խումբերը յարգանքով կը խոնարհին անփոխարինելի Դաշնակցականին եւ մեծ գրագէտին, ընկ. Նիկոլ Աղբալեանի գերեզմանին առջեւ եւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՊՈՐՏՕ. — Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը ողբալով անփոխարինելի կորուստը վաստակաւոր ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի, իր եղբայրական ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընտանեկան պարագաներուն եւ բոլոր ընկերներուն:

ՇԱՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբի ընկեր-ընկերուհիները խորապէս կ՚ողբան կսկծալի կորուստը, հայ ժողովուրդի արժանաւոր զաւկին, ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի:

## ՆԵՐԳԱՂԹԻ Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԸ

### Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ. —

Առաջին կարաւանով Հայաստան գացողները կայարան հասան հինգշաբթի առաւօտ եւ անկէ փոխադրուեցան Քամ տ՚Առէնս:

Կարգապահութիւնը կատարեալ էր: Սեփական խոհանոց ունեցող հայ վարիչներ արդէն բաւ յանձն առեր էին փոխադրութիւնը. նոյնպէս հանրակառքի ընկերութենէն տրամադրուած էր մասնաւոր հանրակառք մը: Կարգապահութեան կը հսկէին մօտ երեք հարիւր հայրենակիցներ, իրենց թեւերուն ճերմակ ժապաւէններով: Կարմիր Խաչի տիկինները, գլխաւորութեամբ Տիկին Ջաքուչի Մուշեղեանի, ճամբուն մէջ կազմուած, պատրաստ էին խնամելու հիւանդները, եւ մասնաւոր դուրգուրանք ցոյց կուտային ծերերուն եւ մանուկներուն: Քամ տ՚Առէնէն ներս չթոյլատրեցին մտնել, որպէսզի մանրամասն նկարագրութեամբ կարենայի տալ ընդհ. պատկերը:

Ներսը կազմուած է մասնաւոր ճաշարան մը կերակուր տալու համար ներգաղթողներուն, որուն մատակարարապետ նշանակուած է Մարսէյլի Բարեգործականի դանձապահ Պ. Թէքէեան:

** Մարսէյլ հասած են եւ փոխադրութեան գործողութեան կը հսկեն Ներգաղթի Լուզոր եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան քարտուղար Պ. Հրսայեկեան, Ա. Սիւլթեան զինուոր. պատուիրակութեան պետ փ.գ. Ֆիլատով, փոխ-հիւպատոս Եակովլէվ, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին ներկայացուցիչները: Մարսէյլ կը գտնուին նաեւ Արտաւազդ արք., Պ. Վ. Թոսունեան, Ս. Քարեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, եւն.:

** Վերջին պահուն մեր թղթակիցը հեռաձայնով կը տեղեկացնէ թէ նաւահանգիստը պաշարուած է եւ անկարելի է մօտենալ քարափին: Ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հսկէ կարգապահութեան: Դեռ յայտնի չէ շոգենաւին մեկնումը:

## Ներգաղթը Եգիպտոսէն

Եգիպտոսի Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն կը յայտարարէ պաշտօնական փակայցով մը (15 օգոստոս). —

Ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ սովետական դեսպան Ն. Վսեմ. Պ. Ծիպօրինի Կեդր. Կոմիտէիս ղրկած հրահանգին համաձայն՝ ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի Աղեքսանդրիայէն «Փաբետա» շոգենաւով սեպտ. 2—3, որուն մաս պիտի կազմեն 1500 հայրենակիցներ:

Մեկնումի ճշգրիտ թուականը պիտի ծանուցուի հասարակութեան յառաջիկային: Ի մօտոյ պիտի հաղորդուի նաեւ երկրորդ կարաւանի մեկնումի թուականը:

Առաջին կարաւանին մաս կազմող ազգայնոց առանց յապաղումի պիտի ղրկուին անհրաժեշտ հրահանգները:

Կը յանձնարարենք մեր ներգաղթող ազգայնոց կարգապահութեամբ եւ համբերատարութեամբ սպասել տրուելիք հրահանգներուն:

## Այս ձմեռ շատ պիտի նեղուինք

### 3—5 % ՅԱՒԵԼՈՒՄ ԳԻՆԵՐՈՒ

ՏՈԼԱՐԻ ՍՈՎԸ. — 2/3ՈՎ ՊԻՏԻ ԿՐՃԱՏՈՒԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐԸ (ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 60 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ). — ՄԵԾ. ԼԷՆ ԸՍԿՍԵԱԼ ՊԻՏԻ ԸՆԴՀԱՏՈՒԻ ՔԱՐԻՒՂԻ, ԲԱՄԲԱԿԻ, ԱՏԱՂՁԻ, ԹՈՒՂԹԻ ԽՄՈՐԻ, ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԵՐՈՒ ԵՒՆ. ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ. — ՄԻԱՅՆ ԱՄՄՏԻՔ, ՃԱՐՊԵՂԷՆ, ԵՒԱՅԼՆ:

Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, Ազգ. Տնտեսութեան Նախարարը, ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը ըրաւ երկրիս տնտեսական քաղաքականութեան մասին, հաղորդելով շարք մը բացառիկ որոշումներ որոնց հետեւանքները մասնաւորապէս պիտի զգացուին ձմեռը:

Նախարարը բացատրեց թէ Անգլիա արգիլած ըլլալով տոլարի վերածել սթերլինը, Ֆրանսա եւս հարկադրուած է լքել «տոլարի շրջանը» եւ ապաւինիլ սթերլինի, այնպէս որ շատ մը ապրանքներ ուրիշ երկիրներէ պիտի գնէ, փոխանակ Մ. Նահանգներուն դիմելու: Այսպէս, բամպակ պիտի գնէ Եգիպտոսէն եւ ոչ թէ Ամերիկայէն: Այս որոշման արդիւնքներէն մէկը պիտի ըլլայ վերահաստատել հիւսուածեղէնի (textile) կտրօնները (կէտեր), որոնք ջնջուեցան վերջերս:

Ֆրանսա 240 միլիոն տոլարի բաց մը ունի, 1947ի կիսուն կատարելիք ներածումներուն մէջ որոնց գումարը կը հասնի 450 միլիոնի: Նախապէս ծանուցուած էր թէ բացը 210 միլիոն տոլար է:

Հետեւաբար, կառավարութիւնը որոշած է

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

# ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԸ

Դարերու երկունքով միայն Մեծ Առաքեալներ կը ծնին։ Ինչպէս անպարփակ ու անսահման ծովերու անհամար աւազներէն կը կազմուի իրական Թանկագին Մարգարիտը, համբերատար դաղտ-քով։ Ինչպէս հսկայ Կաղնին կը մարմնացնէ՝ տարի յղի խորհուրդը անթափանցելի։ Ինչպէս՝ Մեղրը կուտակումն է բազմահազար ծաղիկներու աւիշին։

Եւ երբ աստուածները կը չուարին, ժողովուրդ- [illegible]նչէն զանոնք։ Առաքեալը ծիրանի գօտին է ա-ղամռունչ փոթորիկներու գլուխին։ Աղջամուղջին ու քաոսին ծնունդ Առաքեալը Արեգ։ Ան հո-րիզոնին վրայ կ'իջնէ փայլակնացայտ, երբ մարդ-կութիւնը կորսնցուցած է իր հաւատքը որոնումի, երբ ամբոխը յուսահատած է անչափելի ծովերու պտոյտէն, երբ կեանքի լեղին կը քամէ դառնա-ցած, եւ ամէն ինչ աւեր անապատ է չուրջը։ Տըղ-թաւալ հեղեղ է մահամերձ եւ անձեւ մթու-թեան։ Ահա յեղակարծ հսկայ [illegible]ասակը հոն կը կանգնի Առաքեալին։

Անոր Հոգիէն Հաղորդուողը այլեւս պէտք չէ [illegible]բայ, եթէ օր մը Ան « մեկնի անդարձ »։ Միթէ Արեւը կը մեռնի՞ գիշերուան մէջ։ Մարդոց ամէն մէկը ճառագայթ մը ունի գոնէ անկէ պահուած իր [illegible] սրտին խորը, որպէսզի լուսաւորէ իր հոգին, մերթ շլացուցիչ լուսարձակի փոխուած, երբեմն պլպլացող ճրագի մը, եթէ հատած չէ իր Հաւատքին։ Ամէն Տուն իր լուսամուտին չափով միայն Արեւ կը ստանայ, եւ ի ծնէ կոյրերը [illegible]այն Արեւ չունին։

Անանուն են Առաքեալները։ Մենք ենք որ կը մկրտենք զանոնք մեր պզտիկ հոգիներով, մեր կեանքի ճանապարհը չկորսնցնելու մտավախութեամբ, նշանակէտեր որոնողներու կուրութեամբ։

Ի՞նչ հոգ թէ Ան Համօ Օհանջանեան կը կոչուի կամ Նիկոլ Աղբալեան. եթէ մէկը կը ճանչնամ, բոլորը կը ճանչնամ։

Անոնք, բոլոր այդ Առաքեալները նման են իրարու։ Մեծութիւն մըն են իրար լրացնող, միաձոյլ Վեհութիւն։ Երեք տասնեակ եւ աւելի տարիներ անցեր են այն օրէն ի վեր երբ Միսը, մեծ լուսաւոր Աստղ մը, իր շրջանն ըրաւ, կրկին երեւալու համար անշուշտ՝ սերունդէ սերունդ։ Մի՞թէ մոռցած ե՞նք զինքը։ Իր մէկ խօսքը, ի՞նչ կ'ըսեմ իր մէկ բառը բաւական եղա՞ծ է ճակատս դէտ-[illegible]ն բարձրացնելու, անսայթաք եւ անխարդախ քալելու։ Թանգարանի իր կօշիկները վկա՛յ։

Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ Անոնք մեռնին, քանի կեանքը գոյութիւն ունի։ Միթէ մեռա՞ծ են Օհանջանեան, Աղբալեան անոնց համար՝ որոնք դեռ լուր չունին Անոնց « մեկնելէն »։ Միթէ կայի՞ն Անոնք երբեք ինծի համար երբ որ գտնուիլը անծանօթ էր։ Մեզի համար Անոնք միշտ ալ ողջ են։ [illegible] միայն կ'ողբայ Անոնց վրայ որ կրցաւ միայն անօթին տիրանալ։

Մեզի համար Անոնց Երէկը, Այսօրը եւ Վաղը կուտակուած յաւիտենականութիւն մըն են։ Առաքեալներ որ կը լուսաւորեն մեր կեանքի ուղին. [illegible]ալով մեր մանկէն մասնիկ մը ու մեր հոգիէն ճառագայթ մը։ Մենք ենք որ միամտօրէն անուններ կը յօրինենք Անոնց բեկեալ շառաւիղներուն ամէն մէկուն համար։

Ահա դեռ օրեր առաջ միայն տեսայ Համօն եւ ըսի մտովի, — ո՛րքա՛ն նման է Միսին, Զաւարեանին։

... Դպրոցական արձակուրդ է։ Յոգնած՝ աւելի՛ խաւարամիտ մարդոց՝ մեր ճամբու ընթացքը խափանող քարերէն, քան՝ մեր ներքին աշխատանքէն, դառնացած անանուն խաչակրութիւններէ, կը սուրանք գաւառներէն հեռուէն ու մօտէն գոնդագունդ կեդրոնաձիգ ներխուժումով, [illegible]բարուելու, մոլորակներու պէս կուտակուելու Մեծ Ուժի մը շուրջ. ի խնդիր Վաղուան ճառագայթարձակման։ Մտաւորականներ, գրողներ, գործիչներ, դաստիարակներ, այս Մտքի Մշակներու ամէն մէկը դէպի Ակունքը կը դիմէ ծարաւ ու քրտնած։ Ազատութիւնը երբեք այդքան [illegible]կլուած պաշտամունքի ուխտաւորներ տեսած չէր թերեւս իր Բագինի Սեղանին շուրջ։

Ատրուշանները մեր պապերու օրով նախ հասարակ բլուրներ են եղեր, եւ մեր ալ հաւատաւորներուս հաւաքավայրը նոյնքան պարզ՝ Բերայի Եսայեան վարժարանի սրահն էր։ Պարզապէս մեկ-[illegible] տղոց կը փոխարինէինք, անոնց թանաքով օ-[illegible]ծ գրասեղանները գրաւելով, սեւ տախտակը մեր դիմաց։ Մեկնողներու շնչառութիւնը ներկայ էր կարծես, ինչպէս իրենք պիտի զգային մերինը թերեւս յետոյ. բայց տարբեր էր մթնոլորտը։

Մեզմէ առաջ, եկած ու տեղ գրաւած էին խը-[illegible]մատար ու հեռատես Հովիւները մեր։ Ստեղծագործ Առաքեալներ։ Ո՞ր մէկը յիշել։

Հայ Մտքին ո՛ր երեսը դարձնես՝ բեղուն ու [illegible]ութի էր այն օրերուն։ Մտքի ու Հոգիի Տիտաններ։ Ահա՝ Բամ Փորոտան ըմբոստ բոմբիւնք [illegible]ժակը, Կալերու Երգ Կոմիտասը, մին մարտակոչ ընկերաբան, միւսը անխոնջ Աշխատանք Մարդկայնական։ Հաշտութեան Առաքեալը, Ակնունին՝ Դրօշակիր դէպի Երկրի. ու անթիւ, բազմազան Տիտաններ՝ ելեկտրական հոսանքով բռնած են մեզ, իրենց ունկնդիր նորահասներս։

Բայց խոնարհ անկիւնէ մը վեր կը բարձրանայ անոնցմէ մէկը՝ Տալուրիկի սորսի փոշին ուսերուն, եւ տրեխները Մեղրագետէն թրջուած. ու լռութիւնը կը քարանայ։

Այս մէկը երբ կը սկսի խօսիլ՝ Սրահին պատերը ինքնաբերաբար կ'անհետանան ու բոլոր Տարօն ու Սասունը ներս կը լեցուին։ Ոչ միայն Հողի Մարդիկ կորեկ հացը կրծելով տեղ կը գրաւեն, այլ եւ անոնց գլխաբաց ու բոպիկ ճիժերն ալ թուղթ ու մատիտ, դանակի չեղբեր բռնած՝ տեղ կը փնտռեն մեր քով։ Յեղակարծ աղաղակ մը, մինչեւ այդ անծանօթ, ամպերու կուտակումէն փրթած՝ մերթ կը մորակէ, մերթ կը շոյէ տարածութիւնը իսկական ահազանգի մը տպաւորութեամբ.

— « Պէտք է տալ — կը լսուի կայծակ եւ որոտումի ձայնը — պէտք է ճարել անոնց քանի մը այծ ու քանի մը փեթակ ու Տարօն - Տուրուբերանը պիտի լեցուի օրհնութիւնով ու քաղաքակըրթութիւնը պիտի ամչնայ ուշանալուն համար։ Դէպի Գաւառ, ամէն բան Գաւառին համար — կը շարունակէ պատգամախօսին Ձայնը անհեղաշունչ Առաքեալ Զաւարեանին։

Ժողովական մը փորձութեան պէս, պահ մը կը ջանայ հայ Մտքի Մշակներուն տառապանքն ալ պաշտպանել ըստ կարգի։

Սակայն Մեծ Առաքեալը մէկ բան միայն գիտէ, ինք Մարմնացեալ Զոհաբերութիւն՝

— « Հայ Ուսուցիչը, Գործիչը, Ղեկավարը իրաւունք չունի նիւթի մասին մտածելու, կը պատասխանէ։

— Բայց մենք Զաւարեան չենք, հազիւ կ'ըսէ ընդդիմախօսը, երբ փոթորիկի պէս դժգոհութիւնը, փառապա՛նծ դժգոհութիւնը ունկնդիրներու հոգիէն ժայթքած՝ Մեծ Առաքեալը իր թեւերուն վրայ դէպի Տաճար կը բարձրացնէ։ Ամէն ոք պատրաստակա՛մ, ամէն ոք Անոր կ'ուզէ նմանիլ, գէթ հնազանդիլ։

— Մենք Զաւարեա՞ն չե՛նք ...։

Ու մենք արբեցած էինք ու բաժակները փըշրած, կրկին չարբենալու համար սուրբեր գինիէ առանց նահանջի։

Այսպէս էր Առաքեալը, համակ Զոհաբերութիւն մինչեւ անհիւթական աստուածացում։ Անոր ցանած հունտերը կը բեղմնաւորուէին հայ մարդոց սրտերուն մէջ ու հրավառ Ջահը ձեռքէ ձեռք կը խլուէր։ Տէրընտէսի Մոլեա մըն էր Անոր խօսքը եւ ամէն ոք փիճեղ մը գէթ իր սրտին մէջ կը պահէր իբր սրբագործութեան հաւատք։

Այսպէս են « մեկնող » Առաքեալները իրենց Մեծութիւնով եւ ստեղծագործ հանճարով իրարմէ անբաժանելի եւ սերունդներու յաւերժացման շղթայի օղակները զօդող հսկաներ։

Այսպէս չէ՞ր եւ Միսը, երբ կը կարդանք — « Զոհ գնաց իր այնքան փայփայած Ճեմարանի գործով ճամբորդութեան ... »․ ինչպէս Զաւարեանը Զոհ եղաւ իր չարքաշութեան ու տառապանքին։ Բայց միշտ պատնէշին վրայ, իր, իրենց սիրած ժողովուրդին հետ։ Մեծ են անոնք միայն՝ ճշմարիտ Անմահներ, որոնք իրենց Մեծութեան մէջ կը հաւատան թէ պարտաւոր են իրենց կեանքը ի սպաս դնել յանուն Ազգին ու Մարդկութեան, իրենց կչիռին ունեցած արժէքին համահաւասար զոհաբերութեամբ։ Այդպիսիները երբեք չեն մեռնիր, մանաւանդ երբ մենք արժանի յաջորդներն ըլլանք, անոնք մեզմէ անբաժան պիտի մնան եւ միշտ պիտի կանգնին ազգային հորիզոնին վրայ Անմահ եւ Յաւիտենական Առաքեալներ։

Տեսէ՛ք Նոր Աստղ մը չի փայլի՞ր Հայոց երկնակամարին վրայ։ Կը հաւատամ ես Անոնց ամէն մէկուն ծագումին, մեր հորիզոնը Անարեւ չի մնար։ Երբե՛ք։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

# ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Բ.

Խորենացի, երբ Մեսրոպի կատարած հրաշքին պատմութիւնը կու տայ (Գիրք Գ. ծբ.), կը գրէ. « ... Յոստանայր հայկականացս լեզուաց առնել նշանագիր »։ Թէ Խորէն եպ. Ստեփանէ, թէ Ստ. Մալխաս, երբ աշխարհաբարի կը թարգմանեն Խորենացին, կը գրեն « հայկական լեզու » կամ « հայերէն լեզու », միշտ եզակի (1)։ Ապահովաբար ներշնչուելով Այտընեանի խօսքէն. « Հընոց սովորական բացատրութեանց կերպը մտածելով աւելորդ կ'երեւայ կշիռ դնել Խորենացւոյն յոգնականաբար « հայկականս լեզուաց » (sic) ըսածին վրայ » (Նախաշաւիղ, էջ 43)։

Խորենացի, իր այս յոգնակիով, վկայութի՞ւն մը կու տար արդեօք այն իրողութեան թէ բազմաթիւ գաւառաբարբառներ կը խօսուէին Հայաստանի մէջ, ու լեզուի միութիւն հաստատուած չէր տակաւին, Ե. դարուն։

Այսուհանդերձ, ստոյգ է որ, ոստանիկ լեզուին կողքին, ծանօթ՝ Այրարատեան բարբառ անունով, գոյութիւն ունէին ինչպէս եզերական բարբառներ, անշահ եւ անարդ, նոյնպէս ներքին բարբառներ, տոհմիկ եւ հայրենական։

Դժբախտաբար նիւթեր չունինք տոհմիկ այդ գաւառաբարբառներէն, նոյնիսկ անունները ալ, որքան ծանօթ են մեզի, սխալ դասակարգուած են — եզերական բարբառը շփոթուած է ներքին բարբառին հետ։ Այսպէս Յովհ. Երզնկացի, իր Քերականութեան մեկնութեան մէջ, կը համրէ եօթը գաւառաբարբառ. — Կորճայք, Տայեցի, Խութացի, Չորրորդ Հայք, Սպերացի, Սիւնի եւ Արցախային։ Այսպէս խառն ի խուռն։

Նոյն շփոթութիւնը մեր բառարաններուն մէջ։ Ֆրանսացիները ունին idiome, dialecte եւ patois բառերը։ Եւ հիմա տեսէք թէ մեր բառարանները ինչ ասուր են եփեր՝ հայերէն համազօրները տալու ժամանակ։

Նորայր Բիւզանդացի կը գրէ. —

Ա.— Idiome.— Գաւառական բարբառ, եզերական բարբառ։

Բ.— Dialecte.— Եզերական բարբառ։

Գ.— Patois.— Շինական կամ գեղջուկ բարբառ։

Քաջունի կը գրէ. —

Ա.— Բարբառ։ Գաւառական կամ եզերական բարբառ։

Բ.— Բարբառ։

Գ.— Կորճայ, կորճալեզու։

Մեսրոպ Նուպարեան կը գրէ. —

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Գեղջալեզու։

Լուսինեան կը գրէ. —

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Կորճայ, կորճալեզու, կորճաբարբառ, գեղջալեզու։

Աւգերեան կը գրէ. —

Ա.— Բարբառ գաւառական։

Բ.— Լեզու քաղաքի, բարբառ գաւառի։

Գ.— Գեղջկաց կամ ռամկաց բարբառ։

Փրոֆ. Վ. Յակոբեան (անգլեւհայերէն) կը գրէ. —

Ա.— Գաւառաբարբառ։

Բ.— Գաւառաբարբառ։

Գ.— Գեղջկաբարբառ, կորճայ, յուլալեզու (2)։

Դաղբաշեան (ռուսեւհայերէն) կը գրէ. —

Ա.— Բարբառ։

Բ.— (Ռուսերէն՝ նարէչիէ) բարբառ։

Գ.— (Ռուսերէն՝ պրոստորէչիէ) ժողովըրդաբարբառ, ռամկական լեզու։

Ռուսերէնէ ֆրանսերէն բառարան մը dialecte-ի դէմ կը գրէ գավար (կը գրուի՝ գովոր), զոր Դաղբաշեան կը թարգմանէ « բարբառի տեղական ձեւափոխութիւն »։

Պէտք չէ զարմանալ այս շփոթութեանց վրայ, Ֆրանսերէն բառարաններն ալ կը տապլտկին նոյն շփոթութեանց մէջ, ու շատեր չեն կրնար տակաւին զանազանել dialecte-ը patois-էն, ինչպէս մերոնք՝ գաւառաբարբառը կորճայէն։

Վասնզի dialectologie-ն նոր գիտութիւն է, որ կ'աշխատի idiome, dialecte եւ patois բառերուն տալ որոշ եւ առանձին նշանակութիւն։ Բայց ինչպէս կը տեսնուի, կը խօսուի գաւառաբարբառի մասին՝ առանց որոշ գաղափար մը ունենալու գաւառաբարբառ բառին նշանակութեան մասին։

***

Մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցայ Հրանտ Ասատուրի « Աշխարհաբարի Պատմութեան » հրատարակութեան, յուսալով այդ գործին մէջ գտնել պրպտում ու վերլուծում մեր տոհմիկ բարբառներուն մասին։ Բծախնդիր այս մտաւորականը հմայք մը ստեղծած էր իմ մէջս, բայց այսօր հիասթափութեամբ կ'ըսեմ, — թէեւ գործ մըն է տուածը, զոր կարելի է օգտագործել իբրեւ նիւթ, նորագոյն շրջաններու համար։

Հետաքրքրութիւնս չկրցաւ գոհացնել նաեւ Փրոֆ. Աճառեանի « Հայոց լեզուի Պատմութիւնը », գէթ այն չափով որ ծանօթ է ինծի՝ հրատարակուած մասը։

Ընդհակառակն, Այտընեանի գործը (Նախաշաւիղ՝ իր Քննական քերականութեան, կամ « Արդի հայերէն լեզուի ծագումն, էութիւնը, պատմութիւնն ու ներկայ վիճակը, տպ. Վիէննա, 1866), աւելի հին քան Հրանտ Ասատուրի եւ Փրոֆ. Աճառեանի աշխատանքները, կը մնայ հոյակապ յիշատակարան մը, դժբախտաբար ոչ-ամբողջական։ Պէտք է, այստեղ, խոստովանիլ, որ Մխիթարեաններո՛ւն միայն տրուած է ճանչնալ հայ լեզուին կախարդական գաղտնիքները, — եւ ինչ

որ, այսօր, գիտենք հայ լեզուին մասին, երախտապարտ ենք Մխիթարեաններուն։ Նախաշաւիղը, եթէ դպրոց մը չէ հայ բարբառագիտութեան, անպայման կը պարունակէ այն հիմնական տարրերը, որոնք անհրաժեշտ են գլուխ հանելու համար նման ուսումնասիրութիւն մը։ Այս գործով, Այտընեան կը փորձէ մեր հին մատենագրութեան մէջէն մաղել ու քաղել ժողովրդական խօսակցական լեզուի մը գոյութեան ապացոյցները, մինչեւ Ե․դար, կամ աւելի առաջ։ Երբեմն վկայութիւներով, երբեմն հետեւութեամբ, «ընտանեկան լեզու» կ'անուանէ կամ «գեղջկաց լեզու», «հասարակ լեզու» կամ «գաւառական լեզու», «մասնական հայերէն» կամ «ռամկական բարբառ», «առանին լեզու» կամ «ժողովրդեան լեզու», «աշխարհիկ բարբառ» կամ «օրըստօրեական խօսուածք», — եւ բոլոր այս անունները՝ մատնանշելու համար հին աշխարհաբարը, այն ժողովրդական լեզուն, որ ապրեցաւ գրաբարէն անկախ, այսօր՝ նախնեաց ռամկօրէն անունով ծանօթ։ Այտընեան յետոյ չորս ճիւղի կը բաժնէ այն բարբառները, որոնք նպաստեցին արդի աշխարհաբարին կազմութեան։

Նախաշաւիղին լեզուական փիլիսոփայութիւնը թաթախուած է որոշ euphorieով մը, զոր պիտի ներկայացնեմ յաջորդով՝ «գաւառաբարբառ» բառին արդի իմաստը տալու ժամանակ։

Աճառեան, իր Բարբառագիտութեան մէջ կը թուէ 31 «գաւառական բարբառներ», երեք գլխաւոր ճիւղերով, — «ում» ճիւղ, «ել» ճիւղ, «կը» ճիւղ։ Ընդհանրապէս կը զգուշանայ «գաւառաբարբառ» բառին գործածութենէն, նախընտրելով ըսել բարբառ եւ ենթաբարբառ։

Յաջորդով պիտի փորձենք տալ բոլոր այս բառերուն արդի նշանակութիւնը, արագ թուումով մը յիշատակելէ ետքը այն անունները եւս, որոնք տրուած են մեր ոչ-գրական լեզուին, հին ու նոր մատենագիրներու կողմէ։

Շ․ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Լանկլուա եւ տը Ֆլորիվալ եւս եզակի կը դնեն իրենց փրանսերէն թարգմանութեանց մէջ։ Բայց, գրաբարի մէջ դեռ շա՛տ երախայ, կը խոստովանիմ որ յոգնակիներու այս հարցը ամէն անգամ գայթակղութիւն կը պատճառէ իմ համբակ մտքիս։ Չեմ հասկնար թէ ինչպէս եզակի տէրբային կը ստանայ յոգնակի բայ, (եւ հակառակը)։ Օրինակ մը Շնորհալիէն․

*Յորմէ խաւարըն մեզսածին*
*Հալածական անհետ լինին։*

Ուրիշ օրինակներ շա՛տ։ Դիւրին է, անհամ փախուստով մը, գրչագրական խաթարումներու վերագրել նման զարտուղութիւններ (ինչպէս նոյնիսկ Խորենացիի վերի վկայութիւնը), բայց Շնորհալիէն առնուած օրինակը կ'արգիլէ նման փախուստներ։ Գրաբարի մեր տիտաններուն մօտ ոչ մէկ բացատրութիւն այս մասին։ Բագրատունի եւ ուրիշներ (Արիս․ քահ․ Մամբրէեան) կ'արձանագրեն ու կ'անցնին։ Նման զարտուղութեանց մէկ օրինակը յաջողած եմ բացատրել, սակայն (տես *Կանանչ բաժակով*, էջ 130)։

(2) Ով որ գիտէ այս բառին իմաստը, ինծի գրէ։ Խեյֆս չհասաւ։

*ՎՐԻՊԱԿ*․ — Մեր նախորդ յօդուածին տակ ծանօթութեամբ մը՝ գրած էինք թէ ալելորդ է վերջադիր Ն տառը «խօսիցին» բառին մէջ, «երկրորդ անգամ գործածուած տեղը», որ պէտք է ըլլայ «առաջին եւ երկրորդ անգամ գործածուած տեղը»։ Ահաւասիկ այդ հատուածը սրբագրուած եւ ճիշտ ձեւով.— «Լինիցիմ այնմ՝ որ խօսիցի ընդ իս՝ խուժ, եւ նա՝ որ խօսիցի ընդ իս՝ դուժ»։ Նշմարեցի որ Հայկազեան բառարանը եւս կատարած է մէկ նուին սրբագրութիւնը, բայց ձգած միւսը, կետադրութիւնն ալ բոլորովին սխալ կատարած։ Պօղոսի այս բացատրութիւնը, որ ծանօթ է նաեւ մեր ժողովրդական բարբառին, տարբեր ձեւով մը կը գործածէ Ովիդիոսն ալ (*Տխրութիւնք*, Ե․Ժ․ 37)․ « **Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli...** »։

---

37 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Նորվեկիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք երկու օդանաւերու խորտակման։

ՊԱՊԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ նամակներ փոխանակելով, յանձն կ'առնեն փոխադարձաբար օգնել, տեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու համար։ Կը կարծուի թէ շարժումը ուղղուած է Խ․ Միութեան դէմ։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պէտք է օգնել, նոյնիսկ եթէ այդ կը նշանակէ պատերազմ Խ․ Միութեան դէմ, յայտարարեց Լորտ Ալեքսանդր, Քանատայի կուսակալը։

---

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, գունաւոր քարտէս, որուն կցուած է Խ․ Հայաստանի քարտէսը։ Տպ․Շտուտգարտ (Գերմանիա)։ Հրատարակիչ՝ A. Ordu, Federseestrasse 25, Stuttgart-Wangen, Allemagne.

# Մովսէսի ճակատագիր

Անդուլ է Եհովան։ Մասնաւորապէս Հայուն Եհովան, հակառակ առաքեալին «Աստուած սէր է» սահմանումին։

Տարիներով ոգի՜լ-տառապի՜լ։ Պայքարի՜լ հայ ժողովուրդի գոյութեան եւ մշակոյթին համար։ Երազել հայ հայրենիքը եւ հազիւ թէ կերտուած՝ ահա մանգաղը կը հնձէ քեզ օտար արտերու մէջ։

Թուենք։ Րաֆֆի՞ն, Ալիշա՞նը, Գամառ-Քաթիպա՞ն։ Պետրոս Դուրեա՞նը, Սրուանձտեանց Գարեգին վարդապե՞տը։ Մ․ Փորթուգալեա՞նը, Քրիստափո՞րը, Զաւարեա՞նը, Անդրանի՞կը, Մուրա՞տը։ Վարանդեա՞նը։ Ո՞ր մէկը թուել այս հայրենատոչոր հոգիներուն, որոնք երազեցին եւ երկնեցին վասն Հայաստանի, իրենց կեանքն ու տաղանդը նուէր բերին հայրենիքի սեղանին եւ փակեցին աչքերը օտար հորիզոններու տակ։ Հեռու հայրենի հողէն։ Մասիսի կարօտը սրտերուն եւ պատկերը աչքերուն մէջ։

«Ափ մը հող հայրենի երկրէն։ Սափոր մը ջուր Արաքսէն»… Զլացուեցան եւ այդ մխիթարութենէն։

Այսօր, երբ «Հրաւէր հայրենեաց հռչակի ընդհանուր, հոգիք հայկազանց բորբոքին ի հուր», չկան այլեւս անոնք, որ պատրաստեցին այսօրուան հայրենիքի ոգին իրենց գրչով, խօսքով ու վրիժազէն բռունցքով։

Ու կ'երթան հայ տարագիրները, իրենց պապենի հողին վրայ կերտելու, հիմնարկելու։ Հայրենի տան բուխերիկները վառելու, շիջած ծխաններու կեանք եւ մուխ տալու։

«Ո՛ տայր ինձ գծուխ ծխանի եւ զառաւօտն Նաւասարդի… »։

Եւ այս մեծ օրերուն, Համօ Օհանջանեանէն ետքը, հայ մշակոյթի հանճարեղ ճարտարապետը, առաքելատիպ եւ հայրենակարօտ Հայը՝ Նիկոլ Աղբալեանն ալ կ'իյնայ անշնչացած՝ հայրենիքի դուռին առջեւ՝ հայրենադարձի հրճուանքը դէմքին …

«Եւ Մովսէս Նաբաւ լերան գագաթը ելաւ։ Եւ Տէրը անոր ցոյց տուաւ բոլոր այն երկիրը որ խոստացած էր Իսրայէլի եւ ըսաւ․ «Քու սերունդիդ պիտի տամ զայն, ահա քեզի ցուցուցի, բայց դուն հոն պիտի չմտնես»։ (*Գիրք Օրինաց*)։

Տէրը ցոյց տուաւ, այո՛, մեր Մովսէսներուն, այն երկիրը որ Հայաստան կը կոչուի, բայց անոնց արգիլուեցաւ հոն մտնել։

Եւ սակայն, անոնց հոգիները խաղաղութեան օթեւանին մէջ պիտի հրճուին եւ իրենց աճիւնները հանգչին իրենց օտար շիրիմներուն մէջ՝ հայրենադարձներու հրաժեշտի ողջոյնները լսելով։

Կ․ ՊԵՏՈՒՇ

---

# Երեւանի քաղաքի պատմութեան Թանգարանը

ԽՄԲ․ — «Սովետ․ Հայաստան» ամսագրէն, արեւմտահայերէնի վերածուած․ —

Այս Թանգարանը կը գտնուի Երեւանի բուն կեդրոնը, Ստալինեան պողոտայի սկիզբը։ Իր տասը տարուան գոյութեան ընթացքին Թանգարանը իրաւամբ գրաւած է արժանաւոր տեղ մը Երեւանի մշակութեան եւ լուսաւորութեան հիմնարկութիւններու շարքին։ Ամէն տարի Թանգարան կ'այցելեն տասնեակ հազարաւոր այցելուներ, դպրոցականներ, ուսանողներ, մտաւորականներ, զինուորներ եւ հրամանատարներ եւ Երեւան եկող բազմազգի հիւրեր։

Անոնք կը ծանօթանան հոն ոչ միայն Երեւան քաղաքի պատմութեան, այլ եւ հայ ժողովուրդի մշակութային արժէքներուն եւ յուշարձաններուն։

Այստեղ ցուցադրուած են բազմաթիւ պատմա-հնագիտական բեկորներ ու նշխարներ գեղանկարչական գործեր, նախագիծեր (մաքէթ) «դիակրամ»ներ որոնք կը պատկերացնեն Երեւանը հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը։

Շէնքին առանձին մէկ մասին մէջ ամփոփուած են Երեւանի տոհմատիրական հնագոյն շրջանին վերաբերող նիւթեր։ Այստեղ դուք կը տեսնէք ոսկորէ եւ քարէ գործիքներ, աղօրիք, սանդ, հասարակ կաւէ ամաններ որոնք Երեւանի շրջականերէն գտնուած են։

Ուշագրաւ է ապակեդարանի մէջ դրուած տոհմական օջախը որ գտնուած է 1937ին, Երեւանի մօտերէն։ Պատէն կախուած յուշատախտակէն այցելուն կը հասկնայ որ Երեւանը Հայաստանի ամէնէն հին բնակավայրերէն մէկը եղած է։ Այս պարագան կը հաստատեն Երեւանի շրջակաները գտնուած այն 7—8 շինատեղերը որոնք ունին 2500—3500 տարուան պատմութիւն։

Քաղաքին անուան գիտական ստուգաբանութեան շուրջ շատ տարբեր կարծիքներ կան, բայց խորհրդային հայագիտութիւնը կը ստուգաբանէ որ Երեւան անունը ծագած է Խալդերէն Eri-bani, Երիներու երկիր բառէն, իսկ Երիները ապրել են այս տեղերը։

Աւատապետական դարաշրջանին Երեւանը յիշատակուած է 7րդ դարէն, իսկ 9րդ դարուն իբրեւ գիւղաքաղաք։ 1264ին Երեւանը իր շրջականերով գնած է Անի քաղաքացի Աւատապետ Սահմադին որ կը սահմանէ հոն բնակելու յատուկ օրէնքներ։ 15րդ դարէն Երեւանը կռուախնձոր է դարձած Թրքական ցեղերու մէջ, ապա Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։ 1604ին Պարսից Շահ Աբաս առաջինը ինք կը գրաւէ Երեւանը Տաճիկներու ձեռքէն։ Քաղաքին եւ Արարատեան դաշտին բնակչութիւնը բռնի կը ստիպէ գաղթել Պարսկաստան։

1725ին Երեւան կրկին ամբողջ տասնամեակ մը կ'իյնայ Թրքական տիրապետութեան տակ։ Յետոյ 1735ին Պարսիկները կը նուաճեն Արարատեան դաշտը եւ գրեթէ ամբողջ դար մը Երեւանը կը գտնուի պարսիկ խաներու, Սարտարներու տիրապետութեան տակ որոնք ինքնիշխան պետեր էին և խնդիր ունէին Պարսկաստանը Երեւանով պատնէշել ռուսական արշաւանքներու դէմ։

Եթէ 10—15րդ դարերու միջեւ եղած ժամանակաշրջանը համեմատաբար սակաւ նիւթերով եւ նմոյշներով է պատկերացուած, ապա պարսկական եւ յետոյ ռուսական տիրապետութեան շրջանը հարուստ են բազմազան եւ ուշագրաւ նիւթերու տեսակէտով։

10—12րդ դարերուն Երեւանը բաւական հարուստ եղած է հասարակ կաւէ ամանեղէններու արտադրութեամբ, իսկ այնուհետեւ մենք կը տեսնենք ապակիէ ամանեղէններու եւ աւելի վերջը յախճապակիէ արտադրութեանց եւ գործածութեան սկզբնաւորութիւնը։ Այս շրջանին համար բնորոշ են հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան վերաբերող հնագիտական բեկորները։ Այցելուին աչքին կը զարնէ տուֆ քարէ վիթխարի խաչքար մը հայկ․ զանազանակերպ զարդանկարներով ու փորագրութիւններով, յետոյ նոյնպէս տուֆ քարի վրայ փորագրուած վաճառքի կամ գնման պայմանագիրը։

Այս բաժանմունքի մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէ դարձեալ Երեւանի շրջակայքի հնագիտական քարտէսը որ ցոյց կուտայ Կիկլոպեան բերդը, սեպագրութիւնները, դամբանները, աճիւններու սափորները, քարայրները, եկեղեցիներն ու խաչքարերը, Հրազդանի քարէ կամուրջը, եւայլն։

Մեծարժէք եւ խիստ ուշագրաւ են ԺԷ դարու Փրանսացի յայտնի ճամբորդներ Ժան Պաթիստ Թավէռնիէի եւ Շարդէնի կազմած այդ ժամանակի Երեւանի երկու յատակագիծերը։ Ասոնցմէ առաջինը Երեւան եղած է 1665ին, իսկ երկրորդը 1673ին։

Երեւանի Սարտարի բերդին եւ պալատին դասական նկարագրութիւնը գրած է հայ մեծանուն վիպագիր Խաչատուր Աբովեան։ Նկարագրութիւններ են ձգած նաեւ եւրոպացի ճամբորդներէն Շարդէնը (1673ին), իտալացի Ճիմիլին (1694), անգլիացի Կեր-Փորթըրը (1817), Մորիեն (1813) եւ Տիւպուա։

Յատուկ բաժին մը նուիրուած է Երեւանի ջուրի մատակարարութեան։ Բոլորին ծանօթ է արդէն որ Երեւանի ջուրը աշխարհի լաւագոյն ջուրերէն կը համարուի։ Սակայն Երեւանի հին բնակիչները օգտուած են Հրազդանի, Գետառի եւ Քառասուն աղբիւրներու զանազան առուներէն, որոնք վատառողջ էին։ 1937ին Լենինի հրապարակին վրայ կատարուած պեղումներու ժամանակ երեւան հանուեցան տուֆէ ջրատար խողովակներ, որոնք կը վերագրուին 18րդ դարուն։ Այդ խողովակները կը հաստատեն թէ Երեւանը ունեցած է ջրաբաշխութեան որոշ դրութիւն։ Այժմ Երեւանը կ'օգտագործէ Քառասուն աղբիւրներու ջուրը լայնօրէն ծաւալուն ջրամատակարարման ցանցով, որ 1920ի 99 քիլոմեթրի փոխարէն՝ 1945ին աճած եւ հասած է 11,700 քիլոմեթրի։

Ինքն իր վրայ դարձող ապակեպատ զոյգ ցուցափեղկերու մէջ կր տեսնէք Երեւան շրջաբերութեան հանուած բազմատեսակ դրամներու նմոյշներ՝ պարսկական, վրացական, օսմանեան, հռոմէական, բիւզանդական, մոնկոլական եւայլն, որոնք կը վկայեն որ Երեւան արդէն ԺԶ եւ ԺԷ դարերուն առեւտրական կեդրոններէն մէկն էր եւ իր դիրքին շնորհիւ դարձեր էր բազմազգի առեւտրականներու հաւաքատեղին։

(Մնացեալը յաջորդով) Մ․ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

---

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն Պաղեստինի Արաբները ի վերջոյ պիտի հարկադրուին միջոցներ ձեռք առնել Հրեաներուն դէմ, իրենց կեանքը եւ գոյքը պաշտպանելու համար։ Զեկոյցը կ'ըսէ․ — «Միայն Անգլիացիները չեն որ կը վնասուին ահաբեկչական արարքներէն, այլ եւ Արաբները։ Երբ Երուսաղէմի Քինկ Տէյվիտ (Դաւիթ) հիւրանոցը պայթեցաւ, իբր 70 Արաբներ սպաննուեցան։ Արաբները չեն կրնար մոռնալ թէ ահաբեկչական գործունէութեան վերջնական նպատակն է իրաւազրկել զիրենք եւ Պաղեստինը վերածել հրէական պետութեան մը»։

բացարձակապէս բան չգնել տոլարական աշխարհէն։ Բացառութիւն կը կազմեն ցորենը (125 միլիոն տոլար), հանքածուխը (92 միլիոն), զանազան արմտիք (13 միլիոն), ճարպեղէն (15 միլիոն)։ Անկէ զատ, 20 միլիոն տոլար վերապահուած է Հիւս. Ափրիկէի համար, 7 միլիոն Հնդկաչինի եւ 20 միլիոն ուրիշ Ֆրանսական գաղթավայրերու համար։

Նախարարը միայն մէկ բան յ՚ լուր աւետեց. — Գինիին վաճառումը ազատ պիտի ըլլայ սեպտ. 10էն սկսեալ, թէեւ աւելի սուղ։

Միւս կողմէ, պիտի վերահաստատուի արտօնագիրը (S. P.) ինքնաշարժներու համար, կրճատելով հրամիւթի (էսանս) ամսական բաժնեչափը։

Ուրիշ սահմանափակումներ. — Մսավաճառի խանութները պիտի փակուին շաբաթը հինգ օր, պիտի կրճատուին անուագօտիներու (փնէօ) յատկացումները, շաբաթական աշխատանքը 48 ժամուան պիտի բարձրանայ շատ մը ճարտարագործութեանց մէջ։

Ապրանքներու գիները պիտի բարձրանան 3—5 առ հարիւր։

Այս յայտարարութեանց վրայ, կառավարութեան տնտեսական եւ ելմտական յանձնախումբերու բացառիկ ժողովը որոշեց արտօնել որ ելմտական նախարարութիւնը 100 միլիոն տոլար տրամադրէ, անհրաժեշտ ներածումները ապահովելու համար։ Այս գումարը մնացորդն է այն 250 միլիոն տոլարին որ տրամադրուած էր նախապէս։

Այս որոշումներուն կարեւորութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Ֆրանսա հրանիւթը կը ստանար գրեթէ ամբողջութեամբ տոլարով, եւ այժմ ունի միայն երկու ամսուան պաշար։ Այդ մթերքը սպառելէ վերջ վախ կայ որ ինքնաշարժներու երթեւեկը դադրի։

Անցեալ յուլիսին Ֆրանսա ծրագրած էր 600 միլիոն տոլար ծախսել 1947ի վերջին վեցամսեային համար։ Քանի մը շաբաթ վերջը այս գումարը կեղչուեցաւ 450 միլիոնի։ Կառավարութիւնը որոշած է այլ եւս տոլարով գնումներ չկատարել, եւ միայն 293 միլիոն տոլար յատկացնել անհրաժեշտ նիւթեր գնելու համար։ Այս որոշումը ծանր հարուած մը կուտայ քառամեայ ծրագրին գործադրութեան։

Ազգ. տնտեսութեան նախարարը բացատրեց թէ տոլարի պակասը Ֆրանսայի խնդիր մը չէ, այլ եւրոպական։ Այս միեւնոյն հարցով կը զբաղի 16 ազգերէ բաղկացած այն խորհրդաժողովը որ կը քննէ Մարշըլի ծրագիրը։ Նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց. — « Եղերական ձմեռ մը պիտի անցընենք։ Ջենք կրնար կերակրել թէ մարդկային էակներ եւ թէ արջառներ։ Բաւարար ուտեստ չկայ երկուքին համար։ Հետեւաբար պիտի ստիպուինք մորթել եղած արջառները։ Այլեւս չենք կրնար աւելի միս ներածել։ Միւս կողմէ հետզհետէ պիտի պակսին մեքենաներու, ձգախէժի արտադրութեանց, թուղթի եւ ուրիշ շատ մը ապրանքներու ներածումներ »։ Երէկ պիտի հրատարակուէր շաբաթական 48 ժամ աշխատանքի հրամանագիրը, որուն հաւանութիւն յայտնած են բանուորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչները։ Կարգ մը ապրանքներու գիները պիտի աւելնան 5 %, ուրիշներ 3 % համեմատութեամբ։ Աւելի պիտի խստանայ հում նիւթերու հսկողութիւնը, բայց ազատ վաճառումը պիտի արտօնուի ուր որ կարելի է։

*** Հացի նոր բաժնեչափը (սեպտեմբերի պարենատոմսով). — E (0էն 4 տարեկան) 100 կրամ, J. (4—10 տարեկան) 200, A (10—21 տարեկան) 275, M (21—70 տ.) 200 կրամ, V (70էն վեր) 200 կրամ։

Ամէն տեղ գործադուլներ կը ծագին, բողոքելու համար հացի բաժնեչափին կրճատման դէմ։

*** Տոլարը 265 Ֆր.ի բարձրացաւ սեւ շուկային մէջ, Ֆրանսական ոսկին՝ 3600 Ֆրանքի։ — Կառավարութիւնը որոշեց 7 միլիառ 370 միլիոն Ֆր. նպաստ յատկացնել ածուխի եւ պողպատի ճարտարագործութեանց, կանխելու համար գիներու յաւելումը։

## Խ. Միութիւնը կը վաւերացնէ

### ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

Խ. Միութեան Գերագոյն խորհուրդը օգոստ. 29ին պաշտօնապէս վաւերացուց Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Ֆինլանտայի եւ Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրները։ Միւս մեծ պետութիւնները արդէն վաւերացուցած էին նոյն դաշնագիրները. ուրեմն սովորական յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին նախկին թշնամիներուն հետ։

Հաշտութեան դաշնագիրներու տրամադրութեանց համաձայն, գրաւման բանակները պէտք է քաշուին վաւերացման պաշտօնագիրներու փոխանակութենէն իննսուն օր վերջը, թէեւ Խ. Միութեան իրաւունք տրուած է պահել իր զօրքը նախկին թշնամի երկիրներու մէջ, պաշտպանելու համար իր հաղորդակցութեան գիծերը Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ հետ։

Մոսկուայի անթելը զատ զատ հաղորդեց հինգ պետութեանց դաշնագիրներուն վաւերացման դէկոյցները։ Խ. Միութիւնը ցարդ կը պնդէր որ նախ պարտեալ պետութիւնները վաւերացնեն հաշտութեան դաշնագիրները, յետոյ Չորս Մեծերը։ Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ խորհրդարանները վաւերացուցին դաշնագիրները վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին, իսկ Ֆինլանտա շատոնց վաւերացուցած էր։

Ուաշինկթընի մէջ անմիջապէս ողջունեցին Խ. Միութեան վաւերացումը, իբրեւ միջոց մը բարուոքելու Մոսկուայի եւ արեւմտեան պետութեանց յարաբերութիւնը։ Ասով կը բացուի ճամբան Միացեալ Ազգերու անդամ ընդունելու համար պարտեալ պետութիւնները։ Իրազեկներու կարծիքով, Իտալիան ամէնէն աւելի յոյս ունի յաջողելու. որովհետեւ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա կ՚ընդդիմանան Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ ընդունելութեան, մեղադրելով թէ անոնք ենթակայ են համայնավարական տիրապետութեան, զրկուած մարդկային ազատութիւններէ։

## Գերմանիոյ պողպատի

### ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԱԾ

Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները օգոստ. 29ին պաշտօնապէս հաղորդեցին թէ պիտի կրկնապատկեն Գերմանիոյ պողպատի արտադրութիւնը յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին, բարձրացնելով 1936ի մակարդակին, անգլեւամերիկեան շրջանին մէջ։

Ցարդ արեւմտեան Գերմանիան արտօնուած էր տարեկան արտադրելու 5,800,000 թոն պողպատ։ Նոր կարգադրութեամբ, արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ 10,700,000 թոնի։ Ամէն ջանք պիտի թափուի որպէսզի Ռուրի ածխահանքի օրական արտադրութիւնը 240,000 թոնէն բարձրանայ 380 հազարի։ Այս արտադրութեան 25 %ը պիտի յատկացուի Եւրոպայի կարօտ պետութեանց։ Եթէ արտադրութիւնը աւելնայ, Դաշնակիցները կը յուսան բարձրացնել Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ ուրիշ պետութեանց բաժինը։ Անգլեւսաքսոններու կարծիքով, անհրաժեշտ է ջնջել Գերմանիոյ ճարտարագործական զարգացման մասին հաստատուած սահմանափակումները, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումը։ Անոնց նպատակն է աւելցնել Գերմանիոյ արտածումները, որպէսզի կարենայ վճարել անհրաժեշտ ներածումներուն փոխարժէքը։ Գերմանիոյ անգլեւսաքսոն բնակիչներուն թիւը վեց միլիոն աւելի է, բաղդատելով 1936ի հետ եւ կրնայ 2—4 միլիոն աւելնալ մինչեւ 1952։ Նոր ծրագիրը կը նախատեսէ տարեկան երկու միլիառ տոլարի արտածում, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ օրական 2000 գոլ ուտեստ եւ բաւարար քանակութեամբ հում նիւթեր ապահովել։

---

### ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

**ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ** դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ցալտարիսի, որ իր շուրջը պիտի համախմբէ արքայականները։ Կը նշանակէ թէ պիտի սաստկանայ ներքին պայքարը։ Նոր վարչապետը հազիւ 166 քուէ կրնայ ապահովել խորհրդարանին մէջ, որ կը բաղկանայ 354 երեսփոխաններէ։ — Ձախակողմեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ զօր. Մարկոս յարձակողականի ձեռնարկած է Ֆլորինայի դէմ, որ մայրաքաղաք պիտի հռչակուի, եթէ յաղթեն։ Վեց ապստամբներ գնդակահարուեցան Թրիհալայի, 15 հոգի ալ Սէրէզի մէջ։

**ԽՈՒԺԱՊ ԾԱԳԵՑԱՒ** Փարիզի մեթրոյի Էթիէն-Մարսէլ կայարանին մէջ, սրուակ մը « սախ սիւլֆիւրիք » պայթած ըլլալով։ Ճամբորդները խոտրտակեցին ապակիները փախչելու համար։ Տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան։

**ՍՊԱՆԻԱՅԻ ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ՑԼԱՄԱՐՏԻԿԸ**, Մանոլէթ, մեռաւ կռնակէն հարուած մը ստանալով վիրաւոր ցուլի մը կողմէ։ Մեռնելէ առաջ ամբոխին պահանջով իրեն ներկայացուցին ցուլին ականջները եւ պոչը, — ինչ որ մեծագոյն պատիւն կը համարուի ցլամարտի մէջ... Մանոլէթի հարստութիւնը կը հաշուեն մօտ մէկ միլիոն սթերլին։ Հակառակ իր մեծ ժողովրդականութեան եւ հարստութեան, կը մերժէ ամուսնանալ։ Երեսուն տարեկան էր եւ թոռը ցլամարտիկներու ընտանիքի մը։ Միայն մէկ ցլամարտի առթին շահած է 250 հազար փէզէթա (6,250 սթերլին)։

**ԵԳԻՊՏՈՍԻ** խնդիրը նորէն քննուեցաւ Ապահովութեան խորհուրդին մէջ։ Մոսկովեան պատուիրակը, Կրոմիքօ, պահանջեց որ անգլ. զօրքը անմիջապէս հեռանայ, առանց որ եւ է նախապայմանի։

**ԵՒՐՈՊԱՅԻ** տնտեսական պահանջները քննելու համար ամերիկ. պատուիրակ մը Փարիզ եկաւ եւ պիտի մասնակցի 16 ազգերու պատուիրակներու ժողովին։ Համայնավարները կը մեղադրեն թէ Ամերիկա « խաղ մը սարքած է Մարշըլի ծրագրով, փրկելու համար գերմանական դրամատիրութիւնը »։

**ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ** միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին, խստօրէն քննադատելով Անգլոյրդանանի թագաւորին յայտարարութիւնը Մեծ Սուրիոյ մասին։ Երկու պետութիւնները այս առթիւ կ՚ազդարարեն թէ օտար պետութեան մը քաջալերութիւնը թշնամական արարք մը պիտի համարուի Սուրիոյ դէմ։

14 **ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ** գնդակահարուեցան Սպանիոյ մէջ։ Մանրամասնութիւնները դաղտնի կը պահուին։

---

### ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

**ՎԱԼԱՆՍ.** — Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ընդհանուր ժողովը այս չորեքշաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ։

---

### ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

## ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ թիւը (Օգոստոս)

**Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ։**

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris :

Հատով կը ծախուին հայ գրատուներ՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակներ՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao :

---

### « Բ Ա Զ Մ Ա Վ Է Պ » Ի
### ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական շքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ։

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը։

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St. Lazare, VENISE (Italie).

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ. ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով։

Փութալ ապահովել օրինակ մը։ Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան և Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 Ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 Թուղթ։

---

### Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Հայ պատանի մը 15—17 տարեկան Coursesեր ընելու եւ T.S.F. սորվելու համար։

Դիմել NANIQUE, T. S. F., 26, Rue Maubeauge, PARIS (9e).

---



---

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme • 13e